This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

+ *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.

+ *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.

+ *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.

+ *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at `http://books.google.com/`

C 608,673

Digitized by Google

PROPERTY OF
The University of Michigan Libraries
1817
ARTES SCIENTIA VERITAS

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Az 1892. évi február hó 18-ára hirdetett

ORSZÁGGYŰLÉS

NYOMTATVÁNYAI.

KÉPVISELŐHÁZ. — NAPLÓ. V.

Digitized by Google

Digitized by Google

AZ 1892. ÉVI FEBRUÁR HÓ 18-ÁRA HIRDETETT

ORSZÁGGYÜLÉS

KÉPVISELŐHÁZÁNAK NAPLÓJA.

ÖTÖDIK KÖTET.

HITELES KIADÁS.

BUDAPEST
PESTI KÖNYVNYOMDA-RÉSZVÉNY-TÁRSASÁG.
1892.

Digitized by Google

Digitized by Google

TARTALOM.

78. országos ülés. 1892. évi junius hó 25-én. Lap

A jegyzőkönyv hitelesítése.— Wlassich Gyula megbízó-levelének — és a kérvényeknek bemutatása. — Az igazoló bizottság jelentése Luby Géza igazolása tárgyában. — A pénzügyi bizottság jelentése az italmérési jövedékre vonatkozó törvény módosításáról szóló törvényjavaslat tárgyában. — A mentelmi bizottság jelentése Sima Ferencz négyrendbeli mentelmi ügyében. — Az erdélyrészi birtokrendezésről szóló törvényjavaslat végleges megszavazása. — A jegyzőkönyv ide vágó pontjának hitelesítése. — A belügyminister jelentéseinek tárgyalása a Hunyad- és Szebenmegyékben és Torontál- s Temesmegyékben engedélyezett átkebelezések iránt; — továbbá Pápa város kérvényének tárgyalása Pápa székhelylyel új közigazgatási terület rendezése iránt. — Madarász József indítványának tárgyalása a képviselői napidíjaknak általányösszegben való megállapítása tárgyában. — Ministerelnök válasza Várady Károly interpellatiojára a nemzeti szinháznak a hécsi nemzetközi színészeti kiállításon való részvétele tárgyában. — A kérvényi bizottság jelentése a kérvények 3. sorjegyzékéről. — Napirend megállapítása feletti vita. — Napirend. — A pénzügyminister jelentése az 1891. évben előfordúlt túlkiadásokról 3

79. országos ülés. 1892. évi junius hó 30-án.

A jegyzőkönyv hitelesítése. — Falk Miksa szabadságidőt kérő levelének; és a kérvényeknek bemutatása. — Az igazoló bizottság jelentése Wlassics Gyula igazolása tárgyában. — A Janjicitől Bugojnóig vezetendő vasútról szóló törvényjavaslat tárgyalása. — Az italmérési jövedékről szóló törvény módosítására vonatkozó törvényjavaslat tárgyalása. — Napirend 23

80. országos ülés. 1892. évi julius hó 1-én.

A jegyzőkönyv hitelesítése. — Kérvények bemutatása. — Elnöki havi előterjesztés. — A könyvtári bizottság jelentése a könyvkötői munkák iránt kötött szerződésről. — A közlekedési bizottság jelentése a szentes-hódmezővásárhelyi vasutról szóló törvényjavaslatról és az eperjes-bártfai vasutra vonatkozó ministeri jelentésről.— Janjicitól Bugojnóig vezetendő vasútról szóló törvényjavaslat végleges megszavazása. — Az italmérési jövedékről szóló törvény módosítására vonatkozó törvényjavaslat tárgyalása. — Sima Ferencz választása ellen megejtett vizsgálat bejelentése. — Napirend 47

81. országos ülés. 1892. évi julius hó 2-án.

A jegyzőkönyv hitelesítése. — Ugron Ákos szabadságidőt kérő levelének és egy kérvény bemutatása. — A gazdasági bizottság jelentése a ház julius és augusztus havi költségvetéséről és a ház hivatalnokainak szolgálati szabályzatáról. — A mentelmi bizottság jelentésének tárgyalása Sima Ferencz négy rendbeli mentelmi ügyében. — Az állami italmérési jövedékre vonatkozó törvény módosításáról szóló törvényjavaslat tárgyalása. — Napirend 72

Digitized by Google

82. országos ülés. 1892. évi julius hó 4-én. Lap

A jegyzőkönyv hitelesítése. — Francsics Norbert igazolása. — Kérvények bemutatása. — Az állami italmérési jövedékre vonatkozó törvény módosításáról szóló törvényjavaslat tárgyalása. — Napirend 99

83. országos ülés. 1892. évi julius hó 5-én.

Elnöki jelentés Mező-Szilvás, Nagy-Ikland és Ó-Solymos községek kérvényeinek a kérvényi bizottságtól való visszakérése és az illető alispánhoz küldése iránt. — Kérvény benyujtása. — Az állami italmérési jövedékre vonatkozó törvény módosításáról szóló törvényjavaslat tárgyalása. — A szentes-hódmezővásárhelyi vasútról szóló törvényjavaslat — és az eperjes-bártfai vasútról szóló előterjesztés tárgyalása. — A gazdasági bizottság jelentésének tárgyalása a ház julius és augusztus havi költségvetése tárgyában. — A könyvtári bizottság jelentése a könyvkötői munkák tárgyában. — A kérvényi bizottság jelentésének tárgyalása a kérvények 3. sorjegyzékéről. — Napirend 126

84. országos ülés. 1892. évi julius hó 6-án.

A jegyzőkönyv hitelesítése. — A főrendiház üzenete: 1. Az 1892. állami költségvetés, — 2. a máramarossziget-kőrösmezői — és janjici-bugojnói vasútról, — 3. a Vaskapunál 1892-ben teljesítendő munkálatok költségéről, — 4. a kassa-tornai vasút, — 5. a tokod-annavölgyi vasút, — 6. héjasfalva-székelyudvarhelyi vasút, — 7. lőcsevölgyi vasút, — 8. térrét-kovásznai vasútra vonatkozó előterjesztések elfogadásáról. — Kérvények bemutatása. — A pénzügyi bizottság jelentései a valuta rendezése tárgyában és a pénzügyministernek az egyesületi tallérokról szóló jelentése iránt. — Az állami italmérésre vonatkozó törvény módosításáról — és a szentes-hódmezővásárhelyi vasútról szóló törvényjavaslatok végleges megszavazása. — Napirend. — Az ülés jegyzőkönyvének hitelesítése 151

85. országos ülés. 1892. évi julius hó 11-én.

Kérvények bemutatása. — Főrendiház üzenete gr. Esterházy Miklós Móricznak a függő államadósság ellenőrzésére kiküldött bizottság tagjául történt megválasztásáról. — A III. bíráló bizottság jelentése b. Atzél Béla választási ügyében Bölöni Ödönnek vizsgáló biztosul való kiküldése tárgyában. — Bölöni Ödön eskü tétele. — A gazdasági bizottság jelentésének tárgyalása a képviselőház hivatalnokai részére tervezett szolgálati szabályzatról. — A koronaérték megállapításáról szóló törvényjavaslat tárgyalása. — Napirend 154

86. országos ülés. 1892. évi julius hó 12-én.

Csanády Sándor előzetes felszólalása. — A jegyzőkönyv hitelesítése. — Az egyetemes postaszerződés beczikkelyezéséről és a törvénykezési szünidő újabb szabályozásáról szóló törvényjavaslatok szentesítésének bejelentése. — Kérvények bemutatása. — Az I. bíráló bizottság jelentése Hock János igazolásáról. — A koronaérték megállapításáról szóló törvényjavaslat tárgyalása. — Napirend 180

87. országos ülés. 1892. évi julius hó 13-án.

A jegyzőkönyv hitelesítése. — Az interpellatios könyv felolvasása. — A koronaérték megállapításáról szóló törvényjavaslat tárgyalása. — Kemény Pál interpellatioja a vallásalap kegyuraságához tartozó borzavári r. kath. templom felépítése tárgyában. — Ugron Gábor interpellatioja a Bécsben járt román honpolgárok memoranduma tárgyában. — Bartók Lajos interpellatioja a pozsonyi hatóságoknak a bécsi demokrata-egyesület tagjaival szemben tanusított eljárása miatt. — Napirend . . . 207

88. országos ülés. 1892. évi julius hó 14-én.

A jegyzőkönyv hitelesítése. — Kérvények bemutatása. — A VIII. bíráló bizottság jelentése Ábrányi Kornél igazolása tárgyában. — Gazdasági bizottság jelentése a képviselőház kisebb fizetésű hivatalnokai és szolgáinak drágasági pótléka iránt. — A koronaérték megállapításáról szóló törvényjavaslat tárgyalása. — Napirend. — Igazságügyi minister válasza Ugron Gábor interpellatiojára a Bécsben járt román honpolgárok memoranduma tárgyában. — Gr. Apponyi Albert interpellatioja a nemzetiségi izgatások tárgyában. — Ministerelnök válasza 237

Digitized by Google

Lap

89. országos ülés. 1892. évi julius hó 15-én.

A jegyzőkönyv hitelesítése. — Kérvények bemutatása. — A gazdasági bizottság jelentésének tárgyalása a ház kisebb fizetésű hivatalnokai és szolgáinak drágasági pótléka tárgyában. — A koronaérték megállapításáról és a valuta-rendezésre vonatkozó többi javaslatok részletes tárgyalása. — Napirend 274

90. országos ülés. 1892. évi julius hó 16-án.

A jegyzőkönyv hitelesítése. — Kérvények bemutatása. — Az interpellatios könyv felolvasása. — A II. bíráló bizottság jelentése Sima Ferencz választásának megsemmisítéséről. — A koronaérték megállapításáról és a valuta-rendezéssel kapcsolatos javaslatok végleges megszavazása. — Papp Elek interpellatioja Hajdúmegyében a belterületeken való nyomtatás eltiltása tárgyában. — Napirend. — Az ülés jegyzőkönyvének hitelesítése 278

91. országos ülés. 1891. évi julius hó 20-án.

Csanády Sándor halálának bejelentése. — A berettyó-újfalusi kerületben új képviselő-választás elrendelése. Elnök felhatalmazása a szünet alatt üresedésbe jövő kerületekben új választás elrendelésére. — Ministerelnök átiratának bemutatása: 1. Wekerle Sándornak a kereskedelmi ministerium vezetésétől való felmentése és Lukács Bélának kereskedelmi ministerré való kinevezése tárgyában; — 2. kereskedelmi viszonyainknak Szerbiával való rendezéséről és az állami költségvetésről szóló törvényjavaslatok szentesítéséről. — A főrendiház üzenete: 1. az ország erdélyi részeiben a birtok rendezéséről; 2. a szentes-hódmezővásárhelyi vasútról; 2. az italmérési jövedékről és a valuta-rendezésre vonatkozó törvényjavaslatok elfogadásáról; továbbá Kotrona havasnak szebenmegyébe; Székely-Keve községnek Temesmegyébe kebelezéséről; a bártfa-eperjesi vasútról; az egy és kéttallérosokról hozott képviselőházi határozatok elfogadásáról. — Kérvények bemutatása. — Elnök felhatalmazása ő Felsége születése napja alkalmából a ház szerencse-kivánatainak tolmácsolására. — A királyi leirat benyújtása és kihirdetése. — A jegyzőkönyv hitelesítése. — Elnök búcsúzója 281

Digitized by Google

Digitized by Google

Az 1892—97. évi

ORSZÁGGYŰLÉS KÉPVISELŐHÁZÁNAK

NAPLÓJA.

V. KÖTET.

Digitized by Google

Digitized by Google

78. ORSZÁGOS ÜLÉS

1892. évi junius hó 25-én, szombaton

B. Bánffy Dezső elnöklete alatt.

Tárgyai: A jegyzőkönyv hitelesítése.— Wlassich Gyula megbízó-levelének — és a kérvényeknek bemutatása. — Az igazoló bizottság jelentése Luby Géza igazolása tárgyában. — A pénzügyi bizottság jelentése az italmérési jövedékre vonatkozó törvény módosításáról szóló törvényjavaslat tárgyában. — A mentelmi bizottság jelentése Sima Ferencz négyrendbeli mentelmi ügyében. — Az erdélyrészi birtokrendezésről szóló törvényjavaslat végleges megszavazása. — A jegyzőkönyv ide vágó pontjának hitelesítése. — A belügyminister jelentéseinek tárgyalása a Hunyad- és Szebenmegyékben és Torontál- s Temesmegyékben engedélyezett átkebelezések iránt; — továbbá Pápa város kérvényének tárgyalása Pápa székhelylyel új közigazgatási terület rendezése iránt. — Madarász József indítványának tárgyalása a képviselői napidíjaknak általányösszegben való megállapítása tárgyában. — Ministerelnök válasza Várady Károly interpellatiojára a nemzeti szinháznak a hécsi nemzetközi színészeti kiállításon való részvétele tárgyában. — A kérvényi bizottság jelentése a kérvények 3. sorjegyzékéről. — Napirend megállapítása feletti vita. — Napirend. — A pénzügyminister jelentése az 1891. évben előfordúlt túlkiadásokról.

A kormány részéről jelen vannak: gr. Szapáry Gyula, Wekerle Sándor, Szögyény-Marich László Szilágyi Dezső és Josipovich Imre.

(Az ülés kezdődik d. e. 10 órakor.)

Elnök: Az ülést megnyitom. A mai ülés jegyzőkönyvét Széll Ákos jegyző úr fogja vezetni. A javaslatok mellett szólni kívánókat Molnár Antal, az azok ellen jelentkezőket Lits Gyula jegyző urak fogják jegyezni.

Fel fog olvastatni a mult ülés jegyzőkönyve.

Széll Ákos jegyző *(olvassa a junius hó 24-én tartott ülés jegyzőkönyvét).*

Elnök: Van-e megjegyzés a jegyzőkönyvre? *(Nincs!)* Ha nincs, a jegyzőkönyv ezennel hitelesítve van.

T. ház! Bemutatom Wlassich Gyula Zala megye csák-tornyai kerületében megválasztott képviselő megbízólevelét.

Tárgyalás és jelentéstétel végett kiadatik az állandó igazoló bizottságnak.

Bemutatom Kis-Küküllő vármegye közönségének felíratát az országos állatvásárok szervezése és országos állategészségügyi kártérítési alap létesítése tárgyában;

Torda-Aranyos vármegye közönségének felíratát a fogyasztási adó átalány összegek megállapítására nézve jelenleg fennálló eljárási mód megváltoztatása és az 1875: XXVIII. tcz. 2. §-ában megszabott eljárási mód visszaállítása tárgyában;

Torda-Aranyos vármegye közönségének felíratát a vadászat gyakorlásáról szóló 1883: XX. tcz. némely intézkedéseinek módosítása tárgyában.

Digitized by Google

Előzetes tárgyalás és jelentéstétel végett kiadatnak a kérvényi bizottságnak.

Bemutatom továbbá a magyarországi balneologiai egyesületnek Probstner Arthur orsz. képviselő által beadott kérvényét, a hazai fürdők italmérési adójának beszedése tárgyában;

A kőszegi polgári fiu- és leányiskola tanítótestületnek Szájbély Gyula orsz. képviselő által beadott kérvényét, fizetésük ügyének méltányos rendezése tárgyában.

Tárgyalás és jelentéstétel végett kiadatnak a pénzügyi bizottságnak.

Bemutatom Oravecz János és társai néptanítóknak Probstner Arthur orsz. képviselő által;

Maschler József és társa néptanítóknak Degen Gusztáv képviselő által;

Szilbás község tanítótestületének Gromon Dezső képviselő által beadott kérvényeit a tanítói fizetések rendezése tárgyában.

Tárgyalás és jelentéstétel végett kiadatnak a közoktatásügyi bizottságnak.

Az elnökségnek több jelenteni valója nincs.

Molnár Antal jegyző: Széll Ákos, az állandó igazolási bizottság előadója!

Széll Ákos, az állandó igazolási bizottság előadója! T. ház! Az állandó igazolási bizottság nevében tisztelettel jelentem, hogy Luby Géza, Szatmár megye, csengeri kerületében f. hó 23-án megválasztott országgyűlési képviselő megbízó levelét a bizottság vizsgálat alá vevén, miután a választási jegyzőkönyv a törvény rendeleteinek úgy alakilag, mint tartalmilag megfelel, nevezett képviselőt a kérvényezésre kiszabott 30 nap fentartásával igazolta.

Elnök: E jelentés alapján Luby Géza képviselő a 30 nap fentartásával igazolva lévén, őt a második osztályba sorozandónak javaslom.

Méltóztatnak hozzájárúlni? *(Igen!)* Luby Géza képviselő a II. osztályba soroztatik.

Molnár Antal jegyző: Hegedűs Sándor, a pénzügyi bizottság előadója!

Hegedűs Sándor, a pénzügyi bizottság előadója! T. ház! Van szerencsém a pénzügyi bizottság jelentését az állami italmérési jövedékre vonatkozó 1888: XXXV. tcz. módosításáról szóló törvényjavaslat tárgyában tisztelettel benyujtani. Kérem a t. házat, méltóztassék a jelentés kinyomatását, szétosztását és az osztályok mellőzésével annak idején való napirendre tűzését elrendelni.

Elnök: Méltóztatik-e a ház hozzájárúlni, hogy a jelentés kinyomattassék, szétosztattassék és annak idején az osztályok mellőzésével napi rendre tűzessék? *(Igen!)* A jelentés ki fog nyomatni, szét fog osztatni s annak idején az osztályok mellőzésével napirendre fog tűzetni. *(Helyeslés.)*

Molnár Antal jegyző: Beőthy László, a mentelmi bizottság előadója!

Beőthy László, a mentelmi bizottság előadója: Van szerencsém a t. háznak benyujtani a mentelmi bizottság négy rendbeli jelentését Sima Ferencz országgyűlési képviselő mentelmi ügyében. Ezek közül három esetben sajtó útján elkövetett nyilvános rágalmazás és becsületsértés és egy esetben párviadal vétsége miatt kérik a mentelmi jog felfüggesztését. Kérem a t. házat, méltóztassék e jelentéseket kinyomatni, a ház tagjai közt szétosztatni és annak idején az osztályok mellőzésével napirendre tűzni. Egyidejűleg van szerencsém a bizottság jegyzőkönyvét is benyujtani.

Elnök: Méltóztatik a t. ház hozzájárúlni az előadó úr javaslatához? *(Igen!)* A jelentések ki fognak nyomatni, szét fognak osztatni s annak idején az osztályok mellőzésével napirendre fognak tűzetni. *(Helyeslés.)*

Most fel fog olvastatni az indítványok és interpellatiok könyve.

Molnár Antal jegyző: Jelentem a t. háznak, hogy sem az indítványok-, sem az interpellatiok könyvében újab bejegyzés nincsen.

Elnök: Tudomásúl vétetik.

Következik a napirend első tárgya: az ország erdélyi részeiben, továbbá a volt Kraszna-, Közép-Szolnok-, Zarándmegyék és a volt Kővárvidék területén a birtokrendezési, arányosítási és tagosítási ügyekben követendő eljárásról szóló 1880: XLV. törvényczikk némely határozatainak módosításáról és kiegészítéséről szóló törvényjavaslat harmadszori felolvasása.

Molnár Antal jegyző: *(Olvassa a törvényjavaslatot.)*

Elnök: Kérdem a t. házat, méltóztatik-e a most harmadszor felolvasott törvényjavaslatot elfogadni, igen vagy nem? *(Elfogadjuk!)* Méltóztassanak felállani, a kik elfogadják. *(Megtörténik.)* A törvényjavaslat harmadszori felolvasásában is elfogadtatván, alkotmányos tárgyalás és szíves hozzájárúlás czéljából a főrendiházhoz átküldetni határoztatik.

Ha méltóztatnak beleegyezni, a jegyzőkönyvnek erre vonatkozó pontját azonnal hitelesíteni lehet. *(Helyeslés.)* Tehát a jegyzőkönyvnek illető pontja fel fog olvastatni.

Széll Ákos jegyző *(olvassa).*

Elnök: Kérdem a t. házat, van-e megjegyzés a jegyzőkönyvre? *(Nincsen!)* Akkor az ezennel hitelesítve van.

T. ház! Következik a napirend szerint a közigazgatási bizottság 77. számú jelentése a Hunyad- és Szeben-, illetőleg Torontál és Temes vármegyéket érintőleg engedélyezett

Digitized by Google

területi átkebelezések tárgyában. Gondolom, méltóztatnak hozzájárúlni ahhoz, hogy a jelentés felolvasottnak tekintessék. *(Helyeslés.)*

Az előadó úr kíván szólani.

Perczel Dezső előadó: T. ház! A belügyministerium vezetésével megbízott ministerelnök tisztán az 1886. évi XXI. tcz. 148. §-ában foglalt rendelkezéseknek tett eleget, a midőn egyrészről Kotrona nevű havasnak Hunyad vármegye területéből Szeben vármegyébe, másrészt az 1890. évben nagyközséggé alakúlt Székely-Keve telepített község külterületéből 6'484 holdnyi külterületnek Torontál vármegye területéből Temes vármegyébe való átkebelezését engedélyezvén, ezt az 1886. évi XXI. tcz. 48. §-a értelmében a törvényhozásnak bejelenti. Miután azon feltételeknek, a melyekhez az átkebelezések kötve vannak, elég tétetett, van szerencsém a képviselőház közigazgatási bizottsága részéről tisztelettel ajánlani, miszerint ezen jelentéseket tudomásúl venni és hasonló czélból a főrendiháznak megküldeni méltóztassék. *(Helyeslés.)*

Elnök: Kíván valaki szólani? Ha senki sem kíván szólani, gondolom, kimondhatom, hogy a jelentést tudomásúl venni méltóztattak. E szerint a jelentés tudomásúlvétel czéljából a főrendiházzal közöltetni határoztatik.

Következik a napirend értelmében a közigazgatási bizottság 79. számú jelentése Pápa rendezett tanácsú város közönségének Pápa székhelylyel egy új közigazgatási terület szervezése iránti kérvénye tárgyában. Gondolom, méltóztatnak a jelentést felolvasottnak venni. *(Helyeslés.)* Az előadó úr kíván szólani.

Perczel Dezső előadó: T. ház! Pápa rendezett tanácsú város közönsége a mult országgyűlés alatt 1891. julius 11-én kérvénynyel fordúlt a t. házhoz az iránt, hogy egyfelől az akkor tárgyalás alatt volt vármegyei közigazgatás rendezéséről szóló törvényjavaslatnak némely általa sérelmesnek vélt határozata módosíttassék; másrészt pedig, hogy Pápa székhelylyel egy külön közigazgatási terület szerveztessék. Ezen kérvény akkor későn érkezvén, tárgyalás alá nem vétethetett és midőn az új országgyűlés összejött, akkor a közigazgatási bizottsághoz utasíttatott. A közigazgatási bizottság tárgyalván a kérvényt, jelentését azon értelemben mutatja be a t. háznak, hogy miután a kérvényben első sorban felhozottak segédadatokúl szolgálhatnak a közigazgatás reformjára vonatkozó törvényjavaslat előkészítésénél; másrészről miután a másik petitumára vonatkozik, hogy a vármegye területe most már a kérvényben foglaltakhoz képest rendeztessék és Pápa székhelylyel külön közigazgatási terület szerveztessék: az egész kérvény a belügyministerium vezetésével megbízott ministerelnöknek adassék ki.

Van szerencsém ezen jelentést a t. háznak elfogadásra ajánlani. *(Helyeslés.)*

Elnök: Méltóztatnak hozzászólani? *(Nem!)*

Ha szólani senki sem kíván, azt hiszem, a bizottság jelentése elfogadtatik és a kérvény a belügyministerium vezetésével megbízott ministerelnöknek kiadatni határoztatik.

T. ház! A megállapított napirend szerint következik Madarász József képviselő úr indítványának érdemleges tárgyalása. Gondolom, méltóztatik a t. ház hozzájárúlni ahhoz, hogy Madarász József képviselő úr szóljon.

Madarász József: T. ház! Indítványomat tegnap indokoltam; de ismételve kell most azon két megjegyzést előhoznom, melyet tegnap tettem.

Először igen sajnálom, hogy a sajtó útján kiválólag a függetlenségi és 48-as és az ellenzéki pártok ellen intéztetik támadás, mintha a mint az egyensúly helyre van állítva, mindjárt arról gondoskodnék, hogy a képviselők díjai felemeltessenek. Ezt a sajtó részéről nagy tévedésnek tartom, mert az én javaslatomban erről egy szó sincs. Ezt magamra nézve mondom. Másodszor kijelentettem, hogy ez tisztán csak a magam képviselői meggyőződésemnek kifejezése, tehát helytelenség egy pártot támadni meg, a mely pártnak tagjaival én a legszívesebb viszonyban és barátságban vagyok, de a mely pártnak tagjait fel sem kértem arra, hogy ezt az értekezleten tanácskozás tárgyává tegyék, sőt még önmagam is csak elvétve, egyik-másik képviselőtársammal beszéltem meg, hogy erre a javaslatra, melyet már 1848-ban tartottam jónak, mint azt tegnap előadtam, Deák Ferencz, az akkori többség vezére 1868-ban nemcsak helyeslését nyilvánította, de azt el is fogadta, sőt nem említettem, hogy még részleteire nézve is azt ajánlotta, hogy ezt a kormánynál kivinni igyekszik. De kötelességemnek tartottam ezt ismételve kijelenteni, hogy ha akár a sajtó, akár bárki támadni akar, támadjon engem. Ez meggyőződésem, ez képviselői kötelességem volt, azért adtam elő.

A másik, a mit előadni kívánok, épen ebből folyólag az, hogy én nagyon jól tudom, nem teszek soha titkot belőle, hogy a munka tisztességes és ha valaki a nemzet irányábani munkáját tisztességesen teljesíti, a nemzetnek becsületbeli kötelessége azt tisztességesen díjazni. De én nem szóltam összegről, nem szóltam semmi egyéb részletekről, mert tudtam és tudom, hogy ennek megfontolása egyedűl a kormány kötelessége. A kormány kötelessége megfontolni a nemzet pénzügyi helyzetét, megfontolni, vajjon ezen viszonyok és a változott viszonyok köte-

Digitized by Google

lességévé tették-e és mennyiben ennek megváltoztatását. Én tehát a részleteket majd arra az időre hagyván, a midőn a javaslat előterjesztetik, tisztelettel kérem a t. ministerelnök urat: — értesültem, olvastam, hogy a kormánypártnak tegnap értekezlete volt, de mivel az sohasem hiteles, a mi a lapokban megjelenik, mert oda tehetnek mást is — legyen szíves megmondani véleményét: minő módon és minő alakban óhajtaná e javaslatot elfogadni és kérem a t. házat, engedje, meg, hogy indítványom tekintetében akkor nyilatkozzam. *(Helyeslés.)*

Gr. Szapáry Gyula ministerelnök: T. ház! *(Halljuk! Halljuk!)* Teljes készségemet jelentem ki ahhoz, hogy a t. ház által elvben határozatkép mondassék ki, hogy a képviselők napidijai és lakbérilletményei helyett egy átalányösszeg állapíttassék meg és teljes készségemet fejezem ki az iránt, hogy ez irányú törvényjavaslat a kormány részéről jövő őszszel terjesztessék elő. *(Helyeslés.)*

Én azonban arra kérem a t. képviselőházat, hogy a kérdés részleteire nézve ne méltóztassék sem a kormány, sem a ház részéről most megállapodást követelni; méltóztassék a részletek megállapítását fentartani akkorra, mikor ezen törvényjavaslat a ház asztalán fog feküdni *(Helyeslés jobb felől.)* és épen ezen czélból arra kérem az indítványozó képviselő urat, méltóztassék határozati javaslatából azon itézkedéseket, a melyek esetleg a részletekre vonatkoznak, kihagyni. Bátor vagyok ennélfogva indítványozni, hogy a határozati javaslat első bekezdéséből hagyassanak ki a következő szavak: »félévi részletekben előlegesen« és ez utóbbi szavak helyett tétessék: »meghatározandó részletekben«, *(Általános helyeslés.)* mert ezen intézkedések a részletekre tartoznak.

Azon esetben, ha a t. képviselő úr ezen módosításokat elfogadja, én a magam részéről hozzájárulok határozati jevaslatához, ellenkező esetben fentartom magamnak a jogot, hogy azokat indítvány alakjában terjeszszem a t. ház elé. *(Általános helyeslés.)*

Madarász József: A t. ház engedelmével, mivel tegnap is, ma is kinyilatkoztattam azt, hogy én tisztán csak a lényegre nézve kívánok nyilatkozni, a részletekre nézve pedig fentartom minden tekintetben véleményem nyilvánítását akkorra — és óhajtom, hogy tartsa fenn a ház minden tagja — midőn a javaslat beadatik: kötelességemnek tartom a t. képviselőház előtt kinyilatkoztatni, hogy én határozati javaslatomból kitörlöm e szavakat: »a változott körülmények által követett« — mert hiszen a javaslat tárgyalásakor lesz a t. ház teendője e felett határozni. Nemkülönben magam is megfontoltam és helyesebbnek találtam a »félévi« szó kitörlését. *(Helyeslés jobb felől.)* Én tehát azon módosításhoz is, hogy ezen szavak helyett: »félévi részletekben előlegesen« tétessék: »meghatározandó részletekben« hozzájárulok. A ház fog intézkedni, midőn a javaslat beterjesztve lesz, hogy minő részletekben, hónaponkint-e, évnegyedenkint-e, vagy miként adassanak ki ezen illetmények.

E változtatással kérem, hogy határozati javaslatomnak elfogadását vagy el nem fogadását szavazás alá bocsátani méltóztassék. *(Felkiáltások: Elfogadjuk!)*

Elnök: Kívánja-e a t. ház, hogy a módosított határozati javaslat felolvastassék? *(Nem!)*

E szerint a módosított határozati javaslat felolvasása mellőztetik.

Lits Gyula jegyző: Irányi Dániel! *(Halljuk! Halljuk!)*

Irányi Dániel: T. ház! Nem szenved kétséget, hogy a képviselők javadalmazása nem felel meg sem az állás fontosságának, sem a változott életviszonyoknak. *(Általános helyeslés.)* Mert ha tekintetbe veszszük, hogy az, a mi 1848-ban egy forintot tett, ma legalább is két forintot tesz; *(Közbeszólások a szélső baloldalról: Legalább is! Közbeszólások a jobboldalról: Négyet!)* ennél fogva azon öt forint, a mit az 1848-iki országgyűlés napidíjúl határozott meg, ma legalább is tíz forintnak felel meg. *(Közbeszólás a szélső baloldalról: A horvátok annyit kapnak! Egy hang: A mi drága testvéreink!)* Én mindazáltal, őszintén szólva, az előterjesztett határozati javaslatot nem pártolom. *(Helyeslések a szélsőbalról.)* Nem pártolom különösen azért, mert habár helyreállott is nagy áldozatok árán a költségvetésben az egyensúly, nem lehet tagadni másfelől, hogy a nép terhei ez által is igen nagy mértékben sulyosodtak *(Úgy van! a szélső baloldalon)* és hogy alig lenne igazolható, hogy a nép képviselői ily körülmények között a magok díjazását felemeljék.

A t. ministerelnök úr a fejével int, a mi annyit jelent, hogy ő, a mint egyébként a mai lapokból a tegnapi napon tartott értekezlet megállapodása nyomán is értesültünk, az átalány elfogadásával csakis a mostani díjazásnak átalányosítását vagy pedig igen csekély mértékben való felemelését tartja szem előtt.

De én, t. ház, nem tartom czélszerűnek, nem tartom helyesnek magát az átalányozási rendszert *(Helyeslések.)* és pedig azért, mert ha csekély mértékben emeltetik fel, vagy épen nem, akkor az az átalány minek fog megfelelni? Egy első osztályú ministeri titkár vagy legfölebb egy másodosztályú osztálytanácsos fizetésének. *(Úgy van! Úgy van!)* Már pedig hogy ez a képviselői tekintély emelésére volna alkalmas, *(Élénk helyeslés.)* azt én, megvallom, nem engedhetem meg. *(Helyeslés.)*

Digitized by Google

Annálfogva én, t. képviselőház, a magam részéről kijelentem, hogy a mostani állapot fentartását óhajtom. *(Élénk helyeslés.)*

Elnök: Kíván valaki szólani, t. ház?

Horánszky Nándor: T. ház! Azok után, a miket előttem szólott igen t. képviselőtársam mondott, én csak röviden nyilatkozom.

Miután azon felfogásokból, melyek a Madarász József t. képviselőtársam által benyujtott indítványra vonatkozólag nyilvánultak, alaposan lehet következtetni arra, hogy a jelen állapoton a képviselők napidíjának mennyisége tekintetében legalább lényeges változás különben nem fogna bekövetkezhetni: azt gondolom, elveszettnek tarthatnók az időt arra nézve, ha e tekintetben törvényjavaslattal kellene a háznak foglalkoznia. Elvileg én is azon az álláspontón vagyok, melyen előttem szólott t. képviselőtársam, t. i., hogy én a jelen állapoton változtatni nem akarok. *(Helyeslés.)*

Ha pedig a dolog így áll, akkor azt vélem, hogy az az indítvány, melyet t. képviselőtársam benyujtott, eltévesztette czélját s annak tulajdonképen értelme alig lenne, *(Úgy van! Úgy van!)* mert ez átalánosítás vagy a képviselőknek napidíj alakjában való díjazása magában véve még sem oly fontos szempont, hogy a miatt és e czélból külön törvény alkotására volna szükség. *(Helyeslések.)*

Tekintettel tehát azon körülményekre, melyeket előttem szólott t. képviselőtársam felemlített és tekintettel azon felfogásra, melyet én e tekintetben egyénileg mindig tápláltam és ma is táplálok: fölöslegesnek tartom azon indítvány elfogadását, melyet t. képviselőtársam benyujtott és arra szavazni nem fogok. *(Helyeslések.)*

Elnök: Kíván valaki szólani?

Boross Béni: T. ház! *(Halljuk!)* Én azért érzem magamat indíttatva e kérdésben felszólalni, mert az előttem szólott t. képviselő urak maguk rámutattak arra a változásra, mely az idők folyamán, a közélet minden terén és így a képviselők napidíjai tekintetében is beállott. E változás tagadhatatlan és ennek folytán nem lehet csudálni azt, ha akadnak képviselőtársaink közt olyanok, a kik a megváltozott viszonyoknál fogva és mert különben is egy 40 vagy 50 éves intézmény nagyon gyakran — a mint felfogásom szerint a jelen esetben is — bizonyos módosításokra szorulhat, *(Úgy van! Úgy van!)* indítványt tesznek e tekintetben és a maguk részéről azt kívánják, hogy e kérdés szabályoztassék, hogy e kérdés vita tárgyává tétessék és azután a legjobb, legmegfelelőbb határozatok hozassanak meg.

T. ház! Nem arról van szó, hogy micsoda álláspontot kívánunk mi e kérdésben elfoglalni. E tekintetben itt nyilatkozatok még nem történtek és mint az igen t. ministerelnök úrnak kijelentéséből is kivehettük, a vitát ő maga sem kívánja. Vagyunk többen, a kik nem a jelen állapot fentartását, hanem esetleg annak egészen más irányban való módosítását kívánjuk; vagyunk többen, a kik nyiltan kijelentettük, hogy a képviselők díjazását egyáltalán nem látjuk szükségesnek s ezen véleményünk azon időben, midőn erről tanácskozni fogunk, talán érvényre is emelkedhetik; de vannak ismét mások, a kik egész nyiltan kimondják, hogy az 1848-iki napidíj a mai világban már többé helyt nem állhat. *(Igaz! Úgy van! jobb- és bal felől.)* És legyünk e tekintetben egészen őszinték — valóban így van! Ennélfogva mintán azt hiszem, mindnyájan egyetértünk abban, hogy e kérdést jelenleg víta tárgyává ne tegyük s miután Madarász József képviselőtársamnak indítványa egyedül csak azt czélozza, hogy e kérdés annak idején és pedig a mint azt a t. ministerelnök úr szavaiból kivettem, az őszi idény alatt tárgyalás alá vétessék: semmiféle praecedenst vagy oly lépést ez által megtéve nem látok, mely e kérdésben akár egyik, akár másik irányban, akár a felemelés, akár a leszállítás tekintetében praejudicálna. Én részemről Madarász József képviselőtársunk indítványát elfogadhatónak találom és kérem a t. házat, hogy e kérdést annak idejében napirendre tűzetni méltóztassék. *(Élénk helyeslés jobb- és bal felől.)*

Lits Gyula jegyző: Kovács Albert!

Kovács Albert: T. ház! *(Haljuk! Halljuk!)* A kérdés azon oldalához, hogy a képviselők díjazása emeltessék vagy ne emeltessék, nem kívánok szólani, mert hisz ez nincs is napirenden és nem foglaltatik magában az indítványban sem. Az indítványban csupán csak az foglaltatik, hogy a képviselők díjazása átalányképen adassék ki s ez az, mihez én egész határozottsággal hozzájárulok.

Ha meggondolom azt, hogy a képviselőház september 28-án hivatik össze és azután junius vagy julius 2-án megy szét s hogy ez minő benyomást tesz a házon kivül álló közönségre: óhajtanom kell azt, hogy a képviselőház e benyomás hatásától mentől előbb megszabadíttassék és ha már a képviselőknek egyáltalában díjazásuk van, ez átalánykép adassék ki és függetleníttessék a szünidőktől.

Ép az előttem szólt képviselő úrnak szavaiból kitűnik az is, hogy más kérdések is merülhetnek fel ez ügygyel kapcsolatban, általában a képviselők díjazásának vagy nem díjazásának kérdésénél és mindenesetre kitűnik az, hogy 44 év mulva ideje van már annak, hogy e kérdés e házban megbeszélés tárgyává tétessék, *(Élénk helyeslések a baloldalon.)* bármiféle irányú lesz is e megbeszélés s bármiféle irányban is döntessék

Digitized by Google

el a kérdés, de hogy e kérdés 44 év múlva ismét vita tárgyává tétessék, azt feltétlenül szükségesnek tartom, *(Élénk helyeslés bal felől.)* azért Madarász József képviselő úr indítványához hozzájárulok. *(Élénk kelyeslés bal felől.)*

Elnök: A ministerelnök úr kíván szólani!

Gr. Szapáry Gyula ministerelnök: T. ház! *(Halljuk! Halljuk!)* Részemről hibásnak tartom azon felfogást, hogy azért, mert a képviselők eddigi napidíjai és lakbérilletményei ezentúl átalányösszegben fognának megállapíttatni, összehasonlítás tétessék a tisztviselői rangfokozattal, mert a kettő közt nincs semmiféle összefüggés. Ha most valami változás történik, ez tisztán abból áll, hogy a napidíjak és a lakbérilletmény helyett bizonyos átalányösszeg állapíttatik meg, tekintet nélkül arra, hány hónapig ül együtt a ház. E változtatást kívánja elérni a tett javaslat, azért minden további részletek megbeszélését és elhatározását méltóztassanak függőben hagyni addig, a míg ezen ügy ismét a ház elé kerül. *(Élénk helyeslés jobb felől.)*

Beöthy Ákos: T. képviselőház! Én a magam részéről ezen igen nagyfontosságú kérdéshez hosszasan szólani nem akarok, nem pedig egyszerűen nagy fontosságánál fogva, mert ez annyi különféle szempontnak combinatioját és mérlegelését követeli, a melyet én, megvallva az igazat, 24 óra alatt magamnak megalkotni képes nem voltam. Röviden csak annyit kívánok megjegyezni, hogy teljes mértékben hozzájárulok ahhoz a felfogáshoz, a melyet t. képviselőtársam, Irányi Dániel a magáénak vallott és a melyet t. barátom Horánszky Nándor támogatott. *(Helyeslések bal felől.)* Én nem tartanám helyesnek azt, hogy akkor, mikor az államháztartásban az egyensúly alig állott még helyre, hogy akkor azután mi mindjárt azzal kezdjük a dolgot, hogy saját napidíjainkat felemeljük. *(Helyeslések bal felől. Felkiáltások jobb felől: Azt senki sem mondta!)* Ennek még a színét és látszatát is kerülni akarom. Ellene vagyok az átalányozásnak még határozottabb mértékben, igen egyszerűen azért, mert ez a mi illetményeinknek a characterét tökéletesen megváltoztatja. Hiába mondja azt a t. ministerelnök úr, hogy nem fognak minket a tisztviselővel egy kategoriába helyezni, mégis annak folytán abba fognak helyezni s ez okvetlen oly fogalomzavart fog előidézni, a mihez én a magam részéről hozzájárulni nem kívánok. Elismerem én azt, *(Halljuk! Halljuk!)* a mit az én t. barátom Kovács Albert felhozott, hogy tudniillik esetleg összehívják az országgyűlést september 28-án és azután széjjeleresztik julius 2-án és 3-án, hogy a napidíjak kiutaltassanak arra a hónapra, hogy az rossz benyomást tesz, de őszintén megvallom, t. ház, nem hiszem, hogy ezt a rossz benyomást azután oly módon fogjuk eloszlatni, hogy megállapítunk egy átalányösszeget, a miben azután az illető hónapnak a javadalmazása mégis bennfoglaltatik. *(Helyeslések balfelől.)* Én tehát a magam részéről nem fogok ezen határozati javaslatra rászavazni; de még azt kívánom hozzátenni, hogy még azon esetben is, ha ezen határozati javaslat elfogadtatik és ha ennek alapján a t. kormány az ősz folyamán a törvényjavaslatot előterjeszti, még ez nem képez semmi irányban inhaerenst, *(Helyeslések bal felől.)* hogy tudniillik a törvényjavaslat elfogadtassék és a mostani statusquo megváltoztassék. *(Helyeslés jobb felől.)* Természetes dolog, hogy a képviselőháznak jogában lesz a törvényjavaslatot visszavetni és akkor a mostani statusquo megmarad. *(Helyeslés.)*

Csak ennyit akartam megjegyezni. *(Helyeslések bal felől.)*

Molnár Antal jegyző: Tisza Kálmán!

Tisza Kálmán: T. képviselőház! *(Halljuk! Halljuk!)* Röviden indokolni kívánom, miért vagyok hajlandó Madarász József képviselő úr javaslatát elfogadni. *(Halljuk!)* Elfogadom azért, mert czélszerűnek, helyesnek tartom, hogy ez a kérdés, mely úgy csendesen évek és évek óta vitattatik, *(Igaz! Úgy van! több oldalról.)* egyszer megoldást nyerjen. Semmi egyéb czélom nincsen. És méltóztassék elhinni minden irányban, az aggályok irányában is, melyeket hallottam, sokkal czélszerűbb lesz, ha tüzetes megvitatást kívánunk, *(Élénk helyeslés több oldalról.)* semhogy a kérdés a napirendről egy vagy más alakban levétessék. *(Igaz! Úgy van! több oldalról.)*

Ezért van az, hogy én is Madarász képviselő úr indítványára szavazok. Egyébiránt, miután az ősztől hosszas idő választ el, nem akarnám hogy a t. túloldali felszólalások után az a félreértés támadhasson, *(Halljuk!)* mintha mi itt ezen az oldalon a képviselői díjazásnak isten tudja micsoda emelésére gondolnánk. Erre a háznak, azt hiszem, legalább is nagy többsége nem gondol, mert mindenki át kell, hogy lássa, hogy midőn az életpályául szolgáló hivatalnoki fizetések is legnagyobb részben még azon alapon állanak, a melyben 1848-ban megállapítva lettek, *(Egy hang a szélső baloldalon: Nem áll! Felkiáltások a jobboldalon: De úgy van!)* igenis legnagyobb részben azon az alapon állanak.....

Hoitsy Pál: Hát a ministerek nyugdíjai?

Tisza Kálmán: A képviselő úr szóba hozta a ministeri nyugdíjakat. Meg lettek akkor vitatva, *(Közbeszólások a szélső baloldalon: Akkor nem szólalt fel ellene!)* nem szólaltam fel ellene, mert azt tartom, hogy ha a democratiában élünk, azt nem tagadhatjuk meg, a mi Angliában is megvan, *(Úgy van! Úgy van! a jobboldalon.)* hogy lehetővé tegyük a szegény embernek is a ministeri pályát az által, hogy ha utána praeca-

Digitized by Google

rius helyzetbe jut, ne legyen kénytelen, miután feladta előbbi életmódját, megélhetése fölött aggódni. *(Úgy van! a jobboldalon.)*

Nem szólottam ellene, de mellette sem szóltam, mert jól tudtam, hogy ha mellette szólok vala, azt mondták volna rá, hogy saját érdekemben beszélek. Egyébiránt határozottan nyilvánítom — ha már tetszett belekiáltani — hogy soha azt, hogy ha lesz is nyugdíj, az akkori kormány tagjai élvezni nem fogják, sem én, sem a kormány más tagja nem mondottam, hanem csak annyit mondottam, hogy e kérdéshez nem fogunk hozzászólani, mert pressiót nem akarunk gyakorolni. . . . .

Hoitsy Pál: De elfogadják!

Tisza Kálmán . . . de az államtitkárokra nézve okvetlenül szükségesnek tartjuk. *(Úgy van! a jobboldalon.)* Ez az a tiszta valóság. *(Igaz! Úgy van! a jobboldalon.)* Már most azt szeretném tudni a t. túloldal tagjaitól, a kik a demokratiát hirdetik: *(Halljuk! Halljuk!)* vajjon demokraticus felfogás-e az, ha egyszer egy törvényesen megállapított nyugdíj van, hogy az, ki azt mondhatja, »én nem szorultam rá«, fel ne vegye, hogy a másik, ki reá szorúl, szégyenkezve legyen kénytelen felvenni? *(Zaj a szélsőbalon. Igaz! Úgy van! a jobboldalon.)* Ez nem volna demokraticus felfogás. *(Helyeslés jobb felől.)*

Meszlény Lajos: A képviselőknek ne adjunk, a minister eknek igen! *(Halljuk! Halljuk!)*

Tisza Kálmán: Ki mondta? Én sohasem mondtam, de talán a képviselő urak sem akarnak a képviselőknek nyugdíjat adni. *(Felkiáltások a szélső baloldalon: Nem!)* Akkor miért hasonlítja össze a t. képviselő úr a ministeri nyugdíjat a képviselői napi díjjal és miért helyezi egymással szembe? *(Igaz! Úgy van! jobb felől. Egy hang a szélsőbalon: Azért, mert nagyon furcsa, hogy az ön ministerelnöksége alatt hozták be!)* Ha, t. ház, a nyugdíj kérdésében megtámadnak, helyt fogok én állani.

Polónyi Géza: Akkor sem állt helyt. *(Ellenmondás a jobboldalon.)*

Tisza Kálmán: Helyt állok mindenkivel szemben. De visszatérve a tárgyra, én, t. képviselőház, azt tartom, hogy *(Halljuk! Halljuk. Felkiáltások a jobboldalon: Csendet kérünk!)* e kérdés, mely már évek óta létezik képviselői és más körökben — nem tudom, méltóztatnak-e emlékezni, tíz évvel ezelőtt, ha jól tudom, aláírási ívet is köröztettek ez ügyben képviselői körökben — mondom, azt kívánatos és szükségesnek tartom, hogy e kérdés tüzetesen megbeszéltessék.

És most ez alkalommal annyival is inkább óhajtom, mert a t. ház ugyan ki mondotta tegnap, hogy a másik indítványt, a le nem foglalhatás tárgyában, nem akarja elfogadni: én sem akartam semmiképen, de talán mégis, ha foglalkozunk ezen kérdéssel, lesz alkalom majd azzal a kérdéssel is foglalkozni, hogy helyes-e az, hogy akár az átalányösszeg, akár a napidíjak lefoglalása a mandatumra befolyással birjon. *(Helyeslés jobb felől.)* Ez is egy kérdés, a melynek megbeszélése szükséges. *(Helyeslés.)*

Ezen okok vezettek arra, hogy elfogadjam Madarász József képviselő úr indítványát. *(Élénk helyeslés jobb felől.)*

Lits Gyula jegyző: Visontai Soma!

Visontai Soma: T. ház! Magam is abban a nézetben vagyok, hogy ez oly kérdés, a melylyel a kormány alkalmas időben igenis foglalkozhatik és mint előttem szólott t. képviselő úr mondta, mint lappangó kérdést, megoldás elé is viheti. De, t. ház, e kérdéssel a képviselőház csak akkor foglalkozhatik, ha magába a kérdésbe más eszme, más elem be nem vétetik és ha az úgy oldható meg, hogy a képviselőház repulatioját és tekintélyét nem sérti: ez azonban úgy érhető el, ha úgy a közhangulat, mint maga az időpont kellően meg van választva és kellően alapúl szolgál a kérdés megoldásának.

De mit tapasztalunk? Alig hogy, ez eszme felmerült, a sajtó és a közvélemény részéről a legerősebb támadásoknak lettünk kitéve *(Ellenmondások)* és ha elismerjük azt az elvet, hogy minden törvényhozási ténynél a közhangulat elő legyen készítve és a közvélemény támogasson bennünket, akkor különösen azon kérdéseknél szükséges ez, a melyek által a képviselők érdeke van tangálva, a hol úgyszólván egyenesen és nyilvánvalóan kell annak nyilatkozni, hogy nem a magunk számára dolgozunk e kérdésben, hanem úgyszólván a közvéleményt elégítjük ki; különösen szükséges, hogy a közvélemény elő legyen készítve és hogy a közhangulat mellettünk legyen. *(Zaj.)* De, t. ház, ha oly eszmék merülnek fel, hogy ezen kérdéssel összefüggőleg a képviselők kötelességérzete támadtatik meg és ha oly nyilatkozatok tétetnek, a minőt például Tisza Kálmán t. képviselő úr tett a clubban, hogy akkor meglepetéseknek lesznek kitéve, mert nem lévén a képviselők munkássága a napidíj által függővé téve, a kormánypárt nem fog megjelenni. *(Ellenmondások és zaj.)* Ez a kormánypártot érinti legközelebbről, de nézetem szerint mégis az egész képviselőház kérdése, ez minden képviselő kötelesség- és tisztességérzetét érinti és azt bizonyítja, hogy sem az időpont nincs kellőleg megválasztva, sem a közhangulat nincs előkészítve.

Ezen szempontoknál fogva nem fogadom el Madarász t. képviselő úr indítványát és a napirendre téréshez járulok.

Lits Gyula jegyző: Csanády Sándor!

Csanády Sándor: T. ház! Többen vannak a képviselőház tagjai közt, kik tudják, hogy

Digitized by Google

abban az ülésben, melyben a többség kimondotta, hogy a képviselők fizetése 10 frtra emeltessék, én voltam szerencsés igenis tiltakozni e felfogás ellen és kimondtam azt, hogy az állam jelenleg nincs azon állapotban, helyzetben, hogy még a képviselők fizetését is javítsa. Azon időtől fogva a nemzet anyagi jóléte csökkent, mert az egymást felváltó közösügyes kormányok, a Tisza-Szapáry-féle nemzetgyilkos politika *(Derültség.)* e nemzetet majdnem az anyagi megsemmisülés szélére taszította. És ha ezelőtt néhány évvel nem volt a nemzet abban a helyzetben, hogy ok nélküli pénzkiadásokat tegyen, még kevésbbé van jelenleg hivatva arra, hogy ily adóemelésekkel a nemzet terheit feljebb emelje.

Hanem legyen szabad ez alkalommal megemlítenem azt, hogy a mely nemzet alig képes a maga szükségleteit fedezni, helytelen dolog az, hogy egy ministernek nyugdíjat adjon. *(Helyeslés a szélső baloldalon.)* Szabadjon megjegyeznem azt, miszerint igazságtalanságnak, aránytalanságnak tartom azt, hogy a mikor egy képviselőnek 150 frt napidíja van egy hónapra, addig az elnök havonkint ezer forinttal jutalmaztassék. *(Élénk derültség.)*

Én tehát, t. ház, azon óhajtásomat nyilvánítom, hogy mind a jogtalanúl és igazságtalanúl adott nyugdíjak megszüntettessenek, mind az elnök havonkinti fizetése leszállíttassék. Elfogadom Madarász József képviselő úr indítványát. *(Hosszantartó élénk derültség.)*

Lits Gyula jegyző: Holló Lajos!

Holló Lajos: T. ház! Felszólalásom indoka főleg abban áll, hogy csakugyan figyelemmel kísérve a sajtó egy részének ezzel a kérdéssel való foglalkozását és azon közhangulatot, a melyre Visontai Soma t. képviselőtársam hivatkozott, az ember bátorságot érez magában épen szembeszállani azzal a közhangúlattal *(Élénk helyeslés.)* és egyszerűen a dolog érdemét nézni és vizsgálni. *(Helyeslés.)*

Nem abban áll a képviselő kötelessége, hogy a midőn egy eszme talán a demagogia terére vitetik át, midőn azt talán népszerűtlenné akarják tenni, hogy azzal szembe nem száll az ember, megtagadva az igazságot, hanem kötelességünk, ha az helyes, még akkor is, ha talán a népszerűség rovására történik, azért helyt állani. *(Élénk helyeslés.)*

Ebben a kérdésben az az igazság, hogy nem demokraticus dolog, hogy ma is azon napi díjjal küldessenek fel a képviselők e helyre, a melylyel 1848-ban felküldettek a dietákra. Hisz egy vidéki város polgármestere, vagy más küldöttje, ha hivatalosan ide jön, az útiköltségeken kivül tisztességes napidíjakat élvez. Nem helyes tehát, hogy a képviselőnek nemcsak útiköltségeit, hanem teljes ellátását, teljes fentartását a mai napdíjból kelljen fedeznie. *(Helyeslés. Ellenmondások.)* A mi 48-ban helyes volt, az nem helyes most. Bármiként akarják ennek az ellenkezőjét a nép előtt kedves szinben feltüntetni: az igazság ebben áll. És ha csak az a következménye lenne ez indítványnak, hogy mondjuk, annak a 40 képviselőnek, a kiknek erre szükségök van s a kik hasznos és munkás tagjai e háznak, a megélhetést és a tisztességes fentartást biztosítjuk, akkor már elértük a czélt, mert lehetővé tettük, hogy e házból a munkás és demokraticus tagok nem lesznek kizárva. *(Élénk helyeslés.)* Nem mondom én, hogy nem helyes, hogy vagyonos ember tagja legyen a képviselőháznak, de az is helyes, ha nem záratik el a képviselőség a tehetséges és munkás embertől csak azért, mert vagyona nincs. *(Élénk helyeslés.)*

Egyet azonban a magam részéről szükségesnek találok: azt t. i., hogy ne érhesse a jelenlegi képviselőházat az a vád, hogy talán a maga részére és nem az ország képviselői részére szavazza meg a szükséges fentartási összeget. Azt hiszem, hogy akkor, a mikor ezzel foglalkozni fogunk, talán felmerűlhet az az eszme — legalább én fel fogom vetni a magam részéről — hogy ne állapítsuk meg a felemelést ezen országgyűlési cyclus javára, hanem állapítsuk meg úgy, hogy az csak a következő öt éves cyclusra lépjen életbe. *(Helyeslések. Ellenmondások.)* Ez egy eszme, *(Egy hang: Maradjon eszme! Élénk derültség.)* melyet én fel fogok vetni; egy részletkérdés, a melyet akkor, midőn tárgyaljuk a dolgot, szintén meg lehet vitatni. *(Helyeslések.)*

Azt hiszem, e kérdésben a legigazabb álláspont az, hogy mivel e kérdést már régóta sürgetik, igenis szükségesnek találja a képviselőház egy kitűzendő időben azt nyiltan, bátran és férfiasan tárgyalni s a fölött határozni. *(Helyeslés.)* De a beadott indítványnak egy része megköti a képviselőház kezét abban az időben, midőn a kérdést tárgyalni akarjuk és pedig egy igen lényeges részében, a mihez a ministerelnök úr is hozzájárúlt. Az átalány megállapítását illetőleg sokan vagyunk azon véleményben és kár volna kizárni ez indítvány elfogadásától minket, a kik azt tartjuk, hogy az átalányösszeg megállapítása nem egészen helyes és correct. *(Helyeslések.)* Igen is helyesnek találjuk a napdíjaknak megfelelő összegben való megállapítását, de a napidíj-rendszertől való eltérést nem tartanók szükségesnek és czélszerűnek. *(Helyeslések. Ellenmondások.)*

Ez különben részletkérdés, a melyet a dolog tárgyalásánál kellene megvitatni s ennek következtében a beadott indítványhoz azon módosítványt vagyok bátor hozzácsatolni, hogy úta-

Digitized by Google

sittassék a kormány, hogy általában ezen ügygyel foglalkozzék és a háznak jelentést terjesszen elő. De hogy átalányösszegben vagy napidíjakban történjék a megállapodás, e felett most a képviselőház ne határozzon. Ezt vagyok bátor indítványképen a ház elé terjeszteni. *(Helyeslések. Felkiáltások: Irásban kell beadni!)* Be fogom adni irásban.

Elnök: Kíván-e még valaki szólani? Ha senki sem kíván szólani, a vita be van zárva. *(Felkiáltások: Szavazzunk! Mire várunk? Holló megírja indítványát!)*

Holló Lajos: Indítványom talán egészen önállóan . . . *(Felkiáltások: A jegyző olvassa fel!)*

Lits Gyula jegyző: *(olvassa)* »Ellenindítvány. Beadja Holló Lajos. Utasíttatik a kormány, hogy a képviselői napdíjakról az őszszel javaslatot terjeszszen elő.«

Elnök: Gondolom, t. ház, a vita be lévén zárva, az lesz a helyes eljárás, ha először szavaz a ház Madarász József képviselő úr határozati javaslata felett és ha az elfogadtatik, az esetben Holló Lajos képviselő úr indítványa egyszerűen elesik. *(Helyeslés.)* Ha a Madarász József képviselő úr határozati javaslata nem fogadtatnék el és pedig azzal a módosítással, melyet ő maga tett rajta, az esetben külön teszem fel a kérdést a Holló Lajos képviselő úr által beadott ellenindítványra. *(Helyeslés.)* Méltóztatnak hozzájárúlni? *(Igen!)* Ennélfogva ekképen fogom a kérdést feltenni.

Thaly Kálmán: A kérdés feltevéséhez vagyok bátor felszólalni. *(Zaj. Halljuk!)* Minthogy ellenindítvány adatott be, mely lényegileg egyezik Tisza Kálmán képviselő úrnak is felszólalásával és mely nincsen ellentétben a t. ministerelnök úr kijelentésével, de bizonyos tekintetben mégis eltér attól: azt gondolom, hogy ámbár a vita Madarász József t. képviselő úr határozati javaslata felett be van zárva, jó volna, ha az igen t. elnök úr méltóztatnék kérdést intézni az iránt, kíván-e valaki szólni az ellenindítványhoz, mert lehetnek, a kik ahhoz is szólni kívánnának. *(Helyeslés a szélsőbalon. Felkiáltások jobb felől: Nem lehet! A vita be van zárva! Zaj.)*

Elnök: Holló Lajos képviselő úr bejelentette indítványát és azután kérdeztem meg a t. házat, hogy kíván-e valaki szólni, igen vagy nem és minthogy senki sem jelentkezett, bezártam a vitát. *(Helyeslés. Úgy van! jobb felől.)* Kérdem tehát: méltóztatnak-e hozzájárúlni a kérdésnek oly módon feltevéséhez, a mint előterjesztettem, t. i., hogy először szavazni fog a ház a Madarász József képviselő úr módosított határozati javaslata felett; ha ez elfogadtatik, akkor a kérdés el van döntve; ha nem fogadtatik el, akkor a ház külön fog határozni Holló Lajos képviselő úr ellenindítványa felett. *(Helyeslés.)*

Fel fog olvastatni Madarász József képviselő úr határozati javaslata.

Lits Gyula jegyző *(olvassa Madarász József határozati javaslatát.)*

Elnök: Most fel fog olvastatni Holló Lajos képviselő úr ellenindítványa.

Lits Gyula jegyző *(olvassa):* »Ellenindítvány. Beadja Holló Lajos. Utasíttatik a kormány, hogy a képviselők illetményeire nézve az őszszel javaslatot terjeszszen elő.«

Elnök: A kérdés tehát most az: elfogadja-e ház Madarász József képviselő úr határozati javaslatát, igen vagy nem? *(Felkiáltások: Igen! Nem!)*

Polónyi Géza: Bocsánatot kérek, meg van változtatva! *(Felkiáltások a jobboldalon: A vita be van zárva! Zaj.)*

Elnök: Még egyszer fel fogjuk olvasni az indítványt. *(Zaj. Halljuk! Halljuk! az indítványt. Elnök csenget.)*

Thaly Kálmán: Azért kértem, hogy vitassuk meg! *(Úgy van! a szélsőbalon.)*

Polónyi Géza: Bocsánatot kérek, t. ház, így nem szavazhatunk az indítványokra! Először nem úgy szólt az indítvány! *(Zaj. Felkiáltások jobb felől: Ezt Holló mondhatja meg! Nyilatkozzék Holló! Elnök csenget.)*

Teljesen igaz, hogy a vita be van zárva, nem is akarok a kérdéshez hozzászólni; hanem az ellenindítvány meg van változtatva. *(Felkiáltások jobb felől: Ki változtatta meg?)* Holló képviselő úr maga. Ez nincsen megengedve. Kérdés alá csak az első ízben jelzett indítvány jöhet, mert azt kellő időben sem vissza nem vonták, sem nem módosították. Az ellen kell felszólalnom, hogy más szöveg terjesztessék elő, melynek értelme és lényege más, mert épen az, a mi az indítványban a leglényegesebb volt, t. i. a napidíj megemlítése hagyatott ki és magam részéről csak abban az esetben szavazom meg az ellenindítványt, ha az a kifejezés benne van. Tehát nem helyes, hogy más indítvány olvastatott fel *(Helyeslések. Úgy van! a szélsőbalon. Zaj. Elnök csenget.)*

Elnök: Méltóztassanak türelemmel és csendben lenni, hogy az elnök szóhoz juthasson. *(Halljuk! Halljuk! Zaj a szélső baloldalon.)* Az elnököt félbeszakítani senkinek sincs joga. *(Helyeslés. Halljuk! Halljuk!)*

Holló Lajos képviselő úr beadott egy ellenindítványt, azt én Lits Gyula jegyző úrnak adtam át felolvasás végett. Őszintén mondom, nem tudok nyilatkozni arra nézve, hogy ez vagy amaz a szó volt-e az indítványban, melyet Lits Gyula képviselő úr felolvasott. Méltóztassanak

Digitized by Google

megnyugodni abban, hogy a jegyző úr még egyszer felolvassa az ellenindítványt. *(Helyeslés. Halljuk!)*

Horváth Gyula *(szólásra jelentkezik. Felkiáltások: Holló akar szólni! Halljuk!)*

Holló Lajos: Az ellenindítványt én nyujtottam be és talán arról a szóról, mely vitás, felvilágosítást nyujthatok. *(Halljuk!)*

Mint méltóztattak előadásomból hallani, eleinte azt gondoltam, hogy lehetne Madarász József t. képviselő úr határozati javaslatához egyszerűen módosítványt beadnom, mely azt célozza, hogy az átalányösszeg megemlítése hagyassék ki és az őszszel általában tárgyaljuk a kérdést. Azonban annyira végigvonúlt az a tenor a határozati javaslaton, hogy ezt nem lehetett egy közbeszúrt módosítással megváltoztatni. Azért bátor voltam indítványozni, hogy a kormány utasíttassék, hogy a jövő őszszel a napidíjakról törvényjavaslatot terjeszszen be. De azután azt hittem, hogy a napidíjak megemlítése praejudicálna az átalánynak s azért voltam bátor a »napidíjak« szót »illetmények«-kel felcserélni, mert ez jobban kifejezné czélzatomat. *(Helyeslések.)*

Horváth Gyula: T. ház! A kérdés feltevéséhez vagyok bátor szólni. *(Zaj és mozgás.)* Hivatkozom a házszabályokra. Én nem ismerem a házszabályoknak azt a rendelkezését és kérem a t. elnök urat és a házat, mutassák meg nekem azt a szakaszt, a mely szerint be lehet írásban adni egy javaslatot, legyen az ellenindítvány, vagy bármi, a vita berekesztése után. Ez egy lehetetlen dolog. Igen t. képviselőtársam tett egy szóbeli indítványt és azt kifejtette egy egész beszédben, tehát legfelebb arra lehet szavazni, hogy azt a beszédet, melyet t. képviselőtársam elmondott, elfogadja-e a ház, vagy sem; de más indítvány a ház előtt nem fekszik. *(Zaj.)* Kérem: méltóztassanak megmutatni, hogy lehet-e egy olyan írásbeli indítvány felett szavazni, mely a vita berekesztése után nyujtatván be, arról senkinek sem volt tudomása, hogy milyen szavakat foglal az magában. Azt hiszem, e felett szavazni nem lehet. Ne méltóztassék tehát ilyen praecedensek alkotása által a tanácskozási szabályokat teljesen felforgatni. *(Ellenmondások. Helyeslések. Zaj. Elnök csenget.)*

Elnök: Méltóztassék csendben lenni. *(Halljuk! Halljuk!)* Azt gondolom, t. ház, hogy Horváth Gyula képviselő úrnak egészen igaza van és az ő felszólalása a házszabályok keretén belül olyan kérdésre vonatkozik, a miben szavainak ellentmondani nem lehet; mert a házszabályok értelmében a dolog úgy van, a mint ő mondja. Azonban úgy gondolom, hogy ez esetben a Holló képviselő úr által beszédjének ejelentett és általa csak azután írásba foglalt indítványt még sem tekinthetjük olyannak, mintha az a vita bezárása után adatott volna be. *(Helyeslés. Felkiáltások: Akárhányszor megtörtént!)* Elismerem, t. ház, hogy nem jártam el elég szigorúan; elismerem azt is, hogy egyszerűen azt kellett és lehetett volna követelnem, hogy mikor a képviselő úr leült, maga felolvasta legyen indítványát vagy egyenesen ide beadta volna. De azt gondolom, nem követtetett el oly nagymérvű szabálytalanság azzal, hogy egy perczig türelemmel voltunk *(Úgy van! Úgy van!)* azért, hogy a szóval elmondott és előre bejelentett javaslatot a képviselő úr papirosra tehesse. *(Helyeslés.)*

Annyival inkább kérem, hogy méltóztassék ebben megnyugodni, mert akkor, a mikor ez folyamatban volt és a mikor a kérdés feltevése iránt javaslatomat megtettem, ez ellen formalis kifogás nem tétetett, ...

Polónyi Géza: Egy szó kicseréltetett!

Elnök: Kérem, méltóztassék türelemmel lenni és az elnököt beszédében nem zavarni. *(Halljuk! Halljuk!)*

... Nem tétetett akkor, midőn Holló Lajos képviselő úrnak indítványa felolvastatván, egyeseknek úgy tűnt fel — én nem emlékszem — hogy egy bizonyos szó másképen lett volna felolvasva, mint a hogyan elmondatott. Ha méltóztatnak a kérdés ezen részéhez szólani és ha azt kívánják tisztázni, hogy miként történt azon szó módosítása, azt egészen jogosnak tartom; de a kérdés másik része el van döntve. *(Helyeslés és felkiáltások a jobboldalon. Szavazzunk! Zaj a szélső baloldalon.)*

A jegyző úr még egyszer fel fogja olvasni az ellenindítványt. *(Halljuk! Halljuk! Felkiáltások: Szavazzunk!)*

Sághy Gyula: T. ház! A házszabályok értelmében... *(Felkiáltások a jobboldalon: Elál! Szavazzunk! Nagy zaj és mozgás.)*

Elnök *(csenget):* A szót a jegyző úrnak adtam át, hogy a javaslatot felolvassa és senkinek nincsen joga tőlem azt kívánni, hogy ezt visszavonjam és másnak adjam át a szót. *(Helyeslés a jobboldalon.)*

Lits Gyula jegyző *(olvassa):* »Ellenindítvány. Beadja Holló Lajos. Utasíttatik a kormány, hogy a képviselők illetményeire nézve az őszszel javaslatot terjeszszen elő.«

Elnök: Most joga van Sághy Gyula képviselő úrnak szólani.

Sághy Gyula: T. ház! *(Nagy zaj és mozgás. Felkiáltások a jobboldalon: Mi czímen kíván szólani! Elnök csenget.)* A kérdés feltevéséhez kívánok szólni, ahhoz, hogy mennyiben lehet Holló képviselőtársam indítványát szavazásra bocsátani.

Én nem akarok az ellen szólni, a mit az

Digitized by Google

igen t. elnök úr proponál, hogy e tekintetben tekintsünk el a házszabályok szigorú alkalmazásától és hogy e javaslat szavazás alá bocsáttassék, hanem ha ez így van, akkor egy másik irányban a házszabályok megtartását mégis szükséges figyelembe vennünk. Azt megtehetjük, hogy várakozunk, míg valaki azt a határozati javaslatot, melyet beszédében jelzett, benyujtja, mert az igazán a méltányossággal ellenkeznék, hogy elvonjuk a lehetőséget, hogy azon határozati javaslat felett szavazhassunk; de akkor, ha erre várakozunk addig, míg az indítvány be nem nyujtatott és fel nem olvastatott azon alakban, a mint benyújtva lett, a vitát bezárni nem lehet. *(Igaz! Úgy van! bal felől. Zaj és felkiáltások jobb felől: Szavazzunk! Eláll. Elnök csenget.)* Méltóztassanak türelemmel meghallgatni, hamarább leszek készen. Tehát akkor, ha valaki hozzá akar szólni az ily indítványhoz, a vitát bezártnak nem tekinthetjük. Nem azért szólaltam fel. *(Élénk felkiáltások jobb felől: Szavazzunk! Szavazzunk!)* Nem azért szólaltam fel... *(Folyton megújuló felkiáltások a jobboldalon: Szavazzunk! Eláll!)* Ha méltóztatnának türelemmel lenni, már régen szavazhattunk volna. *(Nagy zaj. Elnök csenget.)* Ismétlem, nem azért szólaltam fel, hogy ezen esetben a házszabályok szigorú megtartását kérjem, mert azt hiszem, hogy érdemileg a dolog úgy áll, hogy most már csakugyan alig kíván a ház tagjai közül valaki felszólalni, de kívántam felszólalni azért, hogy jövőre ebből praecedens ne alkottassék. *(Felkiáltások jobb felől: Eláll! Eláll!)* Csak arra kérem az igen t. elnök urat és a t. házat, *(Felkiáltások jobb felől: Eláll! Eláll! Zaj.)* hogy ebből jövőre praecedenst alkotni ne méltóztassék és ne méltóztassék a vitát olyankor bezárni, mikor az indítvány még beadva nincs. *(Nagy zaj. Felkiáltások: Szavazzunk!)*

Elnök *(csenget)*: Következik a szavazás. *(Nagy zaj.)* Méltóztassanak csendben lenni. *(Halljuk! Halljuk!)* Mint már megállapítottuk, a kérdés az: méltóztatik-e elfogadni Madarász József képviselő úr határozati javaslatatát, igen, vagy nem? *(Igen! Nem!)* Ha Madarász képviselő úr határozati javaslatát a ház nem fogadja el, az esetben külön történik szavazás a Holló Lajos képviselő úr által beadott ellenindítványra.

Kérem azon t. képviselő urakat, a kik Madarász József képviselő úr határozati javaslatát elfogadják, méltóztassanak felállani. *(Megtörténik.)*

Gondolom, t. ház, minden kétséget kizárólag kimondhatom, hogy a többség a határozati javaslatot elfogadja és így Holló Lajos képviselő úr ellen indítványa elesett. *(Helyeslés.)*

T. ház! A megállapított napirend szerint következik a ministerelnök úr válasza Várady Károly képviselő úr által beadott interpellatiora. *(Halljuk! Halljuk! Nagy zaj.)*

Méltóztassanak csendben lenni. *(Folytonos nagy zaj.)* Az ülést öt perczre felfüggesztem.

(Szünet után.)

Elnök: Méltóztassanak helyeiket elfoglalni. A ministerelnök úr kíván szólani.

Gr. Szapáry Gyula ministerelnök: T. ház! *(Halljuk! Halljuk!)* Várady Károly képviselő úr interpellatiot intézett hozzám az iránt, van-e tudomásom arról és helyeslésemmel történt-e az, hogy a bécsi nemzetközi színészeti kiállításon a nemzeti szinház személyzete is szándékozik előadásokat tartani?

Teljes tudomásommal történt az, hogy a nemzeti színház igazgatósága tárgyalásokba bocsátkozott a bécsi nemzetközi szinészeti kiállítás igazgatóságával az iránt, hogy e kiállításon a nemzeti szinház személyzete előadásokat tartson. Eleinte, t. ház, az volt tervbe véve, hogy ezek az előadások május hóban tartassanak, azonban május hóban a kiállítási bizottság által akkor már kötött szerződéseknél fogva csak két nap állt volna rendelkezésre a magyar nemzeti szinház előadásaira. Ezt az időt a nemzeti szinház igazgatósága kevésnek tartotta arra, hogy a magyar szinészetet teljes mértékben bemutathassa. Később a bécsi nemzetközi szinészeti kiállítás bizottsága azt az ajánlatot tette: ha a magyar nemzeti szinház több napon akar előadásokat tartani, ezek augusztus hóban tartassanak. Ezt azonban a nemzeti szinház igazgatósága nem fogadta el azért, mert köztudomású, hogy julius és augusztus hónapok a szinházi évadra a legrosszabb hónapok és így a következés az lett, hogy további tárgyalások folytán október hó legelső napjai állapíttattak meg a magyar nemzeti szinház által a bécsi nemzetközi szinészeti kiállításon rendezendő előadások napjaiúl és pedig azon számban, a mint azt a nemzeti szinház igazgatósága megállapította: t. i. öt napban, még pedig közvetlenül a Mascagni vezetése alatt fellépő olasz társaság előadásai után.

Ez, t. képviselőház, a tényállás és én nemcsak hibát nem látok abban, hogy a magyar nemzeti szinészet, különösen a magyar nemzeti szinház Bécsbe menjen magát bemutatni; sőt igen nagy hibának tartanám, ha azon a nemzetközi versenyen, melyen a művelt világ minden szinészete ott lesz, épen a magyar volna az, melynek nemzeti szinháza képviselve ne volna. *(Helyeslés jobb felől.)* Azonfelül tekintve azt a magas színvonalt, a melyen épen a nemzeti szinház áll s a melyre a magyar nemzet igazán büszke lehet, *(Igaz! Úgy van! jobb felől.)* igen sajnáltam volna, ha épen a művészetnek ezt a

Digitized by Google

nemét a bécsi kiállításon bemutatni nem lehetett volna. *(Élénk helyeslés jobb felől.)*

A képviselő úr interpellatiojának egyik részlete vonatkozik arra is, hogy milyen előadások fognak ott tartani. Ezt, t. képviselőház, teljesen rábíztam a nemzeti szinház igazgatóságára, mert meg vagyok arról győződve, hogy azok, kiknek kezeibe a nemzeti szinház vezetése le van téve, a legjobban meg tudják ítélni, hogy a magyar szinműirodalmat és a magyar színművészetet, mely darabok előadásával lehet a legelőnyösebben bemutatni. *(Helyeslés jobb felől.)*

A mi pedig a pénzkérdést illeti: a szerződés úgy van megkötve, hogy abból sem a nemzeti szinházra, sem a magyar állam költségvetésére semminemű megterheltetés hárúlni nem fog. *(Helyeslés jobb felől.)*

Ezek alapján kérem a t. házat, méltóztassék az ezen interpellatiora adott válaszomat tudomásúl venni. *(Helyeslés jobb felől.)*

Elnök: Az interpelláló képviselő úr kíván szólani.

Várady Károly: T. képviselőház! Méltóztassék megengedni, hogy mielőtt az igen t. belügyminister úr válaszára érdemileg nyilatkoznám, a házszabályokon alapuló jogomnál fogva egy előzetes megjegyzést tegyek; *(Halljuk!)* még pedig azt, a mit tulajdonképen már a mult héten is kifejezésre juttattam, hogy a házszabályokban arra nézve, hogy a minister nyilatkozzék a hozzáintézett interpellatiora, teljes határozottsággal 30 nap van kijelentve; nem veszem tehát jó néven a t. belügyminister úrtól első sorban azt, hogy nekem interpellatiom megtétele után a hetvenhatodik és a kiállítás megnyitása után a negyvenkilenczedik napon válaszol. Ez az előzetes megjegyzésem.

A mi a válasznak érdemét illeti, t. képviselőház, őszintén megvallom, hogy akkor, a midőn legelőször tudomásomra jutott ezen bécsi kiállítás rendezésének a czélja, eszméje; és olvastam azt, hogy kik állanak annak az élén: azt hiszem, igen szelid kifejezéssel élek, ha azt mondom, hogy sok reményt egyáltalán nem tápláltam ahhoz, hogy ha mi ezen a kiállításon részt vesztünk, ott dicsőséget vagy egyáltalán elismerést fogunk aratni. Ez csak előzetes megjegyzésem; de ahhoz, hogy a t. képviselőház abban a helyzetben legyen, hogy a t. belügyminister úr válasza felett, vajjon az tudomásúl vehető-e vagy sem, határozhasson, tessék nekem megengedni azt, hogy röviden praecisirozhassam, előadhassam interpellatiom alapgondolatát. *(Felkiáltások jobb felől: Hiszen hallottuk már!)* Azt hiszem, ez a legkevesebb, másképen nem lehet a kérdés felett határozni. Ez nézetem.

T. ház! Engem interpellatiom megtételénél három alapgondolat vezetett. Egyik — megengedem, tán a t. túloldal ezt nem fogja elfogadni, de nekem tényleg meggyőződésem — mely szerint nekünk, ha más országokkal nem is, más városokkal szemben nem is, de főként Ausztriával és természetes dolog Bécscsel is — csak a legközelebbi interpellatiós vitára utalok — úgyszólván nap-nap mellett küzdenünk kell azon törekvések ellen, melyek ott részint a sajtóban a magyar irodalom és művészet ellen napról-napra felmerülnek. Ez volt egyik alapgondolatom, mely szerint féltem, ha mi részt veszünk abban a kiállításban, nem fogjuk a lobogó becsületét megmenteni.

Másik gondolatom az volt: ha végig tekintek a magyar közművelődési intézeteken, úgy találom, hogy itthon nálunk igen sok javítani, lefektetni és fejleszteni való van és ha a budapesti nemzeti szinháznak ideje van arra, hogy szerepeljen, akkor ne szerepeljen Bécsben, hanem Magyarország vidékein erősítse a magyar szinészetet.

Ezt annyival inkább helyesnek találom, t. képviselőház, mert hiszen csak a mult napokban jelent meg a statisztikai kimutatás arra nézve, hogy a budapesti nemzeti szinháznál egy éven keresztül egyik másik szinész mennyi ideig van elfoglalva és azt az átlagot $^1/_4$—$^3/_4$ évig terjedőleg vannak a szinészek elfoglalva. Némelyik az év háromnegyed részében is szabad és így én azt az időt, melyet esetleg Bécsben töltenek, habár csak öt napra terjed és a többi időt is, inkább a magyar közművelödés emelésére óhajtanám fordíttatni, mintsem más, külföldön való fellépésre.

Ebből folyólag, t. képviselőház, azon meggyőződésben éltem és vagyok ma is, hogy nekünk nem kellett volna résztvennünk ezen kiállításon, nem pedig azért, mert nemcsak az én szerény véleményem ilyen e tekintetben, hanem hivatkozom a nem subventionalt összes sajtó nyilatkozataira, melyek a közvélemény repraesentansaiként kijelentették és oda culmináltak, hogy a kiállításban való részvétel megalázó Magyarországra nézve.

Nem mehetek tovább, t. képviselőház, mielőtt ezen organumok egyikének czikkéből fel nem olvasok egy részt. Úgy vagyok meggyőződve, hogy a mik itt röviden el vannak mondva — bátor leszek felolvasni — azok a valóságnak megfelelnek és azok alapján kell megítélnem a kérdést, vajjon Magyarország egyáltalán részt vehet-e Bécsben ily kiállításban.

Ez a czikk azt mondja: *(Halljuk! Halljuk!)* »Magában abban a dologban, hogy szinészetünk megmutassa magát Bécs igen szinházkedvelő közönségének, semmi kivetőt nem találnánk. De meg kell vallanunk és minden tartózkodás nélkül meg is valljuk, hogy e concrét eset terve

Digitized by Google

ellen legyőzhetetlen ellenséges indulat kél fel bennünk. Bécs szinészeti kiállítást rendez és egyik curiosiuma lesz a magyar előadás. Ott lesz a franczia főváros szinészete is, ott lesz több más előkelő művészet is, melyek sorában a mienknek megjelenni nem derogálhat. Ezt fogja mondani valószinűleg a minister, ha válaszol az interpellatiora. Azonban Bécs művészi körei és irodalmi intézői oly sivár és barátságtalan állást foglalnak el a magyar irodalommal és művészettel szemben, a mely két elemtől sértő: az ellenségeskedéstől és a lenézéstől. Ily körülmények közt felhurczolkodnunk és alázatos szolgálatot tennünk a kiállítás sikerének, oly önmegtagadásába kerül a tisztes önérzetnek, melyet nagy haszon reményeért se tanácsos bárkire is ráróni. A hol elismerve, megtisztelve, becsülve és méltányolva van az ember, oda szivesen viszi tudását, hogy megbecsülje azt, a kitől becsülésben részesül. A hol ignorálják, lenézik, kisebbítik, a hová rendes időben be sem bocsátják: oda szemérem mel nem mehet ünnepelni az ember.« *(Zaj.)*

Nem akarom tovább folytatni, Távol áll tőlem, hogy untassam a képviselőházat. Elég az hozzá, hogy ki van fejtve, a miről én is megvagyok győződve, hogy magyar művészetet lenézik Bécsben.

Csak még egyet akarok felolvasni. a melyben adatok vannak arra nézve, hogy mi történik Bécsben. *(Felkiáltások jobb felől: Minő lap az?)* Ez a »Budapesti Hirlap«, nem subventionalt, hanem független újság. *(Szónok irományai között keres.)*

Elnök: Kérem a képviselő urat, szíveskedjék beszédét folytatni.

Várady Károly: Szóval elő van abban adva, hogy próbált Bécsben vendégszerepelni a budapesti népszinház, azután a kolozsvári nemzeti szinház és magántársulatok, de azok teljes fiaskot vallottak.

Mondom, e két alapgondolat vezetett interpellatiom megtételénél.

Már most mi történt ennél a kiállításnál? Daczára a ministerelnök úr válaszának, mely szerint ott szerepelni fogunk, a rotundának kezemben levő rajzában és a kathalogusban a legutolsó államok is fel vannak sorolva, csak egyedül Magyarország nem fordul ott elő. Benne van az utolsó Geschäftsviertelben lévő Bude is, de a magyar szinház sehol sincs önállóan feltüntetve.

Aztán hogy vagyunk ott képviselve? Az az alapfelfogásom: ha már a minister úr arra határozta magát, hogy a kiállításban részt vegyünk. rendezte volna azt úgy, hogy méltóságteljes legyen és terjesztette volna ki nemcsak a színház részvételére, hanem arra is, hogy műkincseinket bemutassuk és bemutassuk azt is, hogy azokról magyar irodalom is van, de csak a magyar királyi operaházról van ott egy pár photographia Szilágyi festőtől és egymagán kiállítótól egynéhány tárgy, de műkincseink közül semmi sincs bemutatva. Ismétlem, nekem az a véleményem: ha már egyszer résztveszünk a kiállításban, mutassuk be műkincseinket is, ne pedig egyes tárgyakat töredékesen.

S mi történt a színház megnyitásánál? Ott volt ő Felsége a király, kíséretében Szögyény minister úr is. Az operaházi képeket elállták a rendezők s így még azt a néhány photographiát sem lehetett megszemlélni. Ő Felsége megállt minden csoportnál, mindenütt kérdezősködött, de a magyar osztálynál nem állt meg. Fölszólalás is történt abban az irányban, hogy a rendezőket ne állítsák a magyar osztály elé, de nem történt intézkedés s a csoport észrevehető nem volt. Azt hiszem, a minister úr nem fogja ezt kétségbe vonni, mert ez tényleg így történt.

A nemzeti múzeumból felküldték a Liszt-ereklyéket, a Mária Antoienette hárfáját, de azt nem a magyar, hanem az osztrák csoportba sorozták. Ez is tény, ott láthatók azok az osztrák csoportban.

Ismétlem újból: ha már elhatároztuk, hogy mi is részt vegyünk a kiállításban, úgy annak mindkét főcsoportjában, tudniillik a szinművészeti kincsek kiállításában és a színi előadásokban is méltón kellene résztvennünk, mert én azt a kiállítást, a melylyel mi ott Bécsben szerepelünk, csonkának tartom, de csonkának tartja mindenki, a ki a kiállítást látta és mindenkinek az a véleménye, hogy azzal a magyar szinművészet blamirozva van.

Ebből folyólag nem vehetem tudomásúl a belügyminister úr válaszát, mert nem vagyok abban a véleményben, hogy a kiállításban részt vennünk kívánatos és abban részt nem vennünk nagy hiba lett volna: sőt épen az ellenkezőről vagyok meggyőződve. Különben azt tartom, talán még most is lehetne segíteni a dolgon, mert ha volt a rendelkezési alapnak 47.000 forintja az operaházi jubileumi előadásra, azt hiszem, lehetne egy-két ezer forintot az állam méltóságáért is áldozni. Bizottságot kellene szervezni, a mely helyre üsse azt a mulasztást, a mi eddig e tekintetben történt.

Még csak azon megjegyzésére bátorkodom reflectálni a t. ministerelnök úrnak, hogy tudniillik a szerződés meg van kötve s az koczkázattal nem fog járni az államra nézve. Nemrég olvastam egy tudósítást, a mely szerint a kiállításon való részvételünk nagy deficittel fog járni.

De nem ez az, a mire súlyt fektetek. Tudomásom szerint a t. minister úr a szerződést a rendelkezési alap terhére kötötte meg, 50.000 forint erejéig jótállást vállalva a deficitért,

Digitized by Google

tehát mégis csak a magyar állam fogja megfizetni azt az összeget, pedig hasznosabb volna, ha a magyar közművelődési egyesületek czéljaira fordíttatnék.

Nem veszem tudomásúl a minister úr válaszát. *(Helyeslés bal felől.)*

Elnök: A ministerelnök úr kíván szólani.

Gr. Szapáry Gyula ministerelnök: T. ház! Csupán rectificálni kívánom a képviselő úrnak egy megjegyzését. *(Halljuk! Halljuk!)* Kijelentem, hogy én semmiféle alapból nem biztosítottam az ott esetleg előálló deficitet, mert hisz azon átalány, mely a kiállítási bizottság és a színház által fizettetik, elégséges a kiadások fedezésére.

Kérem a t. házat, méltóztassék válaszomat tudomásúl venni. *(Helyeslés jobb felől.)*

Elnök: A kérdés az: méltóztatik-e a ministerelnök úrnak Várady képviselő úr interpellatiójára adott válaszát tudomásúl venni, igen vagy nem?

Kérem azon képviselő urakat, kik a választ tudomásúl veszik, méltóztassanak felállani. *(Megtörténik.)* A többség a választ tudomásúl veszi.

Molnár Antal jegyző: Molnár Béla, a a kérvényi bizottság előadója!

Molnár Béla: T. ház! Van szerencsém a házhoz beérkezett és a kérvényi bizottság által tárgyalt kérvények 3-ik sorsjegyzékét azon tiszteletteljes kéréssel benyujtani, hogy annak kinyomatása, szétosztása és napirendre tűzése iránt intézkedni méltóztassék, megjegyezve, hogy a házszabályok ide vonatkozó 193-ik §-a értelmében három napig a ház irodájában lesznek kitéve közszemlére. *(Helyeslés.)*

Elnök: Ha méltóztatnak hozzájárulni az előadó úr előterjesztéséhez, a kérvények 3-ik sorsjegyzéke ki fog nyomatni, szét fog osztatni és annak idején napirendre fog tűzetni.

Maguk a kérvények megtekinthetés czéljából, a ház irodájába tétetnek le. *(Helyeslés.)*

T. ház! A napirend iránt kívánok most a t. háznak javaslatot tenni. *(Halljuk! Halljuk!)*

Van szerencsém javasolni, hogy a jövő hét első napjaiban, hétfőn, kedden és szerdán ülés ne tartassék; e szerint tehát a legközelebbi ülés csütörtökön, e hó 30-án tartatnék: méltóztassék annak napirendjére kitűzni a pénzügyi és a közlekedésügyi bizottság 107-ik számú jelentését egy Boszniában építendő vasútra vonatkozólag; továbbá a pénzügyi bizottság mai napon beadott jelentését az italmérési jövedékről szóló törvényjavaslat tárgyában. *(Helyeslés jobb felől.)*

Horánszky Nándor: T. ház! A ház igen t. elnöke által a legközelebbi ülésre javaslatba hozott napirendre vonatkozólag kívánok a t. házhoz egy kérést intézni. *(Halljuk! Halljuk!)* Kérésem nevezetesen az, hogy az italmérési adó reformjára vonatkozó törvényjavaslatot a ház a nyári szünetek előtt ne tárgyalja, hanem annak tárgyalását az őszi ülésszakra halaszsza. *(Helyeslés a bal- és szélső baloldalon.)*

Mielőtt e kérésemet röviden indokolnám, legyen szabad egy megjegyzést előre bocsátanom — nem polemiaképen, hanem a dolgok constatálása érdekében — hogy a napi sajtó egyik tekintélyes organumának hasábjain figyelmeztetés folytán azt olvastam, hogy ezen törvényjavaslat elodázása tekintetében azoknak a véleménye, a kik azzal foglalkoznak, az obstructio gondolatával vagy az erre irányuló törekvéssel állanak összefüggésben.

Nem akarok e kérdésre nézve nyilatkozni, én csak egyénileg a magam részéről constatálni kívánom, hogy én nemcsak ezen gondolatot, de ezt a szót is először hallom és olvasom a mai napon, mert a kikkel én e tárgyban érintkeztem és értekeztem, az azokkal való beszédemben sem e gondolat, sem ezen szó még csak felemlítés alá sem jött. Természetes kifolyása lehet ily nézet azon nervositásnak, melylyel e téren hónapok óta találkozunk s ha e nervositás az illetők álmait bolygatja, akkor ne méltóztassék ezt nekünk tulajdonítani, a kik ezzel nem foglalkozunk. De ki kell jelentenem, t. ház, azt is, hogy én rám sem ezen szónak, sem az ezen szóban mutatkozható bármiféle intimidáló törekvésnek hatása nincs; én teszem és intézem a magam felfogását és dolgát úgy, a mint az nekem azt a kötelesség parancsolja, tekintet nélkül arra, hogy miként vélekednek mások azon eljárás iránt, melyet én saját czéljaim, törekvéseim és jóhiszemű irányzataim érdekében követni óhajtok *(Élénk helyeslés a bal- és szélsőbalon.)* és a melyért én semmiféle irányban pressiot gyakoroltatni nem engedek. *(Helyeslés a bal- és szélső baloldalon.)*

Kérésemet igen röviden kívánom megokolni. Nem tartom általában sem méltányosnak és igazságosnak, sőt politikailag ildomosnak sem, hogy a képviselők a nyári ülésnek derekán itt a házban foglalkoztassanak. *(Helyeslés. Úgy van! bal felől.)*

Az ülésszak rendszerint kinyulik 8—9, sőt 10 hónapra is. Azt gondolom tehát, ha csak elkerülhetetlen szüksége nem forog fenn annak, hogy a ház a nyári időszakban is foglalkoztassék, ezt minden körülmények közt el kell kerülni; mert elvégre is a képviselők nem abból élnek, hogy a házban tárgyalásokkal foglalkozzanak, hanem meg van kinek-kinek a maga egyéb foglalkozása is, a melynek utána kell néznie és a melyre az időt tőle megvonni nem szabad. Megengedem, hogy fontos javaslatok

Digitized by Google

érdekében, a minőnek a valutarendezését is tartom, szükséges, hogy a ház rendkivüli és olyan időben is foglalkoztassék, a melyben különben foglalkoztatnia nem volna szabad. De ezt az a körülmény indokolhatja, hogy igen könnyen megtörténhet, hogy a valutajavaslatnak keresztül nem vitele ezen reform végleges meghiusulására döntő befolyást gyakorolhat, gyakorolhat nevezetesen a miatt, hogy az kellő időben s a kellő gyorsasággal le nem tárgyaltatik. Oly javaslatoknál azonban, a melyek kizárólag csak Magyarországot érdeklik — bár a valuta rendezésének kérdése is ilyen — azok tárgyalására oly időszakot igénybe venni, a melyben normalis viszonyok közt tárgyalni nem szabad, ezt mondom, sem méltányosnak, sem ildomosnak nem tartom. De még kevésbbé tartom helyesnek azt, hogy olyan fontos törvényjavaslat szándékoltatik rendkivüli időben tárgyaltatni, a melynek tartalmával és jelentőségével a t. ház csak akkor fog kellően megismerkedni, ha azt érdemleges vizsgálat alá fogja venni, mert abban tekintélyes adóemeléssel is állunk szemben — nem a fix tételeket értem — hanem az alap kiterjesztését: oly javaslattal szemben szükséges, hogy az kellő megfontolással, nyugodtsággal és az erre szolgáló elegendő időnek és a fennálló viszonyoknak beható megfigyelésével vétethessék tárgyalás alá. *(Helyeslés. Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)*

A dolog lényegére nézve ezúttal megjegyzést tenni nem kívánok, hanem azt tartom, hogy súlyos könnyelműség nélkül ezt a törvényjavaslatot oly időben, midőn a nyári szünetnek kellene lenni, tárgyalni nem lehet és nem szabad. *(Úgy van! Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)* Épen azért, mert annak a körülménynek, hogy ez a javaslat ily későn nyujtatott be, okai szintén nem mi vagyunk, hanem oka a ház tanácskozásainak helyes beosztását, illetőleg az oeconomiai érzéknek az a hiánya, melyet a kormány eljárásában már hónapok óta tapasztalunk, nem lehet és nem szabad kívánni és nem szabad megengedni azt, hogy ily törvényjavaslatok a nyári időszak alatt, úgyszólván a kapuzárás előtt hajtassanak a ház tárgyalásán keresztül. Azért kérem a t. házat, méltóztassék a törvényjavaslat tárgyalását az őszi időszakra halasztani és ennek következtében azt a csütörtöki ülés napirendjéről levenni. *(Élénk helyeslés a bal- és szélsőbalon.)*

Wekerle Sándor pénzügyminister: T. ház! Mindenekelőtt a t. képviselő úrnak azon szemrehányására kívánok megjegyzést tenni, hogy a ház ezen pártjának egy közlönye az obstructio vádjával illetné az ellenzéket. Ha a t. képviselő úr szíves figyelmére méltatja saját pártja egyik tekintélyes közlönyét, annak tegnapi számából meg fog győződni arról, hogy az obstructio lehetősége és annak kilátásba helyezése valami számításból nem ezen oldalról hozatott fel, hanem abban a közlönyben vettetett fel, hogy ezen párt ellenében alkalmaztatni fog. *(Igaz! Úgy van! jobb felől.)* Vagyok bátor utalni a »Pesti Napló« tegnapi számában a pénzügyi bizottság tegnapelőtti üléséről szóló jelentésére, melyet, azt hiszem, hogy a t. képviselő úr nem olvasott.

Horánszky Nándor: Dehogy nem!

Wekerle Sándor pénzügyminister: Ez különben a szőnyegen levő tárgygyal nem függ össze és csakis azért voltam bátor felemlíteni, nehogy az obstructio vádjával bárki ezt az oldalt hozza összeköttetésbe, legalább ezen alkalommal, a hol ez mindenesetre méltatlan lenne. *(Helyeslés jobb felől.)*

Magát a dolog érdemét illetőleg, azt hiszem, nem szükséges bővebben indokolnom, hogy akkor, midőn az italmérési jövedék egyik legkiadóbb mód szerinti kihasználására vonatkozólag a törvényhozási felhatalmazás ez év végével lejár; midőn mindnyájan tisztában vagyunk azzal és mert azt hiszem, hogy a t. túloldal sem ellenzi ezt a kizárólagosságot; mert arról van szó, hogy ez a leghasznosabb értékesítési mód bizonyos modalitások mellett, bár ideiglenesen továbbra is fentartassék; midőn oly fontos pénzügyi érdekek forognak itt szóban, hogy az iránt tisztába jőjjünk oly módon, hogy a pénzügyi administratio meg ne akasztassék: akkor úgy hiszem, nem kell bővebben igazolni, hogy a javaslatnak tárgyalása el nem halasztható. *(Helyeslés jobb felől.)* Mert nem fogadhatom el azt az álláspontot, melyet a t. képviselő úr látszik elfoglalni, hogy elég idő lesz arra, ha a jövő ülésszakban, de január előtt adatik meg erre a felhatalmazás, nem azért, mert az ilyen kérdéseknek kellő és helyes keresztülvitelére, ha nem akarunk ismét abba a hibába esni, a melybe kényszerűségből esttünk a regalekártalanítási javaslatok első életbeléptetése alkalmával, hogy az év lejárta előtt, annak legutolsó szakában voltunk kénytelenek rohamos gyorsasággal keresztülvinni és hogy azok nem kellő és nem egészen meggondolva, a közönség tájékozatlansága mellett vitettek keresztül: mondom, ha ezen hibába három évi tapasztalás után újra esni nem akarunk, akkor legalább arra kell módot nyujtani, hogy kellő időben tegyük foganatba azon biztosításokat. Szükséges ez annyival inkább, mert azt hiszem, a mit nyernénk a vámon a prolongatio megadásával, azt elvesztenők a réven, ha azoknak a pénzügyi közegeknek, a kik julius, augusztus, szeptember hónapokban ezzel okszerűen, alaposan és helyes beosztás mellett foglalkozhatnának, törvény hiá-

Digitized by Google

nyában ezt a foglalatosságot nem adhatjuk meg ekkor, hanem arra kényszerítjük, hogy az őszi hónapokban, a mikor a szeszfőzés kezdődik, a mikor a dohánycsempészés miatt fokozottabb mértékben vannak igénybe véve: ezen teendőket hanyagolják el azért, hogy rohamosan és mégis csak fél czélt elérve, ezen törvényt érvényesítsék. *(Helyeslés a jobboldalon.)*

Én tehát azt hiszem, nem akkor járunk el könnyelműen, ha most tárgyaljuk ezen törvényjavaslatot; hanem akkor, ha az eddigi tapasztalatok teljes ignorálásával most azzal nem foglalkozván, őszre halasztjuk annak tárgyalását. *(Igaz! Úgy van! a jobboldalon.)* Azt hiszem, t. ház, hogy az által, ha most a törvényjavaslatot a napirendről leveszszük, nemcsak egyszerűen halasztást eszközölünk, hanem érdemileg is döntünk a kérdés fölött és pedig azért, mert ezen törvényjavaslatot okszerűen és azzal a nyugodtsággal, a melyet a képviselő úr is hangoztatott, az ősz folyamán meg nem alkothatjuk és végre nem hajthatjuk. *(Igaz! Úgy van! jobb felől.)* Épen azért kérem a t. házat, méltóztassék a t. törvényjavaslatot most tárgyalni. *(Helyeslés a jobboldalon.)* Olyan kérdésekről van szó, a melyek iránt a közvélemény meglehetősen tájékozva van, nemcsak az egész sajtó, nemcsak az összes érdekelt körök foglalkoztak igen rég ideje ezzel a kérdéssel s merem mondani, az italmérési törvény hatályba lépte óta nemcsak az illetékes szakközegek, nemcsak egyes tényezői a társadalomnak, egyletek s érdekeltségek nyilatkoztak, hanem hónapokkal azelőtt szaktanácskozmány is tartatott ezen kérdésben és hónapokkal ezelőtt a t. házban a részletekre kiterjedőleg voltam bátor tájékozást nyujtani, hogy mily irányban kívánom a a reformot keresztülvinni. Ily körülmények között — azt hiszem — az a vád nem érhet bennünket, hogy utolsó perczben állunk elő ily javaslattal, mert a javaslatoknak tárgyalása tulajdonképen nem onnan kezdődik, hol itt formailag tárgyalás alá vétetnek, hanem hol az azokban lefektetett ideák a közvéleményt foglalkoztatják és ez által azt előkészítik. *(Élénk helyeslés a jobboldalon.)*

De, t. ház, még azt vagyok bátor megjegyezni, hogy épen azért, mert egy igen fontos javaslat miatt, t. i. a valutajavaslat miatt, a melyet a körülmények folytán e napokban tárgyalás alá nem vehetünk és a melyet maga Horánszky képviselő úr is oly fontos javaslatnak ismer, hogy azt a nyári szünet beállta előtt kell tárgyalás alá venni, azt a közbenső időt semmiképen nem használhatjuk fel czélszerűbben, mint ha ezen előkészített törvényjavaslat tárgyalásába bocsátkozunk. *(Élénk helyeslés a jobboldalon.)*

Különben, t. ház, akár úgy fogadtassék el ez a javaslat, mint ez be van terjesztve, akár más irányban oldassék meg a kérdés: én, azt hiszem, érdemileg e felett a ház bölcsessége akkor határozhat, ha magának a javaslatnak tárgyalásába bocsátkozunk és nem itt mellesleg, mikor a napirend kérdése vettetik fel. *(Helyeslés jobb felől.)* Ezekre való tekintettel tisztelettel kérem a t. házat, hogy azt a nyári szünet beállta előtt és miután a jövő héten a ház semminemű elfoglaltsággal nem bír, a jövő héten ajánlatba hozott csütörtöki napra kitűzni méltóztassék. *(Élénk helyeslés jobb felől.)*

Lits Gyula jegyző: Beőthy Ákos!

Beőthy Ákos: T. ház! Az igen t. pénzügyminister úr azt méltóztatott mondani, hogy itt az obstructio kérdését tulajdonképen nem a kormány lapja vetette fel, hanem felvetette egy ellenzéki lap, a miből tehát az következik, hogy ha egy ellenzéki lap ily tartalmú nyilatkozatot nem tesz, akkor a túloldalon erről egyáltalában nem is beszélnének. Azonban a dolog nem így áll. Akár beszélünk mi erről, akár nem, a t. kormány folyton beszél arról. Bátor vagyok emlékeztetni a t. pénzügyminister urat a ministerelnök úr újévkori beszédére; bátor vagyok figyelmeztetni a temesvári beszédre, ott folyton beszél az obstructioról nemcsak, hanem kilátásba helyezte azt, hogy még a cloturet és a szájkosarat is be fogják hozni. Igaz, hogy újabb időben ettől — úgy látszik — elállottak, a mi csak azt bizonyítja, hogy ez a tendentia egyáltalában nem létezik, a mint azt ez alkalommal is egész határozottan constatálni kívánom.

T. barátom halasztási indítványa nem azt czélozza, hogy a törvényhozásnak üdvös működése megakasztassék, hanem igen egyszerűen azt, hogy egy komoly és lelkiismeretes tárgyalásnak előfeltételei biztosíttassanak; én pedig bátor vagyok azt állítani, hogy a jelen esetben ezekkel a feltételekkel nem birunk. A képviselőház tagjainak nagy része mezei munka által érdekelve lévén, ha a jövő héten szünet fog lenni, ezt nagyon jól fogják felhasználni; *(Helyeslés bal felől.)* azonkivül ne méltóztassék elfelejteni azt sem, hogy körülbelül majdnem két esztendő óta kevés szünettel folyton munkába vagyunk és ennek következtében egyikünk sincs abban a helyzetben, hogy ily nagyfontosságú törvényjavaslatot azzal a gonddal tanulmányozza, a melyre szüksége van, nem is szólva arról, hogy a küszöbön áll a valutajavaslat és ennek tanulmányozása is igen nagy mértékben veszi igénybe az ember idejét és munkaképességét. Én azt hiszem, kormányzati szempontokból is egészen jól el lehet ennek a javaslatnak a tárgyalását az őszi ülésszakra halasztani. Úgy tudom, a t. pénzügyminister úr úgy is csak

Digitized by Google

1893-ban akarja a törvényjavaslatot életbeléptetni, tehát van még rá idő. De talán a törvényjavaslat intentioinak is megfelelünk ez által. Úgy tudom, hogy a t. pénzügyminister úr intentioja az, hogy az italmérési adóból származó jövedelmet a mostani magasságában fentartsa. Azt hiszem, erre nézve sokkal biztosabb képet tudunk magunknak alkotni, ha letárgyaljuk a jövő évi költségvetést, ha a jövő évi költségvetés kiadási és bevételi tételeit ismerjük; egyszóval ha képet tudunk magunknak alkotni az egész államháztartás létéről: akkor lesznek abban a helyzetben, hogy nyilatkozatainkat megtehessük, hogy ezen italmérési adóval valóban mikép állunk. Én tehát, ha ezen kérdés mérlegét meghúzom, azt találom, hogy hátramaradás nem származik abból, ha a javaslat tárgyalását őszre ha lasztjuk, de igen sok tekintetben komoly praejudiciumot képez, ha most tárgyaljuk a javaslatot.

Ennek következtében Horánszky Nándor t. képviselőtársam halasztási indítványához hozzájárúlok. *(Helyeslés a bal- és szélső baloldalon.)*

Lits Gyula jegyző: Csanády Sándor!

Csanády Sándor: T. képviselőház! A t. pénzügyminister úr nyilatkozata önmagával ellentétben áll. *(Halljuk! Halljuk! a jobboldalon.)* Ugyanis a t. pénzügyminister úr azt méltóztatott mondani, hogy nem lehet ezen törvényjavaslat tárgyalását az őszi ülésszakra halasztani, mert oly fontos kérdéseket tartalmaz, a miket szigorú megfontolás után kell a képviselőháznak letárgyalni.

Kérdem én, t. ház, ha most terjesztetik a t. ház elé a törvényjavaslat, a midőn azt látjuk, hogy a legérdekesebb és legfontosabb törvényjavaslat tárgyalása alkalmakor is alig van e képviselőházban 456 igazolt képviselő közül 50—60 jelen.... *(Közbeszólások a jobboldalon: Olvassuk meg!)* Megolvastam elégszer. Tegnap sem voltunk 60-nál többen, a midőn a t. elnök urat fel is kértem, hogy nem lévén határozatképesek, szakítsuk félve a tárgyalást, de az elnök úr mit sem válaszolt. Mondom, mikor a mindennapi tapasztalat bebizonyította azt, hogy a képviselők nem teljesítik kötelességét, mert a képviselőnek feladata és kötelességüket, ha a választást elfogadja, helyét itt elfoglalni és jelen lenni; midőn tudjuk azt, hogy a képviselő urak nagyobb részének épen ezen időben más foglalkozása is van, meg vagyok, győződve, hogy a jövő héten alig leszünk határozatképes számban jelen. *(Ellenmondások a jobboldalon.)* Az aratás kezdődvén, kiki szét akar nézni gazdaságában: *(Igaz! Úgy van! a szélső baloldalon.)* én nem látom helyét a minister úr azon nyilatkozatának, óhajtásának, hogy a valuta-kérdés most tárgyaltassék. Én elhiszem, t. ház, hogy a pénzügyminister úr, látva azt, hogy talán az ellenzék lelkiismeretes kötelességét teljesítve, nagyobb mértékben vesz részt e tanácskozásokban, egy távsürgöny által becsődítve párthíveit, *(Derültség.)* megszavaztatja a törvényt, de én azt, hiszem, időnk sincs rá, hogy komolyan foglalkozzunk e kérdéssel. Azért óhajtom, hogy a valuta-kérdés elhatározása halasztassék el az őszi időre. *(Zaj. Derültség jobb felől.)*

Elnök: Csendet kérek, t. ház!

Horváth Gyula: T. ház! Mindig találkozunk itt, t. ház, a mint a t. előttem szólott képviselőtársaim is felemlítették, az obstructio kérdésével. Nagyon természetes, az obstructio kérdésének ez a minduntalan való felvetése igen helyes dolog, egy, a parlament vezetésében elkövetett hibának a fedezésére. Mi történik? A legutóbbi időben is tanúi voltunk annak, hogy a pénzügyminister urat a helyes és jó pénzügyi politika követésében a háznak nemcsak az az oldala, *(A kormánypártra mutat.)* hanem az ellenzékiek is folytonosan, egész odaadással támogatták és nem hogy akadályokat csináltak volna a pénzügyminister úrnak helyes intentioi keresztülvitelében, hanem azon teljesen indokolatlan élesség daczára, melyben az ellenzék egyik-másik felszólaló tagját részesítették, a legnagyobb objectivitással ítélik meg mindazon kérdéseket, melyeket előterjeszteni méltóztatott.

Én készséggel ismerem el, hogy a pénzügyminister úr jó pénzügyi politikát csinált ugyanakkor, midőn a parlament vezetésében, az ország ügyeinek vezetésében, a ministerelnök úr helytelen, rossz politikát űz és ez a rossz politika áll minduntalan a pénzügyminister úrnak útjában, hogy helyes pénzügyi terveit keresztülvihesse. A parlament téli feloszlatása — hisz hányszor el volt már mondva — és a nyári tárgyalások behozatala. *(Felkiáltások jobb felől: Napirendre!)* Kérem, méltóztassék csak nyugodtan meghallgatni; ha az urak folytonosan ugyanazt teszik, mi nem tehetünk egyebet, mint ugyanarról beszélünk, a mit az urak csinálnak. *(Helyeslés bal felől.)* Vádolnak egyfelől obstructiával. Ha azonban a kérdésekhez hozzá akarunk szólani, ha azt mondjuk, hogy oly dolgokhoz, melyek az egész országot érdeklik — és midőn a bizottságokban az ellenzéknek csupán egykét tagja van beválasztva — és mely dolgok az országnak minden vidékét egyformán érdeklik, hozzá akarunk szólni, akkor az urakat előveszi az a megszokott türelmetlenség, *(Úgy van! Úgy van! a baloldalon.)* mely először avval kezdődik »á!«, azután következnek azok a többi felkiáltások *(Felkiáltások a bal- és szélső baloldalon: »bé!«)* és végül a nélkül, hogy az országot azon indokokról tájékoztatnák, melyek őket vezetik, a

Digitized by Google

minister úr nagy büszkeséggel hátra gesticulál és azt mondja: »Itt van a nemzet, itt van a többség a hátam megett«. De hogy azt a többséget, azt a nemzetet, mi vezeti, azt nem tudja senki.

Igy felvetve a kérdést, nem lehet tagadni, ha a nyáron, julius hó kezdetén akarnak tárgyaltatni egy oly törvényjavaslatot, a mely kétségkívül ugy a magánosokat, mint a községeket, az állam kiváló fontos érdekeit, a kereskedelmet, a szeszipart a legmélyebben érdekli s a mely minden intézkedésében a legfontosabb kihatású lehet, ha ily törvényjavaslatot akarnak nyáron tárgyaltatni, a nélkül, hogy az illető képviselők úgyszólván a kellő előkészületet megtehetnék, ez csakugyan igen erős és sulyos imputatio. Elismerem a leghatározottabban, hogy a pénzügyminister úrtól a legnagyobb könnyelmüség volna, ha az állam financiái érdekében mindazokat a törvényhozási intézkedéseket meg nem tenné, melyek az általa elért jó eredményeket biztosítják. De ha ezen intézkedéseket megakarja tenni, erre nem az a mód, hogy a javaslatok, melyeket behatóan szükséges tárgyalni, oly időben tárgyaltassanak, hogy vagy en bloc legyen kénytelen a ház elfogadni, *(Igaz! Úgy van! bal felől.)* vagy pedig az ellenzéket illethessék azzal a váddal, a melyet igen pazarúl szoktak felhozni, hogy az ellenzék folytonos felszólalásai mellett a javaslatokat nem tudják behatóan tárgyalni és hogy az ország ügyei azért maradnak hátra, mert az ellenzék folytonosan obstructiót csinál, a midőn hozzá szól azon előterjesztésekhez, melyek tárgyalás alá kerülnek. Az egészen helyes s azt én belátom, a minister úrnak igaza van abban, hogy neki nem szabad megengedni, hogy az állam jövedelmei, melyek a pénzügyi egyensúlynak és azon pénzügyi alkotásoknak, melyeket czélba vett, alapját teszik, megingásnak legyenek kitéve. A minister úrnak e törekvése egészen helyes és correct s ennek érdekében én a magam részéről s azt hiszem mindenki — az ország érdekében s nem a pénzügyminister úr érdekében — kész elmenni addig, hogy a pénzügyminister úrnak megadja ezek biztosítására a szükséges eszközöket, de megadja ideiglenesen arra az időre, a melyre az ország érdekében csakugyan szüksége van. De nem járulhatunk hozzá — s ehhez én sem vagyok hajlandó hozzájárulni — oly definitivumok megteremtéséhez, melyek a legnagyobb nyárban, oly időben, mikor a képviselőháznak nagy része együtt sincs, hevenyészve s úgyszólván a pillanat pressioja alatt alkottatnak és melyeket az ország évek hosszú során át fog megsínyleni. Mert valahányszor egy rossz alkotás megváltoztatásáról volt szó, mindig azzal állottak elő, hogy hisz meg van erre a törvény, most nincs időnk, most nem lehet azt megváltoztatni. Mindazon rossz adótörvények, a melyeket a minister úr is a maga részéről többször elitélt, hogy rosszak s nem felelnek meg az ország igényeinek, így keletkeztek és így tartatnak fenn; így történik meg az, hogy a törvények hevenyészve alkottatnak s oly definitivumok teremtetnek, a melyeken azután változtatni annak idejében nem lehet.

Azon kérést intézem tehát a pénzügyminister úrhoz: méltóztassék ezt jól megfontolni, mert senki — én legalább az ellenzék egyetlen egy tagjáról sem teszem — fel az országnak e komoly pénzügyi érdekeinél párttaktikát nem akar követni; hanem azt akarjuk, hogy az ország érdekeinek megóvására nyujtassék nekünk a szükséges idő és a szükséges mód; a pénzügyminister urtól pedig mindazon eszközöket és módokat, a melyek az ő helyes cselekvését lehetővé teszik, nem fogja megtagadni senki. Ez az, a mi engemet ezen kérésem után, a melyet a pénzügyminister úrhoz intézek, egyszersmind arra indít, hogy a Horánszky t. képviselőtársam által tett indítványt a napirendre vonatkozólag pártoljam. *(Helyeslés bal felől. Felkiáltások jobb felől: Szavazzunk!)*

Wekerle Sándor pénzügyminister: T. képviselőház! Én röviden csak azt vagyok bátor megjegyezni, *(Halljuk! Halljuk!)* hogy ezen esetben nem az országgyülés tanácskozási sorrendje okozta azt a késedelmet, hogy a törvényjavaslat kellő időben elő nem terjesztetett, hanem okozta egyedül az a körülmény, hogy mielőtt egy ilyen, habár csak átmeneti időre érdemleges intézkedéseket contempláló javaslatot terjesztettem elő, azon tapasztalatokat, a melyeket időközben szereztünk, teljes mértékben érvényesíteni kívántam. Ha tehát valakit mulasztás terhel ezen javaslat kellő időben elő nem terjesztéséért, úgy a mulasztást kizárólag személyemre kell vennem, indokolva azt azzal, hogy itt csak egy minden tekintetben tapasztalati adatokkal kiegészített javaslatot kívántam előterjeszteni. *(Élénk helyeslés jobb felől.)* Már ezelőtt voltam bátor kifejteni, t. képviselőház, hogy nem mindegy az, hogy most tárgyaljuk-e ezt a javaslatot, vagy ősszel tárgyaljuk. Ha most tárgyaljuk, akkor a javaslatot akár ebben a formában, akár másban fogadtassék el, okszerüen, nyugodtan és alaposan végre lehet hajtani. *(Igaz! Úgy van! jobb felől.)* Ha őszszel tárgyaljuk, nem lehet alaposan végrehajtani. *(Felkiáltások bal felől: Miért?)* És igen sok intézkedésben igen sok hiba fog előállani e miatt. *(Élénk felkiáltások bal felől: Miért nem lehet végrehajtani?)* Voltam bátor megmondani, hogy miért nem lehet. Először nem lehet azért, mert a pénzügyi közegek, melyek hivatva vannak, hogy ne felületesen, hanem

Digitized by Google

alaposan járjanak el, akkor más irányban vannak elfoglalva; másodszor azért nem lehet akkor alaposan végrehajtani, mert akkor maguk a községi előljárók is más arányban vannak elfoglalva; és harmadszor azért nem lehet, mert nincsen kellő időt arra hogy az érdekelt factorokkal minden tisztába hozassék. *(Élenk helyeslés jobb felől.)* Ezért nem lehet a tárgyalást elhalasztani. De nemcsak ezen, az administratio érdekében fekvő tekintet teszi kívánatossá, hogy a javaslatot most tárgyaljuk, hanem kívánatossá — hogy ne mondjam: mellőzhetetlenné — teszi azt az érdekelt köröknek, a községeknek, a regalebérlőknek, mindazoknak, a kik ez ügy körül érdekelve vannak, a helyzete is. Méltóztassanak magukat ezen körökben tájékozni, azok igen égető kérdésnek tekintik ezt *(Igaz! Úgy van! jobb felől.)* és tájékozódni akarnak jövő helyzetük iránt. *(Helyeslés jobb felől.)* Ha semmi más indok nem forogna fenn, t. ház, mint az a körülmény, hogy sem egy község nem tud egészen biztos számítást tenni háztartására nézve, ha nem tudja meg kellő időben, hogy miként lesz ez a jövedelmi ág hasznosítva, sem az a nagy osztály, a mely italméréssel, regalebérlettel foglalkozik, nincsen tisztában helyzete iránt, míg ez a javaslat le nem tárgyaltatik. Már maguk ezek a körülmények is arra késztetnének, hogy kérjem a t. házat, hogy mivel az őszre való halasztás egyértelmű volna azzal, hogy a ház ma határoz ebben a kérdésben: méltóztassék azt napirendre kitűzni; akkor lesz majd helyén annak bővebb vitatásába bocsátkozni, hogy ezen a módon vagy más módon oldassék-e meg a kérdés? *(Helyeslés jobb felől és élénk felkiáltások: Szavazzunk! Zaj.)*

Elnök: Holló Lajos képviselő úr kíván szólani. *(Élénk felkiáltások jobb felől: Szavazzunk! Nagy mozgás, zajos közbeszólások a bal- és szélső baloldalon. Elnök csenget.)* Kérek csendet, képviselő urak. Holló képviselő úrnak adtam a szót.

Holló Lajos: T. ház! A t. pénzügyminister úr mostani felszólalásában felhozottakkal kívánok röviden foglalkozni. Ő t. i. azt állítja, azért volt szükséges most előterjeszteni e javaslatot, mert nem bírt adatokat szerezni ennek az indokolására. Már bocsánatot kérek, midőn az italmérési jövedékről szóló törvényt megalkottuk, akkor mindezeket a szempontokat felhozták a tárgyalás alkalmával az ellenzék képviselői. Mindeniküknek kiemelte a különböző szempontokat. 2½ fél év óta volt a kizárólagos regalejog a pénzügyminister úr kezébe letéve, két és félév óta tehát volt neki módjában azokat az adatokat beszerezni, a melyek arra vonatkoznak, vajjon három év elteltével meg lesz-e szüntetendő azon kizárólagossági jog, vagy pedig a ministernek szüksége lesz arra, hogy a pénzügyi eredményt az állam érdekében más formában biztosítsa. Tehát egy vagy két év után mindenesetre azon helyzetben lett volna a minister úr, hogy ide a ház elé jöjjön azon adatokkal, melyek a további intézkedések megtételére szükségesek.

A másik argumentuma a t. minister úrnak az volt, hogy nem lehet a törvényt végrehajtani, ha majd az őszi ülésszak alatt hozzuk meg az intézkedéseket. Bocsánatot kérek: a t. minister úr tudja, hogy a nagy regale-javaslatoknál, a melyekben az egész országra kiterjedő óriási nagy reformok alkottattak meg, a törvények az év végén hozattak meg és a minister úr abban a helyzetben volt, hogy ezen, az egész országra kiterjedő nagy reformokat két hónap alatt életbeléptesse és most, ha e javaslatokat septemberben vagy októberben tárgyaljuk, nem tartja lehetségesnek azt, hogy az életbeléptetés keresztülvihető legyen.

De a harmadik argumentuma az volt a t. pénzügyminister úrnak, hogy az érdekelt felek: községek, városok is nagyon kívánhatják, hogy az elintézés minél hamarabb megtörténjék.

Horváth Gyula: Majd megsiratják! *(Derültség bal felől.)*

Holló Lajos: Én is épen erről az oldalról veszem fel a dolgot, t. ház, mert mint városi polgár és községeim által is, én is érdekelve vagyok e részben és tudom, mily rendkivüli mérvben érinti ez a városok és községek érdekeit. Nem is volt sürgősebb dolgom, mint az, hogy a mint a javaslatot kézhez kaptam, azt express bepakolva, rögtön leküldjem városomnak, hogy mérlegeljék, fontolják meg a következményeket. Az iránt azonban még eddigelé — mint a válasz mondja — nem voltak képesek tájékozást szerezni, hogy minő hatása leend az új intézkedéseknek reájuk. Én nem akarok másról beszélni, de egészen új adóalap . . . *(Nagy zaj.)*

Elnök: Kérem a képviselő urat, szíveskedjék csak arról beszélni, vajjon a törvényjavaslat napirendre tűzessék-e, vagy nem? *(Zaj és felkiáltások a baloldalon: Hiszen azt indokolja!)*

Holló Lajos: Egy egészen új adóalap lesz adóztatás alá vonva. Már bocsánatot kérek, csak egy kérdést vetek fel. Megegyezik-e a politikai illendőséggel — talán ennek lehetne csak mondani — az, hogy ily adó, mely nem is csekély teherrel jár a közönségre, mely milliókat fejez ki és mely egész nagy adóreformot jelent, mert a magánfogyasztást vonja adóztatás alá, mely pedig századokon át ment volt attól, meglepetésként terjesztetik elő. Mert mindnyájunkat meglepett, hogy a minister úr az egész magánfogyasztást adó alá vonja, mely hosszú időn át ettől meg volt mentve, hogy ezt az ülésszak végén, meglepetésül, nyári időben teszi, hogy ezt — nem mondom a helyes, alkotmányos el-

Digitized by Google

járással, de a politikai illendőséggel megegyezőnek találja.

Ennek következtében indokoltnak tartom az összel való tárgyalást és hozzájárulok Horánszky Nándor t. képviselő úr indítványához. *(Helyeslés a bal- és szélső baloldalon. Felkiáltások a jobboldalon: Szavazzunk!)*

Lits Gyula jegyző: Szentiványi Kálmán!

Szentiványi Kálmán: T. képviselőház! Igen röviden kívánok a dologhoz hozzászólni. Egy elhalasztási indítvány van téve; egy igen fontos, részleteiben igen mélyre ható törvényjavaslatnak ma, vagy később való tárgyalásáról van szó. Hogy politikai és más szempontok miként állítják elénk a mérleget, arra nézve már előttem körülményesen nyilatkoztak; azokra épen, mert nem akarok hosszadalmas lenni, ki nem terjeszkedem. Egyszerűen foglalkozom a t. minister úrnak azon argumentumaival, a melyeket felhozott arra nézve, hogy az elhalasztási indítvány nem fogadható el a képviselőház által.

Felhozza a t. minister úr, hogy azért nem halasztható el ezen törvényjavaslat tárgyalása, mert a pénzügyi közegek az őszi hónapokban vannak például a dohánycsempészet ellenőrzésével igénybe véve. Ezt méltóztatott mondani.

Én is voltam dohánytermelő és meglehetősen ismerem a viszonyokat és tudom, hogy a dohánycsempészet ellen leginkább julius-augusztusban szükséges az államnak óvakodni, midőn a színdohány — a dohány java — már bekerült a pajtákba, tehát a termelés véget ért, midőn a spárgák vétetnek számba. Továbbá akkor gyakoroltatik az ellenőrzés a pénzügyi közegek részéről, midőn a dohány beváltatik, pedig az tudvalevőleg deczember-januárban történik. Nem áll tehát, hogy az őszi hónapokban a dohánycsempészet miatt nem volnának a pénzügyi közegek e fontos művelet keresztülvitelére felhasználhatók. *(Helyeslés bal felől.)*

Azt mondja továbbá a minister úr, hogy a községi előljárók inkább el vannak foglalva az őszi, mint a nyári hónapokban. Ellenkezőleg áll a dolog, a nyári hónapok a községi előljárókra nézve a gazdasági szorgalomidő, akkor fordúlnak elő az aratás, a széna csináltatás, szóval az összes legfontosabb gazdasági teendők, ezek veszik azt a 30 forintos falusi bírót igénybe, hogy a gazdasága után nézzen, ellenben őszszel van legtöbb idejük, akkor assistálhatnak legjobban a pénzügyi közegeknek.

Azt az ellenvetést méltóztattak továbbá felhozni, hogy a szesztermelők épen az őszi hónapokban főznek, ennélfogva nem vehetnek részt a pályázatoknál a nyilvános árlejtésen. Annak a szesztermelőnek, a ki hozzá akar szólni a kizárólagos italmérési joghoz, megvan a maga masinisztája, a ki a szesztermelést vezeti és első dolga, biztosítani a piaczot, a hol az általa producált szeszt eladhatja, mert ez reá nézve életkérdés. Ez tehát nem akadály.

A minister úr további indoka az, hogy az érdekelt köröket sem lehetne az őszi hónapokban igénybe venni. Ellenkezőleg. Hivatkozom az érdekelt körökre. Ezen érdekelt körök alatt értem azokat a községeket, városokat, a melyek futnak azután, hogy a kizárólagos mérést továbbra is gyakorolhassák és értem a nagytermelőket. Ezek az érdekelt körök. És biztosíthatom a minister urat, hogy ezen órában az ország számos vidékéről vannak itt szesztermelők, a kik azért jöttek fel, hogy egyes képviselőknél és a kormánynál kivigyék, hogy ne gőzerővel tárgyaltassék le a törvényjavaslat, mielőtt a közönség kellően tájékozva volna, mert ettől félnek és reszketnek.

Ennyire meg lévén a dolog természete által a pénzügyminister úrnak ellenvetései gyengítve: kérem méltóztassék a minister belenyugodni abba — hiszen nincs semmi veszedelem benne — hogy pl. szeptemberben megnyilván a képviselőház, a törvény október, november és deczemberben vitessék keresztül. Ha a multkor deczemberben — mint Holló Lajos barátom mondta — az utolsó perczben oly fényes eredményt volt képes a minister úr egy sokkal nagyobb horderejű kérdésben elérni — mert a most szóban levő törvényjavaslat a regáléknak csak egy ágát, t. i. a pálinkatermelést öleli fel — teljes reményem van arra, hogy három hónap alatt époly fényes eredmény lesz elérhető.

Ezen indokolás mellett csatlakozom Horánszky Nándor t. barátom indítványához. *(Helyeslés a bal- és szélsőbalon.)*

Elnök: T. ház! Azt a javaslatot voltam bátor tenni, hogy a legközelebbi ülés csütörtökön tartassék, Ezt nem méltóztattak megtámadni. Méltóztatnak hozzájárulni? *(Helyeslés.)* Tehát a legközelebbi ülés csütörtökön fog tartatni. Bátor voltam azon javaslatot tenni, hogy azon ülés napirendjére méltóztassék felvenni a pénzügyi és közlekedésügyi bizottság 107-ik jelentését »a Janjicitől Bugojnóig vezetendő keskenyvágányú vasutnak a Dolnji-Vakuftól Jajceig vezető szárnyvonallal együtt való építéséről« szóló törvényjavaslat tárgyában. Méltóztatnak ehhez hozzájárulni? *(Helyeslés.)* Tehát ez lesz az első tárgya a csütörtökön délelőtt tartandó ülésnek.

Bátor voltam továbbá azon javaslatot tenni, hogy a pénzügyi bizottság jelentése az italmérési jövedékről képezze azon ülés napirendjének második tárgyát. Méltóztattak e kérdéshez többen

Digitized by Google

hozzászólni és gondolom, most már fölkérhetem a házat, hogy szavazással döntsön e kérdésben. *(Helyeslés.)*

Kérdem tehát a t. házat: elfogadja-e azon javaslatomat, hogy a csütörtöki ülés napirendjére második tárgyul a pénzügyi bizottság jelentése az italmérési jövedékről tüzessék ki? Igen-e vagy nem? *(Felkiáltások: Igen! Nem!)*

Kérem azon képviselő urakat, a kik javaslatom szerint a napirendre tűzést kívanják, szíveskedjenek felállani. *(Megtörténik.)*

Gondolom, kimondhatom a határozatot, hogy a többség a napirendre tűzést kívánja s ennek következtében az napirendre is tűzetik. *(Helyeslés jobb felől.)*

Molnár Antal jegyző: Wekerle Sándor pénzügyminister!

Wekerle Sándor pénzügyminister: T. ház! Az 1891-dik évre engedélyezett hitelekkel szemben előfordult túlkiadásokról és előirányzat nélküli kiadásokról szóló jelentésemet azon kérelemmel bátorkodom a t. háznak benyujtani, hogy azt előzetes tárgyalás végett a zárszámadási bizottsághoz méltóztassék utasítani. *(Helyeslés jobb felől.)*

Elnök: Méltóztatnak hozzájárulni? *(Helyeslés!)* Ennek következtében a minister úr javaslata értelmében a jelentés a zárszámadási bizottsághoz utasíttatik.

T. ház! A legközelebbi ülés ideje és napirendje meg lévén állapítva, most az ülést bezárom.

(Az ülés végződik 1 óra 15 perczkor.)

79. ORSZÁGOS ÜLÉS

1892. évi junius hó 30-án, csütörtökön

B. Bánffy Dezső elnöklete alatt.

Tárgyai: A jegyzőkönyv hitelesítése. — Falk Miksa szabadságidőt kérő levelének; és a kérvényeknek bemutatása. — Az igazoló bizottság jelentése Wlassics Gyula igazolása tárgyában. — A Janjicitől-Bugojnóig vezetendő vasútról szóló törvényjavaslat tárgyalása. — Az italmérési jövedékről szóló törvény módosítására vonatkozó törvényjavaslat tárgyalása. — Napirend.

A kormány részéről jelen vannak: gr. Szapáry Gyula, Wekerle Sándor és Szilágyi Dezső.

(Az ülés kezdődik d. e. 10 órakor.)

Elnök: Méltóztassanak helyüket elfoglalni. Az ülést megnyitom. A mai ülés jegyzőkönyvét Széll Ákos jegyző úr fogja vezetni. A javaslatok mellett szólni kívánókat gr. Esterházy Kálmán, az azok ellen jelentkezőket Lázár Árpád jegyző urak fogják jegyezni.

Olvastatik a mult ülés jegyzőkönyve.

Széll Ákos jegyző *(olvassa a junius hó 25-én tartott ülés jegyzőkönyvét.)*

Elnök: Kérdem: van-e megjegyzés a jegyzőkönyvre? *(Nincs!)* Az tehát ezennel hitelesítve van.

Bemutatom Falk Miksa országgyülési képviselő levelét, melyben egészségének helyreállítása czéljából hat heti szabadságidőt kér. Méltóztatik megadni? *(Megadjuk!)* A kért szabadság megadatik.

Bemutatom továbbá, t. ház, a Bereg vármegye Babuliska kerületi görög katholicus tanító-testületnek, —

a berzenczei, madarasaljai s barsrudnai iskolai tanító-testületnek, —

a komádii ev. reform. tanító-testületnek, —

a Nyitra vármegyei általános tanító-egylet privigyei járáskörének, —

a perbetei róm. katholicus tanító-testületnek, —

a zsolnai róm. katholicus népiskola tanító-testületnek, —

Fried Mór héthársi izraelita tanítónak, —

Karácson József csákai görög keleti román tanítónak, —

Takács László bereznai állami népiskolai igazgató-tanítónak Horánszky Nándor, —

Digitized by Google

a heves-nagykúnsági ev. ref. tanító-egylet madarasi járáskörének Madarász Imre, —

Klein Lukács moóri róm. katholicus főtanító és társainak báró Atzél Béla országgyűlési képviselő által beadott kérvényét a tanítói fizetések méltányos rendezése tárgyában.

Méltóztatnak hozzájárúlni, hogy mindezen kérvények tárgyalás és jelentéstétel végett a közoktatásügyi bizottságnak adassanak ki? *(Helyeslés.)*

A közoktatásügyi bizottságnak kiadatni rendeltetnek.

T. ház! Az elnökségnek több jelenteni valója nincsen.

Gr. Esterházy Kálmán jegyző: Széll Ákos, az állandó igazoló bizottság előadója!

Széll Ákos előadó: T. ház! Az állandó igazoló bizottság nevében tisztelettel jelentem, hogy Wlassics Gyula Zala vármegye csáktornyai választókerületében f. hó 22-én megválasztott országgyűlési képviselő megbízólevelét a bizottság vizsgálat alá vevén, miután a választási jegyzőkönyv a törvény rendeletének úgy alakilag, mint tartalmilag megfelel, nevezett képviselőt a kérvényezésre kiszabott 30 napi határidő fentartása mellett igazolta.

Elnök: T. ház! Az állandó igazoló bizottság ezen jelentése alapján Wlassics Gyula képviselő úr a 30 nap fentartásával igazolva lévén, javaslom, méltóztassék őt a VII. osztályba sorozni, miután ezen osztályban van a legkevesebb tag. Méltóztatik hozzájárúlni? *(Igen!)* Ennélfogva Wlassics Gyula képviselő úr a VII. osztályba soroztatik.

T. ház! Következik a napirend és pedig a pénzügyi és közlekedésügyi bizottság 107. számú jelentése a Janjicitől Bugojnóig vezetendő keskenyvágányú vasútra vonatkozólag. Azt gondolom, méltóztatik hozzájárúlni, hogy a jelentés és a javaslat felolvasottnak tekintessék. *(Helyeslés.)* E szerint a jelentés és javaslat felolvasottnak vétetvén, az előadó urat illeti a szó.

Nemenyi Ambrus előadó: T. ház! A pénzügyi és a közlekedésügyi bizottság midőn ezen törvényjavaslatot tárgyalták, mindenekelőtt constatálták azt, hogy beváltak mindazon pénzügyi, közgazdasági és politikai feltevések, melyek alapján a kormány annak idejében a boszniai vasutakra vonatkozó előterjesztéseit megtette és melyeknek alapján a törvényhozás ezen előterjesztésekhez hozzájárúlt. Beváltak a pénzügyi feltevések annyiban, a mennyiben a közös activákból kölcsönvett 13,831.000 frt tőkének kamatai évről-évre rendesen megtérültek, sőt a tőketörlesztés is megkezdetett. Ha az 1892-ki quotákat hozzáveszszük, 4 millió forintnál nagyobb azon összeg, melyet Bosznia és Herczegovina eddig tőketörlesztés és kamat czímen a közös activákba visszafizettek.

Beváltak azután a közgazdasági feltevések is, a mennyiben, mint a bizottság jelentése részletesen kifejti, Bosznia és Herczegovina ma már a magyar terményeknek egyik legfőbb kiviteli piaczát képezik, oly piaczát, t. ház, a mely Olaszországgal és Szerbiával csaknem egyenlő s a mely Szerbiát és Romániát kivéve, nagyobb fontossággal bir ránk nézve, mint birnak a Balkán-félsziget összes tartományai együttvéve. Pedig tudjuk mindnyájan, mily áldozatokat hozott a monarchia és Magyarország akár a szerb, akár az olasz kereskedelmi szerződés érdekében; mindnyájan tudjuk azt is, hogy a Balkán-félsziget tartományai egész kereskedelmi politikánknak úgyszólván legendaszerű hátterét képezik, a nélkül azonban, hogy eddig intensiv munkásságunk és számos áldozatunk árán sikerült volna ott oly piaczot rendezni, a mely Bosznia és Herczegovina piaczaival ránk nézve fölérne.

Világos, hogy ezen kivitelünknek legelső és főtámasza a vasutakban van.

Beváltak végül, t. ház, a politikai feltevések is, melyeket ezen vasutakhoz fűztünk. Hiszen felesleges volna részletesen bizonyítani, hogy a megszállott tartományok egész administratioja sokkal egyszerűbb, biztosabb és olcsóbb most, mint volt régebben.

A törvényhozás figyelmére azonban mindenesetre méltó az a körülmény, hogy a megszállott tartományokban állomásozó katonaság létszámának leszállítására az első föltétel, a vasúthálózat kiépítések. Bizonyos az is, hogy ezen vasúthálózat kiépítése után többé sohasem lehetséges az, hogy Boszniában állomásozó katonáink oly fáradalmaknak legyenek kitéve, mint a milyeneket megkövetteltek tőlük az occupatio első éveiben. *(Igaz! Úgy van! a jobboldalon.)*

A mi az építendő vasút jövedelmezőségét illeti, e tekintetben utalok a bizottsági jelentésben felsorolt adatokra. Itt csak azon egy adatot akarom különösen kiemelni, hogy az 1890. év folyamában a bosnavölgyi vasút bród-zeniczai vonala 5·73%, a zenicza-serajevói vonal pedig 4·39%-ot kamatozott. Minthogy a most építendő vonal, mely a bosnavölgyi vasútból indul ki és ezen vasúttal körülbelül egyenlő népességi és gazdasági viszonyokat mutat fel: bátran lehet a bosnavölgyi vasút jövedelmezőségéből a most építendő vonal jövedelmezőségére következtetni.

Azonban legyen ezen új vonal jövedelmezősége bármilyen, az mitsem változtat a vasúti kölcsön kamatozásán, minthogy ezen kamatösszeg évről-évre be fog állíttatni Bosznia és Herczegovina országos költségvetésébe, úgy, a mint a már befektetett 13,831.000-nak megfelelő összeg eddig is beállíttatott.

Minthogy tehát ezen vasút kiépítésére

Digitized by Google

Magyarország részéről semmi közvetlen hozzájárulás nem igényeltetik; ellenben magának a vasútnak haszna Magyarország közgazdaságára kétségbe nem vonható: a közlekedési és pénzügyi bizottság a maga részéről ezen törvényjavaslathoz hozzájárult s azt úgy általánosságban, mint részleteiben a t. háznak elfogadás végett ajánlja. *(Helyeslés a jobboldalon.)*

Lukáts Gyula: T. ház! *(Halljuk! Halljuk!)* Ezen Bosniában építendő vasútnak sem közlekedési, kereskedelmi, sem leplezett strategiai fontosságát nem akarom érinteni, mert tisztán politikai indokokból ellenzem e javaslatot.

Anyagiak és ethikaiak azon okok, a miért szavazatom a javaslat ellen adom. *(Helyeslés a szélső baloldalon.)*

Az a párt, melyhez tartozom s melynek nevében felszólalok, ellene volt Bosnia occupatiojának, ellenzi azt ma is s ma is azt állítja, hogy nekünk semmi keresni valónk nincs Bosniában s ép ezért az ottani beruházásokra sem kölcsönképen, sem semmi más alakban egy krajczárunk sincs s ha vasútat kell ott építtetni, építtesse azt Bosniának ez idő szerint törvényes, souverain ura, a török sultán. *(Igaz! a szélsőbalon.)*

Ez alkalmat felhasználom arra, hogy megkérdezzem, meddig tart még az a világcsalás, a melylyel el akarjuk hitetni úgy a világgal, mint a magyar parliamenttel, hogy itt megszállásról van szó, mikor e tartományok annexioját csak a vak nem látja, mikor budapestiek az utczákon átvonuló bosnyákcsapatokban napról-napra látjuk, hogyan csalnak, ámítanak bennünket nap-nap után.

Ez a játék valóban méltó a keletkezéséhez, mikor a legperfidebb módon izgatással s a mi pénzünkkel az önök diplomatiája Bosniát és Herczegovinát fellázította akkor, midőn Törökország minden oldalról megtámadtatott, hogy ez által ürügyet kovácsoljanak ezen tartományok pacificálására, a mely alatt az annexio lappangott. *(Igaz! Úgy van! a szélsőbalon.)*

Pedig ez a játék, az én hitem szerint, nagyon veszedelmes s mi hozzánk nagyon méltatlan.

Magyarországnak nem lehet czélja egyetlen szomszéd államnak integritását megsérteni s ez által azt ellenségévé tenni, annál kevésbbé lehet czélja azon nép ellen törni, a melyhez a közelmult évtizedek emlékeinél fogva bennünket a hála köt, a mely ország menhelyet adott a magyar bujdosóknak és számüzötteknek, mely annyi kegyelettel őrzi a reánk nézve szent hamvakat, mely csak a közelmultban is, midőn a magyar királynak koronázási jubileumát ünnepeltük, egyetlen volt a világ népei között, mely hivatalosan megünnepelte ezt a napot. *(Úgy van! Úgy van! a szélsőbalon.)*

Törökország barátunkká lett s a veszély napjain szövetségesünkké lehet. Nem önök tették azzá, hanem a nem hivatalos Magyarország rokonszenve, a mely ellen önök annyit vétettek, csak azért, hogy oktalan terjeszkedési maniájukat kielégíthessék.

Vigyázzanak, hogy e politikai baklövést drágán ne kelljen megfizetnünk.

Ha majd az oroszszal vivandó élethalál harcz kikerülhetlen kényszerűsége betör a Habsburgok monarchiájának ajtaján, megbecsülhetlen lenne Törökország barátsága, szövetsége. Vigyázzanak, hogy el ne veszítsék azt az által, hogy a Bosnia ellen indított kalóz vállalatot a végletekig viszik s a megszállott tartományokat a monarchiába kebelezik.

Ezt mi oktalan politikának tartjuk s mert Bosnia és Herczegovina nem tartománya Ausztriának és Magyarországnak: ott semmi jogunk nincs beruházásokat tenni, ennélfogva a függetlenségi és 48-as párt, ezen vasútépítési javaslatot nem szavazza meg. *(Élénk helyeslés a szélsőbalon.)*

Elnök: Kíván még valaki szólani? Ha senki sem kíván szólani: a vitát bezárom. A kérdés az: méltóztatik-e a tárgyalás alatti törvényjavaslatot általánosságban a részletes tárgyalás alapjául eltogadni, igen vagy nem? *(Igen! Nem!)*

Kérem azon képviselő urakat, a kik a törvényjavaslatot elfogadják, méltóztassanak felállani. *(Megtörténik.)*

Gondolom, kimondhatom a határozatot, hogy a többség elfogadta. Következik a részletes tárgyalás.

Gr. Esterházy Kálmán jegyző *(olvassa a törvényjavaslat czímét s az 1. §.-t, melyek észrevétel nélkül elfogadtatnak, olvassa a 2. §.-t).*

Nemény Ambrus előadó: T. ház! A bizottság azt indítványozza, hogy e szakasz 5-ik sorában e szó helyett »úgy« a »tudniillik« kifejezés teendő. *(Helyeslés.)*

Elnök: Méltóztatnak ezt elfogadni? *(Elfogadjuk!)* Kíván valaki még szólani? Ha nem: akkor e szakasz a bizottság módosításával fogadtatik el,

Gr. Esterházy Kálmán jegyző *(olvassa a 3. és 4. szakaszokat, melyek észrevétel nélkül elfogadtatnak).*

Elnök: E szerint a törvényjavaslat úgy általánosságban, mint részleteiben is el lévén fogadva, azon javaslatot teszem a t. háznak, hogy e törvényjavaslatnak harmadszori megszavazása a holnap tartandó ülés napirendjére tűzessék ki. Méltóztatnak hozzájárulni? *(Helyeslés.)*

Digitized by Google

E szerint ezt határozatképen kijelentem.

Következik a napirend szerint a pénzügyi bizottság 110. sz. jelentése, »az italmérési jövedékre vonatkozó 1888: XXXV. és 1890: XXXVI. törvényczikkek módosításáról« szóló törvényjavaslat tárgyában.

Azt hiszem, a t. ház méltóztatik hozzájárúlni ahhoz, hogy a jelentés felolvasottnak tekintessék és így az általános vitát megnyitom. *(Helyeslés.)*

Az előadó urat illeti a szó.

Hegedüs Sándor előadó: T. ház! A fogyasztási adónak eszménye tulajdonképen az lenne, hogy a forgalmat egyáltalában ne zavarja és a fogyasztási czikket csak akkor terhelje az adótétellel, mikor az épen fogyasztásra kerül. *(Halljuk! Halljuk!)* Azonban e nehéz feladatot, e két ellentétes követelményt eddig még egy törvényhozásnak sem sikerült teljességben megvalósítani, de hogy erre törekedni kell, az kétségtelen. *(Úgy van! jobb felől.)* Az a rendszer, mely eddig nálunk érvényben van, tulajdonképen nagyobb súlyt fektetett régebben a forgalomnak szabadságára, mint az adótételnek szigorú és általános alkalmazására, míg az italmérési adó behozatván, ez már *(Halljuk! Halljuk!)* inkább a fogyasztási czikkek tétel szerinti megterheltetését tűzte ki feladatául és ennek következtében az alternativa másik részét kívánta megoldani; azonban tagadhatatlan, hogy a feladatnak sem az egyik, sem a másik része nálunk közmegelégedésre még megoldva nincs, mert részben a forgalomnak megszorítása és részben az adótételnek alkalmazása tekintetében nagyon sok a hiány, sőt a kezelésben magában talán hiba is fordúl elő. A feladatok ily nehézségénél fogva, melyet nemcsak a dolog természete, hanem részben közigazgatási nemzetünk és részben korcsmaügyünknek szervetlen és fejletlen volta is okoz, a pénzügyi kormánynak természetesen arra kell törekednie, hogy a czélt a most létező viszonyok közreműködésével lehetőleg elérje és e tekintetben ezen törvényjavaslatban nem lehet tagadni a legszigorúbb bírálat mellett sem, hogy egy pár igen czélszerű intézkedés van. Ha jellemezni akarnám a javaslatot, azt mondanám, *(Halljuk! Halljuk!)* hogy az imént előrebocsátott elvi szempontból nagyobb súlyt helyez most a forgalomnak szabaddá tételére, mint magának a fogyasztási adótételnek szigorú alkalmazására, mert a borra és sörre nézve a régi fogyasztási adótétel és italmérési adótételt egyesíti, még pedigen a fogyasztási adórendszer régi alapján. Ennek következtében természetesen megszűnnék a kizárólagosság az adótárgygyal szemben és alkalmazásba jönne az 1875-iki és későbbi törvények értelmében, valamint a most érvényben lévő utasítások alapján a bor és sörre nézve az egyesített tétel kivetésénél, kezelésénél és beszedésénél a most érvényben levő fogyasztási adórendszer, azaz vagy a megváltás, vagy a bérlet, vagy pedig a ráutalás. Ennek a rendszernek természete az, hogy tulajdonképen nem szorosan a tételek alkalmazására helyezi a súlyt; az általános puhatolást és a fogyasztás mennyiségének megállapítását tűzi ki czélúl, de maguknak a közegeknek természete, az eljárásnak minősége és a rendszernek egész kerete hozza magával azt, hogy tulajdonképen az egész fogyasztási mennyiségre az összes adótételek maguk szigorúabban nem alkalmaztatnak és nem alkalmazhatók egyszerűen azért, mert úgyszólván mindenütt egyik vagy másik formában bizonyos átalányozás fordúl elő.

A most érvényben levő adórendszer mellett ezen egyesített adótétel alkalmazása ellenében tulajdonképen csak egy aggodalom merül fel, a melylyel foglalkoznom már ez alkalommal kötelességem és ez a községekre való ráutalás. *(Halljuk! Halljuk!)* Méltóztatnak tudni, hogy ez abban az esetben áll elő, ha más módon, mint a fogyasztási adó összegének az illető községre kiszabása útján a kincstár, illetőleg a pénzügyi kormányzat a kellő biztosítékokat meg nem szerezheti. Eddigelé a borra és sörre nézve csak kis községeknél fordúlt ez elő, még pedig a legújabb adatok szerint a sörre nézve 1693 s a borra nézve 1921 községnél. A községek túlnyomó nagy része tehát az eddig érvényben levő rendszernek másik két módozata szerint volt fogyasztási adó alá vonva. De nem lehet tagadni, hogy ezeknél a kis községeknél a ráutalás hátrányai fordulnak és fordúlhatnak elő azért, mert igen könnyen megtörténhetik, hogy akár a közegeknek elégtelenségénél, akár azok értelmiségénél fogva nem a fogyasztási adó alkalmaztatik, hanem egyszerűen az illető összeg egyéves pótadóképen vettetik ki. Ez pedig a törvényhozás czélját fogyasztási adónál nem képezheti. És azért, midőn a kérdés e szempontból bírálva volt, a pénzügyi bizottságot megnyugtatta s azt hiszem, a t. házat is megnyugtatja a pénzügyministernek az a határozott kijelentése, melyet utasításban is kíván érvényesíteni, hogy általában nem czélja a ráutalásnak, csakis kivételes esetekben való alkalmazása által az illető községeknek újabb megterhelése, hanem szándéka az oly esetekben, a melyekben az illető községekben a fogyasztási adó befolyása nem biztosíttatnék, illetőleg nem fedeztethetnék a ráutalás összege és a melyekben méltányos alapon beírás fordúlna elő, ne álljon elő a szüksége annak, hogy a fogyasztási adó czímén szükséges összeg fedezésére községi pótadó vettessék ki, a mi magában anoma-

Digitized by Google

lia és igazságtalanság lenne. Ezzel kapcsolatosan némi rokonszenvre talált és hosszasan vitatva volt a kérdés, hogy a ráutalással szemben általában nem lenne-e kívánatos, hogy a végső elhatározás a ráutalás alkalmazására és annak összegére nézve, ne a pénzügyi kormányzat kezében legyen, hanem a pénzügyi közigazgatási bíróságra bízassék?

Az eszme első perczre okvetlenül tetszetős, de ezt tisztán a pénzügyi szempontból elbírálni nem is szabad, mert az államérdek szempontjából kell az elhatározást ezen különben semleges kérdésben a t. háznak is meghoznia, hogy a községeknek melyik eljárás válik inkább javokra: vajjon az esetben fognak-e jobban járni a községek, hogyha a pénzügyi kormánynál marad az utolsó forum és ennek elhatározásától függ a végleges összeg megállapítása, vagy pedig a pénzügyi közigazgatási bíróságnál? A pénzügyi bizottság e kérdést hosszasan vitatta és arra a meggyőződésre jutott, hogy czélszerűbb lesz, ha azt a pénzügyministernél hagyják.

Okai a következők. *(Halljuk! Halljuk!)*

A pénzügyi bíróság maga szorosan bírói testület lévén, első sorban csaknem kizárólag jogi szempontból kell, hogy kiinduljon, egyszerűen a megállapított mennyiségekre a tételeknek alkalmazása által állapítja meg az összeget; azon kívül eljárása sokkal nehézkesebb és e mellett a pénzügyi közigazgatási bíróságnak sem nem hivatása, sem nem jogköre a meltányosság és a közgazdasági és más mellékszempontok számbavétele, mert mint bíróság egyszerűen a törvény tételeinek alkalmazásával van megbízva . . .

Horánszky Nándor: Hát a kereseti adónál?

Hegedüs Sándor előadó: Ez határozott feladata és kötelessége és ez nem is kifogás vagy megrovás, hanem egyszerűen a tény constatálása; míg ezzel szemben a pénzügyi kormányzat mindazon momentumokat veheti tekintetbe, melyek ily kérdésnél leginkább apretiatio dolga lévén, okvetlenül előfordúlnak és egyáltalán a megkötöttséget az illető, elhatározó forumra nézve meg nem engedik. A mellett az eljárása gyorsabb és az illető községekre nézve is előnyösebb lenne, ha a pénzügyminister dönt e kérdésben. Ez azonban oly kérdés, mely lehet mondani, egészen semlegesnek tekinthető s ha a t. ház bölcsessége egyik vagy másik irányban dönt, bizonyára sem a pénzügyi kormánynak, sem a törvényjavaslatnak hátrányára szolgálni nem fog, de nekem kötelességem érett megvitatás és megfontolás után figyelmeztetni a t. házat, hogyha tényleg és kizárólag — a mint itt másból nem indulhatunk ki — a községek érdekéből indulunk ki, inkább megmaradunk — legalább a pénzügyi bizottság meggyőződése szerint — a mostani eljárás mellett, semhogy a végleges eldöntést a pénzügyi közigazgatási bírósághoz utaljuk.

A törvényjavaslatnak egyik intézkedése azonban a borra nézve kiterjeszti az adózást annyiban, a mennyiben a szőlősgazdák közül csak azokat nem fosztja meg az eddigi kedvezménytől, a kik kiméréssel nem foglalkoznak, de azokra nézve, a kik kiméréssel is foglalkoznak, az egyesített adótételt egészen alkalmaztatni kívánja. Ez egyfelől az adóalap ellenőrzése, másfelől az adónak igazságosabb kivetése szempontjából elkerülhetlenül szükséges és nincs is igazolva az ellenkező eljárás akár a termelés, akár a fogyasztás érdeke által, mert az a gazda, a ki kimér, lehet mondani, hogy egyúttal korcsmárosnak is tekinthető. Az igazság követelménye tehát az, hogy ugyanazon adó alá vettessék a termelő, a mely alá mások vettetnek.

De van egy könnyítés e tekintetben a törvényjavaslatban a bormustrára és czefrére nézve, miután eddig ez a borral parificáltatott, azonban köztudomású, hogy ugyanazon mennyiségben a bormustra és czefre bornak nem tekinthető és ennek következtében az adótétel $^1/_4$-del leszállíttatik, illetőleg annak csak $^3/_4$ része alkalmaztatik ezekre nézve.

Egy új intézkedés van e törvényjavaslatban a műborra nézve. Nem bocsátkozik a törvényjavaslat e kérdésnek elvi megoldásába, nem foglalkozik a műbor definitiojával és nem akar praejudiciumot alkotni a törvényhozásnak e tárgyban hozandó érdemleges intézkedésével szemben. De sem az igazsággal, sem a pénzügyi érdekekkel megegyeztethetőnek nem tartotta, hogy a műbor jövőre is teljesen adómentes legyen és ennek következtében ugyanazon adótétel alá kivánja vonni, mely alá a természetes bor esik. Azt hiszem, ez az igazság követelménye, sőt bizonyos tekintetben közgazdasági érdek is, a mennyiben akárhogyan dőljön el a műbor kérdése, a termelőkre nézve mindenesetre előny, hogy már most a műbor legalább azon terhet viseli, melyet a természetes bor.

A korcsmában és nevezetesen a bor- és sörkimérőkre nézve az a kedvezmény van a törvényjavaslatban biztosítva, hogy szeszt a kizárólagos jogot bérlőktől is a megállapított árnak 10% leengedése mellett vehetnek igénybe. Ennek a tekintetben van jelentősége, nézetem szerint, hogy a bor- és sörkimérést is annyiban mozdítja elő, hogy az illető korcsmárosokat és kimérőket megélhetés és concurrentia tekintetében kedvezőbb helyzetbe hozza, mert hogyha a harmadik italt is tarthatják, természetesen inkább fenn is tarthatják kimérésöket.

Digitized by Google

A kizárólagos jog területén egyúttal a fűszerkereskedőkre nézve is az a kedvezmény van a törvényjavaslatban, hogy fölmenti őket a régi törvénynek azon szigorától, mely az árra nézve is megszabta, hogy palaczkokban minő sört és bort árúlhatnak és csak a palaczkokra nézve tartja fenn a megszorítást. Ennek következtében az ár tekintetében szabadabb mozgás adatik a fűszerkereskedőknek és ez, azt hiszem, szintén némi befolyást gyakorolhat a bor és sör értékesítésére.

Lényeges kérdést képez a szeszre vonatkozó intézkedés, mely a törvényjavaslatban több részletben előttünk áll, mert a szeszadónak és a szesz-kimérési adónak alapja a törvényjavaslatban változtatva nincs, azonban több módosítás van ebben, a mely részben a kimérés szabályozására, részben a kizárólagos jognak tetemes megszorítására vonatkozik. A kizárólagossággal szemben két lényeges enyhítést tartalmaz a javaslat. Egyik az, hogy a nagy borkereskedőknek és termelőknek a borok szeszesítése czéljából az adómentes szesz biztosíttatik az utasításban megfelelő határozatok kapcsán, a másik az, hogy ez a tudományos intézeteknek szintén biztosíttatik. Ez is csökkenti az eddigi törvény szigorát.

A kizárólagos jogra nézve tetemes megszorítások azon intézkedésekben foglaltatnak, a melyek azt csak igen kivételes esetekre írják elő. Nevezetesen három esetre szorítja a törvényjavaslat, a melyekben úgyszólván az adókezelés technikája és közgazdasági érdek szempontjából is kívánatos a kizárólagos jog fentartása. Az egyik azon kisközségekre alkalmaztatik, a melyekben a korcsmák csekély számánál és a forgalom fejletlen voltánál fogva nincs kilátás arra, hogy a kimérési jogot máskép lehessen értékesíteni. A másik eset az, midőn a fogyasztási adónak más módon való behozása még az eddigi mértékben sem lehetséges. Sőt még ezt sem követeli meg feltétlenül, hanem azon cinosura állíttatik fel, ott, a hol az eddigi jövedelemnek $^4/_5$ része sem biztosíttatik máskép, felhatalmaztatik a pénzügyminister a kizárólagos jog életbeléptetésére. A harmadik eset az, a midőn a községek kívánják háztartásuk érdekében. És erre különös súlyt kell fektetnem, mert mint méltóztatnak tudni, több város és község a kizárólagos jogot most is bérli és pedig előnyös feltételek mellett és azt sokkal kedvezőbb feltételek közt értékesítvén, a jövedelemben levő differentiát községi háztartásának fedezésére fordítja. Ha tehát a községek ezt jövőre is igénybe kívánják venni, a mi nagyon valószínű, sőt természetes, azt hiszem, szükséges a pénzügyminister úrnak módot nyujtani arra, hogy azt nekik megadhassa, mert ha megvonatnék tőlük a kizárólagos jognak ily módon való értékesítése, természetes, hogy háztartásuk költségeinek fedezéséről más módon és pedig pótadó útján lennének kénytelenek gondoskodni; ez pedig sem közgazdasági, sem pénzügyi tekintetben az illető községeknek javára nem fog válni.

De ezen eseteken kivül is még egy kivételes és feltételes esetben kér a pénzügyminister felhatalmazást arra, hogy esetleg négy megye egész területén a szeszre nézve a kizárólagos kimérési jogot igénybe vehesse, illetőleg értékesíthesse. Ezt a kivételes rendszabályt a pénzügyi bizottság a pénzügyminister úrnak ki megszorítással megadandónak javasolja. Az egyik az, hogy miután ez területi megszorítással és pedig csakis négy megyére nézve mint maximális felhatalmazás adatik a ministernek, az idő tekintetben is szigorúbban körvonalaztassék és azért ez felhatalmazást csak három évre, tehát 1895. deczember 31-ig kívánja megadni. Sőt ezt sem kívánja maga a pénzügyminister úr sem oly értelemben vétetni, hogy azon négy megye területén okvetlenül alkalmazni fogja a kizárólagos jogot, hanem ez expediens eszközül szolgál kezében arra, hogy az italmérési jövedéket lehetőleg értékesítse, sőt lehet mondani, hogy bizonyos tekintetben eszköz más meg nem engedett combinatiokkal szemben is, mert tudjuk, hogy fordulnak elő esetek, a midőn épen azért nem lehet a közönséges eszközökkel és a közönséges formában a kimérési jogot értékesíteni, mert ez akkora depressiot idézne elő, illetőleg oly csekély összegeket biztosítana a kincstárnak ennek fejében, hogy azt elfogadni nem lehetne.

Kovács József: Melyik vármegyében?

Hegedüs Sándor előadó: A megye meghatározása a pénzügyministerre van bízva. S e tekintetben a pénzügyi bizottság sem multból, sem a jelenből semmiféle megkötést levonni nem kíván. A mint tudom, vannak e tekintetben téves nézetek, a melyek már most állapítottaknak tekintik azon megyéket, a melyekre ez alkalmaztatni fog. Azonban e tekintetben a t. ház is meg fog győződni a minister úr nyilatkozataiból, hogy semmiféle megállapodás nincs, ez tisztán azon érdekek szerint fog alkalmaztatni, a melyek a törvényjavaslatban vannak téve és a melyeknek kezelése szempontjából kivételesen, ily területi és időbeli megszorítással a pénzügyi bizottság nem kivan megvonni a felhatalmazást a pénzügyminister úrtól.

És még egy megszorítást kívánt e tekintetben, a melyet ugyan nem vett fel a törvényjavaslat szövegébe, azonban a jelentésbe is a pénzügyminister úr hozzájárulásával és vonatkozik a szeszáraknak ily területeken

Digitized by Google

nyilvánosságra hozatala és nyilvánulatban tartására. Tudniillik a pénzügyminister úr azon igéretet tette a bizottságnak, hogy községenkint a községi előljáróknál az illető helyeken a szeszárak nyilvántartva és publicálva lesznek. Méltóztatnak tudni, hogy sok panasz és visszaélés fordul elő e tekintetben és ezek megakadályozására a bizottság szükségesnek tartotta ezt az intézkedést, a melyhez a t. minister úr készséggel hozzá is járult.

A törvényjavaslat ezen intézkedései, lehet mondani, kizárólag pénzügyi tekintetben nincsenek motiválva; nem e tekintetben feltétlenül szükségesek, mert ha mindezeknek végeredményét nézzük, a kedvezményeknek és enyhítéseknek s viszont a szigorításoknak pénzügyi végeredményét biztos számokkal nem lehet ugyan előtüntetni; de nem fog senki megczáfolni, ha azt állítom, hogy ez pénzügyi tekintetben a jövedelmeknek nem fokozódását, hanem csökkenését fogja előidézni. *(Félkiáltások bal felől: Ohó!)* Mert e kérdés megítélésénél ne méltóztassanak csupán az intézkedések birálatánál maradni, méltóztassanak egyúttal a jelenlegi helyzetet is szemügyre venni. A dolog tényleg úgy áll, hogy a három év előtti, sokszor nem is egészséges concurrentia következtében határozottan igen nagy pénzügyi eredmény biztosíttatott a kincstárnak, azonban nem lehet tagadni, a tapasztalás is bizonyítja, hogy e tekintetben nagy túlzások forultak elő s épen azért, midőn egyfelől a törvényjavaslat érdemleges intézkedései folytán orra és sörre nézve teljesen megszünt a kizálagos jog, a szeszre nézve pedig tetemes megzorításokat szenved s midőn az eddigi rendszer megszorítása folytán azt lehet mondani, hogy az redmény inkább átalányozás, mint tételek szerint iztosíttatik a kincstárnak: már ezen intézkeések természetéből foly, hogy a pénzügyi eredény nem lehet valami kedvező.

De másfelől ne feledjük el azt sem, hogy bérletek tekintetében oly tapasztalatok vannak, ogy néhol határozott emelkedésre lehet számíni, de nem lehet tagadni, hogy igen sok helyütt ez eredmények csökkenők lesznek és természetes következménye az összes intézkedéseknek és a helyzetnek — mert ezt együttesen kell venni — az, hogy a pénzügyi eredmény az államháztartásra nézve nem kedvezőbb, hanem kedvezőtlenebb lesz; tehát fiscalis szempont a törvényjavaslat készítésénél és benyujtásánál a pénzügyministert kizárólag nem vezette, hanem vezette azon anomaliák lehetséges körülirása, megszüntetése, melyek e tekintetben az utóbbi vekben felmerültek.

Valami nagy, elvi jelentőségü szerves reformnak a jelen törvényjavaslat tagadhatatanúl nem mondható. Vannak benne igen értékes, olyan intézkedések, melyek egy nagyobb, végleges reformnak jó kiegészítő részét fogják képezhetni; de nem mondható, hogy teljes mértékben, elvi alapon radicalis reformot idézne elő. *(Helyeslés a jobboldalon.)* De mint beszédem elején bátor voltam a t. ház becses figyelmét ama nehézségekre felhivni, melyek egy ilyen reformnak útjában vannak, azt hiszem, most is csak arra térhetek vissza, hogy e törvényjavaslatot a jelenlegi helyzetből, közigazgatásunk, korcsmaügyünk jelenlegi állapotából kiindulva kell megitélni és elbirálni s határozottan fenn kell tartani azt a követelést, azt a törekvést, hogy ezen ügyek úgy készittessenek elő és úgy oldassanak meg, hogy a fogyasztási adók rendszere tekintetében is rövid idő alatt, pár év alatt azon helyzetben legyünk, hogy elvi alapon nyugvó, egységes, végleges reformot létesithessünk. *(Helyeslés jobb felől.)* Addig azonban nem utasithatunk vissza ilyen reformot, mely legalább a kirivó nehézségeket és bajokat szünteti meg, a nélkül, hogy a pénzügyi eredményeket lényegesen alterálná. Ebből a szempontból, az egészen gyakorlati életből vett követelmények szempontjából ajánlom a törvényjavaslatot a t. háznak általánosságban elfogadásra. *(Élénk helyeslés jobb felől.)*

Lázár Árpád jegyző: Horánszky Nándor!

Horánszky Nándor: T. ház! *(Halljuk! Halljuk!)* A ki a ház asztalán levő törvényjavaslatot elolvasta, annak tartalmát kellő komolysággal mérlegelte és a jelenleg fennálló egészségtelen viszonyok szempontjából bírálta, az bizonnyára igazat fog nekem adni abban, hogy ezen törvényjavaslat, akár termelési és közgazdasági, akár adóztatási, akár fogyasztási, akár korcsmározási szempontból birálva, rendkivül fontos és súlyos intézkedéseket tartalmaz. *(Helyeslés a bal- és szélső baloldalon.)* Ez a körülmény indított engem arra, hogy a ház legutóbbi ülésén kérjem a t. házat, hogy ezen fontos törvényjavaslat tárgyalását odázzuk el az őszi ülésszakra, vagy egy későbbi időre. Mert oly törvényjavaslatot, mint minő ez, mely annyi számos és fontos érdeket érint, tárgyalni az aratási időben, nyár derekán, 30 fokos melegben, kicsigázott, kimerült házzal, oly situatioban, mint a minőnek képét e ház nyujtja, hogy határozatképes számban sem vagyunk: *(Úgy van! Úgy van! a bal- és szélsőbalon.)* ez, t. képviselőház, a törvényhozó komolysággal össze nem fér és a törvényhozói lelkiismeretesség rovására történik. *(Élénk helyeslés a bal- és szélső baloldalon.)*

Daczára annak, t. képviselőház, hogy a ház e múlt ülésben tett indítványom ellenére is akkép határozott, hogy a törvényjavaslatot ily körülmények között tárgyaljuk és — hogy a dolgot a maga nevén nevezzük — keresztülhajtsuk,

Digitized by Google

ez engem még sem ment fel azon kötelesség alól, hogy a törvényjavaslatot a saját érdeme szerint bíráljam és bonczkés alá venni igyekezzem. *(Helyeslés a bal- és szélsőbalon.)*

Midőn ezt teszem, nem helyezkedem és nem helyezkedhetem arra az egyoldalú álláspontra, a melyre helyezkedett a t. előadó úr ma is ép úgy, mint a mult években, midőn a képviselőháznak elfogadásra ajánlotta azokat a súlyos javaslatokat, a melyek egyfelől a közterheket, másfelől pedig ezen közterhek kezelésének és behajtásának módját az elviselhetetlenségig felfokozták. Mert itt kitérőleg engedje meg a t. ház, hogy némi elégtételül a multakra — mert hiszen ez mégis csak megengedhető az ellenzéki álláspontnak és azon küzdelemnek, melyet a multban folytattunk — hogy mondom, igen röviden visszanyuljak a multakba és némi összefüggésben a jelen állapottal is, hivatkozzam azokra az adatokra, a melyek ma már nyilvánosan és form lis előterjesztésekben állanak előttünk, a mely adatokat mi igaz, a saját combinatioink szerint kezeltünk, de a mely adatok a t. előadó úr részéről is, annak idején, mindannyiszor részint tagadásban, részint kicsinylésekben, részint eltusolásokban részesültek, valahányszor a multban reá mutattam, mondom ezekre az adatokra, a melyek igen jellemzők a mi financialis politikánkra és igen jellemző képét adják annak, hogy az ország éveken keresztül mily megterhelő elbánáson és ennek phasisain ment keresztül, melyek csak egy egészségtelen financialis államban lehetségesek.

Én a mult években, ha jól emlékszem, igyekeztem kiemelni az ország megterheltetési viszonyait és kimutatni, hogy mily aránytalanságban áll ez a megterheltetés teherviselési képességünkkel, de akkor oly felfogásokkal találkoztam, melyeket kénytelen voltam eltűrni azért, mert a közvélemény rendszerint nem szokta megmérni az igazságát annak, a mi itt a házban mondatik, hanem külső felfogásokra, színezésekre és némiképen a hatalommal kapcsolatos érdekfelfogásból származó érvekre helyezkedik.

Akkor figyelmeztettem a t. házat arra, hogy milyen szerencsétlen áramlatnak megyünk elébe, a melylyel előbb-utóbb szakítanunk kell, ha nem akarjuk az ország teherviselési képességét megsemmisíteni. Megvilágítottam a helyzetet számadatokkal combinatioim szerint és mondhatom, hogy ma már akkori combinatioim a valóságon belül maradtak, mert abban a becses munkálatban, melyet a t. pénzügyminister úrtól a valuta rendezésére nézve kaptunk, ma már a t. kormánynak saját adatai, saját számszerű előterjesztései folytán birjuk azon számtételeket, a melyekkel megmérlegelhetjük a pénzügyi politikának azt a veszélyes rohamosságát, mely a nemzet teherviselési képességével nemcsak semmi arányban nem állott, de merem mondani olyan, hogy ez sehol széles e világon — ha összehasonlítom minden létező államnak statisztikáját a mi viszonyainkkal — ilyen rohamos és az ország teherviselési képességével arányban nem álló pénzügyi politikát nem követnek, mint a milyent követtek nálunk. *(Igaz! Úgy van! a bal- és szélsőbalon.)*

Csak néhány adatot fogok felsorolni a végből, hogy bemutassam a háznak és az országnak, milyen mértékben volt nekünk igazságunk a multban és ma, midőn épen azon a vágányon akarunk tovább haladni, mely az ország pénzügyi és teherviselési képességét abba az állapotba juttatta, a minőben az a jelenben van. Az egyenes adókat 1875-től, tehát azon dicső korszakon keresztül, a mely korszakkal szemben állottunk, felemeltük 1890-ig 30,000.000 forinttal. A közvetett adókat felemeltük 1875-től 1887-ig 84,000.000 frttal. Összesen tehát a közvetlen és közvetett adókat felemeltük 114 millió forinttal.

Az állami adósságokat 1875—90. végéig megszaporítottuk 1180 millió forinttal, az évi kamatszükségletet, daczára a kétszeres conversionak, a melyen keresztülmentünk — gondolom, 1881-ben és talán 1888-ban — megszaporítottuk 51 millióval. Ha most ezen tehertételeket, melyek ma már részint a megszaporodott, részint a fennálló adó alakjában mutatkoznak, összegezem és a fejenkinti adóztatás mértékére vezetem vissza, akkor egy sajátságos jelenséggel állunk szemben, a mely kell, hogy minden komolyan gondolkodó embert méltán megdöbbentsen. *(Halljuk! bal felől.)*

A fejenkinti adóztatás a monarchia másik államához viszonyítva — a melylyel szemben az összehasonlítás azért bír becscsel, mert hiszen egy sajnos és törvénytelen, de közös állapotból indultunk ki, tehát közös állapotból egészen a mai időig terjedő fejlődés mellett a parificatio igen természetszerű, a jelentékeny adóztatás következőleg áll: Ausztriában 1868-ban egyenes adóban fejenkint fizettettek 3 forint 63 krt, mi fizettünk 3 forint 45 krt, tehát 18 krajczárral fizettünk kevesebbet, mint a monarchia másik államában, 1890-ben pedig ott fizettek fejenkint egyenes adóban 4 forint 46 krt; mi fizettünk 6 forint 51 krt, vagyis tehát a megszaporodott plus az egyenes adók terén tesz 2 forint 5 krt, ha pedig az 1868-ban fennállott minust is hozzáadom, 2 forint 23 krt. Ez az az összeg, a mely az egyenes adók terén szemben a monarchia másik államával — melyre vonatkozólag a viszonyokra azért hivatkozom, mert — a mint mondám — a fejlődés terén — a parificationak igazságos alapját találom — oda jutottunk, hogy a monarchia másik álla-

Digitized by Google

mával szemben fejenkint 2 forint 23 krajczárt egyenes adóval fizetünk többet, mint a mennyit a monarchia másik államában fizetnek. A közvetett adók terén 1868-ban a monarchia másik államában fizettek fejenként 6·88 krajczárt, mi pedig fizettünk 3·30 krajczárt, tehát 3·58 krral kevesebbet. 1890 ben ez az arány oda fejlődött, hogy a monarchia másik államának megadóztatása közvetett adókban fejenkint kitett 10·91 krajczárt, míg nálunk 10·33 krajczárra rugott a megadóztatás, tehát majdnem teljesen elértük, sőt merem mondani, hogy a dolgok további fejlődése folytán e téren csakhamar el fogjuk érni azt, hogy a monarchia másik államának adóztatási viszonyait talán túl is haladjuk. Igaz, t. ház, hogy úgy, mint multban, most is történhetik hivatkozás arra a fejlődésre, mely ebben az országban a lefolyt 22 év alatt mutatkozott, sőt valószínűleg hivatkozás fog történni arra is, hogy nekünk a monarchia másik államával szemben nagyobb erőfeszítésre van szükségünk, hogy a multaknak mulasztásait — a melyeknek nem mi vagyunk az okai, hanem a politikai helyzet — helyrehozzuk. Azonban az első kifogásra vonatkozólag, t. i. hogy viszonyaink mennyire fejlődtek, úgy gazdasági, mint adóképesség tekintetében, csak egy pár momentumot leszek bátor felhozni. *(Halljuk! Halljuk!)* Az egyik momentum a tömeges kivándorlás. *(Igaz! bal felől.)* Ez sympthoma, t. ház, akármiként okoskodjunk arra nézve, hogy az országban a megélhetési képesség mily elválhatatlan összefüggésben van a teherviselési képességgel, ez pedig oda fejlődött, hogy nálunk a társadalom egy része, saját szükségleteitől hajtva, kénytelen oly eljáráshoz folyamodni, mely a normalis állapotokon túlmegy. *(Úgy van! bal felől.)* A másik a középosztály helyzete. Erre nézve is csak arra hivatkozom, hogy a napokban mondta maga a ministerelnök úr — a kivel bennünket a sors még a multakból megajándékozott, mert hisz a multak financialis állapotai általa juttatták a terheket az elviselhetetlenség határáig, valamint hogy ugyanő hova fogja a politikai viszonyokat juttatni, azt a jövő és talán már a közel jövő fogja megmutatni — mondom, maga a ministerelnök úr constatálta, hogy középosztályunk súlyos bajokon, nagy megpróbáltatásokon és talán — nem e szót használta, de kivonhatom előadásából e szót — elzüllésen ment keresztül.

A harmadik momentum az a társadalmi helyzet, melynek nap-nap után tanúi vagyunk, hogy t. i. a társadalomnak a középosztályú birtokosság és a közép intelligentián kivül ama másik dereka, az iparos osztály is teljes elkallódásban van. *(Helyeslés bal felől.)* Megengedem itt, hogy az iparviszonyok fejlődése, vagyis a gyári termelés a helyzetet megváltoztatta. De e mellett a kézműipar azon része, mely a gyári termelés mellett mindenütt prosperál, mert a műizlés azon igényeit elégítik ki, melyeknek a gyáripar meg nem felelhet, nálunk nemcsak nem emelkedett, hanem ha létesülőben volt is, elpusztíttatott, *(Úgy van! bal felől.)* Iparosaink kivándorolnak, elmennek zsandároknak, *(Élénk helyeslés bal felől. Felkiáltások: Fináncznoknak!)* vasúti őröknek, finánczoknak szóval a teljes elkallódás útján vannak, a mi a társadalmi viszonyok egészséges fejlődése tekintetében nagyon megszívlelendő állapot. *(Élénk helyeslés bal felől.)*

T. ház! Két okból ecseteltem e rövid képet: az egyik az önigazolás, mely kimutatja, hogy mult állításainknak a jelen minden terén igazat ád, a másik az a figyelmeztetés, melyet e házban gyenge szavammal minden körülmények között kötelességem hangoztatni: hogy legalább a jövőben vessünk véget azon ádáz és szerencsétlen politikának, mely nagyban és egészben a gyarapodás bizonyos mértékével járt ugyan, de a gazdasági existentiának és a társadalmi erő teljes devalvatioját, elkallódását vonta maga után. *(Igaz! bal felől.)*

És most ki akarom mutatni, hogy bár kicsiben, de a törvényjavaslat is ugyane vészes irányban halad, t. i. támadja, pusztítja a középosztályt minden kitelhető erővel. Mielőtt azonban erre áttérnék, én a tárgyalás alatt levő törvényjavaslatot elég fontosnak találom arra, hogy azon a téren, a mely téren ez a javaslat mozog, a multba visszanyuljak és felidézzem a t. ház emlékezetébe azon eljárási módozatokat, a melyekkel nekünk syreni hangok között igen súlyos törvényjavaslatok ajánltattak akkor, a midőn azok megalkottattak vagy a megalkotás elé mentek, a melyek azonban következményeikben napról-napra súlyosabb állapotokat tüntetnek fel. A magyar törvényhozás 1868-tól kezdve állandóan hangsúlyozta a regale-jognak megváltását két okból. Az egyik ok az volt, hogy a hűbéri intézmények ezen maradványaitól megszabaduljunk, mint a melyek egy demokraticus alapokon nyugvó és felépítendő államnak intézményei közé nem tartozhatnak. Ez politikai szempontból történt. A másik ok a gazdasági szempont volt, a melylyel szemben ezen fennálló hűbéri viszony akadályokat gördített a gazdasági fejlődés elé azon a téren, a mely téren a regale a gazdasági élettel összefüggésben van. Éveken keresztül bámúltuk az elhanyagolást, hogy e tekintetben semmi sem történt, míg az 1888-iki törvényhozás megragadta az alkalmat, nem ugyan abból a czélból, hogy a hűbéri viszonyok ezen maradványát a liberalis felfogások érdekében megszüntesse,

Digitized by Google

hanem hogy a közadózhatásnak fokozhatása érdekében elhárítsa útjából azt az akadályt, mely akadályt ennek elébe a regale-jognak fennállása gördített. Midőn a magyar törvényhozás a regale-kártalanítást elfogadta, ez a következő motivumokkal ajánltatott. Talán unalmas meghallgatni, *(Élénk felkiáltások a bal- és szélsőbalon: Halljuk! Halljuk!)* de bizonyos visszatekintést saját eljárásunk, saját erkölcsi működésünk érdekében elveszett időnek nem tekinthetünk. Ismétlem, hogy ez a regale-kártalanítás a következő motivumokkal ajánltatott. Bátor leszek ezeket felolvasni: *(Halljuk! Halljuk!)* »mert szükséges, hogy az állam a fogyasztási adók körül intézkedhessék a nélkül, hogy ez által különleges, de törvényen alapuló jogot sérteni, vagy ennek látszatát is magára vonni lenne kénytelen«.

Igen helyes erkölcsi motivum; nem akarta kitenni a kártalanítást annak, hogy annak értéke még lejebb süllyedjen, jogosúltsága még inkább károsodjék. Tovább ismét azt mondja, »hogy az ország minden részében minél több helyen jó szállodák és vendéglők keletkezzenek és ez által a forgalom és kereskedés, sőt sokszor új jövedelmező iparvállalatok keletkezése is megkönnyíttessék«, majd ismét fokozottabb mértékben azt mondotta: »e nélkül szálloda és vendéglő tartása, a vendéglői üzlet egyáltalában lehetetlen. Az italmérés gyakorlatát pedig a legtöbb jogosúlttól legalább is egy községre, de gyakran egész nagy vidékre egy vállalkozó, vagy több vállalkozóból alakúlt társúlat szerzi meg, bérli ki. Ily körülmények között, mikor versenyről szó sem lehet, annak, hogy a kimért ital rossz és aránytalanúl drága, természetesen nemcsak a fogyasztó, de a termelő is kárát vallja. A kizárólagos italmérési jogosúltság azon az alapon, a melyen és a formák, a melyek között a jogosúltság gyakoroltatik, nem illenek ma érvényben levő jogrendszerünkbe.« Én igen kérem a t. pénzügyminister urat, méltóztassék nekem ezen indokolásnak csak egyetlen egy tételére és betűjére is utalni, mely a mai rendszerben megsértve, a mai rendszerben figyelmen kívül hagyva nincsen. *(Igaz! Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)* Igenis minden visszásságok ma fokozottabb mértékben állanak, mint a multban.

Ha tehát a t. képviselőház, nekünk annak idején a regale-kártalanítást ilyen jogosúlt igaz és erkölcsi alapokon ajánlotta, akkor, t. képviselőház, ma a multban mutatkozott felfogásokkal ellentétes politikai irányt követni, sőt a a visszásságok meghosszabbítását kérni, kívánni és várni, legalább is inconsequentia. *(Igaz! Úgy van! bal felől.)* Sulyosabb szót nem akarok használni.

De mi történt, t. képviselőház? *(Halljuk! Halljuk!)* Történt az, hogy a regale megváltatott, kártalaníttatott. Ezen regale kártalanításánál, akár mint okoskodjunk is, mértéktelen confiscatio történt. Nem kormányzati szempontból értem, ezzel nem vádolom a t. minister urat, sőt elismerem azt is, hogy mindenütt, a hol lehető volt, enyhíteni igyekezett a törvény azon rideg intézkedéseit, a melyeknek határain túl ő maga sem terjeszkedhetett. De két dolog bizonyos, t. ház. Az egyik az, hogy míg a regale megfelelő módon kártalaníttatott mindenütt, a hol uradalmakról és erkölcsi testületekről volt szó, mert azoknak adó viszonyaik rendben voltak, addig ez confiscaltatott számos egyénnél és községnél, de főleg egyénnél és az egyének azon részénél, a mely a társadalom derekát képezi. Regálék mentek tönkre, t. ház, egész községekben. Magam is azon helyzetben vagyok, hogy hivatásomnál fogva egy tekintélyes ügyet képviselek. Nem mint ügyvéd, de mint zárgondnok, onnan tudom ezeket. Egész község — a mely régi nemesi jogon gyakorolta az italmérési jogot és a mely község határai egy részének az illető tulajdonosa volt — betegsége miatt nem lévén azon helyzetben, hogy adóját rendben tarthassa, regaléját elvesztette és semmi kártalanítást nem kapott. Csak annak igazolásául említem fel ezt, hogy a társadalom zöme és dereka volt az, a mely e tekintetben a legsulyosabb sérelmeket szenvedte. Ezen kártalanítási processus és az ennek alapját képező törvény erkölcsi motivuma és jelentőségére nézve nem közömbös az, t. ház, hogy milyen mértéket alkalmazzunk arra a jogra, a melyet kártalanítottunk, nem közömbös az sem, hogy azok a tulajdonosait annak idején meg kellett volna védeni az ő jogaik oly gyakorlatában, hogy kárt ne szenvedjenek. De az ellenkező történt. Midőn pedig a regale kártalaníttatott és az állam az italmérést saját kezébe vette, bekövetkezett az, hogy míg a regale-kártalanítás kiadásai, értve a kártalanítási összeg kamatait, a mindenféle kezelési költséget, sőt ideértve a városok részesítését is, tizenkét millió és néhány ezer forintra mentek fel: addig az állam jövedelme ezen a téren tizenkilencz millió néhány százezer forintot tesz. Tehát ebből az önzetlen jóakaró, a hűbéri viszonyokat megszüntető és semmi más pénzügyi szempontot nem követő intézkedésből a t. kormány a törvényhozás bölcsesége folytán és az administrativ sróf segítségével nyomban reá mintegy hat és hét millió forint hasznot húzott.

T. ház! Azon motivum, mely a kártalanítás eszméjét a törvényhozásban vezette, legalább is egy kötelességre utalta volna a kormányt. Egyfelől arra, hogy a regale-kártalanításból folyó terheket a regale-jövedelmekből fedezze, másfelől hogy minden kiadásnak megkeresse a

Digitized by Google

maga fedezetét, sőt azontúl még néminemű hasznot is biztosítson az állam számára, melyet talán a multban adó alakjában veszített el. De hogy azt nagyfokú nyereményes üzletté alakítsa át, a mint azt különösen administrativ úton át alakította, ez nézetem szerint a törvényhozás ethikai feladatával össze nem egyeztethető. *(Igaz! Úgy van! a baloldalon.)*

De, t. ház, ha még csak az következett volna be, hogy a t. kormány a regale megváltásán nyomban egy esztendő mulva 6—7 millió forint hasznot húz, ez talán az állam financialis helyzetének javítása és rendezése érdekében megengedhető lett volna, de mi történt t. képviselőház? *(Halljuk! a baloldalon.)* Az, hogy azon törvény alkalmazása mellett, melynek volt egy kivételes rendszabálya — de normativummá alakíttatott át — oda jutottunk, hogy ma már sem verseny nincs ez országban, sem egészséges ital mérés, de igenis vannak elzüllött existentiák; ezenfelül még kizárólagos bérlők garázdálkodása az a ráadás, melyet azon haszontöbbleten kivül, melyet az állam a regale-megváltásból behúzott, áldozatúl adni vagyunk kénytelenek. Gondolom, ezt tagadni nem lehet, mert bár megengedem, hogy a t. pénzügyminister úr referádái az ország különböző vidékeiről akként hangzanak, hogy a sulyos állapotok eltürhetők, de ha a t. pénzügyminister úr közvetlen tapasztalatokat akarna beszerezni, merem állítani, hogy az állapot annyira elviselhetlen, hogy annak gyökeres orvoslását megkeresni kötelessége a törvényhozásnak, de a bajok lehető orvoslás elé gátat vetni oly eszközökkel, mint a minő e törvényjavaslat is lesz, egyáltalán nem lehet és nem szabad. *(Élénk helyeslés a baloldalon.)*

Még hozzá az a sajátságos, hogy a míg a pénzügyminister úr nekünk ezen törvényjavaslatot akként jelezte, hogy ez egy állandóbb természetű alkotás, a mely néha-néha correctivumra fog szorúlni. Azért mondom, hogy állandóbb alkotás, mert indokolásának legvégső passzusában ugyanezt ő maga mondja. Addig a pénzügyi bizottságnak igen jeles előadója igyekszik enyhíteni ezen törvényjavaslat sulyát és jelentőségét az által, hogy ezen törvényjavaslatot nagyon is ideiglenes természetűnek mondja, mely tehát ha pusztítani is fog, nem fog soká pusztítani ezen állam közgazdasági életében és financialis működésében. Sajátságos, t. ház, hogy az előadó úr itt is, mint számos más súlyos javaslatnál, örökkön örökké azon jóakaró közvetítőt játszsza, a kinek azon sajátságos feladat jut, hogy kritisaljon szerényen és felszólalásaiban a sorok között enyhítse a javaslat intézkedéseit. Elismeri a bajokat mindig minden részeikben súlyosaknak és terheseknek, midőn azonban arról van szó, hogy ezen segítsen is, mindig oda lyukad ki, hogy nem lehet, tehát a javaslatot mégis fogadjuk el. *(Igaz! Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)*

Így vagyunk ezen javaslattal is. Hogy szemben a kormány előterjesztésével, ezen javaslat pénzügy megokolása milyen sajátságos felfogást rejt méhében, tartalmaz magában, mutatja az, hogy a míg a pénzügyminister úr ezen javaslatot állandóbb természetű alkotásnak jelezte, . . .

Wekerle Sándor pénzügyminister: Épen ellenkezőleg mondottam!

Horánszky Nándor: Engedelmet kérek, hogy nem ellenkezőleg méltóztatott mondani, mutatják az indokolás végső passusának ezen szavai.

Wekerle Sándor pénzügyminister: Tessék végigolvasni!

Horánszky Nándor: A képviselőház fogja megmérni az igazságot s fogja megítélni azt, vajjon a minister úr részén vagy az én részemen van-e az igazság, a midőn azt állítom, hogy a minister úr a javaslatot állandóbb természetűnek jelzi, mely időnként correcturákra szorúl, addig a pénzügyi bizottság azt nagyon is ideiglenesnek és átmeneti természetűnek tartja. A pénzügyminister úr ugyanis indokolásának utolsó előtti passusában a következőket mondja: »Befejezésül fel kell említenem, hogy a jelenleg előterjesztett javaslat az állami italmérési jövedék rendezésének még nem tekinthető. A több századok gyakorlatán kifejlődött italmérési jog az 1888: XXXV. tcz. rendelkezései által egészen új alapokra fektettetvén« — hogy milyen gyönyörű alapok ezek, azt voltam bátor jelezni — »ebben az alakjában csak hosszabb idő mulva nyerheti meg azt a megállapodottságot«, a mely szükséges.

Hát, t. ház, nem hiszem, hogy volna itt valaki, a ki nem érti, mit jelent az a kifejezés, hogy ezeknek az állapotoknak csak hosszabb idő mulva elérhető megállapodottsága szülheti azt, a mi majd következik s a mi *(tovább olvasa)*: »a kincstár és a nagyközönség kölcsönös érdekeinek kiegyenlítése szempontjából föltétlenül szükséges s e megállapodás létesítése csak az idő folyamán szerzendő tapasztalatok alapján történhetik meg«. Én azt gondolom, ebből mindenki megértheti, hogy ez nem azt akarja mondani, hogy ez a javaslat időnkint correctivumok alá nem jöhet és nem fog jönni, hanem azt akarja mondani, hogy hosszabb időre lesz szükség, míg az egyes megállapodásokkal szemben a reformok, javítások vagy módosítások bekövetkezhetnek; de ez semmi esetre sem olyan, a mely csak egy vagy két esztendeig lehet és lesz érvényben, *(Úgy van! Úgy van! bal felől.)*

Digitized by Google

én pedig egyenesen erre és nem másra alludáltam.

Ezzel szemben a pénzügyi bizottság előadója, hogy enyhítse a fenforgó állapotot, az ideiglenességnek oly sajátságos fokozatos forformuláit állítja fel, a melyek alkalmasak lehetnek arra, hogy bekössék azok szemeit, a kik komolyabban és mélyebben nem gondolkoznak; de mi, legalább én, elég óvatos vagyok és elég régi tagja vagyok e háznak, hogy vigyázzak azon tendentiákra, melyek az egyes itt felmerülő törekvésekben nyilvánulnak.

Mondom, a t. előadó úr, a ki ezt jelentésében nem titkolja el, következőket mondja *(olvassa)*: »Mindezen intézkedések — — a fogyasztási adóügy rendszeres és kimerítő megoldását nem tartalmazzák.« Ez viszhangja annak, a mit az indokolás mond. Természetes, hogy ennek következtében, nehogy ez az alkotás állandónak tűnjék fel, a törvényjavaslatot ismét csak ideiglenesnek mondja.

Hegedüs Sándor előadó: Kizárólagos jog!

Horánszky Nándor: Az a javaslatnak egyes intézkedésére vonatkozik, de én azt akarom demonstrálni, hogy azt akarja feltüntetni, hogy ez csak olyan ideiglenes reform, a melytől azért nem kell félni, mert ha betegség fejlődnék ki belőle, az nem lesz állandó és idült, hanem csak ideiglenes baj. Azután — ugymond — *(olvassa)* »Azon felhatalmazást pedig, hogy esetleg négy megye egész területén is fentarthatja, illetőleg életbeléptetheti a pénzügyminister a kizárólagos jogot — mint fentebb is említők — csakis kivételesen igénybe vehető és alkalmazható rendszabálynak tartjuk.«

Mindezek, t. képviselőház, azt a képét nyujtják a mi törvényhozási működésünknek, hogy míg a kormányzat maga bizonyos időközönkint correctivumokra szoruló, de állandó természetű törvényhozási intézkedésekre utal, addig a pénzügyi bizottság és az ő t. előadója a közvetítés szerepét vevén magára, igyekszik azt ebben a meleg időben azzal fűszerezni és úgy tálalni a törvényhozás elé, hogy az az intentio, mely a kormányt vezeti, midőn ezen törvényjavaslatot a 12-ik órában terjesztette elő, csak ideiglenes és átmeneti jellegű.

De a t. ház áttérve magára a javaslatra és a javaslat rendelkezéseire, fel kívánom hívni erre a t. ház figyelmet két okból. Az egyik ok az, hogy méltó-e hozzánk egy ilyen törvényjavaslatot, mint ez, olyan szűk indokolással és minden adat hiányában tárgyalni, a mint ez a törvényjavaslat előterjesztve lett és lehetséges-e azt ily körülmények közt komolyan tárgyalni s komoly megfontolás alá vennünk? Ez az egyik szempont; a másik szempont pedig t. képviselőház, az, hogy azokkal az adatokkal, melyek rendelkezésünkre állanak, megmérhetjük-e azon javavaslatot, melyet nekünk a t. kormány és az előadó úr elfogadásra ajánl. Az elsőre nézve én nem hiszem, hogy lehessen törvényhozás, mely oly javaslatot, mint a minő ez, tárgyalás alá vehessen minden adat, minden felvilágosítás híjján, teljesen sötétbe burkolva és a nélkül, hogy e javaslatnak akár érdemét, akár pénzügyi jelentőségét mérlegelhetnők. Hol van t. ház, előttünk kimutatva a magánfogyasztás, legalább azon szempontból, hogy megmérhessük az adóemelés mértékét. Ha megszavazzuk is e javaslatot, egyről kötelességünk gondoskodni: arról, hogy megtudjuk és megmérjük, mily ujabb terhet rovunk az országra. E téren egyetlenegy adat sem terjesztetett elő.

Annak utána tudjuk, hogy a boradó tekintetében a nyílt városok három classisba vannak osztva: első, második és harmadik osztályba; de hol van előttünk adat arra nézve, hogy e classisokban a boradó mennyit tesz, következőleg, hogy a boradó mértékéből megítélhessük, hogy e classisú városokban a magánfogyasztásra milyen ujabbi teher fog nehezedni. Erre nézve nem volt előttünk adat a multban és nincs ma sem.

Továbbá, t. ház, *(Halljuk! Halljuk!)* az italmérési adó kezelésére vonatkozólag absolute semmi adatot nem találunk arra nézve, hogy a lefolyt vagy következő három évben mennyi volt azon községek száma, melyekben az italmérési adómegváltás, melyekben kincstári kezelés s melyekben az a kizárólagos jog útján volt hasznosítva. Erre nézve e javaslatban szintén nem találunk semmi adatot.

Wahrmann Mór: A pénzügyi bizottságban előterjesztettek!

Horánszky Nándor: Megengedem, de én a bizottság érdemleges tárgyalásain nem voltam szerencsés jelen lehetni s ez kifogás nem is lehet, *(Helyeslés bal felől.)* mert ez adatokat magának a törvényjavaslatnak kell tartalmazni és nem a bizottság titkos tanácskozásaiban kell azokat előterjeszteni. E törvényjavaslat súlyát és jelentőségét nemcsak a bizottság tagjainak kell megmérni, hanem meg kell mérnie a t. képviselőháznak is. *(Élénk helyeslés bal felől.)* Én tehát azt gondolom, hogy joggal hivatkozom arra, hogy a minister úr előterjesztése e tekintetben is határozottan hiányos, még pedig annyira, hogy ezeket a t. minister úrnak, kinek alkotási ereje, képessége és jóhiszeműsége iránt kétségben soha sem voltam, elhanyagolni s ez adatok nélkül a javaslatot a ház elé terjeszteni, nem lett volna szabad. Azután egy sajátságos helyzettel állunk szemben a kizárólagos jog haszonbérlete tekintetében is, melyre nézve nem ismerjük azon szerződési megállapodásokat, melyek egyfelől a kincstér, másfelől a kizáró-

Digitized by Google

lagos jog bérlői közt létrejöttek, pedig a mint értesülök, ezek nagyon fontos rendelkezéseket tartalmaznak, mind a közteherviselés szempontjából, mely a limitatio gondolatában jött kifejezésre, mindazon szempontból, a melyből a törvényjavaslat 14-ik szakasza kiindúl és a mely a fennálló szerződési jogokat kívánja hatályon kívül helyezni. Mindezek azt mutatják, hogy e törvényjavaslat az ő előterjesztésében igazán csak egy adatra volt utalva: a nyári melegre, *(Igaz! Úgy van! a baloldalon.)* a képviselőháznak elcsigázottságára és kimerültségére és ily viszonyok közt szándékoltatott egy oly törvényjavaslat keresztülvitetni, melynek súlyos következményei nagyon élénken lebegnek szemeim előtt.

Hogy milyenek e következmények, arra nyomban rátérek, midőn a törvényjavaslat érdemleges intézkedéseit kívánom bonczkés és kritika alá venni.

Mi e törvényjavaslat czélja? Czélja kettő. Az egyik a szeszre nézve fentartani a mai állapotokat; a másik a borra vonátkozólag látszólagos könnyebbítéseket adni a szabad concurrentia alakjában. Ha az ember ezt a két gondolatot megméri, rögtön lát egy dolgot és ez abban áll, hogy a borra vonatkozólag a t. kormány a fennállott törvénynek intézkedéseit már meglehetősen kizsákmányolta, ott már több zsákmányolni való nincsen, nincsen azért sem, mert a phylloxera pusztításai ennek gátat vetnek. *(Úgy van! bal felől.)* A bor annyira megdrágult, hogy a bornak kizárólagos haszonbérlete által már további pénzügyi eredményeket elérni nem lehet. *(Úgy van! bal felől.)* S akkor a t. minister úr azt mondja, hogy adok én az országnak és a háznak egy nagy reformot. *(Halljuk!)* A borra nézve megszüntetem ezt a kizárólagos italmérési jogot, a szabad versenyt létrehozom. Igen, mert ottan ma már semmi hasznot nem látok. De azt mondja azután, hogy jőjj most másik, te másik atyafi, t. i. te közvetlen magánfogyasztó! *(Derültség bal felől. Láng Lajos pénzügyministeri államtitkár tagadólag int.)* Ne méltóztassék a fejét csóválni.

Wekerle Sándor pénzügyminister: Nem csóváltam!

Horánszky Nándor: Nem a t. minister úr, hanem szomszédja. Igen régen megértünk mi már arra, hogy az ily fejcsóválásokkal szemben az igazságot meg tudjuk mérni, mert a dolog úgy áll, hogy a bornál a kizárólagos italmérési jogot már kellően és annyira, a mint a multban, kihasználni képes nem lévén, ezen ágát az italmérésnek feladja és azt mondja: e helyett azonban — mert az állam nem károsodhatik — most már előveszem a magánfogyasztót, őt adóztatom meg és ezzel állítom helyre az állam háztartásában azon hézagot, mely a törvényt módosító ezen intézkedés által előállani fog.

T. képviselőház! Először én nem hiszem, hogy ily hézag elő fog állani, sőt határozottan merem állítani, hogy az előállni nem fog; mert csak két eset lehetséges. Vagy az italmérési adón túl zsákmányolta ki a t. kormány eddig ezen kizárólagos italmérési jogot, vagy azon belül. Ha azon túl zsákmányolta ki, akkor nem ethikai dolgot cselekedett, mert a törvényhozás a borital-adót megszabta, tehát oly intézkedést, a mely ezen túlmenő jövedelmeket biztosít az állam számára, igénybe venni nem volt szabad. Ha pedig azon innen maradt, no ezt, t. képviselőház, a módosított javaslat is, a mely már a szabad versenynek tért nyit, bizonyára pénzügyileg eredményezni fogja, mert a verseny a fogyasztást emelni fogja s a fogyasztásban emelni fogja az államnak azon jövedelmét is, a mely italmérési adó alakjában folyik és folyhatik be; semmi esetre sem fogja tehát kisebbíteni, de valószínűleg inkább fokozni fogja: mindenesetre azonban a jelenlegi állapotoknak a stagnálása fog bekövetkezni. De hát, t. képviselőház, azt méltóztatnak hinni, hogy a borra vonatkozólag a concurrentia lehetősége ezen javaslat elfogadása esetén fenn fog forogni? Egyáltalán nem. A törvényjavaslatnak kétrendbeli intézkedése a borkorcsmákat kizárólag a szeszbérlőknek a hatalmába fogja adni. Az egyik intézkedés az, a mely a szesz kizárólagos bérlőinek jogai közé sorozza azt, hogy minden községben a classis szerint 1—2—3 korcsmát tarthatnak. *(Halljuk!)* A másik intézkedés az, a mely megszabja, hogy a szesznek kizárólagos bérlői 10%-on alúl kötelesek a borkorcsmák bérlőinek szeszt adni. De mit jelent ez? Jelenti azt, hogy feltéve, miszerint a szeszlimitationalis ára nem fog oly magasra menni, hogy abból nem 10, de 20%-ot is ne engedhessen: az fog belőle következni, hogy a szesz bérlője minden községben korcsmát tartván, a 10%-os kedvezményt megadja ugyan bérlőinek, de ugyanabban a községben ő maga olcsóbban fogja árúlni a szeszt, mint a borkorcsma bérlője. A mikor azután természetes, hogy a borkorcsma bérlője szeszt árúlni nem fog, mert drágábban veszi, mint a mennyiért ő azt eladhatja. *(Igaz! bal felől.)* Ez a gyakorlat t. képviselőház és miután a vidéken, az ország nagy részén korcsmák szesz nélkül fenn nem tarthatók, igen természetes, hogy a szeszbérlő lesz a kizárólagos úr a bornál is és attól lesz kénytelen a borkorcsma bérlője a bort is venni, még pedig úgy, a mint az azt eladni akarja, vagy ha ezt nem teszi: akkor nem lesz szesz a korcsmában és nem fogja korcsmáját jövedelmeztetni, úgy, a mint azt jövedelmeztetni érdekében áll. Ide

Digitized by Google

tendál, t. ház, nem a minister úr előterjesztése, mert azt kizártnak tartom, hanem a lehetőség és az a törekvés, melyet valószínűleg a minister úrnak azok sugalmaztak, kik e javaslatnak értelmi szerzői voltak. Azt méltóztatott a t. előadó úr mondani, *(Halljuk! Halljuk! a baloldalon.)* hogy a szeszre vonatkozólag a kizárólagos itatmérési haszonbér a törvényjavaslat 9. §-a által csak akkor engedélyeztethető, ha a feltételek fenforognak. Nem tudom, hogy ez megnyugtatja-e a t. előadó urat: engem nem nyugtat, mert merem állítani, hogy a 9. szakasz három rendbeli intézkedései akár egyenkint, akár összességükben, de mindenesetre összességükben feltétlenül kezébe adják a t. kormánynak azt, hogy a szesz kizárólagos haszonbérletét ott alkalmazza, a hol neki tetszik. *(Helyeslés a bal- és a szélső baloldalon.)* Ez alkalmas lehet arra, hogy bekösse a törvényhozás szemét, mikor ez törvényt alkot; de nem alkalmas arra, hogy azok, kik e kérdés felett gondolkoznak, kik e kérdést a gyakorlati élettel összehasonlításba hozzák, hogy mondom, azok részére ez a vigasztalás megnyugtató legyen.

De, t. képviselőház, a recompensatio, melyet a t. minister úr a borra vonatkozólag ezen javaslatban nyujtani szándékozik a szabad concurrentia alakjában, nagymértékben ellensúlyoztatik az adóemelés által, helyesebben szólva, az adóalapnak azon kiterjesztése által, mely nyilt községekben az italmérési adót a magánfogyasztásra is behozni szándékozik.

Hogy milyen az adóemelésnek és közteherviselésnek ezen fokozott mértéke, annak bírálatába ezúttal bocsátkozni nem akarok. Meg vannak a factorok, hogy ezen rebus megfejtethessék, mert egyfelől a borfogyasztási adó, másrészről a zárt városoknak e czímen viselt terhei, majd ismét az italmérési adó jövedelem, vagyis az a 4,700.000 frt, a melyet a minister úr indokolásában a boradó czímén bevehetőnek tart: oly tényezők, melyek segítségével megmérhetjük, hogy a nyilt helyeken a magánfogyasztásra kirovandó és behozandó ezen italmérési adó az ország terheit tetemesen fokozni fogja. Szükség esetén a részletes tárgyalásnál leszek bátor ezt világosabban kimutatni, most csak a tételt állítom fel és merem mondani: ha azon feltevéshez folyamodom, hogy a szőlőtulajdonosok, a bortermelők egy harmada fogja igénybe venni azt a kedvezményt, a mely számukra a 4. §-ban biztosítva van, akkor legalább 650.000 hektolitert tesz ki az a mennyiség, a mely újabban italmérési adó alá kerül. Ha már most a nyilt helyeken az a magánfogyasztás, mely ennek utána meg fog adóztatni 3 forinttal, mint teher fog a fogyasztóra háramlani, méltóztassék elhinni, hogy legalább is 1,800.000—2,000.000 forint lesz az az összeg, mely magánfogyasztás czímén az állam számára be fog hajtatni. Körülbelül ez a teherviselésnek az újabbi mértéke. Egyébként meglehet, hogy a boritalmérési adó szenvedni fog az által, hogy a kizárólagos jogosúltság megszüntettetik, de nyilvánvaló, hogy a magánfogyasztásra hektoliterenkint 3 forint lévén kiszabva e javaslatban, ennyivel az adó a magánfogyasztásnál minden körülmények közt emelkedni fog. Hogy ez végösszegében mennyit fog tenni, e felett nem akarok disputálni, de előttem világos, hogy ezt ismét a társadalomnak az a zöme, a dereka fogja érezni, *(Úgy van! Úgy van! a bal- és szélsőbalon.)* a mely nem a napszámos, sem nem a tehetős úr. hanem ez az intellectualis és birtokos osztálynak a háztartására, mint újabb adó fog nehezedni. *(Helyeslés a bal- és a szélsőbalon.)* Ha most már constatáljuk, hogy eddig mindig ezen birtokos és intellectualis középosztályt pusztítottuk, most újabban arra utazni és annak terheit méltánytalanúl és igazságtalanúl fokozni, ezt én sem törvényhozói lelkiismeretességemmel, sem azon osztó igazsággal, a mely az egyenlő teherviselés elvéből indúl ki, megegyeztethetőnek nem tartom. *(Helyeslés a bal- és a szélsőbalon.)*

De, t. ház, hogy mikép bánik az állam az ország polgáraival az indirect adóztatások terén, azt megmérhetjük némely más adatokból is, melyek rendelkezésünkre állnak, de a melyek nagy bölcsen úgy a törvényjavaslat indokolásában, mint a pénzügyi bizottság előterjesztésében is elhallgatva lettek. Mielőtt azonban erre térnék, igen röviden pár mozzanatot leszek még bátor megemlíteni az egyenlő teherviselés szempontjából és ezek a következők: italmérési adóban eddig a főváros és a zárt városok 2 forintot fizettek, a nyilt helyek 3 forintot, hogy miért történt ez az egyenlőtlen megadóztatás, annak okait nem kutatom; valószínűleg azért, mert zárt városokban minden ital a vonalon keresztül vitetvén be, minden italt, akár magánfogyasztásra volt az szánva, akár kimérésre, meg kellett adóztatni, e miatt tehát könnyebbség nyujtatott a zárt városoknak az által, hogy adójuk 2 forintban szabatott meg. Most, midőn minden magánfogyasztás megadóztatás alá kerül, ez az adótétel szintén fentartatik. Hogy honnan és miért ez a különbség, különösen miután adóztatás szempontjából a zárt városokat eddig jobban appretiáltuk és kellett, hogy jobban appretiáljuk, hogy miért fordítjuk meg most az arányt és miért alkalmazunk a zárt városokra kisebb, a nyilt helyekre pedig nagyobb adótételt, azt én megérteni képes nem vagyok. Sőt Pozsony városának, a mely ha zárt város nem volna, bizonyára első osztályú város lenne, összesített fogyasztási és italmérési adója

Digitized by Google

6 forint lesz, a mit én egyébként nem ellenzek, sőt méltányosnak tartok, ellenben nyilt helyeken az első osztályú városoké 6 frt 35 kr. Hogy ez utóbbi ismét mivel indokolható, azt belátni szintén nem tudom.

Sőt tovább megyek. Még azt sem értem, ha a fogyasztási adó tekintetében az ország községeit és városait három classisba osztottuk: mikép lehetséges az, hogy az italmérés tekintetében, a mely logikai, ethikai és minden motivumok szerint ugyanazonos a fogyasztási adóval, miért nem teszünk különbséget?

Szilasbalhás vagy Kutyabagós például ugyanazon tekintetek alá esik, mint Debreczen, Kassa vagy más első osztályú város. Mindezek a megterhelések szempontjából nem nyugszanak azon egyenletes, igazságos és méltányos alapon, a melyeket a megadóztatásnál figyelembe kell venni, hanem itt csak egy czél, egy törekvés van: gyorsan keresztülhajtani bizonyos javaslatokat azon szempontból, hogy az állam bevételei fokoztassanak, azután pedig viselje a terhet az, a kit érni fog, tekintet nélkül arra: birja-e, megérdemli-e és igazságosan terheli-e vagy sem? Hogy mily mértékkel mér a t. kormány az indirect adók kezelésében, arra nézve egy pár igen frappans adatot kívánok a t. ház figyelmébe ajánlani. *(Halljuk! Halljuk!)* Méltóztassanak meghallgatni, mert ez adatokból nyilvánvalóvá lesz az, hogy a t. kormány egyetértve a kizárólagos jog haszonbérlőivel, miként terheli meg az állam polgárait illegalis módon. Ezt egész határozottan állítom, a megterhelés azon mértékével szemben, a mely mértéket a törvényhozás az italmérési adóban felállított. *(Halljuk! Halljuk!)* T. ház! Szeszadó czímén a már elfogadott költségvetésben 24 millió forint van előirányozva, ez megfelel 714.000 hektoliter szesznek a 35 frtos adótétel szerint. Gondolom, ez egyszerű, világos. 714.000 hektoliter szesznek italmérési adója 15 frttal és kerek összegben számítva, megfelel a 10 millió 700,000 forintnak. A minister úr azt mondja az indokolásban: szeszre, italmérési adó czímén felvettünk 12 millió 800.000 frtot. Tehát két millióval többet, mint a mennyit a szesz czímén bevennünk szabad volna, ha a megadóztatásnak azt a mértékét alkalmaznók, a melyet a törvényhozás az italmérési adóban megállapított. Be is ütött ez összeg, az kétséget sem szenved, de miként? A kizárólagos jog haszonbérlői útján, a mely mellett a haszonbérlő a kormánynyal kötött szerződés alapján egyformán osztozik meg azon a többleten, a mely nem a 15 frtos adót juttatja kifejezésre.

Wekerle Sándor pénzügyminister: A liqueurök is csak fognak valami adót adni?!

Horánszky Nándor: Ezeket mind ismerem!

Wekerle Sándor pénzügyminister: Dehogy ismeri!

Horánszky Nándor: Sőt tovább megyek, méltóztassék meghallgatni, ismétlem, a mit a bérlő és a kincstár az italmérési jog iránt kötött szerződésben közösen vesznek meg.

Említette a t. minister úr a liqueuröket és egyéb bevételeket. Igaza van, de azt hiszi talán a minister úr, hogy a 714.000 hektoliter szesz csakugyan mind korcsmában árúsittatik el és abból nem fogy el más czélra semmi és mind csak korcsmákban méretik ki? Ez merő lehetetlenség. Akkor legalább is azt kellene bebizonyítani a kormánynak, hogy kivülről jön be az a differentia, a mely a tényleg kimért szesz és azon italmérési adók közt fenforog, a mely e czímen befolyik. Ily adatokat azonban sehol sem talál. De nem is kell ehhez folyamodni. Méltóztassék a t. minister úr megnézni azt az utasítást, a melyet — mint hallom — a pénzügyi igazgatóságokhoz intézett rendeletben bocsátott ki azért, hogy a kizárólagos bérlők ahhoz tartsák magukat. Nem tudom áll-e ez; csupán hallomásból tudom, hogy rendelet ment a pénzügyigazgatósághoz, hogy a kizárólagos bérlők a szeszár maximuma tekintetében mihez tartsák magokat. Azt mondják, fokonként egy krajczárban van ez megállapítva. Méltóztassék megitélni, hogy a kizárólagos jog bérlői, ha e maximumot alkalmazzák, minő hasznot húznak a kimért szeszből. Végeredményében ebből bőven kijut az a többlet, én ezt nem difficultálom, de difficultálom és elitélem azt az eljárást, a mely mellett a törvényhozás egyfelől megállapitja az adózó polgárok megterheltetését 15 frtban; másfelől pedig a kizárólagossági jog alkalmazása mellett lehetővé teszi, hogy azok a szerencsétlen fogyasztók nem 15, hanem 40—50—60 krajczárig terheltetnek meg italmérési adó czímén. Ez egy olyan tétel, a melynek valódiságát, ha kívánni méltóztatik, concrét adatokkal is be fogom bizonyítani, de a melyre vonatkozólag merem állítani, hogy oly eljárást venni igénybe a kormánynak, mely az adókezelésben akár a kizárólagossági jog alkalmazása által, akár egyébként az ország polgárainak olyatén való megterheltetését teszi lehetővé, mint a minőt a törvényhozás a törvény megalkotásával reájok nem rótt, ez a gondos törvényhozási működéssel és gondos kormányzattal meg nem egyezik. *(Élénk helyeslés a bal- és szélső baloldalon.)*

Ugyanez az eset áll, t. ház, a borra nézve is. Meglehet, hogy alkalmam fog nyilni majd a részletes tárgyalás alkalmával e kérdésekkel bővebben foglalkozni s ezért a kérdés e részét elejtem és most csak concludálok oda, hogy

Digitized by Google

ilyen viszonyok közt nem tartom kedvezménynek azt, ha a borra és a sörre vonatkozólag a fennálló törvényektől eltérjünk. Szükségesnek tartom, hogy ez történjék, de kedvezménynek nem tekinthetem. Épen azért ezen kedvezmény fejében a magánfogyasztás megadóztatását megszavazni semmi körülmények közt hajlandó nem vagyok. *(Helyeslés bal felől.)*

Áttérve, t. ház, a törvényjavaslat egyéb rendelkezéseire, csak röviden leszek bátor megpendíteni motivumaimat, bármennyire unalmasak legyenek is, mert ámbár tudom, hogy 20 esztendőn keresztül mindig előnyösen lehetett itt e házban sensatios dolgokkal foglalkozni és ezt meg is énekelték, de a nép érdekeit érintő aprólékos, bár fontos törvényjavaslatokkal foglalkozni, mindig nehéz dolog volt: e kötelességem elől azonban most sem térek ki s épen ezért igen röviden meg fogom még érinteni a törvényjavaslat némely intézkedését, a melyeket épen oly helyeseknek tartok, a minőknek tartottam azon intézkedéseit, a melyekről szóltam s a melyek összessége miatt én e törvényjavaslatot elfogadni hajlandó nem vagyok. *(Halljuk! Halljuk!)* Nagy nyomorúság ebben az országban az, hogy a fogyasztási adók kezelése tekintetében még mindig régebben alkotott törvények alapján állunk, melyek, megengedem, hogy az akkori időknek megfelelnek, mert akkor még nem volt annyira kihegyezve nálunk a teherviselés kérdése, mint ma; továbbá még ezen kivül állunk oly elavult rendeletek alapján, a melyeket a pénzügyi közegek ismernek és ismerhetnek is, de az adózó közönség nem. Hogy e törvények és rendeletek mellett az indirect adó kezelése az országban egy pusztító intézmény, ezt állítom, erősítem és e tekintetben hivatkozom az ország egészséges közvéleményére. *(Helyeslés bal felől.)* Hogy mi alkotmányos életünk 25-ik esztendejében sem tudunk oda jutni, hogy e tekintetben az állampolgárok jogait és kötelességeit szabatos törvényben állapítsuk meg, ez nagy nyomorúság, melyen valahára segíteni kell. *(Úgy van! bal felől.)*

Vártam a t. minister úrtól, midőn a múlt esztendőben költségelőirányzatát egy általam is nagyon méltányolt expose kiséretében előterjesztette, hogy az indirect adó tekintetében ezen incidens alkalmából legalább találkozni fogunk a reformok azon részével is, melyek a szolgáltatásoknak nemcsak mértékét fogják megállapítani, hanem azoknak szabatos kezelési módját is, de fájdalom, csalódtam. Hogy mi oda jutottunk az absolut korszak után, hogy egy finánez helyett 10 finánez üljön minden adózó polgár nyakán *(Úgy van! bal felől.)* s nap nap után a pénzügyi közegeknek jogukban legyen vigyázni arra, hogy ki mit eszik, ki mit iszik, ezt nem tudtam. *(Úgy van! bal felől. Derültség jobb felől.)* Én megnevezek a t. pénzügyminister úrnak egy képviselőtársunkat, a ki csak azért fizet 40 forint fogyasztási adót a bérlőnek, hogy ne zaklassa.

Wekerle Sándor pénzügyminister: De hiszen most is meg van ez!

Horánszky Nándor: Nem azért, hogy ne ellenőrizze, mert hiszen valamikor fel kell venni az állagot, hanem azért, hogy nap-nap után ne legyen kitéve a nyugalma és békéje ok nélkül a fennálló rendeletek alapján nyugvó puszta secaturáknak vagy haszonszerzési czélzatoknak. Bármi körülmény is legyen azonban ezen állapotoknak az oka, egy dolog világos: hogy ezeket a kötelezettségeket rendeletekre bízni nem szabad, hogy ezek iránt valahára a törvényhozásnak meg kell alkotnia a szabatos törvényeket, hogy minden állampolgár tudja, milyen közszolgáltatásokkal és milyen eljárás iránt tartozik engedelmességgel. *(Igaz! Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)*

Ez a törvényjavaslat ebből egy betűt sem tartalmaz, azt pedig merem állítani, ha ezt a javaslatot elfogadjuk, legalább is két-három évig semmiféle ilyen természetű javaslattal nem fogunk szemben állani.

A direct adókra nézve javaslat van ígérve, mely megengedem, hogy jó lesz, talán jobb a mai állapotnál; de hogy az indirect adókra nézve is kell valamit törvényhozásilag megállapítani, azt époly szükségesnek, mint jogosnak és méltányosnak tartom.

Azután van ebben a törvényjavaslatban még egy más intézkedés is, melyet sem az ország méltóságával, sem a törvényhozás méltóságával, sem azzal az ethikai szemponttal, melyet a megadóztatás terén minden időben követendőnek tartok, megegyeztetni nem tudok. Ez azon bizonytalan négy vármegyének átlagos kihaszonbérlése.

Hogy melyik lesz ez a négy megye, nem tudom. Csak egyre kérem a t. minister urat, hogy Abaujmegye ne legyen, mert ez idő szerint én abból a megyéből való képviselő vagyok; de azt tudom, hogy akként odaállítani a javaslatot, hogy Magyarország egyik megyéje sem tudja azt, hogy melyiknek a feje felett fog lebegni ez a kizárólagos haszonbérbeadás, az nem engedhető meg,

Elhiszem, hogy a t pénzügyminister úr tudja, a mint bizonyosan tudja is; *(Wekerle Sándor pénzügyminister tagadólag int.)* ha nem tudja, annál nagyobb baj. De azt hiszem, a minister úr legalább combinál.

Hogy hogyan combinál a t. minister úr; annak motivumát is ismerem; de azt tartom, hogy ilyen haszonbért magasabb szempontból

Digitized by Google

az államkincstár érdekében egyáltalában még csak megkísérelhetőnek sem tartom.

Hogy motivumok folyton foroghatnak fenn erre nézve, melyek következtében esetleg talán nekünk is a megfontolás terére kell lépni, az lehetséges.

Ha ez az eset forogna fenn, méltóztassék a szeszadó-törvényt megváltoztatni, de ezeket az állapotokat így tűrni nem lehet. Ha pedig nem a szeszadó az oka, akkor azt vagyok bátor mondani, hogy ilyen intézkedést törvénybe iktatni nem lehet és pedig egyfelől azért, mert az ország egyik megyéje sem biztos abban, hogy kit fog érni az a szerencse, mely a t. minister úr szeretetében és ragaszkodásában fog részesítetni; másfelől a kizárólagos jog haszonbérbe adása által a társadalmi existentiák elkallódására még több és újabb anyagot szolgáltatnak, mint a mi már megvan: ezt nem tartom megengedhetőnek.

Csak oda vezetem vissza tehát a t. ház figyelmét, hogy mikor ezen 1888-iki törvényt megalkottuk, akkor annak egyik zugában, egyik átmeneti intézkedésében settenkedett az a rendelkezés, hogy kivételesen az italmérési jogot kizárólagos haszonbér útján is kiadhatjuk. Senki sem contemplálta akkor azt, hogy ez normativummá fog válni, pedig normativummá vált.

Ha erre szükség van, méltóztassék nyiltan előállani, hogy az italmérési adó tekintetében baj van, hogy nem bírjuk az ország részére biztosítani a terhek azon részét, melyek a regalekártalanítás folytán az államra nehezednek; méltóztassék ezzel előállani; de azt, hogy egyes megyéket, mint hajdan a bányavárosokat vagy a szepesi városokat vagy az országnak nem tudom melyik részét haszonbérbe adjuk és ennek összes secaturáival engedjük egyes megyék társadalmi életét, politikai életét, fogyasztási érdekeit bizonytalanná tenni, ez nyomorúságos törvényhozási intézkedés, ezt komoly és őszinte törvényhozás nem teheti. *(Élénk helyeslés és tetszés a bal- és szélső baloldalon.)*

Ha a t. minister úr azzal jön, hogy ideigóráig erre szüksége van: megfontolom, megadom; de hogy állandó intézkedésül csepegtessük be a fogyasztási adó kezelésbe, hogy állandósítsuk az országban azt az állapotot, a melyet elítél mindenki, mert a nyomorúságok özönét viszi azon megye nyakára, ahhoz hozzájárulni nem fogok *(Helyeslés a bal- és szélső baloldalon.)* és pedig azért, mert ez sem a törvényhozás méltóságával és komolyságával, sem az adótehervíselés egyenlőségével meg nem egyez és mert ez az existentiákkal szemben oly pusztító eljárás, melyet azon magasabb érdekekkel, melyek az államot törvényhozási alkotásaiban és kormányzati kezelésében kell hogy vezessék, összeegyeztetni nem tudom; azt követni nem fogom, azt megszavazni hajlandó nem vagyok. *(Élénk helyeslés és tetszés bal felől.)*

Még csak egy momentumot említek föl, bár igen sok lenne, a mit e törvényjavaslatra nézve elmondhatnék. *(Halljuk! Halljuk!)*

Ez a 14. §. Ebben ki van mondva, hogy olyan szerződésekre, melyek akár a fogyasztási adó tekintetében is, tehát a bor- és húsfogyasztási adó tekintetében is; akár az italmérési adó tekintetében 1893/4-re megkötttettek, olyan szerződésekre vonatkozólag a törvényhozás törvényileg a nullitást mondja ki.

Itt csak két eset lehetséges, t. ház. Vagy fönnáll a t. kormánynak a fenforgó szerződés szerint ezen joga vagy nem áll fenn; ha fennáll, akkor törvényhozási intézkedésekhez nyúlni fölösleges; ha pedig nem áll fenn: akkor én, a míg e törvényhozásban vagyok és itt működöm, semmi körülmények közt nem fogok olyan álláspontra helyezkedni, hogy a szerződések és az azok által biztosított jogok törvényhozási úton semmiseknek vagy megszüntetnek jelentessenek ki. *(Élénk helyeslés és tetszés bal felől.)*

Hallottam, hogy az ilyen szerződésekben bizonyos kikötések vannak, a melyek arra vonatkoznak, hogy ha az adótétel megváltozik, ebben az esetben a kormánynak joga van az ilyen szerződéseket fölmondani és megszüntetni. Meglehet, hogy ezen törvényjavaslat oda magyaráztatik, hogy itt ilyen változás forog fenn.

Én azonban merem állítani, hogy az ilyen magyarázat a bíró előtt a kritikát ki nem állja, mert itt az adótétel nem változik. *(Ellenmondások jobb felől.)*

Wekerle Sándor pénzügyminister: Hát az a két millió miből kerül ki?

Horánszky Nándor: Jöjjünk tisztába, t. ház. Az a két millió nem az adótétel emeléséből származik, az csak az adóalap kiterjesztése.

Én magamat semmi körülmények közt, semmiféle pajzán közbeszólás által félrevezettetni nem engedem. *(Derültség és tetszés a bal- és szélső baloldalon.)*

Mi itt az adótétel? A zárt városokra két forint, a nyilt városokra három forint. Ha a magánfogyasztás is megadóztatik, az nem az adótétel megváltoztatása. Ilyet egészséges felfogású ember nem állíthat. Így állván a dolog, azt merem állítani, hogy ha csak a szerződésekben expresse nincs kimondva, hogy az államnak bármikor jogában van a szerződéseket felmondani: akkor erőszak követtetik el a szerződőkkel szemben, a kik jogaikat 1893-ra és 1894-re biztosították.

Ezt a törvényhozás megteheti, hatalma nagy és a hatalmat én sem akarom korlátozni, de

Digitized by Google

ezt sem ethikai szempontból a törvényhozáshoz méltónak, sem nagy principiumok érdekében megengedhetőnek nem tartom. *(Élénk helyeslés a bal- és szélső bal felől.)*

Mindezek engem arra indítanak, hogy e törvényjavaslatot el ne fogadjam. Magam is érzem, hogy az államháztartás rendezése nagy és fontos szempont, melyet figyelmen kívül hagyni nem szabad, melynek érdekében mindent meg kell tenni a legnagyobb áldozatokkal is, a mi módunkban van.

Én nem akarom ezt megtagadni. Ép azért hajlandó vagyok inkább arra, hogy a fennálló állapotokat további alkotásig meghatározott időre kiterjeszszük, semhogy ily káros, könnyelmű, igazságtalan, méltánytalan, minden érdeket lábbal taposó törvény megalkotásához hozzájáruljak.

Ép azért a magam és azon t. barátaim nevében, kik arra kértek, hogy nézetüket tolmácsoljam, bátorkodom a t. háznak a következő határozati javaslatot elfogadásra ajánlani *(olvassa)*:

»Határozati javaslat. Mondja ki a ház, hogy az italmérési jövedék módosítására vonatkozó törvényjavaslatot, mely egyfelől az adóalap tágítása által a már is súlyos közterheket még inkább fokozza; másfelől pedig a kizárólagos jog haszonbérbe adásának további meghosszabbítása és úgyszólván meghonosítása által az eredeti törvény intentioját megmásítani törekszik és ez által mind a termelés, mind az adózás, mind a fogyasztás, mind végül a korcsmáltatási jog gyakorlása tekintetében egészségtelen állapotokat teremt: általánosságban sem fogadja el és útasítja a pénzügyminister urat, hogy oly törvényjavaslatot terjeszszen elő, mely a jelzett súlyos bajok gyökeres orvoslásának megfelel. A mennyiben egy ily törvény megalkotására a kizárólagos jognak folyó év végével leendő megszűnése miatt elegendő idő nem lenne, tegye meg a kezdeményezést arra, hogy a jelenlegi állapot ideiglenes jelleggel és rövid időre törvény által meghosszabbíttassék.

Beadják: Horánszky Nándor, gr. Apponyi Albert, Kulman János, Gaal Jenő, Horváth Lajos, Nedeczky Jenő, Berger Ignácz, Beőthy Ákos, dr. Issekutz Victor, Makfalvai Géza, Deésy Zoltán.«

Ajánlom határozati javaslatomat elfogadásra. *(Zajos helyeslés, éljenzés és taps a bal- és szélsőbalon.)*

Elnök: Méltóztatik kívánni, hogy a határozati javaslat ujból felolvastassék? *(Nem! Öt percz szünetet kérünk!)* Ha méltóztatik kívánni, az ülést öt perczre felfüggesztem.

(Szünet után.)

Elnök: A felfüggesztve volt ülést ezennel megnyitom.

A pénzügyminister úr kíván szólani.

Wekerle Sándor pénzügyminister: T. képviselőház! *(Halljuk! Halljuk!)* Föntartom magamnak, hogy a szőnyegen levő törvényjavaslathoz érdemileg és annak egyes részleteire kiterjedőleg később szóljak, a midőn talán alkalmam lesz a vita folyamán felmerülő többi ellenvetésekre is kiterjeszkedni. Most igen röviden kívánom a t. ház figyelmét igénybe venni azért, mert Horánszky Nándor képviselő úrnak a túloldal részéről nagy tetszéssel fogadott beszédében egész sorozata foglaltatik az oly állításoknak, melyek — bocsánatot kérek a kifejezésért — a valóságnak meg nem felelnek, ezt természetesen tárgyi szempontból értve és egész beszédének structurája oly alapokra van fektetve, hogyha ezeket az alapokat vizsgáljuk, összes állításai és következtetései magokban semmikké s tarthatatlanokká válnak. *(Mozgás és ellenmondások balról. Tetszés. Halljuk! Halljuk! a jobboldalon.)* Ennek bebizonyítására vállalkoztam, t. ház. *(Halljuk! Halljuk!)*

Nem kívánom kísérni a t. képviselő urat beszédjének elején felhozott fejtegetéseiben, a hol azt mondotta, hogy a mi közterheink mennyire szaporodnak, hogy egyenes adóink 30 millióval, a közvetett adók 84 millióval szaporodtak, gondolom, 1875 óta; hogy államadósságainkat ezen idő alatt egy milliárdot meghaladó összeggel szaporítottuk, stb. Nem azért teszem ezt, mert hiszen ebben az utóbbiban nekem talán semmi részem nincsen. *(Úgy van! Úgy van! jobb felől.)* És hogyha nem 25 esztendőre visszamenőleg ítélünk meg egy pénzügyi politikát, hanem az utóbbi évek alapján hozzuk meg az ítéletet, midőn talán a korábban elhintett magvak már gyümölcseiket megteremték, akkor — bocsánatot kérek — az államadósságok tekintetében mindenki bizonyságot fog szolgáltatni arról, hogy e tekintetben egy soha nem várt, nem remélt javulás állott be. *(Igaz! Úgy van! jobb felől.)* Beállott pedig azért, mert azokat a hiányokat, melyek annak idején az államadósságok növelésének első sorban voltak indító okai, sokkal előbb megszüntettük, mintsem annak idején politikai programmunkban kilátásba helyeztük, *(Úgy van! Úgy van! jobb felől.)* sőt ezt messze meghaladólag oly jövedelmi feleslegekre tettünk szert, melyek miatt mindennel lehet bennünket illetni, csak azzal nem, hogy az ország terheit ez idő alatt szaporítottuk. *(Helyeslés és tetszés jobb felől.)* De nem terjeszkedem ki a t. képviselő úr ellenvetéseire azért sem, mert egész összehasonlítása lényeges tévedésen alapúl, midőn szembeállítja azt, hogy mivel szaporodtak a mi terheink és mivel szaporodtak az osztrákok ter-

Digitized by Google

hei és hogy az aránylagos viszony a kettő között mennyire rosszabbodott az utóbbi években.

Én úgy tudom, t. ház, hogy 1875 óta — az általános jövedelmi pótadót kivéve, melynél különösen az iparos osztályt illetőleg időközben még könnyítések is tétettek — az egyenes adók tételeit nem emeltük, úgy, hogy az a 30 milliónyi növekedés, melyet a képviselő úr kimutat statisztikai adataiban, legalább túlnyomó részben — és ezt elismeri a t. képviselő úr is — nem a forcirozott adóemelésre esik, hanem a természetes növekedésre.

Nem így áll ez, t. képviselőház, ismétlem, legalább tulnyomó részt nem így áll fogyasztási adóinkra nézve. Ott, elismerem, lényeges teheremeléseket tettünk az utóbbi időben. De az Ausztriával való összehasonlításnál egy nagy szempontot feled a t. képviselő úr és ez az, hogy míg 1868 ban vagy 1875-ben — nem tudom már bizonyosan, melyikre hivatkozott — mi igen sok fogyasztási czikk után Ausztriának adóztunk, tehát annak daczára, hogy a teher megvolt; ha fejenkint osztjuk fel az adót, mi nálunk a teher igen kicsi volt, ott pedig nagyobb volt, mint a saját lakosaik által fizetett teher; ma pedig — és ezt már nagyrészt a kormányzati politika érdeméül kell betudni — a helyzet akként változott, hogy fogyasztási adóban nem fizetünk Ausztriának úgyszólván semmit, azon összegeket, melyeket az előtt oda fizettünk, ma saját állampénztárunkba fizetjük: nagyon természetes tehát, hogy a fejenkinti felosztásnál a mi tehertételünk növekedik, azoké viszont apad, mert oly jövedelem, a melyet előbb oda fizettünk, ott már nem szerepel, nálunk pedig szerepel. *(Helyeslés és tetszés jobb felől.)*

A ki ilyen nagy következtetéseket és olyan öntudatos hangon tartott következtetéseket akar levonni és a csalhatatlanság jellegével fölruházott kritikát kíván gyakorolni, az, bocsánatot kérek, a közállapotok megítélésében ily sarkalatos szempontokat legalább is figyelmen kivül ne hagyjon. *(Élénk helyeslés és tetszés jobb felől.)*

Horánszky Nándor: Phrasis! Tessék adatokat mondani!

Wekerle Sándor pénzügyminister: Ez nem phrasis, ezek adatok.

A t. képviselő úr még az iparnak szomorú állapotáról is megemlékezett. Én úgy tudom, hogy sohasem emeltem szót a mellett, hogy feltüntessem, hogy ipari viszonyaink valami nagyon kedvezőek lennének. Évek óta vitatom azt a tételt és többszörösen pénzügyi programmjaim előterjesztése alkalmával is kifejezést adtam annak, hogy én Magyarország gazdasági és pénzügyi jövőjét biztosítottnak csak úgy tekintem, ha az iparfejlesztés terén lényeges eredményeket tudunk felmutatni, ha azokat a hiányokat és bajokat, melyeket tagadni nem kívánok, orvosolni sikerülend. *(Igaz! Úgy van! jobb felől.)* Ez sarkalatos tétele összes közgazdasági és pénzügyi politikánknak; de ezeken a bajokon rekriminatiokkal segíteni nem lehet, e kérdéseket úgy megoldani, hogy az ember genialis terveket állít fel, senkinek sikerülni nem fog; hogy itt eredményeket tudjunk felmutatni, az államnak talán igen sok téren közre kell hatni gyámolítólag és jelentékeny áldozatokkal kell közbelépni. *(Helyeslés jobb felől.)* Ezekhez anyagi eszközök szükségesek és azt hiszem, a kérdés megoldásának helyes irányát téveszti szem elől az, a ki, ha nem is mondja ki nyiltan, de talán oly közgazdasági vagy pénzügyi politikát helyez kilátásba, mely eredményeket tudna felmutatni, vagy hogy az állam jövedelmeinek fokozását és azon czélokra fordítását szem elől tévesztené. *(Igaz! Úgy van! jobb felől.)*

A t. képviselő úr felhozta, ha jól emlékszem a regale-kártalanítást s az italmérési törvényjavaslatok indokolását, azt mondván, hogy minő szép képet tártunk fel akkor és abból semmit sem valósítottunk meg; sőt azt az ethikai tévedést követtük el, hogy daczára annak, hogy csak arra nyertünk felhatalmazást, hogy a kártalanításnak megfelelő egyenértéket igyekezzünk az italmérési jövedékből nyerni, e határon túl menve, felhasználtuk azt egy lucrativ üzletre és az állam jövedelmének gyarapítására.

Én bátor vagyok a t. ház emlékébe felidézni azt az álláspontot, melyet akkor elfoglaltunk. Ez álláspontom az volt, hogy mi vállalkozunk a regale kártalanítására a törvényben megállapított módok mellett és az itt megállapított határig a megjelölt esetekben való kártalanításnak engedélyezésére és megadására. Reméljük, hogy az italmérési jövedékből annyit leszünk képesek bevenni, a mennyi szükséges lesz e kártalanítások fedezésére s kilátásba helyeztük, hogy a kártalanításokat a legközelebbi évek sorozatán keresztül meg fogjuk oldani. És programmunk e része a legteljesebben megvalósult, mert az egész kártalanítási eljárás sokkal gyorsabban fejeztetett be, a mint azt kilátásba helyeztük. *(Igaz! Úgy van! jobb felől.)*

A képviselő úr felhozta, hogy e kártalanítás bizonyos vagyoncsonkítással jár. Én többször kinyilvánítottam e házban, hogy a kártalanítási eljárás igen sok vagyoncsonkítással jár. Lényege részben arra volt alapítva, hogy az érték egy része ne adassék a jogosultaknak, mert már az egy tized levonás maga is lehetetlenné tette, hogy teljes kártalanítást nyujtsunk. De a kérdés itt az, hogy vajjon a kártalanítás oly mértékét nyujtottuk-e, a melyre a törvényhozástól felhatalmazást nyertünk és nem az, hogy fordultak-e elő oly méltányossági esetek, midőn kártalanítást indokolt

Digitized by Google

lett volna adni és nem adtunk. Én csak a meg alkotott törvények végrehajtására vállalkoztam és felhatalmazást senkitől, a törvényhozástól sem nyertem arra, hogy a regalejogok egyenértékét adjam meg, hogy a méltányossági szempontokat is, a mint az kívántatott, honoráljam. Én kötött marsrutát kaptam a törvényhozástól arra nézve, hogy mely mértékig adhatok kártalanítást s merek hivatkozni arra, hogy talán egyetlen egy esetben sem mondható, hogy a kártalanításnak a törvényben megállapított mértékét nem tartottam volna meg, *(Felkiáltások bal felől: Nem is állította senki!)* de elmentem a méltányosság ama határáig, a meddig mehettem, hogy a törvénynyel ellentétbe ne jőjjek. És ha szemrehányás illethet, úgyszólván illethet a tekintetben, hogy ott, a hol az aprecialás volt rám bízva, ott nagyobb latitude-del jártam el, mint tulajdonképen a törvény szigorú alkalmazása mellett eljárhattam volna. *(Úgy van! jobb felől.)* De t. képviselőház, micsoda jelenséggel találkoztunk? Találkoztunk azzal a jelenséggel, hogy mihelyt a törvény meg volt alkotva, a kártalanításnak a törvényben megállapított mértéke senkinek sem volt elég. Hiszen a t. képviselő úrnak mai felszólalása is visszhangja azoknak a kívánalmaknak, melyek a törvényben megállapított határokon túl a kártalanításnál támasztattak. *(Igaz! Úgy van! jobb felől.)* Voltak idők, t. ház, midőn ezen kívánalmakkal szemben attól kellett tartanom, hogy ezen kívánalmak, ha csak kis mértékben is foglalnak tért — miután ilyen kívánalmak érvényesítésénél azután igen nehéz a megállapodás, talán a törvényhozás ujabb intézkedése folytán oda fognak vezetni, hogy financiáink gyökeres megzavarását vonhatják maguk után. Méltóztassanak emlékezni arra a számtalan petitiora, a melyek felhozattak, méltóztassék azokra a pártoló hangokra emlékezni, a melyek a háznak nemcsak azon, hanem még emezen az oldalán is az egyes kívánalmak mellett emelkedtek.

Akkor, t. ház, midőn a maga egészében még nem limitált, még be nem fejezett kártalanítási eljárással állottam szemben, akkor, midőn az eredetileg beterjesztett törvényjavaslattól eltérőleg, a mely biztos alapra, az adóalapra volt fektetve, a hol biztos és határozott tényezőkre lehetett számítani, még egy bizonytalan eljárás is bevonatott a törvényjavaslatba, midőn tág tér engedtetett, hogy mást ne mondjak, a 10-ik szakasz alapján való kártalanításnak, ugy, hogy senki sem volt, a ki előre megállapíthatta volna azt, hogy midőn az adóalaptól eltérőleg tényleg a jövedelem alapján kell a kártérítést megadnom, mi lesz a kártalanításnak a végösszege, akkor, midőn már az itt előterjesztett indokolástól eltérőleg maga a törvény ilyen bizonytalan tényezőkre fektettetett; akkor, midőn azt láttam, hogy még ezen bizonytalan tényezőkön is túlterjedő általános kívánalmakkal és követelményekkel állok szemben: akkor, t. ház, könnyelmű dolgot cselekedtem volna, ha az italmérési jövedéket nem oly mértékben hasznosítottam volna, mint a minő mértékben azt hasznosítani az adott viszonyok közt csak lehet. *(Élénk helyeslés jobbfelől.)*

Nekem, t. ház, azt az ethikai szempontot, melyet a t. képviselő úr említett, nem úgy kellett követnem, mint egy misericordianusnak, hogy egy krajczárral többet ne szedjek, nekem volt egy magasabb ethikai szempontom: az, hogy midőn a törvényhozás helyeslésével egy financialis rendezésre indultunk, ezen financialis rendezést, mint a legmagasabb ethikai szempontot, első sorban érvényesítsem. *(Élénk helyeslés jobb felől.)* Ily körülmények közt, én, t. ház, azt merem mondani, hogy helytelenül jártam volna el, ha arra törekedtem volna, hogy az italmérési jövedékből csak az a 12,500.000 frt jőjjön be és ne 18,000.000 frt, a mely 12,500.000 forintra a megállapított kártalanítás alapján szükség van. *(Helyeslés jobb felől.)*

Különben, t. ház, ne méltóztassanak még a számlát lezárni. Méltóztassanak talán a közelebbi évek eredményét megvárni s azt megnézni, mit fog ez az italmérési jövedék hozni. *(Úgy van! jobb felől.)* Én nem teszek le a reményről, hogy azt az összeget, a melyet költségvetésünkbe beállítottunk s a melyet a törvényhozás is már másodízben olyanúl tüntetett fel, hogy fokozódó közszükségleteinkre való tekintettel azt a 15.700.000 forintot jövőre is meg kell óvnunk, mondom, nem teszek le a reményről, hogy ezen újabb javaslat intézkedései folytán, ha azok törvényerőre emelkednek, sikerül azt a jövedelmet megóvni; de teljes szavatosságot — bocsánatot kérek — ezért vállalni nem merek, úgy, hogy az a számla, meglehet, egészen másképen fog lezáródni akkor, ha valósítjuk azokat a követelményeket, a melyeket az italmérési jövedék behozatalánál felállítottunk, mint záródik ma, midőn átmeneti korszakot élünk.

De, bocsánatot kérek, t. ház, ha a kormány ellen szemrehányást tehet valaki azért, hogy a regale-kártalanítást keresztülvitte és hogy nagyobb összegeket hajtott be, mint a milyen a kártalanítási tőke kamataira és törlesztésére is szükséges lenne; ha valaki az egész regale-kártalanítási művelet miatt szemrehányást tehet, úgy azt mindenki, csak a képviselő úr nem teheti. *(Úgy van! a jobboldalon.)* Nem tehet azért, mert a képviselő úr először is azt az álláspontot foglalta el, hogy a regale-kártalanítási eljárást nem fogjuk végrehajtani tudni. Az egész túloldalon az a panasz merült fel, hogy nem lesz méltányosan, igazságosan végrehajtva, hogy évekig fog elhuzódni, hogy a jogosúltak évekig nem fognak

Digitized by Google

kamatokat kapni, hogy bíróságokra kell azt bízni, hogy helyesen állapítsák meg s hogy a méltányossági körülmények nem fognak figyelembe vétetni.

Ezek voltak annak idején a túloldal panaszai; mi pedig megoldottuk a kérdés úgy, a mint merem mondani — az adott viszonyok közt a méltányosság és törvényesség követelményeinek megfelelőleg csak megoldani lehetett. *(Élénk helyeslés a jobboldalon.)* Ma tehát, midőn azzal állunk szemben, hogy azok a borus színezetű profetiák, melyeket hangoztattak, nem valósúltak; ma midőn azzal állunk szemben, hogy a regale-kártalanítást jól megfelelő gyorsasággal keresztülvittük s az italmérési adó jövedelmét, a mennyire lehet, hasznosítottuk: ma mindenki tehet szemrehányást, és hivatkozhatik az ethikai alapra, csak azok nem, a kiknek a multban tett állításai és a bekövetkezett események közt olyan tátongó különbség mutatkozik. *(Élénk helyeslés a jobboldalon.)*

Horánszky Nándor: Egy hajszálnyi sem. Majd meglátjuk!

Wekerle Sándor pénzügyminister: Most méltóztassék a t. ház, megengedni, hogy áttérjek azokra az ellenvetésekre, a melyeket a képviselő úr a jelen törvényjavaslat ellen felhozni méltóztatott, *(Halljuk!)* mert hisz bocsánatot kérek, de állításainak két-harmadrésze tulajdonképen nem is ez ellen a javaslat ellen irányúl, hanem irányúlt a múltnak eljárása ellen: abból akart valami consenquentiát levonni. De nézetem szerint csak ellenkező consequentiát vonhatott volna le, mint a milyenre utóbb jutott.

A t. képviselő úr azt a szemrehányást teszi nekem, hogy én a megfelelő adatokat rendelkezésére nem bocsátottam. Bocsánatott kérek, igen könnyű lett volna statisztikai adatokkal túlhalmaznom a t. törvényhozást és ez által egyes előterjesztéseknek áttekinthetőségét megnehezítenem; de épen ezen javaslatnál azzal a tapasztalattal gazdagodtam, hogy e rövid javaslatot és indokolást sem olvasták át igen sokan; különben lehetetlen, hogy azok a panaszok és kifogások felmerültek volna, a melyeket felhoztak, mert azok a törvényjavaslatnak dispositioiban nincsenek benne és meg vagyok róla győződve, ha még több adatot terjesztek elő, még annyian sem olvasták volna. *(Ellenmondás a bal- és szélső baloldalon. Igaz! Úgy van! a jobboldalon.)*

Nem fogadhatom el az adatok hiányára alapított kifogást, mert én a legkimerítőbb adatokat adtam a pénzügyi bizottság rendelkezésére az eddigi hasznosítást illetőleg; ott voltak a bizottságban az adatok lithographiai többszörösítésben; a bizottsági ama tagoknak, a kiknek tetszett és a kik foglalkoztak az ügygyel, rendelkezésére is bocsátottam. Nem tehetek róla, ha mindenki tudomást vett ezekről az adatokról, csak a t. képviselő úr nem. És ha tudomást vett volna ezen adatokról, akkor azt hiszem, nem jutott volna arra a következtetésre, hogy én a magánfogyasztást nem mutattam ki és nem jutott volna arra a következtetésre, hogy itt mintegy két millió új teherről van szó az által, hogy a magány fogyasztás az italmérési adó alá vonatott; nem jutott volna erre a következtetésre azért, mert azon adatokból látta volna, hogy az a bormennyiség, *(Halljuk! Halljuk! a baloldalon.)* mely nem a korcsmák útján való kiméréssel kerül fogyasztás alá, mindössze 893.000 hektoliter; ebben benne van minden szőlős gazdának saját borából való fogyasztása, a melyre vonatkozólag talán bizonyítanom sem kell, hogy ez a 893.000 hektoliternek túlnyomó részét képezi. Hogy túlnyomó részét képezi, arra positív statisztikai adataim nincsenek, mert a szőlő termelőknek magánfogyasztása saját borukból és a magánosok fogyasztása másoktól vett borokból sehol külön evidentiában tartva nem volt, de a gyakorlati életben igenis látjuk, ha a nyilt helyeken tapasztalatokat szerzünk és a zárt városoktól, a hol e tekintetben változás nem áll be, eltekintünk, hogy a minimalisra reducálódik az a magánfogyasztás, midőn valaki nem a saját borát fogyasztja, azt nem is a vendéglőbe veszi, hanem egy hektolitert meghaladó mennyiségben nagyban szerzi be a borát és ha a t. képviselő úr a fogyasztási adóbérlőket megkérdi, hallani fogja, hogy ez csak kivételesen, sporadice a jobb asztaloknál fordul elő, hogy ez a magánfogyasztás sokkal csekélyebb, semhogy itt az adótételnek nagymérvű emeléséről, a közterhek nagymérvű kiterjesztéséről lehetne szó.

Evvel szemben a t. képviselő úr, leszállítások is vannak e javaslatban. A bormustnak italmérési adója, a mely eddig három forint volt, háromnegyedére száll le; ezt nem méltóztatott mérlegelni. Ha így vonjuk meg a mérleget, hogy mennyi a kincstár vesztesége és mennyi az a nyereség, a mely nem a szőlő termelők magánfogyasztásának megadóztatásából ered, a különbség oly csekély lehet, hogy ily nagy összegeknél, a melyről itt szó van, nem is lehet ujabb megterheltetésről beszélni, hanem arról, hogy habár a méltányosság és az egyenlő adózás szempontjából egyes osztályokat ezen italmérési adó alá vonunk, de másrészt okszerű könnyítéseket is engedünk. És ha a t. képviselő úr ezt figyelembe vette volna, hogy tudniillik a bormustnál is adótétel változás van, talán nem vitatta volna, hogy a szerződések megbírálásánál egy bíró sem fogja ezt adótétel alá venni és a szerződést megszüntetni. Igenis adótétel változás van, ha a t. képviselő úr, az italmérési adónak ezen kiterjesztését nem is veszi adótétel változtatásnak, adótétel-változtatás van tényleg a bormustnál, mert ennek adója leszállíttatik,

Digitized by Google

és így maga ez adótétel változtatás a szerződések mai határozmányainál fogva a szerződés felbontására nyujt jogalapot.

Egyébbként, t. ház, itt nem titkos szerződésekről van szó, hanem oly kitöltött szerződési mintákról, a melyek a hivatalosan kiadott és közkézen forgó utasításokban benfoglaltatnak, úgy, hogy mindenkinek módjában van ez alapon megbírálni, hogy minő szerződések köttetnek, minő clausolákkal, fentartással köttetnek e szerződések. *(Helyeslés jobb felől.)*

A t. képviselő úr még azt a szemrehányást teszi és arra a különbségre utal, a mely állítólag köztem és az előadó közt van e tekintetben, a mennyiben — úgymond — én itt állandóbb jellegű intézkedést óhajtottam tenni, az előadó pedig nagyon ideiglenesnek tüntette azt fel.

Én azt hiszem, t. ház, hogy a ki indokolásomnak zárszavait elolvassa és azokból azt magyarázza, a mi azokban valóban benn van; a ki figyelembe veszi a pénzügyi bizottságban e tekintetben tett nyilatkozataimat és pedig korábban tett nyilatkozataimat, mint sem módosítások beterjesztettek: az tisztában lesz azzal, hogy én soha végleges intézkedésnek ezt nem tekintettem, hanem egy provisorius intézkedésnek tekintettem, oly provisorius intézkedésnek, a mely ha nem is az adótételeket, nem is az eljárási módot illetőleg, de egyes lényeges alapvető intézkedéseket tekintve egy végleges reform keretébe is bele lesz illeszthető. *(Helyeslés jobb felől.)*

Hogy így fogtam fel a kérdést, utalok e tekintetben azokra, a mik folyó év áprilisban, a midőn a törvényjavaslatra vonatkozólag szakértőket halgattam meg, történtek. *(Halljuk!)* Ott ugyanis felmerültek azon kérdések, hogy czélszerű lenne az adótételek változtatása és pedig felmerültek két irányban: voltak, a kik azt le akarták szállítani, de voltak olyanok is, a kik fel akarták emelni az adótételeket. Fölmerült és alaposan megvitattatott ott, hogy nem lenne-e czélszerű a mai három osztály helyett több osztályt felállítani és daczára annak, hogy több osztályra nézve kifejtették az aggályok helyességét, azt mondottam: sem az adótételeken, sem az osztályokon lényeges változtatásokat nem teszek; az osztályokon egyáltalán nem teszek változtatást azért, mert ilyen változtatások akkor lesznek helyén, ha a végleges reformmal foglalkozunk, nem pedig most. Én a most teendő intézkedéseket ideiglenes eknek tekintem s azért czélom nem más, mint a fennálló adótételek egyszerű egyesítése s ezzel a mai állapot fentartása, úgy az adótétel ideiglenes szabályozását, mint az osztályozást fenhagyván azon időre, midőn a fogyasztási adó reformjával fogunk foglalkozni. Ez egyúttal magyarázata azon különbözetnek is, melyre a t. képviselő úr utalt, hogy miért van differentia Pozsony város és az első osztályú városok közt. Azért, t. ház, mert ha a különböző adótételeket egyesítjük, ez a differentia ma is fennáll és czélom az adótétel tekintetében nem volt az, hogy a provisorum alatt is változtatásokat idézzek elő. *(Helyeslés jobb felől.)*

A t. képviselő úr még egy pár, azt hiszem, a törvényből egyáltalában ki nem magyarázható állítást koczkáztat: t. i. hogy a bort nem tudom már hasznosítani és ezért vagyok kénytelen a magánfogyasztás megadóztatására rátérni. Hát, t. képviselő úr, méltóztatott volna annyi szakértőt e tekintetben meghallgatni, mint én, akkor épen az ellenkező következtetésre jutott volna. Nekem minden szakértő, kivétel nélkül — még olyannal egyetlenegygyel sem találkoztam, a ki az ellenkezőt állította volna — ezen törvényjavaslat ellen kifogásként azt hozta fel, ha a bort kiveszszük a kizárólagosság alól, e nélkül lehetetlen lesz a megfelelő jövedelmi eredményt biztosítani. A szesz magában véve nem képez elegendő adóalapot, kivált azért, mert ezentúl a bortermelők is jogosítva lesznek szeszt árusítani 10% engedménynyel. Hogy elégséges-e ezen 10% vagy sem, ezt nem vitatom, hanem annyit állíthatok, hogy akkor, midőn gyakorlati embereket megkérdeztem e tekintetben, ők maguk ajánlották s kivétel a nélkül mind elégségesnek mondták a 10%-ot. Én tehát nagyon természetesen nem feltevésekre, hanem a gyakorlat embereinek tapasztalatokra épített állításaira alapíthattam abbeli javaslatomat, hogy 10%-ban állapíttassék meg az a különbözet, melyben a kizárólagos jog bérlőjének a bor és sörmérő kénytelen a pálinkát kimérésre átengedni.

A t. képviselő úr azonban, midőn azt állítja, hogy a kizárólagos jog bérlője fog a bormérő is lenni, tévedésben van, abban t. i., hogy én a meglevő korcsmákat nem szüntethetem meg, nem apaszthatom, tehát a felmondástól számítandó egy évig meg kell a korcsmákat hagyni. Itt tehát nem az az állapot áll elő, hogy a kizárólagos bérlő fogja a bor- és sörkorcsmákat megkapni, hanem az az állapot áll fenn, hogy a bor- és sörkorcsmákat nem szüntetheti meg; miután pedig azt a kedvezményt nyujtja nekik a törvény, hogy 10 százalék engedménynyel ők is fognak pálinkát kapni: az lesz az állapot, hogy azok a korcsmák eo ipso szeszszel is el fognak láttatni. *(Helyeslés jobb felől.)*

A kizárólagosságra vonatkozólag még csak annyit kívánok megjegyezni, hogy eddig is teljes erőmből törekedtem arra, hogy a kizárólagossági jogot ne kelljen nagy mértékben alkalmazni; nemcsak elvileg adtam ki az utasítást,

Digitized by Google

nemcsak folytonosan törekedtem, hogy a kizárólagosság minél kisebb mértékben alkalmaztassék, hanem igen jelentékeny különzeteket állítottam fel, jelentékeny előnyöket biztosítottam olyan esetekben, a mikor az adószedési jogot veszik számításba. És ha csak a kizárólagosság alapján kívánják kivenni, nagyobb előnyöket nyujtottam a községeknek a magánosokkal szemben, szóval a kizárólagosságot oly mértékben mellőztem, a mely mértékben az adott viszonyok közt csak mellőzni lehetett. *(Helyeslés a jobboldalon.)*

És engedelmet kérek, t. képviselő úr, de nagy tévedésben van, ha azt hiszi, hogy ha ezen törvényjavaslatnak intézkedései elfogadtatnak, nekem módomban lesz a kizárólagosságot ott alkalmazni, a hol nekem tetszik. Ugy látom, a t. képviselő úr a javaslatnak vonatkozó 9. §-át nem vette megfelelő figyelembe, mert azt állítja, hogy én kipuhatolhatok akármilyen összeget és ha a kipuhatolt összeg négy ötöde be nem jön, akkor a kizárólagosságot alkalmazom. Ugy-e igy méltóztatott mondani?

Horánszky Nándor: Az összességben!

Wekerle Sándor pénzügyminister: Tehát az összességben. Ez nagy tévedés a t. képviselő úr részéről, mert ott, a hol csak három korcsma van, ott nem lesz változás. A *b)* pont lényeges. Csakhogy a dolog igy áll: Ott két atributum van. Itt az az alaphatározmány, hogy a megelőző évben elért összegnek négy ötöd részét kell elérni és csak ha a megelőző év összegét, melyet meg nem lehet változtatni, el nem érjük, csak akkor vagyok jogosítva a kizárólagosságot alkalmazni. A kinyomozás nem alternativ dolog, hanem az van e paragraphusban: ha az eredmény a megelőző évinél csekélyebb lenne, csak akkor vagyok jogosítva a kizárólagosságot alkalmazni, vagyis csak akkor, ha az arra az évre kipuhatolt fogyasztásnak megfelelő adó négy ötöd része nem volna biztosítható.

Ez korlátozás, úgy, hogy kinyomozhatok én akármily összeget, ez összeg nem szolgáltat jogalapot arra, hogy a kizárólagosságot alkalmazzam, ha a kinyomozott összeg a megelőző évi összeg négy ötödénél nagyobb.

Nem akarom a t. házat untatni *(Halljuk! Halljuk!)* azon, merném mondani, tévedések egész sorozatával, melyeket a t. képviselő úr felhozott. Igy pl. összehasonlítást tesz, hogy mily roppant lesz a kizárólagosság és azt mondja, hogy ez kitűnik abból, hogy 15 forinttal számítjuk az itt elfogyasztott 700.000 hektoliter szeszt, ebből kijönne 9—10 millió forint, tényleg pedig beveszünk 13 milliót; világos tehát szerinte, hogy a differentia oka a kizárólagosságban rejlik. De hisz mi sohasem vitattuk ezt. Épen azt mondjuk, hogy a kizárólagosság megszüntetése folytán e jövedelem jelentékeny része el fog maradni. Ez kiinduló pontunk. De azért még sem áll a tétel úgy, a mint a képviselő úr felállítja. Mert ő feledi, hogy a 15 forintos tétel a gyakorlatban, a törvény szerint sem 15 forint, mert a törvény a 30 és 50 fokú szesznek fokozatát állapítja meg. Már pedig minden fokozatos megállapításnál, mivel az 50 fokú szesz a 15 forintos tétel szerint 7 forint 50 krajczár, de a 40 és 30 fokú is 7 forint 50 krajczár alá esik, valójában ez adótétel a gyakorlatban sokkal nagyobb, mint a törvényben meg van állapítva, már a törvény azon eredeti intézkedésénél fogva is, hogy fokozatban állapította meg az adótételt. Csak azért hozom ezt fel, hogy ha valaki erre alapítva nagy következtetéseket akar ebből levonni, ilyen mértékben a törvény intézkedéseiben gyökerező primitiv rendelkezéseket tán még sem lehet figyelmen kívül hagyni.

A t. képviselő úr továbbá a megyék szerinti adóztatást hozta fel, mint olyant, a melyet nem tart megengedhetőnek. Én kijelentettem a bizottságban is, kijelentettem minden alkalommal, hogy én a megyék szerinti adóztatást magam sem tartom czélszerű megadóztatási módnak, sőt daczára a törvénybe felvett ezen felhatalmazásnak, a megyék szerinti megadóztatást, a végszükség esetét kivéve, sehol sem szándékozom életbeléptetni. Kiemeltem még azt is, hogy ezen törvényes intézkedésre, hogy egész megyékre kiterjedőleg alkalmazhatom az adóztatást, tulajdonképen szükségem sem lenne, mert az administratiora van bízva több községnek egyesítése s nagyobb, esetleg egész megyékre kiterjedő körzeteknek alakítása.

Miért vettem fel ezt a törvénybe? Azért, hogy ez által is, ennek ideiglenes jellegét marquirozzam; felvettem másrészt azért, mert több megyében, jelesül négy megyében oly ellenállásra találtam az italmérési jövedék hasznosításánál, a mely ellenállást a kincstári és közérdekkel megegyeztethetőnek nem találom. Akkor, midőn azt hittem, hogy az italmérők szövetkeznek arra, hogy ne felfelé, hanem lefelé licitáljanak; hogy a kártalanítási összegkép megállapított ellenszolgálmányt az italmérési jövedék nem szolgáltatja egyes oly megyékben, hol a szeszfogyasztás a legnagyobb; akkor, midőn egész ringekkel találkoztam, akkor is elkövettem mindent, hogy első sorban az érdekelt községeket birjam rá a hasznosításra; de akkor, midőn ezzel szemben ily ellenállást tanusítottak, a kincstár érdekében kénytelen voltam egész megyékre kiterjedőleg hasznosítani az italmérési jövedéket. A végszükség esetében éltem eddig is vele, a végszükség esetében fognék a jövőre nézve is élni vele

Ezen négy megyének hangsúlyozása nem

Digitized by Google

azért szükséges, mintha különben ily felhatalmazást nem adna a törvény, hanem hogy azok a községek magából a törvényből lássák azt, hogy ha az ellenállást, a jogtalan szövetkezést a kincstár és az ottani érdekeltek kárára követni fogják, az administratio részéről, magában a törvényben gyökerező felhatalmazás alapján, újból arra az ellenállásra fognak találni, mely az ő érdekeikre sérelmes, mely, megengedem, a közszempontokat kevéssé alkalmas kielégíteni, mint az italmérési jövedék más hasznosítási módja, de mindenkép alkalmas megtörni ezeket a jogtalan szövetkezeteket és ellenállásokat. Nekem teljes reményem van, t. ház, az iránt, hogy az eddig szerzett tapasztalatokon okulva, maguk az érdekelt körök nem fognak vállalkozni ily ellenállásra; teljes reményem van az iránt, hogy talán ily formában, mint ma van, a kizárólagosságot egyetlenegy megyében sem leszek kénytelen alkalmazni. De midőn ily ellenállásról van szó, mely nemcsak azt hozná magával, hogy ez idő szerint nem vagyunk képesek behozni a megfelelő jövedelmet, hanem ezen jövedelem hosszú időre veszélyeztetve van, ezen felhatalmazást azért kérem, hogy jogom, alkalmam és módom legyen ellenük sikerrel proce dálni. *(Élénk helyeslés a jobboldalon.)*

T. ház! Végezetül arról kívánok megemlékezni, a mit a t. képviselő úr is mondott, hogy ő az előzmények után azt várta volna, hogy gyökeres adóreformmal fogok előállani. Azt hiszem, t. ház, nem tettem ily igéretet. Mondtam, hogy a fogyasztási adó reformjára törekedni, hogy ezen kérdéssel foglalkozni fogok. Talán ezen átfogó reformnak egyik-másik előfeltételét sikerült is megoldanom s talán ezen reform közelebb van, mint magunk reméljük; de positiv határidőhöz kötött igéretet nem mertem és ma sem merek tenni. Én azt hiszem, senki sem fog vállalkozni arra, hogy ma a fogyasztási adókat gyökeresen reformálja; nem vállalkozhatik erre, t. ház, okszerűen azért, mert akkor, a midőn oly átalakúlóban van egy jövedék, mint ma az italmérési jövedék; akkor, a midőn sok mellékkörülmény közrejátszása folytán a fogyasztási adóviszonyok alterálva vannak minálunk, hogy mást ne mondjak, a bor- és sörfogyasztást illetőleg: akkor talán helyesebb eljárás egy ideig várni, ez alatt a reformot alaposan előkészíteni és a végleges reformmal akkor előállani, a midőn úgy az administrativ szervezés, mint az anyagi előfeltételek tekintetében a végleges reformok alapjai megvannak.

Kötelezett igéretet ma sem merek arra tenni, hogy a reformot az itt kitűzött 3 év alatt előterjesztem, úgy, hogy a javaslatok le is legyenek tárgyalhatók. Reménylem, hogy az itt megállapított 3 évi átmeneti idő elégséges lesz a reformmunkálat előkészítésére, a házban való letárgyalására és oly végrehajtási idő hagyására, a mely alatt ezen reformok okszerűleg végre is hajthatók, nehogy azok ne csak papiron maradjanak, hanem az életbe is átvitessenek. De ez irányban kötelező igéretet nem tehetek, mert akár én legyek ezen helyen, akár más, nem tartom kizártnak, hogy három éven túl terjedőleg még esetleg egy rövid prolongatiot kell kérni. Ismétlem, teljes reményem van arra, hogy a három év elegendő lesz; de ez iránt föltétlen kötelességet vállalni nem merek. Azonban, t. ház, akár elégségesnek tartjuk ezen időt, akár nem, arra a következtetésre semmikép sem tudunk jutni, a melyre Horánszky Nándor képviselő úr jutott. Mi közöttünk a differentia? Az, hogy mi az 1888 : XXXV. tczikknek intézkedéseit lényegében életbe kívánjuk léptetni. Jelesül a kizárólagosságot a borra és sörre nézve teljesen meg akarjuk szüntetni. A szeszre nézve bizonyos kivételes esetekben fenn kívánjuk a kizárólagosságot tartani, de nem azt az exclusiv kizárólagosságot, a mely ma megvan, hanem azt a módosított, átlyuggatott kizárólagosságot, hogy már ezen átmeneti időben mások is feljogosíttassanak a szesz elárúsítására. Mi tehát kevesebbet akarunk. Ezzel szemben a t. képviselő úr azt mondja, hogy inkább tartsuk meg egy átmeneti időre a mai állapotot és prolongáljuk rövid időre a kizárólagosságot.

Horánszky Nándor: Többet is mondottam!

Wekerle Sándor pénzügyminister: Legalább ez volt a t. képviselő úr szavainak lényege.

Horánszky Nándor: Ideiglenes expedienst és gyökeres reformot óhajtok! *(Halljuk! Halljuk! jobb felől.)*

Wekerle Sándor pénzügyminister: Szóval a t. képviselő úr javaslata oda irányúl, hogy egy rövid időre a mai kizárólagosságot tartsuk fenn. Tehát van közöttünk egy időbeli differentia; mert a t. képviselő úr egy esztendőre kívánja fentartani ezt a provisoriumot, én pedig három esztendőre akarnám ezt fentartani. Ez közöttünk az időbeli differentia. De én azt hiszem, hogy ebből az egy esztendőből a t. képviselő úr is enged valamit, ha meggondolja, hogy végleges reformhoz, ha mindjárt hozzá is fogunk az előkészítéshez, kell idő és másodszor, hogy végleges reform keresztülvitelére hosszabb idő kell, mintsem ha ez a törvényjavaslat a jövő ülésszakban letárgyaltatik és már 1893. év végével életbeléptethető legyen. Mondom, talán a t. képviselő úr is enged valamit. De én nem kívánom ezen engedményt. A t. képviselő úr javaslata feljogosítana engem mindannak megtételére — kivéve a 3 frtos adótétel szedését a magánfogyasztástól — a mi ebben a javaslatban foglaltatik; de nem jogo-

Digitized by Google

sítana fel azon könnyítésekre, melyek itt foglaltatnak, pl. a bor minirozásánál, a szesz engedélyezésére; nem jogosítana fel talán a mesterséges italok megadóztatására; de a mi a kizárólagos jogot illeti, abban a tekintetben több jogot adna, mint a mennyit én kérek ebben a javaslatban. *(Úgy van! Úgy van! jobb felől.)* Én nem több jogot, hanem kevesebb jogot kérek s egy átmeneti időre kérem ezt a kevesebb jogot *(Derültség a szélsőbalon.)* és azt mondom, ez a kevesebb jog kétharmad részében már a végleges állapot. Megmondom, hogy azt a nagy felhatalmazást, melyet a képviselő úr meg akar adni, miért nem kérem. Azért nem kérem először is, hogy egy részében, legalább a borra és sörre nézve teljesen, a szeszre nézve kisebb részben, valósítsuk az italmérési jövedékre vonatkozó törvény határozványait és legalább e tekintetben végleges állapotokat teremtsünk. Másodszor azért nem kérem, hogy könnyítsek az administration és az adózó közönségen abban a tekintetben, a mely tekintetben könnyíteni már most lehet s a mely tekintetben bárhogy reformáljuk is a fogyasztási adókat, azok egy végleges fogyasztási adó keretébe beilleszthetők, t. i. a különböző adónemek egyesítése által.

A t. képviselő úr oly provisoriumot kér, a hol ez az előny az administratiora és publikumra nézve elvész. A t. képviselő úr oly provisoriumot kér, a mely több jogot adna, mint a mennyit én kérek. Én a kisebb jogot, én ezen ideiglenes könnyítések és engedélyezés megadását kérem és ajánlom a javaslatot elfogadásra. *(Hosszas élénk helyeslés és éljenzés a jobboldalon.)*

Lázár Árpád jegyző: Okolicsányi László! *(Felkiáltások: Holnap!)*

Okolicsányi László: T. ház! Tekintettel az idő előrehaladottságára és tekintettel arra, hogy a t. ház figyelme talán már ki is merült, kérném, hogy beszédemet holnap mondhassam el. *(Helyeslés.)*

Elnök: Gondolom, méltóztatik a t. ház hozzájárúlni, hogy a képviselő úr holnap mondhassa el beszédét. *(Helyeslés.)*

T. ház! Méltóztassék a napirend iránti javaslatomat meghallgatni. *(Halljuk! Halljuk!)*

Holnap d. e. 10 órakor tartunk ülést. Méltóztatik ezt elfogadni? *(Elfogadjuk!)* Az ülés napirendjén lenne a boszniai vasútról szóló ma letárgyalt törvényjavaslat harmadszori olvasása, továbbá a jelenleg tárgyalás alatt levő törvényjavaslat folytatólagos tárgyalása. Méltóztatnak ezt elfogadni? *(Helyeslés.)* E szerint ezt határozatkép kijelentem. A napirend ekként meg lévén állapítva, az ülést ezennel bezárom.

(Az ülés végződik d. u. 2 órakor.)

80. ORSZÁGOS ÜLÉS

1892. évi julius hó 1-én, pénteken

B. Bánffy Dezső, közben Bokros Elek elnöklete alatt.

Tárgyai: A jegyzőkönyv hitelesítése. — Kérvények bemutatása. — Elnöki havi előterjesztés. — A könyvtári bizottság jelentése a könyvkötői munkák iránt kötött szerződésről. — A közlekedési bizottság jelentése a szentes-hódmezővásárhelyi vasutról szóló törvényjavaslatról és az eperjes-bártfai vasutra vonatkozó ministeri jelentésről.— Janjicitól Bugojnóig vezetendő vasútról szóló törvényjavaslat végleges megszavazása. — Az italmérési jövedékről szóló törvény módosítására vonatkozó törvényjavaslat tárgyalása. — Sima Ferencz választása ellen megejtett vizsgálat bejelentése. — Napirend.

A kormány részéről jelen vannak: gr. Szapáry Gyula, Wekerle Sándor, gr. Bethlen András, Josipovich Imre.

(Az ülés kezdődik d. e. 10 órakor.)

Elnök: Méltóztassanak helyeiket elfoglalni: az ülést ezennel megnyitom. A mai ülés jegyzőkönyvét Molnár Antal jegyző úr fogja vezetni. A javaslatok mellett szólni kívánókat gr. Esterházy Kálmán, az azok ellen jelentkezőket Lázár Ádám jegyző urak fogják jegyezni.

Olvastatik a tegnapi ülés jegyzőkönyve.

Széll Ákos jegyző *(olvassa a junius hó 30-án tartott ülés jegyzőkönyvét.)*

Kérdem, van-e megjegyzés a jegyzőkönyvre? *(Nincs!)*

Elnök: Ha nincs, a jegyzőkönyvet hitelesítettnek jelentem ki.

Bemutatom Makó város előljáróságának gr. Teleki József képviselő által beadott emlékiratát, az ártérszabályozás által szenvedett sérelmek orvoslása iránt.

Előzetes tárgyalás és jelentéstétel végett kiadatik a ház kérvényi bizottságának.

Digitized by Google

Bemutatom továbbá a barsi ev. reform. tanító-egyletnek, —

a gyetvai tanító-testületnek, —

Horváth János brezáni tanítónak, —

Horváth Lajos nedozseri tanítónak, —

Horváth Rezső és Horváth István lazáni tanítóknak Horánszky Nándor, —

Csipkay János csetneki ág. ev. tanító és társainak Kubinyi Géza —;

Barsauth Vincze és Tóth József dunakeszii tanítóknak Várady Károly, —

a cserencsóczi és közép-bisztriczai római katholikus népiskola tantestületének Mandel Pál,—

a czegléd-berczeli tantestületnek Thold Dániel orsz. képviselő által beadott kérvényeit, a tanítói fizetések méltányos rendezése tárgyában.

Tárgyalás és jelentéstétel végett kiadatnak a közoktatásügyi bizottságnak.

Bemutatom a házszabályok 188. §-ára való hivatkozással elnöki előterjesztésemet a függőben levő interpellatiok és indítványokra vonatkozólag

Fel fog olvastatni a jelentés.

Molnár Antal jegyző *(olvassa)*.

Elnök: Tudomásul vétetik.

Az elnökségnek több jelenteni valója nincs.

Gr. Esterházy Kálmán jegyző: Ürményi Bernát, a könyvtári bizottság előadója.

Ürményi Bernát a könyvtári bizottság előadója: Van szerencsém bemutatni a könyvtári bizottság jelentését azon szerződésről, melyet egy könyvkötői czéggel a könyvtárban előforduló könyvkötői munkákra vonatkozólag kötött. Kérem a t. házat, méltóztassék ennek kinyomatását és szétosztását elrendelni, valamint ezt tárgyalásra napirendre kitűzni. *(Helyeslés.)*

Elnök: Gondolom, t, ház, méltóztatik hozzájárulni, hogy a jelentés kinyomassék, a ház tagjai közt szétosztassék és annak idején napirendre kitűzessék. *(Helyeslés.)* Ily értelemben mondom ki a határozatot.

Gr. Esterházy Kálmán jegyző: Neményi Ambrus a közlekedésügyibizottság előadója.

Neményi Ambrus előadó: T. ház! Van szerencsém beterjeszteni a közlekedésügyi bizottság jelentését a szentes-hódmezővásárhelyi vasútról szóló törvényjavaslat tárgyában; továbbá ugyanezen bizottság jelentését az eperjes-bártfai vasútra vonatkozó ministeri jelentés tárgyában. Kérem a t. házat, méltóztassék ezen jelentéseket kinyomatni, a ház tagjai közt szétosztatni és annak idején az osztályok mellőzésével napirendre tűzni.

Elnök: Méltóztatnak hozzájárulni? *(Helyeslés.)* A jelentések ki fognak nyomatni, a ház tagjai közt szétosztatni s annak idején az osztályok mellőzésével fog intézkedés tétetni a napirendre tűzés iránt.

Következik a napirend és pedig a Janjicitól Bugojnóig vezetendő keskeny vágányú vasútra vonatkozó törvényjavaslat harmadszori olvasása.

Gr. Esterházy Kálmán jegyző *(olvassa a törvényjavaslatot.)*

T. ház! A kérdés az, vajjon méltóztatik-e harmadszori felolvasásában az olvasott törvényjavaslatot elfogadni, igen, vagy nem? *(Igen! Nem!)*

Kérem, azon képviselő urakat, *(Zaj. Halljuk! Halljuk!)* a kik a felolvasott törvényjavaslatot elfogadják, sziveskedjenek felállani. *(Megtörténik.)*

A többség elfogadja.

T. ház. A törvényjavaslat úgy általánosságban, valamint részleteiben, nemkülönben harmadszori felolvasásában elfogadtatván, az a főrendekhez tárgyalás és szives hozzájárulás czéljából átküldetni határoztatik.

Következik a napirend szerint: az állami italmérési jövedékre vonatkozó 1888: XXXV. és 1890: XXXV. törvényczikkek módosításáról szóló törvényjavaslatra nézve beadott pénzügyi bizottsági jelentés folytatólagos tárgyalása. Ki következik?

Lázár Ernő jegyző: Okolicsányi László!

Okolicsányi László T. ház! Mielőtt magához a tárgyalás alatt levő törvényjavaslathoz hozzászólanék, nem állhatom meg, hogy röviden vissza ne térjek Horánszky Nándor t. képviselőtársam azon szavaira, a melyekkel tegnapi beszédét bevezette s a melyekkel én is teljes mértékben egyetértek, mert komolyan megrovandó és hibáztatandó dolognak tartom azt, hogy mindazon figyelmeztetések és kívánalmak, a melyek e törvényjavaslat tárgyalásának elhalasztására vonatkozólag úgy itt e padokról, valamint a sajtóban is felhangzottak, figyelmen kívül lettek hagyva és a kormány ezen törvényjavaslatnak tárgyalását, vagy hogy egy műkifejezéssel éljek, keresztülhajtását olyan időben sürgeti, a mely valóban a legkevésbbé alkalmas. *(Úgy van! Úgy van! a szélső baloldalon.)* Mert tudvalevő dolog, hogy e törvényjavaslat, a mely a bor megadóztatására vonatkozólag új szabályokat fog életbeléptetni, a bortermelő gazdaközönség érdekeit igen közelről érinti; azon gazdaközönség érdekeit, a melyhez ezen t. ház tagjainak legnagyobb része tartozik és így előreláthető volt az, hogy a tárgyalás alaposságának rovására történhetik csak, ha e javaslat most az aratás idejében tárgyaltatik, midőn épen azok, a kik legközelebbről érdekelve lévén, a leghivatottabbak volnának hozzászólni, legfontosabb gazdasági teendőik által gátolva vannak abban, hogy e vitában részt vehessenek. *(Úgy van! Úgy van! a szélsőbalon.)*

Nézetem szerint a kormány ezen eljárása sem nem indokolható, sem nem menthető. *(Halljuk! Halljuk!)* Ha ezen törvényjavaslat tárgyalása úgy, a mint kértük, a jövő őszre halasztatott volna, még akkor is mindig elegendő idő

Digitized by Google

lett volna arra, hogy a jövő év elején, a mikor a törvénynek életbe kell majd lépnie, a végrehajtáshoz szükséges minden intézkedések és az életbeléptetésre vonatkozó rendeletek és utasítások is elkészülhessenek és életbeléptethetők legyenek. *(Igaz! Úgy van! a szélsőbalon!)*

Ha azonban a törvényjavaslat már előttünk fekszik, kénytelenek vagyunk azzal foglalkozni és az általa érintett érdekek szem előtt tartásával gyakorolnunk kell a kritikát felette, úgy annak czélja, mint az általa elérendő hatások és eredmények tekintetében. *(Helyeslés a szélsőbalon.)* Ha az okot nézzük, mely egy, a borfogyasztási és italmérési adókra vonatkozó törvényes intézkedést mostanában szükségessé tett, azt az 1880: XXXV. tcz. 56. §-ának azon rendelkezésében találjuk, melynél fogva a kincstár az italmérési jognak kizárólagos jogosultságok bérbeadása által való hasznosítására csak a folyó év végéig nyert felhatalmazást. A jövőre tehát újabb törvényhozási intézkedésre volt szükség és ezen intézkedés tekintetében két út áll előttünk: Vagy meghosszabbítjuk az 1888: XXXV. tcz.-ben foglalt felhatalmazást és ez által továbbra is fentartjuk az eddigi állapotokat; vagy teljesen megszüntetjük a kizárólagos italmérési jogot.

Az előttünk fekvő törvényjavaslat ezen két út közül egyiket sem választja a maga teljességében, hanem a míg, egyrészről némely italra, nevezetesen a borra és sörre vonatkozólag megszünteti a kizárólagosságot, addig másrészről a szeszre és az égetett szeszes italokra nézve fentartja azt.

Megengedem, hogy ezen intézkedésnek meg vannak a maga indokai, sőt elismerem, hogy vannak kétségtelen előnyei is. Igy kétségtelen és határozott előnyének tartom azt, hogy a régebbi borfogyasztási adót az italmérési adóval s a régebbi sörfogyasztási adót a sör-italmérési adóval egyesíti és ez által könnyebbé, kényelmesebbé teszi úgy a pénzügyi administratiót, egyszerűsíti annak teendőit, valamint könnyebbé, kényelmesebbé teszi az adózó közönség helyzetét is, mely ezentúl mindkét adóra: a fogyasztási és italmérési adóra vonatkozólag ugyanazon szabályoknak és ugyanazon beszedésre jogositottak ellenőrzésének lesz alávetve. *(Úgy van! a szélső baloldalon.)*

Azon esetben, ha csak ennyi volna a törvényjavaslat czélja és összes rendelkezése, én, a magam részéről, nem találnék nehézséget arra nézve, hogy ahhoz hozzájáruljak. Ámde ez a törvényjavaslat nem elégszik meg ennyivel, hanem ezenkívül oly rendelkezéseket is tartalmaz, a melyek már e czél tekintetéből nem szükségesek és a melyeknek üdvös és hasznos voltát már el nem ismerhetem. *(Halljuk! Halljuk!)*

Ha ugyanis a törvényjavaslatnak más czélja nem volna, mint az, hogy a fogyasztási adót az italmérési adóval egyesítve a borra és sörre vonatkozólag a kizárólagosságot megszüntesse, a szeszre nézve pedig fentartsa: akkor ezeken kívül egyéb rendelkezéseket nem is volna szabad tartalmaznia és akkor nem vethetné fel senki e javaslattal szemben azt, hogy ujabb terheltetéseket akar behozni és ujabb terheket fog a polgárokra róni.

Tényleg azonban úgy áll a dolog, hogy a törvényjavaslatnak az italmérési adó behozatalán, vagyis a fogyasztási és italmérési adók egyesítésén kivül más czélja is van, *(Halljuk! Halljuk!)* a melyet hiába igyekszik a pénzügyminister úr a javaslat megokolásában, a pénzügyi bizottság pedig jelentésében tagadni és eltitkolni, mert minden czáfolaton keresztül kiri az a kétségtelen tendentia, hogy ez a javaslat tulajdonkép a jövedelem fokozására és a polgárok újabb megterhelésére van irányítva. *(Igaz! Igaz! a szélsőbalon.)*

A pénzügyi bizottság igen t. előadója tegnapi beszédében beismerte, hogy a három év előtti, sokszor nem is egészséges concurrentia következtében határozottan igen nagy pénzügyi eredmény biztosíttatott a kincstárnak és nem tagadta azt, hogy e tekintetben nagy túlzások fordúltak elő. Tényleg igy is áll a dolog. Ennek következménye pedig az volt, hogy azok a bérlők, a kik három évvel ezelőtt azon nem épen egészséges concurrentia által, a mely néhol talán mesterségesen is volt előidézve, túlságos nagy bérösszegek fizetésére vállaltak kötelezettséget, azóta keservesen csalódtak számításaikban és ma már bizonyára nem volnának hajlandók azon bérösszegeket megigérni, vagyis a kincstárnak azon igen nagy jövedelmeket, pénzügyi eredményeket biztosítani, melyeket három évvel ezelőtt elhamarkodva biztosítottak.

A t. előadó úr azt állítja ugyan, hogy a törvényjavaslat pénzügyi eredménye nem lesz valami kedvező. És én elhiszem, lehetségesnek tartom, hogy nem lesz kedvezőbb annál az igen nagy eredménynél, a mely három évvel ezelőtt amaz épen nem egészséges concurrentia által eléretett. De épen az tette szükségessé a jelen törvényjavaslatot, hogy azok az összegek, a melyeket akkor a bérlők ajánlottak meg s a melyeket azok most már önként, szerződés által magukra vállalni nem hajlandók, most törvény által, kényszer útján a nagyközönségre, a községekre, a bortermelőkre háríttassanak át. A javaslat indokolása az új megterhelésnek egy bizonyos részét, az adóalap némi kibővítését el is ismeri s hozzáteszi mindjárt, hogy ezen adóalap a

Digitized by Google

jövedelmeket számbavehetőleg szaporítani nem fogja.

Sajátságos okoskodás ez. Az indokolás szerint a kizárólagos jogosúltságok megszüntetése, illetőleg korlátozása tekintélyes jövedelem-apadást fog előidézni s ez teszi ajánlatossá minden, bár jelentéktelen többlet igénybe vételét.

Ez a törvényjavaslat tehát mégis többletet eredményez az adóalap kibővítése által, hanem e többletet számottevőnek mondani nem lehet. Nos hát az én véleményem az, t. ház, hogyha e többlet csakugyan oly csekély, hogy azt számottevőnek mondani nem lehet, akkor nem volna szabad az adóalapot kibővíteni az italmérési adónak, mely ezen italadóban benfoglaltatik, a községekre hárítását megengedni és annyi új és fokozottabb mérvű secaturának kitenni a közönséget. Ha pedig a pénzügyi eredmény nem oly jelentéktelen, a minőnek feltüntetni akarják, akkor egyáltalában fölösleges itt tagadni azt, hogy ezzel a törvényjavaslattal csakugyan pénzügyi eredményeket akarunk elérni. Egyébiránt azok a fogalmak, hogy mit értünk jelentékeny és jelentéktelen, számottevő vagy nem számottevő alatt, igen relativ fogalmak. Ha abból a szempontból tekintjük e pénzügyi eredményeket, hogy a három év előtt megítélt bérösszegekhez képest mekkorák lesznek, akkor elismerem, hogy jelentéktelenek nevezhetők, ha pedig azokat az adatokat tekintjük, melyeket Horánszky Nándor t. képviselőtársam tegnapi beszédében felhozott, mikor körülbelül — hisz ő is csak hozzávetőleg számította ki — 1,800.000 frtra, egész 2,000.000 frtra teszi azt a pénzügyi eredményt, a melyet a törvényjavaslat maga után fog vonni, akkor ezt az eredményt már jelentékeny megterheltetésnek, jelentékeny új tehernek kell elismerni.

Az új teher mértékének megállapítására nézve határozott, megbizható adatokkal, fájdalom, nem rendelkezünk, arra nézve a törvényjavaslatnak igen sovány megokolása semmiféle felvilágosítást nem nyujt. Meg vagyok róla győződve, hogyha e törvényjavaslat törvényerőre emelkedik, ugyanazon hatással lesz és ugyanazon fogadtatásban fog az részesülni a közönségnél, mint a milyenben részesültek az 1888-ik évi és az azóta hozott italmérési törvények, melyek az italmérési kártalanításra és az italmérési jövedékre vonatkoznak s melyek mindenhol a legnagyobb ellenszenvvel, a legnagyobb elégedetlenséggel találkoztak, úgy, hogyha ma azon törvényhozási intézkedéseknek szerencsés és gyors keresztülvitelével dicsekedhetik a minister úr, bizonyos az, hogy ezt csak azért teheti, mert az ezen törvények által okozott elégedetlenségek és sebek már némileg feledve vannak. Tény azonban az, hogy akkor elégedetlenek voltak a volt regaletulajdonosok, mert károsította őket a kártalanítási eljárás; elégedetlen volt a borfogyasztó közönség, mert az italmérési adó és italmérési illeték következtében drágább és roszszabb italt kapott; elégedetlen volt a termelő közönség, mert a megdrágult ital magasabb árai csökkentették a fogyasztást; elégedetlenek voltak a bérlők, *(Halljuk! Halljuk!)* mert a magas bérösszegeket alig birták előteremteni. Ugyanily elégedetlenséget és ellenszenvet fog kelteni az előttünk fekvő törvényjavaslat is a magánfogyasztás megadóztatása az adóalap kibővítése és minden ezzel járó s ebből következő secaturái által, a melyeknek ezután fokozottabb mértékben leszünk kitéve. De, t. ház, van ezen törvényjavaslatnak még egy rendelkezése is, a mely annak tulajdonképeni czéljával össze sem függ s a mely e javaslatból teljesen kihagyható lett volna; értem a második szakaszt, mely bizonyára minden új adóztatásnál is fájdalmasabban fogja sujtani bortermelő közönségünket az által, hogy a mesterséges bort törvényesíti, hogy úgy mondjam, a mesterséges bort a természetes borral egyenlő rangra emeli. Bármennyire tiltakozzanak is úgy a pénzügyi bizottság, mint annak t. előadója s a törvényjavaslat megokolása azon feltevés ellen, hogy a törvény ezen intézkedése praejudiciumot akarna alkotni a törvényhozásnak az e tárgyban hozandó érdemleges intézkedésekkel szemben, tény az, hogy mindeddig a törvényhozás a mesterséges borokra még nem intézkedett és a jelenlegi rendelkezés által, melynek folytán a mesterséges bort megadóztatás czéljából be kell jelenteni, hallgatólag elismerjük azt, hogy a mesterséges bor gyártása meg van engedve. Hisz bejelentendő és megadóztatik, még pedig — s ez a legsérelmesebb — csakis oly adótétellel, a minővel a sokkal drágábban, sokkal több áldozat árán előállított természetes szőlőnedvet adóztatjuk meg. Tudom, hogy sokan azzal vigasztalnak e részben, hogy a mesterséges bor megadóztatásáért némi kárpótlásúl fog szolgálni a bortermelőknek a természetes borok szabad versenye, a melyet ezen törvényjavaslat lehetővé tesz.

Én is barátja vagyok a szabad versenynek, de csak ott, a hol a versenyzők erői s a verseny föltételei egyformák, de csakis ott lehet és csakis ekkor lehet megengedni a szabad versenyt. Mikor azonban az egyik fél hátrányosabb helyzetben van, mint a másik, különösen mikor a hátrányosabb helyzetben lévő fél érdeke az állam érdekével találkozik, a szabad versenyt megengedhetőnek egyáltalán nem tartom, sőt ellenkezőleg ez esetben az államnak kötelessége, hogy ezt a gyengébb felet minden lehető törvényes módon pártfogása alá vegye és megvédelmezze. Hiszen nem szükséges ismertetnem

Digitized by Google

a szőlőgazdák jelenlegi helyzetét. Fájdalom, elég jól ismerjük mindnyájan azokat a szomorú viszonyokat, a melyek bortermelésünkre az utóbbi években beköszöntöttek. Tudjuk jól, hogy egy parányi rovar milliókat érő vagyont tett tönkre, ezer meg ezer embert fosztott meg vagyonától, az államot megkárosította adóban és szőlődézsmaváltságban s legjobb kiviteli czikkünktől: világhírű borainktól fosztotta meg kereskedésünket. Óriási áldozatok árán kell törekednie a gazdáknak a szőlők némi reconstructiojára, hogy az elveszett jövedelem helyébe legalább idővel valami kárpótlást remélhessen ismét. És az óriási költség, munka és fáradság árán ezen drága földön, a különben is megadóztatott szőlőkertekben producált bor ugyanazon adótétel alá fog esni, mint az a vizből, czukorból és nem tudom én miből néhány alig számba vehető költséggel összekevert kotyvalék, melyet mesterséges bornak neveznek. *(Úgy van! a szélső baloldalon.)*

Meggyőződésem szerint nem szabad versenyről lesz itt szó többé, hanem a valódi bornak a műbor által való leszorításáról, *(Úgy van! a szélső baloldalon.)* mert egyenlő árak s egyenlő adó mellett ez az olcsón előállított műbor, azt a drágán előállított szőlőnedvet teljesen le fogja szorítani a verseny teréről; különösen akkor, mikor ma arról sincs gondolkodva, hogy legalább kötelezve volnának a mesterséges bor gyártói, kik úgy is tartoznak bejelenteni készítményeiket megadóztatás végett, boraikat mesterséges bor megjelölése alatt hozni a kereskedésekbe.

Tudom, hogy mi, mint népképviselők nem egyes osztályok érdekeit vagyunk hivatva képviselni; de azt hiszem hogy midőn az állam érdekeiről van szó, akkor épen az állami érdek szempontjából nem szabad nálunk figyelmen kívül hagyni egy oly fontos osztályt, oly fontos termelési ágat, a mily fontos osztály nálunk a mezőgazdák, a bortermelők osztálya és a mily fontos termelési ág a bortermelés. *(Igaz! Úgy van! a szélső baloldalon.)*

Ezeket kívántam a tárgyalás alatt levő törvényjavaslatra vonatkozólag röviden elmondani és daczára annak, hogy a mint beszédem elején említettem, a bor- és sörfogyasztási adónak az italmérési adóval való egyesítését helyeslem, másrészt ezen törvényjavaslatban számos oly intézkedést látok, a melyek újabb megterheléseket, újabb secaturákat fognak maguk után vonni, a melyek sértik a gazdaközönség, különösen a bortermelő közönség érdekeit és épen ezért, ezekre való tekintettel én a törvényjavaslatot el nem fogadom, hanem pártolom Horánszky Nándor t. képviselőtársam határozati javaslatát. *(Helyeslés a bal- és szélső baloldalon.)*

Lázár Árpád jegyző: Deésy Zoltán!

Deésy Zoltán: T. képviselőház! Mielőtt beszédem tulajdonképeni tárgyára áttérnék, az igen t. pénzügyminister úrnak egy tegnap tett megjegyzésére kívánok reflectálni, mely tulajdonképen a tárgygyal szorosan véve nem is függ össze. *(Halljuk! Halljuk!)* Horánszky Nándor t. képviselő úr ugyanis azt mondta tegnap, hogy 1875-től 1890-ig az egyenes adóknál 30 millió emelkedés történt. A t. pénzügyminister úr erre azt válaszolta: »Én úgy tudom, hogy 1875 óta az általános jövedelmi pótadót kivéve, a melynél különösen az iparos osztályt illetőleg időközben még könnyítések is tétettek — egyenes adóink tételeit nem emeltük, úgy, hogy az a 30 milliónyi növekedés, a melyet a képviselő úr kimutat statisztikai adataiban, legalább túlnyomó részben — és ezt elismeri a t. képviselő úr is — nem a forcirozott adóemelésre esik, hanem a természetes növekedésre«.

Ezt nem fogadom el, mert Horánszky az 1875-iki zárszámadásokból vette adatait és ott az általános jövedelmi pótadó még egyáltalán nem szerepelt, nem szerepelt továbbá a nyereményadó és a hadmentességi adó, továbbá az 1883: VII. tcz. által a pénzintézeteknél elhelyezett tőkékre kivetett tőkekamatadó, a mi kitesz 21,555.055 forintot. Hozzájárúl ehhez még a vasúti és gőzhajózási vállalatoktól fizetett adóból körülbelül 1,000.000 frt, mint adóemelés és eredménye a 30 millióból körülbelül 22 millió frt új adó és adóemelés, marad tehát 8 millió forint, a mit természetszerű növekedésnek lehet tartani. Erre csak azért kívántam reflectálni, mert azt hiszem, hogy a t. minister úr nem jól értette Horánszky képviselőtársam állítását.

Most röviden rátérek magára a törvényjavaslatra. *(Halljuk!)* Azok után, a miket Horánszky t. képviselőtársam mondott, nagyon kevés mondani valóm van. Én kettőt különböztetek meg, egyik a törvényjavaslat czélja, mely a bor- és sörtermelés előmozdításában áll. A törvényjavaslat ezt állítólag, mint az indokolásból látjuk, a szabad-kereskedés által akarja elérni. Ez a szabad-kereskedés úgy, a mint itt contemplálva van, furcsa szabad-kereskedés. Én úgy képzeltem, hogy ha már épen a fogyasztási adóra akart a minister úr átmenni, hogy egyesíti az italmérési adót a bornál és sörnél a fogyasztási adóval, esetleg még az italmérési illetékből arra eső jutalékot is hozzáveszi és akkor alkalmazva a fogyasztási adók biztosítására és beszedésére nézve fennálló szabályokat, teljesen szabaddá teszi a kereskedést, legfeljebb iparhatósági engedélytől téve függővé a bor- és sörkereskedést. Ezzel szemben fentartjuk a kimérések és kismértékben való elárusításokra nézve az italmérési illetéket, de fentartunk különösen egy más intézkedést. Az 5. §. szerint,

Digitized by Google

a bérlők — zárjel közt megjegyzem, hogy az nézetem szerint nemcsak a szorosan vett bérlőkre vonatkozik, hanem egyáltalán az italmérési adó szedésére jogosítottakra, de különben maradjunk csak a bérlőknél — mondom, a bérlők egy vagy két, vagy három kimérésre nyernek engedélyt. A fogyasztási adó alá kerülő bornak körülbelül $^2/_3$ része harmadosztályú községekben fogyasztatik el, tehát az elfogyasztott bor két harmad része oly községekben fogyasztatik, a hol különben is nagy számban korcsmákat állítani nem lehet. Azon kivül a 8. §. azt mondja, hogy a szeszitalmérési adó lehetőleg együttesen biztosítandó a bor- és sör-italmérési adóval. Mi következik ebből? A bor- és söritalmérési adó sokkal kisebb összeget képvisel, ha tehát együttesen lesz értékesítendő a szeszitalmérési adóval, nem a bor- és sör-italmerési adó bérlői veszik ki a szeszitalmérési adót, hanem a szeszitalmérési adó bérlői fogják kivenni a bor- és söritalmérési adót. *(Úgy van! Úgy van! a baloldalon.)* És miután a borfogyasztás nagyobb része harmadosztályú községekben történik, lesz belőle, ha nem is teljes monopolium, de nagyon mérsékelt szabadkereskedés, *(Úgy van! bal felől)* a minek következménye az lesz, nem mondok egyebet, csak citálom a megokolás 8-ik lapját, mely szerint, a hol két-három bérlő van, a kincstárral szemben milyen erősek tudnak lenni, de épen olyan erős tud majd lenni a közönséggel szemben is *(Úgy van! bal felől.)* és fenn lesz tartva a monopolium ezentúl is. *(Úgy van! a baloldalon.)*

Nézzük, hogy az egész javaslatból, különösen a megokolásból, az előadó és a pénzügyminister úr beszédeiből, hogy néz ki a dolog? Úgy néz ki, hogy e törvénynyel a kincstár nagy áldozatot hoz a bor- és sörtermelés érdekében és ezért szükséges, a mint mondja, az adóalap némi kibővítése. Tegnap Horánszky Nándor t. képviselőtársam, úgy gondolom, egy-két millióra vette ezen adóalap kibővítésének hatását és nagyon csekély az én tanúságom, de teljesen helyesnek, sőt még kevésnek tartom ezen összeget.

Okaim erre nézve a következők. Mint előbb jeleztem, a borfogyasztás a harmadik osztályú községekben történik. Mindazok, a kik ily községekben laknak, tudják, hogy ott a borfogyasztási adó beszedése nem az előirt szabályok szerint történik, részint az összeg kicsisége, részint az előljáróknak arra képtelen volta miatt, hanem egyszerűen mint községi kiadás a községi jövedelemből fedeztetik és ha nincs fedezet, rovatal útján. Tehát a magánfogyasztás annál a 8—9 száz hektoliternél, melyet a pénzügyminister úr ismer, sokkal nagyobb.

De beáll az új helyzet, midőn, nemcsak a fogyasztási adó, hanem a majdnem háromszorosát tevő italadó is fogja sujtani a magánfogyasztást. A község kénytelen lesz utána járni, az adótörvények szerint vetni ki az adót és a pénzügyminister azon kedvező helyzetben lesz, hogy nemcsak a magánfogyasztást fogja italadóval sujtani, de fogyasztási adót fog kapni a magánfogyasztás azon részére, a mely eddig a fogyasztási adót kikerülte. *(Úgy van! Úgy van! bal felől.)* Ez az egyik okom, a mely miatt mondtam, hogy az alap kibővítése sokkal szélesebb, mint a hogyan a minister úr állította.

De fogadjuk el, hogy a minister úr eléri azt a czélt, a melyet a javaslat által elérni akar, hogy tudniillik a bor- és sörtermelést előmozdítja. Mi ennek első hatása? Az, hogy azok a szőlősgazdák, a kiknek az esetben, ha kiméréssel vagy kismértékben való eladással foglalkoznak, az adómentességet a törvényjavaslat nem adja meg, első sorban lemondanak a kisebb haszonról a nagyobb jövedelem kedvéért, kérni fogják az engedélyt a kimérésre és a kismértékben való elárúsításra és a magánfogyasztás adó alá kerül.

De adótörvényeink körül van egy tapasztalatom, a melynél fogva nemcsak előrelátható, de bizonyosnak tartom, hogy ez a szőlősgazdák részére biztosított kedvezmény nagyon ideiglenes. A dohányjövedéknél 1887-ben megszüntetett a saját termelésnél és a kincstár részére való termelésnél élvezett engedmény; az 1875: XXVIII. tcz. megszüntette a szőlőczefrénél és a bornál a gazdának adott kedvezményt és elismerem, hogy itt a kezelés nehézsége miatt szükséges lesz a kedvezményt megszüntetni, mert ennek ellenőrzése nem lehetséges. Az adóalap kibővítésébe, mint az indokolás is mondja, belevonatik a szőlőczefre és a mesterséges bor is.

Ezek volnának a javaslatban, a melyek az adóalap kibővítésében a plust képezik. A minister úr hivatkozott arra, hogy van minus a bormustnál. Erre csak azt vagyok bátor megjegyezni, hogy egyáltalában igen kevés bormust lesz elárúsítva az országban.

Wekerle Sándor pénzügyminister: Egy tizede a fogyasztásnak!

Deésy Zoltán: Csak egyben téved a minister úr, mert hivatkozom az erdélyi viszonyokra is; must igenis adatik el, de nem kimérés vagy kismértékben való elárúsítás útján, hanem nagyban kerül forgalomba; a mikor fizet ugyan fogyasztási adót, de semminemű italmérési adó alá nem esik. Ha tehát most az italadó alá vetjük, a mely megengedem ugyan, hogy csekélyebb lesz a borénál, de tekintve, hogy a must jelenleg semminemű italmérési adót nem fizet, jövőben pedig fizetni fog szüretkor: a minister úr tehát nem fizet rá, hanem nyer rajta. *(Úgy van! Úgy van! bal felől.)*

Digitized by Google

Beöthy Ákos: Nem akarja megérteni a minister!

Deésy Zoltán: A bormust eddig kimérésekben nem árúsíttatott el, hanem csak nagyban, még pedig legtöbbször ama bizonyos 40 akón felül és így a bormust egyszerüen fogyasztási adót fizet, a mikor a fogyasztási körzetbe bevitetik. A vendéglősök adandó alkalommal megfizetik az italmérési adót. Így van ez Erdély nagy részében. Tehát a plus és a minus ez alap kibővítésénél nagyon aránytalan és azt hiszem, hogy az a két millió, a mi tegnap említve volt, mint bevételi többlet, nagyon szerény összeg. De a t. minister úr aggodalmai tulajdonképen nem a bor és sör, hanem a szesz italmérési adójának biztosítására vonatkoznak. Erre nézve Horánszky Nándor t. képviselőtársam azt jegyezte meg tegnap, hogy tulajdonképen sokkal nagyobb összeget kap a minister úr, illetőleg a kincstár, mint a mennyi a szeszt italmérési adó után megilletné. A t. minister úr kifogásolta Horánszky t. képviselőtársam ez állítását, azt mondván, hogy nem helyes a 15 frtos számítás, mert a liqueuröket és egyéb finomabb égetett szeszeket nem veszik tekintetbe. Később azonban hivatkozott arra is, hogy czélja mentől nagyobb bevételt csinálni. Itt tehát az a 12,000.000 frt, a mit a t. minister úr felállított, vagy megfelel az elárult szeszmennyiségnek és az annak megfelelő adók közötti aránynak, vagy ha nem felel meg és erre nézve a t. minister úrnak biztos adatai lehetnek, mert a szeszadóból is meríthetett tapasztalatokat, akkor nagyon egyszerű dolog áll a t. minister úr előtt, ha az államháztartás egyensulyát nem akarja veszélyeztetni. Javaslatot terjeszt elő, hogy a szeszitalmérési adót ennyivel emeli és azután az országgyülésnek lesz hivatása eldönteni, vajjon szükség van-e ez emelésre. *(Élénk helyeslés bal felől.)*

Horánszky Nándor: Contignáljuk az egész összeget!

Deésy Zoltán: Ennyi volt az, a mit ezekre nézve röviden elő akartam adui. *(Helyeslés bal felől.)*

De van más tekintetben is megjegyzésem erre a mondhatnám szerencsétlen javaslatra. *(Halljuk! Halljuk!)* Többször volt eddig is említés tárgya és tegnap Horánszky Nándor t. képviselőtársam is hivatkozott arra, hogy a legnagyobb baj adótörvényeink zavartsága és rendezetlenségében áll. E javaslat nézetem szerint e zavartságot és rendezetlenséget még nagyobb mértékben fokozni van hivatva. *(Élénk helyeslés bal felől.)* Az első szakaszt ugyanis combinálva a negyedikkel, megértjük belőle, hogy ebből az egyesítésből nem oly egyesítés sül ki, mint a minőt mi képzeltünk, hogy az italmérési adóra menjünk át. Azt mondja ugyanis az első paragraphus: »A bor (bormust) és gyümölcsbor után járó italmérési adó (1888 : XXXV. tcz. 11. §-a és 17. §-ának 1. és 2. pontjai) a borfogyasztási adóval, a sör után járó italmérési adó (1888 : XXXV. tcz. 11. §-a és 17. §-ának 3-ik pontja) pedig a sörfogyasztási adóval elegyesíttetik.

Az egyesített adók »bor-, illetve sör italadó« elnevezés alatt a jelen törvény kiegészítő részét képező árszabás szerint szedetnek be.«

A 4. §. »A bor és sör-italadók fizetése iránti kötelezettségre, ezen adóknak biztosítására és beszedésére, valamint a jövedéki kihágások megbüntetésére nézve az 1881 : IV., 1883 : V., 1887 : XLVII és az 1889 : XXVIII. tczikkeknek, a bor-, illetőleg a sörfogyasztási adóra vonatkozó, még érvényben levő határozmányai nyernek megfelelő alkalmazást.«

E paragraphusok bizonyítják leginkább azt, a mit mi mondtunk, hogy t. i. adótörvényeink rendezetlenek elannyira, hogy laicus ember előtt szinte érthetetlenek.

Lesz szíves megmondani a mélyen t. minister úr, hogy micsoda határozmányai vannak a 1887 : XLVII. tczikknek ide vonatkozólag?

Horánszky Nándor: Semmi sem!

Deésy Zoltán: Hát akkor mit keres itt, tudták, hogy a fogyasztási adóra vonatkozik, hát ide írták. *(Élénk helyeslés és derültség a bal- és szélső baloldalon.)*

De ha adótörvényhozási szempontból akarunk eljárni, talán szükséges lett volna az adóalap, az adótárgy meghatározása is. De mondjuk, hogy ez mellékes. Van még egy lényegesebb kifogásom és ez az, hogy a mikor a két fogyasztási adó egyesíttetik, miért nem egyesíttetnek egyszersmind az erre vonatkozó szabályok, a mit nagyon kis fáradsággal meg lehetne tenni, mikor az 1875 : XXVIII. tcz. által fentartott bor- és húsfogyasztási adóra vonatkozó adószabályok és az 1881 . IV. és 1883 : V. tcz. által fentartott sörfogyasztási adószabályok határozatai között lényeges eltérések fordulnak elő. Én, a ki nagyon kevéssé ismerem e dolgokat, magam is ismerek lényeges eltéréseket e tekintetben. Ha egyszerre adja ki a minister úr a bor- és sör-italadót a »Pénzügyi törvények és szabályok összeállításá«-ban meghatározott engedményt fogja-e tenni a községeknek a sörre nézve is, vagy a söradótörvény, az 1881 : IV. tcz. 20. §-ában adott kisebb kedvezményt fogja nekik adni a borra is, hogyan fog tehát itt eljárni a pénzügyi hatóság? Itt okvetlenül zavarok fognak előállni. *(Úgy van! Úgy van! bal felől.)*

De menjünk át, t. ház, a 8. §-ra, mely a magokban ellentétes szabályokat akarja a szesz italmérési adó beszedése és biztosításánál is

Digitized by Google

alkalmazni. *(Halljuk! Halljuk!)* Itt nem tudjuk, hogy melyik szabályt akarja alkalmazni a minister úr s olyan zavarok előtt állunk e tekintetben, a melyeken tudom, hogy a minister úr jóindulata segíteni fog, de a míg a polgárok e jóindulatáig feljutnak, addig nagy bajt fog az nekik okozni. *(Úgy van! Úgy van! Tetszés a bal- és szélső baloldalon.)*

Van végül még egy megjegyzésem, t. ház, a mi, úgy látszik, elkerülte a t. minister úr figyelmét s ez a ráutalásra vonatkozik. Miután a javaslatban átmentünk az 1888 : XXXV. tcz. által meghatározott beszedési módokról a fogyasztási adó beszedési módozataira, kérdem, hogy mi lesz most a ráutalásnál, a mikor a községeknek ugyanazon terhet kell viselniök, praemiumuk lesz az egyezkedésre s így 5 vagy 10 %-kal drágábban jutnak az adószedés jogához.

Wekerle Sándor pénzügyminister: Ez így is van!

Deésy Zoltán: Ha így van, majd meglátjuk a részletes vitánál.

Midőn kifejtettem lényegében megjegyzéseimet e törvényjavaslatra vonatkozólag, röviden csak azt jelentem ki, hogy ezen törvényjavaslatot, a mely tulajdonképen az általa felállított czél elérésére sem alkalmas, hanem igenis alkalmas a már eddig is zavaros adóügyi viszonyokat még zavarosabbá tenni, el nem fogadom, hanem csatlakozom Horánszky Nándor t. képviselőtársam határozati javaslatához. *(Élénk helyeslés a bal- és szélső baloldalon.)*

Lázár Árpád jegyző: Issekutz Győző!

Issekutz Győző: T. ház! *(Halljuk! Halljuk!)* Maga azon szakszerű és adatokkal támogatott, a t. pénzügyminister úr által egyes részeiben bár megczáfolni megkísérelt, de egészében teljességgel meg nem gyöngített bírálat után, melyet Horánszky Nándor t. képviselőtársam a pártunk részéről beadott határozati javaslat kíséretében kifejtett és azon pénzügyi szempontból correct fejtegetések után, melyeket Deésy Zoltán t. barátom e javaslattal szemben felhozott: nem tartom feladatomnak azt, hogy a tárgyalás alatt levő javaslatnak pénzügyi, közgazdasági, sőt merem mondani, közegészségügyi szempontból is oly lényeges hiányait ismételten kiemeljem. Arra sem kívánom a t. ház türelmét igénybe venni, hogy a Horánszky Nándor t. képviselőtársam részéről előadott érvek közül a t. pénzügyminister úr által úgyszólván kiragadott, félre értelmezett és valótlanságoknak nevezett állításoknak bizonyítására kiterjeszkedjem; mert igénytelen felfogásom szerint azon adatokkal támogatott érvelésekkel szemben a t. pénzügyminister úrnak azon egyszerű kijelentése, hogy azok valótlanságok: azon adatoknak hitelét és erejét megdönteni absolute nem voltak képesek. *(Úgy van! a bal- és szélsőbalon.)* De különben is Horánszky Nándor t. képviselőtársam tegnapi jeles beszéde mindnyájunkat meggyőzhetett arról, hogy a pénzügyi tudománynak olyan erős fegyvereivel és úgy van vértezve, hogy a t. pénzügyminister úr fegyvereivel a megsebesülés veszélye nélkül mérkőzhetik meg mindenkor. Épen azért nem kívánok a t. pénzügyminister úr beszédével részleteiben foglalkozni, *(Halljuk! Halljuk! a bal- és szélső baloldalon.)* hanem arra ki fogok terjeszkedni és észrevételeimet a közben fogom megtenni, a midőn ezen javaslatnak alkotmányjogi szempontból téves következményeit kifejtem.

És itt felismerem helyzetemnek nehézségét akkor, midőn az ország legnépszerűbb ministerével szemben kell a bírálat terére lépnem és hogy úgy ezen népszerűségnek, mint az elért eredményeknek teljes tudatával biró és ezen öntudatát most már a parlamenti vitákban is értékesítő államférfival kell vitatkoznom. De ennek a nehézségnek leküzdésére is erőt merítek azon kötelességérzetből, a mely arra késztet, hogy véleményemet minden körülmények között kimondjam és erőt merítek abból a meggyőződésemből, hogy a pénzügyminister úr sem fogja népszerűségét egy hozzáforrott és így elválaszthatlan oly erőnek tekinteni és az elért eredmények érdemeiben sem fog annyira megbízhatni, hogy alkotmányjogi komoly aggodalmakkal szemben is a merev tagadás terén maradjon. *(Helyeslés a bal- és szélsőbalon.)*

A törvényjavaslat 9. §-a egyes vidékeket, egész vármegyéket fog kitenni a kizárólagos szesz-italmérési jog bérbeadása terheinek. Az erdélyi részekben, a felsőmagyarországi vármegyékben a községek nagy része 1500 lelken alúli lakossággal bír. Ezeken a vidékeken, miután az 1888-iki eredeti törvény szerint minden 500 lélekre esik egy korcsma, alig lesz község, hol három korcsmánál több lesz s ezekben a 9. §. első pontja szerint tetszés szerint fog fentartatni továbbra is a kizárólagos szesz-italmérés. Ugyancsak a 9. §. 3-ik pontjában felhozott az az eshetőség, hogyha a múlt évről befolyt szesz-italmérési adó kisebb lenne, mint a t. pénzügyminister úr által kipuhatolt fogyasztás után járó adó, akkor kisebb adótétel fog a második pont alkalmazásánál mérvadó lenni, ez az én tudomásom szerint alig fog gyakorlati értékkel bírni és pedig azért, mert a bor- és sör-italmérés adó a szesz-italmérési adóval együttesen volt a megelőző években bérbe kiadva, a nélkül, hogy meghatároztatott volna, hogy azon szerződési összegből a szesz-italmérési adóra mennyi esik és így a második pont alkalmazásánál csak a pénzügyminister úr közegei által kipuhatolt adóalap marad. S hogyan történik ez a kipuhatolás?

Digitized by Google

A vasúti raktár útján kipuhatolják, hogy a szeszgyárakból melyik községbe milyen contingens szesz lett szállítva. Ezen kipuhatolt szeszmennyiségnek, vagyis a vasutakon szállított szeszmennyiségnek nagy része a száz literen felül való fogyasztásnak tárgyát képezi. Már most, ha ezen kipuhatolt fogyasztás $^4/_5$ részét fogja a pénzügyminister úr követelni, akkor bátran, az ország bármely községében a kizárólagos italmérési jogosúltságot haszonbérbe fogja adhatni. *(Igaz! Úgy van! bal felől.)* Miután az én számításom szerint egyfelől több mint egy ötödrész esik, a száz literen felüli mennyiségben s így a nagybani fogyasztásra, másfelől azon vállalkozónak még számot kell vetni a haszonbérlet után járó 10% kereseti adó és annak pótadójával is és így nagyon helyes alapon állott t. képviselőtársam Horánszky Nándor, a midőn ezen szakasz értelmezésénél kifejtette, hogy ez a szakasz alkalmas lesz majdnem az egész országban, a kizárólagos szesz-italmérési jogosúltságot meghonosítani és a midőn kifejezte azon sérelmet is, mely az én felfogásom szerint az egész háznak sérelme, hogy t. i. a t. pénzügyminister úr az ilyen lényeges javaslatoknál szükséges adatokat nem terjesztette a ház elé. *(Igaz! Úgy van! a baloldalon.)*

T. képviselőtársamnak ezen nehézményére a minister úr kedélyesen és a többségnek lelkes éljenzése mellett szíves volt megjegyezni azt, hogy a képviselőknek nagy tömege az ilyen rövid javaslatokat sem szokta elolvasni és épen ezért nem fűz újabb adatokat és terjedelmesebb indokolást a javaslathoz, mert akkor még kevesebb képviselő olvasná azt el. Hogy a t. többség a t. pénzügyminister úrnak a képviselőkkel szemben tett ezen insinuatioját a maga részéről megéljenezte, ahhoz nekem szavam nincsen. *(Derültség a baloldalon.)* Az a t. többségnek és a t. minister úrnak házi dolga. De mi, kik a ház e padjain ülünk és ellenőrzési kötelességünket lelkiismeretesen gyakoroljuk, tiltakozunk azon föltevés ellen, mintha a törvényjavaslatokat, kivált ily parlamentaris viszonyok között, midőn a pénzügyi javaslatokat még alkotmányi szempontból is kell ellenőriznünk, alaposan meg ne bírálnók *(Élénk helyeslés bal felől.)* és ne tanulmányoznók.

A 9. §-ban az az elv van felállítva, hogy a kizárólagos italmérési jogosultság egyes községekben, sőt egész vármegyékben is fentarthaltassék. Ezzel e vidékeken a fogyasztó közönség az indirect adó tekintetében jóval magasabb mértékben terheltetik, mint az egyszerű italmérési adó által, a mi a közteherviselés elvével is ellenkezik és alkotmányjogi szempontból sérelem. De e szakaszban oly intézkedés is van, mely egy rossz gyakorlatból származott téves államjogi elv fölállítása és oly praecedens, mely jelentőségében káros következményeket idézhet elő. Alkotmányunk sarkalatos elvei szerint a közterhek megállapítása a teherviselés módozatainak rendezése a törvényhozó hatalom jogkörébe tartozik. A kormány rendeleti joga csak törvények végrehajtására vonatkozhatik. Törvényt pótló rendeletek, a törvényhozás rendszeres működése mellett alkotmányos államban normalis viszonyok között helyet nem nyerhetnek, alkotmányos államban a törvények előkészítésével a kormánynak arra kell kiterjeszteni figyelmét, hogy a törvény végrehajtására vonatkozó intézkedés a törvény hiányossága miatt ne váljék törvénypótló rendeletek forrásává és ha a kormány a törvényhozó hatalom körébe eső szabályoknak rendeleti úton való megteremtésével önmagának ad alkalmat arra, hogy a törvényhozó hatalom functioját megszerezze, ezzel vagy kicsinylést mutat a törvényhozás elhatározó képessége iránt, vagy óvakodik kellőleg körvonalozni a törvény valódi intentioját a törvényhozás előtt.

T. ház! Elismerem, hogy jelen törvényjavaslat alakilag méltó utódja a korábbi törvényjavaslatoknak, melyek csak a végrehajtás, de a törvények hiányainál fogva pótló rendeletek jogát is biztosítják a kormánynak, de lényegileg ezen javaslat szövegében meg van sértve alkotmányunknak említettem sarkalatos elve. Oly hiányos intézkedések foglaltatnak benne, hogy e hiányok pótlása a törvényeknek alkalmazásakor mulhatlanúl szükséges fog lenni és akkor ezen szükség folytán jönnek azon már jól ismert utasítások s ezen utasítások czímén oly ministeri rendeletek, a melyek a végrehajtás keretén túl terjednek és oly intézkedsseket is felölelnek, melyeknek a magyar alkotmány sarkalatos elvei szerint kötelező erejök csak akkor lehetne, ha azok a törvényhozó, nem pedig a végrehajtó hatalom által vannak megtéve. Nem lehet czélom, hogy a magyar parlamentben felsoroljam azon alaptörvényeket, melyek Magyarországnak biztosítják, hogy közterheket csak a törvényhozás állapíthat meg. E részben a magyar parlamentben idézetekre szükség nem lehet; de ezen javaslattal szemben szükségesnek tartom rámutatni azon jelenségre, hogy ha az eddigi gyakorlat továbbra is szentesítést nyer, alaptörvényeinket csakis elméleti értékre fogja reducálni. A kizárólagos italmérési jogosultság eseteiben a fogyasztóra háramló közteher, a concurrentia kizárt voltánál az ár meghatározása által van megállapítva. Oly törvényben, mely a fogyasztó közönségre közterheket ró, kivánatos nemcsak, de államjogi szempontból szükséges, hogy ezen közteher maximalis összege a törvényhozó hatalom által állapíttassék meg. *(Igaz!*

Digitized by Google

Úgy van! bal felől.) E tárgyalás alatt levő javaslat 9. §-a *(Halljuk! Halljuk!)* a kizárólagos szeszitalmérés jogosultság bérbeadásáról intézkedve a szesz maximalis árának meghatározását a pénzügyminister és a bérlők közti szerződésnek tartja fenn. A javaslat ezen intézkedése nem egyéb, mint a törvényhozó hatalom azon jogának, mely szerint a közterheket önmaga állapítja meg, a végrehajtó hatalomra való átvitele, a nélkül, hogy a kellő őszinteséggel az ebbeli czélzat akár a törvényben, akár pedig az indokolásban határozott kifejezést nyerne. Épen a maximalis árnak meghatározása képezi a fogyasztóra rótt terhet és ezen szakasz által a maximalis árnak meghatározása hozzá lett kötve egy oly szerződéshez, a mely szerződésbe befoly a pénzügyi kormány, befoly a pénzügyigazgató, befoly a bérlő, de maga a törvényhozó hatalom absolute bele nem foly. Ezen kérdés nemcsak elméletileg bir értékkel, ez gyakorlatilag az állampolgári jogoknak védelme szempontjából igen nagy jelentőségű. *(Igaz! Úgy van! bal felől.)* A t. pénzügyminister úr 1890. május 31-iki beszédében, mert azóta legalább nem találtam adatot arra nézve, hogy hány községben sikerült a szeszitalmérési adót biztosítani és hány községben volt kénytelen a kizárólagos jogosultságot bérbeadni, kiemelte, hogy csakis 2000 községben sikerült az italmérési adó biztosítására vonatkozó szerződéseket megkötni, tehát 10.000 községe az országnak volt a kizárólagos jogosultság alapján bérbeadva.

Tehát az országnak közel % része, a mely érdekelve van ezen kérdésnél, a mely érdekelve van az által, hogy vajjon mennyi azon maximalis összeg, tehát mennyi az az indirect adó, melyet a törvényhozás rá fog szabni. 1890. év nyarán a t. pénzügyminister úr utasította a pénzügyi igazgatóságokat, hogy a bérlőktől szerezzenek be nyilatkozatot, kötelező igéreteket, hogy a szesz literfokát, egy krajczáron felüli összegben, árban nem fogják adni és utasította az igazgatóságokat, hogy a mennyiben a bérlők ilynemű kötelezettséget utólagosan nem vállalnak, a kincstár részére biztosított joguknál fogva mondják fel a szerződéseket 1890 september végéig. Erdély több vármegyéjében ez a rendezése a szesz, illetőleg a pálinka árának keresztül is lett vive. T. ház! Ott, a hol a szesz literfoka egy krajczárban van megszabva, ott az én hozzávetőleges számításom szerint 32 forint esik hektoliterenkint szeszadó czímén a fogyasztóktól a kincstár, illetőleg a bérlők zsebeire.

Tehát kétszeresen is magasabb összeget fizetnek ottan a fogyasztók annál, mint a melyet az 1888-iki eredeti törvény czélozott. Ámde, t. ház, szavahihető egyénektől, a kik a viszonyokkal ismerősek, tudom, hogy Mármaros megyében a közönséges pálinkának litere 50 kr., sőt deziként árúlva 6 kr., tehát 60 kr. Gömörmegyében hasonló árviszonyok vannak. Minthogy a közönséges pálinka czímén alig-alig szoktak 30 fokos szesztartalmat árúlni, itt már a szesz literfoka 2 krajczárra megy és ennek a következése azután, t. ház, az, hogy a mármarosi, vagy felvidéki, vagy gömörmegyei polgár nem 32 forintot, hanem 132 forintot fizet egy hektoliter szesz után italmérési adó fejében és így fizeti 8 és 9-szeres összegét annak, a mit a törvény instituált. *(Az elnöki széket Bokros Elek alelnök foglalja el.)*

Nagyon lényeges és fontos gyakorlati értékkel bír ez. De alkotmányjogi szempontból is feltétlenül a törvényhozásnak feladata követelni, hogy a minister mindazon adatokat rendelkezésére bocsátotta, melyek alapján ezen maximalis árat maga a törvényhozás állapította meg. Nem bánom, ha a törvényhozás által megállapított kereten belül a minister úr szerződik a bérlőkkel, de hogy a törvényhozás feladja azon legfőbb és legsarkalatosabb jogát, mely a közterhek megszabásából áll, ezt én alkotmányjogi szempontból soha elfogadni nem tudnám. *(Helyeslés a bal- és szélsőbalon.)*

Épen ezért, t. ház, a t. képviselőtársaim által felhozott pénzügyi és az általam most előadott alkotmányjogi szempontokból kényszerítve vagyok arra, hogy a t. pénzügyminister úr által beadott törvényjavaslatot általánosságban se fogadjam el, hanem hozzájárulok Horánszky Nándor t. képviselőtársam által benyujtott határozati javaslathoz. *(Élénk helyeslés a bal- és szélsőbalon.)*

Lázár Árpád jegyző: Holló Lajos!

Holló Lajos: T. képviselőház! Az a részvétlenség, melyre Horánszky Nándor képviselőtársam tegnapi beszédében ráutalt, eléggé igazolhatná a t. pénzügyminister úr előtt azt, hogy ily törvényjavaslatnak a késői saisonban való tárgyalása nem időszerű. De eddig abban a hitben ringathattuk magunkat, hogy f. képviselőtársaim különösen a túloldalon, veszik maguknak a fáradságot, hogy a javaslat tartalmával megismerkedjenek. Ők azonnan feltevésben élnek, hogy a minister úr alkotásaiban megbízhatnak, azonban a t. pénzügyminister úr épen tegnap világosította fel a t. házat arról, hogy a beterjesztett javaslatokat — meg van győződve róla — a háznak csak egy csekély része olvassa el. Ennek következtében kérdem, mi az, a mi biztosít bennünket arról, hogy egy ily fontos törvényjavaslat a képviselők tudomásával, felvilágosításával, hozzájárulásával és kritikája mellett emeltetik törvényerőre? Ha sem a tárgyalásban való részvétel, sem annak figyelemmel kísérése nem garantia, akkor talán a t. pénzügy-

Digitized by Google

minister úrnak kellett volna belátnia a tárgyalások meddőségét és előállnia azzal az indítványnyal, hogy a javaslatot vegyük le a napirendről és tárgyalását halaszszuk el őszre. *(Igaz! Úgy van! Helyeslés a bal- és szélső baloldalon.)*

Azok után, a mik a vita folyamában felhozattak, nekem sem szükséges a javaslat minden részletével behatóan foglalkoznom. Nem is teszem ezt, hanem főleg a pénzügyminister úr tegnapi felszólalásában felhozottakkal és a javaslatnak némely kiemelkedőbb intézkedésével kívánok foglalkozni. *(Halljuk! Halljuk!)* A pénzügyminister úr felszólalásának legnagyobb részét a regale-kártalanítási eljárás dicsőítésére használta fel. Tudjuk, hogy a minister úr a maga részéről meg van elégedve az eredménynyel s az eljárást nagy mértékben helyesli és kifogástalannak tartja; ámde ha szertenézünk az országban és figyelmünket kiterjesztjük azon közhangulatra, mely a kártalanítási eljárás után támadt: vajjon az elégültségre fogunk-e okot találni; vajjon ha nézzük azon kártalanítási eljárás egyes motivumát, indokoltnak találjuk e a minister úr tegnapi lelkesült fellépését? Helyesnek találjuk-e pl. azt, hogy ezen eljárás folyamán az állam beváltotta a regalét magától az államtól és kártalanítást adott önmagának csak azért, hogy e hűbérjogot megszüntesse? Mert ezen eljárásnál azon anomalia történt, hogy az állam mindazon helyeken, a hol a regalenek azelőtt is önmaga volt birtokában, kártalanítást adott a kincstárnak és az által azon veszteséget szenvedte, mely a címletek kibocsátása folytán a közvetítésre esett. Hát mi történt a községekben? Az, hogy a midőn a minister úr egy évben beváltotta a regalét, a következő években ugyanazon községeknek adta azt át, de már azzal a különbséggel, hogy 14—15—20 ezer forint differentiát követelt a községektől, mert most már az állam vette kezébe a regalét. *(Derültség a bal- és szélsőbalon.)* Hát ez érdemel dícséretet, vagy érdemel dícséretet az, hogy az egyeseknek adott kártalanításnál az érték igazolására nem fogadott el mást, mint az adó-alapot, a mely tulajdonképen sohasem szolgál mértékül annak, hogy valamely jog létezik-e vagy nem létezik és hogy annak a jognak mi az értéke?

Vagy azt fogadjuk el ily helyes és dicséretre méltó körülménynek, hogy az egyik kártalanító fél: a pénzügyminister, odaáll s a biró szerepére vállalkozik. *(Igaz! Úgy van! a szélsőbalon.)* Hiszen mondhatom, hogy minden nemes intentio mellett is, melylyel a pénzügyminister úr ezen nehéz kérdést megoldotta, évtizedekig adózási törvényünknek egyik szégyenfoltját az fogja képezni, hogy a magyar állam megengedte magának, hogy a tulajdon szentsége fölött biróul magát a kincstárt jelölte ki. *(Zajos helyeslés a bal- és szélső baloldalon.)* Ne nézzük t. ház, mindannyian a pénzügyminister úr szempontjából ezeket a dolgokat. Ő igen helyesen azon eszmemenetnél fogva, melybe ő már évtizedek óta beleélte magát, csak egy szempontból, a fiscalitás szempontjából fogja fel és ítéli meg ezen kérdéseket. De nekünk, a kik a törvényhozó nehéz szerepét teljesítjük, a kik ezeket az élettel közeli összefüggésben látjuk, a fiscalitás mellett a polgárok anyagi érdekeit, a tulajdon jognak szentségét, a jog védelmét és uralmát is figyelembe kell-vennünk. *(Élénk helyeslés a szélsőbalon.)* És igen, ne engedjük meg azt, hogy a kincstár károsodjék, hogy arra ezen megváltás folytán valami hátrány súlyosodjék; de ne engedjük meg azt se, hogy a regale-megváltás czímén, tehát álürügy alatt a tulajdon elkobzásához nyuljunk s a polgároknak jogtalan károsodást és veszteségeket okozzunk. *(Úgy van! Úgy van! a szélsőbalon.)* A t. pénzügyminister urnak tehát, ha a kártalanítási eljárásról és a megváltásról szól, ezek után — azt hiszem — a szerénységnek alacsonyabb octávájú hangjain kellene szólania és azt kellene mondania: a regale-kártalanítás megtörtént, feledjük el, hogy történt és ne beszéljünk többé róla. *(Derültség a szélsőbalon.)*

Magával a javaslattal foglalkozva, t. ház, mindenesetre azt kell vizsgálni, hogy mi annak lényege? A mint én azt vizsgálom és tekintem, ezen javaslat első sorban, mint adóemelés tűnik fel. Hiszen eddig a magánfogyasztásnak az a része, mely a jelen törvényben adóztatás alá fog jutni, adótól ment volt; igaz, fogyasztási adó alá esett, de most a regalét, vagyis az italmérési illetéket és adót, mint új adót akarjuk arra kiterjeszteni.

A t. minister úr szereti előttünk kicsinyíteni és jelentéktelenné tenni ezen új adónak összegét és értékét. Nos, ha ez oly jelentéktelen és a mi aggogalmaink oly nagyok, talán hozzájárulhatna ahhoz, hogy ezen adóemelést egyszerűen ne hozza be; minthogy — szerinte — olyan jelentéktelen s egyáltalán nem tekintélyes összegről van szó, talán legegyszerűbb lenne az egészet elejtenie. *(Hnlyeslés és tetszés a szélsőbalon.)* De vajjon csakugyan oly lényegtelen-e ez az összeg? Megvallom, azon számításokhoz, melyeket Horánszky t. képviselőtársam tett, én még másokat is fűzök, a melyek engem még sajnosabb eredményre vezetnek ezen adó értékére nézve. Én azt hiszem, a pénzügyministernek kötelessége lett volna ezen adó méreteit nagyobb mértékben tisztába hozni, mint a hogy tette, mert akkor nem volnánk kénytelenek saját számításaink alapján pótolni ezt a hiányt.

Mit veszek én, t. ház, számításom alapjául? Veszem a bor és sörfogyasztási adót. Azt kell

Digitized by Google

fölvennük, hogy a bor- és sörfogyasztási adónak mely része az, a mely a jövőben ezen törvény alapján új adó alá vonatik? Hogy ezt megtudjuk, el kell hagynunk a korcsmában való fogyaszást és a szőlőtulajdonosok részéről való fogyasztást és csak a magánosok fogyasztását kell számításba vennünk. Én azt hiszem, nem csalódom, sőt kevés mértéket veszek fel, ha az összes fogyasztás 30%-át tekintem olyannak, a mi ezt a magánfogyasztást ki fogja adni. Már ha 30%-ot veszünk fel és azt az 1890-iki zárszámadás adataira alkalmazzuk, látjuk, hogy a boradónak összege az 1890-iki zárszámadás szerint 6,154 000 forint és a söradónak adóösszege 1,555.000 forint, a minek 30%-a 2,300.000 forintot tesz ki. Ez a 2,300.000 forint folyt tehát be, t. ház, abból az adóalapból, melyre most az ujabb három fortos adókulcsot fogjuk alkalmazni. És milyen adókulcs alapján folyt be ez a 2,300.000 forint? Befoly a harmadik osztályhoz tartozó községekben 1 forint 35 krajczáros tétellel, a minek tehát a három forintos tétel több mint kétszeresét képezi és befoly a II. osztályú községekben 2 forint 69 krajczáros adótétellel, melynél az új három forintos tehát ismét magasabb tételt fog képezni, úgy hogy, merem állítani: e 2,300.000 forintnál másfélszerte nagyobb lesz a három forintos adókulcs alkalmazása mellett befolyandó új adóösszeg s így az 3,450.000 forintot tesz ki. Ha ebből a zárt városokban befolyt összeget levonom, megközelítőleg három millióra teszem az ez adóemelés folytán előálló különbözetet.

Egy három millió forintnyi új adó vagy adóemelés, bárminek nevezzük is, nem rója-e ránk azt a kötelességet, hogy azt minden oldalról megfontoljuk, annak szükségét, a közönségre nézve terhes és nyomasztó voltát megvizsgáljuk és a szerint járuljunk annak megszavazásához, esetleg elvetéséhez? Én, t. ház, azon meggyőződésben vagyok — és ezt beszédem folyamán ismételni és kifejezni fogom, hogy a mai adóztatási rendszer mellett, a mai közteher viselés mellett semmiféle új adóteherhez, adóterheinknek emeléséhez semmi körülmények közt hozzá nem járulhatunk. *(Élénk helyeslés a szélsô baloldalon.)*

Azt mondja a t. pénzügyminister úr, hogy ez nem új adó, csak adó átváltoztatás és nem új adó, a mennyiben a korcsmai fogyasztás adóját ő lejebb szállítja, annak adóterhét kevesebbíti és ezt fogja csak a magánfogyasztásra rátenni. Ez úgy volna: ha például a házbéradót kevesbítenők és a házosztály-adóra tennők az előbbinek terhét, ez igenis adó-átváltoztatás, mely igazságosabb megoszlást eredményezhetne, de mindennél az alapfeltétel az, hogy az adó a másiknál le is szállíttasék és az adótétel annál valósággal kisebbedjék. De vajjon a korcsmai fogyasztásra kevesebb adót fogunk-e a jövőben kiróni, leszállítjuk-e annak adótételeit s nem fog-e az ugyanazon összegben megmaradni, a melyben azt az 1888: XXXV. tcz. megállapította? Mily jogczímen mondja tehát a pénzügyminister úr, hogy itt adóváltoztatás történik, hogy a korcsmai fogyasztás terheit könnyítjük, ellenben a magánfogyasztásra rakjuk a nagyobb terhet, mikor amannak adótételét egyetlen egy krajczárral sem kevesbítettük?

A t. minister úr azt mondja, hogy a kizárólagos jog alapján mégis nagyobb összeget vett be a kincstár, mint a mit most bevesz a kizárólagos jog megszüntetése után. De hiszen a kincstár legnagyobb részt továbbra is megmarad a kizárólagosság jövedelmében, hiszen a szeszre a kizárólagosság fenmarad. De e mellett én is hivatkozom arra, a mire tegnap Horánszky Nándor t. képviselő úr hivatkozott. Megengedhetőnek találta-e a pénzügyminister úr az ő alkotmányos érzékével, hogy a költségvetésbe eddig oly tételeket és oly összegeket állított be, a melyek nem törvényes adóztatási alapon nyugodtak? Hisz ez a három éves kizárólagosság nem arra volt a pénzügyminister úrnak 1888-ban adva, hogy abból az államkincstár számára megmérhetetlen összegeket szerezzen, hanem arra, hogy biztosítsa a regale-megváltási összeg amortisationalis összegét és a megszavazott adótételt általánosságban az országra nézve biztosítsa. Ő neki tehát, ha egy alkotmányos pénzügyminister érzékével és felfogásával jár el, nem lehetett ez összegeket nagyobb mérvben beállítani a költségvetésbe. És ez így is van. Hiszen tudjuk, hogy ezek az adóösszegek legnagyobb részben költségvetésen kivüli feleslegekként jelentkeztek s ha az állam most ezektől elesik, ebből az állam rendes háztartására és a kincstárra semmiféle kár nem háramlik. Három évvel ezelőtt megszavaztuk e regale-törvényjavaslatot alapos megvitatás és letárgyalás után, akkor a t. pénzügyminister úr tudta, hogy a kizárólagosság három év mulva meg fog szünni, ő oly előrelátó, hogy e három évi kizárólagosság megszüntetéséhez hozzákészült, hozzákészítette a költségvetést és az állam háztartását, mi nem számítottunk arra és ő sem számított arra, hogy három év mulva elő fog állani és tőlünk kárpótlást fog kérni a törvényben biztosított kizárólagosságnak ezen megszünéséért. Ha ez megtörténhetik, akkor ott fogunk állani, t. ház, ha a jelen törvényjavaslatban megszabott kizárólagosság meg fog szünni, hogy kárpótlásúl ismét egy újabb adónak behozatalát fogja a pénzügyminister követelni. Én ezen felfogáshoz, ezen eljáráshoz semmi körülmények között sem tudok hozzájárúlni. *(Élénk helyeslés a bal- és szélsőbalon.)* A t. pénzügyminister úr és a t. bizottság azt

Digitized by Google

mondja, hogy íme ez egy méltányosabb adóztatási mód, mert most már nemcsak a korcsmai fogyasztás, tehát nemcsak a kis mértékben való fogyasztás, hanem a magánfogyasztás, a birtokosoknak és a tehetségesebbeknek a fogyasztása is adó alá vonatik s ennek következtében egy méltányosabb adóalapot és adóztatási módot fogunk nyerni.

T. ház! Emlékezetemben van, hogy az italmérésről szóló törvényjavaslat tárgyalása alkalmával épen én mutattam rá a törvényjavaslatnak azon hiányára, hogy az tulajdonképen csak a kis fogyasztást vonja adóztatás alá, míg a nagy fogyasztást a gazdagabb és vagyonosabbaknak fogyasztását az adó alól felmenti. Én követtem azt, hogy igenis a fogyasztási adó rendszere helyeztessék az egyenletes megadóztatás alapjára, a midőn minden fogyasztás, tekintet nélkül arra, hogy az italt ki veszi és hol veszi, korcsmában-e vagy magánhelyen, szőlőbirtokos-e vagy nem szőlőbirtokos, minden fogyasztás egyenlően adóztatás alá kerüljön. Csakhogy ennek egy feltétele van és akkor ezen feltételt ki is emeltem: tudniillik az általános megadóztatás esetében egy máltányos és közepes adókulcsot kell megállapítani, mert nagyon természetes, ha egy nagyobb adókulcsot állítunk fel, akkor nem lehet azt általánosítani a magánfogyasztásra is, mert az csak alacsonyabb adótételt tűr meg. És akkor, mikor én, t. ház, méltányos és alacsonyabb adókulcs behozatalát és ennek következtében általánosítását kívántam a fogyasztás megadóztatásánál, azt mondotta a t. minister úr: ne szállítsuk le az adókulcsot, hiszen ugy is csak a korcsmai fogyasztás jön adóztatás alá, a magánfogyasztás adóztatás alá nem kerül.

Most, t. képviselőház, megfordúl a dolog. Most arra való tekintettel, hogy legyünk méltányosak, azt mondja a pénzügyminister úr: azt az adóalapot, a melyet eddig kibocsátottunk, a teher alól, vonjuk be és azt a nagy adókulcsot alkalmazzuk arra is, hogy ez által a méltányosság szempontját kielégítsük. *(Igaz! Úgy van! a szélső baloldalon.)* Ebben az eljárásban senki sem fog méltányosságot találni. Fog találni igenis egy nagyon is számító financialis eljárást, a mely először alkalmaz egy magas kulcsot azért, hogy kivételesen lehessen azt alkalmazni s azután ezen magas kulcsot általánosítsa, *(Igaz! Úgy van! a szélsőbaloldalon.)* igaz, még nem az egész körre, de a harmadik lépés majd ismét az lesz, hogy a harmadik körre is ki fogjuk terjeszteni az adóztatást, mindig annak a magas adókulcsnak megtartása mellett. Én ma is azt mondom, ahhoz ragaszkodom, azt tartom helyesnek, hogy legyen a fogyasztási adó általános, legyen az ebben az országban mindenkire nézve egyformán kötelező, de akkor nem lehet és nem szabad az adókulcsnak oly magasnak lenni, nem szabad 6 forint 40 krajczáros, 6 forintos és ilyen nagytételeket megállapítani, mint a minőket ezen javaslat is megállapít, hanem ennek feléig vagy legalább is kétharmadáig kell azt leszállítani. *(Helyeslés a szélső baloldalon.)*

T. képviselőház! Hogy ezen eljárás magában véve adóemelést képez, az adóztatásnak egy helytelen módját, azt kiemeltem; ehhez hozzá kell még közvetlenül mindjárt fűznöm azt, hogy ez a javaslat adóztatási eljárás tekintetében is oly helytelen eljárást honosít meg, a melynek elfogadását alkotmányos államban mindenesetre meg kellene gondolni. *(Igaz! Úgy van! a szélső baloldalon.)*

A javaslat ugyanis azt mondja, hogy a mit a magánfogyasztásra ki akarnak vetni adó fejében, ezt a pénzügyi közegek, a pénzügyigazgatóság, a pénzügyministerium egyes községek részére kipuhatolja s ha az a község nem akarja a kipuhatolt összegért az adót kibérelni, egyszerűen a pénzügyministerium által megállapitott összegben tartozik azon váltságot megfizetni, mert az ráutaltatik kényszerrel, pénzügyigazgatósági és pénzügyministeri rendelettel. És ezen parancsok folytán a pénzügyi közegek által kipuhatolt adómennyiséget a kir. kincstárnak azon községek beszállítani tartoznak minden felebbezés és minden tiltakozás kizárásával.

Csanády Sándor: Valóságos önkény!

Holló Lajos: No,t. ház, igaz, hogy a fogyasztási adóknál ez eddig is így volt; az is igaz — ismét előnyére mondom a t. pénzügymínister úrnak — hogy kevés esetben alkalmazta ezen abnormis ejárást. De t. ház, helyes-e, ha meg volt is ez a baj eddig, hogy, midőn újabb terheket rakunk a nemzetre, ezeket fokozzuk az által, hogy a nagyobb adótétel alkalmazásánál is ugyanazon visszás és helytelen adóztatási eljárást alkalmazzuk, a melyet eddig a kisebb adóra nézve megállapítottunk.

Nem az volna-e a helyes és egy alkotmányos kormányzáshoz méltó tény, hogy, a mint kiderül, hogy kisebb adótétel mellett is oly eljárás dívik, mely szabad államban nem járja meg: azt ekkor eltöröljük; nem pedig, midőn felemeljük az adótételt, midőn kiterjesztjük tágabb körre, akkor is ezt a hiányos, rossz visszautasító eljárást még erre az adózási módra is kiterjeszszük? És mily eljárás követtetik általában a községekkel szemben t. ház? Kíváncsi vagyok s arra felvilágosítást is kérek, hogy vajjon a részesítés a jövőben mily mértékben és mily módon czéloztatik keresztülvitetni? Az italmérési adó a fogyasztási adóval egyesíttetik, hogyan fogják szétválasztani — hogy a

Digitized by Google

község részesedési arányát kiszámítsák — hogy mi lesz az italmérési adó és mi lesz a részesítés kulcsa? Fogják-e a magánfogyasztás adóját a részesítésbe beleszámítani, vagy csak a korcsmait? Erre nézve felvilágosítást kérek.

Wekerle Sándor pénzügyminister: Természetesen valamennyit!

Holló Lajos: De a mit az eljárásra vonatkozólag különösen kiemelni kívánok, az a kíméletlenség, a melyet a pénzügyi közegek a községek adó- és vagyonkezelésével szemben elkövetnek. Ezek a községek ugyanis, hogy megszabadúljanak az adóbérlőknek annyira kellemetlen eljárásától, önmagok folyamodnak a bérletért s hogy mégis valami kis jövedelmet biztosítsanak maguknak — mert a minister nem engedi meg, hogy nyíltan pótadót csatolhassanak a fogyasztási adóhoz — némileg magasabb összegeket vesznek be saját közegeik által, mint a mennyi a bérleti összeg és évről-évre saját culturalis czéljaikat, kiadásaikat ebből a pótlékból iparkodnak fedezni. És midőn elkövetkezik a másik bérleti év, a pénzügyi közegek mindig azt szokták vizsgálni, vajjon a község nem ért-e el nagyobb eredményt, nem volt-e magasabb jövedelme a bérletből? És ha kideríthető, hogy módjában volt nagyobb összeget értékesíteni, akkor azt mondják: ti nagyobb összeget fizessetek az államnak, mert hiszen nagyobb volt a jövedelmetek!

Így az egész culturalis törekvés meg van bénítva a községi életben, mert a községek nem képesek, mint a t. pénzügyminister úr is mondja, egyenes adózási erejüket tovább növelni; az indirect adókat pedig, mint kiemeltem, nem czélszerű nekik emelniök, mert a mint tudomására jut a pénzügyminister úr közegeinek, hogy az emelkedett, azonnal eljönnek, elescamotirozzák, elveszik és a kincstár javára értékesítik azt a kis többletet, a mit a községek nagy nehezen elérhettek.

A kezelési módon kivül még a kizárólagosság az, melyet én nagymértékben perhorrescálok a javaslatban; mert a kizárólagosság tulajdonképen mit jelent? A kizárólagosság azt jelenti, hogy törvényen kivüli állapotot teremtünk meg. Az adózó polgárok helyes adóztatása mellett, ha már el kell szenvedniök a súlyos adóztatás minden terhét és viszontagságait, egyet joggal megkövetelhetnek az államtól: azt, hogy tudhassák, mily adómérték az, melylyel az állam vaketsujtani fogja? Az italmérési adó törvénybe ön iktatva; a fogyasztási adó törvénybe van iktatva, de a kizárólagosság által, t. uraim, mindez fictiová válik, mert egyszerűen a kincstártól, egyszerűen a bérlőtől függ, hogy az adózó polgártól ezen adótétel kétszerese, háromszora vagy többszöröse vétessék-e be adó gyanánt. Mily közállapot az, hol a polgárok ki vannak szolgáltatva a kincstár közegei, vagy a bérlők önkényének és secaturájának? A hol nincs nyugalma sem községnek, sem egyesnek arra nézve, mily önkénynyel, mily szigorral és magas adótételekkel fogják azon kizárólagos italmérési jogokat érvényesíteni? Ha a kizárólagosság továbbra is fentartatik három éven keresztül és még kiterjesztetik másik három évre, az csakugyan a jogállapotnak egyszerűen megtagadása lesz, a mit a t. képviselőháznak elfogadásra nem ajánlhatok. És mennyire fogja ez bonyolítani az adókezelést, most már lesz szabad bormérés és kizárólagosság: tehát lesz korcsmai engedély és ehhez fűzött illeték; lesz borfogyasztási adó általános és borfogyasztási adó, a mely alól ki lesznek véve a szőlőtulajdonosok; lesz zárt városok rendszere és nyilt városok rendszere; lesz három rendszerű község; lesznek bérlők, kik a kizárólagos szeszjogosulttól, lesznek kik a községtől s kik az államtól kapnak szeszt; lesznek korcsmárosok, kiknek a minister úr felmondott, de egy évig nem lehet tőlök elvenni a jogot és kiktől 5 évig nem lehet elvenni; lesznek korcsmárosok, kiknek 10%-kal kevesebbért tartozik eladni a főbérlő, mint a mennyiért ő birja. Mindez sajátságos chaosban lesz. És ha hozzávesszük az esetleges éjjeli meglepetéseket, mikor a polgárok pinczéjét és lakását feltörik a pénzügyi közegek; ha hozzávesszük a jövedéki kihágásokat, melyekbe úton-útfélen belebonyolódunk; ha hozzávesszük a felutazgatásokat a pénzügyministerhez és kegyelmének folytonos kikérését: előttünk áll tiszta képe Magyarország fogyasztási adórendszerének a 19-ik század utolsó évtizedében, mely egy ügyes és sok tekintetben genialis pénzügyminister kormányzatának negyedik évében meg van teremtve és fenn van tartva. Helyes-e, t. ház, ily chaoticus, rendszertelen, bizonytalan, ellenmondó adózási rendszert tovább tűrni és fentartani?

És milyen jogállapot még az, a mi e javaslat 14. §-ában foglaltatik és melyre rámutatott már Horánszky t. képviselőtársam? E szakasz kimondja, hogy a szerződések egyszerűen megsemmisíttetnek. Hányadik szerződés-megsemmisítés már ez, mióta a fogyasztási adók rendszerét módosítjuk? Megsemmisíttettek a regale-kártalanítás alkalmával mindenféle szerződést; a magánházak és korcsmai helyiségek átvétele vagy át nem vétele a t. minister úr tetszésére lett bizva; minden új bérletnél vitássá, kétessé lett téve a bérlők és községek helyzete. Eltelik három év és ime ismét egy törvény, mely a fennálló szerződéseket megsemmisíti, mely a községeket eddigi berendezésökben megzavarja, zavarokat, rendetlenséget fog háztartásukban előidézni.

Digitized by Google

Így áll a törvényjavaslat képe, t. ház. Lehet, hogy nem mindenben helyesen, de mégis nagy körvonalakban, azt hiszem helyesen ítéltem meg a törvényjavaslat rendelkezéseit. Helyesen ítéltem meg, hogy ez egy új adót képez, mely elég tekintélyes, daczára annak, hogy a t. pénzügyminister úr kicsinyelte; mely azzal a szomorú jövővel is bir, hogy mint minden adó, azon természetes emelkedés folytán, melyhez hozzá vagyunk szokva a pénzügyi közegek kiméletessége folytán, folyton folyvást emelkedik. Ez egy zaklató, chaoticus adózási rendszer, mely kiméletlen a polgárokkal szemben, a kizárólagosságnak továbbra is fentartásával és mindazon hátrányokkal, melyek e javaslathoz vannak fűzve és melyek azt a házra nézve elfogadhatatlanná teszik.

Van mégis e vitának egy vigasztaló vonása és ez abban áll, hogy a t. pénzügyminister úr megígérte, hogy a fogyasztási adók reformját a legközelebbi időben — nem mondta, hogy a legközelebbi évben — keresztül fogja vinni. Akkor csakugyan azt ajánlanám, ha a reform küszöbön áll és más fogyasztási adórendszerre akarunk áttérni, hogy akkor ne bolygassuk a meglevőt. Megmondom főleg miben áll ennek indoka. Abban, hogy az adózó közönségnek egy új rendszerhez hozzászokni, ha az talán némileg jobb is, mindig terhesebb és nehezebb és az mindig az adózó közönségnek több károsodásával és csalódásával jár. Ha kilátásba van véve — és én teljesen hiszek a pénzügyminister úr igérete komolyságában — hogy a fogyasztási adók reformáltatnak, akkor hagyjuk meg az állapotokat úgy, a mint vannak azon időkig, míg ezen reform bekövetkezik. Ha ez a kincstárnak némi hátrányára, az adózó polgároknak némi könnyebbségére lenne is, szerezzük meg végre ennek a nemzetnek azt az örömet, hogy törvény nem alkotása által előnyhöz jut, hiszen úgy is sok hátrányt idézünk elő a törvények alkotása által. *(Úgy van! Úgy van! a szélsőbalon.)* De ezzel kapcsolatban felhívom a minister úr figyelmét arra is, hogy ne csak a fogyasztási adók rendszerét, hanem általában az egész adórendszert vegye tüzetes revisio alá és annak egyes alkotó részeit hozza a törvényhozás elé. Én nem képzelem, t. ház, hogy egy adórendszert egyszerre egy egységes törvénykönyvben reorganisalni lehessen. S nem hiszem, hogy máskép tehessen egy ambitiosus pénzügyminister, mint úgy, hogy tisztán állván előtte egész adórendszerünknek képe, azt a törvényhozás előtt kifejti, elfogadhatóvá teszi és egyes részleteit positiv alakban előterjeszti. Hogy miért kell nemcsak a fogyasztási adókat reformálni, hanem adórendszerünk további részeire is kiterjeszkednünk, azt mutatják azok a számok, a melyek adórendszerünkben szemünkbe tűnnek.

Az 1892-ik évi költségvetésből véve az adatokat, egyenes adóink brutto összegükben 99 millióval vannak felvéve, közvetett adók czímén pedig, ha a fogyasztási adókat 46, az italmérési adót 15, a dohány brutto-jövedelmet 49 millió, a lottójövedéket 2,700.000 forint, a sójövedéket 15, a bélyeget 10 millióval veszszük és ehhez hozzászámítjuk a vámoknak reánk eső 30%-át 11 milliót, mely szintén közvetett adóját képezi az államnak — mondom, — közvetett adók czímén 150 millió forintot vesz be az állam és ha leszállítjuk a beszerzési és termelési költségeket, akkor 847 millió forint egyenes adóval 104 millió tiszta közvetett adó áll szemben. Tehát adórendszerünkben a közvetett adók brutto 51 millióval, nettó pedig 17 millióval nagyobbak, mint az egyenes adók. Hogy bizonyos rendszer jöjjön az egyenes és közvetett adóknak egymáshoz való viszonyába, azt mindnyájan természetesnek és szükségesnek találjuk. Általában azt szokták mondani, hogy a két adónemnek harmonicusan kell alkalmaztatni a közszükségletek fedezésére. De, t. ház, mostani adóztatási rendszerünk mellett mindig a kisebb jövedelem, a fogyasztás apróbb tételei köteleztetnek a közszükséglethez való hozzájárulásra. Hogyan engedheti meg az állam, hogy olyan adóztatási rendszert állapítsunk meg, melyben a sóra 15 millió forint közterhet vet ki; hogyan engedheti meg a t. ház, hogy a húsból, a mely szintén életszükségleti czikk, oly tetemes jövedelem folyjon be, hogy a lottó fentartassék ez országban, akkor, midőn azon nagyobb jövedelem, a mely a közterhekhez való hozzájárulásra leginkább volna kötelezhető, mindig kitér az adóztatás, mindig kibúvik a közterhek viselése alól. Mikor jövünk már azon nagyobb gondolatra, hogy létesítsünk egy adórendszert, a melyben minden jövedelem aránylagosan legyen megadóztatva? *(Helyeslés a szélső balon.)*

Meddig tartjuk fenn azt a rendszert, a mikor mindig a kis jövedelmet, a kisebb fogyasztást terheljük nagyobb és nagyobb adókkal és közszükségleteinknek több, mint felét ruházzuk arra az adóviselőre, a ki kevésbbé képes annak megfelelni. *(Helyeslés bal felől.)* Helyes adórendszernél, a melyre én számítok és bízom benne, hogy eljön az idő, a mikor Magyarország ehhez hozzá fog jutni, bizonyára nem fogjuk nélkülözhetni a közvetett adókat sem, de egyenes adóinkat is akként fogjuk berendezni, hogy magasabb jövedelmeink emelésének fokozása mellett helyes, igazságos adóztatás és a szükségletekhez való arányos hozzájárulás következzék be. *(Élénk helyeslés bal felől.)*

Mily sok minden függ azzal össze, midőn egy adóreformba fogunk. És mi új adóztatást akarunk behozni, a mely ismét a mérleg azon

Digitized by Google

részét nyomja le, a mely már úgy is nagyon le van nyomva s a mely a kisebb fogyasztást s a kisebb jövedelemmel rendelkezők megélhetését teszi kétségessé. *(Élénk helyeslés és tetszés a bal- és szélső baloldalon..)*

Talán bőven is indokoltam azt, hogy én e javaslathoz, a melyről tudom, hogy nemes intentióból veszi eredetét, hogy az államháztartás minden lehetőleges megzavarása kikerültessék, mondom, ehhez a javaslathoz nem járúlhatok; de midőn azt látom, hogy ezen csekély előny, a melyre a t. pénzügyminister ebből számít, rendkívüli mértékben túlsúlyba van helyezve azon hiányokkal, a melyek ebből következnek: azt hiszem, hogy leghelyesebb volna azon álláspontot elfogadni, hogy a statusquohoz ragaszkodjunk, hogy föntartsuk azt az adóztatási rendszert, melyet az 1888-iki törvény megállapított s akkor a legközelebbi jövőben helyes adóreform alapján fogyasztási adóinkat, közvetett és egyenes adóinkat jó alapra helyezzük.

E szempontokból nem fogadom el a törvényjavastatot, hanem pártolom Horánszky Nándor t. képviselőtársam határozati javaslatát. *(Élénk helyeslés a bal- és szélső baloldalon.)*

Molnár Antal jegyző: Láng Lajos államtitkár!

Láng Lajos államtitkár: T. ház! *(Halljuk! Halljuk!)* Méltóztassék megengedni, hogy mindenekelőtt az előttem szólott t. képviselő urnak fejtegetéseivel foglalkozzam. *(Halljuk! Halljuk!)* A t. képviselő úr nem ettől a javaslattól, hanem egy széles átfogóbb adóreformtól várja adóztatásunk helyesebb berendezését. Én bocsánatot kérek, de azt hiszem, hogy ily általános jelszavak hangoztatásával a dolgot nem fogjuk előbbre vinni *(Úgy van! jobb felől)* és különösen félek akkor, midőn a t. képviselő úr az adóztatás terén oly cardinalis tévedésben van, a mely, azt hiszem, kizárja azt, hogy egy adórendszert lehessen kitalálni, a mely a mellett, hogy helyes is legyen, egyszersmind az ő tetszését is kinyerje. *(Helyeslés jobb felől.)* Mert ha azt méltóztatik mondani, hogy a helyes adórendszernek kriteriuma az, hogy a közvetett és egyenes adók körülbelül a felét-felét tegyék ki az egésznek . . . *(Felkiáltások a szélső baloldalon: Ezt nem mondta!)* De mondta, lehet hogy a képviselő úr nem értette meg. Méltóztassék szemügyre venni az európai államok budgetjeit és azt fogja találni, hogy a fogyasztási adók az egyenes adóknak nem ugyanazonosát teszik ki, hanem többszörösét, *(Helyeslés jobb felől.)* legalább minden oly államban, hol a közjövedelmek jelentékenyebbek. 1868-ban volt ilyen az arány nálunk az egyenes és fogyasztási adók közt, a midőn az ország kormányzatát átvettük és akkor mindig az volt a fennállott adózási rendszer ellen a kifogás ép azon oldalról, hogy közvetett adóinkat általában nem tudjuk fejleszteni. *(Úgy van! jobb felől.)*

De engedjen meg a t. képviselő úr, az ő magatartása, midőn most a magasabb jövedelem megadóztatását követeli, nagyon emlékeztet engem Kerkápolyi Károly volt ministernek egy igen érdekes mondására, a melyet nem ugyan itt a házban, de az egyetemen, mint tanártól hallottam tőle. Kedvencz előadási anecdotája volt, hogy volt egyszer egy igen magas állású földes úr, a kit az évek különböző szakaiban megexequáltak és mindig azt mondta: édes barátom, most nem fizethetek, beláthatod, hogy nyáron nagy költségeim vannak; őszszel pedig azt mondta, hogy ezért, meg ezért nem fizethetek és igy az évnek mind a négy szakában talált valami ürügyet, hogy miért nem fizethet. Utoljára azt kérdezte tőle Kerkápolyi, a ki különben is jó viszonyban volt vele: »Édes barátom, belátom, hogy ekkor és ekkor nem fizethettél, de mondd meg nekem, mikor jön el az az idő, a mikor fizethetsz?« *(Derültség a jobboldalon.)* Igy van a képviselő úr is. Ma, midőn megadóztatás alá akarjuk vonni azoknak fogyasztását, a kik egészben véve kedvezőbb helyzetben vannak, azt mondja, hogy ezt nem lehet tenni, hanem tessék az egyenes adónál érinteni a magasabb jövedelmet. 1888-ban — ha nem méltóztatnak rá emlékezni, itt van nálam a beszéd, mely nagyon zajos helyesléssel találkozott azon padokon — azt méltóztatott mondani, hogy ezen italmérési adó, úgy a hogy van, a hűbériség maradványa, mert ennél magasabb adó alá van vetve a szegényebb osztály, mig a felsőbb osztály adómentes marad. Látom, hogy a képviselő urban is meg van a jóindulat, hogy mindig meg akarja adóztatni a felsőbb osztályt, de egyszersmind gondoskodik róla, hogy a mikor rákerül a sor, komoly baj ne származzék belőle. *(Élénk derültség és tetszés a jobboldalon.)*

Méltóztatott ecsetelni, hogy minő irtóztató chaosban szenvedünk ma az adóztatásnál s ugyanekkor méltóztatik elmondani a pinczékbe éjjel betörő fináncok keserves históriáját. *(Derültség jobbfelől.)*

Horánszky Nándor: Nem a fináncokra keserves, hanem az adózókra! *(Élénk derültség a bal- és szélső baloldalon.)*

Láng Lajos államtitkár: Értem azt, t. ház, hogy mások a fináncokat tréfa tárgyává teszik, de olyan férfiúnak, mint a t. közbeszóló, a ki képességeinél és itteni szereplésénél fogva, azt hiszem, teljes joggal mutatja azt az ambitiót, hogy valamikor a pénzügyi administratiot vezetni akarja s a kinek valamikor nagy szüksége lesz majd ezekre a közegekre, talán nem volna szabad ezekről a közegekről olyan kicsinyléssel nyilatkozni. *(Zajos derültség és tetszés a jobboldalon.)*

Digitized by Google

Azt méltóztatik tehát mondani, hogy milyen chaosban szenvedünk ma. De hogyan van az, t. képviselő úr, hogy a mikor a helyzetet ilyen chaoticusnak méltóztatik találni, mégis a mai állapotokat kívánja fentartani? *(Helyeslés jobb felől.)* Mert a ki a mai állapotokat chaoticusaknak tartja — kétségtelen is, hogy igen sok visszásság van e téren — annak nem szabad azzal biztatnia magát, hogy majd valamikor holnap, vagy holnapután teszszük jóvá a dolgot, nem szabad azt az elvet alkalmaznia, hogy ne halasszuk holnapra, a mit holnaputánra is halaszthatunk: hanem arra az elvre kell helyezkednie, ha a létező állapotokon segíthetünk, ezt a segítséget meg is kell ragadni. *(Élénk tetszés a jobboldalon.)* Már pedig ha a két italmérési adónak, t. i. a kimérési és fogyasztási adónak egyesítése semmi előnynyel nem is fog járni a közönségre, de hogy csökkenni fog mellette a közönség zaklatása, ez bizonyos. *(Úgy van! Úgy van! a jobboldalon. Ellenmondás a bal és szélső bal felől.)* Nem beszélek azokról, a kik ezentúl fognak fizetni egy olyan adót, a melyet eddig nem fizettek, hanem beszélek a nagy összességről, mely eddig is fizette mind a két adót. Azokra, tehát az ország zömére nézve ezen két adó egyesítése nemcsak kezelési, bureaucraticus szempontból lesz nagy előny, hanem magának a fogyasztó közönségnek érdekében is fog állani. *(Úgy van! jobb felől.)* Ne méltóztassék gondolni, hogy abban előny van, hogy a borfogyasztási adó az egyik bérlőnek és az italmérési adó másik bérlőnek a kezében van. Fájdalom, igen sokszor fordulnak elő esetek, hogy a szegény emberek tudatlanságból követnek el jövedéki kihagást, mert bejelentik ugyan a borfogyasztási adó bérlőjénél, de elfelejtik bejelenteni a másik bérlőnél is és midőn az egyiknél bejelenti, azt hiszi, hogy mindent elvégzett és egyéb tartozása nincsen. A kik ismerik ezeket az állapotokat — és a t. képviselő úr mindenesetre ismeri azokat — azok nem fogják tagadni, hogy ezen két adónak egyesítése nem hogy nem szaporítja, hanem egyenesen egyszerűsíti az administratiot és egyszersmind a közkötelezettségekkel terheltek előnyére tisztázza a helyzetet, mert a helyett, hogy két közeggel állanának szemben, csak egy közeggel fognak szemben állani. *(Helyeslés. Úgy van! jobb felől.)* Ezzel talán végezhettem volna a t. képviselő urral, azonban legyen szabad még arra nézve észrevételt tennem, hogy méltóztatott a pénzügyminister hibáztatni és őt bizonyos tekintetben szemrehányással illetni azért, mintha dicsekedéssel említette volna a kártalanításnál és az italmérési adónál elért eredményeket. *(Halljuk! Halljuk!)*

Szerettem volna a t. képviselő urat látni, hogy abban az esetben, ha nem feleslegek, hanem minusok állottak volna elő, mennyivel nagyobb erővel méltóztatott volna a pénzügyminister hibáztatni azért az elhibázott politikáért, mely ezeket és ezeket a bajokat vonta maga után és e mellett még az ország financiait is megrontotta. *(Úgy van! jobb felől.)* Azt tartom, hogy minden pénzügyminister ki lesz téve mindig annak a veszélynek, hogy azt fogják mondani róla, hogy vagy nagyon kevés pénzt tudott a közszükségletek fedezésére előteremteni, vagy nagyon sokat. E két szemrehányás közül mindig jobb a második, hogy többet kell szerezni, mert ezt a vádat könnyebben el lehet viselni, mint, ha azt a vádat vetik szemre, hogy kevesebbet szerzett. *(Úgy van! jobb felől.)*

A mi a felszólalt többi képviselő urakat illeti, talán lesz alkalmam beszédeikre később reflectálni, ha a t. ház szíves türelmével megajándékoz, midőn annak a férfiúnak a beszédére teszem meg észrevételeimet, a ki ezt a vitát, legalább az ellenzék részéről, tegnapi felszólalásával megindította. Csak még egy dologra akarok reflectálni, a mely a t. képviselő úr beszédében nem volt megemlítve. És ez Okolicsányi Ödön t. képviselő úr kifogása az újbóli megadóztatás tekintetében. *(Halljuk! Halljuk!)* Valóban nem értem azokat az aggályokat, melyeket ezen a czímen lehet a törvényjavaslat ellen felhozni, mert azt mondani, hogy ez a javaslat, ha törvénynyé lesz, törvényesíti a műbort, ez egy alap-tévedés, melyet igazolni nem lehet. Mit mond ez a javaslat? Azt mondja, hogy a műbort is meg fogjuk adóztatni. *(Fölkiáltások bal felől: Hol?)* Ott, a hol fogyasztásra kerül. Az alapelv, hogy ott kell megadóztatni, a hol fogyasztásra kerül. Már most azért kell a zárt városokra nézve kimondani, mert a nyilt helyeken úgy is meg lehet adóztatni. Azért van tehát szükség erre, hogy itt is meg lehessen adóztatni. *(Fölkiáltások bal felől: De ez nincs a törvényben! Zaj jobbról.)*

Kun Miklós: Ebben a törvényben ez nincs benn!

Láng Lajos államtitkár: Ámde mi a mai állapot? *(Halljuk! Halljuk!)* A mai állapot az, hogy a műbor kibújhat az adó alól; ennek következtében azt kérdem a t. képviselő úrtól, mikor van jobb helyzetben a természetes bortermelő: akkor-e, ha a műbor megadóztatva lesz, vagy pedig akkor, ha nem lesz megadóztatva? Az más kérdés, hogy a műbor eltiltassék-e, avagy nem? Ez nem tartozik e javaslat keretébe. Mihelyt azonban elhatározza a törvényhozás, hogy a műbor eltiltassék: akkor a műbor után nem fog adó fizettetni, hanem el fogják azt confiscálni. A míg e ház e tekintetben nem határoz: addig nemcsak hogy hátrányára nem válik a természetes bortermelőnek a műbor megadóztatása,

Digitized by Google

hanem előnyére lesz az, ha a műbor, a mely eddig kedvező viszonyok közt versenyezett vele, ezen túl ugyanazon terheket fogja viselni, mint a melyet a természetes bor visel. *(Helyeslés a jobboldalon. Ellenmondás bal felől.)*

Wekerle Sándor pénzügyminister: Úgy látszik, nem olvasta a javaslatot! *(Mozgás bal felől. Tetszés jobbról.)*

Láng Lajos államtitkár: Miután Deésy Zoltán képviselő úr szintén olyan dologról szólott, melyet Horánszky Nándor képviselő úr nem érintett: szabadjon erre nézve is egy rövid észrevételt tennem. *(Halljuk jobb felől.)*

A t. képviselő úr azt mondta, hogy hiszen a 4. §. a legamabilisabb confusiora vezet, mert abból absolute nem okosodhatik ki senki, mert annyi mindenféle törvény van benne citálva, hogy abból a legnagyobb zavar lesz a további kezelésnél. *(Halljuk! Halljuk!)*

Ha a t. képviselő úr azt az elvet követte volna, a mit a doctorok szoktak követni, mikor a diagnosist csinálják, hogy t. i. nemcsak azt az esetet nézik, a mi a szemeik előtt lebeg, hanem azokat az eseteket is, a melyek nincsenek szemeik előtt: akkor megtalálta volna a dolog magyarázatát; de a t. képviselő úr a sok fától nem látta az erdőt, mert nem vette észre, hogy itt az alaptörvény, az italmérésre vonatkozó törvény nincs felemlítve és ha ezt észrevette volna, akkor világosan állott volna a képviselő úr előtt, hogy micsoda törvény nincs említve.

Itt az alapvető törvény az italmérési adóról nincs felvéve s csakis olyan törvény van említve, a mely csak a fogyasztási adóra vonatkozik. *(Úgy van! jobb felől.)*

Ezzel meg van fejtve az a roppant nehéz rebus, a melyet a képviselő úrnak nem sikerült megfejtenie. Más szóval a szakasz nem jelent egyebet, mint azt, hogy az adó nem az italmérési, hanem tisztán a fogyasztási adó mintájára fog beszedetni. Ez annak a roppant nehéz és a t. képviselő úr által megmagyarázhatatlannak odaállított ténynek egyszerű megfejtése. *(Helyeslés a jobboldalon.)*

Szabadjon most már áttérnem Horánszky Nándor képviselő úrnak tegnap elmondott beszédére. *(Halljuk! Halljuk!)* Talán nem szükséges mondanom, hogy én, a ki már hosszabb idő óta vagyok e háznak tagja és így nem egyszer volt alkalmam a képviselő úrral itt mérkőzni, a képviselő úr képessége és ismeretei iránt a legkiválóbb tisztelettel viseltetem. És ha daczára ennek, véleményt kell mondanom tegnapi beszédéről: constatálhatom, hogy a javaslat készítői és egyáltalában mindazok, a kik annak megalkotására befolyást gyakoroltak, csakis örülhetnek tegnapi beszédének, mert az — habár azzal a szándékkal lett elmondva, hogy a javaslatot tönkretegye — méltóztassék elhinni és ne tessék rossz néven venni, csak használt, de nem ártott a javaslatnak. *(Igaz! Úgy van! a jobboldalon.)* A t. képviselő úr mindenféle kifogásokat tett a javaslat ellen, de daczára annak, hogy épen ezen a téren a háznak talán egy tagja sem mutatott olyan assiduitást és oly nagy szorgalmat a dolgok elsajátításában, mint épen ő, elmulasztotta nemcsak e javaslatnál, hanem már visszamenőleg az italmérési adó tanulmányozásánál a kérdést tanulmányozni. *(Mozgás bal felől.)* Egy pár dologra nézve ő maga is elismerte, hogy azokat nem ismerte. Nem tudom mit méltóztatott ezzel kifejezni; a szó ez volt: nem értem. Lehet, hogy ez kritika akart lenni, hogy a dolog oly helytelen, hogy nem lehet megérteni, de én ezt bona fide érthetem úgy is, hogy a képviselő úr nem foglalkozott vele annyira, hogy megérthette volna. *(Derültség bal felől.)* Ily kifogás volt az is, hogy a képviselő úr kérdezte: hogy van az, hogy az italmérési adó zárt városokban kisebb, mint nyilt városokban? Hozzátette ugyan concessioként, hogy addig, míg a magánfogyasztás nem vonatott be, volt ennek valami értelme, de ma egyáltalában nincs. Hát én megmagyarázom miért kisebb. Azért, mert a zárt városok fogyasztása az utolsó literig ellenőrizhető, vagy — hogy ne túlozzunk — mert történhetnek kisebb-nagyobb visszaélések, igen minimalis az a mennyiség, mely nem kerül adó alá. Nyilt községben ez sehol sincs úgy. Ott a megadóztatás alá kerülő mennyiség mindig tetemesen csekélyebb lesz a tényleg fogyasztott mennyiségnél, mert hisz oly költséges financ-szervezettel nem láthatjuk el az országot, hogy tudomásunk legyen minden egyes hektoliterről, melyet bevisznek bármely legkisebb községbe, különösen némely nagy terjedelmű alföldi községekbe, melyek inkább tanyákhoz, mint rendezett városhoz hasonlítanak.

Horánszky Nándor: Ezt mondtam én is.

Láng Lajos államtitkár: Nem egészen ezt, hanem ehhez egészen hasonlót! És ha ezt méltóztatott mondani: bocsánatot kérek, nem értem a consequentiát. Egészen drasticus példával akarom megmutatni, mennyire nem lehetséges a fogyasztási adóval utólérni az egész fogyasztott mennyiséget. A borról nincs tudomásunk, hogy mennyi termeltetik nálunk, mert ily statisztikánk nincs. A boldogult Schwartzer egykor úgy számította ki, hogy minden magyar ember mennyit ihatik meg; *(Derültség.)* de ma így nem lehet csinálni statisztikát. De itt van pl. a czukor. Erről tudjuk, mennyi termeltetett és mennyi került termelési adó alá. Ez tett hatszázezer métermázsát; de fogyasztási adó alá nem hatszázezer, hanem csak négyszázezer métermázsa került, daczára

Digitized by Google

annak, hogy a kivitel nem jő itt tekintetbe, mert az termelési adót sem fizet, úgy, hogy az a quantum, mely megfizette a termelési adót, minden valószinűség szerint az országban fogyasztatott el. Ebből látszik, hogy egészen más adóztatási rendszer vagy legalább adóztatási tétel szükséges a nyilt, mint a zárt városokban.

De nem ebben tévedett a képviselő úr. Tévedett abban is, a mire már tegnap rámutatott a minister úr és a mire vissza nem térnék, ha ma egy képviselő úr föl nem melegíti, miből azt következtetem, ezt a helyreigazítást nem értette vagy legalább nem hallotta. A t. képviselő úr azt mondja, ha az a mennyiség szesz, a mely termeltetett, 15 krajczár italmérési adót fizetett volna, nem lett volna szabad 12 milliónak előállani, hanem kisebb összegnek. Minthogy tehát nagyobb összeg állott elő: világos, hogy az állam többet szedett a szeszből italmérési adó fejében, mint a mennyire a törvény által jogosítva volt. Ez ismét egy tévedés és azon alapszik, hogy nem méltóztatott tekintetbe venni az italmérési törvénynek azt a szakaszát, mely megmondja, hogy fokszerűleg hogyan adóztatik meg a pálinka. A 30 fokos pálinka fizet 4 frt 50 krt, tehát úgy van megadóztatva, mint ha teljes 30 fokú volna, mert az felel meg a 4 frt 50 krnak. Azonban tényleg nemcsak a 30 fokú pálinka fizeti meg ezt az adót, hanem minden pálinka, mely 30 fokon alul van, tehát a 20 fokos pálinka is. Ha pedig a 20 fokos is ezt fizeti, nem lehet azt az összeget, a melyre az államnak joga van, úgy kiszámítani, hogy elővesszem az összes szeszmennyiséget és multiplicálom a 15 krral, mert nem 15 kr., hanem különböző átlagok szerint alakuló magasabb összeg az, melylyel azt sokszorozni kell. De ezzel sincs vége a t. képviselő úr tévedésének. Egy másik nem kevésbbé fontos tévedése az, a hol kiszámította, hogy a regale-bérlőnek mily óriási haszna lehet és mintegy hibáztatta a pénzügyi kormányzatot, hogy rendeletet adott ki, a melyben meg lehet határozni, hogy literfokonkint egy forint lehet a pálinka ára. Bocsánatot kérek, de ez nem azt jelenti, hogy e mellett oly óriási haszna van, mint azt a t. képviselő úr kiszámította, mert a haszon sokkal csekélyebb. Nézzük meg mit jelent ez in praxi, a gyakorlatban? A számítás egyszerűbb lesz, ha tiszta szeszt veszünk, mert világosabban lesz érthető. Vegyünk egy liter tiszta szeszt. Ezen szesz után számíthat a mi számításunk szerint 1 frtot. Ezen adhatja ő el. Már most mi van ebben, a miért ő azt eladhatja? Először benne van az az anyag; ezt csak meg kell neki venni és ennek az anyagnak az ára hectoliterenkint 20 frt, tehát ez esetben 20 krajczár, sőt volt eset, a hol ez felment 24 krajczárra. Meg kell fizetni a termelési vagy a mint mi nevezzük, a fogyasztási adót, ez 35 krajczár, 20 és 35 kr., az 55 krajczár. Most jön hozzá még 15 kr. italmérési adó, tehát kijön 70 kr. Most méltóztassék számítani az ő költségeit, berendezését, fölszerelését, igazgatását és akkor legalább is 75 kr. költsége van arra, a miért ő a kormány hozzájárulásával egy forintot szedhet. Ez pedig nem 15 kr., a mint azt tévesen méltóztatott tegnap mondani. *(Úgy van! jobb felől.)*

De nemcsak abban volt a t. képviselőtársam tegnapi felszólalásának hibája, mert én erre magára nem fektetnék nagy súlyt. Az lehetetlen, hogy valaki, midőn kénytelen hirtelen nagyobb themáról beszélni, e mellett kisebb-nagyobb hibákat el ne kövessen. Én ebből valami igen nagy dolgot nem is csinálok. Sokkal nagyobb fogyatkozása és sokkal nagyobb gyengesége — bocsánatot kérek, hogy ezt a szót használom — tegnapi beszédének az, hogy nem vonta le abból a természetszerű consequentiát. Ha én — és itt ismét visszatérek arra, a mit Holló Lajos képviselő úrnak mondottam — azt látom, hogy az állapotok oly feketék, mint azokat a t. képviselő úr festi, akkor nem azt mondom: tessék ezt a rendszert még egy esztendeig folytatni; hanem azt, hogy az italmérési adó tekintetében a kizárólagos italmérési jogosultság megszüntetését elfogadom, a többit pedig nem. De azt mondani, hogy ezt a kérdést egyáltalában ne tárgyaljuk, hogy hagyjuk azt máskorra, hogy még esztendeig fennálljanak azon visszásságok és bajok, a melyeket a t. képviselő úr a valóságnál is sokkal feketébbre festett: ez, méltóztassék megengedni, nem consequentia. *(Igaz! Úgy van! jobb felől.)*

De igénytelen nézetem szerint a t. képviselő úr beszédének még egy nagyobb hibája is van és ez az, hogy a t. képviselő úr mindig keresi a rosszat, a bajt, hogy kimutathassa, hogy ennek a bajnak egyedűli oka a kormány.

Csanády Sándor: Biz az a! *(Derültség.)*

Láng Lajos államtitkár: Annyira keresi a rosszat, hogy képes maga egy lélekzet alatt, egy pár soron belül először egy bajt constatálni; mikor pedig azt látja, hogy abból lehetne a kormánynak szemrehányást csinálni, hogy az a baj nem fog bekövetkezni, két sorral alább azt mondja, hogy ez a baj nem létezik. Még két sorral lejebb egy másik bajt állít oda, mely az elsőnek teljes negatioja, csak azért, hogy bebizonyítsa, hogy ez a kormány bűne. Méltóztassék megengedni, tegnapi beszéde alapján ezt a következtetést vonom le. *(Helyeslés jobb felől.)*

Azt mondja a képviselő úr, hogy a kizárólagos italmérési jogosultságot egyszerűen azért kell beszüntetni, mert a bort már annyira kizsaroltuk, hogy abból több jövedelmet teremteni nem tudunk. Ez az első állítása, erre ki-

Digitized by Google

mondja, hogy a kormány bűne. Két sorral alább a t. képviselő úrnak arra van szüksége, hogy azt mondhassa, hogy kár emelni, mert a jövedelem ugy is meg fog maradni az által, hogy nagyobb lesz a verseny stb. Itt tehát már nem zsaroltuk ki a bort, mert hiszen nagy verseny fog fejlődni *(Derültség jobb felől.)* s igy nincs szükség újabb jövedelemre. *(Derültség jobb felől. Ellenmondás a balon.)* Méltóztassék várni, még nincs vége. *(Halljuk! Halljuk! jobb felől.)* Két sorral lejebb szüksége lévén a képviselő úrnak arra, hogy kimutassa, hogy akkor, a midőn a szeszadónál a kizárólagos italmérési jogosultság bérlőjének megadjuk azt a jogot, hogy egy-egy korcsmát tarthat, a bor egyáltalán nem fog fogyni, tehát azt mondja, hogy a bornak egészen vége van. Egyszer azt mondja, hogy a bor nagy lendületet fog venni, később pedig azt állítja, hogy abból a borból semmi sem lesz. A t. képviselő úrnak ezen különböző okoskodásaiból bajos eligazodni és eldönteni, hogy melyik tulajdonképen a baj. A t. képviselő úr — a kinek fényes tulajdonát mindig elismertem — ily gyorsan tud önmagával ellenmondásba jutni . . .

Kun Miklós: Tessék felolvasni a beszédét!

Láng Lajos államtitkár: . . . a képviselő úr igy is elhiszi, akkor ennek oka csak az lehet, hogy a t. képviselő úr nélkülözte ezen kérdés tárgyalásánál azon objectivitást, a mely nélkül igen szép eredményeket és csillogó diadalokat lehet elérni, de hasznos munkát végezni nem lehet soha. *(Élénk helyeslés jobb felől.)*

Méltóztassék már most megengedni, hogy az előrehaladott időre tekintettel csak igen röviden jelezhessem, hogy mi van tulajdonképen ebben a javaslatban? *(Halljuk! Halljuk!)* Ezen javaslatban az terveztetik, hogy miután láttuk, hogy a kizárólagos italmérési jogosultság nagy kár gyanánt nehezedik az országra, különösen pedig a bortermelőkre, mert a kizárólagos jogosultság nemcsak annyit tesz, hogy akármilyen nagy adótételt szedhetett az illető a kizárólagosság alapján, hanem jelenti azt is, hogy a jogosultsággal biró egyedül a saját borát árulhatja s azon területről, a melyre jogosultsággal bir, minden más bort, a mely 100 literen alúl jön forgalomba, kitilthat. Ez tarthatatlan állapot és nagy baj az országra különösen akkor, midőn ahhoz a phylloxera pusztítása is hozzájárúl. Oly baj ez, a melynek orvoslása okvetlenül szükséges, még pedig a bortermelés érdekében, *(Általános helyeslés.)* különösen, ha tekintetbe veszszük, hogy az országnak milyen nagy részére terjed ki a kizárólagos italmérési jogosultság. Nem a községek száma dönt itt, hanem dönt különösen az, hogy a bajoknak milyen nagy része származik ebből; mert ez mutatja, hogy milyen nagy része terheltetik ez országnak az által. *(Helyeslés a jobboldalon.)* A kizárólagos italmérési jogosultság a nyilt községeknek több, mint 80%-át terhelvén, ez nagy baj és nagy calamitas. Ezt minden leplezgetés nélkül el lehet ismerni; hanem ha az állíttatik, hogy az visszaélés volt a kormány részéről, hogy ezt tényleg meghonosította, nem szabad feledni, hogy ezelőtt az állapot sokkal rosszabb volt; nem szabad feledni, hogy midőn egy új jövedék honosíttatik meg, nem lehet egyszerre új szervezetet teremteni, hanem azt kell átvenni, a mely épen megvan s hogy egyáltalában adózási és közgazdasági dolgok körül csak lassú fejlődés s csak lassú, fokozatos előhaladás lehetséges. *(Igaz! Úgy van! Helyeslés a jobboldalon.)*

Ez az állapot megvan, ezzel számolni kell. A pénzügyi kormányzat czélja a kizárólagos italmérési jogosultság megszüntetése a borra nézve és megteremtése azon állapotnak, hogy a borra nézve a forgalom szabad legyen. *(Helyeslés a jobboldalon.)* Ez nagy vívmánya ezen törvényjavaslatnak. Ezt nem lehet tagadni. Ezzel szemben lehet kisebb, vagy nagyobb hátrányokat róni a fogyasztók egy részére, de az ezzel egyáltalában nem aequiparalható. *(Igaz! Úgy van! Helyeslés a jobboldalon.)*

Azt mondja a t. képviselő úr ,hogy tönkreteszszük vele a középosztályt. Ugyan kérem, t. képviselő úr, hogy lehet azt képzelni, hogy akár parlament, akár kormány systematice törekedjék a középosztály tönkretevésére? Hiszen magának a háznak 99 percentje és a mi még fontosabb, a választók befolyásos része is azon osztályhoz tartozik. Csak nem lehet ezt feltételezni a kormányról, bár megengedem, fel lehet használni a választók előtt. Nem lehet elképzelni, hogy a magyar nép olyan kormányt — mert nemcsak erről a kormányról méltóztatott ezt mondani, hanem a kormányok egész sorozatáról — és az olyan kormányzati rendszert, mely őt rendszeresen pusztítja, el ne lökje magától. *(Úgy van! jobbról.)* Ilyen nagy sértést a magyar nemzet józan eszén még sem kellett volna a képviselő úrnak elkövetnie. *(Élénk tetszés a jobboldalon. Felkiáltások bal felől: Kibéktik a hivatalokkal!)*

Horánszky Nándor: Én a ministerelnök úr nyilatkozatára hivatkoztam. A ministerelnök mondotta szóról-szóra.

Láng Lajos államtitkár: Azt tetszett mondani, hogy helytelen az adót erre is kiterjeszteni. Engedelmet kérek, nem akarok oly kemény szavakat használni, mint a minőket 1888-ban Holló Lajos t. képviselőtársam beszélt erről a tárgyról, de méltóztassék megengedni, hogy kiemeljem, hogy alap-axioma és minden közgazdasági iró, elkezdve a legconservativebb Smith Ádámtól a legradica-

Digitized by Google

lisabb Lassale-ig, kivétel nélkül egyetért abban, hogy a fogyasztási adó, még ha egyenletes is, mindig jobban sujtja a kevésbbé vagyonos osztályokat, mint a gazdag osztályokat. Tehát e társadalmi igazság szempontjából az ellen, hogy a tehetősebb osztályok, a melyek 100 litert vesznek egyszerre, szintén megfizették azt az adót, úgy, mint a szegények, a kik literenkint vagy félliterenkint vásárolnak: ez ellen, mondom, nem lehet szólani. *Helyeslés jobb felől. Zaj a szélső baloldalon.)*

Én azt hiszem, már végeztem a t. képviselő úrral. Ha a t. képviselő úr azt mondja, hogy igenis szállítsuk le az adókat, de terjesszük ki most erre az osztályra is, akkor én a t. képviselő úr előtt meg fogok hajolni.

Holló Lajos: Ezt mondtam mindig!

Láng Lajos államtitkár: Hanem ha a t. képviselő úr a felső osztályokat mindig csak akkor kívánja megadóztatni, a mikor nem arról az adónemről van szó, akkor nagyon bajos, hogy vele egyetértésre jussunk. *(Helyeslés jobb felől.)*

És most, t. ház, talán még egyet, ha méltóztatik megengedni. *(Halljuk! Halljuk!)*

Azt mondja a t. képviselő úr, hogy az a kedvezmény, a melyet mi a bornak adunk, illusorius, illusorius pedig a szesz-kizárólagosság által és itt — gondolom — a 9. §-t érti, mert ez csak az első rész, a melyről azt mondja, hogy ez által teljesen a kormány kezébe van adva az, hogy annyi helyen csinálja meg a szeszre nézve a kizárólagosságot, a mennyi helyen akarja; így téhát, ha a borra nézve méltóztatik is némileg elismerni, hogy abban van valami könnyebbség, a szeszre nézve egészen kétségbe méltóztatik ezt vonni: ugy-e bár?

Horánszky Nándor: Szívesen, ha beleillik a beszédbe. De egyébként is! *(Élénk derültség és tetszés a bal és szélső baloldalon.)*

Láng Lajos államtitkár: Felolvassam? Azt méltóztatik mondani, hogy ezen szakaszokban ki van kötve, hogy mindenekelőtt csak ott lehet a kizárólagos szeszkimérésnek helye, a hol legfeljebb három korcsma van. Ez azt hiszem, nem a mellett bizonyít, hogy sok helyen kell meglennie a kizárólagos italmérési jogosultságnak. Ellenkezőleg. Teljesen megbízható, részletes adat ma nincs kezemben arra nézve, hogy meg tudnám mondani, hány községben van három vagy kevesebb korcsma. De egy következtetéssel bátor vagyok élni.

Elismert tény, hogy Magyarország a nagyközségek országa, hogy kevés országban vannak annyira népes községek, mint Magyarországban, úgy, hogy nálunk a lakosságnak körülbelül 45%-a esik azon községekre, a melyek 2000 lakosnál többet számlálnak. Már most, a mint méltóztatik tudni, az 1888-iki italmérési törvény szerint 500 lélekre esik egy korcsma még a törvény szerint is és ma tulajdonképen sokkal több korcsma van, mint a mennyit a törvény megenged. Ebből világosan következik az, hogy miután 2000 lakosú községekben mindenütt négy korcsma lehetséges, a lakosság száma azon községekben, a hol három korcsmánál kevesebb van, legfeljebb az országnak felét teszi ki megközelítőleg, tehát már az országnak egy jó nagy részében ezt nem lehet alkalmazni.

Azután ott van a második pont, mely azt mondja, hogy a biztosítás elérje a tavalyi jövedelem 4/5-ét. És ott van még a harmadik pont, mely azt mondja, hogy egyedül akkor lehetséges, midőn a község kívánja. Méltóztassék megengedni, azon esetekben, midőn maga a község kívánja, azt hiszem, senki sem fogja hibáztatni, mert hiszen ott az a községi jövedelmek gyarapítására fog fordíttatni. A kizárólagos italmérési jogosúltság csak ott veszedelmes és ott tüntethető fel rossz színben a hol az egyesek, magánosok kezében van. Mondhatom azon tapasztalatokból, melyeket a kormányzat a kezelésnél szerzett, hogy az utóbbi időben nagy mértékben szaporodnak azok a községek, a melyek belátták az eddigi viszonyoknak rájuk nézve káros voltát és azt hiszem, sokkal nagyobb mértékben lesz lehetséges biztosítani ez adókat a jövőre a kizárólagosság azon formája nélkül, melynél magánosok veszik azt bérbe; szóval azt hiszem, hogy ez állapot egészben véve enyhülni fog.

Ezzel tulajdonképen eltértem attól, a mit mondani akartam, *(Halljuk! Halljuk!)* midőn erre a szakaszra tévedtem. Tulajdonképen azon szakaszról akartam szólani — ezzel befejezésem beszédemet — melyről a t. képviselő úr azt mondja, hogy a bor kizárólagosságának megszűnése ki lesz forgatva az által, hogy a szeszkizárólagosság bérlőjének joga van korcsmákat állítani, csakhogy 10% engedménynyel tartozik a többi korcsmárosoknak szolgáltatni a pálinkát.

Azt hiszem, hogy a t. képviselő úr ebben téved és pedig különböző okokból. Téved először azért, mert én, a ki kereskedő családból születtem és ismerem némileg a kereskedői praxist, mondhatom, hogy soha nagytermelő, ha józanul gondolkozik, nem fogja az ő debitánsát tönkretenni. A t. képviselő úr okoskodása az, hogy a kizárólagos jog bérlője maga olcsóbban fogja adni a szeszt, mint a mennyiért a többi korcsmárosnak adja. Utoljára egyes esetben megtörténhetik, azt nem vonom kétségbe. A kérdés csak az, hogy mi a nagy valószínűség. A nagy valószínűség az, hogy nem lesz érdekében a bor és sörkorcsmárost tönkretenni, mert ha ezt teszi, akkor jön oda egy másik, a ki esetleg felveszi vele a harczot s azért nem fogja a maga pálinkáját veszteséggel árulni, hogy az, a kis debi-

Digitized by Google

tánsa tönkremenjen, mert semmiféle körülmények közt ott — s itt úgy állítom fel a példát, hogy a képviselő úrra kedvezőbb legyen — a hol három korcsma van, melyből egy az ő kezében van, nem lehet feltételezni, hogy ebben az egy korcsmában több szeszt tudjon árulni, mint a többi háromban. *(Élénk helyeslés jobb felől.)* Ha valahol valamely árúczikk forgalmának nagysága függ a helyiségek számától, úgy különösen áll ez az italnál és a bornál, mert egy kitünő órát, vagy más iparczikket az emberek elmennek vásárolni egy boltba, akármilyen eldugva legyen is az; de pálinkát inni nem fognak a legroszabb helyre elvergődni és ha három korcsmában isznak az emberek pálinkát, többet fognak inni, mint egyben. *(Tetszés jobb felől.)*

A képviselő úr azonban nemcsak ezt méltóztatott mondani, a mit a maga valóságában igyekeztem bemutatni, de ne méltóztassanak elfeledni azt sem, hogy azon kizárólagos jog bérlője nem oly borzasztó nagy úr és nem annyira független ember, mint ezt a képviselő úr képzeli.

A mi pénzügyigazgatóságaink feltétlen hatálylyal csak egy évre köthetnek szerződést a bérlőkkel és akkor is természetesen csak a sokkal kisebbekkel. A nagyobb bérlők szerződései minden körülmények között feljönnek a pénzügyministeriumba, azok a szerződések pedig, a melyek több évre szólnak, még inkább okvetlenül feljönnek a pénzügyministeriumba; a szerződéseknek a legnagyobb része tehát egy évre fog szólani.

No kérem: feltételezi-e azt a t. képviselő úr, hogy ha a józan üzleti érdek nem vezetné azt az embert arra, hogy az ő debitansát ne ölje meg, akkor az a félelem, hogy a jövő esztendőben elveszik tőle a kizárólagos italmérési jogosúltságot, nem kényszeríti-e őt arra, hogy okosan és helyesen hasznosítsa? Minket mindig fiscalis érdekekkel és csupán kizárólagosan fiscalis érzékkel méltóztatik vádolni. Tessék tehát elhinni, hogy az a bérlő is jól tudja, hogy nekünk érdekünk az, hogy ne csak ő adja el a pálinkát, hanem minél többen árúlják és nagyon jól tudja, hogy ha tönkreteszi azokat, a kik kivüle árúlják a pálinkát, mi nálunk kegyelemre számíthatni nem fog. Én tehát azt a félelmét a képviselő úrnak, hogy a törvény ezen intézkedései nem nyujtanak elég garantiát, igazoltnak nem tartom. *(Helyeslés jobb felől.)*

Bocsánatot kérek, t. képviselőház, hogy ily hosszúra voltam kénytelen nyujtani beszédemet. *(Halljuk! Halljuk!)* Oly régen nem beszéltem, hogy kissé kijöttem a gyakorlatból. *(Halljuk! Halljuk!)*

Röviden ismétlem, t. képviselőház: az én nézetem az, hogy a fenforgó visszás helyzettel szemben, a mely ma fennáll, a midőn bortermelésünk kétségtelenül nagy nehézségekkel küzd, mert a bornak nincsen az a nagy piacza, nincsen az a szabad versenye, a mely egyedül a bortermelőnek igazi előnye, midőn ezt meg akarjuk szüntetni, sőt a mellett még a kizárólagos italmérési jogosúltságot jó részben meg fogjuk szüntetni a szeszre nézve is és ez által a szesztermelésnek, tehát ismét a mezőgazdaság egy fontos ágának az érdekeit fogjuk előmozdítani, midőn e mellett ezen kétségtelen előnyök fejében semmi mást nem teszünk, mint a társadalmi igazságosságnak megfelelően oly adóterhet, a mely eddig csak a kis osztályokat, a kevésbbé tehetőseket sujtotta, kiterjesztünk egyszersmind a vagyonosabbakra és tehetősebbekre: akkor, t. képviselőház, azt hiszem, egy becsületes, jó, hasznos, az országra nézve előnyös munkát végezünk, a melyet elhalasztani, elnapolni nem áll az országnak érdekében. *(Helyeslés jobb felől.)* Ajánlom a törvényjavaslatot elfogadásra. *(Élénk helyeslés jobb felől.)*

Lázár Árpád jegyző: Gaal Jenő!

Gaal Jenő: T. képviselőház! Mindenekelőtt constatálni kívánom, hogy azok az okok, a melyek alapján az ellenzék e javaslatot visszautasította, most is állanak, mert nem lettek megdöntve. Az a védekezés ugyanis, melylyel tegnap a t. pénzügyminister úr s ma a t. államtitkár úr élt ellene, épenséggel nem alkalmas azokat megczáfolni. *(Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)*

Azt a beszédet, a mely imént a t. pénzügyministeri államtitkár úr ajkairól elhangzott, én három részre osztom. Egyik része olyan, mely csupán majd helyesen, majd helytelenül alkalmazott igazságokat tartalmaz, melyeknek azonban a jelen esetben az a nagy hibájok van, hogy azokat itt a házban senki kétségbe nem vonta.

Másik része felszólalásának olyan, mely aprólékos magyarázatot tartalmaz egyes t. képviselőtársainkkal szemben és elemi dolgokat kíván bebizonyítani, a melyekre valószínüleg az illető képviselő urak meg fogják adni a választ. Van azonban beszédében — elismerem — egy neme az okoskodásnak is, a mely az általunk felhozott elvetési okok ellenében legalább az érvek külszínével bír; ezekre beszédem folyamán fogok röviden reflectálni. *(Halljuk! Halljuk! a baloldalon.)* De ismétlem, hogy az okok, melyek miatt e törvényjavaslatot visszautasítjuk, megczáfolva nincsenek.

Az első ok az, hogy időszerűtlennek tartjuk a javaslatnak mostani tárgyalását. Az aratás országszerte megindúlt, a képviselőháznak tagjai pedig legnagyobb részt a gazdaközönség köréből való; *(Igaz! Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)*

Digitized by Google

ily körülmények közt, méltóztassék körülnézni: a házban alig vagyunk határozatképes számban, már pedig egy igen fontos és életbevágó törvényjavaslatot tárgyalunk. *(Úgy van! Úgy van! bal felől.)*

De ha nagyobb volna is az érdeklődés a megjelenés szempontjából, nem veszek észre a t. túloldal részéről valami nagy érdeklődést más tekintetben, mert hiszen csupán a hivatalos egyének, t. i. az előadó, a pénzügyminister és az államtitkár úr védik a törvényjavaslatot, *(Igaz! Úgy van! a baloldalon.)* a többség soraiból ellenben nem tartja senki szükségesnek vagy érdemesnek, hogy annak védelmére keljen. *(Igaz! Úgy van! bal felől.)*

A második ok, a mely az elvetés mellett felhozatott, az, hogy a javaslat nincs kellően előkészítve. Tegnap Horánszky Nándor t. képviselőtársam felemlítette, hogy a legszükségesebb adatok sincsenek a javaslat indokolásához mellékelve. Ezzel szemben a t. pénzügyminister úr említett bizonyos adatokat, melyek állítólag legalább a pénzügyi bizottság tagjainak rendelkezésére állottak. Megvallom, habár a pénzügyi bizottság minden ülésén jelen voltam, midőn e javaslatot tárgyaltuk, én ilyen adatokat felolvasva töredékesen hallottam ugyan, de előterjesztéssel engem, úgy, mint a bizottság többi tagját, nem kínált senki sem.

Lehetetlen továbbá helyes előkészítésnek venni azt, ha egyszerűen rámutatnak különböző időben, különböző alkalomból keletkezett pénzügyi törvényekre és azt mondják, hogy az azokból folyó eljárás lesz az összesített adókra alkalmazandó, midőn azokban oly disparitások és ellenmondások foglaltatnak, a minőknek több példáját szolgáltatta ma Deésy Zoltán t. képviselőtársam és kisérlet sem tétetik azok kiegyenlítésére. Ha e törvényeket tüzetesen vizsgálnók, nagyon valószinű, hogy még több disparitást és ellenmondást is fedeznénk fel benne. *(Úgy van! Úgy van! a baloldalon.)*

Visszautasítjuk továbbá e javaslatot azért, mert adóemelést látunk benne és ennek semmiféle indokát nem látjuk. *(Úgy van! Úgy van! bal felől.)* Azon intézkedések pedig, melyek a könnyítés jellegével bírnának a javaslatban, másnak, mint szemfényvesztésnek nem nevezhetők. Mert azon kivételek, melyek a szeszadó kizárólagos alkalmazására nézve a javaslatban foglaltatnak, oly természetűek, hogy ha a kormány akarja, azok rögtön a szabály természetét öltik magukra. *(Helyeslés a baloldalon.)* Ezzel szemben az adóemelés egyáltalában nem indokolt. Maga a pénzügyminister úr hivatkozik arra, hogy neki 18,700.000 forint jövedelme van az italmérési jövedékből, kötelezettségei teljesítésére pedig 15,200.000 forintnál több nem kell.

Elvi okokból sem fogadhatom el a bor magánfogyasztásának italmérési adó alá vonását, *(Helyeslés a baloldalon.)* mert szőlőtermelésünk épen most küzd a legnagyobb nehézséggel. *(Helyeslés a baloldalon.)* Különösen szőlészetünk azon létele forog koczkán, a melylyel szemben ezen intézkedés hatálylyal bírna. Nem tartom helyt állónak azt a felfogást sem, hogy ha megadóztatjuk a szegény ember italát, adóztassuk meg a gazdagét is: mert ha a szegény és a gazdag ember itala között különbséget akarunk tenni, akkor különbséget kell tenni a borok között is. *(Helyeslés a baloldalon.)*

Azon kívül méltóztassék figyelembe venni, hogy Magyarország éghajlata a borfogyasztást bizonyos vidékeken egészségi szempontból is indicáltnak tünteti fel. Oly viszonyok közt, a minők az alföldön vannak, az ivóviz sokszor határozottan egészségellenes, mert ragályterjesztő tényező. *(Úgy van! Úgy van! bal felől.)* Ott azután a borfogyasztás nem nevezhető fényűzésnek, mert arra a közönség határozottan reá van utalva. *(Helyeslés bal felől.)*

Azt mondja az államtitkár úr, hogy a bornak egyesített italadóval leendő sujtása által mily könnyebbséget nyujtunk a közönségnek, mert míg azelőtt két bérlővel volt dolga, most csak egy fogja nyuzni. Megvallom, ebben nem látok valami nagy előnyt, mert az előny vagy hátrány kérdésére a felelet attól függ, hogy az a bérlő minő eszközökkel és mily adószabályokkal a kézben fog a fogyasztóval szemben felléphetni. Ha a bérlőnek egyrészt monopoliumot, másrészt oly eljárási szabály alkalmazásának lehetőségét adjuk át, melyek így is, úgy is magyarázhatók, a melyben még az adóközegek is alig ismerik ki magukat, a fogyasztó közönség pedig egyáltalában nem képes magát kiismerni: akkor ebben valami nagy előnyt a fogyasztóra nézve nem vagyok képes megállapítani. *(Helyeslés bal felől.)*

Az előbb említettem ama kivételeket, a melyek a szesznek kizárólagos jog útján való hasznosítására nézve a törvényben felemlítvék. Ezeket bátran lehet szabálynak tekinteni szerintem, mert például az, a mi a második pontot képezi a kivételek közt és mely azt mondja, hogy ha a hatóságok által kipuhatolt fogyasztás mérvének megfelelő adóösszeg be nem folyt, a kizárólagos jog alkalmazható: kezébe adja a kormánynak a módot, hogy ez úgynevezett kivételt ez országban mindenütt alkalmazhassa, egyszerűen azért, mert a fogyasztás kipuhatolása a közönség érdekeinek megóvása szempontjából semmiféle biztosítékkal nincsen ellátva. *(Helyeslés bal felől.)*

Digitized by Google

A t. pénzügyminister úr, midőn a pénzügyi bizottságban e kérdés tárgyaltatott, az eljárási szabályokból felolvasott valamit, a mi e részben érvényes intézkedéseket tartalmaz az iránt, hogy az előljáróságoknak joguk van a kipuhatolásnál felszólalni s a közönség érdekeit védelmezni. Csakhogy ő maga elég őszinte volt annak kijelentésére, hogy az előljáróságok pedig ebbeli kötelességüket rendszerint nem valami hatályosan teljesítik. Ha ez így áll, akkor még ez a csekély formai biztosíték sem olyan, a melyre nagyobb súlyt lehetne fektetnünk. *(Úgy van! Úgy van! bal felől. Az elnöki széket ismét báró Bánffy Dezső foglalja el.)*

Visszautasítjuk e javaslatot azért, mert az ország minden megyéje fölött egy Damocleskardot tart az által, hogy négy megyében megengedi a kormánynak a hirhedt főbérlői rendszer alkalmazását. *(Helyeslés bal felől.)* Egyáltalán nem méltó törvényhozásunk mai fejlettségéhez, hogy ily eljárást honosítsunk meg.

A t. pénzügyminister úr azt mondja, hogy nem annyira a hazai szesz fogyasztásának biztosítása érdekében tétetik ez intézkedés, hanem főleg azért, mivel bizonyos megyékben oly összebeszélési szövetkezés kapott lábra, a melylyel szemben neki hathatós eszközökre van szüksége. Én rendkivüli szegénységi bizonyítványnak tartom azt, ha bevalljuk, hogy a financ-technikának még csak oly fokára sem jutottunk el, hogy ezt az összebeszélési rendszert máskép nem tudjuk ártalmatlanná tenni, mint úgy, hogy financialis statariumot bocsátunk ki az országban s a kormány kezébe adjuk a jogot, hogy e statariumot bárhol az Alföldön, az ország hegyes vidékein, vagy a hol neki tetszik, kényekedvre szerint alkalmazhassa. A minister úr ezen védekezése szintén olyan, a mely nem állja meg helyét. *(Helyeslés bal felől.)*

A községekkel szemben igen nagy jóakarat foglaltatik a javaslat indokolásában. Ott ugyanis kimondatik, hogy ha a rántalás folytán a községekben esetleg veszteségek merülnének fel, a kormány hajlandó lesz azokat elengedni. Mindenekelőtt nagyon furcsának tartom azt, t. ház, hogy — a mire különben már történt is hivatkozás — a kormány fél és bíró egy személyben, de még furcsább az, ha a t. kormány ezt az engedékenységet helyesnek tartja, nem tesz a törvényben ez iránt semmiféle intézkedést, hanem csupán az indokolásban említi fel azt. Mindenesetre olyan eleme ez az önkénynek, a melyet megengedni egyátalában nem lehet, mert nem helyes dolog, hogy mi a ministeri omnipotentiának tért hódítsunk, midőn ellenkezőleg azt meg kellene ott is szorítanunk, a hol az jelenleg észlelhető. *(Élénk helyeslés bal felől.)*

Azt mondja a t. pénzügyminister úr, hogy ha e javaslat nem is tartalmaz végleges intézkedéseket, de vannak olyan elemei, melyek a végleges reformba is bele fognak illeni és ott nagyon jól hasznosíthatók lesznek. Hát, t. ház, azok után, a miket bátor voltam eddig felhozni, én a reformnak ilyen elemeit e rendelkezésekben felfedezni képes egyáltalában nem vagyok. Nincs abban semmi olyan átgondolt intézkedés, a mely érdemes volna arra, hogy a jövőben is megtartassék. Bátor vagyok én is ez állításom bizonyítására adatokkal szolgálni s egy példát felhozni. *(Halljuk! Halljuk!)*

A törvényjavaslat 1. §-a kimondja, hogy a bor és gyümölcsbor után járó italmérési adó a fogyasztási adóval italadó név alatt egyesittetik. Ezután a második bekezdésben hivatkozik egy tarifára, mely ezen törvényjavaslat kiegészítő részét képezi. Meglepetésére annak, a ki e javaslatot először olvassa e tarifából, azután kitűnik, hogy olyan adótárgy is foglaltatik e tarifában, melyről a törvényben egy árva szó sincsen. Ez pedig a mesterséges bor. A törvényjavaslat 2. §-a később rendelkezik arról, hogy mikép kezelendő ez az adó a zárt városokban, a kezelést a minister rendeleti úton állapítván meg, de az egész javaslat mereven hallgat arról, hogy nyilt helyeken mi történjék ez itallal. A törvényjavaslatban ez mindenesetre oly hézag formailag, mely okvetlenül correcturát igényel. De a formahibánál sokkal nagyobb az a baj, mely a javaslatban tárgyilag foglaltatik. A mesterséges borok kérdése, tisztelt ház, valóságos tengeri kigyója törvényhozásunknak. Még 1875-ben történt, hogy Szalay Imre t. képviselőtársunk egy törvényjavaslatot nyujtott be e tárgyban, mely azután az ország minden gazdasági szaktestületének kiadatott véleményezés végett. Azután enquéte-ok tárgyalták azt húzamos ideig, míg végre a kormány mintegy hat évvel ezelőtt egy törvényjavaslatot terjesztett a ház elé, melyet a közgazdasági bizottság letárgyalt, el is fogadott, de hogy miért, miért nem, maig sem tudom, a ház elé sohasem került. A képviselőház nyugtalankodott e miatt és ha jól emlékszem, tavaly tétetett e házban ismét egy indítvány, mely szerint a mesterséges borok gyártása az országban eltiltandó volna. A földmívelési minister úr rögtön hozzájárult ehhez a javaslathoz és ha jól vagyok értesülve, e kérdésben a tanácskozások meg is indúltak, sőt már törvényjavaslat is van készen, mely a beterjesztéshez közel áll. Ebben a pillanatban az előzmények szerint, a borok gyártásának eltiltása volna várható, e helyett azonban azt indítványozza a kormány, hogy a mesterséges bort ugyanazon adótétellel sujtsuk, mint a természetes bort, de elég különös, mégis azt állítja, hogy ez által a kérdés megoldásának egyáltalában nem praejudicál.

Digitized by Google

Egy kétségtelen, t. ház: az t. i., hogy az eljárás olyan következetlenséget mutat, mely mindenesetre aggályos. De aggályos ez az intézkedés azért is, mivel ha a javaslat, úgy a mint van, elfogadtatik és a mesterséges borok gyártása és forgalma nem ellenőriztetik, akkor nagyon félő, hogy a mesterséges borok gyártására úgyszólván rávezetjük a közönséget, mert a mesterséges borgyártást úgyszólván rehabilitáljuk. *(Helyeslés bal felől.)*

Az az érv, a mit ezen intézkedés mellett felhozni hallottam, előttem valami nagy nyomatékkal nem bir. Az mondatik ugyanis: sokkal helyesebb lesz megadóztatni a mesterséges borokat és ez által a természetes bortermelésnek helyzete javulni fog; miután az eddig említett borok adót nem viseltek. Ez tökéletesen úgy van a borok egyik részére nézve; maga a javaslathoz mellékelt tarifa egyik jegyzete azonban kétféle mesterséges bort különböztet meg: olyant, a mely szőlőnedv nélkül állíttatik elő és olyat, mely a bornak csak bizonyos elemeit foglalja magában.

Elismerem, hogy a mesterséges bornak azon faja, a melyben szőlőnedv nincs, kibúvik az adó alól.

De ilyen borokat előállító czég nincsen sok az országban, tudomásom szerint csak három czég foglalkozik ilyféle borok gyártásával és pedig Budapesten.

De azután ott van a borpancsolás mindenféle neme, a melyek bátran megérdemlik a borgyártás nevét és a melyek az ország minden szegletében honosak és pedig olyan nagy mértékben, hogy boraink hitelét künn és bent teljesen alkalmasak aláásni.

A pénzügyi bizottságban, t. ház, én ezzel az intézkedéssel szemben azt javasoltam, hogy a differentialis megadóztatás alkalmaztassék a mesterséges borokkal szemben és rovassék ki magasabb adótétel az ilyen borokra. Azonban azok a kifogások, a melyek javaslatom ellen felhozattak, megérdemlik a megfontolást. Felhozatott ugyanis, hogyha ezen intézkedés belejön a törvénybe: akkor a természetes borok kezelői, a termelők és a kereskedők egyaránt, igen nagy zaklatásoknak lesznek kitéve. Épen ezért és mert semmiféle olyan javaslatot fentartani nem kívánok, a mely esetleg több bajt okoz, mint a mennyi hasznot csinál, elállok annak vitatásától, azonban ezen javaslatban sem tudok megnyugodni.

Sokáig gondolkoztam a felett, hogy mi e részben a teendő, mert nagyon tartok attól, hogy ha e javaslat, úgy, a mint van, keresztülmegy, az nagyon elő fogja mozdítani sok vidéken a borgyártás felkarolását. Nem nyugodtam meg csupán a magam felfogásában, hanem szakértőkhöz is folyamodtam. Alkalmam volt az országos gazdasági egyesület közgazdasági osztályában e kérdést fölvetni, a hol nemcsak termelők, de kereskedők is voltak jelen. Valamennyien azon nézeten voltak, hogy bár a különbözeti megadóztatás bajjal járna, kétségtelen, hogy e javaslat, úgy, a mint van, szintén nagy bajokat fog előidézni. Azért velem együtt szükségesnek tartották, hogy midőn e javaslat életbelép, gondoskodjék a kormány arról, hogy a borgyártás és a gyártott borok forgalma oly törvény által legyen szabályozva, a minő már egyszer be volt terjesztve a képviselőháznak.

A kormány elejtette azon álláspontot, hogy a mesterséges borgyártás megtiltassék. Szerintem helyes n, mert e tilalomnak nagyobb hatása úgy sem lett volna. Azután is csinálták volna a bort, de titokban. De a személyes szabadság elvével is ellenkezik az, hogy ha valakinek olyan az izlése, hogy műbort akar inni, ettől elüttessék.

Hadd tudja meg azonban a közönség, hogy mit vesz. Azért tegyék rá a palaczkra a feliratot, hogy műbor foglaltatik benne, adóztassák is meg azt. És én akkor nem féltem a természetes borokat e versenyben. De szükség van erre más okból is, t. ház. Már mondtam, hogy ha a műbor megadóztatása keresztülmegy, úgy, a mint itt tervezve van és más ellensulyozó intézkedések nem tétetnek, bortermelésünk nagy veszélynek lesz kitéve. És a veszély annál fenyegetőbb, mert ma-holnap az idegen bor versenyével nemcsak künn, hanem az országban is meg kell küzdeni. Csak e napokban állott az összes hirlapokban az, hogy az olasz érdekeltek megkérték az olasz kormányt, hogy nálunk is állítson fel olyan borraktárakat, melyeknél hatósági vegyészeket alkalmaz, a kik felügyelete alatt álljanak ezek, mintegy biztosítékául annak, hogy az ide hozott olasz borok természetesek és tiszták, a mi által azok kelendőségét kivánják biztositani. Ilyen ferde helyzetbe jutunk, ha gazdasági törvényhozásunk körében szem elől tévesztjük a tényleges viszonyokat és a gyakorlati szükségeknek nem tulajdonítunk elég fontosságot és elég súlyt. *(Helyeslés bal felől.)*

A magam részéről ez alkalommal kötelességemnek tartom a t. házat és a t. kormányt erre figyelmeztetni és fölkérni, hogy az esetben, — a mi ismerve a képviselőház pártviszonyait és arányait, nagyon valószínű — ha ez a javaslat elfogadtatik, méltóztassék úgy intézkedni, hogy a borgyártást és kereskedést szabályzó törvényjavaslat lehetőleg az őszszel beterjesztessék és ezzel a törvénynyel egyidejűleg lépjen

Digitized by Google

életbe. Ha ez nem fog bekövetkezni, én a mesterséges borok megadóztatásától jót egyáltalában nem várok. Igy állunk, t. ház, e javaslattal szemben, a mely állítólag a végleges reform használható elemeit is foglalja magában. Méltóztatnak ezen egy példából látni, a minő több is van és t. képviselőtársaim hivatkoztak is reájok, hogy e törvényjavaslat kellőkép nincs átgondolva. Nincs benne rendelkezés, a melynek végrehajtása kellőleg előkészítve lenne. Mindezen okoknál fogva én az előttünk lévő törvényjavaslatot nem fogadhatom el, hanem hozzájárulok Horánszky Nándor t. képviselőtársam határozati javaslatához. *(Élénk helyeslés bal felől.)*

Elnök: Az idő előrehaladt; szólásra többen vannak felírva. Méltóztatnak hozzájárulni, hogy ezen törvényjavaslat folytatólagos tárgyalása a holnapi ülésre maradjon. *(Zaj.)* Méltóztassanak csendben lenni. Még jelentenem kell a t. háznak, hogy Rudnay Béla képviselő úr Sima Ferencz képviselő úr választása ellen a vizsgálatot megejtvén, az erre vonatkozó iratokat beterjesztette. Kérem, méltóztassanak hozzájárúlni, hogy a házszabályoknak megfelelőleg ezen vizsgálati iratok a II. bíráló bizottságnak adassanak ki. *(Helyeslés.)* Ily értelemben méltóztatik elfogadni.

T. ház! Javaslom, hogy a holnapi ülés délelőtt 10 órakor tartassék. Napirenden lenne a mentelmi bizottságnak négy jelentése. Mind a négy jelentés Sima Ferencz képviselő úrra vonatkozik. Másodsorban napirendre volna tűzendő a tárgyalás alatt levő törvényjavaslat folytatólagos tárgyalása. Továbbá a mennyiben szombat van s a mennyiben ez iránt a ház már előző ülésben határozott is, napirendre volnának tűzendők azon kérvények, melyek a harmadik sorjegyzékben vannak felvéve. Méltóztatik hozzájárulni? *(Helyeslés.)* Ily értelemben lévén a napirend megállapítva, nemkülönben az ülés ideje is, az ülést ezennel bezárom.

(Az ülés végződik d. u. 1 óra 55 perczkor.)

81. ORSZÁGOS ÜLÉS

1892. évi julius 2-án, szombaton

B. Bánffy Dezső elnöklete alatt.

Tárgyai: A jegyzőkönyv hitelesítése. — Ugron Ákos szabadságidőt kérő levelének és egy kérvény bemutatása. — A gazdasági bizottság jelentése a ház julius és augusztus havi költségvetéséről és a ház hivatalnokainak szolgálati szabályzatáról. — A mentelmi bizottság jelentésének tárgyalása Sima Ferencz négy rendbeli mentelmi ügyében. — Az állami italmérési jövedékre vonatkozó törvény módosításáról szóló törvényjavaslat tárgyalása. — Napirend.

A kormány részéről jelen vannak: gr. Szapáry Gyula, Wekerle Sándor, Szilágyi Dezső, Josipovich Imre és gr. Csáky Albin.

(Az ülés kezdődik d. e. 10 órakor.)

Elnök: Az ülést megnyitom. A mai ülés jegyzőkönyvét Molnár Antal jegyző úr fogja vezetni. A javaslatok mellett szólni kívánókat gr. Esterházy Kálmán, az azok ellen jelentkezőket Lits Gyula jegyző urak fogják jegyezni.

Olvastatni fog a tegnapi ülés jegyzőkönyve.

Molnár Antal jegyző *(olvassa a junius hó 1-én tartott ülés jegyzőkönyvét.)*

Elnök: Kérdem a t. házat: van-e megjegyzés a jegyzőkönyvre? Ha nincs, a jegyzőkönyv ezennel hitelesítve van.

T. ház! Bemutatom Ugron Ákos orsz. képviselő levelét, melyben egészségének helyreállítása czéljából négy heti szabadságidőt kér.

Méltóztatik megadni? *(Igen!)* A kért szabadságidő megadatik.

Bemutatom továbbá, t. ház, Pilis község evang. tanítóinak Konkoly József orsz. képviselő által beadott kérvényét a tanítói fizetések rendezése tárgyában.

Kiadatik a közoktatásügyi bizottságnak.

Digitized by Google

Az elnökségnek több jelenteni valója nincs.

Gr. Esterházy Kálmán jegyző: Fáy Gyula, a gazdasági bizottság előadója!

Fáy Gyula előadó: T. ház! Van szerencsém a gazdasági bizottság jelentését a képviselőház julius és augusztus havi költségvetési előirányzatáról, valamint a junius havi kiadásokról vezetett pénztári kimutatásról tisztelettel beterjeszteni. Kérem a t. házat, méltóztassék ezen jelentés kinyomatása, szétosztása és tárgyalásra kitűzése iránt intézkedni. *(Helyeslés.)*

Elnök: Méltóztatik hozzájárulni? *(Igen!)* A jelentés tehát ki fog nyomatni, szét fog osztatni s annak idején napirendre fog tűzetni.

Gr. Esterházy Kálmán jegyző: Széll Ákos, a gazdasági bizottság előadója!

Széll Ákos előadó: T. ház! A gazdasági bizottság részéről, mint a háznak egyik jegyzője, megbízást nyertem az iránt, hogy a gazdasági bizottság által letárgyalt és elkészített »Szolgálati szabályzat a képviselőház hivatalnokai részére« című javaslatot a t. háznak bemutassam és a gazdasági bizottságot ezen javaslat tárgyalásánál képviseljem. Van tehát szerencsém ezen szolgálati szabályzatot bemutatni, kérvén a t. házat, hogy annak kinyomatása, szétosztása és annak idején napirendre való kitűzése iránt intézkedni méltóztassék. *(Helyeslés.)*

Elnök: Méltóztatik hozzájárulni? *(Igen! Tudomásul vétetik.)*

A jelentés ki fog nyomatni, szét fog osztatni és annak idején napirendre fog tűzetni.

Több jelentenivaló nincs. Fel fog olvastatni az indítvány- és interpellatiós könyv.

Gr. Esterházy Kálmán jegyző: Jelentem a t. háznak, hogy sem az indítvány-, sem az interpellatiós könyvben újabb bejegyzés nincs.

Elnök: Méltóztatik tudomásúl venni? *(Igen!)*

Következik a napirend értelmében a mentelmi bizottság 111. számú jelentése.

Fel fog olvastatni a jelentés.

Gr. Esterházy Kálmán jegyző *(olvassa a mentelmi bizottság jelentését Sima Ferencz képviselő mentelmi ügyeiben).*

Kubinyi Géza előadó: T. ház! *(Halljuk! Halljuk!)* Dr. Tasnády Antal, Sima Ferencz, mint a »Szentesi Lapok« című vegyes tartalmú közlöny szerkesztője ellen sajtóügyi feljelentéssel élt, a mennyiben a nevezett lap mult évi 123. és 128-ik számaiban megjelent kétrendű hirlapi közlemény által személye ellen rágalmazást és becsületsértést látott elkövetve.

Az inkriminált közleményekben foglalt kifejezések, melyek által Tasnády Antal magát sértve érezte, a következők:

»De épen ily felháborító dr. Tasnády úrnak is arcátlan magafeltolása«; »Csodálatos, hogy némely embernek arczbőre annyira elkérgesedik és megkeményedik, mint Tasnády úré«; »Az igaz, hogy nyomorult eszköznek lenni szintén alávaló szerep«; »S ez a szégyen-gyalázat folt égeti Szentes minden önérzetes polgárának az arczát s ezt a foltot, melynek neve dr. Tasnády Antal . . .«.

A megindított sajtóügyi vizsgálat során Sima Ferencz felelős szerkesztő a panaszlott czikkek egyikére nézve szerzőül önmagát nevezte meg, míg a 128-ik számban megjelent közleményre nézve kijelentette, hogy ezen czikk nem tőle származik, azonban annak szerzőjét megnevezni nem hajlandó s azért a törvény előtti felelősséget elvállalja.

A mentelmi bizottság figyelembe véve azon körülményt, hogy az inkriminált kifejezések a sajtó utján elkövetett rágalmazás és becsületsértés ismérveivel látszanak birni;

figyelemmel arra, hogy a panasz tárgyát képező cselekmény és Sima Ferencz orsz. képviselő személye között az összeköttetés nevezettnek saját beismerése által is constatálva van,

miután a sajtóügyi büntető eljárás megindításában zaklatást nem lát:

jelen esetben nevezett képviselő mentelmi jogának felfüggesztését hozza a t. háznak javaslatba.

Elnök: Méltóztatnak hozzászólani? Ha nem, akkor a t. ház Sima Ferencz országgyülési képviselő mentelmi jogát ez esetben felfüggeszteni határozza.

Következik a mentelmi bizottság 112. számú jelentése sajtó utján elkövetett rágalmazással vádolt Sima Ferencz országgyülési képviselő mentelmi ügyében.

Gr. Esterházy Kálmán jegyző *(olvassa a jelentést).*

Kubinyi Géza előadó: T. ház! A Szentesen Sima Ferencz szerkesztése alatt megjelent »Szentesi Lapok«-ban Alberténvi Antal Csongrád vármegye tiszti-főügyészére vonatkozólag oly közlemény jelent meg, mely őt sikkasztással vádolja, ennek következtében a budapesti kir. főügyészség, mint sajtóügyi közvádló, Sima Ferencz ellen feljelentést tett. A sajtóügyi tárgyalás alkalmával Sima Ferencz kijelentette ugyan, hogy az illető közleményt nem ő írta, de a szerzőt megnevezni nem akarta és a felelősséget teljes mértékben magára vállalja. Ennek alapján a mentelmi bizottság a sajtóügyi eljárás megindításában a fenforgó körülmények között zaklatást nem látván, Sima Ferencz mentelmi jogának felfüggesztését hozza a t. háznak javaslatba.

Elnök: Kíván valaki szólani? Méltóztatnak elfogadni a javaslatot? *(Elfogadjuk!)* A ház a javaslatot elfogadván, a ház Sima Ferencz képviselőnek mentelmi jogát ez esetre felfüggeszti.

Következik napirend szerint a mentelmi

Digitized by Google

bizottságnak 113. számú jelentése, hasonlóképen Sima Ferencz képviselő mentelmi ügyére vonatkozólag.

Gr. Esterházy Kálmán jegyző *(olvassa a jelentést).*

Kubinyi Géza előadó: T. ház! A »Szentesi Lapok« mult évi 109. és 129. számaiban oly közlemények jelentek meg, a melyek Csongrád vármegye közigazgatási bizottságát, mint hivatali visszaélések és közigazgatási bűnök takaróját tüntette fel, a mely »a törvényes tisztességet, a közigazgatás tisztaságát, becsületességét nyiltan arczul veri«, »a közönséget nyiltan megbotránkoztatja«, stb.

Ennek következtében a közigazgatási bizottság határozata folytán a budapesti kir. főügyészség megindította a sajtóügyi eljárást Sima Ferencz, mint a »Szentesi Lapok« szerkesztője ellen. Sima Ferencz a felelősséget magára vállalván, a mentelmi bizottság, mivel az eljárásban politikai zaklatást nem lát, Sima Ferencz képviselő mentelmi jogának felfüggesztését ajánlja a t. háznak.

Elnök: Kíván valaki szólani, t. ház? Ha nem, a t. ház a mentelmi bizottság javaslatát elfogadja s ennek következtében Sima Ferencz képviselő úr mentelmi jogát ezen esetre nézve felfüggeszti.

Következik a mentelmi bizottságnak 114. számú jelentése ugyancsak Sima Ferencz országgyűlési képviselő mentelmi jogának felfüggesztése tárgyában.

Gr. Esterházy Kálmán jegyző *(olvassa a mentelmi bizottság jelentését).*

Kubinyi Géza előadó: T. képviselőház! Sima Ferencz országgyűlési képviselő ellen párbajvétség miatt büntető eljárás lett folyamatba téve. Tekintettel arra, hogy a jelen esetben büntető cselekmény forog fenn: a büntető törvény nyomán a mentelmi bizottság Sima Ferencz képviselő mentelmi jogának felfüggesztését hozza javaslatba. *(Helyeslés.)*

Elnök: Kíván valaki szólani. *(Nem!)*

Méltóztatnak elfogadni bizottság javaslatát? *(Elfogadjuk!)* A ház a bizottság javaslatát elfogadja és Sima Ferencz képviselő mentelmi jogának ezen esetre nézve felfüggesztését elhatározza.

Következik napirend szerint az állami italmérési jövedékre vonatkozó 1888: XXXV. és 1890: XXXVI. tczikkek módosításáról szóló törvényjavaslat tárgyalásának folytatása. Ki következik?

Lits Gyula jegyző: Szalay Imre!

Szalay Imre: T. képviselőház! *(Halljuk!)* Nem szándékozom ezen törvényjavaslatnak pénzügyi oldalát hosszasabban érinteni, mert előttem szólott t. képviselőtársaim, különösen pedig Horánszky Nándor és Holló Lajos képviselő urak részéről eléggé bőven kifejtetett ez a kérdés és mert nézetem szerint a t. minister úr és Láng Lajos t. képviselőtársam és államtitkár beszédei nem gyengítették meg azokat az érveket, melyeket az előbb említett képviselőtársaim a javaslat ellen felhoztak. *(Úgy van! a szélső baloldalon.)*

Ezen érveknek csoportosítása és ezen érvek összes súlya határozottan a t. minister úr ellen van irányúlva és pedig — nézetem szerint — tökéletesen helyesen. Ezen nézetemet még az sem változtatja, hogy a t. minister úr — és erre talán némileg joggal is hivatkozhatnék — az országban a fogyasztási adó kérdésében és pénzügyi dolgokban bizonyos popularitással dicsekszik. Habár ez így van is, azért még ne gondolja a t. minister úr, hogy egész eljárása helyes, a mit ő tesz, mert nézetem szerint e kérdésben egészen helytelenül jár el. Ha a t. minister úr nem az Andrássy-úton menne végig, hanem kimenne a községekbe, kimenne az adófizető polgárok közé: biztosítom, hogy kevés éljent hallana az egész országban. *(Úgy van! balról.)* És ha mérlegeljük azon sok tekintetben, készséggel elismerem, megérdemelt éljenek okát, megtaláljuk azt leginkább abban, hogy egy osztály éljenzi és helyesli a t. minister urat, de ez nem a termelő osztály, hanem a kereskedők és iparosok osztálya.

Már magában véve rettenetes téves hit az, a mi nálunk pénzügyi javaslatokban itt-ott felmerül, hogy a fogyasztási adók kizárólag a fogyasztót sujtják. Ez a legtévesebb hit és nem hiszem, hogy bármily eloquentiával bírjon a t. államtitkár úr és minister úr, hogy ezt képesek lennénk megdönteni.

Példákra hivatkozhatom, hogy a fogyasztási adónak, mely természetszerűleg a fogyasztó által kellett volna, hogy fizettessék, súlyát nem a fogyasztó érezte, hanem a termelő. 3—4 évvel ezelőtt, midőn a borfogyasztási adó magasabbra emeltetett, azt mondtam a t. minister úrnak, hogy ez közvetlenül a termelőt fogja érinteni. Hogy ez így is van, annak bizonyítására csak azt hozom fel, hogy Budapest összes bortermelői akkor, mikor az újabb borfogyasztási adó behozatott, egy krajczárral sem emelték feljebb borainknak árát. Ennek következése azután az volt, hogy a mintapinczében a concurrentia miatt a termelők kénytelenek voltak megtartani az előbbi árt. De természetes, hogy valakinek azt a különbözetet meg kellett fizetni, tehát fizették a termelők. *(Úgy van! a szélső baloldalon.)*

A mi egész fogyasztási adórendszerünk nem azon alapúl, hogy a termelő jogos érdeke védessék meg, hanem hogy a kincstár érdeke mindenek

Digitized by Google

felett álljon. *(Úgy van! a szélső baloldalon.)* Akármiben felszólalunk erről az oldalról, mindjárt azt hiszik a túloldalon, hogy talán ellenzékieskedésből teszszük azt De őszintén mondhatom, hogy semmi néven nevezendő ellenzékieskedés e kérdésben szavazatom indokolásánál engem nem vezet, hanem egészen komolyan a nemzetgazda higgadt véleménye. Mert hogy a fogyasztási adóknál, a mint a mostani rendszer van — népiesen szólva — egy rókáról két bőrt húzzanak, az a t. pénzügyminister úr érdeme. Ugyanis a fogyasztási adót községekben természetesen minden szőlőbirtokos megfizeti, tehát ez által a kiszabott fogyasztási adó a kincstár javára elszámolható. Ugyanaz a termelő azután véletlenségből Budapestre jön lakni és borát, mely a fogyasztási adóval már meg volt terhelve, felhozza és itt ismét hét forint fogyasztási adóval sujtatik. Vajjon nem kétszeresen van-e lehúzva róla a bőr, otthon is és itt a fővárosban is, mint zárt városban?

A borfogyasztási adónak mostani kirovása nézetem szerint nagyon helytelen, mert tökéletesen megismerem, hogy bizonyos borfajok a magasabb fogyasztási adóval is méltán illettethetnek és ha talán gyakorlati nehézségekbe ütköznék az, hogy ott is az ú. n. progressiv adó bizonyos mértékben behozassék, azt sokkal igazságosabbnak tartanám, mert a mit elbír egy pezsgő, egy tokaji, vagy más erősebb és drágább bor, hogy ugyanannyi adóval sujtassék a közönséges asztali bor, azt az osztó igazsággal megegyeztethetőnek nem tartom. *(Helyeslés a szélsőbalon.)* Számtalan esetben a fogyasztási adó nagy mérve, hozzávéve még több tényezőt — a melyre bátor leszek beszédemben később visszatérni — annyira alterálja a termelést, hogy a szőlőmívelés, mely Magyarországon a nélkül is végnapjait éli, többé nem jövedelmező foglalkozás lesz, mert ráfizetéssel lehet csak valakinek ezentúl szőlőt termelni.

Mindig sajátságos volt előttem, hogy a t. minister urak nem akarnak semmit sem tanulni a künn levő dolgokból; nekik elegendő, ha előveszik számjaikat, hogy nekik ennyi szükséges a bevételre, már most, hogy az adózó polgárok hogyan vegyék azt elő, azzal keveset törődnek. Ha e tételem semmi másra sem állna, mondhatom, a bortermelésre határozottan áll.

Mit csinál az állam a bortermelőkkel szemben? Tudjuk, hogy a phylloxerának végtelen pusztításai miatt Magyarország szőlészete végpusztulásnak néz eléje. Tudjuk, hogy lényeges adójövedelmet kell behozni Magyarország bortermelésének. *(Zaj. Halljuk! Halljuk!)*

Elnök *(csenget)*: Kérek csendet!

Szalay Imre: A phylloxera pusztításai által annyi kár háramlik a szőlőtermelésre, hogy ahhoz, hogy a regeneratio nagy munkája sikeresen keresztülmenjen, szükség van az összes kormánynak, valamint egyeseknek is nagy áldozataira és támogatására. De minek nevezzem azt, midőn a kormány egyik részről ad valamit, a másik részről azt duplán és háromszorosan visszaveszi. Egyrészről a phylloxera leküzdésére amerikai iskolákat ad, vándortanítói intézményt létesít és több oly intézkedést tesz, a melynek felsorolásával nem akarom untatni a t. házat, másrészről előjön egy fogyasztási adóval, aztán egy vámszerződéssel, mely ezen regeneratio nagy művét alaposan hátráltatja, úgy, hogy nagyon kevés ember fog kedvet kapni, hogy azok után még a szőlőjével vesződjék. *(Úgy van! Úgy van! a szélsőbalon.)* Múlt évi deczemberben volt az olasz borvám tárgyalása. Akkor is utaltam arra, hogy az akkori kereskedelmi minister megkérdezte-e a földmívelési ministert, milyen hatása lesz Magyarország szőlészetére nézve, ha Olaszország leszállítja a borvámot? Akkor megnyugtatták a közvéleményt, a mennyire az megnyugodhatott; elmondták, hogy nem kell félni az olasz borok beözönlésétől, nem kell attól tartani, hogy az Magyarország szőlészetének reconstructiojára befolyással bir. Alig telt el félév és Magyarország bortermelő közönsége nagyon szomorú napokra ébredt. Alig, hogy szó volt arról, hogy Olaszország borvámját leszállítja, már kezdődnek a borajánlatok Olaszországból Magyarországba. *(Halljuk!)* Nálam van egy kimutatás, a melyet különösen a t. pénzügyminister úrnak ajánlok figyelmébe, mert nagyon érdekelne, ha a t. minister úr majd menyugtatna ebben a kérdésben. Olaszországból ajánlat érkezett, a melyben bizonyos Gins. Perelli Minetti olasz boroknak Magyarországba szállítását a következő árért ajánl: A Barletta rouge superieurt, a mely 13½—14 salera szerinti szeszfokkal bír, tehát a mi szomorodni és erősebb vörös borainknak szesztartalmának felel meg, a minek ára most nálunk hektoliterenkint körülbelül 40—80 forint közt váltakozik minőség szerint, ez nem többért ajánlja, mint hektoliterjét 18 francért, a mi a mi pénzünk szerint 9 forintot tesz ki.

Itt van a Montagne bonne Max. Alcohol tartalma 10—11, tehát több, mint közönséges asztali borainké, a melyeknek, a mint tudjuk, szesztartalma 8—10 között variál. E borkereskedő hektoliterenként 6 frtjával ajánlja ezt a bort most, a mikor Magyarországon, magában Budapest fővárosában egyedül a fogyasztási adó 6 frt. Mi történik tehát, ha ez még hegyébe zúdul, mikor a kormány bölcs előrelátása a borvámokat úgy engedte kezeltetni a szerződésekben, hogy bennünket teljesen kiszolgáltatott az

Digitized by Google

olasz borok olcsóságának s a reconstructio művét tönkretette. *(Helyeslés bal felől.)*

Még több adatot is hozhatnék fel e tekinben, de nem akarom a t. házat ezzel untatni. *(Halljuk! Halljuk!)* Áttérek felszólalásom voltaképeni tárgyára: a gyártott borok kérdésére, a mely per tangentem ma ugyan állítólagosan mind a pénzügyi bizottság jelentésében is van s mint a t. pénzügyminister úr a második paragrafusban maga is megemlíti, ezen kérdésre, én őszintén megvallom, lehetetlen csodálkozásomnak nem adni kifejezést a fölött, hogy létezhessék egy ország, a melyben a törvényhozás tekintélyével, az ország érdekeivel oly vakmerő játék üzetnék, mint e kérdéssel nálunk. *(Helyeslés bal felől.)* Súlyos szavak ezek, t. ház, megkisértem indokolni azokat és érvelni mellettök.

Három határozatot hozott már a t. ház, a mely három határozathozatal szól arról, hogy utasíttatik a minister, hogy a gyártott borok föltétlen eltiltásáról adjon be határozott törvényjavaslatot a képviselőháznak. *(Élénk helyeslés bal felől.)* E határozati javaslatot háromszor megszavazta a képviselőház s Magyarország összes vármegyéi, összes gazdasági egyesületei s egész termelő közönsége fölíratokban kéri ezt s akkor ideáll a t. minister úr és megengedi a gyártott borok készítését és behozatalát. *(Úgy van! Úgy van! a baloldalon.)* Én nem tartozom a t. kormánypárti képviselők közé, de szégyelném magam, ha ott ülnék s velem akármelyik minister így paczkázna. *(Úgy van! Úgy van! a szélsőbalon.)* Ezzel kapcsolatban, t. ház, bármennyire sajnálom is, hogy egyik ellenzéki t. képviselőtársammal kell polemiába bocsátkoznom, nem fogadhatom el helyesnek Gaál Jenő t. barátom nézetét, a ki nem tarthatja megengedhetőnek a közszabadság vagy nem tudom minek az érdekében, hogy Magyarországon a gyártott borok eltiltassanak. Úgy tudom, hogy t. barátom valamelyik iparkamarának elnöke. Ahhoz hozzá vagyok szokva, mióta e kérdés napirendre került, hogy az iparosok és kereskedők mindig ellene agitáltak ezen határozatnak és mindent elkövettek érvényesítése ellen és épen ennek tulajdonítható az a népszerűség is, melyet a pénzügyminister úr az Andrássy-úton élvez. *(Élénk derültség a szélsőbalon.)*

Képviselőtársam, mondom, azzal érvelt, hogy a közszabadság szempontjából nem szabad eltiltani a borgyártást. No, t. ház, utalok a világ egyik legszabadabb nemzetére, az amerikai államokra. T. barátom bizonyosan még jobban fogja tudni, mint én, mert az iparral és kereskedelemmel nálamnál többet foglalkozik, hogy ott egy időben mesterséges tojást is el kezdtek gyártani, de tudom, hogy megtiltották. Azt is tudom, hogy margarint is gyártottak vaj helyett, de ezt is megtiltották.

Gaal Jenő: Nem tiltották meg!

Szalay Imre: Ha tehát nem tiltották meg, akkor az erkölcs szempontjából beszélek. Ugyan t. képviselőtársam megférőnek tartja a közszabadsággal a csalást, mint a mikor mesterséges bort adnak el természetes bor helyett. *(Helyeslés a szélsőbalon. Felkiáltások bal felől: Hiszen ez ellen beszélt!)* Ha ez ellen beszélt volna t. képviselőtársam, akkor annak eltiltását nem akarta volna meggátolni, hanem a mellett lett volna, hogy a mi nem természetes bor, annak gyártása igenis határozottan tiltassék el. *(Helyeslés a szélső baloldalon.)*

A törvényjavaslatot nem fogadom el, hanem csatlakozom Horánszky Nándor t. képviselőtársam határozati javaslatához. De végezetül még egy néhány szóval akarok megemlékezni e kérdésről. *(Halljuk! a szélsőbalon.)*

Ha belemennék abba az ideába, melyben a t. minister úr van e kérdést illetőleg, akkor is egy nagyon fontos javítani való dolgot találnék a törvényjavaslat 2. §-án, az ő nézlet-szempontjából is. És ez az, hogy a büntetések mérve olyan csekélység, igazán olyan gyerekes, hogy a midőn egy stemplit fel nem ragasztok valami iratra, engem megbüntetnek az illeték 10, vagy 50-szeresére, akkor 1—100 frrttal büntetik meg azt, a ki az egészséget és a magyar nemzetgazdaságot iparkodik gyártott borokkal megrontani. *(Úgy van! Úgy van! a szélsőbalon.)*

Hivatkozik a minister úr a külföldre. Engedje meg, hogy én is hivatkozzam és pedig a következő esetre. Sajnálom, hogy csak hosszas keresés után tudnám bemutatni eredetiben, a mit nekem 5—6 évvel ezelőtt Karlsruhéből beküldtek s ez a következő. Ott iskeresetet in lított a gyártott borok s a királyi fiscus egy borkereskedőt háromszori rajtérés esetében nem kevesebbre büntetett meg a karlsruhei törvényszék s az ítéletet a hírlapokban is közzé kellett tenni, mint 24.000 márka birságra és fél esztendei börtönre. Méltóztassék a minister úr ezt a büntetést összehasonlítani a mi büntetésünkkel és meglátja, hogy az illető, a milyen büntetést kap nálunk, nem egy nap alatt, hanem egy órában százszorosan visszakapja. Ha tehát czélt akarunk érni, akkor ne ilyen gyerekes intézkedést alkalmazzunk, hanem komolyabb, sulyos büntetéseket. Különben nem fogadom el a törvényjavaslatot. *(Élénk helyeslés a szélsőbalon.)*

Gaal Jenő: T. ház! Személyes kérdésben kérek szót. Félremagyarázott szavaim helyre igazítására is kérhettem volna, de nem tettem azon okból, mert képviselőtársam annyira félreértette beszédemet és a t. ház tegnap óta valószinűleg még jól emlékezik rá . . .

Digitized by Google

Szalay Imre: Újságban olvastam!

Gaal Jenő: Nagyon rosszúl tetszett olvasni ... hogy nem tartom szükségesnek semmiféle correcturával élni. Személyes kérdésben kérek tehát szót, mert ő engem azzal insinuált, hogy miután én az ipari érdekek tanulmányozásával és szolgálatával is foglalkozom, nem tudom miféle borgyártókkal vagyok összeköttetésben, *(Felkiáltások szélső bal felől: Nem ezt mondta!)* hogy nem tudom miféle dolgokat kaptam.

Szalay Imre: Ezt nem mondtam!

Gaal Jenő: Kijelentem, hogy habár iparérdekekkel foglalkozom, a mezőgazdasági érdekek ép olyan közel állanak hozzám és különösen a bortermelés kérdésében, magam is bortermelő lévén, nem fognék annak érdekei ellen — ha már egyáltalában megengedhetőnek tekinteném is, a külön érdekek álláspontjára való helyezkedést — érvelni vagy azok ellen valamit indítványozni.

Gr. Esterházy Kálmán jegyző: Görgey Béla!

Görgey Béla: T. ház! Bocsánatot kérek, ha az előttem szólt t. képviselő urak beszédeivel kimerítőbben nem foglalkozom; de nem akarok hosszas felszólalással oka lenni annak, hogy a szőnyegen levő törvényjavaslat tárgyalásának befejezése késleltessék. Mindössze csak egy kérdésnek az érintésére szorítkozom, t. i. annak constatálására, hogy Holló Lajos t. képviselőtársam az egyetlen, a ki a szabadelvűség álláspontjából indúlván ki, az egyenlő közteherviselés elvét hangsúlyozta és csak azt sajnálom, hogy a t. képviselő úr, mint az egyenlő közteherviselés elvének és a szabadelvű iránynak határozott híve, ezen álláspontjaiból a további consequentiákat le nem vonta. Mert azt értem, hogy a t. minister úr ezen különben is odiosus kérdésnek ujolagos felvetésével egyidejűleg, azt a további odiumot, hogy a magánfogyasztást az italmérési adó alá tartozó czikkek egész vonalán megszüntesse, magára venni nem akarja; hanem azt már valósággal nem értem, hogy Horánszky Nándor t. képviselőtársam, a ki egyébként a szabadelvű irányeszméknek mindig fényes szószólója volt, nemhogy nem helyeselte a csak részben is történt magánfogyasztási jogelvonást, de még ebből fegyvert is kovácsolt a törvényjavaslat ellen. *(Úgy van! jobb felől.)*

A részletes tárgyalás során álláspontomból kifolyólag indítványt fogok tenni az iránt, hogy ne csak a borra és sörre, hanem a szeszre vonatkozólag is megszüntettessék a magánfogyasztási jogosúltság.

Most pedig áttérek fejtegetésem tulajdonképeni tárgyára. *(Halljuk! Halljuk!)* A t. ház legtöbb tagja előtt bizonyosan tudva lesz az, hogy én a jelenleg fennálló italmérési adórendszer egészével ellentétes elvi álláspontot foglalok el és hogy e tekintetben megegyezem Horánszky Nándor t. képviselőtársamnak azzal az intentiojával, mely szerint én is sürgetem e tekintetben a végleges reform mielőbb keresztülvitelét és csak sajnálni tudom azt, hogy Horánszky Nándor t. képviselő úr nem engedett belepillantást nekünk abba az eszmekörbe, a mely szerint a végleges rendezést eszközölni akarná. Én több ízben fejtegettem nézeteimet, a melyek szerint az italmérési s illetőleg az elárúsítási illetékek fentartása mellett a bor és sör italmérési adótételei ugyanezen italczikkek fogyasztási adóival egyesítve kezeltessenek, a szeszitalmérési adó pedig olyképen, hogy a 15 frtos adótétel teljesen töröltessék.

Ezen italczikk adóterhe tehát ugyanennyivel csökkentessék s adassék át ezen italnem elárúsítása a szabadversenynek.

A szőnyegen levő törvényjavaslat álláspontom egy részét megvalósítja, a mennyiben a bor és sör-italmérési adót a fogyasztási adóval egyesíti. Arra pedig, úgy látom, egyhamar kilátás nincs, miszerint a szesz-italmérési adó eltörlésére kerüljön a sor. Kénytelen vagyok tehát a helyzettel számolni és azt úgy bírálni meg, mint a hogy tényleg van. A 15 frtny, italmérési adó magában véve nem oly teheri hogy a fogyasztó közönségre feltétlenül elviselhetlen volna; nem olyan teher, mely a fogyasztást annyira csökkentené, hogy az ipar abból nagyobb mérvű károsodást szenvedne; de ezen 15 frtnyi italmérési adótételnek beszedési módozata az adó befolyásának biztosítási módozata az, a mely nézetem szerint úgy az államkincstár fiscalis érdekeit, mind az iparnak a nyilt versenyhez fűzött érdekeit, mind pedig a szeszfogyasztó közönség érdekeit is sérti; sérti pedig egész egyszerűen azért, mert akár beszélünk itt az italmérési kizárólagos jogok bérletéről, akár beszélünk az adóbeszedési jog kibérléséről, egyaránt fennáll az egyes adóobjectumok, az egyes nyilt községek közötti válaszfal és korlát, mely megakadályozza, hogy a szesz egyik községből a másikba a szabadforgalom tárgyát képezze: minden igyekezetem tehát oda vergál, hogy az a válaszfal döntessék le, a mely az egyik nyilt községből a másikba a szesz behozatalát akadályozza. A jelen törvényjavaslat határozott javúlást képez az eddigi állapothoz képest de nem fejti meg a kérdést egészen, mert ebből a szempontból a törvényjavaslat engem ki nem elégít. Ha mégis elfogadom e javaslatot a tárgyalás alapjául, teszem ezt azért, mert eszméim egy részét és pedig az első öt szakaszban megvalósítva látom. Remélem, hogy azon nyomás következtében, a melyet a közvélemény e tekintetben a kormányra és a törvényhozásra gyako-

Digitized by Google

rol, mihamarabb el fog érkezni az az idő, mikor a szesz italmérési adója is helyesebb rendszer szerint fog beszedetni.

Bátor vagyok néhány megjegyzéssel nézeteimet kifejteni.

Hogyha a 15 frt adótétel fenmarad, kérdés, mi módon lesz eszközölhető a szeszadó kezelése, úgy, hogy azon válaszfal, a mely ezen nyilt községeket egymástól elválasztja és a mely megbénítja a szabad forgalmat és az áraknak verseny utáni képződhetését lehetetlenné teszi, ledöntessék. Nézetem szerint úgy, hogy a szesz-italmérési adónak az állam részére leendő befizetésére ne a legalsóbb forum, az italmérő, vagy a kismértékbeni elárúsító lenne kötelezendő, hanem vegye át ezen adókötelezettséget egyrészt maga a szesztermelő, másrészt a szesz nagykereskedő.

Annak, a mit t. képviselőtársam Deésy Zoltán proponált, hogy egyesíttessék a szesznél a két adótétel, nagy akadálya van: Ausztriával kötött, még hat évre fennálló vám- és kereskedelmi szerződés.

Nem mondhatjuk ki ugyanis, hogy a két adótétel cumulative fizettessék be az adóhivatalba, midőn a szesz a gyárat vagy szabadraktárakat elhagyja. De ez eszközölhető volna, hogyha az egyszer a szeszgyárból kikerült megadóztatott vagy nem adóztatott szesz eladás alá kerül, ha azon perczben tartoznék az italmérési adót lefizetni. Ezt úgy képzelem, hogy a nagykereskedők, kik bizonyos cautiohoz, bizonyos feltételekhez kötött vagy elárúsítási engedélylyel bírnak: utólagos havi vagy 3 havi leszámolás után tartoznának befizetni a szesz-italmérési adót, mindazon szeszmennyiségek után, melyeket italmérési engedélylyel ellátott más egyéneknek adnak el. Ennek csak egy akadálya van, de valahogyan ez is el volna hárítható, t. i. az, hogy a kis üstök által termelt szesz nem képezi folytonos ellenőrzés tárgyát. Ez tehát, minthogy már termelési adóval megvan róva, a termelés perczében egészen szabad és nehéz volna követni addig a pontig, a míg fogyasztásba kerül. De tán ennek is volna módja. Én most ezzel bővebben foglalkozni nem akarok, csak kifejezem azt a meggyőződésemet, hogy a míg elvként nem lesz keresztülvíve az, hogy az egyik és másik község közti zárvonal ledöntetik, addig mi a szesz-italmérési adóból sem az államkincstár, sem a fogyasztó közönség, sem az ipar érdekeire jótékony hatást nem várhatunk.

Az előttem szólt képviselő urak néhánya téves felfogásból indult ki. Többek között Horánszky t. képviselő úr is azt állította, hogy a szesz kizárólagos italmérési jogának bérbeadása által az állam az őt megillető 15 frtos tételnél többet csikar ki és pedig első sorban az italmérés bérlői, másod sorban a fogyasztó közönségtől. Ez állítását azon adatra alapítja, hogy a pénzügyminister egy ízben azt constatálta, hogy 700.000 hektoliter megadóztatott szesz után nem $10^1/_2$, hanem tényleg 12 és 13 millió forint italmérési adót ér el. Úgy a minister úr, mint az államtitkár úr, úgy gondolom, szépítgetésül azt hozták fel, hogy az igen természetes dolog, mert a pálinkák különböző fokozata szintén közrejátszik ezen fokozás előidézéséhez. Legyünk tisztában azzal, hogy ez nincs így. Mikor egy bérleti szerződés köttetik, különösen midőn kizárólagos italmérési jogokról van szó, az cumulative tárgyalja a bort, sört, szeszt, sőt még az italmérési illetéket is. Már most szeretném tudni, ki annak a pontos megmondhatója, mennyi esik ebből szeszre, mennyi borra, sörre és italmérési illetékre. Nagyon nehéz volna velem szemben bebizonyítani azt, hogy az állam többet húz szesz-italmérési adó czímén, mint a mennyi a tényleg elfogyasztott mennyiség után reá esnék.

Nekem sokkal könnyebb volna, bár szintén nem teljes hitelt érdemlőleg, az ellenkezőt bebizonyítani, mert az én rendelkezésemre igen graváló egynéhány adat áll, a melyekkel igen szívesen szolgálok. *(Halljuk! Halljuk!)* Hogy egy concrét adatot felhozzak, megmondom, hogy a regale időszakban Sáros vármegye jövedelmi adója kipuhatolása alkalmából a regalejövedelmek alapjául ki lett puhatolva 250.000 forint évi jövedelem. Tudjuk, hogy a mai italmérési jövedék sokkal szigorúbb rendszabályokkal hasznosíttatik, mint annak idején a regále. Mégis mit látunk? Azt, hogy Sáros megyében, a hol gondolom mindöszsze három-négy község van adóbeszedési jog alapján, a többi a kizárólagos italmérési jogon bérbeadva, az összes forgalomilleték, bor, sör és szeszben együtt véve 207.000 forintot tesz. Constatálhatom azt is, hogy olyan esztendőben, midőn a termelt szeszből 22.000 hektoliter volt megadóztatva, mely mennyiségből tudomásom szerint nem több mint 2—3 ezer hektoliter ment el más vármegye területére, tehát maradt 19—20 ezer hektoliter szesz és a magánfogyasztás rendkívül csekély volt, tehát 19, majdnem 20 ezer hektoliter szesz fogyott el, a minek italmérési adóját 15 forinttal véve ez 300.000 forintnak felel meg s a mint a pénzügyigazgatóságtól informatiot nyertem, maga az italmérési illeték kitesz 10 ezer forintot, az fizet jelenleg a kizárólagos italmérési jog révén össze-vissza 207.000 forintot. Hol van itt az a többlet? Itt a szeszitalmérés adója nem több, mint 9—10 forinttal van tényleg leróva. Igy van ez több más helyen is. És én kénytelen vagyok elismerni, hogy ugyanazzal az éles kritikával bírálom a kizárólagos italmérési jogot, melylyel

Digitized by Google

az az ellenzék részéről illettetik, mert az én meggyőződésem szerint nem az áll, hogy az állam húz illetéktelen jövedelmeket a fogyasztó közönség rovására, de igen is áll az, hogy a bérlő osztály, úgy az államtól elvont adók által, valamint a fogyasztó közönségnek úgyszólván határtalan és korlátlan kizsákmányolása által teljesen illetéktelen hasznot húz. Ezért őszintén megvallom t. ház, hogy nagy áldozatok árán is a kizárólagos italmérési jogot kiküszöbölendőnek tartom és csak ott tartom megengedhetőnek, a hol azt a községek saját czéljaikra maguk kívánják. Volenti non fit injuria. E tekintetben is a jelen törvényjavaslat az eddigi állapothoz képest határozott haladást és javulást képez. Mert a községek kívánságait respectálja, az eddigi jövedelemnek 20%-át feláldozza, csakhogy a kizárólagos italmérési jogot kiküszöbölhesse. Ama bizonyos 3 korcsmás kis községekben, melyeknek előjogán különben is rés van ütve, a bor- és a sörmérők 10%-os kedvezményezése által, ugyanazon viszonyok állanak fel, akár az italmérési, akár az adóbeszedési jog van bérbeadva, mert a concurrentia így is, úgy is ki van zárva. A mi végül ama Damokles kardnak nevezett négy vármegyét illeti, azok legjobb meggyőződésem szerint nem egyéb, mint valóságos Damokles kard, a mely azonban erős hajszálon függ, t. i. az illető érdekcsoportok és körök, saját jól felfogott érdekén és a mely csak a legvégső esetben fog lesujtani. Nézetem szerint nem kell egyéb, csak egy kis concilians jóakarat ahhoz, hogy az ember a jelen törvényjavaslatot a maga ártalmatlanságában megismerje és belássa azt, hogy ez a mai állapothoz képest határozott haladást és javulást jelent. És mivel a bor és sör italmérési adókra vonatkozó álláspontomat már a jelen törvényjavaslat is véglegesen megoldja és mert én Horánszky Nándor t. képviselő úrnak határozati javaslatát a jelen törvényjavaslattal szembeállítva, úgy mondhatnám, hogy ez a tűzok és veréb politika közötti küzdelem s miután én ahhoz a holnapi tűzokhoz, mely szerint a végleges reform egy év alatt eszközölhető lesz, nem bízom s nem kívánom, hogy a mai állapot fentartassék s a mai verébért elszalasztani nem akarom: a határozati javaslathoz hozzá nem járulok, hanem elfogadom a törvényjavaslatot a részletes tárgyalás alapjául. *(Helyeslés jobb felől.)*

Lits Gyula jegyző: Kun Miklós!

Kun Miklós: T. ház! Az természetes, hogy a tárgyalás alatt levő törvényjavaslatot általánosságban sem fogadom el. Kérem a t. házat, méltóztassék nekem megengedni, hogy minél rövidebben indokolhassam azt, hogy miért nem fogadom el. *(Halljuk! Halljuk!)* Nem fogadom el, t. képviselőház, azért, mert a bor italadó alapját kiterjeszti. Ez pedig, t. képviselőház egyebet nem jelent, mint adóemelést, mert az adótételek nem változván, azok tágabb alapra fektettetvén, annak természetes és szükségszerű következménye, hogy azok végeredményben adóemelést idéznek elő. Már pedig, t. ház, a jelen körülmények közt én Magyarországon az adót emelhetőnek nem tartom. *(Helyeslés bal felől.)* És adóemelést sem ezen kormánynak, sem a jelen körülmények közt semmiféle kormánynak meg nem szavazok; sőt inkább itt látom az idejét annak, hogy midőn az országgyűlés az állampénztárból fizetéseket húzó állami alkalmazottak javadalmazásának minduntalan való felemeléséről gondoskodik s azt hiszem, nemsokára még a végrehajtók állásának biztosításáról is kell tanácskozni; itt látom az idejét annak, hogy, miként a függetlenségi és 48-as párt ez évi fölirati javaslatában is kifejezte, a földadó és kisipart terhelő adó és illetékek leszállíttassanak; leszállíttassanak annál inkább, mert ezek nemcsak ezen oldalról jelentettek be és hangoztattak, hanem a közelmultban a pénzügyminister úr háta mögül a kormánypárthoz tartozott egyik képviselő is az adófizetők jogos igényeinek érvényesítését hangoztatta és bejelentette.

Nem fogadhatom el a javaslatot továbbá a szeszitalmérési kizárólagos jog idejének kiterjesztése miatt. Nem fogadhatom el azért, mert maga a pénzügyminister úr is beismerte indokolásában azt, hogy a kizárólagos jogosultság kiterjesztése annyi, mint a regale megváltás előtti állapot visszaállítása, tehát visszaesés. Ha tehát a pénzügyminister úr a régi állapotokhoz képest a megváltás után bekövetkezett állapotokat haladásnak tekinti: akkor a regále előtti állapotokra való visszatérés határozott visszaesés. *(Igaz! Úgy van! a szélsőbalon.)*

Előttem szólott Görgey Béla t. képviselőtársam kijelentette azt és teljesen igazsága van, hogy az államkincstár, a mely ma mint regaletulajdonos a regalejogot sokkal szigorúbban, sokkal inkább hasznot hajtólag kezeli, szóval sokkal kíméletlenebb kezelője a regalenak, mint milyenek a régi regalebirtokosok voltak. Én azt hiszem, hogy a szeszadó kizárólagos jogosultságának fentartása sokkal rosszabb állapotokat teremt, mint milyenek voltak a regale megváltása előttiek; mert az államkincstár lévén a regaletulajdonos és egyszersmind az e tekintetben felmerülő panaszok bírája: tőle sem enyhítést, sem védelmet nem remélhetünk; míg ellenben a régi időben a regaletulajdonos túlkapásai ellen, részint kormányrendeletek, részint hatósági közbenjárás és intézkedések által a fogyasztó közönség védelemben részesült, a

Digitized by Google

mire jelenleg nincs kilátás. *(Igaz! Úgy van! a szélső baloldalon.)*

Épen ezért én azon meghatalmazást, melyet a törvényjavaslatban kér a pénzügyminister, hogy a kizárólagos jog alapján a szeszesitalmérést négy vármegye területén gyakorolhassa, meg nem adhatom; mert ez úgy, mikép előbb is kifejeztem, határozott visszaesés és a négy vármegye területén a regalejog kiméletlen kihasználása lenne és mint tegnap is itt egyik képviselőtársam kijelentette, valóságos pénzügyi statariumot képezne. *(Ellenmondások a jobboldalon.)*

Nem fogadom el a törvényjavaslatot továbbá azért sem, mert a mesterségesen készített borok megadóztatását elég magasnak nem tartom először, másodszor nem látom határozottan kimondva azt, hogy a mesterségesen készített bor az egész ország területén mindenütt adó alá vétetik — és ezt talán a pénzügyminister úr sem fogja tagadni,— nem látom kifejezve a műbor készítőinek azon kötelezettségét, mely a törvényjavaslat által egyedül a zárt városokban előállított műbor bejelentésének kötelezettségére mondatik ki.

Azután, t. ház, a törvényjavaslat egyik paragraphusa megengedi azt is, hogy azon bornagykereskedők, illetőleg nagy pinczeségek tulajdonosai, kik a szeszt saját boraik felszeszesítésére, tehát javítására használják, az erre szükséges szeszt adómentesen szerezhessék be. A t. pénzügyminister úr, midőn a borital adót az itt egyik szakaszban korlátozott módon a magánfogyasztásra is kiterjeszti, ezen kiterjesztést azzal inodokolja, hogy igazságos és az erkölcsi törvényekkel is megegyező az, hogy a vagyonosabb fogyasztók és termelők bizonyos körülmények közt magánfogyasztásukra nézve is megadóztassanak; mert hiszen a kis fogyasztók, tehát a kisebb vagyonúak a fogyasztási adót minden tekintetben viselik.

Midőn a t. minister úr ezt az indokot felállítja, megvallom, én ezzel az indokkal semmi tekintetben sem tartom megegyeztethetőnek azt, hogy ugyanazon törvény egyik más szakaszában viszont kimondja, hogy azon szeszmennyiség, mely a bornak felszeszesítésére, a nagy borkereskedők borainak értékesebbé tételére szolgál, a szeszadó alól kivétessék. Ez a kettő ellentétes egymással. Egy törvényjavaslatban két ilyen különböző tételt együtt sem indokúl felhozni, sem ilyen intézkedést tenni, nézetem szerint nem lehet. Hiszen az a nagy borkereskedő mindenesetre vagyonosabb ember s míg az a talán szegény sorsú termelő, a ki saját szőlejében termelvén a bort s egyszersmind saját bortermeléséből kisebb mennyiségben, talán hektoliterenkint is árusítván el, saját fogyasztására nézve is megadóztatik, addig az a bornagykereskedő, a ki a szeszt saját borának értékesebbé tételére — sokak szerint talán meghamisítására is — használja fel, ez a nagykereskedő, ez a vagyonos ember és a nagy pinczeczégek tulajdonosai az e czélra szolgáló szesz beszerzése utáni adótól felmentetnek.

De, t. ház, azt is furcsának tartom, hogy egy 14 §-ból álló törvénynek $^{11}/_{14}$-ed része a magyar birodalom egy országára, Horvát-Szlavonországra terjesztetik ki; ép azok az intézkedései e törvényjavaslatnak, melyek a magánfogyasztás megadóztatására vonatkoznak, nem terjesztetnek ki, míg ellenben a bornagykereskedésnek nyújtott előnyökben az szintén részesül.

Az utolsó és ötödik ok, mely miatt a törvényjavaslatot el nem fogadhatom, az, hogy e törvényjavaslat kimondja azt, hogy a m. kir. kincstár által jogérvényesen és 1892 végén túlterjedőleg is kötött szerződések csupán azért, mert azokat a törvényjavaslat és a pénzügyminister 1892 végén felbontandóknak kívánják kijelentetni, megszünjenek. Én azt hiszem, ily intézkedés a magyar állam szavában vetett bizalomnak árt és azért én ehhez nem járulhatok. *(Helyeslés a szélsőbalon.)*

De, t. ház, én nem ezen okokra helyezem a fősúlyt, *(Halljuk! Halljuk!)* mert hiszen a törvényjavaslat ellen felhozható indokok az ellenzék padjairól oly bőven, világosan és meggyőzőleg fejtettek ki, hogy én azokhoz sem újat, sem valami nagyot hozzáadni nem tudok. Hanem a t képviselőház engedelmével kérdést óhajtok intézni a t. minister úrhoz a törvényjavaslat egyes intézkedései iránt. S ezt az általános vita során teszem azért, hogyha talán megnyugtató választ kapok a minister úrtól, az esetleg bekövetkező részletes vitánál ne legyek kénytelen módosítványokkal előállani.

E kérdések egyike nagyon egyszerű s az, hogy miután az előttünk fekvő törvényjavaslat első szakaszának utolsó pontjában megemlíti és törvényerőre akarja emelni azon díjszabási tarifát, mely szerint Magyarország összes községei a bor- és söritaladó tekintetében megrovatni fognak és a mely, mint méltóztatnak tudni, két rubricából és három osztályból áll és meghatározza azt, hogy a három osztályba sorozandó községek közül a 10.000 lakossal birók a 3-ik osztályba, a 10—20.000 lakossal birók a 2-ik osztályba és az ennél több lakossal birók az első osztályba soroztatnak és ez osztályok szerint fog a borital-adó változni, kérdem a t. minister urat, hogy az itt megállapított adótarifát és osztályzatot minden községre kívánja-e alkalmazni kivétel nélkül s nem lappang-e valamelyik szakaszban, talán valamelyik római számra való hivatkozás mellett egy titkos tarifa is, mely a

Digitized by Google

minister urat, vagy annak közegeit — de azt hiszem, inkább annak közegeit — felhatalmazza és képesítettekké teszi arra, hogy egy különben a harmadik osztályba tartozó községet a 2-ik osztályba tartozó községek tarifája szerint, vagy egy 2-ik osztályba tartozó községet az 1-sö osztályba tartozó községek tarifája szerint adóztassanak meg?

Ugyanily természetü egy másik kérdésem, mely a törvényjavaslat 4-ik szakaszára vonatkozik. A 4-ik szakasz meghatározza azon osztályokat, a melyekben a borital-adó fizetése alól felmentett termelők a fogyasztási adók tekintetében soroztatnak. E szakasz is három osztályt állit fel. Kérdem tehát a minister urat: vajjon e három osztály is ugyanaz a három osztály-e, mely az első szakasz szerint az adótarifa-osztályokra meg van állapitva, vagyis itt is az első osztály a 10.000, a második a 10.000–20.000 és a 3-ik a 20.000-nél több lakossal biró községeket foglalja-e magában és ismét nincs-e itt is egy oly szakaszra való hivatkozás, mely lehetővé teszi azt, hogy egy termelő, a ki különben a 3-ik osztály szerint volna kénytelen fogyasztási adóját fizetni, a második osztály szerint rovassék meg, vagy a ki a 2-ik osztály szerint tartoznék fogyasztási adóját fizetni, az első osztály szerint rovassék meg? Ugyanily természetü az a kérdés is, melyet a t. ház engedelmével *(Halljuk! Halljuk!)* még a 9-ik szakaszra nézve óhajtanék minister úrhoz tenni.

A 9. §-ban a minister úr felhatalmazást kiván adatni magának arra, hogy a kizáró lagos szesz italmérési jogosúltságot a harmadik pont szerint egyes községek kivánatára is megadhassa. Én azt a kérdést vagyok bátor a t. minister úrhoz intézni: vajjon az egyes községek által nyilvánitandó kivánságot oly jogosúltságnak tekinti-e, hogy annak alapján megadja azt és nem lappang-e ismét egy oly intézkedés elrejtve valamelyik paragraphus alatt, hogy egyes községek bármenynyire óhajtanák is ezen a t. minister úr indokolása szerint tisztán a községek jobblétével indokolt intézkedés jótéteményeit igénybe venni, azokból teljesen kizáratnak?

T. ház! Ezen kérdéseket azért voltam bátor a t. minister úrhoz intézni, mert ismerek községet, többet nem, de egyet ismerek, a mely az eddigi fogyasztási adó szerint is a harmadik osztályba soroztatott, de egy régi időben, talán 35 év óta fennmaradt szokás és gyakorlat alapján egy magasabb fogyasztási classisba tartozó községhez csatoltatván, ezen az utolsó osztályzatba tartozó község, 30—35 esztendő óta fizeti azon adót, a melyet a nálánál magasabb osztályba sorozott községgel való összekapcsoltatás útján fizetni kénytelen és mindeddig nem sikerült semmi kérelemnek, semmi hatósági közbenjárásnak, semmi irásbeli folyamodásnak ezen nézetem szerint teljesen törvénytelen állapotot megszüntetni.

Még egyre vagyok bátor kikérni a t. ház türelmét. *(Halljuk! Halljuk!)* A törvényjavaslat 2. §-a rendelkezik az iránt, hogy a mesterségesen készitett bor, midőn az a zárt városok vámvonalához érkezik és azon bevitetik, ott adó alá vettessék s egyszersmind megmondja azt is, hogy a zárt városokban készitett mübor bejelentessék. Igaz, t. képviselőház, hogy az 1. §-hoz csatolt tarifában egy füst alatt van emlitve az, hogy a bor és a készitett bor után micsoda adótételek fizettetnek. De, t. képviselőház, ha valaki e törvény végrehajtásával foglalkozik s a borital-adó tarifát olvassa, abban oly világos útmutatásokat nem találhat, hogy eltalálja a végrehajtás útját módját a nélkül, hogy magát a törvényt, a mely a tabellát magyarázza, el ne olvassa. És mikor ezt elolvassa, azt látja, hogy a készitett bor csak akkor jön boritaladó alá, mikor az a zárt városokban készittetik.

Hegedüs Sándor előadó: Nem áll!

Kun Miklós: Tegnap a t. államtitkár úr is kijelentette, de a t. minister úrnak is a javaslathoz mellékelt megoldása azt mondja, hogy nyilt községekben különben is adózás alá kerül; de én, t. képviselőház, ezt igy elegendőnek nem tartom; mert tegnap épen az államtitkár úr szolgáltatott erre érvet, még pedig oly érvet, a mely meggyengiti azt, hogy nyilt községekben a mesterséges bor mindenesetre a boritaladó alá kerül; mert azt mondja az államtitkár úr, hogy a mesterséges borok a megadóztatás alól eddig kibujtak, vagy legalább a legtöbb esetben kibujhattak. Épen azért, t. képviselőház, azt hiszem, hogy ezen 2-ik §. a kellő intézkedéseket magában nem foglalja. Én magam is abban a nézetben vagyok, hogyha ez lehetséges, a készitett bor gyártása megtiltandó; de ha nem lehetséges, vagy ha az megtiltva nincsen: szükségesnek tartom azt, hogy a gyártott bor megadóztassék, még pedig nagyobb mérvben, mint a természetes bor, *(Helyeslés a szélsőbalon.)* mert a készitett bornak termelése sokkal kevesebb költséggel jár és a kimérőnek sokkal nagyobb nyereséget nyujt, mint a természetes bornak a termelése. Azért, t. képviselőház, én megvallom, óhajtanám, hogy általánosságban mondassék ki az, miszerint a készitett bor, bárhol készittessék az, adó alá kerül. Másodszor szükségesnek tartom azt, hogy ugyanott kimondassék, hogy nemcsak a zárt városokban készitett mesterséges bor, hanem bárhol készitett mesterséges bor bejelentessék. Miért? Azért, mert ha csak a zárt városokban

Digitized by Google

készítenék a mesterséges bort; ha csak azon 2–3 firmánál, kiket tegnap szólott egyik t. képviselőtársunk említett, akkor, azt hiszem, lehetne a műbor-gyártást ellenőrízni; de nemcsak ott, hanem országszerte készítik a mesterséges bort a borkimérők pinczéiben, kamaráiban, szóval oly helyiségekben, a melyek az ellenőrzés alól egészen ki vannak vonva s ez az oka annak, hogy eddig sem lehetett a mesterséges borokat kellő megadóztatás alá vonni és ezentúl sem lesz ez lehetséges. Azért óhajtanám, hogy kimondassék a törvény 2. szakaszában az is, hogy bárhol készített mesterséges bor ellenőrízhetés szempontjából bejelentendő.

Semmi javúlást ezen törvényjavaslat előterjesztésében és intézkedéseinek elfogadása esetén nem várhatván, a törvényjavaslatot nem fogadom el, hanem csatlakozom a Horánszky Nándor t. képviselőtársam által előterjesztett határozati javaslathoz. (*Helyeslés a bal- és szélső baloldalon.*)

Elnök: Kíván-e még valaki szólni? (*Szünet.*)

Ha senki sem kíván szólni, a vitát ezennel bezárom.

Az ülést öt perczre felfüggesztem.

(*Szünet után.*)

Elnök: Méltóztassanak helyeiket elfoglalni. A felfüggesztve volt ülést ezennel újból megnyitom.

Miután a vita be van zárva, szó illeti az előadó urat, valamint a határozati javaslatot benyujtó Horánszky Nándor képviselő urat.

Első sorban az előadó úr kíván szólni.

Hegedüs Sándor előadó: T. ház! (*Halljuk! Halljuk!*) Tekintettel az idő előrehaladottságára, kénytelen vagyok beszédemnek némely részeit elhagyni azért, hogy a t. ház hangulatával számolva, lehetőleg röviden előadjam néhány észrevételemet. (*Halljuk!*)

Első sorban örömömnek adok kifejezést, hogy a vita határozottan a tárgyból indult ki, nem mondom, hogy mindig szigorúan tárgyilagos volt, de határozottan a tárgygyal foglalkozott és e tekintetben megvigasztalhatom Horánszky Nándor t. képviselőtársamat, ha panaszkodik a felett, hogy kellő figyelemben nem részesült. Legyen meggyőződve, hogy az utóbbi időben tagadhatatlanúl kissé tompult is érzékünk az ily tárgyak és vitatkozások iránt, de ha ő, mint igéri, kitartóan és lankadatlanúl megmarad ezen az úton, mindnyájan követni fogjuk e terén — én is mindig készségesen fogom követni — akkor bizonyára vissza fog térni az érdeklődés is és azokat a beszédeket fogják jóknak és elismerésre méltóknak tartani, a melyek a tárgygyal foglalkoznak és nem azokat, a melyek attól eltérnek. (*Úgy van! jobb felől.*)

Hogy hibába ne essem, egy érdekes themát vagyok kénytelen feláldozni és ez azon vitás kérdés, a melyet Horánszky Nándor t. képviselőtársam most indokolatlanúl vont a vitába, hogy 1875. óta mennyire növekedtek adóink és államadósságaink. Úgy észleltem egy közbeszólásból, hogy Deésy Zoltán t. képviselőtársam észrevette, hogy Horánszky Nándor képviselő úr állításait mereven állította fel és pár millióval némi concessiót tett a tekintetben, hogy az talán a fejlődésnek is tulajdonítható és nem minden az adóemelésnek. E tekintetben régebben hosszasan vitattam és vitatom most is az álláspontot, hogy szorosan az adótételek fokozását követő évben beálló emeléseket kell kiszakítani és ezt kell különböztetni. Nem akarok erre hosszasan kitérni, de ajánlom t. képviselőtársam figyelmébe, hogy ha pl. nyolcz millióval több most a házbér Budapesten, mint ezelőtt 15 esztendővel, nem a régi házak terhei emelkedtek, hanem új házbérjövedelem van. Vagy egy példát mondok a fogyasztási adók köréből. A czukorból fogyasztási adó czímén régebben nemcsak hogy nem volt jövedelem, hanem a kiviteli premiummal még rá is kellett fizetni. Törvényhozási intézkedések és a kormány politikája folytán ez megszünt, sőt újabb intézkedések folytán még Ausztriának sem kell fizetnünk a czukor után, hanem magunk termelünk és ez jelentékeny összeget tesz ki. Már most nem mondhatjuk, hogy ez a $2^1/_2$ millió terhünket emelte, hanem azt, hogy azon összeget, a melyet eddig külföldre adtunk ki, most magunknak fizetjük. És így nagyon sok dolgot tudnék felhozni, de ez kivül esik a vita keretén, csak a conclusiora jutok. Nem értem, hogy a képviselő úr e régi vitát miért elevenítette fel e törvényjavaslat tárgyalása alkalmából, mert ha álláspontját akarta e tekintetben igazolni és beszédének nagy keretet akart adni, egy alternativát kellett volna bebizonyítania: vagy azt, hogy az így hozott áldozat nem vezetett czélhoz, vagyis a pénzügyek nem rendeztettek; vagy azt, hogy az általuk proponált pénzügyi politika jobb és czélravezetőbb lett volna. A képviselő úr egyiket sem bizonyította: tehát ez nem volt egyéb, mint egy reminiscentia, a melylyel szemben hosszabb vitatkozásba most már nem bocsátkozom.

T. képviselőtársam panaszokat hozott fel — és ezt is csak egy perczig érintem, pedig nagyon fontos dolog — a kivándorlás és a középosztály bajai tekintetében. Elismerem, hogy e bajok léteznek, de nagyon kívánatosnak tartanám és ezen eszmét ajánlom a t. ház figyelmébe, hogy végre valahára úgy a kivándorlás, mint a középosztály anyagi helyzete tárgyában egy szigorú

Digitized by Google

enquete tartassék, mert mindig azt hallom, még pedig mindig csak egy combinatioban, t. i. az adóval hozva összeköttetésbe.

Én felkérek mindenkit, tartson a maga körében enquettet. *(Felkiáltások bal felől: A maga körében?)* Megmondom, hogy hogyan, nagyon egyszerű. Nézzen körül ismerősei között, mert fájdalom, mindenkinek vannak ismerősei, a kik tönkrementek. Méltóztassék az okokat vizsgálni, hogy mi idézte elő tönkrejutásokat? Nem mondom, hogy sehol, de igen ritka esetben s mindig a legutolsó helyen fogják az adót találni egymagában. *(Ellenmondások bal felől. Helyes! és a jobboldalon.)* Épen így vagyunk a kivándorlással is. Sajátságos, hogy folytonosan halljuk a kivándorlást emlegetni, de csak egy combinatioban csak egy okra visszavezetve s ez az egy ok, az adó. Pedig ellenkezőleg minden közlemény, a mely a kivándorlók külföldi sorsáról ír, a legnyomorúságosabbnak tünteti fel ottani állapotukat. Bizonyára volt alkalma t. képviselőtársamnak — nekem többször volt — olvasni leveleket, a melyeket a kivándorlók hazaírtak, melyek mindegyikében azt mondják: ha odahaza annyit dolgoztam volna, mint Amerikában, ott is jobb sorsom lett volna. *(Úgy van! Úgy van! jobb felől.)*

Horánszky Nándor: És ha annyit kereshettem volna! *(Helyeslés a baloldalon.)*

Hegedüs Sándor előadó: Méltóztassék tekintetbe venni, hogy az építkezéseknél Budapesten, az aratásnál, a vízszabályozásnál és akárhol másutt többször hallhatunk inkább a munkáshiány felől panaszkodni, semmint keresethiányról. *(Helyeslés jobb felől.)* Én tehát igen ajánlom a t. ház minden tagjának, hogy számoljunk le a kivándorlás és középosztály bajainak okaival és én elfogadok e tekintetben bármely szigorú enquettet. Nem mondom, hogy a közterhek sehol tényezőt egyáltalán még minimaliter sem képeznek, mert ez túlzás volna, hisz előfordól a felhalmozódott régibb adóterheknek egyszerre való végrehajtása, a mely esetleg romlást is idéz elő: hanem főleg a mulatságok, költséges passiok, megszokott régi hibák, régi rossz gazdálkodási rendszer, gabna- és föld speculatió és sok egyébb efféle az, a mik abban közrejátszanak, a miket azonban az ember nem fejtegethet, mert azt mindnyájan sértésnek szokták tekinteni. Ismétlem, mindezek százszor nagyobb tényezőkként szerepelnek azon bajok előidézésében, mint ama sokat emlegetett közterhek. *(Élénk helyeslés jobb felől. Ellenmondások a baloldalon.)*

Visszatérek, t. ház, magára a törvényjavaslatra, hogy lehető rövidséggel megtehessem megjegyzéseimet egynémely észrevételre. *(Halljuk! Halljuk!)* A törvényjavaslat alapeszméje az italmérési és fogyasztási adónak egyesítése a bor és sörre nézve s ez az eszme tudtommal nem támadtatott meg. Pedig ha ez az eszme nem volt megtámadva, úgy annak a következményét is el kell fogadni, pedig ennek első sorban a magánfogyasztás megadóztatása a következménye, a mint az a törvényjavaslatban meg van állapítva s a mi ellen a legtöbb kifogás történt. Itt alternativa előtt állunk: vagy megtartjuk a kizárólagosságot és a kimérést, a mi sok zaklatással, terhelésekkel jár és a forgalmat sok tekintetben gátolja; vagy átmegyünk a szabad forgalomra. S itt örömmel constatálhatom, hogy egyrészről sem történt kifogás a tekintetben, hogy e tételek ne egyesíttessenek, hanem leszállíttassanak; tehát hogy e tételek a régi rendszerben alkalmaztassanak, a mint t. i. a 75-től kezdve hozott törvények a fogyasztási adóra nézve intézkednek. E tekintetben nem térhetünk ki az elől, ha igazságos adóztatást akarunk, hogy a magánfogyasztás azon része is, a mely eddig nem volt adó alá vonva, szintén adó alá vettessék. *(Helyeslés jobb felől.)* Ujabb s nagyobb teher e tekintetben a tételekben nincs, azt elismertük mindnyájan; a rendszer kedvező, mert a forgalmat szabadabbá teszi és a közönségre kevesebb zaklatással jár. Ha a tételt elfogadjuk, azt egyszerűen alkalmazzuk. Erről van szó. Ne méltóztassanak e tekintetben tehát azt mondani, hogy ez valami önkény vagy igazságtalanság. *(Helyeslés jobb felől.)* Igaz, Holló Lajos és Horánszky Nándor t. képviselőtársaim vették maguknak azt a fáradságot, hogy számításokat tegyenek ama megterheltetésre nézve, mely ebben a borfogyasztókra nézve foglaltatik. Én abban a nehéz helyzetben vagyok, hogy biztos számokkal nem dolgozom, de mindenesetre combinatioba bocsátkozom és azt a t. ház elbirálása alá bocsátom. *(Halljuk! Halljuk!)* E részben én is abból indulok ki, amiből Holló képviselőtársam igen érdemes beszéde, t. i. a fogyasztási eredményből. Ha tekintjük a legutóbbi eredményeket, rájövünk, hogy a fogyasztási adó eredménye 2,500.000 hektoliternek a kifolyása. Ebből kimérés és kismértékben való eladással meg volt terhelve 1,607.000 hektoliter, ennek következtében 893.000 hektolitert tesz a fogyasztás. Ez két részre oszlik. Az egyik azon szőlősgazdáké, a kik kiméréssel is foglalkoznak. Úgy tudom, hogy ezek megterheltetése ellen kifogás nem történt, mert ez tulajdonképen némi részben korcsmárolás. Csak azon arányra nézve van nagy differentia, melyet ezek esetleg igénybe vehetnek ebből a megállapított számból és e tekintetben ellentét volt a t. ellenzéki szónokok között. Voltak olyanok — természetesen a vidékek szerint — kik azt mondták, hogy nagyon sok a szőlősgazda, a ki kiméréssel foglalkozik és voltak olyanok, a kik azt mondták, hogy

Digitized by Google

minimalis azok száma, a kik kiméréssel foglalkoznak. Azt hiszem, csakugyan úgy van, hogy némely vidéken számosan vannak, más vidéken pedig a szőlőtermelés szerint sokkal kisebb számban foglalkoznak kiméréssel, de nem vélek túlozni, ha azt állítom, hogy ezek fejében 400.000 hektolitert lehet a fenti összegből leütni; tehát az a tulajdonképen kifogás alá eső megterhelés, melyet a szigorúan vett magánfogyasztás képez, körülbelül 400.000—500.000 hektoliter. Elismerem, hogy ez is teher s mindenesetre jelentékeny összeget tesz ki, de azt hiszem, még sem akkorát, mint a mennyit t. képviselőtársaim bebizonyítottak. *(Helyeslés jobb felől.)*

De, t. ház, a főkifogás az, hogy a kizárólagosság megszüntetése következtében nagy nehézség áll elő, t. i. az esetleges ráutalás által. Azt is mondták még, hogy tulajdonképen azért fogadta el a t. pénzügyminister úr ezt a rendszert, mert másképen nem tud magának ezen fogyasztási czikkekből jövedelmet biztosítani.

Azt hiszem ez is nagy túlzás, mert a kizárólagos jog és a kimérés útján határozottan biztosabb a kincstár jövedelme. Ezt, azt hiszem, senki kétségbe nem fogja vonni, mert ez tételenkint, bizonyos szerződések alapján eszközöltetik; tehát e szempont a t. pénzügyminister urat e rendszer elfogadásánál nem vezethette. De ott van a ráutalás. Nem tagadom, hogy több helyen megtörténhetik, hogy a ráutalt összeget a kisközségek nem fogyasztás útján szedik be, hanem kirójják. Ez helytelen. És min fordúl meg az egész? Azt mondják: először nem gyakorolják a kellő ellenőrzést; másodszor hanyagság, értelemhiány az ok, hogy nem fogják fel kellően feladatukat a községi illetékesek, sőt az előljárók sem. De hiszen, t. ház, először az egész eljárásra egyfelől a községi előljáróknak nemcsak ellenőrzési beleszólása, hanem a külön rubrika által felszólalási és nyilatkozási jogok és a szolgabirónak ellenőrzési kötelessége van. Nem tudom, hogy gyakorolták-e, de ha nem, ez mindenesetre egyike azon miseriáknak, melyekkel közigazgatási állapotaink össze vannak kötve.

Már most, hogy állunk, t. ház? Circulus vitiosusban vagyunk, ha az adórendszeren a forgalom és a közönség érdekében könnyíteni akarunk, de e mellett támaszkodni akarunk az önkormányzati közegekre, a kik a közönség érdekeit nem védik meg kellően, ezért panaszkodnak. Viszont ha a közigazgatás javítása érdekében ezek ellenében, illetőleg azoknak disciplinálása, ellenőrzés alá vonása végett itt intézkedés történik: akkor megint a szabadság, az önkormányzat nevében tesznek ez ellen kifogást. *(Felkiáltások a szélső baloldalon: Mi mindig követeltük!)* Itt megint ki kell indulni a jelenlegi helyzetből. Tényleg olyan községi előljáróságokkal és szolgabirákkal, a milyenek vannak, minthogy összes rendszerünkön most rövid idő alatt nem változtathatunk, ezekkel a tényezőkkel mind számolnunk kell. Igenis módot kell a kormánynak adni, hogy követelje, miszerint ezek a közegek a közönség érdekében gyakorolják azt az ellenőrzést, a mely erre feltétlenül szükséges; de az ellenőrzésnek ezen elmulasztásából származó bajok miatt elítélni a kormányt, elítélni annak pénzügyi politikáját igénytelen nézetem szerint nem lehet. *(Úgy van! jobb felől.)*

Még a kisközségekre nézve is felhozatott és ez már a bornak és sörnek korcsmákban való kimérésével és elárúsításával függ szorosan össze, hogy itt a szeszbérlők, a kikről röviden majd szólni fogok, tulajdonképen monopoliumot fognak gyakorolni különösen azon intézkedés által, a mely szerint a törvényjavaslat szabadságot ad nekik, hogy az ötezer lélekből álló községekben egy, a tizezer lélekből álló községekben két és az ezeknél nagyobb községekben három korcsmát tarthatnak. Ellenben elfeledték a t. képviselő urak felemlíteni azt, hogy a bort és sört kimérők szintén követelhetik magoknak 10% nyi engedélyezés mellett a szesz elárúsítását a szeszbérlőktől, hogy tehát ez a két dolog egymást kiegészíti. Az a kérdés ebben a tekintetben, hogy előnyére válik-e ez az intézkedés a fogyasztó közönségnek, vagy pedig nem? Mert itt erről van szó és ebből a szempontból bírálandó meg a törvényjavaslatnak ez a része. Továbbá, hogy könnyebben származhatik-e ebből zsarolás és monopolium vagy pedig nem? Ez a kérdés. Nézetem szerint ennek a kérdésnek megítélésére a jelenlegi helyzetből kell kiindulni, hogy tudniillik a jelenlegi helyzettel szemben javulás fog-e e tekintetben beállani vagy nem? Két intézkedéssel javulni fog a helyzet és egy intézkedéssel sem romlik. Az egyik intézkedés, a melylyel javul, mint volt szerencsém felemlíteni, az, hogy a bort és sört kimérők szintén igényelhetnek maguknak kedvezményezést és ha a kik eddig azt nem élvezték, e mellett még sem buktak meg és kiállották a concurrentiát, azt hiszem, hogy ezzel a kedvezményadással csak kedvezőbb helyzetbe fognak jutni és nem fognak olyan könnyen áldozataiúl esni a bérlőknek, a kik a kizárólagos jogot birták.

Ez az egyik, a mit meg kellett jegyeznem. A másik az, hogy az ötezer lélekszámra ugró községekben egy korcsmát állíthat a bérlő. Tudom, hogy nagyon sok kisközségünk van; de viszont tudjuk azt is, hogy ezen kisközségek az ország legtöbb vidékén oly elszórtan vannak és nevezetesen a hegyi vidékeken a

Digitized by Google

házak egymástól meglehetős távolságban állnak és tudjuk azt, hogy az ilyen helyeken a korcsmák száma nagy, úgy, hogy ezen a bérlő által felállítható egy korcsmának az ötezer lélekkel biró községekben semmi körülmények közt nem lehet az a hatása, hogy megölje a többi korcsmákat és megrontsa azoknak a concurrentiáját. Ellenkezőleg azt hiszem, hogy ez egyfelől a szesz értékesítése érdekében jó hatással lesz és másfelől a régi korcsmákat az említett kedvezményadás következtében szintén kedvezőbb helyzetbe juttatja e tekintetben is.

Leginkább megtámadták a kizárólagos jogot, tehát ezzel is kell egy kissé bővebben foglalkoznom. Azt hiszem, hogy ebben a tekintetben nemcsak javul a helyzet, de nagy tévedés az, mint Kun Miklós t. képviselőtársam mondta, még ki is terjesztetik. Én nem tudom, a törvényjavaslatnak melyik szavával vagy intézkedésével tudná ezt megmagyarázni, hanem én iparkodni fogok kifejteni, hogy igen lényegesen meg van szorítva. Az a három feltétel, mely a 9. §-ban van a kizárólagos jog megadására nézve, az ellenzék szónokai részéről leginkább megtámadtatott és úgy lett magyarázva, hogy az tág tért nyit az önkénynek. Pedig az igen concret rendszabályokat tartalmaz. Először a kis községben, a hol három korcsma nincs: ez nem önkény, mert constatálni kell, hogy hol van. A másik még szigorúbb rendszabály; először azt mondja a mondat, hogy a kipuhatolt szeszfogyasztásnak négyötöd része nincs biztosítva, de még ehhez hozzáteszi, hogy az előbbi évben fizetett adónak négyötöd része szolgál czimsorául, a mi igen szigorú korlátozás. Felhozták, hogy a községek tetszés szerinti összeget puhatolhatnak ki; azonban ezzel szemben felhozom, hogy az előbbi évben fizetett adó mennyisége még sem oly kétséges, hogy azt tetszés szerint lehetne felvenni és hogy csak akkor következik be a pénzügyministernek joga, hogy esetleg a kizárólagosságot életbeléptesse, ha az előbbi évi adó négyötödét másképen nem biztosíthatja. Másodszor — és ez ellen épen nem lehet kifogást tenni — ha a községek maguk kívánják ezt saját háztartásuk érdekében. Igaz ugyan, hogy Kun Miklós t. képviselő úr a szakasz világos rendelkezése mellett is állította, hogy kibúvót fognak keresni és azt a kérdést intézte a pénzügyminister úrhoz: megfogja-e azt engedni? Ámbár a minister úr már nyilatkozott és kétségkivül még nyilatkozni is fog arra nézve, hogy mi e tekintetben szándéka. Méltóztassék a beavatottaktól megkérdezni, hogy való-e, hogy a pénzügyminister mindent elkövetett, hogy a községek már 3 év előtt vegyék bérbe az italmérési jogot és csak a végső esetben folyamodott más eszközökhöz. Most pedig még kevésbbé van ok ettől az eljárástól eltérni. Ne méltóztassék tehát ott is kételyeket támasztani, a hol világos intézkedések vannak, a hol a kételyeknek helyök nincs.

Azt méltóztattak mondani, hogy a nagybérlők rettenetes emberek, mert rossz italt adnak. Én semmiféle bérlőnek a védelmére nem kelek azért, mert nem ismerem az eljárást. Acceptálom azt, hogy túlságos árak voltak és vannak még most is; acceptálom azt is, hogy az italok is rosszak. Ámde a rossz italokra nézve a helyzet nem egy vagy három év óta áll fenn, hanem állandóan egyforma maradt és e tekintetben aligha rosszabbúltak a viszonyok. A régi bérlők épen úgy értettek a pancsoláshoz, mint a mostaniak és a közönség a múltban sem volt jobban kiszolgálva, mint a jelenben. Ezen gravament a nagybérlőkkel szemben tehát jó volna elejteni, *(Helyeslés a jobboldalon.)* mert a szerződésekben fokokban van megszabva a pálinka foktartalma, minek következtében a kormánynak mindig kezében van az eszköz, a melylyel a szerződés ellen vétőkkel szemben eljárhat, holott a régi időben absolut önkény volt s a kormánynak a megtorlásra egyáltalában nem volt eszköz a kezében. *(Igaz! Úgy van! a jobboldalon.)*

A másik eszköz a visszaélések meggátlására: a maximalis áraknak a megszabása. E tekintetben figyelmen kivül méltóztattak hagyni, hogy a pénzügyi bizottság — a pénzügyminister hozzájárulásával — kikötötte, hogy minden községben a maximalis árak meg lesznek szabva és ki lesznek hirdetve. Ha tehát az árak meg vannak szabva — nem mondom, hogy rejtett visszaélés nem burjánozhatik, de a kellő érzék az érdekeltek részéről a kormánynyal szemben módot nyújt arra, hogy azok meggátoltassanak, holott a régi rendszer mellett ez nem volt lehetséges. Ez a különbség a helyzetben; nincs tehát rosszabbulás, hanem tetemes javulás van.

De még a végrehajtási részletekkel is foglalkozott Deésy Zoltán képviselő úr, a kinek beszédjét kivált azért hallgattam nagy élvezettel, mert belehatolt a részletekbe. Sajnálom, hogy minden ponttal, melyet felhozott, nem foglalkozhatom s az idő rövidsége miatt csak kettőre terjeszkedhetem ki. A végrehajtási utasításokban a borra és sörre nézve külön intézkedések vannak és külön intézkedések vannak a községeknek való megtérítés tekintetében is. Mi lesz tehát képviselő úr, ha ezekre nézve külön meghatalmazás adatik a ministernek? Ép ez a felhatalmazás értelme. A törvény is azt mondja: megfelelő alkalmazást nyernek. Ez azt jelenti, hogy az egyesítés folytán egységes eljárás lesz és kiküszöbölteik az utasításokból mindaz, a mi a két italnemre nézve eltérő külön

Digitized by Google

intézkedést tartalmaz. T. képviselőtársam e tekintetben a chaostól fél. Ne méltóztassék félni! Ő megütközött azon is, hogy a törvények idézve vannak és hogy az idézetek zavart fognak okozni. Felveti, hogy minek van ott 1887: XLVII. tczikk? És erre Horánszky képviselő úr azt mondja, hogy semmi értelme nincs. Történetesen e példa oly szerencsétlenül van megválasztva, hogy három érdemleges intézkedés van abban a törvényben, a melyre szükséges hivatkozni: a gyümölcsbor megadóztatása, a tarifa, a harmadik a söradó. Az ide vágó intézkedésekre hivatkozni csak lehet.

Horánszky Nándor: Ez a kezelésről szól!

Hegedüs Sándor előadó: Méltóztassék megengedni, a kezelés nem lehetséges, ha a tarifa nincs az illetőnek kezében. Természetes, hogy e szerint kell eljárni, mert ez az utasítás alapja. Ezért helyesen teszi a törvényjavaslat, hogy idézi mindazon törvényeket, melyek a fogyasztási adókra vonatkoznak és így nem a kiméréssel állanak összefüggésben, mert e törvények összefüggő, nem tagadom, egymást pótló rendszabályokat tartalmaznak.

És itt jutottam el ama ponthoz, melyre nézve egyetértek az ellenzékkel. Magam sem zárkózom el az elől, hogy a pénzügyi rendszabályok, utasítások, fogyasztási adók és illetékek terén meglehetős zavaros, complicált viszonyok vannak. Hogy ezeknek mielőbbi megváltoztatása szükséges, feltétlenül elismerem. Horánszky Nándor képviselő úr tanuságot tehet a mellett, hogy valahányszor a pénzügyi bizottságban e tekintetben javaslat tétetett, mindig hozzájárultam. *(Felkiáltások a szélsőbalon: Még sem csinálnak semmit!)* Ez igen nagy munka; de a minister úr erre nézve oly positiv igéreteket tett, hogy nem lehet kétségünk az iránt, hogy szavát be fogja váltani. Az a kérdés, hogy mi történjék jelenleg e zavarral szemben? Ha a minister úr propositioja szerint e két különböző adó egyesíttetik, természetes, hogy egyszerűsíttetnek az erre vonatkozó utasítások is. Igaz, hogy ez csak egy részlet, de mégis csak haladás; holott az az indítvány, hogy ne csináljunk semmit, hanem prolongáljuk a jelen állapotot, e bajon semmit sem segít, hanem egyszerűen fentartja az annyira megrótt chaost. Ez a különbség a két álláspont között. És épen, mert meg vagyok győződve, hogy a javaslat — ismétlem és erre nézve nincs ellenmondás a ministeri indokolás és igénytelen jelentésem között — nem végleges mű, hanem a jelen helyzet szigorú követelménye és egyúttal a reform előkészítése: a törvényjavaslatot elfogadom. Elfogadom annál inkább, mert vannak oly részletei — és csodálom, hogy azt kétségbe méltóztatik vonni — melyek a végleges reformba beilleszthetők. Igy beilleszthető nézetem szerint az egységes tétel, beilleszthető a műbor gyártása iránti megállapodás, ha azt a törvényhozás később fenn fogja tartani; beilleszthető a szeszesítésre vonatkozó intézkedés; a tudományos intézeteknek adott kedvezmény. Ezek mind olyan részletek, melyek a reformban is hasznosíthatók. Úgy ezen szempontból, valamint abból a szempontból, hogy a jelenlegi helyzetet lehetőleg javítja és az állampénztár, a forgalom, a közönség érdekét inkább kielégíti, a törvényjavaslatot a t. háznak elfogadásra ajánlom. *(Helyeslés a jobboldalon.)*

Elnök: Horánszky Nándor képviselő urat illeti a zárszó.

Horánszky Nándor: T. ház! Mielőtt a t. előadó úr beszédének méltatására áttérnék, az igazság érdekében első sorban a törvényjavaslatnak egy rendelkezését és ezen rendelkezésének igazi értelmét kell helyreállítanom. *(Halljuk! Halljuk!)* A t. előadó úrnak van egy sajátsága; játszik a szavakkal és eszmékkel és ha beszédének közepette észreveszi, hogy bizonyos beleszólások folytán ezen játékba belevegyülhetnek a felfogások tévességének sajátságai is, akkor rögtön átjátszsza a beszédet egy más térre, összefüggésbe hozza a kérdést egy oly más kérdéssel, a melylyel az semmi összefüggésben nincs. *(Úgy van! bal felől.)*

A t. előadó úr ugyanis Deésy Zoltán t. képviselőtársam beszéde folytán azt mondotta, hogy ő — Deésy t. képviselőtársam — a törvényjavaslat 4. §-ában idézett 1887: XLVII. tcz. ide való beiktatásának semmi értelmét nem látta, ezt pedig véletlenül én is helyesnek találtam. Miként áll a dolog? Akként, hogy a 4. §. ime azt mondja: »A bor és söritaladónak biztosítása, beszedése és a kihágások megbüntetése«. Ezekről intézkedik tehát ez a szakasz és itt idézi az 1887: XLVII. tczikket. Én, t. ház, kérem felütni ezt a törvényjavaslatot és megmutatni ennek egyetlen egy betűjével, hogy ezen általam említett törvény akár a biztosítás, akár a beszedés, akár a kihágások megbüntetése tekintetében tartalmaz e valami újabbat, mint a mit már egy régebbi törvény is tartalmazott, melyrek épen ezen szempontból való idézése tehát teljesen érthetetlen és felesleges. De mikor azt mondtam, hogy itt csakugyan semmiféle olyan gondolat vagy eszme nincs, a mi ennek idézését szükségessé tenné, az előadó úr rögtön közbeszólott és azt mondta, hogy itt a tétel megállapításáról van szó. Pedig az állandó tételt maga a jelenleg tárgyalt törvényczikk tartalmazza, az állandó tétel itt egyszerűen megváltoztatik, minek itt idézni tehát azt ezen szempontból? A t. előadó úr — sajnos — abból az

Digitized by Google

előadói székből ugyanazt a szerepet játszsza, daczára az ő tehetségének, daczára az ő éles szemének, daczára az ő sokszori jóakaratának, *(Derültség bal felől.)* hogy midőn arról van szó, hogy súlyos intézkedések törvényjavaslat alakjában ebben a teremben, a törvényhozás egy részében megvalósíttassanak; a t. előadó úr végconclusiójában mindig oda jut, hogy dicséri azokat a dolgokat, a miket talán lelkében és felfogásában ő maga is elítél és játszsza azt a közvetítő szerepet, a melyet éveken keresztül játszott. *(Igaz! Úgy van! bal felől.)* A t. előadó úr iménti felszólalására már csak azért is kénytelen vagyok alludalni, mert erre engem két szempont indít és ösztönöz. Az egyik a közvetlenség, mely a parlamenti illem szempontjából szükségessé teszi, hogy az oly súlyos szavakkal szemben, mint a milyenek az ő részéről elhangzottak, bizonyos refilexiók történjenek; a másik pedig az, hogy a mi ebből az előadói székből mondatik, az mindig nagyfontossággal bír. Majd később rátérek, hogy miért. A t. előadó úr két dologról nyilatkozott, melyet én el tudok különíteni. Az egyik az, a mit ő reminiscentiának nevezett, a midőn azt mondotta, hogy vagy felesleges, vagy érthetetlen, hogy én ennél a tárgyalásnál régi dolgokra is utaljak. A másik pedig a törvényjavaslat érdeme. E kettőt én szétosztom és az utóbbira később fogok nyilatkozni, az előbbire azonban kénytelen vagyok már most egy megjegyzést tenni. *(Halljuk! Halljuk!)*

Első sorban arra való tekintetből, hogy a mi az előadói székből mondatik, minden körülmények közt nagy fontossággal bír, bátor vagyok megjegyezni — és ezt legyen kegyes megengedni a t. pénzügyminister, hogy neki is ajánljam — nevezetesen: hogy a midőn az ország közterheinek fokozásáról van szó, onnan mindig azt hirdetik, hogy a közterhek fokozásának mértéke a természetes fejlődés folyománya. *(Halljuk! Halljuk!)*

Mi, t. ház, ismerjük, hogy annak, a mi husz éven át oly súlyos pénzáldozatok árán fejlődött, annak vagyonosodási, tőkeszerzési tekintetben valami eredményének, is kell lenni, de tagadjuk, hogy ez egészséges és természetes fejlődés és állítjuk, hogy ez egy oly erőszakos, az ország viszonyai által talán indokolt, de mégis erőszakos pénzügyi politika, mely mégis az ország kárára válik és a teherviseléssel arányban nincs. Figyelmeztetem a t. pénzügyminister urat, hogy ne nagyon méltóztassék a természetes fejlődést itt e házban pengetni, mert tartok tőle, hogy erre a monarchia másik államában is fogékony hivatkozás fog történni. Hiszen amott a valuta-bizottság tárgyalásából látjuk, hogy a 70 és 30 százalékos arány fölötti igazságtalan felszólalások — mert tényleg igazságtalan az az indignatio, a melyet ott tapasztalunk — épen oda concludálnak, hogy ebben az országban a gazdasági fejlődés és a teherviselési képesség nagy, hogy az az arány, mely 1868-ban megállapíttatott, ma már igazságtalan. Ez a panasz ott jogtalan és igazságtalan, *(Úgy van! bal felől.)* de támaszkodhatik azon felfogásokra, melyekkel nálunk hivatalos részről találkozunk. Mi ezzel szemben azt vitattuk és azt vitatjuk, hogy az adózási képesség ezen felfokozása a gazdasági fejlődésnek nem természetszerű következése. *(Élénk helyeslés bal felől.)* A magyar állam sohasem oly igazságtalan, lovagiatlan és méltánytalan, hogy ha a teherviselési viszonyok valóban úgy alakulnának, komolyan fontolóra ne vegye a teherviselési képesség kérdését; de most a hibás politika alapján épen az ellenkező áll: épen azért oly súlyos és valótlan szavakra ne hivatkozzunk, a melyek alapján, szemben az igazsággal is, előre látom, hogy ki foghat törni a monarchia mindkét felében a nagy harcz. Épen azért legyünk igazságosak. Ne rójunk többet a természetes fejlődés javára, mint a mennyi arra róható, hanem tartsuk meg egyfelől azt az igazságos mértéket, mely méltányolja azt a panaszt, hogy a mai állapot a financpolitika következtében, mint nagy teher nehezedik az országra; másfelől pedig, ha van valami természetes fejlődés, azt őszintén és annak a kormányzati politikának javára el is ismeri, a mely politikát évek óta elhibázottnak tartottunk. *(Igaz! Úgy van! a bal- és szélsőbalon.)*

Az előadó úr egyébként előáll datumokkal is és megjegyzi, hogy egyik esztendőről a másikra megszavaztatnak az előirányzati költségek és hogy azokon a fejlődés jelenségei mutatkoznak és azok nem az adócsavar, hanem a természetes fejlődés szüleményei, a melyek a törvény alapján indúlnak és így mennek tovább. Ezen czélból felidézi a házadót. Ebben igazsága van a t. előadó úrnak. Ő nekem sohasem adott igazat.

Hegedűs Sándor előadó: De igen!

Horánszky Nándor: Azon a helyen egyetlen egyszer sem. Én igazat adok neki rögtön. Mert az adókezelés egyszerű technikája mutatja, hogy igazat kell neki adnom. Hiszen a házadómentesség időről-időre való lejárása természetszerűleg maga után vonja a házadó szaporodását. *(Igaz! Úgy van! bal felől.)*

De ha az előadó úr igazságos akar lenni, menjen tovább; menjen át a kereseti adóra s mondja meg: vajjon a kereseti adó három évenkinti kiszabásánál az adócsavar, a kényszer, az erkölcsi zaklatás, a családi életbe való benyulás, a politikai erőhatalom beavatkozásának milyen

Digitized by Google

mértéke alkalmaztatik a kereseti adó kivetésénél? *(Igaz! Úgy van! Helyeslés a bal- és szélsőbalon.)*

Vajjon természetes fejlődés e ez, vagy nem? *(Helyeslés a bal- és szélsőbalon.)* Figyelmeztetem az előadó urat egy dologra. *(Halljuk! Halljuk!)* Ő évek óta nagy szerepet játszik az ország közéletében; ám tegye: de egyben legyen óvatos, legyen óvatos abban, ha az ellenzéket itt-ott csipkedni vagy sok esetben nem érthető élczekkel lecsépelni törekszik is, ne igyekezzék az igazság rovására oly álláspontot elfoglalni, mely nagy kérdésekben kárára válhat ezen országnak akkor, a midőn talán ezen nagy kérdések végbe menő elintézéséről lesz szó. *(Élénk helyeslés a bal- és szélső baloldalon.)*

A t. előadó úr beszéde folyamán szóba hozta még azt a kérdést is, hogy miért említettem fel a mult pénzügyi politika reminiscentiáit épen ezen javaslatnál? Igazsága van. Nyár is van, tűrhetetlen is az állapot s én nem is éreztem voltam magamat indíttatva erre, ha ez causalis nexusban nem lett volna azon eljárással, mely ezen törvényjavaslattal követtetik. Tisztán a reminiscentia érdekében nem éreztem volna magamat indíttatva arra, hogy egyéni hiuságomat kielégítsem, midőn oly állást foglaltam el, a melyet a multnak felemlítésével tettem, de ma már sajnos, itt nem erről van szó; hanem szó van arról, hogy az ország financialis politikája, mely szoros összefüggésben van a gazdasági politikával is, ugyanazon csapásokon — ne használjuk e szót »vágányokon« — halad, mint a múltban és mint a mely csapásokon való haladásnak egy marcans sympthomáját maga ez a törvényjavaslat képezi.

Engedje meg tehát a t. ház, hogy a magam részéről ismételten constatáljam, hogy az urak nem tudtak hozzáférni azon adatok igazságához, melyek engem a multban igazoltak és igazolnak ma a kormány előterjesztései szerint, de igazolnak abban a tekintetben is, hogy a múltban figyelmeztettem a kormányt, hogy kövessen más pénzügyi politikát és nem fognak az ország megadóztatási terhei oly óriási arányokat ölteni, mint öltöttek. Ha ez történik, akkor más úton haladt volna az ország pénzügye, mint halad ma. Kérem is a pénzügyminister urat az ő kiváló esze, éles látása, talentuma és a kormány érdekeinek megóvásából kiinduló ösztönszerű pártolási tendentiájánál fogva: mondja meg nyomban, nincs-e igazam? Ha évekkel ezelőtt, 1884-ben, vagy még korábban, midőn az ország financialis politikájának egészségtelen állapotai, melyeket a t. minister elnök úr, mint örökséget ránk hagyott, megszökvén abból a pénzügyministeri székből, *(Egy hang bal felől: Kidobták! Derültség bal felől.)* nagyobb arányokat kezdtek ölteni. *(A miniszterelnök tagadólag int.)* .... A t. miniszterelnök úr elment onnan, mert falnak vezette az ország financiáit. Ministertanácsi határozatokra volt szükség, hogy megfékezzék a kormány azon eljárását, mely a túlkiadások által még inkább fokozta az ország financiáinak egészségtelenségét. De ezt csak incidentaliter hozom fel. Ha az ország idejekorán tudatára ébred annak, hogy az ország financialis életében deficit alakjában nagyon egészségtelen állapotok uralkodnak, hogy tehát ily körülmények között ne igyekezzünk az ország bevételeit — mondjuk ki — nyersen, durván, kíméletlenül felemelni, a mint ez megtörtént 1886-ban: vajjon ily észlelet és megszívlelés mellett mennyi kölcsönösszegtől menthettük volna meg az országot, a melyek ma már kamat alakjában nehezedtek az országra? *(Úgy van! bal felől.)* Igy elvesztettük ezen, bár kényszerű és erőszakos eljárásnak azon gyümölcseit, a melyeket ma kamat alakjában fizetünk és a melyeket ha összegezünk, oly összeg fog kifejezésre jutni, hogy e kamatkülönbözetből az ország szükségleteinek nagy részét fedezni tudtuk volna. *(Igaz! bal felől.)* Akkor nem hallgattak reánk a t. kormány, a t. többség. Folytatták a Wirtschaftot mindaddig, míg a t. akkori pénzügyminister, jelenlegi miniszterelnök úr azt a falnak nem vezette s akkor kénytelenek voltak az ország köztehervisélésének olyatén fokozásáról gondoskodni, a mely egyik esztendőről a másikra indirect adók alakjában az egyensúlyt helyreállította. Ez volt az az egészségtelen financpolitika, melynek következményeit ma két okból érezzük, érezzük egyfelől azért, mert az ország terhei nagyobbak lettek, mint kellene lenniök, ha egészséges financpolitika követtetik; másfelől pedig azért, mert megtakaríthattuk volna az ország tehervisélési képességéből az ország reformjaira, közszükségeire mindazt, a minek fődözését ezentúl talán ismét adófokozásokból, vagy nem nem tudom, miként fogjuk előteremteni, ha ezen közszükségeknek eleget kívánunk tenni. *(Helyeslés bal felől.)*

A t. előadó úr szememre hányta — nem ellenségesen, sőt inkább a tőle irányomban mindig tapasztalt jóakarattal — azt az állítólagos igazságtalanságot, hogy tegnapelőtti beszédem folyamán a középosztály pusztulásáról is szólottam.

T. ház! Hogy ez így van, azt eltagadni nem lehet, mert tények bizonyítják. *(Igaz! bal felől.)* A kérdés csak az, hogy miért van ez így; és másodszor, hogy kellett e annak így lenni: nem lehetett volna-e megakadályozni, hogy így ne legyen. És én nem is ebből a szempontból hivatkoztam erre, csak constatáltam a tényt. De most a t. előadó úr engem arra kényszerít, arra utal, hogy meg is mondjam, meg is mutassam azt,

Digitized by Google

hogy ennek nem kellett volna így lenni, hogy ezek a hibák, ha nem is az adóterhek fokozása által, hanem a kormánypárti politikának nem vigiláló, a bajokat nem sanáló eljárása folytán következtek be, de a melyekkel szemben, ha a kormány elég éber, ha a politikai helyzetnek magaslatán állt volna, ezek vagy épen nem, vagy legalább nem oly mértékben következtek volna be, a mint bekövetkeztek.

És miért következtek be, t. ház? Bekövetkeztek először a teherviselés aránytalan felfokozása által, mert mindig csak a létező jövedelem adóztatásáról, mindig a direct pusztításról volt szó; bekövetkeztek másodszor azért, mert ez az osztály, melynek sok hibája van, ezt elismerem magam is — mint egy szerény tagja a társadalomnak, a ki szintén ebből az osztályból származom — sok bűne van és bár kireparálhatta volna ezen hibákat maga ez az osztály, ha elég életképességgel, erővel és contemplativ akarattal bírt volna erre; de ezt nem tette. *(Halljuk! Halljuk!)*

De ezzel szemben, t. ház, a kormányzatnak ezen fatalismussal szemben egy igen nagy hivatása volt: ez az, hogy a hibákat, a hol ilyenek voltak, gyógyítsa, a gyöngeségeket orvosolja és a hol valami erő van, azt támogassa és előbbre vigye. Ez nem történt és ez az állapotok bekövetkezésének egyik oka, egyik hibája. A másik, a mi ezt előidézte, szintén oly természetű, mint a minő az első. Az átalakító politikának az az óriási hiánya, mely a múlt években ez országban dívott és fenforgott és gondtalanúl nézte az állapotok fejlődését. Igaz, hogy a multak traditioi bizonyos lethargiába tengették azt a középosztályt, a mely ma már tényleg elkallódott. Mi volt itt a kormánynak hivatása a politikai téren? Kettő: positiv társadalmi fejlődést elősegíteni s ennek segélyével öntudatra ébreszteni ezt az osztályt oly irányban, hogy a munka nem szégyen. *(Élénk helyeslés a bal- és szélső baloldalon.)* Az egyik a másikat akadályozta. A régi traditiok hiúságokat vontak maguk után, e miatt a munka nem ment, pedig az ellenkező társadalmi összeforrásban nyilvánúlhatott volna, mely hiányozván, megakadályozta az egészséges fejlődésnek lehetőségét. *(Élénk tetszés a baloldalon.)* S kinek hibája ez. t. ház? Hibája a múlt azon szerencsétlen politikájának, mely élt és élősködött napról-napra, magasabb conceptiokkal nem bírt, nem tette a társadalmi élet üterére a kezét, nem gyógyított, nem orvosolt, a hol kellett volna és bizony elhanyagolt mindent, a mi az ország fejlődését elősegítette volna. *(Élénk helyeslés bal felől.)*

Beöthy Ákos: Nagyra növesztették a strebereket!

Horánszky Nándor: Igen! nagyra növesztették a strebereket és hogy mily nagyra növesztették — nem a szó mindennapi értelmében véve e fogalmat, hisz streberek minden viszonyok közt vannak és lesznek, hanem társadalmi osztályokról szólva, azoknak szerencsétlenségéről és arról a politikáról, mely e szerencsétlenség bekövetkezését megakadályozhatta volna, mely szerencsétlenség évek múlva odajuttatta az országot, a hol van. Mindezeknek fényesebb tanubizonyságát mi sem adta inkább — s méltóztassék megbocsátani, mert nem ide tartozik, de erről lévén szó, nem lesz haszonnélküli, ha megpendítem a kérdést — mint az a jubilaris ünnepély, mely szemeink előtt lefolyt. Képviselve volt ezen igen helyesen a társadalomnak fénye, *(Halljuk! Halljuk!)* nagy érdem illeti azokat, a kik ez ünnepély fényének emeléséhez tevékenységükkel, tehetőségükkel, szellemükkel, akaratukkal és a magyar nemzet geniusától elválhatlan loyalitással hozzájárúltak: de hol láttuk ott a társadalom derekát és erejét? *(Tetszés a baloldalon.)* Nem kétlem, ha a kormánynak érzéke lett volna s ez ünnepélyt a maga jelentőségében arra az emlékszerű piedestálra akarta volna emelni, melyen annak állania kell ma és állania kell a jövőben is, még pedig az 1848-iki törvényhozás működésének ma még ki nem fejlődött, de legalább mindnyájunk által óhajtott azon traditiojánál fogva. Vajjon mi akadályozta, hogy azon ünnepélyen a demokratia is képviselve legyen a maga erejében, derekában és nagyságában képviselve legyen a tudomány, művészet, ipar, kereskedelem és intellectualis erő is? Igen szép látvány volt ez ünnepély, magam is szemléltem visszavonúlva, de örömömet megzavarta azon tudat, hogy bár jelen van — igen helyessen és jogosúltan — az ország fénye, de nincs jelen az ország dereka és ereje, pedig e kettőnek összehatásában áll az az erő, az az egység, mely egység az ország existentiáját képes biztosítani és ez existentiának legalább a jövő érdekében reménybelileg képviselni kellett volna azt az erőt, melyen ez az ország tartósan felépűlhet.

Nem kétlem, hogy a t. ministelnök úrnak *(Zaj.)* ily hazafias felfogásai vannak, de eddigelé azt a hazafias felfogásokat, melyek a nemzeti élet erejének összeforradása érdekében oly nagy becsccsel bírnak közéletünkben, csak két sympthomában észleltük: egyik t barátunknak és érdemes képviselőtársunknak, Beksics Gusztávnak berzenkedései a demokraticus felfogások érdekében; *(Derültség a baloldalon.)* a másik, a miniszterelnök úr titkos meleg kézszorításai, melyek a contactust a demokraticus és aristokraticus állapotok tekintetében fentartják. Más sympthomákat nem láttunk, de ezt nem megrovásúl hozom fel, hanem intelműl arra, hogy megszívleljék, mi-

Digitized by Google

szerint a középosztálynak, az ország derekának pusztúlása oly dolog, melyet itt felemlíteni talán a kellemetlenség azon látszatával bír, hogy az ember magát kiteszi bizonyos méltányos vagy nem méltányos felfogásoknak, de melyeket általános szempontokból felemlíteni mégis kötelességemnek tartottam. *(Helyeslés a baloldalon.)* Épen azért végzek az előadó úr beszédével s arra kérem, hogy ő, a ki törvényhozási életünknek csaknem másfél decenniumán át az előadói székben mindig csak örömet élvezett, sőt e felett néha dervis módra is tánczolt, lassítsa az ő eddigi tempoját: *(Derültség a baloldalon.)* ő örült, ha a deficitet ajánlotta; örült, ha új adósságokat csináltunk; örült akkor is és ekkor igazán lelkéből származott az öröm, mikor figyelmeztette a kormányt hogy a túlkiadások, melyek 22 milliót tettek ki, hibát képeznek; örült akkor is, midőn arról referált nekünk, hogy a ministertanács tudatára jutván annak, hogy egészségtelen kormányzati állapotok vannak, mert a költségelőirányzatok óriási mértékben túlhaladtatnak és a budget be nem tartatik. Mikor mindezeket referálta, ő mindig örült — sokszor szívében. Egy szóval ő a multakban mindig a paradicsomi örömöket élvezte!

Jusson eszébe azért a több odaadás, több gond és figyelem az ország érdekei iránt, mely érdekei az országnak legtöbbször hátrányosan, fájdalom, első sorban mindig azon székből tolmácsoltattak és pedig törvényjavaslatok alakjában, melyből a t. előadó úr éveken keresztül nekünk a súlyos javaslatokat ajánlotta. *(Igaz! Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)*

Némely megjegyzéseket kell tennem azokra, melyek a tárgyalás alatt levő törvényjavaslatra vonatkozólag felmerültek a vita folyamán, szemben azon határozati javaslattal, melyet benyujtani bátor voltam. *(Halljuk! Halljuk! a baloldalon.)* Igyekezem ezeket röviden, a tényeket megpendítő, bővebb kifejtést nem igérő alakban tenni. Az első, t. képviselőház, a melylyel szemben megjegyzést kell tennem a t. pénzügyminister úrnak beszédében foglalt azon felfogásnak rectificálása, mely az én határozati javaslatomat igazi értelméből kiforgatni törekszik. Tudom, nem tendentiosusan. Legyen meggyőződve a t. minister úr, ebben a házban kevés ember van még azok közt is, kik a háta mögött ülnek, a ki nálamnál igazságosabb lenne, csakhogy én kritikus vagyok, ki érdemeit, szorgalmát, képességét igazi érdeme szerint mérlegelem. Épen ezen szempontból, tehát csakis objective, az igazság érdekében akarom megemlíteni és helyreállítani azokat a talán nem jól értett törekvéseket, melyeknek érdekében én határozati javaslatomat beadtam.

A t. pénzügyminister úr azt mondta, hogy köztem és közte kétféle differentia van: egyik az, mely az időre; a másik, mely a lényegre vonatkozik. Ő azt mondta: míg ő három évre kívánja a provisoriumot fentartani, addig én egy évre kívánom fentartani; én ugyan időt nem neveztem meg, de acceptálom. A másik pedig, a mi lényeges differentia, abban áll, hogy míg a t. pénzügyminister úr a kizárólagos italmérési jog tekintetében a bajokat olyan orvosolhatatlanoknak nem látja, mint én; addig én kihegyezem az e tekintetben fennálló bajokat, tehát e szempontból a t. kormányt megakadályozom egy oly átmeneti intézkedés megalkotásában, melynek végkövetkezménye nem lehet más, mint a mire én magam is tendalok.

Mind a kettő hibás és téves felfogás. Mert hiszen határozati javaslatom utolsó része, melyben azt mondtam — vagy legalább azt akartam mondani, hiszem, hogy benne is van — hogy készebb vagyok inkább egy évre a jelenlegi állapotot meghosszabbítani, mintsem megfosztani az országot attól, hogy ily gyökeres reform létesíttessék, lényegesen különbözik attól a felfogástól, melyet a t. minister úr mint differentiát köztem és közte feltüntetett és hogy mily lényegesen különbözik, az rögtön kiderül abból, hogy kész vagyok határozati javaslatom utolsó részét elejteni, méltóztassék az elsőt elfogadni. Ez az első miben áll? Abban, hogy nem fogadom el a törvényjavaslatot: először, mert adóemelést tartalmaz; másodszor, mert a kizárólagos jogot meghosszabbítja, a mely tehát az ország adózási viszonyait egészségtelen alapokon tovább fentartja, hanem ezekkel szemben kérem a házat, hogy útasítsa a minister urat oly törvényjavaslat beterjesztésére, a mely ezen bajokat sanálja. Méltóztassék ezt elfogadni és rögtön el fogom ejteni határozati javaslatom azon részét, hogy egy évre hosszabbíttassék meg a mai állapot. Miért kívántam én ezt? Azért, hogy ne állítsanak bennünket oda oly színben, mintha mi olyasmit kívánnánk, a mit rövid idő alatt megvalósítani nem lehet, tehát mintha oda tendálnánk, hogy az ország bevételei egy részének befolyása lehetetlenné váljék. Ezen kisegítőre engemet a méltányosság és azon gouvernementalis szempont vezetett, hogy bárki jöjjön is arra a helyre: ahhoz, hogy egészséges állapotokat alkothasson, időre van szüksége és ezen időt akartam megadni neki is. A t. minister úr ezzel szemben azt állítja, hogy köztünk nincs differentia. Lényeges a differentia. Mi a dolgok lényegében az állapotot nem helyeselhetjük, de megadjuk a lehetőséget, hogy a minister úr egészséges állapotokat teremtsen és azért kénytelenek vagyunk inkább a mai pitoyabilis állapot meghosszabbítását megengedni, semhogy a mai súlyos állapotot továbbra is fentartsuk.

A t. minister úr nem vette jó néven, hogy

Digitized by Google

hibának tartottam azt is, hogy e törvényjavaslat nem terjesztetett elő azon indokolással, a mely mellett e törvényjavaslat súlyát, jelentőségét és a megterhelés mértékét megbírálhattuk volna. Igen találóan bizonyította be Görgey Béla t. képviselőtársam felszólalása, hogy senki sincs e házban abban a helyzetben, hogy tudhatná: vajjon a közterhek fokozásának mily mértékéről van e törvényjavaslatban szó? De erről már szólottam és most nem erről akarok bővebben szólni, hanem meg akarom pendíteni ezen előterjesztésnek egy másik hibáját, melylyel szemben a t. minister urat arra kérem: legyen szíves nekem e tekintetben felvilágosítást adni, mert itt fontos kérdésről, súlyos dologról van szó. *(Helyeslés bal felől.)* Egységessíttetik az italmérési és fogyasztási adó; miután ezzel az italmérési adóból a zárt városoknak és több más városnak kijáró jutalék is egységessíttetik, azt kérdem a t. minister úrtól: már most a jutalék alapját és annak kiszámíthatóságát mi fogja képezni. A bornál és sörnél ismeretesek a tételek, a többi tételeknél azonban nem; de legyenek bár ismeretesek vagy ismeretlenek, egységesen fog ezen két dolog kezeltetni, mondjuk bérlet vagy ráutalás alapján.

Méltóztassék most már megmondani, hogy a kezelés e két módjánál, melynél a fogyasztás mennyisége nem erruálható, de az italmérési adó mennyisége sem, mi fogja képezni a részesedés alapját.

Megengedem, hogy vannak e tekintetben nézetei és felfogásai: de megengedhetőnek tartja-e a t. minister úr, hogy a városok e jogára vonatkozó fontos intézkedés tekintetében e törvényjavaslat homályosságban tartsa az állapotokat? *(Igaz! Úgy van! bal felől.)* Megengedem, hogy a t. minister úr jó kulcsot fog administrativ úton feltalálni, bár én nem vagyok hajlandó ezt hinni, de állíthatom: a törvény által biztosított jogokat állandóan evidentiában tartani s ezen városokkal szemben azon jogok megőrizhetése szempontjából a dolgokat mindig tisztán feltüntetni, egyik feladat lett volna, a melyet a törvényjavaslatnak szem előtt kellett volna tartania. *(Élénk helyeslés bal felől.)*

Nagyon kíváncsi vagyok arra, hogy a t. minister úr e szempontot miként tartja kivihetőnek; itt ismét ne átlagokról legyen szó, hanem arról, hogy a szerzett jogok precise megőriztessenek és a városok azokban ezentúl is sérelem nélkül részesülhessenek. Ismétlem: nagyon kíváncsi vagyok erre, de constatálom egyúttal, hogy ez is oly hézag, a melyre nézve a törvényjavaslat intézkedést nem tartalmaz. *(Úgy van! bal felől.)*

Nem csekély fontosságú az a kérdés sem, a mit t. barátom, Kun Miklós felhozott: a gyártott borok kérdése. *(Helyeslés a bal- és szélsőbalon.)* Mi történik e kérdésben, ha nem zárt városokban gyártatnak ezek a borok. A ki elolvassa a 2. §-t, az előtt evidens lesz, hogy az csak a zárt városokban termelt borról szól. Már most csak az az alternativa állhat fenn: vagy megadóztatunk minden gyártott bort, akár zárt városban, akár másutt, termeltetik; vagy nem adóztatunk meg. Ezen javaslat szerint nem lehet megadóztatni semmi más gyártott bort, csak a zárt városit. De azután mi történik a zárt városban gyártott borral a gyártás után? Kivetik-e rögtön az italmérési vagy egységes fogyasztási adót, vagy sem? Továbbá ha azt kivetik, akkor visszatérítésnek lesz-e helye vagy sem; mert felfogásom szerint lehetetlenség, hogy megfizettetvén az egységes adótétel a gyártott borra, ha az a zárt városokból kimegyen más körzetbe, ez ott ujolag az egyesített italmérési adó alá essék. Hogy helyes-e vagy nem a gyártott bort dédelgetni vagy praemiálni vagy egészen elfojtani, erről most nem szólok, hanem szólok arról, hogy a kérdést tisztázni törvényhozói kötelesség. Ez pedig a törvényjavaslatban tisztázva nincs. *(Úgy van! bal felől.)*

T. ház! Csak két momentumot leszek bátor még felhozni arra nézve, mennyire megczáfolatlanúl és megingatlanúl áll az a szempont, melyet az ellenzék e kérdésben elfoglal, a melyet a törvényhozásnak az ország adózó polgárainak érdekére való tekintettel mégis csak meg kellene czáfolni. Ezeknek egyike az, a mit a t. pénzügyi államtitkár úr felhozott, a melyben nagyon becses anyag foglaltatik arra nézve, hogy vajjon az ország adózó polgárai italmérési adó czímén abban a teherben részesíttetnek-e, a melyet rájok az 1888-iki törvény rótt, vagy más teherben, a melyet rájok a kizárólagos italmérési adó és — nem tendentiose értem — bérlők együttes zsarolási eljárásának következményei szülnek? A t. államtitkár úr ugyanis a következő calculust állította fel. Azt mondta: tegyük fel, hogy egy liter absolut szesz 100 krajczárért adatik el. Ennek terhe a következő: 20 krajczár az anyag. Meg kell itt jegyeznünk, hogy a finomított szesznél 20 krajczár, a nem finomítottnál talán kevesebb, mint ezt a Lloyd árai mutatják.

Wekerle Sándor pénzügyminister: Erre azt mondják az illetők: Tessék a Lloydnál venni. *(Derültség.)*

Horánszky Nándor: Megengedem, nem teszek kifogást. Acceptálom, nehogy a differentia köztünk kiélesedjék, hogy a finomított és nem finomított szesz anyaga egy árú. Tehát 20 krajczár az anyag, 35 krajczár a fogyasztási adó, 15 krajczár az italmérési adó, 5 krajczár a regie, ezen cumulativ szó alá foglalom a többi kiadást. Mindez kitesz 75 forintot. 75 krajczár

Digitized by Google

tehát az, a mivel az ország adózó polgárai a kis fogyasztásban megterheltethetnek adózás czímén. 25 forintban mutatkozik tehát literenkint az a nyereség, a melyben hárman osztozkodnak. Osztozkodik először a kizárólagos jognak a bérlője; osztozkodik másodszor az állam, a kizárólagos jog szerződése czímén és ez az, a mit én ethikai dolognak nem tartok; osztozkodnak harmadszor idegen tényezők is. A t. minister úrnak bizonyára tudomása van arról, nem kerülte ki figyelmét, hogy bizonyos vármegyékben még hitközségi czélokra is megadóztatnak a fogyasztók a kizárólagos haszonbér által. Megengedhető és normalis állapot-e ez? Ugy-e bár nem? És mégis mire tendálnak önök? Tendálnak arra, hogy ez a kizárólagos jog fentartassék legalább is három évre. Miképen fogja salválni a kormány azon felfogásom szerint megengedhetetlen két dolgot, hogy egy felől az állam a kizárólagos haszonbérek kötése által több előnyben részesíttesék, mint a mennyi előnyt a tövényben az ország adózó polgáraival szemben a kormányzat javára megszavaztunk és mivel fogja a kormány indokolni azt, hogy ebből még idegen czélokra is tekintélyes összegek áldoztatnak, a mely összegek csak az adózó polgárok megterhelésével fognak járni? Ez tehát olyan eljárás, a melyet az adózási törvényre való tekintettel — mert ebből, bizonyos visszásságok keletkeznek — megengedni nem lehet. Nyilvánvaló tehát az, hogy az a felszólalás, a mely bennünket arra indít, hogy ezen kizárólagos jogot ne hosszabbítsuk meg: ethikailag, pénzügyileg, társadalmilag és mindenképen elítélendő.

De merem is állítani, ha a kormány eltér ettől a javaslattól, rövid idő alatt olyan intézkedéseket tehet, a melyeknek segélyével az állam jövedelmei nem csökkennének. Miben áll ez, t. ház? Kettőben: egyik az, hogy megszabadíttatván az ország adózó polgárai a kizárólagos jogtól és az abban rájuk nehezedő tehertől, a szeszfogyasztás tetemesen emelkednék. Hiszen a 862 ezer hektoliter contingens alapját mikor megállapítottuk, a fogyasztás képezte, ekként volt indokolva.

Láng Lajos államtitkár: A termelés alapján állapítottuk meg!

Horánszky Nándor: A termelés alapján igenis, de a kis adótételt annyiban, a mennyiben az ország fogyasztásának megfelel, erre alapítottuk. Azontúl engedtünk az export, illetőleg a belfogyasztás számára magasabb adózási tételt is, tudniillik a 45 forintot. Előttem tehát világos, hogy több szesz mérethetvén ki, ennek következtében az ország bevételei is fokozódnának. De tovább megyek: a szesztermelés jövedelme is növekednék, hiszen a 862 ezer hektoliter contingenst nem értük el, pedig a szesz-törvény erre volt basirozva. Ha tehát a fogyasztásban ezt elérnénk, ennek kettős haszna volna: egyik a több adó és a marhahizlalás, trágyázás és a mezőgazdasági szeszgyártásnál jelentkező haszon; a másik pedig az állam jövedelmeinek fokozásában a szeszadó.

Én nem akarok a jósláshoz folyamodni, de erős meggyőződésem, ha e tekintetben a t. kormány azon egészséges alapokra lép, a melyeket számára két dologbiztosít: az ország fogyasztó közönségének túlságos megzsarolása nélkül való eljárás; és a monarchia másik államával szemben a szesznek behozatali lehetőségére vonatkozó intézkedés, a mely irányban szintén kell valaminek történni: akkor nincsen kétség az iránt, hogy az ország jövedelmének nem csökkenése, hanem legalább is stagnálása és a jelenlegi pénzügyi állapotoknak biztosítása következnék be. Én ennél többet nem kívánok. Nem lancirozom a tovább menő reformot, bár tudvalevő, hogy a regalemegváltásnak azon módjával, a melylyel az keresztülvitetett, nem értek és értettem egyet, pedig a gyakorlat megmutatta, hogy mily sulyos hiba követtetett el a regale megváltásával. (*Igaz! Úgy van! a baloldalon.*) De említem azt, hogy az ország városai és községei számára, melyek a községi adóztatás súlyosságával küzdenek, ez a megváltás más módja egy remedium lett volna, hogy a kötelező községi megváltás segélyével ezek szükségleteiket a közérdek minden részének az egészségügyi, a policialis és egyéb szempontok megfigyelésével kielégíthették volna, most ettől ők elestek. Ezt csak mellesleg említem és csak oda akarok concludálni, hogy még a hibás regale-megváltás után is elérhető volna az a czél, a melyre tendálnunk kell: tudniillik egyfelől az állam bevételei ne csökkentessenek; másfelől a fogyasztás érdekei se sértessenek.

Sokat mondhatnék még, de az idő előrehaladottsága miatt leteszek erről. Csak egy pár szóval akarom újra is kimondani, hogy tudom, miszerint egy pénzügyminister helyzete nagyon nehéz, mindig a félelem kergeti. Ez határozza meg sokszor, hogy meddig menjen.

De igaz az is, hogy bizonyos bátorság kell erősebb intézkedésekhez, mert bár megengedem, hogy egy pénzügyministernek helyzetében minden körülmények között egyfelől az ország teherviselő képességére; más felől az ország szükségleteire kell tekintettel lennie, de meggyőződésem az is, hogy mind e két szempont megóvása mellett megszüntethető volna az a nyomorúságos állapot, mely ma a fogyasztót és a kis kimérőt az italmérési jog haszonbérlőjének egyenes rabszolgájává teszi és elérhető volna az is, hogy az ország polgárai ez életszükséglet kielégítésében — mert a szesz szegény emberre nézve

Digitized by Google

sokszor a kenyér helyét pótolja — az adózás tekintetében is megvédelmeztessenek. E két szempont indított arra, hogy benyujtsam határozati javaslatomat, melynek elfogadását újra és ismételten kérem. *(Zajos helyeslés a bal- és szélső baloldalon.)*

Wekerle Sándor pénzügyminister: T. ház! Számolok az idő előrehaladottságával és ezért nem fogok hosszas polemiába bocsátkozni, az ellenem felhozott állításokat megerőtleníteni igyekezni, *(Mozgás és zaj a bal- és szélsőbalon.)* — legalább igyekezhetem talán megerőtleníteni — hanem szorosan a tárgyhoz ragaszkodva: egyrészt a feltett kérdésekre fogok válaszolni; másrészt röviden képét fogom nyujtani annak, hogy a fogyasztási adóreformok megvalósításánál minő szempontokat vélek követni.

Először Szalay képviselő úr azon kérdésével foglalkozom, hogy az olasz borok behozatala ellenében micsoda intézkedéseket szándékozunk tenni, hogy az szőlőszettünk regenerálásának ne képezze egyik akadályát. Nem akarok most arra kiterjeszkedni, hogy azok az olasz borok, a melyeket a képviselő úr említett és a melyeknek hektoliterét 6—10 frankért kinálják, igen szép nevekkel birhatnak, de én alig hiszem először, hogy azok természetes borok, másodszor, ha természetes borok, hogy a legrosszabb minőségü magyar borral a versenyt kiállani képesek lennének. *(Helyeslés jobb felől.)*

Alig hihetem azt, hogy ezek a borok a szállítási költségeket, a vámtételeket és a kereskedői nyereségnek mellőzhetlen jutalékát képesek lennének bel értékükhöz képest elviselni. Az, t. ház, hogy az Olaszországgal kötött vám- és kereskedelmi szerződések értelmében kénytelenek vagyunk a bor vámját leszállítani — és erre vonatkozólag minden valószinüség szerint határozott terminust is mondhatok, a mennyiben a leszállítás f. évi augusztus 27-től kezdve fog életbelépni — talán befolyással lehet arra, hogy eleinte jelentékeny bormennyiségek jőjjenek be; de ha Magyarország szőlőtermelésének regeneratioját helyesen kézbe veszszük, semmi esetre sem fogja ezen regenerálásnak akadályát képezni, azon egyszerü okból, mert a termelési viszonyok és föltételek minálunk sokkal előnyösebbek, mint ottan; másodszor azon okból, mert a bornak qualitása nálunk hasonlíthatlanul jobb, mint az ottaninak. *(Igaz! Úgy van! jobb felől.)* Egy veszélynek lehettünk kitéve és ez az, hogy olasz borok ürügye alatt nem természetes, hanem mesterséges borokkal árasztatunk el.

Ennek elejét venni kötelességünkben áll oly intézkedes által, hogy meghatároztassék a behozható borok maximalis foktartalma, a foktartalommal összefüggőleg azoknak szárazsági tartalma; kötelességünk lesz arra ügyelni, hogy csak természetes bor hozathassék be; hogy az a bor nemcsak hamisítva, de színezve se legyen; továbbá kötelességünk lesz arra ügyelni, hogy az el legyen látva származási bizonylattal, nehogy az olaszbor ürügye alatt más bor is behozassék. *(Helyeslés jobb felől.)* Azt hiszem, hogy mindezen óvintézkedések egyrészt lehetővé fogják tenni, hogy az Olaszország irányában szerződésileg vállalt kötelezettségeknek szorosan véve eleget tehessünk; másrészt pedig alkalmasak lesznek arra, hogy a szerződési kötelezettségen túl, a visszaélések által fenyegető veszélyeknek minden áron elejét vegyük. *(Helyeslés jobb felől.)*

A másik kérdés, a mely felhozatott, a mesterséges bor kérdése. A t. képviselő úr és Gaal Jenő, valamint többen is sürgették az erre vonatkozó törvényjavaslatnak előterjesztését, mintegy megengedhetetlen késedelemmel vádolva a kormányt, hogy a ház háromszoros határozata daczára sem terjesztetett elő ezen törvényjavaslat. E tekintetben, t. ház, annyit jelenthetek, hogy a törvényjavaslat teljesen elkészülve, kimerítő indokolással ellátva tárgyalásra bármikor rendelkezésre áll és én azt hiszem, hogy a kormány nem is fogja elmulasztani, hogy az őszi ülésszak alatt ezen törvényjavaslatot alkotmányos tárgyalás végett az országgyülésnek beterjeszsze. *(Általános helyeslés.)* Nincs ugyan azon az alapon szerkesztve, a mint Gaal Jenő képviselő úr kívánja, hanem azon az alapon, hogy a mesterséges bornak előállítása és forgalomba hozatala tiltva van. *(Élénk helyeslés a jobb- és a szélső baloldalon.)* Azt hiszem, ez felel meg a ház e tekintetben többszörösen hozott határozatának. *(Helyeslés jobb felől.)*

Az ellen azonban, hogy a t. képviselő úr a kormányt e tekintetben késedelemmel vádolta, mégis kénytelen vagyok megjegyezni, hogy ott, a hol a szakemberek véleménye annyira differál, mint például itt Gaal Jenő és Szalay Imre t. képviselő uraké — a kik pedig, azt hiszem, mindketten szakembereknek tartják magokat — *(Élénk derültség.)* egy törvényjavaslat készítése talán egy kis nehézséggel jár. Másodszor a vámterület közösségénél fogva az sem volt közömbös előttem, hogy a birodalmi tanácsban képviselt királyságok és országokban hasonló intézkedések fognak-e tétetni, vagy pedig ott az az álláspont továbbra is fenn fog-e tartatni, melynek fenntartása mellett Gaal Jenő t. képviselő úr nyilatkozott, hogy t. i. a mesterséges bor gyártása megengedtessék, csak annak külön megjelölése kívántassék meg. E tekintetben az osztrák kormány úgy nyilatkozott, hogy a mai törvény intézkedéseit megváltoztatni nem szándékozik. Mielőtt tehát ily tiltó intézkedéseket

Digitized by Google

tartalmazó törvényjavaslatot előterjesztettünk volna, kötelességünk volt az iránt meggyőződést szerezni, vajjon ezen törvény nem lesz esetleg hátrányos kereskedelmünkre, a nélkül, hogy ama nagy hátrányokat, a melyeket ma a műborgyártás nálunk okoz, eliminálni tudnók. *(Helyeslés a jobboldalon.)* Miután e tekintetben az ipar- és kereskedelmi kamarák nem nyilatkoztak, hogy lehetséges a törvény egyoldalú életbeléptetése — a kérdés természetesen nem jogi, hanem gyakorlati szempontból forgott fenn — nem fogunk késlekedni annak a javaslatnak az előterjesztésével. *(Általános helyeslés.)*

Azonban a t. képviselő urnak az az állítása, hogy az által, hogy most a mesterséges bor adó alá vonásáról intézkedünk, praejudicálunk a kérdésnek, mert ez a mesterséges bor sanctionálása volna, merőben tarthatatlan. Hiszen a képviselő urak, úgy tudom, részt vettek az e tekintetben tartott szakértekezleten s bizonyára nagyon jól fognak emlékezni arra, hogy épen azon az enquêten merült fel az a kívánalom, hogy mesterséges bor akár tiltó, akár engedélyezett, megjelölő eljárás alá vétessék, de okvetlenül adó alá vonassék. Hiszen épen azon enquête kívánalmai folytán éveken át sürgették, hogy a legközelebbi novellát felhasználjam a mesterséges bor megadóztatására. Nézetem szerint ily intézkedés szükséges, akár eltiltatik a mesterséges bor gyártása, akár nem s bármely rendszer mellett oldassék is meg a kérdés. Ha megengedtetik és csak a megjelölés kívántatik, eo ipso adó alá kell vonni. Ha eltiltatik, szintén, *(Ellenmondások a szélsőbalon.)* azon egyszerű oknál fogva, mert egyik esetben sincs kizárva az, hogy mégis legyen mesterséges bor. *(Zaj a bal- és szélső baloldalon.)* Igen sokszor előfordúl ugyanis, hogy utólagosan constatáltatik az, hogy valaki mesterséges bort nagymennyiségben fogyasztott s akkor nem elég az illetőt megbüntetni, hanem az adózás szempontjából az egyforma eljárást kell érvényesíteni. *(Helyeslés a jobboldalon.)*

Különben constatálom, t. ház, hogy az oly szakemberek kívánalmára történt, épen azon enquête és a kereskedelmi kamarák kívánalmára, a melyek, azt hiszem, még a bor terén is nagyobb szaktekintélyek, mint a közbeszóló képviselő úr. *(Derültség a jobboldalon.)*

A mi Szalay Imre képviselő úrnak a büntető határozmányokra vonatkozó megjegyzéseit illeti, a múltkor többszörösen felhozták, hogy én azon váddal álltam elő, hogy a törvényjavaslatot nem méltóztatott elolvasni, helyesebben talán, alaposan tanulmányozni. Ha a t. képviselő úr ezeket a büntető határozatokat figyelemmel kíséri, láthatta volna, hogy az a 100 frt nem maximalis büntetés. Ez a 100 frt minimalis büntetés.

Szalay Imre: 1—100 frtig!

Wekerle Sándor pénzügyminister: Bocsánatot kérek, 1—50 frtig rendbirság; a tulajdonképi birság pedig a 8-szoros összege a megcsonkított adónak hektoliterenként, vagyis ha egy hektoliteren is kapnak rajta valakit, akkor is 100 frtot fizet, ha pedig sok hektoliteren kapják rajta, akkor a birság ezrekre megy. Tehát még sem volt olyan alaptalan az a múltkori megjegyzésem, hogy ez ket a javaslatokat nem igen olvasták át. *(Derültség és tetszés jobb felől.)*

De ha már a mesterséges borokról szólok, még azon kérdésre is kénytelen vagyok kiterjeszkedni, a melyet Kun Miklós képviselő úr hozott fel és a melyet Horánszky képviselő úr igen fontosnak jelzett, hogy t. i. a mesterséges bor nyilt helyeken meg lesz-e adóztatva. Én azt hiszem, t. ház, hogy ez kétségtelen. Az 1. §-hoz van mellékelve a tarifa és azon tarifában ott, a hol a nyilt helyekre és a zárt helyekre nézve történik intézkedés, a leghatározottabban meg van állapítva, hogy a mesterséges bor minő adótételek alá esik. Ugyanazon adótételek alá, mint a természetes bor. És nem is lehetne azt a kívánalmat teljesíteni, hogy a mesterséges bort nagyobb adótétel alá vonjuk. Mert ugyan minő eredményekre vezetne a gyakorlatban az, ha a pénzügyi közeg határozná meg, hogy a bor mesterséges bor-e, vagy pedig természetes? *(Úgy van! Úgy van! jobb felől.)* Hiszen ez a zaklatásnak olyan kútforrása lenne, *(Igaz! Úgy van! jobb felől.)* hogy ott aztán — merném mondani — gyakran a jóhiszemű eljárásért sem lehetne elvállalni a felelősséget. *(Ellenmondások a szélső baloldalon.)* Igen sokszor mesterséges bornak minősíttetnék az, a mi talán természetes és megfordítva. Én tehát azt hiszem, a 2. §. intézkedései teljesen kimerítők. Kimerítők először azért, mert nyilt helyekre nézve nem szükséges másnemű intézkedéseket tenni, mint hogy a mesterséges bor adótételét megállapítjuk, ki lévén az mondva, hogy minden bor, tehát a mesterséges bor is, akkor kerül adózás alá, mikor fogyasztatik; ellenben zárt városokban, a hol adóztatás alá akkor kerül, midőn a vámvonalon behozatik, ott a zárt városok területén belül gyártott borra nézve meg kell állapítani azt, hogy benn a városokban adó alá vonassék, így tehát csakis a zárt városokra nézve szükséges intézkedni.

A mi Horánszky Nándor képviselő úrnak azon megjegyzését illeti, hogy a törvényjavaslat homályban hagyja azt, mikor fog a bor zárt városokban adó alá vonatni s vajjon fognak-e restitutiók adatni a borkivitel alkalmával, igaz, hogy ezek a törvényjavaslatban részlete-

Digitized by Google

sen felsorolva nincsenek, de talán nem is czélja egy törvénynek, hogy ilyen részletekre kiterjedő intézkedéseket foglaljon magában, kivált, mikor provisorius törvényről van a szó. A törvényjavaslat határozottan kimondja azt, hogy az adóztatási eljárás rendeleti úton fog szabályoztatni s itt előre is bátor vagyok jelezni azt, hogy czélom akként intézkedni, hogy a mesterséges bor, mihelyt gyártatott, azonnal adó alá vonassék és a mesterséges bor kivitele esetében nem szándékozom adóvisszatérítéseket engedélyezni. *(Élénk helyeslés jobb felől.)*

Kun Miklós képviselő úr még a bor vinirozását kifogásolja, azt mondván, hogy nem méltányos, hogy azt a szeszt mi az italadó alól mentesítjük, a melyet a bor vinirozására fordítunk. Ha itt fogyasztatik a bor, a mely vinirozva van, az már qua bor esik italmérési adó alá és ha a felhasznált szeszt külön italmérési adó alá vonnók, csakugyan egy rókáról két bőrt nyúznánk, a mit talán a képviselő úr sem akar.

Kun Miklós: Két róka az! *(Derültség.)*

Wekerle Sándor pénzügyminister: Ha a képviselő úr a vinirozott bort kétszer tudja meginni, akkor elismerem, hogy az két róka; *(Derültség.)* de ha csak egyszer tudja meginni, akkor a képviselő úr is el fogja ismerni, hogy csak egy róka az! *(Nagy derültség.)*

De a bor vinirozása nem az itt fogyasztott borokra nézve bír fontossággal, mert nálunk hál' Istennek a vinirozott borok nagy fogyasztásnak nem örvendenek, hanem fontossággal bír a bor kivitele, a borkereskedelem szempontjából. Ennek előmozdítására és az e czélra felhasznált szesznek az italadó alól való mentesítése, azt hiszem, nemcsak a kereskedelem szempontjából, igen fontos, hanem talán még adópolitikai szempontból sem mehetnék annyira, mint a t. képviselő úr, hogy nemcsak ezen államnak polgárait, hanem annak az államnak polgárait is italmérési adóval érintsem, a melyekben fogyasztatik a tőlünk kivitt bor. És a képviselő úr még az osztályozás tekintetében intézi hozzám azt a kérdést, vajjon az osztályozás kérdésében nem fog-e előállni az a veszély, hogy egy beszedési körzetbe egyesíttetik nagyobb községgel, az által magasabb adózási osztályba soroztatik? E tekintetben, t. ház, fogyasztási adó szabályaink határozmányai teljesen világosak. Szabályaink ugyanis azt mondják, *(Halljuk!)* hogy az egy beszedési körzetbe egyesítés csak az illető pénzügyi igazgatóság és törvényhatóság egyetértésével történik. Ha e részben a vélemények eltérők, a belügyminister és pénzügyminister határoz egyetértően. Ha tehát ily törvényhatósági hozzájárulással vagy belügyministeri és pénzügyministeri egyetértő elhatározással egyesített beszedési körzetről van szó, akkor a következés az, hogy itt valamennyi községre nézve a legnépesebb község árszabása irányadó; ha azonban oly beszedési körzetről van szó, mely nem azért egyesíttetett, hogy tulajdonképen egy egészen külön-, vagy egész beszedési körzetet képezzen, hanem a beszedési körzet azonossága csak abban áll, hogy ugyanarra a jogosúltra bízatik X. és Y. községekben az adóbeszedési jog: akkor mindegyik község marad azon árszabási osztályban, melyben a törvényjavaslat szerint tartozik; tehát nem fordúlhat elő az az eset, ha például ugyanegy ember kapja bérletét egy 10 000 lélekszámot meghaladó községnek és ugyanannak adunk egy 2000 lélekszámmal bíró községet, nem fordúlhat — mondom — elő, hogy a 2000 lakossal bíró község is magasabb adótételt fizessen.

A mi egyébként a t. képviselő úr által felhozott községet illeti, úgy tudom, Ujszőnyről van szó, mely ma Komárommal van egyesítve.

Kun Miklós: Egyesítve? *(Derültség.)*

Wekerle Sándor pénzügyminister: Igen, a mely Komárommal van egyesítve egy beszedési körzetté. Igy is vettük át évek hosszú sora előtt és azért magasabb tétel alá esik. Ez iránt egyébként a tárgyalások folyamatba vannak, hogy miután a Duna választja el a két községet, mindegyik külön, önálló beszedési körzetté tétessék.

A t. képviselő urak még azt a kérdést intézték hozzám: vajjon, ha egy község kívánni fogja a kizárólagos jogot, feltétlenül meg fogja e kapni, vagy nem fog-e a községek közt különbség tétetni a tekintetben, hogy egyes község, mely talán nem valami kedvelt község, nem fogja azt megkapni?

Csak röviden szíves emlékükbe idézem vissza azokat a nagyon hangzatos panaszokat, melyek a regale-kártalanítás ellen annak idején felhozattak, midőn az italmérési jövedékre az mondatott, hogy oly hatalom adatik a kormány kezébe, hogy az egész társadalmat uralja, megsemmisítheti és milyen visszaéléseknek lesz a kútforrása. Azt hiszem, ma három esztendei tapasztalat igazolja, hogy az italmérési jövedék hasznosításánál minden tekintetben teljes objectivitás követtetett *(Úgy van! Úgy van! jobb felől.)* és hogy a panaszok és aggályok, melyek e tekintetben felhozattak, semminemű alappal nem birtak. *(Úgy van! Úgy van! jobb felől.)* Legalább ma, három esztendő óta egyetlenegy adat sem hozatott tudomásomra, hol e tekintetben valamely visszaélés constatáltatott volna, hogy nem egyforma elbánásban részesültek a községek. *(Úgy van! Úgy van! jobb felől.)*

Ugyanezt mondom erre nézve is, t. ház. Hogy egy kisközség a kizárólagos jogot meg-

Digitized by Google

kapja-e vagy nem, arra nézve kizárólag saját háztartásának igényei lesznek irányadók. Ha azt fogjuk látni, hogy az a község az italmérési jövedékből eddig is jelentékeny hasznot húzott és ha ezt a hasznot nem concedalnók a községnek, ez által saját háztartását zavaroknak tennők ki: meg fogjuk engedni a kizárólagos jog további fentartását; de nem fogjuk megengedni oly esetben, midőn a község eddig sem élvezte azt, vagy háztartásánál fogva egyáltalán nincs arra utalva, hogy e jövedelmet élvezhesse.

Felhozzák még Horánszky és Deésy képviselő urak, hogy egy kérdés nincs tisztába hozva és ez a községek participatiojának kérdése. Bocsánatot kérek, nézetem szerint a 4. §. határozmányai által ezen kérdés teljesen tisztába van hozva. Miért? Mert a 4. §. azt mondja, hogy az italadóra nézve a fogyasztási adók határozmányai lesznek irányadók, részint a bor-, részint a sörfogyasztási adó határozmányai.

Mit fogunk tehát tenni, miután a százalékokban csakugyan bizonyos különbség van? Azt szándékozom tenni a 4. §. határozmányai alapján, hogy a borital-adó, mely a borfogyasztási adóval egyesíttetik és a hús fogyasztási adó után — miután megjegyzem, minden szerződésben, minden adónemnek évi jövedelme külön, számszerűleg és nem pausalis összegben van kitüntetve — a participatiot megadom az első 500 forint után tíz százalékkal, 500—10.000 forintig öt százalékkal.... *(Felkiáltások bal felől: Nem ezt kérdezte!)*

Horánszky Nándor: Az italmérési adóban való részesedését!

Wekerle Sándor pénzügyminister: ... másodszor, elkülönítve az adókat, minden adóra nézve megadom azt a participatiot, a mely külön törvényekben meg van adva és ha a t. képviselő urak a participálásnak ezt a módját, a melynél szigorúbb eljárást ezen törvényjavaslat 4. §-a értelmében nem is léptethetek életbe, szíves figyelmükre méltatják, azt fogják látni, hogy míg eddig a községek csak öt százalékot, 500 forinton túl két százalékot kaptak, ezentúl 500 forintig tíz százalékot, azon túl öt százalékot fognak kapni, vagyis az egész boritaladónak és nemcsak azon többletnek, mely az új adóterhelések által áll elő, egy jelentékeny része a községek javára fog esni. Majd később, midőn a fogyasztási adók reformjáról fogok szólni, leszek bátor visszatérni arra, hogy egy megóvandó és a fogyasztási adók reformjáról megvalósítandó szempontnak tartom, hogy a községek a közvetett adók jövedelmeiben is részesedjenek *(Helyeslés.)* és azért, hogy még a folyó évi biztosítások kedvező eredménynyel legyenek eszközölhetők, nem várva be a közigazgatás reformjáról szóló javaslatokat, a melyek a községek háztartásának reformjáról is fognak intézkedni és a melyekben óhajtottuk e kérdést megvalósítani, egy külön törvényjavaslatot szándékozom előterjeszteni oly célból, hogy a bor- és húsfogyasztási adó után megillető participatio mérvét, a 2000 forint maximalis összeg eltörlése mellett, a községek participálják. Ugyanezen alkalommal szándékozom az 1888: XXXV. tcz. 69. §-ának rendelkezései iránt, a melyekre vonatkozólag megjegyzem, hogy azok tulajdonképen csak az 1893. év végével birnak gyakorlati jelentőséggel . . .

Horánszky Nándor: Zárt városokban nem!

Wekerle Sándor pénzügyminister: Zárt városokban semmiféle változtatásokra nincs szükség; a zárt városok megélhetnek minden újabb törvény nélkül. Ismétlem tehát, hogy 1893. végével szándékozom az iránt is intézkedni, nem azért, mintha a jelenlegi törvény alapján nem lehetne, mert igen könnyű kiszámítani az egyes adótételekből, hogy miként aránylik a három forint a két forinthoz és mi esik az italmérési adóra, hanem azért, mert a participálás kérdését a községek közt bizonyos egyenletes alapokon szándékozom megosztani.

Most engedje meg a t. ház, hogy miután sok oldalról sürgettetett, csak röviden emlékezem meg arról, hogy miért vagyunk kénytelenek ily, bár provisorius, de mégis néhány év tartamú törvényjavaslattal előállani. *(Halljuk! Halljuk!)* Azért, mert nem a kormány jó szándékán múlik az, hogy a fogyasztási adók reformja iránt most nem tehet előterjesztést, hanem azon, mert ez a kérdés nincsen annyira megérve és előkészítve, hogy oly reformra lehetne gondolni, a mely az állandóság attributumaival lenne felruházva. *(Helyeslés jobb felől.)* A fogyasztási adók reformjának számtalan előfeltétele van, nem is emlékezve meg arról, hogy talán még az italmérési jog hasznosítása tekintetében is újabb adatokra van szükség; mert azon változtatásoknál is, a melyek ez átmeneti idővel összeköttetésben vannak, különösen a phylloxera pusztításai folytán bortermelésünk hanyatlik, bizonyára megállapodottságot kellene bevárnunk vagy legalább ezen megállapodottságnak képével birnunk, hogy azután az okszerű reformra áttérhessünk. *(Helyeslés jobb felől.)* Másodszor, t. ház, egy okszerű reform előfeltételének tekintem azt, hogy az administrativ közegek minden tekintetben közrehassanak a fogyasztási adók hasznosítására, mert azon elv, hogy az államnak fogyasztási adókban beszedett jutaléka czímén a községek is participáltassanak, csak úgy lesz megvalósítható, ha a községek közegei nem arra törekesznek, hogy lehetőleg kissebbítsék az állam

Digitized by Google

jövedelmét, hanem épen maguknak a községeknek jól felfogott érdekében mindent elkövetnek arra, hogy egy általános és igazságos adóztatás a gyakorlatban is megvalósítható legyen. *(Élénk helyeslés jobb felől.)*

Harmadik feltételnek tekintem azt, hogy mint minden kérdést, úgy ezt is alkotmányosan elő kell készíteni, a közvéleménynek, azzal foglalkozni kell. *(Helyeslés jobb felől.)* Akkor, midőn azt látjuk és pedig széles körökre kiterjedőleg, hogy a fogyasztási adótételek az összességnek vagy az országnak csak egy részére állanak és számosan vannak olyanok, a kik képzelt jogszerűséggel ezen szolgáltatás alól kivonják magokat; *(Úgy van! jobb felől.)* midőn nem igen kell messzemennünk, hogy gyakorlati példákkal illustrálhassuk azt, hogy Magyarországon igen sok tehetős ember van, a ki eddig még nem ébredt annak tudatára, hogy az a fogyasztási adó létezik, melyet önök annyira terhesnek méltóztatnak mondani: akkor azt is fel kell vennem az előfeltételek közé, hogy az általános érdekeltség meghallgattassék ezen adó hasznosítása iránt, hogy az alkotmányos közvélemény e tekintetben megérlelődjék, hogy ezen adó alól kibújni hagyni senkit sem szabad. *(Élénk helyes lés jobb felől.)*

Vannak a fogyasztási adó reformálásának más előfeltételei is. *(Halljuk! Halljuk!)* Ha mi a czukor consumadót és az italmérési adóval egyesített söradót akarjuk reformálni, a mely reformnak lényege tulajdonképen nem egyéb, mint az adótételek leszállítása és mérséklése, akkor az egyes fogyasztási czikkeknek talán a termelési adóban kell részleges compensatiót keresni. *(Helyeslés jobb felől.)* E tekintetben az osztrák kormánynyal a tárgyalásokat folyamatba is tettem és remélem, hogy ezek eredményre is vezetnek *(Tetszés jobb felől.)* és az okszerű reform e tekintetben is valósítható leend. *(Helyeslés jobb felől.)*

De van még egy másik előfeltétele is ezen reformnak, a mely azt ismét lehetetlenné teszi. *(Halljuk! Halljuk!)* Nem tudom, melyik képviselő úr említette, hogy Horvát-Szlavonországot nem egyforma elbánás alá vonjuk. Igen, ezt a reformot Horvát-Szlavonországra is ki kell terjeszteni és pedig akként, hogy az 1868: XXX. tcz. ama rendelkezése, hogy ez Horvát-Szlavonország községeinek saját jövedelmeit képezi, teljesen megóvassék, de másrészt biztosítani kell azt, hogy ezen községek saját jövedelmeik czímén korlátlan szolgáltatásokat ne szedhessenek, hanem hogy a szolgáltatásoknak azt a része, mely az államot megilleti, a községi szolgáltatásokkal helyes arányba hozassék, bizonyos maximalis határok közé szoríttassék s a kezelés is e tekintetben lehetőleg egyesíttessék. Azt hiszem, hogy a ki nem könnyelműen fogja föl e reform kérdését, hanem azt hiszi, hogy elérkezett a reformnak ideje, a midőn ezen kérdések mind megfelelőleg előkészíttettek és megérlelődtek, az nem fog vállalkozni arra, hogy oly rövid idő alatt mondja a reformot keresztülvihetőnek, mint azt Horánszky Nándor t. képviselő úr tette. Én három évi határidőt szabtam erre, mert arra is gondolnunk kell, hogy az ily törvények, ha megalkottatnak, okvetlenül végre is hajtassanak. Azt vagyok bátor ismételni, a mit a múltkor is mondtam, hogy azt hiszem, hogy ez a három évi idő elégséges lesz egy okszerű reform keresztülvitelére, de teljes szabatossággal nem mondhatom, hogy még egy rövid meghosszabbításért nem fogok-e akár én, akár pedig más a törvényhozás elé járúlni. *(Helyeslés jobb felől.)*

Ha azokat a szempontokat kívánom feltüntetni, melyek a reformnál követendők lesznek, röviden említem meg csak azt, hogy először a szolgáltatásnak általánosnak kell lennie. Ez alatt nem értem azt, hogy a kedvezmény, mely a szőlőgazdáknak adatik, meg fog szüntettetni. Ez administrativ úton nem is szüntethető meg és mindig a törvényhozás bölcseségének lesz fentartva, hogy helyes-e a kedvezmény megszüntetése vagy nem? És ennek a kedvezménynek megszüntetését soha czélba nem vettem, ezzel az ideával soha nem foglalkoztam és igen nehéz időnek kell beállani, hogy ilyen megterheltetést a törvényhozás előtt javaslatba hozzak. *(Élénk helyeslés jobb felől.)*

Csanády Sándor: Vederemo! *(Derültség.)*

Wekerle Sándor pénzügyminister: A másik szempont, melyet a reformnál szem előtt kell tartani, az, hogy a zárt városok lehetőleg kiterjedt mértékben alkalmaztassanak. A harmadik az, hogy a fogyasztási adó-osztályok száma szaporíthassék. A negyedik, hogy a községek megterheltetése, a melyben ma oly sokan szenvednek, megszüntettessék és azok lehetőleg megfelelő participatioban részesíttessenek. Az ötödik, hogy a bérletek lehetőleg korlátoltassanak és a közhatóságok által való kezeléssel helyettessíttessenek. Épen ezért azon sokszor kifogásolt hasznosítási módot: a ráutalást és a házi kezelést kell azon módozatnak tekintenem, a mely szerint ez a kérdés helyesebb irányban megoldható. A ráutalásnak igen sok hátránya van, de ha tekintetbe veszszük azt, hogy a házi kezelés mellett mindig csak kis mértékben fogjuk a fogyasztási adót hasznosítani, úgy a községekre való ráutalást és az általuk való kezelését az adóknak kell olyannak tekinteni, mely a reform első és legközvetlenebb czélja kell, hogy legyen. Megengedem, hogy ezen ráutalás sok inconsequentiával van összekötve, kivált ott, a hol közömbösen veszik a községek a ráutalt

Digitized by Google

összeget, a hol tehát nagyobb összegek terhelik a községet, mint a mennyi őket az egyenes adó utáni pótlék címén illetné. Ott, a hol oda hatnak, hogy kirovás címén szedessenek be, igenis a községre bizonyos nagyobb megterheltetés származik; de a hol a község a saját részéről őszintén és következetesen mindenkinek közrehatásával hasznosítja ezen adót, ott, méltóztassék megengedni, károsodás még a ráutalás esetében sem fog bekövetkezni. Egyébiránt, a mit bátor voltam már kijelenteni, most ismétlem: különös gondot fogok fordítani arra, hogy a kipuhatolás megfelelő módon eszközöltessék, épen azért kértem hosszabb időt ezen törvény végrehajtására, épen ez az egyik indoka, hogy most és nem az őszszel kértem ezen törvényjavaslat tárgyalását, hogy a pénzügyi közegeknek megfelelő idejök legyen a kipuhatolásra és mód nyujtassék, hogyha a kipuhatolás esetleg helytelen volt, helyes felvételek alapján a valódi fogyasztási viszonyok megfelelőleg állapíttassanak meg. *(Helyeslés jobb felől.)* Abbeli igéretemet is ismétlem, hogy azt a systhemát, melyet az utóbbi években életbeléptettem, hogy oly esetekben, ha a község, daczára annak, hogy mindent elkövetett arra nézve, hogy a törvényes szabályok alkalmazása mellett a ráutalt adót beszedesse, alap hiányában még sem tudta e jogát érvényesíteni és ez által veszteséget szenvedett, az ügyet tárgyalás alá bocsáthassam. *(Helyeslés jobb felől.)*

Ezen ügyeket utólag tárgyalás alá bocsátom és azon összeget, a melyet a község helyes eljárás mellett sem tudott behajtani, le fogom iratni. Sőt a mely községnél tapasztalni fogom, hogy mindent elkövetett az összeg behajtására, de azt alap hiányában előteremteni nem tudta: annak a községnek már ez év folyamán is meg fogom adni a halasztást. *(Helyeslés jobb felől.)* Ezt azért teszem, mert ráutalás azon mód, a melynek szélesebb körben való okszerű alkalmazása a fogyasztási adók reformjánál a legelső könnyítést biztosítja a mai bérleti rendszerrel szemben. *(Helyeslés a jobboldalon.)*

T. ház! Röviden még csak azt akarom ismételni, ha olyan viszonyok lennének, hogy akár én, akár más okszerűen kilátásba helyezhetné azt, hogy a fogyasztási adók reformját viszonylag rövid idő — mondjuk egy esztendő — alatt keresztülviheti, nem zárkóznám el azon modalitás alkalmazása elől, melyet Horánszky Nándor t. képviselő úr ajánl s melyet, megengedem, azért ajánlott, melyért nekem is kérnem kellene, hogy az állam jövedelmei ez átmeneti időben is minden körülmények közt biztosítva legyenek. De mert nézetem az, hogy legalább három év kell arra, míg a fogyasztási adó reformja alapján procedálhatunk s ez átmeneti időben sem kívánom a jelen terhelő módot fentartani: e törvényjavaslatot vagyok bátor ajánlani, mely a borra és sörre nézve megszünteti a kizárólagosságot s a szesznél is csak részben tartja fenn és a mai állapothoz képest oly haladást képez, mely a forgalomnak és a fogyasztó közönségnek lényeges könnyebbségével fog járni és másrészt alkalmas arra, hogy ha talán nem is azon nagy mértékű jövedelmet, melyet most élvezünk, de legalább azon összegek állandó befolyását biztosítsa, melyeket állandó jövedelmekként, mint maradandó tényezőket vettünk számításba. Ezek után ismételve kérem, méltóztassék a törvényjavaslatot általánosságban elfogadni. *(Zajos tetszés a jobboldalon.)*

Elnök: A tanácskozás be van fejezve. Következik a szavazás. *(Halljuk! Halljuk!)*

A pénzügyi bizottság 110. számú jelentése az állami italmérési jövedékre vonatkozó 1888: XXXV. és 1890: XXXVI. törvényczikk módosításáról szóló törvényjavaslatot általánosságban elfogadásra ajánlja. Ezzel szemben Horánszky Nándor képviselő úr határozati javaslatot adott be. A kérdés tehát az lesz: elfogadja-e a t. ház a törvényjavaslatot a pénzügyi bizottság szövegezése szerint általánosságban a részletes tárgyalás alapjául? Ha ez elfogadtatik, Horánszky Nándor képviselő úr határozati javaslata elesett. Ha nem, akkor Horánszky Nándor képviselő úr határozati javaslatát fogom szavazásra bocsátani.

Fel fog olvastatni a határozati javaslat.

Széll Ákos jegyző *(olvassa Horánszky Nándor határozati javaslatát).*

Elnök: A kérdés tehát az: méltóztatik-e elfogadni a tárgyalás alatt volt törvényjavaslatot általánosságban a részletes tárgyalás alapjául; igen vagy nem? *(Igen! Nem!)*

Kérem azon képviselő urakat, kik a törvényjavaslatot általánosságban a részletes tárgyalás alapjául elfogadják, szíveskedjenek felállani. *(Megtörténik.)*

A többség elfogadja és így a Horánszky Nándor és társai által beadott határozati javaslat elesett.

T. ház! Méltóztassanak a napirend iránti javaslatomat meghallgatni. *(Halljuk! Halljuk!)*

Javaslom, t. ház, méltóztassék hozzájárulni, hogy hétfőn reggel 10 órakor ülés tartassék. Ezen ülés napirendje volna a most általánosságban elfogadott törvényjavaslat részletes tárgyalása, továbbá a mennyiben a mai napon tárgyalandók lettek volna a kérvények is, tárgyalandók volnának a részletes tárgyalás után a kérvények, melyek a harmadik sorjegyzékbe vannak felvéve és végre a mennyiben mindkét tárgy elvégeztetnék: a közlekedésügyi bizott-

Digitized by Google

ságnak két jelentése. Ezek egyike a szentes-hódmezővásárhelyi vasútra, a másik az eperjes-bártfai vasútra vonatkozik. Méltóztatnak hozzájárulni? *(Helyeslés.)* Ezt tehát határozatképp jelentem ki.

Eszerint, t. ház, a legközelebbi ülés ideje és napirendje meg lévén állapítva, az ülést bezárom.

(Az ülés végződik d. u. 2 óra 30 perczkor.)

82. ORSZÁGOS ÜLÉS

1892. évi julius hó 4-én, hétfőn

B. Bánffy Dezső elnöklete alatt.

Tárgyai: A jegyzőkönyv hitelesítése. — Francsics Norbert igazolása. — Kérvények bemutatása. — Az állami italmérési jövedékre vonatkozó törvény módosításáról szóló törvényjavaslat tárgyalása. — Napirend.

A kormány részéről jelen vannak: Wekerle Sándor és Josipovich Imre.

(Az ülés kezdődik d. e. 10 órakor.)

Elnök: Az ülést megnyitom. A mai ülés jegyzőkönyvét gr. Esterházy Kálmán jegyző úr fogja vezetni. A javaslatok mellett szólni kívánókat Josipovich Géza, az azok ellen jelentkezőket Szederkényi Nándor jegyző urak fogják jegyezni.

Olvastatik az előző ülés jegyzőkönyve.

Molnár Antal jegyző *(olvassa az 1892. julius hó 2-án tartott ülés jegyzőkönyvét).*

Elnök: Ha nincs észrevétel, az előző ülés jegyzőkönyvét ezennel hitelesítettnek jelentem ki.

Jelentem a t. háznak, hogy Francsics Norbert Győr szab. kir. város választó-kerületében megválasztott orsz. képviselő választása óta szabályszerű 30 nap eltelvén, a nélkül, hogy választása ellen kérvény adatott volna be: méltóztatnak hozzájárulni, hogy a nevezett képviselő úr a végleg igazolt képviselők jegyzékébe iktattassék? *(Igen!)*

Ehhez képest a nevezett képviselő a végleg igazolt képviselők jegyzékébe iktattatik.

Bemutatom Borsod vármegye közönségének feliratát az országos marhavásárok rendezése és állategészségügyi kártalanítási alap létesítése tárgyában;

Arad szab. kir. város közönségének felíratát a fogyasztási adó átalányösszegnek miként leendő megállapítása tárgyában. Méltóztatik hozzájárúlni, hogy a felíratok tárgyalás és jelentéstétel végett a ház kérvényi bizottságának adassanak ki? *(Igen!)*

E szerint tárgyalás és jelentéstétel végett kiadatnak a ház kérvényi bizottságának.

Bemutatom továbbá a csókfalvi községi iskolai tanítóknak —, a marostordamegyei általános tanítótestület kiskükülli fiókkörének Szentiványi Kálmán —, a dunapataji ev. ref. tanítótestületnek a solti ev. ref. egyházmegyei tanító-egyletnek Linder György orsz. képviselő által beadott kérvényeit a tanítói fizetések rendezése tárgyában.

Méltóztatnak elfogadni, hogy mindezen feliratok tárgyalás és jelentéstétel végett a közoktatási bizottságnak adassanak ki? *(Elfogadjuk!)*

Ennélfogva előzetes tárgyalás és jelentéstétel végett kiadatnak a közoktatásügyi bizottságnak.

Az elnökségnek egyéb előterjesztése nincs. Más előterjesztés sem lévén, következik a napirend, vagyis: »az állami italmérési jövedékre vonatkozó 1888 : XXXV. és 1890 : XXXVI. tcz. módosításáról szóló törvényjavaslat« részletes tárgyalása.

Josipovich Géza jegyző *(olvassa a törvényjavaslat czímét, mely észrevétel nélkül elfogadtatik. Olvassa az 1-ső szakaszt).*

Szederkényi Nándor jegyző: Gaal Jenő! *(Nincs itt!)* Kulman János! *(Halljuk! Halljuk!)*

Digitized by Google

Kulman János: T. ház! Midőn bátor leszek az előttünk fekvő törvényjavaslat 1. szakaszában említett s a törvény kiegészítő részét képező módosítást benyujtani: ki kell jelentenem, hogy ezen módosításom csakis a sörital-adóra vonatkozik; mert a mi a bor-italmérési adót illeti, e tekintetben, minthogy ezen oldalról az én többrendbeli felszólalásom helyesléssel fogadtatott, fel kell tételeznem, hogy a boritalmérési adóra vonatkozólag más, nálamnál illetékesebb képviselő fog módosítást ajánlani. Az 1. §-ban idézett árszabás 5. tétele alatt a söritalmérési adó 5 frtra van felvéve. Ezen összegben foglaltatik az 1881. évi 4. és az 1887-ik évi törvényekben megállapított három forint sörfogyasztási és az 1890 : XXXVI. törvényczikkben megállapított két forint italmérési adó. Az előttünk fekvő törvényjavaslat szerint a sörfogyasztási adóban foglalt két forint italmérési adó kiterjesztetni szándékoltatik a magánfogyasztásra szánt sörre is. Én a törvényjavaslatnak ezen intézkedéseit nemcsak nemzetgazdasági, de pénzügyi szempontból is károsaknak tartom és azért indítványozom, hogy a sörital-adó, tekintettel azon körülményre hogy a fogyasztási adóról szóló törvényeinknek módosítása napirendre kitűzve nincsen, legalább az italmérési adónak megfelelő két forinttal szállíttassék le és így három forinton állapíttassék meg.

Ezek előrebocsátása után engedje meg nekem a t. ház, hogy indítványomat röviden indokolhassam *(Halljuk! Halljuk!)* s hogy indokolásomban reflectálhassak a magánfogyatkozás megadóztatására vonatkozó intézkedéseire is, mert ez az 1. §-szal szoros összefüggésben áll.

Nem szándékozom a pénzügyministeri költségvetés alkalmával felhozott mindazon indokokat ismételni, melyek nézetem és szerzett tapasztalataim szerint, a fejlődésre bénítólag hatottak. De szükségesnek látom egyrészt azon irányt, melyet követve a söripar fejleszthető, a t. képviselőház becses emlékezetébe hívni és másrészt azon szembetünő ellentéteket illustrálni, melyeket az igen t. pénzügyminister úr akkori kijelentéseiben s az előttünk fekvő törvényjavaslatban és a t. minister úrnak tegnapelőtt tartott beszédében látok.

A nemzetgazdaság törvényei s a dolog természete szerint a termelés mindig bizonyos arányban áll, vagy legalább kell, hogy álljon a fogyasztással és így a termelés fokozásáról csakis ott lehet szó, a hol ezt a fokozatos fogyasztás szükségessé teszi. Ha tehát fejleszteni akarjuk a söripart és ezt — gondolom — az igen t. pénzügyminister úr is kívánja, akkor mindenekelőtt gondoskodnunk kell fogyasztó közönségről. Kell, hogy lehetővé tegyük a sör élvezetét népünk alsó osztályaira nézve is és kell, hogy megkönnyítsük a sör élvezetét a középosztályra nézve.

Én a pénzügyministeri költségvetés tárgyalása alkalmával kimutattam, hogy a mostani adók mellett és pedig a söritalmérési adót csak két forintjával számítva, 1 liter sör 20 krajczáron alúl nem árusítható el. Kimutattam számszerűleg, hogy a sörfogyasztási és italmérési adó lehetetlenné teszi, kivált az alsóbb osztályok számára való könnyebb sör gyártását. Miután ugyanis az italmérési és fogyasztási adó a sör minőségére való tekintetből van kivetve, nagyon természetes, hogy a könnyebb sör aránylag magasabban van megadóztatva, mint az erősebb sör és ezen számszerűleg beigazolt adatokból azon consequentiát vontam le, hogy szüntettessék meg a sörfogyasztási adó. Az igen t. pénzügyminister úr nem vonta kétségbe ezen általam számszerűleg beigazolt állítások helyességét, sőt beismerte az általam ecsetelt bajok fenforgását és ezekkel szemben azzal érvelt, hogy a t. kormány a sörgyártás fokozására már is átfogó intézkedéseket tett minden irányban és hogy törekszik a sörfogyasztási adó megszüntetésére. Megvallom, t. ház, az igen t. pénzügyminister úrnak ezen nagyfontosságú kijelentése reám azt a benyomást tette, hogy én igazságtalanságot követtem el. mikor az igen t. pénzügyminister urat szükkeblűséggel és azzal vádoltam, hogy a sör megadóztatásánál nincs kellő tekintettel nemzetgazdaságunk igényeire és érdekeire.

A t. pénzügyminister úr kiváló tehetségénél és genialitásánál fogva oly szépen tudja védeni az általa követett financ-politikát, hogy zavarba ejti még az ellenzéki padokon ülő képviselőket is. Ha kell, előtérbe tolja a közgazdasági érdekeket; ha kell, kaczérkodik a demokratismussal. miként azt az előttünk fekvő törvényjavaslat indokolása is mutatja, melyben a vagyontalan és vagyonos emberek közti igazságos arány helyreállításában látja a magánfogyasztás megadóztatásának szükségét.

Megengedem, hogy a t. pénzügyminister úr ezt őszintén, teljes meggyőződésből teszi, mert hiszen minden financzembernek veleszületett szükséges tulajdonsága, hogy tárczája iránt némileg elfogult; nem is fogok t. minister úr érdemeiből semmit sem levonni, sőt ellenkezőleg, épúgy, mint Horánszky t. barátom és e párt minden tagja, a tisztelet teljes mértékével adózom neki.

Lássuk már most, hogy mikép nyilvánulnak ezen, a sörgyártás fokozása iránt folyamatba tett nagymérvű s nagyjelentőségű intézkedések? Azt hiszem, hogy helyesen oldom meg a kérdést, ha a t. pénzügyminister úrnak két tényére utalok.

Az egyik tény az előttünk fekvő törvényjavaslat, a másik tény a t. pénzügyminister

Digitized by Google

úrnak tegnapelőtti beszédében foglalt következő passus *(olvassa:)*

»Vannak a fogyasztási adó reformálásának más előfeltételei is. Ha mi a czukorconsum adót és az italmérési adóval egyesített söradót akarjuk reformálni, a mely reformnak lényege tulajdonképen nem egyéb, mint az adótételek leszállítása és mérséklése, akkor az egyes fogyasztási czikkeknek talán a termelési adóban kell részleges compensatiót keresni. E tekintetben az osztrák kormánynyal a tárgyalásokat folyamatba is tettem és remélem, hogy ezek eredményre is vezetnek és az okszerű reform e tekintetben is valósítható leend.«

Már pedig engedje meg a t. pénzügyminister úr azt a szerény megjegyzést, hogyha csak az imént említett két tényre reducálhatók azon nagymérvű intézkedések, akkor a t. kormány jobban cselekedte volna, ha egyáltalában ilyeneket nem foganatosít, mert szerény nézetem szerint a sör mai helyzete még valamivel előnyösebb, mint a kilátásba vett reform életbeléptetése után beállandó állapot. Készséggel beismerem, hogy az előttünk fekvő törvényjavaslat azon rendelkezése, mely szerint a fogyasztási adó egyesittetik az italmérési adóval és azon rendelkezése, a melylyel a kizárólagos italmérési jogosultság megszüntettetik, előnyösek, de ez előnyt ellensúlyozza a törvényjavaslat azon rendelkezése, mely szerint a söritaladóban foglalt italmérési adó a magánfogyasztásra szánt sörre is kiterjesztetik.

Az adóalapnak ily kibővítése sokkal jelentékenyebb, mintsem azt a t. pénzügyminister úr hiszi és én nem tehetem magamévá az előttünk fekvő törvényjavaslat azon megokolását, hogy a magánfogyasztásra szánt sör oly csekély, hogy az számba nem jöhet. E törvényjavaslat megokolása azt mutatja, hogy a t. pénzügyminister úr csakis a fővárosi viszonyokra volt tekintettel és nem vette tekintetbe a vidéki viszonyokat. A fővárosban, miként minden nagyobb városban, a hol csap alól való friss sör minden perczben kapható, megengedem, hogy a kivételek közé tartozik, ha valaki magánfogyasztásra vesz sört a törvény által megszabott mennyiségben, de a vidéken másként áll a dolog, *(Igaz! Úgy van! bal felől.)* mert ott a nagyobb zöme a lakosságnak nem élvezi a luxusczikknek tekintett drága sört; mindenki, kinek viszonyai megengedik a sör élvezetét, kénytelen ezt, hol a kereskedőktől, hol egyenesen a sörgyárostól beszerezni. *(Úgy van! bal felől.)* Mostani törvényeink szerint a magánfogyasztásra szánt sör, csak három forint fogyasztási adóval volt megróva, ha pedig a jelen törvényjavaslat elfogadtatnék, akkor a sör még két forint italmérési adóval s így összesen öt forinttal lesz megróva. Ha tehát az előttünk levő törvényjavaslat azon indokolása, hogy t. i. a kizárólagos italmérési jog megszüntetése folytán a kincstár jövedelmében apadás állna elő, a valóságnak megfeleine — én ezt a sörnél kizártnak tartom — akkor a kincstár dús kárpótlást fog nyerni az adóalap kibővítésében. A t. pénzügyminister úr, a midőn egy irányban előnyt nyujt, más irányban mindjárt compensatiót keres és a törvényjavaslat ezen rendelkezéséből is kiviláglik, hogy itt csak a financz érdek az irányadó. Lehet, hogy az igen t. pénzügyminister úr ezen állításommal szemben azzal fog előállni, hogy a magánfogyasztásra szánt sörnek állítólagos csekély mennyisége statisztikai számadatokkal igazolható. De ezen számok mellett, tekintettel azon körülményre, hogy mind a magánfogyasztásra szánt sörre, mind pedig a kizárólagos italmérési jog bérbeadása folytán kicsinyben elárusított sörre vonatkozó adatok csak combination alapulhatnak: ne méltóztassék számon kívül hagyni az osztrák tartományokból behozott, körülbelül 70.000 hl.-re tehető sört *(Igaz! Úgy van! bal felől.)* s ne méltóztassék számításon kívül hagyni az osztrák tartományokból, kivált Magyarország felső vidékére tengelyen behozott sört, melyről statisztikai adataink egyáltalán nincsenek. *(Igaz! Úgy van! bal felől.)*

Ha az igen t. pénzügyminister úr mindezen körülményeket tekintetbe fogja venni, akkor a magánfogyasztásra szánt sörnek mennyisége sokkal jelentékenyebb lesz előtte is, mint a minőnek a jelen törvényjavaslat benyujtásánál feltételezte.

Teljesen igaza volt Horánszky t. képviselőtársamnak, midőn azt állította, hogy az előttünk levő törvényjavaslat megint új terhet ró, kivált a középosztályra. *(Igaz! Úgy van! bal felől.)*

Ezen állításának a helyessége kiviláglik különösen a törvényjavaslatnak a sörre vonatkozó intézkedéseiből, mert tudvalevő dolog, hogy a középosztály adja a sörfogyasztó közönségnek legnagyobb contingensét, tudvalevő dolog az, hogy kivált a vidéki közönség az, a mely a magánfogyasztásra szánt sörnek legnagyobb mennyiségét vásárolja.

A törvényjavaslat indokolásában nem látok továbbá világos feleletet azon önként felmerülő kérdésre, vajjon sörital-adóval megrovandó lesz-e a sörgyáros házinépe és munkásai által fogyasztott sör? Ha a törvényjavaslat ezen sörnek megadóztatását is rendeli, akkor engedje meg nekem a t. pénzügyminister úr, hogy a törvényjavaslatban foglalt hátrányos intézkedések nemcsak ellensúlyozzák, hanem fölülmúlják az általa nyujtott előnyt. Eddig minden sörgyárban 4—5 fináncz lakott állandóan, ezentúl a pinczében is kell részükre lakást berendezni. *(Derültség bal felől.)* Eddig a sörgyárosok zakla-

Digitized by Google

tásoknak voltak kitéve, ezentúl, eltekintve attól, hogy ez a legújabb megadóztatás ismét növelni fogja a termelési költséget, még nagyobb zaklatásoknak lesznek kitéve.

A mi pedig a t. pénzügyminister úrnak tegnapelőtti beszédében tett kijelentését illeti, azt csak úgy értelmezhetem, hogy a sörfogyasztási adók leszállításáért a compensatiót a sörtermelési adónak nem az általam kilátásba helyezett biztos, természetes fejlődésében, hanem annak megfelelő fokozásában akarja keresni, mert különben nem lenne értelme a t. minister úr azon megjegyzésének, hogy alkudozásokat tett folyamatba az osztrák kormánynyal. És azt hiszi a t. minister úr, hogy ez a kilátásba helyezett reform javítani fogja a sörgyárosok helyzetét? Ha azt hiszi, csalódik. Én ellenkezőleg vagyok meggyőződve. Hiszen nem szorul bizonyításra, hogy a sör ára, akár termelés, akár fogyasztás czímén szedetik be az adó, még sem lesz kisebb, az adó adó marad akár a bal, akár a jobb zsebemből fizetem. *(Úgy van! bal felől.)*

De lesz a reformnak, melylyel a t. pénzügyminister úr meg akar örvendeztetni, a sörgyárosokra nézve az a nagy hátránya, hogy a sörgyárosok kénytelenek lesznek a most sörfogyasztásra szánt és ezentúl a sörtermelési adóban compensálandó összeget előzetesen a kincstárnak befizetni, holott a sörgyárosok a befektetett tőkét csak körülbelül egy év múlva kapják vissza a fogyasztótól, mert tudvalevő, hogy a sör csak 4—6 hónap mulva és akkor is csak 4—6 havi hitelre árúsítható el. *(Úgy van! bal felől.)* A sörgyárosok kénytelenek lesznek a forgalmi tőkét nagyobbítani, a mely tőke után kamatot nem kapnak. *(Úgy van! bal felől.)*

A törvénynek még az a hátránya is lesz, hogy a még meglevő sörgyárosok egy része kénytelen lesz a szükséges forgalmi tőkék hiánya miatt az üzemet beszüntetni. Ez az intézkedés, megengedem, pénzügyi szempontból helyes, mert hisz' a kincstár előbb kapja meg az adót, de nemzetgazdasági szempontból határozottan káros.

Kérem a t. minister urat, méltóztassék felhagyni az ilyen reformkisérletekkel. *(Helyeslés bal felől.)* Most nyílik alkalma a t. minister úrnak bebizonyítani, hogy nem érdemelte meg azt a szemrehányásomat, hogy a sör megadóztatásánál nincs tekintettel nemzetgazdasági érdekeinkre, ha elfogadja módosítványomat, hogy a söritaladó hektoliterenkint három forintban állapíttassék meg. Erős meggyőződésem, hogyha módosításom elfogadtatik, lehetővé teszszük a söripar fejlődését és megvédjük a kincstár érdekeit is, mert a fogyasztási adóban beállandó bevételi kevesblettel szemben a kincstár dús kárpótlást fog találni a rohamosan emelkedő sörtermelési adóban.

Ha a t. pénzügyminister úr pártállásomra való tekintettel kételkedik kijelentésemben, akkor méltóztassék egyenesen az érdekelt sörgyárosokhoz kérdést intézni, vajjon biztosítják-e a kincstárnak az eddigi jövedelmeket, ha a söritaladó két forinttal kevesbedik s azt hiszem, hogy a nyerendő válasz meg fogja győzni a t. pénzügyminister urat állításom valóságáról.

Midőn még végül a t. ház becses figyelmét felhívom a módosítványom mellett szóló közerkölcsiségi és közegészségügyi tekintetekre, bátor vagyok azt elfogadásra ajánlani. *(Halljuk! Halljuk!)*

Módosítványom a következő: »Az első szakaszban emlitett árszabáshoz: Sör 5 frt: —5 frt helyett tétessék: Sör 3 frt — 3 frt.« *(Helyeslés a bal- és szélső baloldalon.)*

Szederkényi Nándor jegyző: Kun Miklós!

Kun Miklós: T. képviselőház! Az általános vita folyamán bátor voltam a t. ház engedelmével a t. pénzügyminister úrhoz azon kérdést intézni, hogy az 1. §. 2 ik pontja alapján javasolt bor- és sörital-adó tarifának a két rubricája és három classisa kivétel nélkül minden községre bír-e érvényességgel vagy nem és nem lappang-e valamely hivatkozás alatt egy titkos tarifa, a melyet a pénzügyminister úr vagy közegei oly községekre rónak, a melyek alsóbb bor-, illetőleg sör-ital adó osztályzatba tartoznak és más községekkel körzetileg egyesíttetnek és így magasabb adót fizetni kénytelenítettetnek. A t. pénzügyminister úr szíves válaszából megértettem azt, hogy igenis van ily titkos tarifa és ez jövőre is fenn fog tartatni és pedig azon esetekben, midőn a pénzügyigazgatóság a törvényhatósággal egyetértőleg, vagy ha a kettő megegyezni nem tudna, a pénzügyminister és a belügyminister kimondják, hogy ezen kisebb község, ha a nagyobb számú lakossággal bíró községgel egyesíttetik körzeti szempontból, a nagyobb község által fizetett adót kénytelen fizetni.

T. ház! Hogyha ily titkos tarifa van, akkor azt hiszem, hogy azon tarifa, mely az 1. §-hoz csatoltatik és törvényerőre emeltetni kívántatik, nem elég, nem az igazságon alapszik és így törvényerőre nem emelhető, mert akkor nem öt, hanem hat classisból álló rubricát kell megállapítani, melyeknél a titkos rubrica czíme lehet: önkényszerű rubrica, vagy pénzügyigazgatói, vagy körzeti rubrica, de azt, hogy ezen 1. §. szerint elfogadandó tarifákon kívül más díjszabásokkal is sujtassanak a községek, megengedhetőnek nem tartom.

Intéztem kérdést oly férfiakhoz, kiknek véleményét minden tekintetben irányadónak tartom

Digitized by Google

és ezek ezt a tarifát úgy magyarázták, hogy e javaslat törvényerőre emeltetvén, nem lehetséges az, hogy bármi községre nézve ez alól kivétel tétessék és mégis a t. pénzügyminister úr tegnapelőtti nyilatkozata szerint lehetséges az, hogy egy kisebb classisba tartozó község egy nagyobb classisba tartozó községgel egyesíttetvén, a nagyobb classisú adót fizesse.

Azt tartom, hogy vagy határozottan ki kell mondani azt, hogy a községek csakis ezen classisok és rubricák szerint adóztathatók meg, vagy pedig ha ezen kívül másképen is megadóztathatnak, akkor ha a javaslat törvényerőre emeltetik, hozzá kell csatolni ezt a hat rubricát is. Azért bátor vagyok a t. ház elé egy módosítványt benyujtani, a mely nem tartalmaz egyebet, mint azt, hogy ezen két rubrica és három classis legyen irányadó minden község bor, sör- és egyéb italadójának kiszabásánál.

Módosítványom így hangzik: »Módosítás az első szakasz utolsó pontjához. Az első szakasz utolsó pontjának ezen szavai közé: »képező« és »árszabás« iktattassék be, hogy: »és minden községre nézve kivétel nélkül alkalmazandó«. Es ekkép az 1-sö szakasz utolsó pontja így hangzanék: Az egyesített adók »bor-, illetve sör ital adó elnevezés alatt a jelen törvény kiegészítő részét képező és minden községre nézve kivétel nélkül alkalmazandó árszabás szerint szedetnek be«.

Arra az esetre, ha netalán nagyon kevés olyan eset van, vagy minthogy eddig csak egy eset forgott fenn, egynél több ilyen kivételes eset nem fordult volna elő, midőn nagyobb községhez való csatolás útján a törvényes osztályzatnál nagyobb adót fizet valamely község és a t. ház és t. pénzügyminister úr nem látná szükségét annak, hogy az 1. §. utolsó pontja az általam beterjesztett módosítással fogadtassék el, akkor szokatlan módon bár, de mégis szükségesnek tartom a t. háznak elfogadás végett egy határozati javaslatot ajánlani.

Tegnapelőtt voltam bátor a t. ház előtt egy általam meg nem nevezett, csekély népességü és vagyoni tekintetben is szegény községnek a helyzetét előterjeszteni, mely szerint ez a község, ezelőtt 30—35 esztendővel még a Bach-világ alatt és a Bach-világi pénzügyministerek intézkedése folytán fogyasztási adó tekintetében egy nagyobb községhez csatoltatott. De nemcsak ez a kisközség csatoltatott ahhoz, hanem egy szőlőhegy is, mely egy harmadik község határába tartozik és 30—35 év óta nem sikerült semmiféle kérésnek, hatósági közbenjárásnak és folyamodványnak ezen községnek vállairól azt a törvénytelen terhet levenni. Most a pénzügyminister úr válaszából megértettem, hogy annyira fejlődött a kérdés, hogy a Bach-világ korszaka megszüntének 25-ik évében kitünt, hogy ez a kisközség a nagyközségtől a Dunának egy jelentékeny ága által és egy szigete által van elválasztva és így hozzáépített községnek nem tekinthető. Nagyon megbízható és teljesen hiteles forrásból tudom, hogy ilyen körzeti egyesítés csak olyan községek közt lehetséges, a melyek össze vannak építve.

Tudom én azt, t. ház, hogy a t. pénzügyminister úr kegyes, kegyelmes és jószívü, annyira jószívü, hogy tegnapelőtti nyilatkozata szerint egy rókáról csak egy bőrt húz le, sőt nyilatkozatainak végeredménye szerint még nem is kettőről, hanem csak egyről és arról az egyről lehúzottat is a másikra teszi. Én ezért azon tiszteletteljes kéréssel járulok a t. minister úrhoz, hogy tekintettel arra, hogy egy kisközség szegény lakosai 30—35 év óta mindig azon műtétnek tétettek ki évenkint, hogy fogyasztási adóban rajtuk magasabb, majdnem kétszeres adó hajtatik be, legyen legalább annyi tekintettel irányukban, mint a rókák iránt, hogy csak azt méltóztassék tőlük bevenni, a mit a törvény megenged és nem többet. És e tekintetben — a mult alkalommal én községet nem neveztem meg — miután azonban a t. pénzügyminister úr szíves volt a községet megnevezni, bátor vagyok ezen község érdekében a következő határozati javaslatot benyújtani: »A pénzügyminister úr fogyasztási adó tekintetében Uj-Szőny község helyzetének megvizsgáltatására és az esetleg fenforgó visszásságnak megszüntetésére felhívatik.« *(Helyeslés a szélső baloldalon.)*

Kérem méltóztassák e határozati javaslatot elfogadni,

Josipovich Géza jegyző: Szederkényi Nándor!

Szederkényi Nándor: T. ház! E szakasz második bekezdése utal a törvény végén csatolt árszabásra, a melyben az eddig fizetett fogyasztási és italmérési adók összesíttetnek és előterjesztetnek. Igy az 1., 2. és 3. osztályú községekben látjuk, hogy az összesítés szerint 6 frt 35 kr., 5 frt 69 kr. és 4 frt 35 kr. összesített adó fog fizettetni. Ezen összesített összeg úgy áll elő, hogy a borfogyasztási adó és az italmérési adó adatik össze. Az italmérési adó az 1888: XXXV. tcz. 17. §-a értelmében minden hektoliter után zárt városban két frt, nyilt helyen három forint. Már mikor e törvény tárgyaltatott, én kifogást tettem az ellen, hogy miért tétetik különbség a zárt városok és nyilt helyek italmérési adója között és miért terheltetnek a nyilt helyek három frttal, a zárt városok pedig csak két forinttal. Akkor bizonyos indokok hozattak fel; nem ismétlem azokat az indokokat, mert — azt hiszem — a mik akkor felhozattak, ma már e törvény értelmében teljesen elenyésztek; ha tehát

Digitized by Google

az indokok, a melyek a visszásságot és különbséget létrehozták és annak alapjául szolgáltak, teljesen megszüntek e törvénynyel, azt gondolom, e különbségnek is meg kell szűnni; ha az alap megsemmisül, a ráépítményeknek is meg kell semmisülniök. Itt is egyenlőséget kell létrehozni, még pedig úgy, hogy legyen zárt városokban és nyilt helyeken egyformán két forint az italmérési adó. Akkor nagyon természetes, hogy az összesítés is úgy fog kijönni, hogy 6 frt 35 kr. helyett, a mely összeg előáll, 3 frt 35 kr. fogyasztási adóból és 3 frt italmérési adóból lesz 5 frt 35 kr., illetőleg a második osztályban 4 forint 69 kr., a harmadik osztályban lesz 3 frt 35 kr., tehát egy frttal kevesebb. Én ezt oly méltányosnak és igaznak látom, hogy erre nézve indítványomat — tekintettel már a multban is elfoglalt álláspontomra, a mikor ezt a differentiát nem helyeseltem — mintegy erkölcsileg kényszerítve vagyok írásban benyújtani. »Módosítványom így szól *(olvassa)*: »Módosítvány az 1. §. végén jelzett árszabásban I., II., III. osztályú községekre rovott 6 frt 35 kr., 5 frt 69 kr. és 4 frt 35 kr. helyett tétessék 5 frt 35 kr., 4 frt 69 kr. és 3 frt 35 kr.«

Természetes, hogy ezen pótlásnak az árszabásban kell megtörténnie. Bátor vagyok azt az igazság és méltányosság szempontjából a t. háznak elfogadásra ajánlani. *(Helyeslés a szélsőbalon.)*

Elnök: Kíván valaki szólani?

Holló Lajos: T. képviselőház! A magam részéről is bátor vagyok egy rövid módosítást ezen szakaszhoz benyújtani. *(Halljuk! Halljuk!)* Az az adótétel, mely a 2. §. végén van megállapítva, mint az előttem szólott t. képviselő úr is említette, két adónemből jött létre, t. i. a fogyasztási és italmérési adónemből. *(Zaj a jobboldalon.)*

Meszlény Lajos: Halljuk kérem, vagy menjünk haza. *(Elnök csenget.)*

Holló Lajos: Ebből kifolyólag a jelen törvényjavaslat valami közepes fogalmat akar megállapítani, hogy a fogyasztás és az italmérési adó fogalmát kifejezésre juttassa. Ennek következtében az egész törvényjavaslat szövegén keresztül a bor- és sör-italadó kifejezése van megállapítva. *(Zaj.)*

Elnök *(csenget)*: Csendet kérek!

Holló Lajos: Bátor vagyok a t. ház figyelmét ezen fogalomnak teljesen helytelen és incorrect voltára felhívni, mert a »bor- és söritaladó« kifejezésben az »ital« szó pleonasmusa a bornak és sörnek, mert az nem más, mint ital. Ha pedig az ivást akarjuk kifejezni, akkor helyesebb a »fogyasztás« szó, úgy, a mint a söradónál termelési és fogyasztási adót különböztettünk meg. Azt hiszem, hogy a későbbi reformba a fogyasztás szó is beleilleszthető. Azt gondolom, hogyha már a fogyasztási adók beszedését, kivetését és más szabályait alkalmazzuk, igen helyesen alkalmazhatjuk a »fogyasztás« szót, mint teljesen correct kifejezést. Ezek alapján bátor vagyok a következő módosítást ajánlani *(olvassa)*:

Indítvány az 1. §-hoz. A második bekezdés ezen szavai helyett: »bor-, illetve söritaladó« tétessék: »bor-, illetve sörfogyasztási adó«.

Ezt annyival is inkább vagyok bátor ajánlani, mert a fogyasztási adót, úgy a magánosok, mint a korcsmárosok megfizetik. *(Helyeslés bal felől.)*

Elnök: T. ház! Kíván-e még valaki szólani. Ha nem, a vitát bezárom.

Hegedüs Sándor előadó: T. ház! Méltóztassék megengedni, hogy a benyujtott módosítványokra néhány megjegyzést tegyek. *(Halljuk! Halljuk!)*

Először Kulman János képviselő úr tette azt a módosítást, hogy a söradó, tekintettel a magánfogyasztásra három forintról két forintra szállíttassék le. Indokolása azonban nem függ össze módosításával, a mennyiben az egész indokolásban tisztán csak a magánfogyasztással foglalkozott; a módosítás pedig az egész sörre vonatkozik s ennek következtében sokkal messzebb megy, mint az indokolás.

De miután indokolásából jobban kitűnik intentioja, csak ezzel foglalkozom. Én azt hiszem, hogy t. képviselőtársam sem fontolta meg módosítványának minden eredményét, mert ha módosítványát tisztán a magánfogyasztásra szorítjuk s mint ő mondja, csakugyan történik az, hogy osztrák sör is fogyasztatik, ennek igen természetes eredménye lenne az, hogy a hazai sörrel szemben az osztrák sörnek előnye lesz. Azt hiszem tehát, hogy ama nemzetgazdasági szempontokkal, a melyekkel ő a sörfogyasztásra vonatkozó módosítását indokolta, az össze nem függ s mindezeknél fogva ezen módosítást el nem fogadhatjuk. *(Helyeslés a jobboldalon.)*

A mi t. képviselőtársam többi megjegyzéseit illeti, azok rám nem tartoznak, miután azokban egy létesítendő reformra vonatkozólag előre jelzi álláspontját. Erre nézve nyilatkozatot tenni megbízva nem vagyok, ez a minister dolga. De azt hiszem, legczélszerűbb lenne ezen kérdést megvitatni akkor, a midőn erre nézve a minister úr meg fogja tenni előterjesztését egyfelől, másfelől pedig, a mi a múlt ülésben tett azon állítását illeti, hogy itt a tulajdonképi tarifatételeken kívül más tételek, u. n. titkos tételek is volnának, a képviselő úr tévedésben van, mert e tételek nem titkosak, a mennyiben változatlanúl úgy vannak felvéve, a hogyan a tarifában előfordulnak.

A mi az egyes községek elosztását illeti,

Digitized by Google

ez a törvényben foglalt felhatalmazásban kifejezett feltételek mellett a minister hatáskörébe tartozik. Igen természetes tehát, hogy az, hogy lélekszám szerint menjünk, tulajdonképen különböző tételek alkalmazása lenne. *(Helyeslés a jobboldalon.)*

A mi a t. képviselő úr által említett specialis esetet illeti, azt magam is ismerem. Azonban t. képviselőtársam a kisebb községek szempontjából indult ki és nem méltatta figyelmére a nagyobb községek szempontját. *(Közbeszólások a szélső baloldalon: Ahá! Ahá!)* Én azt hiszem, hogy ez pedig oly szempont, melyben t. képviselőtársam elvbarátai többen osztoznak velem együtt; t. i. tekintetbe kell venni... *(Zaj, közbeszólás a szélső baloldalon.)* A képviselő úr most jött be és mindig belebeszél. *(Egy hang a szélsőbalon. Előbb itt voltam, mint az előadó úr!)*

Arra nézve, hogy nagyobb érdekek-e azok, a melyeknél fogva kisebb közelálló községeket fogyasztási adó szempontjából nagyobb városokkal egyesíteni kell, én nem tolom fel magamat bíráúl és ítélőül a tekintetben, hogy ezen concrét eset ily érdekek szempontjából indokolva van e vagy sem s erre csak t. képviselőtársam figyelmét akartam felhívni.

A mi határozati javaslatát illeti, azt hiszem, hogy az magától értetik, hogyha valahol visszásságok vannak, azokra a minister figyelmét fel lehet hívni; legfeljebb azt jegyzem meg, hogyha visszásság alatt azt érti, a mit indokolásában mond, hogy visszásság az általában véve, hogy bármely kisebb község nagyobb községgel fogyasztási adó szempontjából egyesítve legyen: e tekintetben nem osztozom véleményében; mert ezt szerintem visszásságnak mondani nem lehet. Ha más visszásságról van tudomása, méltóztassék annak orvoslását a minister úrnál keresni.

A mi Szederkényi Nándor t. képviselőtársam indítványát illeti, az a pénzügyi bizottságban is tüzetesen meg volt vitatva. A t. képviselő úr abból a feltevésből indult ki, hogy megváltoztak az előfeltételek és körülmények, melyek annak idején indokolttá tehették ezt a különböző tételt a nyilt községekkel szemben, noha ő akkor sem helyeselte és nem fogadta el. Az ő álláspontjával tehát én már csak azért sem foglalkozhatom, mert ő minden körülmények közt rosszalja ezt a különböző tételt. Az az állítás azonban, mintha az előfeltételek változtak volna, nézetem szerint nem áll, mert a nyilt községek most is nyilt községek maradtak és minthogy a fogyasztási adó az italmérési adóval nem az utóbbi adónak rendszere értelmében egyesíttetik, hanem megfordítva, a fogyasztási adó rendszere értelmében, tehát igen természetes, hogy a nyilt községek most is abban a helyzetben lesznek, hogy ott tulajdonkép nem minden hektoliterre szigorúan alkalmazkodik az adótétel, hanem bizonyos átalányozás fog előfordúlni. És ha a régi törvényben a különböző adótételt nyilt községekre és zárt községekre az az egyetlen körülmény indokolta, hogy míg a zárt városoknál minden hektoliterre szigorúan a tétel alkalmaztatik, mert az akkor szedetik be, mikor az illető ital a zárt város területére bejön, míg ellenben nyilt községekre ez nem áll: akkor ha a régi állapotok e tekintetben fenmaradnak, azt hiszem, a különböző tétel alkalmazása szintén indokoltnak tűnik fel.

Holló t. képviselőtársam módosítása tisztán irályi és nekem hajlandóságom lenne azt elfogadni, a mennyiben általánosságban az »italadó« kifejezés helyett mindenütt »fogyasztási adót« akar alkalmazni. Azonban van egy tekintet, mely a mint értesültem, ennek útjában áll s ez a Hovát-Szlavonországra való tekintet.. Ott, t. i. a törvényben már ez a kifejezés van alkalmazva és mindaddig, míg a nagyobb reform be nem következik, az t. i., a mely egyúttal Horvátországra is kiterjeszti az adóreformot, ezen változtatni nem volna czélszerű kizárólag ebből a szempontból nem fogadom el ezt a stylaris módosítást, mert különben én a kifejezést szerencsésebbnek tartom. *(Helyeslés jobb felől.)*

Wekerle Sándor pénzügyminister: T. ház! Kulmán képviselő úr módosítására, helyesebben talán inkább annak indokolására vonatkozólag egy pár megjegyzést vagyok kénytelen tenni. Múltkori felszólalásaimban is kifejezést adtam abbeli nézeteimnek, hogy a consumadók megszüntetésére törekednünk kell és hogy talán a fogyasztási adók reformjának egyik leglényegesebb alapja épen a consumadók megszüntetése, a mai adótételek leszállítása fog lenni. *(Helyeslés.)* De egyúttal midőn azon irányokat megjelöltem, melyeket a fogyasztási adók reformjánál követnünk kell, gondolom, azt mondtam, hogy a termelési adóknál kell compensatiot keresnünk. Egészen határozottan és világosan nem szólhattam, t. ház, azon egyszerű okból, mert időelőttinek tartanám egy ilyen kérdés részletes vitatását, a mely kérdésre vonatkozólag őszintén ki kell jelentenem, hogy annak részleteit illetőleg magam sem lehetek ma tisztában, de a melynek részleteit megállapítani már azért sem tudnám, mert azok, mint a múltkor voltam bátor erre utalni, lényegileg attól vannak feltételezve, miként sikerül e tekintetben egyrészt Ausztriával, másrészt Horvát-Szlavonországokkal az egyezményt megkötnünk? Azt azonban már most is bátor vagyok kijelenteni, hogy azt a rémképet, melyet a t. képviselő úr festett maga elé, mintha én talán a sör után kivetett consumadót és italmérési adókat a termelési adónál akarnám beszedni, nem látom,

Digitized by Google

mert, bocsánatot kérek, ilyenre én nem gondoltam s okszerűen nem is gondolhattam soha.

A söradóra általában bátor vagyok megjegyezni, hogy részemről nem foglalnék elvileg ellentétes állást abban a tekintetben, hogy a söradót, mely ma hektoliterenkint — átlagos számban beszélek — 2 frt 12 kr. körül van, kikerekítsük bizonyos magasabb összegre azért, mert hiszen a három forintnyi consumadót megszüntetjük.

Egynéhány krajczáros kikerekítés még a mai szolgáltatásnak mindig csak elenyésző töredékrészét képezi, de előre is kijelentem, hogy daczára annak, hogy elvileg saját részemről ezt nem tartanám kizártnak, semmi kilátásom arra nincs, hogy az adótételek legcsekélyebb emelésébe Ausztriában beleegyeznének s így t. képviselő úr ebbeli aggályait bátran félreteheti. Nem a söradó emelésében, hanem esetleg más termelési adóknak emelésében, melyek a söriparra káros visszahatással nem lesznek és még nem is csak az adótétel emelésében, hanem talán az eljárásnak, a forgalom nyilvántartásának szabályozásában kell azon compensatiokat az italmérési adók módosításánál keresnünk, melyek a financialis ellenértéket fogják szolgáltatni az adó-leszállításnál. (*Egy hang a szélsőbalról: Csupa phrasis! Minek Ausztria?!*)

A ki valamit meg nem ért, annak sok phrasis, a mi másnak nem phrasis, a ki ahhoz ért. (*Igaz! Úgy van! jobb felől.*) Ha az ember pénzügyi kérdéseket fejteget, nem beszélhet a kalendarium nyelvezetén, hanem kénytelen oly kifejezéseket használni, melyek — bocsánatot kérek — a kalendarium olvasók előtt ismeretlenek. Különben hogy azok, a miket mondottam, phrasisok lennének, talán még sem lehet állítani. (*Élénk helyeslés a jobboldalon.*)

Tisztában kell lennünk azzal, t. ház, hogy — ismétlem — nem az adótételek emelésében, hanem a forgalom nyilvántartásában, annak az elvnek érvényesítésében, hogy a két állam a kölcsönös károsodástól, vagy az előny elvonásától megóvathassék és mindegyiknek saját fogyasztása utáni adó minden körülmények között biztosíttassék, ebben áll a fogyasztási adók reformálásának nemcsak iránya, hanem azt hiszem, helyes megoldásának egyik kulcsa is. Én tehát nem foglalkozom azzal, a mit a képviselő úr mond, hogy minő hátrányos lesz a söriparra, ha a termelési adót emelnők, mert — ismétlem — adóemelésnek nem lehet tekinteni az egynéhány krajczárral való kikerekítést. Ha a termény minőségére tudunk kiterjeszkedni és a könnyebb és nehezebb söröket nem egy adótétellel érintjük, természetes, hogy a fogyasztási adótételt a nehezebb sörre emelnünk, a könnyebbre pedig leszállítanunk kell; de ismétlem, erre nincs kilátás, hogy e tekintetben bárminő változás fogna előállani.

A mi a képviselő úrnak a magánfogyasztás megadóztatására vonatkozó észrevételeit és az e tekintetben felhozott statisztikai adatokat illeti, ezeket igen egyszerűen megkaphatjuk és ezeket magának mindenki az évenkint közzétett fogyasztási adóstatisztikából elkészítheti. Ha a képviselő úr egyrészről azt veszi, hogy mennyi az a mennyiség, a melyet italmérési adóval most terheltünk és mennyi az, a melyet fogyasztási adóval terhelünk, akkor a kettő közti különbözet fogja adni a magánfogyasztást és akkor a képviselő úr látni fogja, hogy a statisztikai adatok, már a mennyire biztosak a statisztikai adatok, melyek általában rendelkezésre állhatnak, e tekintetben is állanak rendelkezésünkre és hogy itt egy viszonylag elenyésző csekély mennyiség 27.000 hektoliter megadóztatásáról van szó, melyre vonatkozólag csak annyit jegyezhetek meg, hogy azon argumentumok, a melyek a bor magánfogyasztás megadóztatására vonatkoznak, talán még inkább és fokozottabb mértékben állanak a magán sörfogyasztás megadóztatására s nemcsak a fővárosi adatokra voltunk tekintettel, sőt ellenkezőleg a fővárosiakra egyáltalában nem lehettünk tekintettel, mert itt a fővárosban a magánfogyasztás már is meg van adóztatva, mint minden zárt városban. Mi tehát a fővárosi fődzéknél a vidékre irányúló fogyasztásra lehettünk tekintettel. De nem ez alapon kerestük a statisztikai adatokat, mert ily kérdést nem lehet egyes bevallások ingatag alapjára fektetni, másodszor a mire az előadó úr is utalt, az Ausztriából ide behozott sörre nézve adatok birtokában nem lehettünk, de kerestük egyrészt a kimérési és másrészt a fogyasztási adó alá vont mennyiség közti különbözetben.

A mi a képviselő úr azon kérdését illeti, hogy a sörgyáros saját fogyasztása mentes fog-e lenni, e tekintetben, engedelmet kérek, a mai állapothoz képest semminemű változás nem állt be. A sörgyáros saját fogyasztására a törvények ma nem adnak mentességet. A sörgyári munkások igenis szokták inni az úgynevezett féltermelményt, úgy gondolom »ficzkónak« hívják.

A mentesség tekintetében tehát ez a törvény általában semminemű változást nem fog előidézni és ha a t. képviselő úrnak az iránt van aggálya, hogy azok a pénzügyőrök ott igen sokat fognak inni a sörgyárakban .... (*Nyugtalanság bal felől. Felkiáltások: Zaklatják!*) Dehogy zaklatják, kérem. A pénzügyőröknek a legszigorúbban el van tiltva, hogy ilyen magánkedvezményeket igénybe vegyenek; még ott is — és ezt gyakorlati példákkal tudnám indokolni — a hol az illető pénzügyőrök ellátásra nem tehetnek másutt szert, még ott is útasítva vannak,

Digitized by Google

hogy a gyárosok a sörfőző részéről privát ellátást igénybe ne vegyenek. *(Nyugtalanság bal felől. Felkiáltások bal felől: Zaklatásoknak vannak kitéve a gyárosok!)* Engedelmet kérek, de a zaklatással nem fog az ottan elfogyasztandó sör mennyisége fogyni. Vagy megiszsza azt a pénzügyőr, vagy nem iszsza meg; ez a kérdés! *(Élénk derültség.)* Lehet ennek akármilyen nevet adni, de nem a zaklatásban, hanem a megivásban, vagy a nem megivásban van a kérdés pointje *(Tetszés a jobboldalon.)* és hogy meg ne igya, arra kellő gondot fogunk fordítani, mindenütt ott, a hol panaszok fordulnak elő. Én igen kérem a t. házat, miután a mai adótételnek a leszállítása, mint ezt a t. képviselő úr ajánlja, jelentékeny veszteséggel jár, a nélkül, hogy a reform keresztülvitele előtt ez iránt bárminemű compensatiot szerezhetnénk, megjegyezve még, hogy a kis mennyiségű fogyasztásnak megadóztatása ellen az érdekelt körök részéről mind a mai napig nemcsak hogy panasz, de még kívánalom sem merült fel, mert azt minimalisnak tekintették: a javaslatnak erre vonatkozó részét változatlanúl elfogadni méltóztassék. *(Élénk helyeslés jobb felől.)*

Ugyanez a kérelmem Szederkényi Nándor képviselő úrnak határozati javaslatával szemben, hogy nyilt községekben az egyesített adó egy forinrttal leszállíttassék. Ez, t. ház — igen könnyen kiszámítható — mintegy 2,400.000 frtnyi évi jövedelemapadást eredményezne. Én a t. ház bölcseségére bízom azt, hogy a mai viszonyok közt ezen 2,400.000 frtnyi évi jövedelemapadással lehet-e pénzügyi politikát csinálni, vagy pedig nem?

Kun Miklós képviselő úr az osztályozás ellen tett kifogást. Én a múltkor voltam bátor e tekintetben egészen világosan nyilatkozni és ütalok a fogyasztási adószabályoknak 4., 5. és 6. §-aira. Ezek azt mondják: az összeépített községek egy beszedési kört képeznek. Az 5. §. azt mondja, hogy czélszerűségi szempontból nem összeépített községek is egyesíthetők egy körzetté, de a pénzügyigazgatóság e tekintetben köteles a törvényhatósággal egyetértésre jutni; ha egyetértésre nem jutna, a pénz- és belügyministerek határoznak. Ha így a törvényhatóság hozzájárulásával esetleg határozatának megváltoztatásával egyesíttetik több község egy beszedési körzetté, akkor fordúlhat az elő, hogy a népesebb községnek magasabb adótétele alkalmaztatik a kevéssé népes, e szerint tehát tulajdonképen alacsonyabb osztályba tartozó községre. Azoknál a beszedési körzeteknél, a melyeket mi ujabban képeztünk, a mely beszedési köröknek közössége csak abban áll, hogy ugyanegy egyén, gyakran község, vagy magánfél van megbízva a többi községekben is az adóbeszedési joggal, ez nem az az egyesítés, melyről itt az 5-ik §-ban van szó. Ily körülmények közt mi nem vagyunk jogosítva a kevésbbé népes községben a népesebb község magasabb tarifáját szedni, hanem minden községben csak azt a tarifát szedhetjük, mely lakosai számánál fogva ő reá alkalmazandó.

Egyáltalában nincs most szó községeknek egy beszedési körzetbe való egyesítéséről, értem olyan beszedési körzetben való egyesítéséről, a mint az 5. §. contemplálja. Tudtommal az utóbbi években nem is alakíttatnak ilyen beszedési körök. Ezek a beszedési körök megalakíttattak akkor, midőn a fogyasztási adók behozattak, midőn azok a korábbi években hasznosíttattak. Ezen, már megállapodott, a gyakorlati életbe átment beszedési köröket szaporítani nem kívánom, de másrészt ott, a hol apasztani kívánja valaki a körzeteket, szintén alapos megbírálás tárgyává kell azt tennem.

A t. képviselő úr felhozta Uj-Szőny község példáját. Már a multkor voltam bátor utalni arra, hogy ez Komáromhoz csatoltatván, a magasabb díjszabás alá esik és hogy most vannak folyamatban a tárgyalások a tekintetben, hogy az külön választassék. Kijelentem ezúttal, hogyha garantiát nyerek az iránt, a mint azt hiszem, hogy miután csak egy híddal van összekötve és össze lesz kötve ezentúl egy állandó híddal, mondom, ha garantiát nyerek az iránt, hogy egyik körzetből a másikba a bort nem fogják becsempészni —

Kun Miklós: Hiszen nem lehet!

Wekerle Sándor pénzügyminister: De igenis lehet. Mondom, ez esetben a megszüntetés iránt minden határozati javaslat nélkül is intézkedni fogok és azért kérem a határozati javaslat mellőzését. *(Helyeslés jobb felől.)*

Végül Holló Lajos képviselő úr egy stylaris módosítást tett, a mennyiben az »italadó« kifejezést a »fogyasztási adó« kifejezéssel kívánja helyettesíteni. Bátor vagyok megjegyezni, hogy igen nagy súlyt fektetek arra, hogy zavarok elkerülése végett a mai nomen claturától eltérő kifejezést használjak. Minden adótörvényben a külön nomen claturára súlyt kellett fektetni, azért hogy össze ne zavarják, mi az az italmérési és fogyasztási adó és nehogy ugyanazt az egyet értsék alatta, egy külön harmadik kifejezést kellett találni. Az italadónál jobb kifejezést nem találtam és ezért ajánlom annak elfogadását. Mert nem arra fektetek súlyt, hogy az italadónak, vagy másnak nevezzük-e, hanem arra, hogy a világosság kedvéért ne a mai elnevezések egyikét használjuk. *(Helyeslés jobb felől.)*

És még egy másik ok is van erre, t. i. politikai félreértések elkerülése végett kell erre

Digitized by Google

súlyt fektetni, mert ha borfogyasztási adóról beszélünk, akkor az a többlet, melylyel a fogyasztást meg akarjuk terhelni, Horvát-Szlavonországoklan, hol a borfogyasztási adó a községet illeti, könnyen félreértésekre vezethetne. *(Helyeslés jobb felől.)*

Kérem ennélfogva a t. házat, hogy a javaslatot e tekintetben is méltóztassék elfogadni. *(Helyeslés jobb felől.)*

Kulman János: T. ház!

Elnök: Mi czímen kíván a képviselő úr szólni?

Kulman János: Félreértett szavaim értelmének helyreigazítása végett.

A t. pénzügyminister úr félreértette szavaimat és azt imputálta nekem, hogy a pénzügyi közegeknek nyujtott vagy nyujtandó vagyoni előnyről tettem volna említést. Én erről egy szót sem említettem, csupán azon zaklatásokról szóltam, melyeknek a sörgyáros ki lenne téve akkor, ha az általa családja és munkásai körében fogyasztott sör megadóztatnék, a mi a dolog természetében fekszik, mert hiszen ezt is ellenőrizni kell. Egyebet nem mondtam.

Elnök: A tanácskozás be van fejezve, következik a szavazás. A pénzügyi bizottság által beterjesztett 1. §-szal szemben, illetve mellett öt módosítvány, indítvány és határozati javaslat adatott be. Azon javaslatot teszem, t. ház, méltóztassanak hozzájárulni, hogy három felé csoportosíttassanak e beadványok, a mennyiben az 1. §-szal szemben módosítást javasol Kun Miklós képviselő úr, hogy a második bekezdés vége felé lévő »képező« szó után és »árszabás« szó elé tétessék »és minden községre kivétel nélkül alkalmazandó«; továbbá ugyancsak ezen szakasz szövegének módosítására nézve javasolja Holló Lajos képviselő úr, hogy a második bekezdésben »bor-, illetve söritaladó« helyett tétessék »bor-, illetve sörfogyasztási adó«.

A beadott módosítások közül kettő vonatkozik a törvényjavaslat mellékletét és kiegészítését képező árszabályra, az egyik pedig egész függetlenül a szakasztól kívánja a minister Új-Szőny községet illetőleg utasítani.

Javaslatom tehát az, méltóztassék hozzájárulni, hogy először feltegyem a kérdést magára az eredeti szakaszra. A mennyiben a szakasz eredeti szövegében elfogadtatnék, az esetben úgy Kun Miklós, mint Holló Lajos képviselő urak módosítása elesik, a mennyiben az nem fogadtatnék el, az esetben külön a módosításokra teendem fel a kérdést.

Méltóztatnak hozzájárulni?

Horánszky Nándor: T. ház!

Elnök: Mily czímen kíván a képviselő úr szólni?

Horánszky Nándor: A kérdés feltevéséhez vagyok bátor hozzászólani. Szederkényi Nándor t. képviselőtársam indítványa a taxatiot, tehát az adótételt is érinti. Azt hiszem, hogy erre vonatkozólag külön kell szavazni. *(Helyeslés bal felől.)*

Elnök: Azt voltam bátor proponálni, hogy ha ezen szakaszon keresztülmentünk, az árszabásra vonatkozólag két javaslat adatván be, azok felett külön kell szavazni. Ez volt bevezetése az egész javaslatomnak. *(Helyeslés.)* A kérdés tehát az, méltóztatnak-e az eredeti szakaszt elfogadni, igen vagy nem? *(Igen! Nem!)* Kérem azon képviselő urakat, a kik azt elfogadják, méltóztassanak felállani. *(Megtörténik.)* A többség elfogadja és így a szakasz eredeti szövegében fogadtatván el, úgy Kun Miklós, mint Holló Lajos képviselő urak módosítása elesik.

T. ház! A beadott határozati javaslatok ketteje vonatkozik a törvényjavaslat kiegészítését képező árszabásra. Az egyiknek értelmében, melyet Kulman János képviselő úr adott be, az árszabás ötödik tételszámánál a sör után jelzett 5—5 forintok helyett mindenütt három forint volna irandó. A másik javaslat szerint pedig az árszabásnál az I., II. és III. osztályú községekre 6 forint 35 kr., 5 forint 69 kr. és 4 forint 35 kr. helyett tétetnék 5 frt 34 kr., 4 frt 69 kr. és 3 frt 35 kr. Méltóztatik-e a t. ház, hozzájárulni ahhoz, hogy a kérdést úgy tegyem fel, hogy méltóztatik-e elfogadni az árszabást úgy, a mint az a javaslat mellé csatolva van, igen vagy nem? Ha ezt méltóztatnának elfogadni, az esetben mindkét módosítvány elesnék; ha nem méltóztatnának elfogadni, akkor külön-külön tenném fel a kérdést, úgy a Kun Miklós, mint a Szederkényi képviselő úr által beadott módosítványokra nézve. Méltóztatnak hozzájárulni? *(Helyeslés.)*

A kérdés tehát az, hogy szemben az egyes tételek módosítását javasló két módosítványnyal elfogadja-e a ház a bor- és söritaladó-árszabást, úgy, a mint az a törvényjavaslat kiegészítő részeül csatolva van, igen vagy nem? Ha ezt méltóztatnak elfogadni, abban az esetben a két módosítvány elesik; ha pedig nem méltóztatnak elfogadni, akkor következik a szavazás a módosítványokra. Kérdem tehát a t. házat, elfogadja-e a bor- és söritaladó-árszabást, úgy, a mint az a törvényjavaslat kiegészítő részeül mellékelve van, minden változtatás nélkül, igen vagy nem? *(Igen! Nem!)* Azok a képviselő urak, a kik ezt elfogadják, méltóztassanak felállani. *(Megtörténik.)* A többség elfogadta és így úgy a Szederkényi Nándor, mint a Kulman János által beadott módosítványok elestek.

Következik végre a Kun Miklós képviselő úr határozati javaslata.

Digitized by Google

Kun Miklós: T. ház! Minthogy a t. pénzügyminister úr szavaiból reményem lehet arra, hogy a mit határozati javaslatommal elérni akartam, úgy is el fogjuk érni, visszavonom határozati jaavaslatomat. *(Helyeslés jobb felől.)*

Elnök: T. ház! Kun Miklós képviselő úr határozati javaslatát visszavonván, az a felett szavazásnak szüksége elesik. És így az első szakasz el lévén fogadva, következik a tárgyalás rendén a második szakasz.

Josipovich Géza jegyző *(olvassa a 2. §-t).*

Szederkényi Nándor jegyző: Kun Miklós!

Kun Miklós: T. ház! A t. pénzügyminister úr az imént a kalendáriumi nyelvről beszélt. Azt hiszem, hogy itt kalendariumi nyelv nem használtatott, de ha használtatott, lehet, hogy használtatott egy régi kalendariumi nyelv; használtatott a pénzügyministeri kalendarinmi nyelv is. *(Úgy van! a szélsőbalon.)*

Ezen észrevételem után, a melyért a t. háztól bocsánatot kérek, áttérek a törvényjavaslat 2. §-ára. Az általános vitában bátor voltam annak a nézetemnek adni kifejezést, hogy a műbor megadóztatásának és bejelentési kötelezettségének, de első sorban megadóztatásának, nem találom olyan határozott és nyilt kifejezését a 2. §-ban, mint azt én óhajtanám. A 2. §. ugyanis azt mondja: »Zárt városokban nemcsak az adóvonalon át behozott, hanem az a mesterséges bor is az árszabás szerinti adó alá esik, mely a zárt területen készíttetik.« A második bekezdés így hangzik: »Zárt városokban a mesterséges bor előállítása megadóztatás czéljából bejelentendő«.

Az általános vita alkalmával is kifejeztem abbeli nézetemet, hogy nem elégedhetem meg csupán csak annak a kijelentésével, a mi az indokolásban van és a mit a t. minister úrnak és a t. államtitkár úrnak beszédeiből is hallottunk. A t. pénzügyminister úr a törvényjavaslat indokolásában csak úgy könnyen átsiklik azon a ponton, hogy a nyilt helyeken a mesterséges bor különben is megadóztatás alá esik. A t. államtitkár úr kifejtette azt, hogy a mesterséges bor ez ideig a megadóztatást legnagyobb részben kikerülte; de nem látok semmi intézkedést arra, hogy a mesterségesen készített borok, melyeknek előállítási költsége sokkal kisebb, mint a természetes boroké és a melylyel ilyen olcsó előállítási költség mellett a természetes bor és annak termelője a versenyképességet ki nem bírja, annak megadóztatása mégis határozottan kimondva nincs. Ezért bátor vagyok a t. háznak a következő módosítványt ajánlani: »A 2. §. czíméből ezen szavak: »zárt városokban készített« töröltessenek és a czím legyen »A mesterséges bor adó alá vonása«. *(Helyeslés a szélső baloldalon.)*

Az első pont pedig hagyassék ki és helyette tétessék a következő szöveg: »Minden mesterséges bor az árszabás szerinti adó alá esik«. *(Helyeslés bal felől.)*

A második pontból hagyassék ki e két szó: »zárt városokban« és maradjon e szöveg: »A mesterséges bor előállítása megadóztatás czéljából bejelentendő«.

Módosítványom egyebet nem tartalmazván, kérem méltóztassék elfogadni. *(Helyeslés a bal- és szélső baloldalon.)*

Josipovich Géza jegyző: Szederkényi Nándor!

Szederkényi Nándor: T. ház! Én általában a mesterséges borgyártást eltiltani óhajtom, de ezen elvi kijelentésemet akkorra kívánom halasztani, a mikor a t. pénzügyminister úr által a mesterséges borgyártásra vonatkozó, kilátásba helyezett törvényjavaslat itt a házban tárgyaltatni fog. Most csak az e szakaszra vonatkozó megjegyzéseimet óhajtom előadni. *(Halljuk! Halljuk!)*

Nem tudom, minő véleménynyel van a t. pénzügyminister úr Kun Miklós képviselőtársam által beterjesztett módosítás iránt, de én meg vagyok róla győződve, ha az a t. minister úr hozzájárulásával elfogadtatnék, megszűnnék a jelen törvényjavaslatnak valóságos provocatiós jellege arra nézve, hogy a borpancsolók menjenek ki Budapestről a vidékre, mert ott teljesen szabadon űzhetik mesterségüket. Ezen törvény ugyanis egyenesen azt mondja, hogy csak zárt városokban adóztatnak meg a borkészítők, a mi nem tesz egyebet, mint Budapestről szétriasztani ezeket a borpancsolókat a vidékre.

Bolgár Ferencz: Újpestre! *(Derültség.)*

Szederkényi Nándor: Ha a t. pénzügyminister úr fiscalis szempontból arra nézve akar valamit tenni, hogy a mesterséges borok készítése szintén adó alá vonassék: akkor méltóztassék Kun Miklós t. képviselőtársam indítványához hozzájárulni. *(Helyeslés a szélső baloldalon.)*

Ne méltóztassék a törvénynek ezen szakaszával arra felhívni a borgyártókat, hogy a vidékre tegyék át lakásukat és a bort ott szabadon pancsolhassák és minden akadály nélkül űzhessék mesterségüket, mert mesterségüknek az adófizetés kötelezettsége alá való vonása csak a zárt városokban fog bekövetkezni, a mi egyenesen annyit tesz, hogy a vidéken szabad a vásár. *(Úgy van! bal felől.)*

Ennélfogva arra kérem a t. pénzügyminister urat, méltóztassék ezt jól meggondolni, mert ezen szakasznak ilyen alakban való fentartásában a lehető legnagyobb, nem mondom, veszedelem, hanem igazán cynismus rejlik arra nézve, hogy a borkészítőknek szabad vásár fog nyittatni,

Digitized by Google

hogy gyakorolhassák a mesterségüket és rontsák az igazi bortermelők érdekeit.

Ezeket voltam bátor előadni és kijelentem, hogy Kun Miklós t. képviselőtársam módosítványához hozzájárúlok. *(Helyeslés a szélsőbalon.)*

Josipovich Géza jegyző: Horánszky Nándor!

Horánszky Nándor: T. ház! Az igen t. pénzügyminister úr multkori beszédéből azt értettem, hogy a mesterséges borokat mindenütt meg akarja adóztatni. A dolog tehát egyszerű és tiszta; e tekintetben közöttünk elvi differenczia nincsen. Minthogy azonban a törvényjavaslat 2. §-a oly félreértésekre adhat alkalmat, hogy csakis a zárt városokban gyártott bor kerül megadóztatás alá, már pedig a törvény intentioja nem ez, azt gondolom tehát, hogy a dolog tisztázása érdekében szükséges a törvény intentioját semmiben meg nem másító és a valódi helyzetet helyreállító Kun Miklós-féle módosítvány.

Azt czélozza ez, hogy ily feltevések egyáltalában ne keletkezhessenek és azt a principiumot akarja elérni, hogy a gyártott bort, akárhol készíttetik, mindenütt meg kell adóztatni.

Azt hiszem, hogy a törvényalkotás világossága szempontjából igen helyes ez a módosítás, a melyet ő tett és így azt a magam részéről is elfogadásra ajánlom. *(Helyeslés a bal- és szélső baloldalon.)*

Wekerle Sándor pénzügyminister: T. képviselőház! *(Halljuk! Halljuk!)* Előre is kijelentem, hogy ott, a hol elvi differentia nincs köztünk, hogyha valakinek megnyugtatására szolgál, hogy valamely szakasznak oly szövegezés adassék, a mely ő szerinte is minden félreértést kizár, mindig hajlandó vagyok azt elfogadni. A jelen szakaszra nézve bátor vagyok megjegyezni, hogy az nézetem szerint semmiféle kétséget sem hagy fenn az iránt, hogy a mesterséges bor nyilt helyeken is megadóztatás alá kerül. Mert vegyük a törvény szó szerinti magyarázatát. Hogyan szedetik be nálunk a fogyasztási adó? Beszedetik nyilt helyeken akkor, midőn az ital fogyasztás alá kerül, zárt helyeken pedig, mikor az az adóvonalon behozatik. Ezen az alapon mit mond a jelen törvényjavaslat? Azt, hogy a zárt városokban, a hol a törvény általános intézkedései szerint, akkor szedendő be a fogyasztási adó, midőn az ital az adóvonalon bejön, hogy nemcsak ott szeded be, hanem kiegészítem még avval, hogyha az zárt városokban készíttetik. A nyilt községekre nézve külön intézkedés nem szükséges, mert akár mesterséges, akár természetes a bor, az adó csak akkor szedhető be, ha az fogyasztás alá kerül. A törvényjavaslatnak ezek a szavai az első sorban, hogy: »Zárt városokban nemcsak az adóvonalon át behozott«, kétségtelenné teszik, hogy a nyilt helyeken a mesterséges bor is adó alá esik. Különben kétségtelenné teszi az árszabás is, mert azt mondja, hogy bor és mesterséges bor Budapesten, Pozsonyban, első-, másod- és harmadosztályú községekben adó alá esik. Úgy, hogy ez iránt semmi kétség nem lehet. Ismétlem azonban, hogyha a törvény szó szerinti szövege nem lett volna világos, akkor a tágabb törvénymagyarázathoz kellett volna fordulni és e szerint a javaslat indokolása és annak tárgyalásánál felmerült nyilatkozatok is, a melyek annak kiegészítő részét képezik, figyelembe veendők. Már pedig azt hiszem, hogy ezek egyike sem hagyott fenn semmi kétséget az iránt, hogy a mesterséges bor a nyilt helyeken is adó alá vonandó. Úgy, hogy ismétlem, a törvény e tekintetben kétségbe nem vonható, semmi körülmények között máskép nem magyarázható intézkedést tartalmaz.

Kún Miklós képviselő úr módosítását a a czímre nézve elfogadom, mely szerint a czím legyen: »Mesterséges bor adó alá vonása«; de ha a képviselő úr módosítását a szövegre nézve elfogadnám, abból az következnék, hogy nyilt helyen nemcsak a mesterséges bort meg kell adóztatni, hanem annak a gyártását is ellenőrzés alá kell vonni. Erre nem vállalkozom, erre lehetetlen vállalkoznom. Ez írott malaszt maradna, sok panaszra szolgáltatna okot, végrehajtani nem tudnám. Azt lehetetlen kívánni addig, míg a mesterséges borok gyártása szabályozva, eltiltva nincs, míg minden administrativ közeg közre nem hat az ellenőrzésben, mert tisztán pénzügyi közegekre bízni oly complicált ellenőrzés lenne, a melynek végrehajtására merőben lehetetlen lenne vállalkoznom.

De nincs is czélja. Mert ha a bor vidéken, nyilt helyeken gyártatik, az oly kis mennyiségben történik, mely egyáltalán nem lenne ellenőrzés alá vonható. Zárt városokban ellenőrizhető, a hol egészen gyárszerűleg űzetik, de ott aztán pontosan kell ellenőrizni s ezért azon szövegezést ajánlom, hogy a 2. §. czíme fogadtassék el úgy, a mint Kun Miklós képviselő úr ajánlotta. A szakasz elé pedig tétessenek a következők; »A mesterséges bor úgy a nyilt, mint a zárt városokban a jelen törvény kiegészítő részét képező árszabás alá esik« és folytattatnék, mint volt a szöveg: »és zárt városokban nemcsak az adóvonalnál behozott, hanem az a mesterséges bor is az árszabás szerinti adó alá esik, mely a zárt területen készíttetik.« *(Általános helyeslés.)* Azt hiszem, ez így szabatosabb szöveg lesz, semmi kételyt fenn nem hagy s kérem, hogy azt méltóztassék elfogadni. *(Általános helyeslés.)*

Elnök: Kíván-e még valaki szólani?

Digitized by Google

(Nem!) Ha szólni senki sem kíván, a vitát bezárom. Következik a szavazás. Mindenekelőtt az eredeti szöveggel szemben Kun Miklós képviselő úr módosítása fog felolvastatni. *(Közbeszólások a szélsőbalon: Nem kell! Visszavonta!)* Az elnöki székből másként eljárni nem lehet, a házszabályok nem engedik.

Kun Miklós: T. ház! Hozzájárulok a szöveghez úgy, a mint a pénzügyminister úr módosította. *(Helyeslés.)*

Elnök: Kun Miklós képviselő úr módosítványát visszavonván, *(Közbeszólások a szélsőbalon: Nem vonta vissza!)* méltóztatik a 2. §-t a pénzügyminister úr által tett módosítás értelmében elfogadni, igen vagy nem? *(Igen!)* Elfogadtatott.

Josipovich Géza jegyző *(olvassa a 3. §-t).*

Szederkényi Nándor jegyző: Bolgár Ferencz!

Bolgár Ferencz: T. ház! Egyáltalában nem helyeselhetem és nem értek azzal egyet, hogy a t. pénzügyminister úr a magánfogyasztást is italmérési adóval sujtja s ez egyik oka annak, hogy Horánszky Nándor t. képviselőtársam határozati javaslatát fogadtam el. Én itt megint csak a középosztály megterheltetését látom. De az intézkedés nemcsak a fogyasztók érdekeit sérti, hanem a termelőkét is, mert a kereset ezen adó folytán mindenesetre csökkenni fog.

De, t. ház, ha már a t. pénzügyminister úr és a többség eldöntötte ezt a kérdést, meg kell elégednem avval is, hogy megkönyörültek legalább a szőlőtermelőkön, kiknek helyzetük úgy is évről-évre rosszabb lett, a mennyiben az ő magánfogyasztásuk nem fog adó alá esni. Azonban nem értem, nem tudom felfogni, miért tesz a t. minister úr itt is kivételeket, midőn azon szőlősgazdák magán házi fogyasztását mégis megadóztatja, a kik boruk kimérésével kismértékben foglalkoznak. Miért ez a kivétel? Azt mondja az igen t. pénzügyminister úr az indokolásban, hogy ez azért történik, mert ezzel mindenféle surlódásnak és szabálytalanságnak elejét veszi s különben is azt a »csekély« terhet, mely a magánfogyasztás adó alá vonásából támad, a bor eladásának üzleti nyereségéből az illetők könnyen elviselhetik. Nos hát ha a t. minister úr körülnéz egyes vidékeken, kivált ott, a hol bortermeléssel intensive foglalkoznak, azt fogja látni, hogy kisebb, mint csekély az a nyereség, melylyel az egyes korcsmárosok, illetőleg borkimérők dolgoznak és hogy abból alig fedezhetik azt az adót, mely magánfogyasztásukra kivettetik. Én azt hiszem, hogy épen az italmérési törvény következtében egyes vidéken a korcsmárosok már nem nyernek semmit, hanem pusztuló félben vannak és csak a kizárólagos regale jog bérlői, meg a kincstár nyer az egészből. Így tehát én nem hiszem, hogy ők ezt az adót abból a kis nyereségből megfizethetnék.

A mi pedig a surlódásokat illeti, hogy lennének némi nehézségek, de ép az által, hogy a fogyasztási adót jelenleg az italmérési adóval egyesítjük, az illetők magánfogyasztásának controlja nagyon meg lesz könnyítve.

Én tehát bátor vagyok egy módosítványt beterjeszteni az iránt, hogy ne tegyünk kivételeket ennél a szakasznál, hanem azon szőlősgazdákat, a kik bor kimérésével kisebb mértékben foglalkoznak, részesítsük ugyanazon kedvezményekben, melyeket azoknak a szőlősgazdáknak adunk, a kik azon kellemesebb helyzetben vannak, hogy nem kell korcsmaüzlettel foglalkozniok.

De ha a t. pénzügyminister úr — a mit nem hiszek — nem volna hajlandó ezt a módosítást elfogadni, az esetre egy második, alternativ módosítványom van, mely ugyanezt kéri, de mégis azoknak számát, a kik kedvezményben részesülnek, kisebbé teszi.

Méltóztatik tudni, t. ház, hogy egyes vidékeken az a szokás, hogy olyan bortermelők, a kik különben borkiméréssel hivatásszerűen nem foglalkoznak, az év bizonyos szakában ki szokták mérni fölösleges borukat. Ezekre az 1888: XXXV. italmérési törvényben is tekintettel volt az igen t. pénzügyminister úr, a mennyiben ezen szőlősgazdáktól a 12. §. V. pontjában a megállapított tételek csak egytized részét kéri mint italmérési illetéket.

Ezek a szőlősgazdák nyereségből foglalkoznak borkiméréssel, de sokszor megtörténik az, hogy pénzre van szükségük, talán hogy adót fizessenek, mielőtt még sikerült volna csekély termésüket eladni, rövid időre a kiméréshez folyamodnak. Megjegyzem, hogy a vendégek maguk is többnyire szőlősgazdák s nem korcsmalátogatók, úgy, hogy a fogyasztás a házi fogyasztás karakterével bír. Ha már most ezen szőlősgazdák azért, hogy kismértékben egy pár forintért bort eladnak, házi fogyasztatásukat illetőleg is megadóztatnának, egyáltalában többé egyikök sem folyamodnék italmérési engedélyért, mert a bortermelő vidékeken a magánfogyasztás nagyobb mérvű, hiszen a munkásoknak is kell bort adniok. E szőlősgazdák magánfogyasztásának megadóztatása következtében a kincstárra nézve is károk származnának, mert miután az italmérési jogért senki sem folyamodnék, elesnék nemcsak az italmérési illeték, de az italmérési adó is, mert a fogyasztók, mint már említém, többnyire maguk is szőlősgazdák, a kik, ha a borkimérés ilyformán megszűnik, a korcsmába azért járni nem fognak. Tehát tényleg kevesebb bor

Digitized by Google

fog fogyni s így az italmérési adó is csökkenni fog ott, a hol e régi szokás ma még dívik. De a nép magát jogaiban is sértve fogja érezni. Azért kérem a t. pénzügyminister urat, hogyha első módosítványomat el nem fogadná, fogadja el a másodikat, melynek szövege a következő *(olvassa)*: »A 3-ik szakasz következő szövegű bekezdés által bővíttetik ki: ugyanabban a kedvezményben« — azaz abban, hogy csak a mostani fogyasztási adótételeket fizetnék — »részesülnek azon szőlősgazdák is, a kik csak saját termésüket és az évnek csak kisebb részében mérik ki, vagy árusítják el kisebb mértékben«.

E szöveg megfelel az 1888 : XXX. tcz. 12. szakaszának 5. pontjában foglalt szövegezésnek. Kérem a t. házat, méltóztassék módosítványaimat elfogadni. Ha az első módosítványom elfogadtatnék, természetes, hogy a második elesnék. *(Helyeslés.)*

Szederkényi Nándor jegyző: Kulman János!

Kulman János: T. képviselőház! Miután az első szakaszhoz benyujtott módosítványom mellőztetett, bátor vagyok a harmadik szakasznál indítványozni, hogy ez a következő ponttal toldassék meg: *(Halljuk!)* »Az 1888 : XXXV. tcz. által megengedett mennyiségben magánfogyasztásra eladott sör után csak az eddig fennálló fogyasztási adónak megfelelő rész és pedig hektoliterenkint 3 frt fizetendő italadó fejében.« Nem szándékozom e módosítványomat indokolni, hanem utalok a már előbb mondottakra. Első módosítványom csakis oda irányult, hogy a sörre italadó 3 frtra szállíttassék le; jelenleg a magánfogyasztásban megadóztatandó sörre nézve kívánom ezt kimondatni. Ismétlem, nem szándékozom e módosítványt indokolni, csupán azon kérdést óhajtom ismételni, a mit már előbb intéztem az igen t. pénzügyminister úrhoz. Én azt kérdeztem az igen t. pénzügyminister úrtól, vajjon a sörgyáros háznépe, vagy munkásai által fogyasztott sör szintén lesz-e sörital-adóval megadóztatva, vagy sem? Az igen t. pénzügyminister úr méltóztatott valami ficzkó-sörről beszélni, a miről nekem legalább — pedig nekem is van részem egy sörgyár vezetésében — tudomásom nincsen, mert a nálunk fogyasztott sörmennyiség igen tekintélyes részét teszi a rendszerint eladatni szokott sörnek. Méltóztassék nekem ezen kérdésre világos feleletet adni, vajjon ezen sör megadóztatás alá kerül-e vagy sem?

Nem mulaszthatom el másodszor az igen t. előadó urat egy nagy tévedésre figyelmeztetni. Ha jól értettem beszédét, az állította, hogy ha a magánfogyasztásra használt sör meg nem adóztatnék, akkor az osztrák sör tetemes előnyben lenne a honi sör felett. Én legalább így értelmeztem szavait.

Már méltóztassék megengedni t. előadó úr, hogy épen megfordítva áll a dolog. A ki a felső-magyarországi viszonyokat ismeri, tudja, hogy az osztrák tartományokból nagymértékben hozatik be a sör tengelyen és ezt, mivel külön vámterületünk nincs, ellenőrizni nem lehet. Ezen sör rendszerint kibuvik a fogyasztási adó alul, a mi csakis a honi termelésnek válik hátrányára. *(Élénk helyeslés a baloldalon.)* Ha tehát eddigelé ezen állapot nagyon veszélyeztette a honi ipart 3 frtnyi fogyasztási adó mellett, annál nagyobb lesz az a veszély, ha az adó 5 frtot fog kitenni. *(Igaz! Úgy van! a baloldalon.)* Csak ennyit bátorkodtam megjegyezni. Ajánlom módosítványomat a t. ház figyelmébe. *(Helyeslés bal felől.)*

Szederkényi Nándor jegyző: Horánszky Nándor!

Horánszky Nándor: T. képviselőház! Igen kérném a t. pénzügyminister urat, méltóztatnék arra vonatkozólag felvilágosítást adni, hogy vajjon a sörgyárakban az a mennyiség, a mely — mondjuk egy cumulativ szóval — házi czélokra használtatik, eddigelé adóztatás alá került-e vagy nem és tulajdonképen milyen eljárást szándékozik a t. minister úr ezentúl követni. Én úgy tudom, hogy eddigelé az a mennyiség, melyet a gyárosnak családja, munkásai, tisztviselői fogyasztottak, megadóztatva nem volt. De bármi történjék e kérdésben, a dolgot tisztázni kell és ha már tisztázni akarjuk, t. képviselőház, én azt gondolom, hogy ha egyenlő mértékkel akarunk mérni — én ugyan, közbevetőleg legyen mondva, egyáltalán nem adtam volna adómentességet, még pedig abból a szempontból, hogy ott vegyünk adót, a hol van és nem ott, a hol nincsen, mint a hogyan például az államadósságoknál milliókat bocsátunk ki kamat alakjában és nem adóztatunk senkit — de ismétlem, én elvileg a mellett vagyok, hogy ilyen kedvezmény ne adassék. Ha pedig, t. képviselőház, a szőlősgazdák részére, nagyon indokoltnak tartom, hasonló elv alapján az illető sörtermelők érdekében is, hogy az ilyen házi fogyasztásra szánt bor, a mi a secaturák töméntelenségénél fogva nehezen ellenőrizhető, ne adóztassék meg, hanem ugyanaz a kedvezmény adassék részére, mint a szőlősgazdák részére, saját termelésükből a saját házi szükségletre elfogyasztott mennyiség után. Kérem tehát a t. pénzügyminister urat, méltóztassék erre felvilágosítást adni.

Elnök: Kíván-e még valaki szólni? Ha senki sem kíván szólni, a vitát bezárom.

Wekerle Sándor pénzügyminister: T. ház! Bolgár képviselő úr indítványa azt czélozza, hogy ne csak azok a szőlőtermelő gazdák részesíttessenek abban a kedvezményben, hogy az italmérési adót jövőre sem fizetik, a

Digitized by Google

kik kis mértékben való elárusítással nem foglalkoznak, hanem a szőlősgazdák általában. Úgy vettem ki, hogy mindkét módosítvány ezt a czélt kívánja elérni: az egyik úgy, hogy már akként szövegezi eredetileg a törvényjavaslatot, hogy ne értessenek alatta; a másik úgy, hogy kedvezmény alakjában akarja ezt azokra is kiterjeszteni.

Sajnálatomra, kénytelen vagyok kijelenteni, hogy ezen módosításhoz nem járulhatok hozzá. A t. képviselő úr igen helyesen szólt a korcsmárosok pusztulásáról. Megengedem, hogy a szőlősgazdáknak érdeke lehet az, hogy saját termésű boraikat zárt edényekben elárusíthatásák; mert hiszen ez a kis mértékben való eladás. De azt azután sem a szőlőgazdák érdekében, sem a bortermelés érdekében, de a korcsmaügy rendezése érdekében sem tarthatom kívánatosnak, hogy szabadon mérjen minden kisgazda bort akkor, mikor neki tetszik, egy-két hektolitert. Méltóztassék elhinni, hogy én is sokat foglalkoztam ezzel a kérdéssel és három esztendőn át óriási számokban azt kellett meghallgatnom e tekintetben, hogy se a korcsmaügy rendezése nem lehetséges, se az a korcsmáros jóravaló bort nem mérhet ott, a hol concurrentiát csinálnak neki, hogy a megcsapolt akó bort heteken át nem tudja kimérni és végül eczetet mér ki. Ezt a visszás állapotot fentartani nem lehet. Meg kell tartani azt az állapotot, hogy azok a szőlősgazdák, a kik jó bort és pedig akár könnyű, akár nehéz borokat, de forgalomképes borokat állítanak elő, hogy azoknak módjukban legyen azt zárt edényekben forgalomba hozni. E tekintetben nemcsak módot nyujt a törvény, de bizonyos előzékenységgel járnak el a pénzügyi közegek azok irányában, a kik ilyen, hogy — merem mondani — a borkereskedésnek egyik szükségletét kielégítik, de azon kis gazdákat, a kik korcsmának, a törvény kedvezményében részesíteni merőben lehetetlennek tartanám; ez egyértelmű lenne azzal, hogy azoknak még nagyobb előnyt biztosítsunk és ezen fontos kérdések megoldását még inkább lehetetlenné tegyük. *(Helyeslés. Úgy van! a jobboldalon.)*

Hiszen a t. képviselő úr arra méltóztatik hivatkozni, hogy azok, a kik oda jönnek, maguk is szőlősgazdák lévén, azok nem fognak korcsmába menni.

Bocsánatot kérek, hála Isten, annyira még nem vagyunk, ha valakihez jön valaki egy ital borra, ha a szőlősgazdához, a ki ott saját borát adja neki, ha azt ingyen adja, hogy azt is adó alá vonjuk, a mentesség ki fog terjedni arra is, a mivel vendégét megkínálja, de ha pénzért adja, ha kiméri a borát: akkor ezt a kedvezményt nem terjeszthetjük ki rá. Hiszen nyilt edényekben kimérni most se volna jogosult, most is csak zárt edényekben mérheti ki és épen abban van a visszásság, hogy daczára annak, hogy a törvény intézkedése szerint csak zárt palaczkokban, még pedig tulajdonkép kupakolt palaczkokban lenne jogosítva forgalomba hozni, nyilt edényekben adja el borát.

Száma nincs a kis korcsmáknak e tekintetben és merőben lehetetlen ellenőrizetet gyakorolni, hogy van-e engedélye vagy sem? Tessék csak vásár idején tekinteni a helyzetet, a hol alig van ház, a hol ily módon bort nem mérnének. *(Helyeslés jobb felől.)*

Tessék oda küldeni egy egész ármádia pénzügyőrt, még az sem volna képes ellenőrizni a dolgot *(Helyeslés jobb felől.)* és lehetetlen, hogy gondot fordítson akár a pénzügyőrség, akár a községi előljáróság arra, hogy nem szabadon méri-e bárki a borát. *(Helyeslés jobb felől.)*

Megengedem, hogy ezek az intézkedések talán egy ma is illetéktelen nyereségtől fosztják meg a gazdákat, de merem állítani, hogy a ki magasabb szempontokat, a korcsmaügy szabályozását tartja szem előtt és a visszaéléseknek, a melyeket ellenőrizni nem lehet, tág teret nyitni nem akar, annak bele kell nyugodnia abba, hogy az ily kimérések ne legyenek kedvezmények, hanem azok a törvény szigora és egyenlő elbánása alá vonassanak. *(Helyeslés a jobboldalon.)*

Ezek az okok, a melyek miatt a t. képviselő úr módosításához hozzá nem járulhatok.

Mellesleg jegyzem meg, hogy a korábbi évekhez képest ezen kis gazdák helyzete annyival előnyösebb, mert hiszen ma általában véve nagy árakon adhatják el azon borokat, a melyeket azelőtt a mai árak feléért sem tudták eladni. *(Helyeslés a jobboldalon. Ellenmondás bal felől.)*

Méltóztassanak elhinni, hogy nem felénk, de vannak vidékek, a hol egy huszadán sem tudták eladni.

Ismerek vidékeket, a hol a bor akója tíz évvel azelőtt egy forint volt, sőt ha valaki szépen megkérte a termelőket, midőn bő termés volt, elegendő edény pedig nem állt rendelkezésükre, ingyen is odaadták akószámra a boraikat és ma ugyanazok a vidékek, a melyek boraikat must formában egy forintért értékesítették, ma azokat húsz-huszonöt forintért értékesítik. *(Felkiáltások a szélsőbalon: Majd versenyeznek az olasz borok!)*

Az olasz bor kissé le fogja szorítani az árt, de azt hiszem, hogy az olasz bor sem fogja ezt az előnyt megsemmisíteni, sőt az is talán ösztönül szolgál nekünk arra, hogy mindent elkövessünk szőlészetünk regenerálására. *(Helyeslés a jobboldalon.)*

A mi Kulman János képviselő úr módosítását illeti, arra lényegileg már korábban voltam

Digitized by Google

bátor válaszolni, hogy a sörgyárosok saját fogyasztására vonatkozólag semmi változás nem áll be az adókedvezmény tekintetében.

A sörgyáros ma is azon sör után, a melyet ő és háznépe fogyasztott, a három forint sörfogyasztási adót köteles volt megfizetni, ezentúl köteles lesz megfizetni az öt forintot.

Merült-e fel panasz e tekintetben?

Nem; ezentúl sem fog felmerülni, mert egy sörgyárosnak a fogyasztását nem lehet a szerint venni, hogy minden liter megivott sörét adó alá vonjuk. (*Igaz! Úgy van! a jobboldalon.*)

Igen nehéz megvonni a határt, a hol a sörgyáros üzleti szempontból kóstolja meg a sört, a hol az a termelésnek egy kiegészítő része, úgy maga, mint emberei tekintetében és hol kezdődik az, hogy élvezetből iszsza a sört és ép azért ily helyeken, a hol szabad egyezkedésnek van fentartva, hogy okszerűen állapítsák meg az elfogyasztott mennyiséget; ott, hol a szabad egyezkedés létre nem jön, fenn van tartva, hogy az évi átalányt bizottságok is állapítsák meg, ámbár megjegyzem, hogy ez soha igénybe vétetni nem fog.

Ily körülmények közt nem elvileg, nem akademice kell a kérdést tekinteni, hanem úgy, a mint az a gyakorlati életben megtestesült és keresztülment.

Ma is három forinttal voltak a sörgyárosok megterhelve, a nélkül, hogy panaszok merültek volna fel; legyen meggyőződve a képviselő úr, hogy jövőre époly kevéssé fog panasz felmerülni az új adótétel folytán, mert a kötelezettség a mai állapothoz képest egy hajszálnyival sem szigorúbb.

Kérem tehát a t. házat, hogy ezen módosítást is mellőzni méltóztassék. (*Helyeslés a jobboldalon.*)

Elnök: A tanácskozás be van fejezve, következik a szavazás.

Beadatott három módosítvány, illetőleg indítvány.

Az egyik, melyet Bolgár Ferencz képviselő úr adott be, vonatkozik a 3. szakasz módosítására.

A második, ugyancsak Bolgár képviselő úré, valamint Kulman János képviselő úré is ezen szakaszra vonatkoznak.

Azt hiszem, t. ház, hogy akkép eszközöljük czélszerűen a szavazást, ha először az eredeti szakaszt teszszük fel szavazásra A második bekezdésre vonatkozó módosítvány iránt különkülön fog a ház szavazni.

Szederkényi Nándor jegyző (*olvassa Bolgár Ferencz módosítványát.*)

Elnök: T. ház! A kérdés tehát az, méltóztatik-e a 3. §-t az eredeti szövegezésben elfogadni. igen vagy nem?

Ha ezt méltóztatnak elfogadni, akkor a Bolgár Ferencz képviselő úr által beadott módosítvány elesik.

Ha pedig nem méltóztatnék elfogadni az eredeti szakaszt, (*Zaj.*) akkor magától értetik, hogy a 3. §. a Bolgár Ferencz képviselő úr módosításával fogadtatik el. (*Zaj és felkiáltások bal felől: Mire szavazzunk?*)

Kérem tehát azon képviselő urakat, a kik a 3. §-t a bizottság szövegezése szerint fogadják el, méltóztassanak felállani. (*Megtörténik.*)

Kimondhatom a határozatot, hogy a többség a harmadik szakaszt eredeti szövegezésben fogadta el.

Most, t. ház, bátor leszek a 3. §. második bekezdéséhez beadott módosítványokra különkülön feltenni a kérdést.

Méltóztassanak azonban előbb meghallgatni Bolgár Ferencz képviselő úr módosítványát a második bekezdéshez.

Szederkényi Nándor jegyző (*olvassa*).

Elnök: A kérdés tehát az lesz: méltóztatik-e a ház a 3. §. 2-dik bekezdését a Bolgár Ferencz képviselő úr módosítványával elfogadni, igen vagy nem? A kik elfogadják, szíveskedjenek felállani. (*Megtörténik.*)

Kimondhatom a határozatot, hogy a ház nem fogadta el a módosítványt.

Következik a szavazás a 2-ik módosításra, melyet Kulman János képviselő úr adott be. Méltóztassanak ezt azonban előbb meghallgatni.

Szederkényi Nándor jegyző (*olvassa*).

Elnök: A kérdés tehát az, méltóztatnak-e elfogadni a 3. §. 2-ik bekezdését a Kulman János képviselő úr módosításával, igen vagy nem? Méltóztassanak azon képviselő urak, a kik azt így elfogadják, felállani. (*Megtörténik.*)

Kimondhatom a határozatot, hogy a többség a módosítást nem fogadta el és így az eredeti szöveg fogadtatott el. (*Zaj és felkiáltások szélsőbal felől: Nem fogadja el senki! A szöveg nem lett elfogadva! A kérdést nem értette senki!*) A kérdést feltettem, a módosítás szövege fel volt olvasva, azt nem méltóztattak elfogadni; menjünk tovább. (*Felkiáltások szélsőbalról: Nem szavaztunk! Felkiáltások jobb felől: Miért nem állottak fel!*)

Az előadó úr kíván szólani.

Hegedüs Sándor előadó: T. ház! Ezen szakaszszal kapcsolatosan kötelességem előadni, hogy a balneologiai társulat részéről egy kérvény adatott be a t. házhoz, a melyet a t. ház a pénzügyi bizottsághoz utasíttatott. A balneologiai társulat azt kívánja, hogy mondja ki a t. ház a fürdőkre nézve, hogy a fürdőtelepeken a szeszkimérés utáni italmérési adó beszedése csakis megváltás útján történik 1893. január 1-től; továbbá ezen telepeken s illetve ezen telepek

Digitized by Google

beltelkének határaitól legkevesebb két kilométernyi távolságra új kimérési engedélyek egyáltalában nem, vagy csak a fürdő-vállalkozók engedélyével adattassanak.

Először itt abban a tévedésben van az egylet, hogy a kimérési adó fentartatik; másodszor pedig meg kell jegyeznem, hogy az 1888 : XXXV. tcz. 5. §-ában külön ki van mondva, hogy a vállalkozóknak és fürdőintézeteknek egyenlő körülmények között mindig elsőség adatik és meg van mondva, miszerint ezeknek lehetőleg külön adandó meg az engedély. Ennek következtében tehát már a régi törvényben a szükséges intézkedés megvan. Igaz, hogy az egylet tovább akar menni és imperative akarja kimondatni, hogy csakis ezeknek, illetőleg a fürdőigazgatóknak adandó az meg. De azt hiszem, hogy ez a törvény intentiojával ellenkeznék; miután az elsőbbség joga az illetőknek, ha jelentkeznek, úgy is megadatik, tehát külön imperativ intézkedést erre nézve bajos volna tenni, mert hiszen természetes, hogy lehetnek olyan esetek is, hogy maga az illető sem vállalkozik arra; de másrészt nem járja, minden ajánlat közül olyan nagy előnyt adni annak a fürdőigazgatónak.

Kérem tehát a t. házat, miután az előny úgy is biztosítva van a fürdőknek, méltóztassék ezen kérvényt, illetőleg az abban foglalt módosítást mellőzni. *(Helyeslés.)*

Szederkényi Nándor jegyző: Holló Lajos!

Holló Lajos: T. ház! Ezen szakaszhoz bátor vagyok egy indítványt benyujtani, a melynek elfogadása — szerény véleményem szerint — a községeknek nagy érdekében feküdnék. *(Halljuk! Halljuk!)* A t. pénzügyminister úr az adóbeszedési eljárás módosításául megállapította. *(Zaj a jobboldalon. Elnök csenget. Halljuk! Halljuk!)* hogy a mennyiben a pénzügyi közegek által kinyomozandó fogyasztási adómennyiséget egy községben a bérlő meg nem ajánlja, vagyis bérlő nem akad, sem pedig az illető község arra önként nem vállalkozik s végre a kincstár sem kezeli házilag: akkor a pénzügyminister úr az ő imperiumával kipuhatolja az adómennyiséget és azt ráutalja a községre, a melynek azt minden felebbezés kizárásával meg kell fizetnie.

A t. pénzügyminister úr szíves volt felszólalásában azt is mondani: ha az adóbeszedésnek a reformja életbelép, akkor nem kell többé a bérlővel és megváltásokkal és hasonló dolgokkal törődni és kisérletezni, mert a ráutalás az adófizetésnek legpracticusabb módját fogja képezni.

Nekem ugyan nem sok reményem van, hogy ezen házban valamely érdemleges módosítás most keresztülvitessék, de mégis szembe akarnék szállani csekély szavammal a t. pénzügyminister úr ezen felfogásával, a mely, úgy látszik, teljesen állandó az egész pénzügyi rendszerben és kezelésben. T. ház! Nemcsak ennél vagyunk úgy, hogy a pénzügyminister úr és a kormány kegyére és discretiojára vagyunk bízva, hanem az eljárásnak és törvénynek egy egész sorozatánál. Egy előbbi felszólalásában a t. pénzügyminister úr Kulman János képviselőnek azt mondotta, hogy ők mindig méltányosan bánnak el a sörgyárosokkal ennek a megitélésénél, hogy a mit ők maguk és háznépük elfogyasztanak, miféle adó alá vonassék. Bizzák tehát rá jövőre is a minister úrra és pénzügyi közegeire és ők majd kegyesen fognak eljárni.

Igy van az egyes községek classificatiojánál is, a mi szintén a pénzügyminister úrra van bízva, mert neki áll módjában nagyobb körzeteket megállapítani és ez által egyes községre nagyobb adóterhet róni, mint egy másikra. De más adónemnél is találkozunk a kormánynak ezen discretiojával, a hol nem a törvény alapján állapítják meg a polgárok adóterheit, hanem a ministernek felfogása, jóindúlata és financialis érzéke a döntő.

Igen szép dolog, t. ház, hogy a pénzügyminister úr az állam érdekében jár el. Ehhez szó sem fér. De ha mindig a fiscalis szempontból indulunk ki, akkor méltóztassék csak megbirálni, hogy mily eredmények fognak ebből előállani? Nem lehet a polgárok legszentebb jogait és érdekeit egy mostani, vagy jövendőbeli pénzügyminister jóindúlatára és kegyére bízni. Vannak törvényeink, t. ház, azok uralkodjanak felettünk, a kormány és a községek felett is. Én, t. ház, röviden csak azt kérem: ha már azt, hogy a ráutalás kiküszöböltessék, tekintettel a fogyasztási adótörvények megállapodásaira, elfogadni nem lehet, enyhítsük az eljárást legalább az által, hogy a legvégső fokon ne a pénzügyminister, hanem a közigazgatási bíróság döntsön a közvetett, illetve ráutalt adóösszeg nagysága felett.

Erre a t. előadó úr bevezető beszédében is kiterjeszkedett, azt mondván, hogy ez lehetséges volna, de azon bíróság csakis jogi szempontból bírálná felül a kérdéseket. Engedelmet kérek, mi épen azt kívánjuk, hogy jogi szempontból bíráltassék meg, hogy az az összeg, a melyet a pénzügyminister úr és közegei kivetnek, helyes-e vagy sem. Mert mi a helyzet ma, t. ház? Az, hogy a t. pénzügyminister úr a községekre ott utalta reá az adót, a hol már bérlő nem akadt, mert nem tartotta érdemesnek a regale kibérlését és a község sem vállalkozott erre, mert tulságosan nagy tehernek tartotta a ráutalt összeget és látván, hogy a fo-

Digitized by Google

gyasztási adó útján nem képesek bevenni ezen összeget, direct adóval pótolták azt, kijátszva így a fogyasztási adónak egész ratioját, a melyet egyenes adóvá változtattak át.

Ne menjünk tehát ebben az új irányban tovább. Én azt tartom, hogy már is tovább mentünk, mint a meddig lehetett volna. Ne bízzuk minden kérdés eldöntését a kormány befolyása és jóindúlatára. Uralkodjanak a törvények a polgárok felett, különösen ott, a hol terhekről és adószolgáltatásokról van szó, a melyeket a kincstárba tartoznak beszolgáltatni és ne haladja felül a községek adózási képességét az az összeg, a melyet a t. pénzügyminister úr közegei kipuhatolnak. Ennek megállapítását magára a kincstárra, tehát a követelő félre bízni nem lehet.

Nem gátolja meg ezen intézkedés elfogadását az sem, hogy a fogyasztási adók már megállapították ezen eljárási módozatot; mert most nagyobb adóteherről van szó, mert ha talán egy felényivel nagyobb adóterhet lehet is a községekre rákényszeríteni, nem lenne méltányos az, hogy kétszer annyi adóterhet ugyanezen eljárás alá akarunk vonni. Én ennek következtében bátor vagyok a 4. §-hoz azon módosítást benyujtani, hogy megmaradván a szöveg, a végére tétessenek a következők: »Azon kivétellel, hogy ráutalás esetében legutolsó forumként nem a pénzügyminister, hanem a pénzügyi közigazgatási bíróság dönt.« Ajánlom ezen módosítást elfogadásra. *(Helyeslés a szélső baloldalon.)*

Szederkényi Nándor jegyző: Deésy Zoltán! *(Halljuk! Halljuk!)*

Deésy Zoltán: T. ház! Minthogy szerintem e szakasz tulajdonképen az egész javaslat legfontosabb része, a mely meghatározza, hogy mely adónemre menjünk át, meghatározza a biztosítás és beszedés módozatait: bátor vagyok fölszólalni s a t. háznak alább következő módosításomat elfogadásra ajánlani. Ugyanis a miként előadatott s az előadó is elismerte, e szakasz és a boradó biztosítására és beszedésére vonatkozó intézkedések között némi ellentétek vannak. Ezen ellentéteket, azt hiszem, elenyészteti módosításom, még pedig egyszerűen az által, hogy a borfogyasztási adóra nézve fennálló jutalék a söradóra is kiterjesztetik. Módosításom egyszerűen a következő: »A szöveg megtartatván, végére tétetnének a következők: Azon megjegyzéssel, hogy a söradó községekkénti megváltása esetében a borfogyasztási határozmányok nyernek alkalmazást a beszedési jutalékra nézve.« *(Helyeslés a bal- és szélső baloldalon.)*

Elnök: Tessék írásban beadni módosítványát. *(Közbeszólások a baloldalról: Most írja! Felkiáltások a jobboldalon: Halljuk az előadót!)*

Hegedüs Sándor előadó: T. ház! A míg a képviselő úr befejezi módosításának a szövegezését, méltóztassék megengedni, hogy felszólalásomat megkezdjem. *(Halljuk! Halljuk! a jobboldalon.)* Holló Lajos t. képviselőtársam felszólalására nézve, hogy tudniillik végső forumként maradjon-e a pénzügyminister, vagy legyen az a pénzügyi közigazgatási bíróság, megjegyzem, ha úgy állanék most itt, hogy ezen kérdést a pénzügyi bizottság nem vitatta meg, azon esetben egyáltalában kötött marscherutám nem volna; azonban kötelességem, mint a pénzügyi bizottság előadójának, ismételni azt, hogy a pénzügyi bizottságban épen ezen kérdés tüzetesen meg volt vitatva, még pedig nem a pénzügyministerrel szemben, a ki e tekintetben egészen közömbös állást foglalt el, hanem tisztán a községek érdekében. Ugyanis a pénzügyi bizottság csaknem egyhangúlag abban állapodott meg, hogy kéressék fel a t. ház a jelenlegi eljárás, illetőleg a pénzügyministernek, mint utolsó forumnak megtartására. A községek érdekében mondom ezt azért, mert jól mondotta a t. képviselőtársam, hogy kötelességünk a jogot alkalmazni, de épen ez a baj, hogy kérdés az, vajjon a kipuhatolás helyesen történt-e; hogy a község túlterhelve lett-e vagy nem; hogy a község pénzügyi helyzete milyen? Mindezen kérdések elbírálását bíróságra bízni — nézetem szerint — nem lehet, egyszerűen azért, mert ily dolgok elbírálásánál, ha helyesen akarunk eljárni, sok melléktekintetet kell számba vennünk. Tehát épen azért, mert ez appretiatio dolga, tehát oly dolog, mely úgyszólván a bíróság természetéből, hatásköréből ki van zárva, kívánta a pénzügyi bizottság ebben a kérdésben a legfelső forumot a pénzügyministerre bízni, illetőleg nála meghagyni.

És a t. képviselőtársam által felhozott indokok tulajdonkép csak még jobban megerősítik ezt az álláspontot, mert a mint méltóztatott mondani, az csakugyan megtörtént a múltban és nem mondom, hogy nem fog előfordúlni a jövőben is, hogy nem akadván bérlő és maga a község is spontan nem vállalkozván, a ráutalás következik és előáll az az anomalia, hogy az illető község ezt nem fogyasztási úton hozza be, hanem mint pótlékot veti ki, tehát egyenes adóvá változtatja. Épen az ily helyzetben, a hol nem annyira szándékosság, mint tudatlanság, tájékozatlanság a községi előljárók részéről, szokott ily eredményekre, ily anomáliakra vezetni: azt hiszem, czélszerűbb, ha ennek az eldöntésével az administratio van megbízva, melynek mégis csak több módja van betekintést és mindenoldalú informatiot szerezni a dolog elbírálására s mely egyúttal sokkal több méltányossági tekintetet fordíthat azon községek helyzetére, mint maga a bíróság.

Digitized by Google

Végül méltóztassanak tekintetbe venni azt, hogy annak a bíróságnak tulajdonképen közege sincs. Az a bíróság mégis, ha nem független, nem tudom honnan vett szakértőket fog kihallgatni — a mi pedig tulajdonkép az egész tárgyalás során ki van zárva — s egyszerűen administratio útján összeszedett informatiok alapján jár el. Ennek következtében tehát a különbség csak az, hogy ugyanazon anyaggal rendelkezik úgy az egyik, mint a másik forum, csakhogy az egyik a szigorú jog szempontjából birál és ítél; míg a másik a méltányossági és közgazdasági érdekeket is tekintetbe veszi.

Még egyszer ismétlem: a pénzügyi bizottság tisztán és kizárólag a községek érdekében foglalta el ezt az álláspontot. Méltóztassanak pártatlanúl, ha talán szükségesnek tartják, Holló t. képviselőtársam indítványát a községek érdekében elfogadni, azonban a pénzügyi bizottság igen érett és megfontolt vita után, határozottan a községek érdekében a törvényjavaslat szövegét ajánlja elfogadásra. *(Helyeslés jobb felől.)*

A mi Deésy Zoltán t. képviselőtársam módosítványát illeti, azt a mennyiben úgy vettem észre a szövegből, hogy tisztán csak a járulékra, a bor- és söradónak a községek irányában való minősítésére vonatkozik s tulajdonkép a szakasz intentioját, sőt egész szövegét érdemében nem változtatja meg, csak világosabbá teszi, elfogadhatónak tartom.

Elnök: Kíván még valaki szólani, t. ház?

Wekerle Sándor pénzügyminister: T. ház! Már a pénzügyi bizottságban is voltam bátor kifejezést adni abbeli nézetemnek, hogy én azt elvileg nem ellenezném, hogy a pénzügyi bírósághoz utasíttassék a ráutalások iránti kérdések végleges eldöntése. Nem ellenezném azért, mert igen odiosus munkától szabadulna meg az administratio és mert egy független közeg, a pénzügyi bíróság hozná meg a végleges határozatot. De már akkor voltam bátor kifejezni abbeli nézetemet; hogy ezt a községekre nézve nem előnyösnek, hanem igen hátrányosnak tartanám. Hátrányosnak tartanám azért, mert látszólag megóvnók azt, hogy egy független bíróság fog végleges határozatot hozni ezen ügyekben, de mivel azután annak a független bíróságnak határozatát a pénzügyminister is respectálni és végrehajtani köteles, köteles lenne azt végrehajtani azon esetekben is, mikor időközben a fogyasztási viszonyok annyira rosszabbultak, hogy az év végén már nem tartható fenn az az átalányösszeg, a mely megengedem, már az év elején kellő alapossággal állapíttatott meg. Talán sulyosbodnék a községek helyzete — s ez elvileg is ellene szól a bírósághoz való utasításnak — azért, mert egy bíróság nem lehet hivatva oly kérdések végleges eldöntésére, a melyekben a főszerep az appretiationak jut. Azért tettem e helyett azt az igéretet, a mit már is életbeléptettem, hogy a községek kívánatára oly esetben, midőn az adóalap hiányában nem tudjuk beszedni az összeget, újolagos revisio alá fogom venni a kipuhatolt, a ráutalt összeget, másrészt azt, hogy a község elkövetett-e mindent az adóösszeg behajtására és ha azt látom, hogy helytelen volt a ráutalás, utólag fogom leíratni a behajthatatlan összeget.

Egyébként bátor vagyok utalni arra, hogy e ráutalást ne méltóztassék olyannak venni, hogy ebben tisztán a pénzügyi administratio közegei önkényűleg határoznak. Hiszen a ráutalások tekintetében második fokban a pénzügyi administratioról szóló új törvények szerint a közigazgatási bizottságok határoznak, tehát azon factorok, a melyek a helyi viszonyokkal, a községeknek háztartásával, a fogyasztási viszonyokkal mindenesetre alaposan ismerősök s merek a praxisra útalni, hogy több esetre emlékszem, a melyekben a közigazgatási bizottság által megállapított, ráutalt összeget leszállítottam és tudtommal csak egyetlenegy esetben emeltem fel, még pedig Esztergom városában, a hol a közigazgatási bizottságban a városi közegek maguk hozták a határozatot második fokon, hogy mennyi legyen a ráutalt adójuk és úgy tudom, hogy daczára annak, hogy felemeltem, ezután is megnyugodtak abban. Ne méltóztassék tehát a ráutalást oly borzasztónak feltüntetni, mert ismétlem, számtalan esetben már ab ovo leszállítottam a ráutalt összeget és egész praxisomban csak egy esetben emeltem fel. Kérem tehát a t. házat, méltóztassék az eredeti javaslat mellett megmaradni; igérem, hogy a ráutalások tekintetében úgy fogok eljárni, mint ezt a t. ház előtt bővebben kifejtettem.

A mi Deésy Zoltán képviselő úr módosítását illeti, kijelentem, hogy azt nem ellenzem. Miben különbözik Deésy képviselő úr módosítása az eredeti javaslattól? Abban, hogy míg az eredeti javaslat szerint a beszedési jutalék, a mely a sörfogyasztási adó után a községet illeti, 500 frtig 5%-ot, azontúl 2%-ot tett, a bor- és söradó tételeit kívánja alkalmazni és 10%-ot, illetőleg 500 frton túl 5%-ot kíván a községnek adni.

Már bátor voltam kijelenteni azt, ha a folyó évi biztosítások a kellő pénzügyi eredményre fognak vezetni, épen a községek háztartásának elősegítése és könnyítése végett nem fogok késni törvényjavaslatot terjeszteni a t. ház elé oly értelemben, hogy azok a közvetett adókban nagyobb mértékben participáltassanak. Nem bánom, hozzájárulok ahhoz, hogy a sörre nézve ezt előlegezzük és ma adjuk meg e nagyobb beszedési jutalékot, evvel is docu-

Digitized by Google

mentálva Kulman képviselő úrral szemben azt, hogy a söradó szabályozásánál korántsem kizárólag financialis érdekek vezettek; mert méltóztassék meggyőződni, hogy azon participatio, a melyben a községek részesülni fognak a nagyobb beszedési jutalék czímén, sokkal többet fog tenni, mint az a pénzügyi eredmény, a melyet a magán sörfogyasztás megadóztatása fog eredményezni. Kérem tehát a t. házat saját részemről is, hogy e módosításhoz hozzájárulni méltóztassék. *(Helyeslés jobb felől.)*

Holló Lajos: A t. ház engedelmével csak röviden akarok reflectálni azokra, a miket a t. pénzügyminister úr mondott; mert hiszen ezek oly elvi jelentőségű kérdések, hogy nem lehet azokat e szakasznál röviden eldönteni.

A t. minister úr azt mondja, hogy a közigazgatási bíróságnak elbírálására nem lehet bízni egy oly dolgot, a mely appretiatio tárgya.

Wekerle Sándor pénzügyminister: Azt nem mondtam, hogy nem lehet!

Holló Lajos: Tehát, hogy nem czélszerű és elvileg nem helyes bíróságra bízni ezen kérdés eldöntését. Ezzel szemben csak arra a tényre vagyok bátor hivatkozni, hogy a kereseti adó nagyon is apretiatio tárgya, mert hogy valakinek mennyi a jövedelme, azt mind egyszerűen csak számítások, puhatolózások alapján lehet megállapítani és ebben a nagyon is csak számítási kérdésben, legfelsőbb fokban mégis a pénzügyi közigazgatási bíróság dönt. Másodszor azt méltóztatik mondani, hogy a községek érdeke kívánja meg, hogy a döntés a minister kezében legyen, mert akkor a pénzügyministernek nem állana módjában, oly kíméletesen elbánni a községekkel. No már ennek az igazságát határozottan kétségbevonom, mert hiszen a község csak akkor megy a pénzügyi közigazgatási bírósághoz, mikor a pénzügyminister úr által ráutalt összeget magasnak találja, a község tehát, midőn a pénzügyi közegek méltányosan és helyesen járnak el, nem fog a pénzügyi közigazgatási bírósághoz appellálni, hanem csak akkor, a midőn oly összegről van szó, mely a község viszonyainak meg nem felel, melyre nézve be tudja bizonyítani, hogy nem helyesek azok az adatok, melyeket a pénzügyi közegek előterjesztenek: hogy ily esetben megadjuk a községnek a módot, hogy a közigazgatási bírósághoz mehessen, az épen a községnek érdekében fekszik. De ha másról nem is volna szó, csak még egyre vagyok bátor a t. háznak a figyelmét felhívni, t. i. magára a forma szépségére. Hiszen egy országnak valóban díszére válik az, ha el lehet róla mondani, hogy magánjogi érdekek felett és általában ott, a hol a kincstár és az adózó fél érdeke összeütközésbe jön, bíróságot állít fel és arra bízza a döntést, nem pedig magára az egyik félre: a kincstárra. Méltán ékessége és büszkesége egy államnak, ha a bíróság dönti el a jogvitákat és akár a kincstárról, a hatalmasról, akár a leggyengébbről legyen szó, az államban egyformán védelmet és oltalmat találnak. Ha tehát nem is volna érdeke a községnek — pedig meggyőződésem szerint igenis érdeke — már magának ezen decorumnak a kedvéért is ajánlom módosítványomat elfogadásra. *(Helyeslés bal felől.)*

Wekerle Sándor pénzügyminister: T. képviselőház! A t. képviselő úr — engedelmet a kifejezésért — két tévedésben van. Először tévedésben van arra nézve, a mit én mondtam, mert én azt mondottam: ha a pénzügyi közigazgatási bíróság hoz határozatot, akkor én nagyobb szigorral vagyok kénytelen eljárni azért, mert azt a határozatot változatlanúl végrehajtani kötelességem és utólag akár helyes a megállapított összeg, akár nem, azt le nem irathatom.

Holló Lajos: Ha változnak a körülmények, lehet!

Wekerle Sándor pénzügyminister: Ha változnak sem lehet, mert a bírói ítéletet végre kell hajtani, akár jó, akár rossz; *(Helyeslés jobb felől.)* mert vagy a ministerium határoz, vagy független bíróság és akkor a ministerium nem térhet el e határozattól. *(Helyeslés jobb felől.)*

De egy másik nagy tévedésben is van a képviselő úr, a mely magában véve, ha úgy fogta fel az indítványt, a mint most interpretálta, lehetetlenné teszi annak elfogadását. A mi pénzügyi bíróságunk nem úgy van szervezve, hogy a minister felett hozzon ítéletet. Ez ki van zárva. A mi pénzügyi bíróságunk úgy van szervezve, hogy a minister helyett hozzon bizonyos esetekben ítéletet. Ha tehát a t. képviselő úr ilyen módosítást ad be, mint a hogy most indokolta, ez — engedelmet kérek — de nemcsak ezt a kérdést oldja meg, hanem mellesleg kiforgatja szervezetéből azt az egész bíróságot, a mely — ismétlem — nem úgy van szervezve, mint a miként azt ő értelmezte s a melyet csak úgy vélek fentarthatónak, a mint szervezve van. *(Helyeslés jobb felől.)*

Elnök: Kíván még valaki szólani? Ha senki sem kíván szólani, a vitát bezárom.

Következik a szavazás. Miután a 4. szakasz szövege, úgy, a mint van, egyáltalán megtámadva nem is lett, gondolom, méltóztatnak hozzájárulni, hogy azt elfogadottnak jelentsem ki. *(Helyeslés.)*

Következik azon két javaslat, a mely mind a kettő az eredeti szöveg után volna beiktatandó.

Digitized by Google

Holló Lajos képviselő úr javasolja a következő hozzátoldást.

Szederkényi Nándor jegyző (*olvassa*): A 4. §. végéhez tétessék: »azon kivétellel, hogy ráutalás esetében legutolsó fokban a pénzügyi közigazgatási bíróság dönt.«

Elnök: A kérdés tehát az, t. ház, méltóztatik-e elfogadni a 4. §. végére Holló Lajos képviselő úr által javasolt ezen hozzátételt, igen vagy nem? (*Igen! Nem!*) Kérem azon képviselő urakat, a kik a Holló Lajos képviselő úr által javasolt hozzátételt elfogadják, szíveskedjenek felállani. (*Megtörténik.*) Gondolom, kimondhatom, hogy ez kisebbség és így a módosítás, illetőleg pótlás elesik.

Javasolja Deésy Zoltán képviselő úr, hogy a már elfogadott szöveghez pótlás tétessék.

Szederkényi Nándor jegyző (*olvassa*): A 4. §.-hoz második bekezdésképen irassék: »Azonban a söritaladó községenkinti biztosításánál megváltás esetén a kezelési költségek czímén a község által élvezett jutalékra nézve a bor- és húsfogyasztási adó ide vonatkozó határozatai nyernek alkalmazást.«

Elnök: A kérdés az: méltóztatik-e a már elfogadott 4. §-hoz ezen itt felolvasott pótlást elfogadni, igen vagy nem? (*Igen! Felkiáltások bal felől: Hiszen a minister is elfogadta!*)

Kérem azokat, a kik elfogadják, méltóztassanak felállani. (*Megtörténik.*) A ház elfogadja és így a 4. §. a Deésy képviselő úr által ajánlott pótlással fogadtatik el.

Josipovich Géza jegyző (*olvassa az 5. §-t*).

Elnök: Méltóztatnak elfogadni?

A ház elfogadja az 5. §-t.

Josipovich Géza jegyző (*olvassa a 6. §-t*).

Elnök: Kíván valaki szólni?

Wekerle Sándor pénzügyminister: T. ház! Deésy Zoltán képviselő úrnak a 4. §-hoz beadott módosítása félreértések elkerülése végett azt teszi kívánatossá, hogy a szeszitalmérési adóra kimondjuk, hogy itt a magasabb százalékot alkalmazni nem kívánjuk és azért bátor vagyok azt a módosítást beadni, hogy a szakasz végére tétessék: »avval a kivitellel, hogy a szeszitalmérési adó után a községeknek adandó beszedési jutalék csakis az eddigi mérvben állapíttassék meg.« (*Helyeslés.*)

Elnök: Méltóztatnak elfogadni? (*Elfogadjuk!*) A t. ház a 6. §-t a pénzügyminister úr által javasolt hozzátoldással méltóztatik elfogadni.

Josipovich Géza jegyző (*olvassa a 7. §-t*).

Elnök: Méltóztatnak elfogadni? (*Elfogadjuk!*) A ház elfogadja.

Josipovich Géza jegyző (*olvassa a 8. §-t*).

Szederkényi Nándor jegyző: Linder György!

Linder György: T. ház! Én tulajdonképen nem a 8. §-hoz akarok szólni, hanem ezen szakasz után egy új szakaszt kívánok javasolni. (*Halljuk!*)

Az 1875: XXVIII. tcz. intézkedik a borfogyasztási adó kivetése és beszedése iránt és megállapítja azt az eljárást, hogy minő módozattal és minő módon állapíttassék meg a községekben a borfogyasztási adó. Előbb említette Holló Lajos t. képviselőtársam, hogy milyen aránytalan, különösen az az átalányszerű összeg, melyet a pénzügyi kormányzat kiró a községre, különösen most, midőn a phylloxera, lehet mondani szőlőinknek 70 százalékát elpusztította. Évekkel azelőtt, midőn bor termett és a pénzügyi közegek bizonyos átalányt kiróttak a községre, sokszor tekintet nélkül arra, hogy az az átalány megfelelt-e a borfogyasztás arányának vagy nem, a községek mégis elfogadták az átalányt, rendesen abból az okból, mert nem akarták, hogy bérbeadassék és a bérlők zaklatásainak ki legyenek téve; de most, midőn a bortermés megapadt és lehet mondani, hogy sok községben nincsen bor: a pénzügyi közegek mégis kivetik az átalányt és miután a község nem fogadja el, következik a bérbeadás, azután következik a ráutalás és ilyen esetekben a község nolle velle abba a kényszerhelyzetbe jut, hogy meg kell fizetnie az adót oly fogyasztás után, a mi tényleg nem létezik, mert a községben megszünt a fogyasztási alap. (*Úgy van! bal felől.*)

Miután pedig a t. minister úr előbb határozottan kijelentette, hogy hajlandó oly községekben, hol az átalány ráutalásként történik és nincs alap, nincs fogyasztás, intézkedést tenni, hogy a beszedetlen összeg leírásba hozassék és miután a szavak elröpülnek és a minister urat egy oly minister válthatja fel, a ki ezen felfogást nem osztja, a következő új szakaszt vagyok bátor a t. háznak elfogadásra ajánlani: (*Halljuk! Halljuk!*)

»Ha valamely községre a borfogyasztás után járó italadó ráutaltatik s az illető község fogyasztási alap hiányában a reá kirótt italadót kivetni, illetőleg beszedni nem tudja, az esetben a község a pénzügyministertől a beszedhetetlen italadó törlését kérheti. A pénzügyminister az ily község kérvénye alapján, ha a tényállás valóságáról meggyőződött, a községre ráutalt, de beszedhetetlennek bizonyúlt italadó összegét leírásba hozza.«

Elnök: Kötelességem a t. képviselő urat megkérdezni, hogy a 8. §. után kívánja-e ezt, mint 9. §-t felvenni.

Linder György: Utána, mint új 9. §-t!

Elnök: Kíván-e még valaki szólni?

Digitized by Google

Wekerle Sándor pénzügyminister: T. ház! Miután magam sem tagadhatom, hogy van jelentősége azon szavaknak, hogy a »verba volant, scripta manent« és másrészt azon igazságnak is, hogy a ministerek nem mindig manent, *(Derültség.)* megfelelve azon igéretnek, a a melyet tettem, hozzájárúlok a módosításhoz. *(Helyeslés.)*

Elnök: Miután a 8. §. meg nem támadtatott, kijelentem, hogy az eredeti szövegében elfogadtatik.

Javaslatba hozatott egy új 9. §. Kérdem a t. házat, méltóztatik-e azt elfogadni, igen vagy nem? *(Igen!)* Kijelentem, hogy az elfogadtatik.

Következik a régi 9. §, most 10. §.

Josipovich Géza jegyző *(olvassa a régi 9. §-t).*

Görgey Béla: T. ház! A 9. §. *c)* pontja 3. és 4 dik bekezdésében mindig a kizárólagos szeszkimérési jogosúltság bérlőjéről van szó. A 2-ik alinea pedig azt mondja, hogy a kizárólagos szeszkimérési jogosúltság a vármegyék területére érvényesíthetők. Tisztán szabatosság és félreértés kikerülése szempontjából azon stylaris módosítást nyujtom be a *c)* pont második bekezdéséhez, hogy a »területére« és az »is« szók közé tétessék »bérbeadás utján«. A mikor a szöveg ekképen fog hangzani: »Kivételesen, de legfölebb négy vármegyében a kizárólagos szeszitalmérési jogosúltság a vármegyék egész területére bérbeadás útján is érvényesíthető.«

T. ház! Minthogy a régi 9., most 10. §. után egy új szakaszt kívánok indítványozni, méltóztassék megengedni, hogy ezt az új szakaszt most hozzam javaslatba, hogy ne kellessék még egyszer felszólalnom. *(Halljuk! Halljuk!)*

Már az általános vita alkalmával jeleztem, hogy indítványt fogok tenni abból a czélból, hogy valamint a bornál, úgy a szesznél is a magánfogyasztás töröltessék el.

Nem akarok hosszasabban kitérni azon elvi szempontokra, a melyek ezen kérdés tárgyalásánál engem vezetnek: a szabadelvűségre, a közteherviselésre stb.; csak röviden jelezni akarom, hogy ez a magánfogyasztás tulajdonképen mily helyzetben van. A magánfogyasztás az igen t. pénzügyminister úrnak az italmérési adóreform tárgyában tartott enquetben tett nyilatkozata szerint mindössze 8000 hektoliterre terjedévenkint, a mi az államkincstár bevételei tekintetében összesen 120.000 forint évi hozamot jelent.

Tapasztalataim szerint, melyeket e téren szereztem, oly vidékeken, hol igen sok szesz fogy a gazdaságban, egy katasztralis hold föld körülbelül egy fél liter absolut szesz, vagy egy vagy másfél liter vegyített szesz, azaz pálinka regiejével van megterhelve. Ennek italmérési adója holdankint nem több hat vagy hét krajczárnál. Ez oly csekély összeg, mely a a gazdasági regiet tetemesen nem emeli. Minthogy először igen csekély összegről van szó, de másodszor a borra nézve már úgy is döntöttünk oly irányban, hogy a magánfogyasztás eltörültessék és minthogy harmadszor meggyőződésem szerint épen ez a szeszmagánfogyasztás lesz a legelső és legnagyobb akadálya annak, hogy a szeszitalmérési adó végleges reformja eszközölhető legyen: ennélfogva bátor vagyok elfogadás végett egy új szakaszt ajánlani. Remélem, hogy lesz a képviselőháznak elég tagja, a ki félretéve minden más tekintetet, elveinek consequentiáját a szavazásnál le fogja vonni. *(Felkiáltások a bal- és szélső baloldalon: Halljuk! Halljuk!)*

Elnök: Kíván-e valaki szólni? *(Felkiáltások: Halljuk az új szakaszt!)*

Szederkényi Nándor jegyző *(olvassa:)* A régi 9., most új 10. szakasz után iktattassék be új 11. szakaszúl a következő: »A szesz magánfogyasztás megszüntetése. Az 1890. évi XXXV. tcz. 9. §. második bekezdésében foglalt jogosítványok hatálya a jelen törvény életbeléptével megszünik.«

Kulman János: T. ház! Ezen módosítvány, melyet Görgey Béla t. képviselő úr benyujtott, némi összefüggésben áll az én módosítványommal, melyet a 10. szakasznál szándékoztam beterjeszteni az 1890. évi XXXVI. tcz. némely határozmányainak módosításáról. Görgey Béla t. képviselőtársam módosításával megelőzött, de méltóztassék nekem megengedni, hogy arra nézve észrevételeimet mégis megtegyem. *(Halljuk! Halljuk!)*

Nem szándékozom az igen t. ház becses figyelmét hosszabb időre igénybe venni, mert azt hiszem, hogy ama t. képviselőtársaim, a kik különösen a felső-magyarországi viszonyokat ismerik, meg vannak győződve arról, hogy a megtámadott törvénynek rendelkezései a mezőgazdákra károsak és igazságtalanok és merek számítani arra, hogy azon t. képviselőtársaim, a kik a felső-magyarországi kerületeket képviselik: támogatni fogják ezen helyes módosítást.

A ki mezőgazdasági viszonyainkat ismeri, tudni fogja, hogy a szeszadónál bevételezett többlet leginkább mezőgazdáinkat terheli; tehát azok nagy részben hozzájárulnak az államháztartás egyensúlyának helyreállításához, a nélkül, hogy ezért compensatioképen bármit is kaptak volna, mert hiszen a gabona ára, daczára annak, hogy a magas szeszadók folytán a munka sokkal drágább, hasonló körülményeik és aratási

Digitized by Google

viszonyaik nem nagyobbak, mint volt annak előtte.

Az 1890. évi XXXVI. tcz. életbeléptetése előtt a mezőgazdák legalább abban az előnyben részesültek, hogy a saját szükségleteikre való szeszt italmérési adótól mentesen beszerezhették és pedig egy akó, vagyis 56 liter mennyiségben. A törvényhozás azonban a mezőgazdákat ezen előnyüktől is megfosztotta és olyan feltételekhez kötötte a szeszszükségletek beszerzését, a melyek a gyakorlati életben nem teljesíthetők. Én concret adatokkal szolgálhatok a t. pénzügyminister úrnak arra nézve, hogy kivált Szepesmegyében egész községek elutasítottak ebbeli kérelmükkel, mert nem tettek eleget — a törvényben különben elő nem írt — feltételeknek.

Nem akarom továbbá fejtegetni azt a számtalan elmarasztalást, a melyekkel a szegény mezőgazdák az 1890: XXXVI. tcz. életbeléptetése után nem annyira rosszakaratból, mint inkább a törvény nem tudásából elkövetett jövedéki kihágások miatt sujtattak és csak egy concret esetet akarok felhozni, a mely bizonyára érdekelni fogja Kubinyi Géza t. képviselőtársamat, mert hiszen épen az ő egyik választóját sujtotta a törvény, a ki az 1890: XXXVI. tcz. életbeléptetése után csak egy nappal később 88 liter szeszt vett, akkor, mikor a szolgabíróval az illető törvény még közölve sem lett; midőn a községben még senki sem tudta, hogy a régi állapot meg lett változtatva, ez 124 frt és néhány krajczár birsággal rovatott meg. Nem csoda tehát, ha a szegény mezőgazda, a ki sovány földjének jövedelméből alig élhet meg, vándorbothoz nyúl, ha több évi keresetét ilyen nem saját hibájából elkövetett kihágásért veszti el. Nem elég, hogy a mezőgazdák a szeszadó legnagyobb contingensét fizetik, még a szeszitaladóból is a legnagyobb összeget viselik. Szerény nézetem szerint ugyan törvényesen, mert ezt a törvény rendeli, hanem igazságtalan. Mert az 1888: XXXV. tcz. szerint a kincstár nem kártalanította a mezőgazdáktól elvont előnyöket, t. i., hogy 56 literig szeszmennyiséget beszerezhessenek. A törvényben foglalt ezen megszorítás jelentékenyen megnehezíti a mezőgazdák helyzetét és én mindezek tekintetbe vételével a t. előadó úr tegnapelőtti szakszerű előadása daczára megmaradok azon meggyőződésem mellett, hogy az általam neheztelt törvényes intézkedések nagyban elősegítették a kivándorlást. *(Igaz! Úgy van! bal felől.)*

A t. előadó úr szíves volt hozzám a következő felszólítást intézni *(olvassa)*: »Én felkérek mindenkit, tartson a maga körében enquêtet. Megmondom, hogy hogyan. Nagyon egyszerű. Nézzen körül ismerősei között, mert fájdalom, mindenkinek vannak ismerősei, a kik tönkrementek. Méltóztassék az okokat vizsgálni, hogy mi idézte elő tönkrejutásukat? Nem mondom, hogy sehol, de igen ritka esetben s mindig a legutolsó helyen fogják az adót találni egymagában.«

Én megfogadtam tanácsát és iderendeltem egy pár practicus mezőgazdát és velük ezt a kérdést megvitattam. Azon szerencsés helyzetben vagyok, hogy a tanácskozás eredményét a t. házzal a következőkben közölhetem *(olvassa)*:

»A felső-magyarországi mezőgazdasági viszonyok tekintetbe vételével egy mezőgazda átlag 4—5 hold földdel bir: egy hold földnek tiszta jövedelme 1 frt 20 kr. — 7 frt 80 krban van megállapítva és így átlag 3 frt 80 krra tehető, melyből a földadó czímén 97 kr. levonandó, marad átlagos tiszta jövedelem 2 frt 83 kr.

Az 1888: évi XXXV. tcz. életbeléptetése előtt a szesznek forgalomba bocsátott ára átlag 30 krt tett ki literenkint, most pedig 60 krt.

Egy hold föld megmívelése, beleértve a szántást, vetést, kaszálást, betakarítást és cséplést, 10 férfi napszámot igényel és miután a napszám egy része szeszben fizettetik, mely személyenkint és naponként egy fél literre tehető, annálfogva egy hold földnek megmívelése most drágább 1 frt 50 krral és ha hozzászámítjuk a hús árában az utolsó időben a marhatenyésztésnek 32%-al történt csökkenése folytán beállott árkülönbözetet, mely egy napra csak 6 krra és tíz napra 60 krra tehető, a költségtöbblet egy hold földnél 2 frt 10 krra rug, maradt tehát a mezőgazdának az átlagos tiszta jövedelemből csak 73 kr., vagyis 5 holdnál 3 frt 65 kr. Hogy miként lehessen egy mezőgazdának családjával 3 frt 65 krból megélnie, ezt fejtse meg a tisztelt előadó úr.«

Mikép lehet ebből egy családos embernek megélnie, azt fejtse meg a t. előadó úr. *(Helyeslés bal felől.)*

Én azt hiszem, hogy ezen adatok eléggé bizonyítják, hogy szeszadó-törvényeink nagyon is megnehezítik a mezőgazdák helyzetét és hogy ez reájuk nézve életkérdés, hogy legalább a saját szükségletükre szükségeltető szesz-beszerzés törvény által nyujtott kedvezményben nyujtassék. Megengedem, hogy a mezőgazdáknak nyujtandó azon előny némi befolyással lesz az italmérési jog bérbeadása által elérendő eredményre, de ez a kevesebblet nem lehet oly nagy, hogy az államháztartás egyensúlyát megzavarhatná.

A t. pénzügyminister úrnak rendelkezésére áll egy eszköz, a melyet az előbb említettem, a melynek alkalmazása esetén, ezen netalán előálló kevesebblet pótolható lesz. Vonja meg a t. minister úr a kereskedőktől azon jogo-

Digitized by Google

sultságot, hogy ők is szeszt árulhassanak. Ezt most annyival inkább megteheti, mert a kizárólagos italmérési jognak részbeni megszüntetése folytán az iparnak valami nagy kárt okozni nem fognak, de a vidéken, a hol a joggyakorlás csakis visszaélésekre szolgáltat okot, a mely az államot ezer meg ezer forinttal megkárosítja, ott ezen megszüntetés a kincstár bevételeit tetemesen nevelni fogja.

Ha Görgey Béla t. képviselőtársam indítványa oda concludál, a hová módosítványommal én jutni óhajtok, *(Felkiáltások a jobboldalon: Épen ellenkezőleg!)* akkor ezt pártolhatnám. Az én indítványomat úgy szövegeztem, hogy az 5. §. második bekezdésének hatályon kivül való helyezésében megengedtetik a mezőgazdáknak, hogy 50 liter, vagy azt meghaladó mennyiségben szeszt italmérési adótól mentesen külön bejelentés nélkül is beszerezhessenek.

Görgey Béla t. képviselőtársam indítványa, ha jól értettem, odairányúl, hogy az 1890: XXXVI. tcz. 5. §-a második bekezdése hatályon kivül helyeztessék. *(Közbeszólások a jobboldalról: Ez már megszüntnek tekintendő!)* Ha ezen kedvezmény hatályon kivül helyeztetik, tekintve, hogy törvényeinkben sehol sem látok oly intézkedést, mely szerint mezőgazdáink nem szerezhetik be saját szükségletöket a megengedett mennyiségben adómentesen, akkor maradna az előbbeni állapot.

Horánszky Nándor: Maradjon az indítvány is. *(Derültség.)*

Kulman János: Én maradok az indítványom mellett. Azon esetben pedig, ha a t. pénzügyminister úr és a képviselőház nem fogadná el az általam ajánlott módosítást, engedje meg a t. ház, hogy egy második módosítást is mindjárt előterjeszszek. *(Általános derültség.)* Ezen módosítvány röviden igy hangzik: »Hatályon kivül helyeztetik az 1890: XXXVI. tcz. 5. §. második bekezdésének második része és pedig ezen szó után: »részesülnek« tétetnék, hogy: »a mezőgazdák, ha akarják szükségletöket 100 liter mennyiségben beszerezni, tehetik és nem kötelesek a pénzügyi igazgatóság engedélyét kikérni«, a mely most nekik lehetetlenné teszi a beszerzést.

Vagy az egyik, vagy a másik módosítást kérem a t. háztól. *(Általános derültség.)*

Görgey Béla: T. ház! Miután Kulman János t. képviselőtársam nem a 9, hanem a 10-ik szakaszhoz szólott, talán nem lesz külön engedélyre szükségem, hogy az ő állításaira vonatkozólag néhány megjegyzést tegyek. *(Halljuk! Halljuk! a jobboldalon.)*

T. képviselőtársam egészen félreértette indítványomat, mert az határozottan épen az ellenkezőt tartalmazza, mint a mit ő állított; mert én épen azon szabadalmat akarom eltörülve látni, a melyet ő a mezőgazdák hasznára fentartatni kíván.

Nézzünk a kérdésnek szemébe. *(Halljuk! Halljuk! a jobboldalon.)*

Hogy t. képviselőtársam adatai mennyi hitelességgel bírnak, azt vitatni és kutatni nem akarom. De elfogadom azt, a mit mondott, hogy minden egyes hold föld megművelésére 10 férfinapszám kivántatik és minden napszámos részére egy fél liter pálinka számítandó. Minthogy Magyarországnak 25 millió katasztralis hold szántóföldje van, ez 1,250.000 férfinapszámot igényelne és minden munkásra félliter szeszt számítva, szükséges volna 625.000 hektoliter szesz, a minek italmérési adója kitesz 937.500 forintot. Már most, ha ezt a kedvezményt nem csupán a szepességi mezőgazdákra kivánja kiterjeszteni a képviselő úr, hanem — mint hiszem — úgy akarja, hogy ez egyaránt szóljon az egész országban mindenkire, a kedvezmény egész eredménye az, hogy az állam szesz-italmérési adó czimén egy garast sem kap. Eltekintve attól, hogy az ilyen jogosítvány, mint előbbeni felszólalásomban mondtam, teljesen illusoriussá is teszi a szesz-italmérési adó hozamát, sőt a végleges rendezésnek, a végleges italmérési adótörvény megalkotásának akadályozója lenne, nem fogadhatom el Kulman képviselőtársam indítványát s a magamét kérem elfogadni. *(Helyeslés jobb felől.)*

Elnök: Kíván még valaki szólani?

Gaal Jenő: T. ház! Előttem szólott t. képviselőtársunk megmagyarázta módosítványát és most már semmi kétség sem fér ahhoz, hogy ő az 1890: XXXVI. tcz. 5-ik §-ában a mezőgazdáknak adott azon kedvezményt, mely szerint ők 100 literen felül háznépük és cselédségük számára italadó-mentesen szerezhetik be e szeszt, meg akarja szüntetni.

Hát, t. ház, a ki mezőgazdasági munkásviszonyainkat az alföldön és a felföldön egyaránt ismeri, csodálkozni fog azon indokokon, a melyeket t. képviselőtársunk felhozott e kedvezmény megszüntetésére nézve. Épen az előbb Kulman János képviselőtársunk adatokat hozott fel, melyek szerint a Felföldön a napszámnak egy jelentékeny része természetben és pedig italban rovatik le. Már most, ha ezen a napszám ily jelentékeny alkotó részét képező szolgáltatást még adóval kívánjuk megterhelni, mindenesetre sokkal kedvezőtlenebbé teszszük a Felföldön a munkásviszonyokat. *(Úgy van! Úgy van! bal felől.)* Nem is hiszem, hogy a háznak nagyon sok olyan tagja akadna, a ki ezen kedvezményt eltörölné, ettől a gazdákat megfosztani kívánná. És megvallom őszintén, nem látom ebben semmi akadályát annak, hogy a szeszitaladó véglegesen

Digitized by Google

és helyesen szabályoztassék. A t. képviselő úr előadásából ugyan nem értettem meg — ő csak magát az indokot említette, de bővebben nem fejtette ki — és én nem is vagyok képes felfedezni azt a fontosságot, melyet ő ennek az akadálynak az általa eléretni kívánt czél szempontjából tulajdonít. *(Helyeslés bal felől.)*

De ha ezt nem fogadhatom el, nem járulhatok Kulman t. képviselőtársam azon felfogásához sem, hogy a kereskedőtől pedig a szeszárúlást meg kellene vonni. Hiszen én nagyon méltányolom az ő indokait, a melyek abban állanak, hogy ő a visszaéléseket, melyek ez úton netán lábra kaphatnak, meg akarja szüntetni. De én azt hiszem, a t. képviselőtársam indítványa jobban megtámadja, mint sem védi a szesztermelés érdekeit, mert hiszen annak érdekében az áll, hogy a fogyasztás lehetőleg nagy legyen, már pedig igen jelentékeny mértékben megcsappantaná a fogyasztást az, ha a kereskedőktől — a kellő ellenőrzési rendszabályokat természetesen mindig fentartva és alkalmazva — a szeszárúlást megvonni kivánnók.

Ennélfogva én a két indítvány egyikéhez sem járulhatok. *(Helyeslés bal felől.)*

Szederkényi Nándor jegyző: Holló Lajos!

Holló Lajos: T. ház! *(Zaj. Halljuk!)* Kizárólag Görgey t. képviselő úr felszólalására vagyok bátor részemről néhány megjegyzést tenni azon okból, mert az általános tárgyalás alkalmával én voltam egyike azoknak, a kik az általános fogyasztás megadóztatásának behozatalát hangoztatták és t. képviselőtársam már akkor következetlenséggel vádolt engem, hogy én nem vonom le a consequentiákat álláspontomból, midőn nem akarok eltörölni minden kivételt és ma is hivatkozott arra, hogy ő tudja azt, hogy mindenki le fogja vonni elveinek consequentiáit, midőn ily kivételek eltörléséről van szó. Hát én azt hiszem, t. ház, én is tartozhatnám azok közé, a kik az általános fogyasztás megadóztatását kívánják és így nekem is el kellene fogadnom képviselőtársam indítványát. De miért nem lehet azt tennem? Azért, mert a pénzügyminister úr is megmondotta már, hogy az általános fogyasztás behozatala csak ott lehetséges, hol alacsony adótételek állapíttatnak meg. Nem lehet magas adótételt alkalmazni minden nemű fogyasztásra, *(Élénk helyeslés a szélsőbalon.)* magas adótétel csak úgy állhat meg, hogy az életkövetelte kivételeket megállapítjuk, mert a szőlősgazdák nem fogják ugyanazt a magas adó tételt fizetni, melyet a kiméréssel foglalkozk fizetnek, a mezőgazdasággal foglalkozók szintén nem fizethetik ugyanazt a tételt, a melyet a korcsmárosok. Olyan ez, mint a zónarendszer, ha azt akarjuk, hogy a közlekedésben minden kivétel és kedvezmény eltöröltessék, méltányos és alacsony viteldíjakat kell megállapítani és akkor fizessen mindenki kivétel és kedvezmény nélkül. Ez a helyes adózási rendszer, ezt követeltem én. De mikor ezt követeltem, a képviselő úr elfelejtette a legfontosabbat, azt t. i., hogy alacsony adótétel állapíttassék meg. A képviselő úr épen ebben nem vonja le a helyes következtetést. Minthogy most nincs alacsonyabb adótétel, minthogy a pénzügyminister úr szerint is a reform abban fog állani, hogy alacsony tétel mellett az általános fogyasztás vonatik megadóztatás alá, a termelési adó némileg fokoztatik, a monopolium pedig kiterjesztetik: azért tehát mindaddig, míg ez be nem következik, részemről csak tiltakozom az ellen, hogy valaki az általános fogyasztás elve mellett foglaljon állást és minden kivételeket magas adótétel mellett is el akarjon törülni. Ez okból nem fogadom el a t. képviselő úr módositványát. *(Élénk helyeslés a szélsőbalon.)*

Wekerle Sándor pénzügyminister: T. ház! Görgey képviselő úr két módosítást adott be. Az első vonatkozik a 9. §. egyik bekezdésére, a hol négy megyéről van szó és a hol e kifejezést »érvényesíthető«, a »bérbeadható« szóval kívánja pótolni. E tekintetben lényeges differentia nincsen, ezt csak stylaris módosításnak tekintem és ezért hozzájárulok.

Sajnálattal nem járulhatok azonban hozzá a képviselő úr második módosításához, mely azt czélozza, hogy a mezőgazdák által saját szükségletökre beszerezhető adómentes szesz korlátoltassék vagy megszüntettessék, nem járulhatok hozzá nem ugyan azon indokoknál fogva, melyeket Kulman képviselő úr felhozott, hanem azért, mert e kedvezmény a mezőgazdákat megilleti és a mezőgazdák más kedvezményének korlátozását az adott viszonyok közt nem tartanám kívánatosnak, azért e módosítást mellőzni kérem. *(Helyeslés jobb felől.)*

Hasonlóképen mellőzni kérem Kulman képsilő úr módosítását is, mert Görgey képviselő úrral ellenkezőleg azt akarja, hogy minden mezőgazdának azon privilegium adassék, hogy a pénzügyigazgatóságok engedélye és ellenőrzés nélkül azon a czímen, hogy mezőgazda, szabadon szerezhesse be a szeszt. Hasonlóképen nem járulhatok hozzá a képviselő úrnak a kereskedőknek korlátozására vonatkozó javaslatához. *(Több hang bal felől: »Nem javaslat az, csak indokolás«.)* Bocsánatot kérek, tehát nem javaslat, de annyira indokolta, hogy az indokolás következése javaslat lesz. Megjegyzem tehát, nehogy »Qui tacet, consentire videtur«, ez indokolást nem oszthatom. A kereskedőket meg kell abban a jogkörben hagyni, mely őket ma a szeszes italok árúlásánál joggal megilleti, de nem szabad

Digitized by Google

ezzel azt engedni, hogy e jogkörön túl terjedő visszaélések következtessenek el. Hogy a kereskedők — értem ez alatt a bejegyzett kereskedőket — zárt edényekben szeszt árulhassanak, ezt korlátozandónak nem tartom. Mert különösen ott, a hol a kizárólagos jog van alkalmazva, ennek ellensúlyozására szükséges, hogy a minősített pálinkafélék a forgalomban meglehetős szabadon meghagyassanak. Ezeknek árúlása természetszerűleg a kereskedők üzletköréhez tartozik. De már azon visszaéléseket, hogy pl. zárt edény alatt azt értik, hogy kukoricza-csutkával tömik be az edényt és palaczkonkint hozzák a szeszt a boltba s töltögetik azután a hordókba és azt mondják, hogy palaczkonkint árulják a szeszt, bocsánatot kérek, minden ilyen visszaélést, a hol a szesz árúlása természetszerűen a kereskedő üzletéhez nem tartózhatik, épen a józan és realis kereskedés érdekében is, korlátozandónak tartok. *(Helyeslés.)* És a mint eddig is elkövettem mindent annak a korlátozására, úgy jövőre még inkább szándékozom az ilyen visszaéléseket korlátozni. *(Helyeslés.)* Kérném tehát Görgey Béla képviselő úr stylaris módosításának az elfogadásával a többi módosítás mellőzését. *(Helyeslés jobb felől.)*

Hegedüs Sándor előadó: T. ház! Miután a a kölcsönös tévedések helyre vannak igazítva és fel vannak világosítva, engedje meg a t. ház, hogy még egy utolsó tévedését Kulman képviselő úrnak helyreigazítsam. Először is azt hiszem, hogy a tett indítványokra nézve tisztában van a t. ház: röviden csak annak kijelentésére szorítkozom, hogy sem megszorítását, sem kibővítését ezen szakasznak a pénzügyi bizottság nevében el nem fogadhatom s ennek következtében Görgey és Kulman képviselő urak módosításait nem fogadhatom el. *(Helyeslés jobb felől.)*

Kulman képviselő úr szavamon akart fogni s nagy hirtelen egy kis enquêtet tartott a mezőgazdasági helyzet tekintetében. Úgy látszik, Budapestről se kellett eltávoznia s már elérte czélját. Csak az a kár, t. képviselő úr, hogy félreértett alaposan, mert az a vita, a mely Horánszky t. képviselő úr között és köztem a középbirtokosságra vonatkozólag folyt, nem alkalmazható egyáltalában sem állításaiban, sem következményeiben az 5 holdas birtokokra nézve. Ennyit erre. A mi pedig azt az 5 holdas birtokost illeti, tudom, hogy annak igen nehéz a helyzete, hanem az a 5 holdas birtokos tiz napszámossal nem dolgozik, az maga műveli meg a maga 5 holdját. *(Derültség jobb felől.)* A t. képviselő úrnak az enquêtje e tekintetben nagy tévedésben van; méltóztassék jobb forráshoz fordúlni.

A másik megjegyzésem az: ha mégis azt állítja, hogy minden napszámosnak félliter pálinkára van szüksége egy nap — úgy-e kérem, ezt méltóztatott mondani? — ebben az esetben nem értem, miért kívánja leszállítani az a 100 liter szeszkedvezményt a gazdákra nézve csak azért, hogy jobban kijőjjenek és illetőleg, hogy olcsóbb legyen reájuk nézve a szesz, mert a ki az ő állítása szerint 10 napszámossal dolgozik . . . .

Kulman János: Nem napszámost, hanem napszámot mondottam!

Hegedüs Sándor előadó: Már engedjen meg, ez megint nem áll, mert öt holdat egy egész esztendő alatt 10 napszámmal meg nem dolgoznak, ez megint a másik túlzás. Csak arra akarok concludálni: ha annyi pálinkát, a mennyit a t. képviselő úr szükségesnek tart arra az esztendőre, illetőleg arra a saisonra — mert ez nem vonatkozik télire, hanem a nyári munkára — adómentesen biztosít a gazdának a törvény maga; ennek következtében tehát ne méltóztassék panaszkodni a pálinkának megdrágítása fölött. Csak ennyit akartam megmondani. *(Helyeslés jobb felől.)*

Elnök: Gondolom, t. ház, a vitát bezárhatom. *(Helyeslés.)* A vita be van zárva.

Következik a szavazás. Beadatott, t. ház, négy indítvány, illetőleg módosítás. Kell, hogy constatáljam, miszerint a t. képviselő urak, első sorban Kulman képviselő úr kezdeményezésére, szorosan véve a 9. és 10. szakaszokat együtt tárgyalták. *(Helyeslés.)* Következésképen, ha már benne vagyunk, szabálytalanul bár, méltóztassanak hozzájárulni ahhoz, hogy együttesen döntessék el e két szakasz, *(Helyeslés.)* annyival is inkább, mert a 10. §., a régi, meg sem támadtatván, ahhoz csak módosítványt jelentett be Kulman képviselő úr. Az egyik módosítás, t. ház, Görgey képviselő úr által nyujtatik be a 9. §. szövegezése kérdésében. *(Elfogadjuk!)* Különben azt gondolom, méltóztatik elfogadni.

Molnár Antal jegyző *(olvassa):* Módosítás a 9. §-hoz. A *c*) pont második alineájában a »területére« és »is« szó közé tétessék: »bérbeadás útján«.

Elnök: Gondolom, kimondhatom, hogy a régi 9. §-t ezen módosítással méltóztatik elfogadni? *(Elfogadjuk!)*

Tehát ezen módosítással lett elfogadva.

Görgey Béla képviselő úr azon javaslatot adta be, hogy a régi 9., most már 10. §. után, mint 11. §., a következő szöveg állíttassék be.

Molnár Antal jegyző *(olvassa Görgey Béla indítványát.)*

Elnök: A kérdés az: méltóztatik-e a t. ház ezen új szakaszt a most már 10. és 11.

Digitized by Google

§-ok közé, mint 11. §-t beiktatni, igen vagy nem? Kérem azokat, a kik e szakaszt elfogadják és beilleszteni kívánják, méltóztassanak felállani. *(Megtörtenik.)* A ház nem fogadja el.

T. ház! A mint már előbb jeleztem, szorosan véve az előző szakaszszal az utána következő 10. §-t, illetőleg most már a 11. §-t is tárgyaltuk. Kötelességemnek tartom jelenteni, hogy a Kulman képviselő úr által beadott módosítás szorosan véve ezen szakaszra vonatkozik és pedig javasoltatik abban az, hogy a 10., most már 11. §-hoz hozzátoldassék a következő szöveg.

Szederkényi Nándor jegyző *(olvassa Kulman módosítványát).*

Elnök: Gondolom, méltóztatik a 10. §-t, a mely most már 11-dik számot nyert, azon szövegben elfogadni, a mely a bizottság jelentésében van, minthogy az meg sem támadtatott. *(Elfogadjuk!)*

Tehát elfogadtatott.

A kérdés az: méltóztatik-e az elfogadott szakaszhoz még felolvasott szöveget hozzátenni, igen vagy nem?

Kérem azokat, a kik elfogadják, szíveskedjenek felállani. *(Megtörténik.)* A ház nem fogadja el.

Végre, t. ház, javasolja Kulman képviselő úr, hogy az eddigi 10., most már 11. §-hoz következő pótlás csatoltassék.

Szederkényi Nándor jegyző *(olvassa Kulman módosítványát.)*

Elnök: A kérdés az, méltóztatik-e ezen megtoldást a már elfogadott 11. §-hoz elfogadni, igen vagy nem? Kérem, a kik elfogadják, méltóztassanak felállani. *(Megtörténik.)* A javasolt szöveg mellőztetett.

Az idő előre haladt. Hátra van még néhány szakasz, minthogy pedig szólásra többen vannak felírva, ennek folytán méltóztassanak hozzájárulni, hogy ez itt most már 11. számot nyert szakasz után a tárgyalást megszakítván, azt a holnapi napon folytassuk. *(Helyeslés.)*

Javaslom pedig, hogy a holnapi ülésnek, a mely 10 órakor fog tartatni, napirendjére a következő tárgyak tűzessenek ki: *(Halljuk!)* ezen be nem fejezett törvényjavaslatnak folytatólagos tárgyalása; továbbá a közlekedésügyi bizottság 117. sz. jelentése, a szentes-hódmezővásárhelyi vasútra vonatkozólag; azután a közlekedésügyi bizottság 115. sz. jelentése az eperjes-bártfai vasútra vonatkozólag; azután a gazdasági bizottság 120. sz. jelentése a képviselőház julius és augustus havi költségvetésére vonatkozólag; azután a könyvtári bizottság 119. sz. jelentése a képviselőház könyvtárára vonatkozólag kötött könyvkötői szerződés tárgyában és végre a kérvényeknek azon része, a mely a 3. sorjegyzékbe van foglalva.

Méltóztatnak hozzájárulni? *(Helyeslés.)* Ekkép az ülés ideje és napirendje meg lévén állapítva, az ülést bezárom.

(Az ülés végződik d. u. 2 óra 5 perczkor.)

Digitized by Google

83. ORSZÁGOS ÜLÉS

1892. évi julius hó 5-én, kedden

B. Bánffy Dezső elnöklete alatt.

Tárgyai: Elnöki jelentés Mező-Szilvás, Nagy-Ikland és Ó-Solymos községek kérvényeinek a kérvényi bizottságtól való visszakérése és az illető alispánhoz küldése iránt. — Kérvény benyujtása. — Az állami italmérési jövedékre vonatkozó törvény módosításáról szóló törvényjavaslat tárgyalása. — A szentes-hódmezővásárhelyi vasútról szóló törvényjavaslat — és az eperjes-bártfai vasútról szóló előterjesztés tárgyalása. — A gazdasági bizottság jelentésének tárgyalása a ház julius és augusztus havi költségvetése tárgyában. — A könyvtári bizottság jelentése a könyvkötői munkák tárgyában. — A kérvényi bizottság jelentésének tárgyalása a kérvények 3. sorjegyzékéről. — Napirend.

A kormány részéről jelen vannak: Wekerle Sándor, Josipovich Imre.

(Az ülés kezdődik d. e. 10 órakor.)

Elnök: Méltóztassanak helyeiket elfoglalni, az ülést ezennel megnyitom. A mai ülés jegyzőkönyvét gr. Esterházy Kálmán jegyző úr fogja vezetni. A javaslatok mellett szólni kívánókat Josipovich Géza, az azok ellen jelentkezőket Szederkényi Nándor jegyző úr fogja jegyezni.

Olvastatik a tegnapi ülés jegyzőkönyve.

Gr. Esterházy Kálmán jegyző *(olvassa a június hó 4-én tartott ülés jegyzőkönyvét.)*

Elnök: Kérdem a t. házat, van-e megjegyzés a jegyzőkönyvre? *(Nincs!)* Ha nincs észrevétel, a jegyzőkönyvet ezennel hitelesítettnek jelentem ki.

Jelentem a t. háznak, hogy Mező-Szilvás, Nagy Ikland és Ó-Solymos Kolozs vármegyei községbeli volt úrbéreseknek folyó évi junius hó 15-én tartott ülésben 1191. 1192, és 1193 jegyzőkönnyvi szám alatt a kérvényi bizottságnak kiadott kérvényeit a bizottságtól visszakértem, miután Simó Lajos országgyűlési képviselő azok ellenjegyzését nem ismerte el, minek folytán a kérvények az illető alispánhoz további eljárás végett el fognak küldetni.

Azt hiszem, hogy a t. ház ezen jelentésemet tudomásúl venni méltóztatik.

Bemutatom Boross József római katholicus kántortanító és társainak Iványi Béla országgyűlési képviselő által beadott kérvényét, a tanítói fizetések rendezése tárgyában.

Tárgyalás és jelentéstétel végett kiadatik a közoktatásügyi bizottságnak.

T. ház! Az elnökségnek több jelenteni valója nincs. Miután bizottsági jelentések sincsenek, áttérünk a napirendre és pedig a hol elhagytuk a tárgyalást, »az állami italmérési jövedékre« vonatkozó törvényjavaslat tárgyalásánál következik a 11. §., a mely az új betoldás következtében most már a »12« számot nyerte.

Josipovich Géza jegyző *(olvassa a régi 11. §-t).*

Elnök: Kíván-e valaki szólani?

Josipovich Géza jegyző: Bernát Béla!

Bernát Béla: T. ház! A tárgyalás alatt levő törvényjaveslat 11. §-a szerint a »pénzügyminister által rendeleti úton megállapítandó feltételek mellett megengedtetik, hogy ama szesz, a mely a bor szesztartalmának emelése végett

Digitized by Google

felhasználtatik, a szesz-italmérési adó alól fölmentessék«.

Az 1890: XXXVI. tcz. 5. §-ának végre hajtására vonatkozó utasítás 5. pontja alatt foglalt rendelkezések alapján eddig is meg volt engedve, hogy a szesz 100 liternyi vagy ezt meghaladó mennyiségben az ugyanazon községben, vagy beszedési körzetben lakó szeszfőzőktől, szabadraktár-tulajdonósoktól, liquuer- és rumgyárosoktól vagy engedélyes szesz nagykereskedőktől saját használatra italmérési adótól mentesen külön engedély nélkül legyen beszerezhető.

E rendelkezéseknek azonban az a nagy hátránya van, hogy csupán bizonyos szeszmennyiség beszerzése volt megengedve; továbbá pedig, hogy csak az ugyanazon községben lakó szeszfőzőktől lehetett ezt a szeszt beszerezni és így ezen kedvezményt, például a hegyaljai községek legnagyobb része, a hol ily szeszfőzők nem laknak, igénybe nem vehette. Ebből következik, hogy ily föltételes kedvezményeknek a gyakorlati életben sokszor vajmi kevés jelentősége van.

Szerény nézetem szerint a szőnyegen levő törvényjavaslat említett szakasza szerint az ily szesz úgy a mennyiségre, mint a beszedési körre való tekintet nélkül fog adómentességben részesülni s így nem tartom helyesnek, hogy a törvényhozás feltételekhez kösse ezt a kedvezményt akkor, midőn azt sem tudjuk, hogy miben fog ez a feltétel állani; továbbá hogy ez rendeleti úton állapíttasék meg akkor, midőn erre egyáltalán szükség nincs, mivel az ellenőrzésre és végrehajtásra vonatkozólag a minister úr különben is kap felhatalmazást.

Az előbb volt szerencsém egy concrét példát felhozni arra nézve, hogy ilyen feltételes kedvezményeknek a gyakorlati életben sok esetben mily kevés jelentősége van és én nem óhajtanám, hogy a borkereskedés forgalmának előmozdítására czélba vett üdvös intézkedés a kormány tetszése vagy nem tetszésétől függőleg az esetleges önkény melegágyává és kegyelem kútforrásává fajuljon. Oly intézkedést, mely a kormány önkényének tág kaput nyithat, alkotmányos fogalmaink szerint törvénybe iktatni nem is szabad.

A mai pinczegazdászat nélkülözhetlen kellékét képezi a borok szeszezése, különösen az exportálásra szánt borok versenyképessége és tartóssága érdekében. Ez adó tárgya a minister úr kijelentése szerint is már azért sem lehet, mert az a bor, melyhez a vinage czélra szolgáló szesz vegyült, helyi fogyasztás alá ritkán kerül, mert ez legtöbb esetben nem helybeli kimérésre, hanem exportálásra van előkészítve.

Nem volna ez azért sem megadóztatható, mivel ez a szesz a kiviteli bornak alkatrészét képezi.

De eltekintve ettől, azon szesz, mely fel lesz használva, már különben is meg van adóztatva s pedig magas szeszadóval, mivel ehhez a legfinomabb szesz alkalmaztatik, ha jól tudom, hektoliterje negyvenöt forintjával. És ha hozzá veszszük, hogy e mellett fogasztási adó czímén hectoliterenkint tizenöt forintjával számítva és így a borkereskedőknek e szesz hektoliterje mintegy hatvan forintba kerül akkor, mikor a gyógyszerészek, iparosok és a mezőgazdák igen helyesen szeszadó-kedvezményben részesülnek *(Igaz! Úgy van! Úgy van! bal felől.)* és a külföldi concurrentiát, különösen, ha olasz borokkal leszünk elárasztva, a borkereskedőknek igen nehéz lesz kiállani és ha különösen figyelembe veszszük azon körülményt, hogy Ausztriában az ilyen czélra felhasznált borok különben is adómentességben részesülnek, úgy, hogy egyes borkereskedőket csupán csak a hazafiság tartotta vissza attól, hogy az Ausztrián át szállított borokra nézve a pinczekezelést oda át ne tegyék, a hol még adóvisszatérítésekre is számíthatnak.

Ezekből látható, hogy ezen szesz megadóztatása eddigelé is igen igazságtalan volt és most sincs indokolva, hogy a kérdéses szesz adómentességét még előre nem látott, esetleg önkényszerű feltételekhez kössük. *(Igaz! Úgy van! bal felől.)*

A nép az adók sulya alatt görnyed, *(Igaz! Úgy van! a baloldalon.)* a mi helyzetét a czélba vett új adóemeléssel csakis terhesebbé teszi és ily feltételekhez kötött rendelkezésekkel a zaklatásoknak tárt kaput nyitván, előbb-utóbb elviselhetetlenné fogja tenni.

A minister és az államtitkár urak maguk beismerik azt, hogy ez adónem kezelésénél előfordúlnak visszaélések, melyekre vonatkozólag bátor leszek egy concret esetet felhozni. *(Halljuk! Halljuk!)*

Nevezetesen Tálya nagyközségében az ottani fogyasztási és italmérési adónak bérlője, a ki ezen adónemet 1892. január elsejétől ez év deczember végéig feltétlenül és feltételesen három évre a magas kincstártól bérbevette, az ottani bortermelők, szatócsok és vegyeskereskedőkkel ez adónemek tekintetében, habár nagy károkkal is, de csupán csak azért, hogy az ellenőrzéssel járó zaklatásoktól az itteni bortermelők és szatócsok megmenekűljenek, egyezkedtek és ez egyezség folytán a lakosság az adókat be is fizette.

Midőn a befizetés megtörtént ez év május első napjaiban, nem tudom miért, állítólag, mert a bérlő úr a kincstártól vállalt kötelezettségének eleget nem tett s a pénzügyigazgatóság a kincstári kezelést elrendelte és az adó beszedésére kiküldött kincstári közeg a már teljesített fizetéseket nem acceptálta s azokat újonnan követelte s újból megterhelni kívánta a már

Digitized by Google

egyszer megadóztatott árúczikkeket és kiméletet nem ismerő zaklatásokkal a felvételeket foganatosította.

Megjegyzem hogy a község képviselőtestülete ezen visszaélések tárgyában még május hó első napjaiban kérvényezett a pénzügyigazgatóságnál, én magám is személyesen eljártam a pénzügyigazgatónál, de a múlt hét elejéig az ügy semminemű elintézést nem nyert, pedig már a felzaklatott kedélyek megnyugtatására igen kívánatos lett volna, hogy az ily ügy gyors és kedvező elintézést nyerjen. *(Egy hang bal felől: Két évig hevernek rajta!)*

Wekerle Sándor pénzügyminister: De hogy hevernek!

Bernát Béla: Ezen concret eset, t. képviselőház, igazolja, hogy a nép az italmérési jövedék hasznosításánál mindenféle zaklatásokkal kínoztatik és ezen zaklatásokat sok esetben nem a nép tudatlansága idézi elő és azért nem lehet ezeket a bajokat, ha felhozatnak, a nép nyakába akasztani és nem lehet a népet azért tudatlansággal és közönyösségel vádolni.

Mindezekből csak azt akarom levonni, hogy ilynemű feltételek főkép a kincstár érdekében szoktak rendeletileg megállapíttatni és ez többnyire különféle zaklatásokat is von maga után és így e javaslat ezen szakasza értelmében ezen feltételeket annál kevésbbé volna szabad elfogadni, mivel ezen javaslat már különben is terhes intézkedéseket tartalmaz.

Így például egyet akarok csupán kiemelni, a mi új adóval sujtja azon szőlőgazdákat, a kik kismértékben való elárúsítással foglalkoznak, a mi igen nagy megterheltetés különösen a hegyaljaiakra nézve, mivel ezen megmaradt, különösen aszúbor-készleteiket jobban volnának képesek értékesíteni, de ezen új adó s azon körülmény, hogy azoknak a hasznosítását nem élvezhetik, mert a kimérés engedélyezése sok után járással, huzavonával és költséggel jár, természetesen azoknak az értékesítését igen megnehezíti. A phylloxera pusztításai következtében a bortermelők legnagyobb része már koldusbotra jutott.

A nemzet törvényhozó testületének és a kormánynak mindent meg kellene tenni, hogy ezek ne legyenek kénytelenek hazájukat itt hagyni és idegen hazában kenyeret keresni és minden irányban kedvezményeket kellene nyújtani, a melyek a szőlő- és bortermelés előmozdítására és az ezzel foglalkozó nép helyzetének megkönnyítésére szolgálnak, nem pedig zaklatási rendszerrel helyzetüket sulyosbítani.

Mivel tehát a kérdéses szakaszban foglalt feltételektől függő intézkedésekre semminemű szükség nincsen, de még azt sem tudjuk, mik lesznek ezek a feltételek és azt sem tudjuk, vajjon ezen feltételek nem fognak-e sulyos megterheléseket tartalmazni és tekintettel arra, hogy a minister úr e tárgyban még nem nyilatkozott, az előadó úr nyilatkozata szerint pedig ezen adómentes szesz biztosíttatik az utasításban megfelelő határozatok kapcsán, a mely utasítások tartalma a t. ház előtt még teljesen ismeretlen és ez iránt felvilágosítást sem a kormány, sem a pénzügyi bizottság javaslatainak megokolásában nem találunk, mert itt csupán csak az ilyen szeszadó mentességéről történik említés; azért én bátor vagyok a minister úrtól e tárgyban felvilágosítást kérni.

Egyidejűleg van szerencsém a következő módosítványt benyujtani, a melynek elfogadására a t. házat kérem. *(Halljuk! Halljuk! Olvassa):*

»Módosítvány. Az állami italmérési jövedékre vonatkozó 1888: XXXV. és 1890: XXXVI. törvényczikkek módosításáról szóló törvényjavaslat 11. §-a — illetőleg most már 12. §-ának — első bekezdése helyett tétessék következő szövegezés:

Ama szesz, mely bornagykereskedők és nagyobb terjedelmű pinczekezelést folytató bortermelők által boraikhoz ezek szesztartalmának emelése végett vegyíttetik, a szesz italmérési adó alól felmentetik.«

Ajánlom a t. háznak módosításom elfogadását. *(Helyeslés bal felől.)*

Elnök: Kíván-e még valaki szólani? *(Nem!)* Senki sem kíván szólni és ennélfogva a vitát bezárom.

Wekerle Sándor pénzügyminister: T. ház! Én azt hiszem, hogy a t. képviselő úrnak nagy beszédje, legalább ezen beszéd tartalmának egy nagy része, a mely a kivándorlásra s a többire vonatkozik, ezzel a szakaszszal semminemű összeköttetésben nincs. A t. képviselő úr fél a pénzügyi hatóságok önkényétől; ezt igazán az ő részéről igen csodálom, mert hiszen ő az általa protegált igen nagyszámú kérvények elintézése alkalmából — ismétlem, igen nagyszámú kérvények elintézése alkalmából — mindig meggyőződhetett arról, hogy nem önkénynyel, hanem bizonyos jóindulattal szoktuk e kérvényeket tárgyalni. Hogy ne mondjak mást, épen a bor vinirozása alkalmából a most fennálló törvénynek azon szigorú intézkedéseivel szemben, hogy az az italmérési adó alúli mentességet nem engedett azon szeszre nézve, a mely a vinirozásra használtatik, rendeleti úton mindent igyekeztünk elkövetni arra nézve, hogy legalább a helyben lévő szesz, a szabad raktárakból beszerzett e czélra ily módon fel legyen használható. E rendeletet akarjuk törvényesíteni a törvénynyel, sőt kiterjeszteni, a mennyiben nemcsak az ugyanazon beszedési körből beszerzett szesznek adómentes felhasználását akarjuk megengedni a bor vinirozására, hanem a bárhonnan beszerzett szeszt.

Digitized by Google

Azt hiszem tehát lényegileg semmi differentia nincs köztünk, mert hiszen a képviselő úr sem akarja az ellenkezőt, ő csak ezen szavakat akarja kihagyni, hogy: »a pénzügyi izazgatóság által megállapítandó feltételek mellett«. Bocsánatot kérek, erre a két szóra mellőzhetetlen szükség van, mert ha minden bortermelőnek megengedjük, hogy e czímen, ha ő azt vinirozásra használja fel, italmérési adómentesen derűre-borúra hozhasson be szeszt, sem mennyiségileg ezt nem korlátozzuk, akkor az egész italmérési adót kivetkőztetjük természetéből és ennek az lenne a következménye, hogy a becsületes emberek terhelve lesznek az adóval, azok pedig, a kik visszaélést akarnak elkövetni, egyáltalán nem fizetnek adót. *(Úgy van! Úgy van! a jobboldalon.)* Ilyeneket tenni nem lehet. *(Helyeslés jobb felől.)*

Azért ha a t. képviselő úr arra szorítkozott volna, hogy azt kérdezte volna, mit értek ezen rendeleti úton megállapítandó feltételek alatt, azt hiszem, módosítását meg sem tette volna. A rendeleti úton megállapítandó feltételek egyedül arra fognak szorítkozni, hogy a vinirozásnál felhasználandó mennyiség arányban álljon az azon borkereskedőnek vagy bort elárúsító szőlőbirtokosnak, pinczekezelőnek eladott bormennyiséggel. Erre fog ez a feltétel szorítkozni, semmi másra és erre múlhatatlan szükség lévén, kérem a t. házat, hogy a szakaszt minden módosítás nélkül elfogadni méltóztassék. *(Helyeslés a jobboldalon.)*

Bernát Béla: T. ház! Én beszédemnek első részében felvilágosítást kértem, miután nekem határozott adatom van arra nézve, hogy a mennyiség korlátozva lett, annyiban, hogy csak száz hektoliter és azt meghaladó mennyiségben lehetett az ugyanazon községben lakó szeszfőzőtől beszerezni és erre nézve még nyilatkozatot nem hallottam, vajjon feltétlenül meg fog-e ez engedtetni. Miután azonban most a t. minister úr kijelentette, hogy sem a mennyiség, sem a beszedési kör nem lesz befolyással ezen adómentességre s ez feltétlenül fog adómentességben részesülni, természetesen ezen nyilatkozat által meg vagyok nyugtatva, ezt tudomásúl veszem és módosítványomat visszavonom. *(Helyeslés.)*

Elnök: A módosítványt benyujtó Bernát Béla képviselő úr módosítványát visszavonván, a szavazás szüksége elesik és a mennyiben a szakasz meg nem támadtatott, gondolom, a t. ház méltóztatik azt elfogadni. *(Elfogadjuk!)* A szakasz elfogadtatik.

Josipovich Géza jegyző *(olvassa a 12. és 13. §-t, melyek észrevétel nélkül elfogadtatnak. Olvassa a 14. §-t).*

Szederkényi Nándor jegyző: Várady Károly!

Várady Károly: T. ház! A 14. §-ban az igen t. minister úr és a pénzügyi bizottság is azt az intézkedést javasolja, mely szerint a megváltási és haszonbérleti szerződések, melyek 1893—94. évre köttettek, ez év deczember 31-én szűnjenek meg és ennek következtében a kincstár ellenében a községeknek, feleknek, bérlőknek kártérítési igényük ne legyen.

T. ház! Ezt az intézkedést, úgy, a mint van, nem tartom helyesnek; de miután azt tartom, hogy a többség mégis el fogja fogadni, ez esetre módosítványt óhajtok benyújtani a szakaszhoz. Nevezetesen tudomásom van arról, hogy nemcsak a 93. és 94. évre, de 1894-en túl is köttettek ily megváltási és haszonbérleti szerződések, nem a kincstár és a községek, hanem a községek és bérlők közt. Azt tartom, hogy ez esetben, ha a törvényhozás intézkedik arról, hogy a kincstár és bérlők vagy községek közt kötött szerződések megszűnjenek, mindenesetre helyes lenne, nehogy a községek és bérlők vagy községek és felek közt tömérdek perlekedésnek nyissunk kaput, intézkedni az iránt, hogy az ily albérleti szerződések is megvédessenek a kártérítési perektől.

Ennélfogva bátor vagyok a 14. §. 3-ik bekezdésekép a következő módosítást ajánlani: »1892. évi deczember hó 31-ik napjával hasonlóan megszűnnek Magyarországon a bor- és sörfogyasztási, valamint italmérési adók tekintetében 1893., 1894. vagy további évekre és kihatólag, községek és felek vagy haszonbérlők között létrejött haszonbérleti szerződések s ezen megszűnésből folyólag a községek, felek vagy bérlők egymás ellen kártérítési igényeket szintén nem érvényesíthetnek.«

Hegedüs Sándor előadó: T. ház! Azt hiszem, hogy a t. képviselő úr ezen szakasznak szövegét és intentioját félremagyarázta, hogy ezen következtetésre jutott és illetőleg ezen módosítást kívánja tenni; mert itt kizárólag az italmérési adónak községenkinti biztosítása alkalmával kötött megváltási és haszonbérleti szerződésekről van szó és mi nem avatkozhatunk a magánosok és községek viszonyába. Különben a szerződések és a bérletek a kincstártól jönnek, ennek következtében csak arra vonatkozólag lehet intézkedni. Hogy a magánosok és községek között mily szerződések jöttek létre és mennyi időre terjednek: abba a törvényhozás nem avatkozik és itt is csak azért intézkedik, mert a törvény jogalapot nyújt, mert az adótétel az egyesítés folytán változást szenved és lehetetlen a kezelést keresztülvinni, ha pl. az italmérési adó az egyik bérlőnél, a fogyasztási adó a másiknál van. Csakis ezen indokból és

Digitized by Google

jogalapból van indítványozva a 14. §. ezen intézkedése. Tehát kérem a képviselő urat és a házat, ne méltóztassék ezen túlmenni, mert ez a magán jogviszonyokba való beavatkozás volna és az itt javasolt intézkedésnek tárgya tisztán és kizárólagosan a községenkinti biztosítás és így csak erre vonatkozhatik az intézkedés.

Kérem a szakasznak változatlan fentartását. *(Helyeslés jobb felől.)*

Wekerle Sándor pénzügyminister: T. ház! *(Halljuk! Halljuk!)* Magát a szakaszt, azt hiszem, nem kell bővebben indokolnom, mégis, hogy az ellentétet kitüntessem, a mely a szakasz eredeti rendelkezése és t. képviselőtársam módosítosa között van, kénytelen vagyok megjegyezni először azt, hogy többé kevésbbé közömbös, vajjon a szerződés megszüntetésére vonatkozó határozat felvétetik-e a törvénybe vagy sem. Közömbös azért, mert úgy a megváltási jegyzőkönyvekben, mint a bérleti szerződésekben ma is ki van kötve, hogy ha az adótételre nézve változás áll be, akkor a szerződési összeg megfelelőleg felemelendő vagy leszállítandó, fenmaradván mindkét fél joga arra nézve, hogy a szerződést 30 napra felmondhassa. E lényeges jogunk tehát ma is megvan, miután a törvény az adótételeket több tekintetben változtatja. Megmondom, hogy miért veszszük azt mégis a törvénybe: czélszerűségi szempontból, mert igen sok bajjal jár, ha a törvény ezt ki nem mondja; akadnak felek, a kik igen sok dolgot adnak az administrationak, mert azt vitatják, hogy nem szűnik meg a szerződés. De másodszor előfordúl az is, hogy akár a fél, akár a pénzügyigazgatóság elmulasztja kellő időben a felmondást, a miből mindenféle bajok és teendők származnak az administratiora nézve. Ily körülmények között, miután ez lényegileg ki van kötve a mai szerződésekben, helyesnek tartom ezt minden félreértés kikerűlése végett magában a törvényben kimondani. *(Helyeslés jobb felől.)*

Másodszor megjegyzem, hogy ne méltóztassék azt gondolni, hogy itt e törvény alapján a szerződések nagy tömegének megszüntetéséről van szó. Mindenesetre a szerződések nagy része fog a törvény, illetőleg a szerződések kikötése alapján megszűnni; de vagyok bátor megjegyezni, hogy 12.000, helyesebben 12.500 beszedési körzet közül csak 9000 körben van a kizárólagosság alapján hasznosítva az italmérési jövedék; e 9000 körzetre vonatkozó szerződések különben is lejárnak az év végével, marad 3000 beszedési kör, a melyre vonatkozólag a szerződések megszüntetendők azon esetben, ha azok különben is le nem járnak.

Nem így áll ez a borfogyasztás biztosításánál, mert a borfogyasztás biztosításánál azt mondhatjuk, hogy körülbelül 5—6000 szerződés szűnnék meg eo ipso, ha semmi intézkedés sem történnék, míg a másik felére továbbra is érvényben maradna.

Még csak azt vagyok bátor megjegyezni, hogy ne méltóztassék ezt fiscalis intézkedésnek tekinteni, mert arra nézve kellő téjékozást szereztem, hogy mi lesz ennek pénzügyi eredménye. Épen azért, mert a borfogyasztási adó rohamosan hanyatlik a phylloxera pusztítása folytán, igen sok pénzügyigazgatóság részéről azt a felvilágosítást nyertem, hogy pénzügyi szempontból kívánatos lenne, ha a felmondási joggal nem élnénk, mert nem fogunk oly összegeket biztosíthatni.

Ez tehát, t. ház, nem pénzügyi, hanem czélszerűségi, a helyes adózás szempontjából is megfelelő intézkedés, mert az újabb viszonyoknak megfelelőleg fogjuk a fogyasztási viszonyokat kipuhatolni és a megfelelő adóösszeggel terhelni.

Mindezek az argumentumok fenforognak a kincstári szerződésekre nézve. Kincstári szerződések az 1892—1894. esztendőn túlterjedőleg úgyszólván nincsenek, mert a szerződések csak három évre köttetnek. Tehát a folyó évet beszámítva, a 94. éven túl minden szerződés különben is lejár. Azért nem állok jót, hogy egyikmásik pénzügyigazgatóság nem kötött-e kivételesen hosszabb időre szerződést, ámbár bátor vagyok megjegyezni, hogy a pénzügyigazgatóságok e tekintetben oly correctséggel járnak el, hogy nem hiszem, hogy előfordúlt volna az egész országban, hogy a pénzügyigazgatóságok hatáskörükön túlterjeszkedve, 1894-en túl terjedő szerződést is kötöttek volna.

Egészen másként áll azonban a dolog a magánszerződésekre nézve. A kincstári szerződésekre nézve intézkedhetünk, mert azokat ismerjük és tudjuk, hogy azokban különben is ki van mondva a fölmondás joga; tudjuk, hogy nem a viszonyok megzavarása végett mondjuk fel a szerződést, hanem azért, hogy a megváltozott viszonyoknak inkább megfelelő alapokon tudjuk rendezni ezen ügyeket. Hogy fennállanak-e ezen feltételek a magánszerződésekre nézve; vajjon nem-e egészen ellenkező érdekek sértetnének ez által, az iránt semmi tájékozottságunk nincs: azt hiszem tehát, minden jogi felfogás ellen cselekednénk, ha ilyen előttünk ismeretlen téren szüntetnők meg a szerződéseket.

Megengedem, t. ház, hogy lesznek egyes községek, a melyek talán 1892 ön túl terjedő határidőre kötöttek szerződéseket és vállaltak kötelezettséget magánosok irányában; tudomásom nincs ugyan erről, de lehet, hogy a t. képviselő úr tud ilyen eseteket; de bocsánatot kérek, akkor sem az a helyes eljárás, hogy a törvény-

Digitized by Google

ben mondjuk ki a szerződés megszűnését, hanem igenis az administratiora fog hárúlni a feladat, hogy ott, a hol a községnek ilyen kötelezettsége áll fenn, mindent elkövessen, hogy a község e tekintetben kötelezettségének megfelelhessen s így a község olyan állapotba ne hozassék, hogy ne tudjon szerződési kötelezettségének eleget tenni. Sőt a végrehajtásnál különös tekintettel fogok lenni arra, ha vannak olyan esetek, a hol a község hosszabb időre kötelezettséget vállalt, azon helyzetbe hozassék, hogy azon kötelezettségnek meg is felelhessen. A mint épen a törvény egyik szakaszába, a hol a kizárólagosságról van szó, a *c)* pontot azért vettem fel, hogy a kizárólagosság joga ott fentartható legyen, a hol a község háztartási viszonyai teszik szükségessé. Azt hiszem, a község érdekei ezzel megóvatnak, a mennyire az adott körülmények között azokat megóvni lehet. *(Helyeslés jobb felől.)* Azért kérem a t. házat, hogy a módosítvány mellőzésével a szakaszt eredeti szövegezésében elfogadni méltóztassék. *(Helyeslés jobb felől.)*

Elnök: Kíván még valaki szólani?

Várady Károly: T. ház!

Elnök: A képviselő úr már másodszor méltóztatik szólani. Nem mondom, hogy a ház nem engedheti meg, de ez egy usus lesz, mert ma már három ilyen felszólalás történt. *(Mozgás a szélső baloldalon. Egy hang: A ház megengedi!)*

Várady Károly: Csak egészen röviden két megjegyzést akarok tenni. *(Halljuk! Halljuk! a szélsőbalon.)* Az előadó úr előadására kívánok annyit kijelenteni, hogy beszédemben magam is előrebocsátottam, miszerint tudom, hogy magánjogi szempontból ezen intézkedés helytelen, tehát én sem vagyok azon helyzetben, hogy magánjogi szempontból azt helyeseljem.

A t. minister úrnak pedig azt kívánom megjegyezni, hogy felszólalásomra engem az vezetett, hogy nekem tényleg vannak a kezemben szerződések, a melyekben világosan ki van téve, hogy az adótételek megváltoztatása esetén is kötelesek a községek a szerződést fentartani. Felszólalásommal azt akartam elérni, hogy a községek, miután a viszonyok megváltoztak, szabad kezet nyerjenek újabb szerződések megkötésére, mert különben hátrányosabb helyzetbe jutnak a községek, ha ezen szerződéseket, a melyeket más alapon kötöttek, kötelesek továbbra is megtartani. Egyébiránt, miután a minister úr felvilágosításai meggyőztek arról, hogy e tekintetben a községek érdekei meg fognak óvatni, módosítványomat visszavonom.

Elnök: Kíván még valaki szólani? Ha nem, a vita be van zárva.

Miután a képviselő úr módosítványát visszavonta, az a fölötti szavazás szüksége fönn nem forog és kijelenthetem, hogy a t. ház a szakaszt elfogadja.

Ezzel a törvényjavaslat tárgyalása be lévén fejezve: javaslom, hogy annak harmadszori olvasása a holnapi ülésben történjék meg. Méltóztatnak ehhez hozzájárúlni? *(Helyeslés.)*

Ezt tehát határozatúl kimondom.

Következik a napirend szerint a közlekedésügyi bizottság jelentése a szentes-hódmezővásárhelyi helyi érdekű vasút engedélyezéséről.

Neményi Ambrus előadó: T. ház! Ezen törvényjavaslatban a kormány felhatalmazást kér arra nézve, hogy a szentes-hódmezővásárhelyi helyi érdekű vasútra az engedély kiadassék. Az engedélyezésnek föltételei az indokolásban jelezve vannak. Semmiben sem térnek el azon föltételektől, melyek rendesen megállapíttatni szoktak. A miben ezen engedélyezés más vasutakétól eltér és nagy előnyére eltér, ez az, hogy Csongrád vármegye az egész építési tőkét a maga körében elhelyezte. Ezzel elesnek az úgynevezett financirozási költségek és elesik annak a lehetősége is, hogy később oly elemek, a melyek a megyében érdekelve egyáltalában nincsenek, a vasút üzemére mérvadó befolyást gyakoroljanak. A közlekedésügyi bizottság itt is — mint annak idején, mikor Szebenmegyében Thalmann Gusztáv főispán hasonló eljárással biztosította a szebenmegyei vasutakat — helyeselte ezen nagy életrevalóságról és gyakorlati gondolkozásról tanuskodó eljárást és azon óhajjal terjeszti a t. képviselőház elé e törvényjavaslatot, vajha minél több megye biztosítaná ily módon befolyását a területén épülő vasutakra. Ezzel a törvényjavaslatot elfogadásra ajánlom. *(Általános helyeslés.)*

Elnök: T. ház! Kíván-e valaki szólani? Ha nem: úgy kérdem a t. házat, méltóztatik-e »a szentes-hódmezővásárhelyi helyi érdekű vasút engedélyezéséről« szóló törvényjavaslatot általánosságban, a részletes tárgyalás alapjául elfogadni? *(Igen!)* Kimondom, hogy a t. ház azt elfogadja, következik a részletes tárgyalás.

Josipovich Géza jegyző *(olvassa a törvényjavaslat czímét és 1—3. §-át, melyek változatlanúl elfogadtatnak).*

Elnök: T. ház! E szerint a törvényjavaslat általánosságban és részleteiben is elfogadva lévén, javaslom a t. háznak, miszerint annak harmadszori felolvasását a holnapi ülés napirendjére tűzni méltóztassék. *(Helyeslés.)*

Következik a napirend szerint a közlekedésügyi bizottság 118. számú jelentése a kereskedelemügyi ministernek az eperjes-bártfai helyi érdekű vasút engedélyezésére vonatkozó, 99. számú előterjesztése tárgyában.

Neményi Ambrus előadó: T. ház! A kereskedelemügyi minister úr ezen jelentése

Digitized by Google

kapcsán bemutatja az eperjes-bártfai helyi érdekű vasút engedélyokmányát. Ezen vasút hossza 42·6 km., építési tőkéje 1,420.000 forintban van megállapítva, az állam hozzájárulása posta és segély czímén összesen 213.700 forintot tesz ki.

Minthogy ezen vasútnak kiépítése Bártfa városára nézve valóságos életkérdést képez, különben is a vasút úgy strategiai, mint közgazdasági szempontból kiváló fontossággal bír, a közlekedésügyi bizottság helyeselte az engedélyezést és kéri a t. házat, hogy ezen jelentést tudomásúl venni és hason czélból a főrendiházzal közölni méltóztassék. *(Általános helyeslés.)*

Elnök: Méltóztatik hozzászólani?

Beöthy Ákos: Nem szólunk hozzá! *(Derültség.)*

Elnök: Kimondom, hogy a t. ház a jelentést tudomásul veszi s az hasonló czélból a főrendiházzal közöltetni határoztatik. Ily értelemben mondom ki a határozatot.

Következik a gazdasági bizottság 120. számú jelentése a ház julius és augustus havi költségvetésére vonatkozólag.

Josipovich Géza jegyző *(olvassa a jelentést.)*

Elnök: Kíván-e még valaki szólani? Méltóztatik elfogadni? *(Elfogadjuk!)* E szerint kimondom a határozatot, hogy a ház a kimutatást tudomásúl veszi és az összeg folyóvá tételével az elnököt megbizza.

Következik a könyvtári bizottság jelentése a könyvtári könyvkötő munkákra vonatkozólag.

Josipovich Géza jegyző *(olvassa a jelentést).*

Elnök: Méltóztatik hozzászólani? *(Szünet.)* Ha senki sem kíván szólani, kimondom, hogy a ház méltóztatik a bizottság javaslata értelmében tudomásúl venni a jelentést.

T. ház! Következik a napirend utolsó pontja: a 3. sorjegyzékben foglalt kérvények tárgyalása.

Molnár Béla előadó: T. ház! Lesz szerencsém a kérvényi bizottság által letárgyalt, 3. sorjegyzékben foglalt kérvényekre vonatkozó határozati javaslatokat előterjeszteni.

Josipovich Géza jegyző *(olvassa):* Abaúj-Torna vármegye közönsége, Szeged sz. kir. város közönsége, Baja város közönsége, Debreczen sz. kir. város közönsége, Szabolcs vármegye közönsége, Jász-Nagykun-Szolnok vármegye közönsége, Liptó vármegye közönsége, Hódmező-Vásárhely város közönsége, Pozsony sz. kir. város közönsége, Székesfehérvár sz. kir. város közönsége, Versecz város közönsége, Zombor sz. kir. város közönsége ő császári és apostoli királyi Felsége megkoronáztatásának negyedszázados évfordulójának országos és méltó megünneplése tárgyában kérvényeznek.

Molnár Béla előadó: Vonatkozással a házszabályok 195. §-ára és hivatkozva a képviselőháznak e tárgyban hozott 239. számú határozatára, tudomásúl vétetik.

Elnök: Méltóztatik hozzájárúlni? *(Igen!)* A mennyiben a ház e kérdésben már 239. szám alatt határozott, méltóztatik tudomásúl venni e kérvényeket.

Josipovich Géza jegyző *(olvassa):* Ung vármegye közönsége. Turócz vármegye közönsége a véderőről szóló 1889 : VI. tcz. végrehajtása tárgyában kiadott honvédelmi ministeri utasítás 94. §-ának a törvény 20-ik §-ával törvényhozási intézkedéssel összhangba hozatala iránt kérvényeznek.

Molnár Béla előadó: T. ház! A mennyiben e tárgyra nézve is már házhatározattal állunk szemben, vonatkozással a képviselőháznak 241. számú határozatára és a házszabályok 195. §.-a értelmében, tudomásúl vétetik.

Elnök: Méltóztatik hozzájárúlni? *(Igen!)* Ily értelemben mondom ki a határozatot.

Josipovich Géza jegyző *(olvassa):* Debreczen sz. kir. város közönsége a vadászat gyakorlásáról szóló 1883. évi XX. tcz. némely intézkedésének módosítása tárgyában kérvényes.

Molnár Béla előadó: Vonatkozással a képviselőháznak e tárgyban hozott 238. számú határozatára és a házszabálynak 195. §-a értelmében tudomásúl vétetik.

Elnök: Méltóztatik hozzájárulni? *(Igen!)* A ház a határozati javaslat értelmében tudomásúl veszi.

Josipovich Géza jegyző *(olvassa):* Makó város képviseletében Major Miklós polgármester a vizvédelem államosítása tárgyában kérvényez.

Molnár Béla előadó: Kiadatik a földmívelésügyi minisztornek.

Elnök: Méltóztatik elfogadni? *(Elfogadjuk!)* A ház a javaslatot elfogadja.

Josipovich Géza jegyző *(olvassa):* Makó város közönsége a műbor-gyártásnak törvény utjáni betiltása tárgyában kérvényez.

Molnár Béla előadó: Kiadatik a kereskedelmi ministernek.

Elnök: Méltóztatik hozzájárulni? *(Igen!)* A ház a bizottság javaslatát határozattá emeli.

Josipovich Géza jegyző *(olvassa):* S. Tóth Sándor és társai, mezőtúri lakosok, a Mezőtúron 1890. évi deczember hó végén megtartott általános tisztujításnál elkövetett visszaélések tárgyában kérvényez.

Molnár Béla előadó: A kérvényezők által okmányokkal leendő felszerelés czéljából a ház irattárába letétetik.

Digitized by Google

Elnök: Méltóztatik hozzájárulni? *(Igen!)* A javaslat elfogadtatik.

Josipovich Géza jegyző *(olvassa)*: Argyelán Vaszilie, pészaki lakos, hadmentességi díj leszállítása tárgyában kérvényez.

Molnár Béla előadó: Kiadatik a pénzügyministernek.

Josipovich Géza jegyző *(olvassa)*: Pest-Pilis-Solt-Kiskun vármegye központi segéd és kezelőszemélyzete az állami tisztviselők által huzott 8. illetve 15 százalék drágasági pótléknak részükre pótjavadalmazásképen leendő engedélyezése tárgyában kérvényez.

Elnök: Méltóztatik hozzájárulni? *(Igen!)* A ház a javaslatot elfogadja.

Josipovich Géza jegyző *(olvassa)*: Budapesti posta- és távirdaszolgák összessége, anyagi helyzetük javítása tárgyában kérvényez.

Molnár Béla előadó: Vonatkozással a háznak 237. számú határozatára és a házszabályok 195. §.-a értelmében tudomásúl vétetik.

Elnök: Méltóztatik tudomásúl venni *(Igen!)* Tudomasúl vétetik.

Josipovich Géza jegyző *(olvassa)*: Maros-Torda vármegye közönsége a közigazgatási tisztviselők javadalmazásának fölemelése tárgyában kérvényez.

Molnár Béla előadó: Ugyanazokra való hivatkozással tudomásúl vétetik.

Elnök: Méltóztatik tudomásúl venni *(Igen!)* Tudomásúl vétetik.

Josipovich Géza jegyző *(olvassa)*: Pest-Pilis-Solt-Kiskun vármegyénél alkalmazott hivatalszolgák és őrtálló hajdúk, lakbér-átalány engedélyezése tárgyában kérvényeznek.

Molnár Béla előadó: Ugyanazokra való hivatkozással tudomásúl vétetik.

Elnök: Méltóztatik tudomásúl venni *(Igen!)* Tudomásúl vétetik.

Josipovich Géza jegyző *(olvassa)*: Abauj-Torna vármegye közönsége az 1888. évi XXXVI. törvényczikk 10. §.-a alapján kártalanított italmérési jogok váltságtőkéiből levont törvényhatósági és községi pótadók tárgyában kérvényez.

Molnár Béla előadó: T. ház! Abauj-Torna vármegye közönségének jelen kérvénye az 1888 : XXXVI. tcz. 10. §-a értelmében kártalanított italmérési jogok váltság-tőkéjéből levont törvényhatósági és községi pótadók tárgyában adatott be. A 10. §. intézkedik azon esetekről, midőn oly italmérési jogok kártalanításáról van szó, a melyek jövedelmi adó alól elvonattak és ez esetben az eltitkolt jövedelem állami adójának négyszeres, illetőleg nyolczszoros összege, a községi és törvényhatósági pótadó egyszeres összege hozatott levonásba. E levont községi és törvényhatósági pótadók összegének megfelelő váltságot kéri Abauj-Tornamegye közönsége a községek és törvényhatóságoknak kiutaltatni. Támogatja pedig kérését mindenekelőtt azon indokkal, hogy a törvényhatóságok és községek szintén kárt szenvedtek, a mennyiben eltitkolt jövedelmük után természetesen a pótadók sem lettek fizetve, a törvény szövegéből pedig azt következteti, hogy a mennyiben a pótadók egyszeres levonása nem lehet birság és nem tételezi fel azt, hogy a törvényhozás ez intézkedést pusztán azért illesztette volna a törvény keretébe, hogy ez a nyujtandó kártalanítás alapjául vétessék, ebből mondom, azt következteti, hogy ez összegeknek megfelelő váltság a községeket és törvényhatóságokat megilleti, különösen tekintettel azon méltányossági indokra, hogy ép a regale-megváltás által a községek és törvényhatóságok tetemes pótadó jövedelem csökkenést szenvedtek.

E kérésével Abauj-Tornamegye közönsége egy ízben már a pénzügyminister úrhoz fordult, azonban kérésével elutasíttatván, ez alkalommal a ház elé terjesztette az ügyet.

Legyen szabad a kérvényi bizottság határozati javaslatát röviden indokolnom. *(Halljuk! Halljuk!)* T. ház! Nem tartom Abauj-Torna vármegye közönségének kérését teljesíthetőnek, mindenekelőtt azért, mert kétségtelennek látszik előttem az, hogy a törvényhozás tényleg ez intézkedést a törvény keretébe pusztán csak mint a nyujtandó kártalanítási összeg megállapítását befolyásoló körülményt vette fel. Ugyanezt a felfogást látom érvényesülni a 7. §-ban, mely rendelkezik arról, hogy a törvényhatósági joggal felruházott városokban a levonás nem a megállapított váltságösszegből, hanem a zárszámadásilag igazolt jövedelemből történik; továbbá látom érvényesülni e felfogást a törvény végrehajtásánál, midőn észleljük, hogy az egyenes adó-levonások például az adóbirságok az egyenes adók czímén a bevételek közé fel nem vétettek, mert akkor a nyujtandó váltságösszeg megfelelően magasabbra lett volna felveendő. Ezért szerény nézetem szerint azon összeg, melynek kiutalását Abauj-Torna vármegye közönsége kéri, egyáltalában nem is létezik, minélfogva a kérvényben foglalt kérelem nem teljesíthető. Tisztelettel hozom tehát javaslatba a t. háznak, hogy a kérvénynek a ház irodájában leendő letételét elrendelni méltóztassék. *(Helyeslés a jobboldalon.)*

Szederkényi Nándor jegyző: Beőthy Ákos!

Beőthy Ákos: T. ház! Nagyon sajnálom, hogy a kérvényi bizottságnak javaslatát, a melyet a t. előadó úr, készséggel elismerem, tárgyi-

Digitized by Google

lagosan és igen rokonszenves módon terjesztett elő, nem fogadhatom el, hanem bátor leszek helyette majd egy ellenindítványt terjeszteni a képviselőház elé.

Nekem egész általánosságban szólva, a kérvények tárgyalására nézve mindig az volt nézetem, hogy parlamentaris szempontból nem helyes, hogy a kérvények ötletéből a képviselőházat elvi eldöntések elé vigyük; nem helyes, hogy a kérvények ötletéből incidentaliter nagy elvi kérdéseket felvessünk. Nem pedig igen egyszerűen azért, mert a ház ebben az esetben csak egyoldalú informatio alapján járhat el. De más oldalról az sem szenved kétséget, hogy a kérvényezési jog az állampolgárok legsarkalatosabb joga, hogy a törvény és az alkotmány ezt a jogot azért adta nekik, hogy ha panaszaik, sérelmeik vannak, a törvényhozás elé járúlhassanak, orvoslást kereshessenek. Nem szabad megengedni, hogy e jog egyszerű formalitássá váljék, különösen nem szabad megengedni, hogy a közvéleményben meggyökeredzék azon tudat, ha egy állampolgár idejön panaszával, sérelmével, a törvényhozásban nincs meg a komoly akarat, hogy ezt a sérelmet orvosolja. Különösen áll ez a jelen kérvényre nézve, mely egy törvényhatóság kérelmét tárgyalja, tárgyalja pedig egy igen fontos kérdésben, minő a törvény interpretatiojának kérdése. Nem szenved kétséget az, t. képviselőház, hogy a törvények helyes értelmezésének kérdése, a törvény értékének és hatályának kérdése egyszersmind. Ezen fordul meg a dolog, mert hiszen ha a törvényt a végrehajtás nem úgy interpretálja és nem úgy alkalmazza, mint a hogy azt a törvényhozás intendálta, akkor természetes dolog, az egyre megy ki, mintha a törvény meg se lett volna hozva.

A törvények interpretatioja mindig a törvényhozásnak egyik legfontosabb feladata volt. Nem egy törvényt lehet idézni törvénytárunkból még a régibb időből is, a mely épen a törvény helyes értelmezését czélozta. Ezt régibb időben úgy nevezték, hogy clarificatio, a törvény homályos értelmének a felvilágosítása. Ismétlem, semmi ilyen kérdést elutasítani nem lehet. Már pedig, ha mi a kérvényi bizottság javaslatát elfogadnók, ez azt jelentené, hogy ezt az interpretatiot elutasítanók magunktól; azt jelentené, ha panasz van, nem akarjuk azt orvosolni, mert azon indítvány, a melyet a kérvényi bizottság beterjesztett, gyakorlati alkalmazásában oda megy ki, hogy a ház kimondja azt és úgy veszi, mintha a kérvényezőknek nem volna igazuk, mintha a pénzügyministeriumnak volna igaza. Én tehát, t. képviselőház, ilyen megoldást el nem fogadhatok, hanem oly megoldást tartok helyesnek, a mely lehetővé teszi a törvényhozásnak azt, hogy érdemben egészen részrehajlatlanúl döntsön, hogy mindegyik felet meghallgassa és azután ily módon alaposan hozza meg conclusióit.

Minő törvény az, t. képviselőház, a melyre nézve eltérő értelmezés létezik? Tisztelt barátom, az előadó úr, előadta, hogy a regale kártalanítási törvény 10. §-áról van szó, t. i., midőn nagyobb kárpótlást ad az állam, mint a mennyi a fizetett adó mennyiség alapján követelhető. A 10. §. azonban erre az esetre azt a provisiót tartalmazza, hogy ily alkalmakkor a megcsonkított állami adójövedelemnek négyszeresét, esetleg nyolczszorosát kell megfizetni és meg kell fizetni azt a pótadót is, mely a törvényhatóságoknak és a községeknek járt volna.

A kérdés már most az, hogy ily esetekben az a törvényhatósági pótadó kit illet, a törvényhatóságot-e vagy az államot? Néznünk kell tehát a törvény intentioját.

Úgy tudom, hogy ezen intézkedés az eredeti törvényjavaslatban nem volt benne, hanem hogy ezt a képviselőház regale-bizottsága hozta be. Azt kell venni tehát első sorban, hogy mit intendált ez. Kezeim közt van és elolvastam a regale-bizottság jelentését; de kénytelen vagyok constatálni, hogy erre nézve ebben semminemű magyarázat nincs. Én ebből őszintén megvallva, azt a következtetést húzom, hogy a törvényjavaslatnak szó szerinti értelmezését vette a regale-bizottság, hogy t. i. ez a törvényhatóságnak competal és az egészet olyan világosnak, olyan természetesnek találta, hogy nem is látta szükségét erre nézve magyarázatokat adni.

Mert vegyük csak a dolgot naturaliter, hogy hogy volt. Itt volt egy adóköteles jövedelem, mely ha adó alá esik, a törvényhatóság az adó ját megkapta volna. Azonban ez a jövedelem eltitkoltatott, de most a kárpótlási eljárás folyamán kiderült, hogy létezett ilyen eltitkolt adójövedelem, az adó be is lett fizetve, a törvényhatósági adó is le lett fizetve, illetőleg le lett vonva a kárpótlási összegből az állam számára.

Kit illet tehát ez, t. ház? Mert a restitutio in integrumnak, a status quo ante előtti állapotnak kell bekövetkezni, t. i. azt illeti, a törvényhatóságot, a mely megkapta volna a jövedelmet, ha az adócsonkítás nem történik.

T. barátom, az előadó úr, azt méltóztatott mondani, hogy nem ez volt a czél, hanem az, hogy ezen levonás a kártalanitás összegét befolyásolja kisebb mértékben. De hiszen, ha ez lett volna a czélja, az intentioja a törvénynek, hogy csak egy nagyobb levonást eszközöljön, akkor nem volt arra szükség, hogy ezt úgy tegye be, hogy meg kell fizetni a törvényhatósági pótadót, hanem intézkedett volna, hogy birság gyanánt az állami adónak ötvenszeresét kell megfizetni. Az sem lehetett a törvény inten-

Digitized by Google

tioja, hogy a törvényhatóság ne kapja meg azt a pótadót. Hiszen ő azt a törvény alapján szedi, ha tehát nem akarja neki a competentiáját megadni az állam, hiszen akkor maga helyezi a törvényt hatályon kivül. Az sem lehetett intentioja a törvénynek, hogy a mi a törvényhatóságnak competál, azt a pótadót az állam rakja zsebre. Hiszen ez a jogállam fogalmával ellenkezik.

Tehát akármely oldalról nézzük ezt a kérdést, akár veszszük negativ, akár veszszük positiv momentumait, az értelmezés mindig arra lyukad ki, hogy a törvényhatóságot megilleti. Meg vagyok győződve, bárki olvassa ezt a törvényt, ide fog concludálni és én a t. ház megítélésére bízom, hogy vajjon nem compromitálná-e a törvényhozást az, hogy egy ellenkező interpretátiót fogad most el, mert ez bizonyára felfogásának következetlenségét jelentené.

Abauj-Tornamegye, mint méltóztatott előadni, úgy értelmezte a dolgot, hogy ez őt illeti és ennek következtében folyamodott a t. pénzügyminister úrhoz, hogy ezt adja ki neki. A pénzügyminister úr ezt visszautasította oly indokolással, a melybe nem tudok belemenni, mert nem ismerem. A törvényhatóság ebbe nem nyugodott bele és az országgyűléshez fordult. Ezt a kérvényt tárgyalta a kérvényi bizottság és oly módon utasította el, mint a hogy az a bizottsági előadó úr beszédéből kitűnik.

A t. előadó úr méltóztatott két érvet felhozni, de azokat el nem fogadhatom. Az egyik érv az volt, hogy ez nem illeti meg a törvényhatóságot. Hivatkozik a 7. §-ra, a mely arról szól, mikor a regale megváltatott a városokban, a hol a város maga regaletulajdonos volt. De engedelmet kérek, ez az eset nem quadrál Abauj-Tornamegye esetével, hiszen a város, mint olyan regaletulajdonos is volt, a regalejövedelmet huzta, ezen jövedelemtől adót nem fizettet. Itt tehát a jogok és kötelezettségek confusioja jött létre. Azonban, t. ház, Abauj-Tornamegye, mint harmadik személy szerepelt itt, a kinek részére kellett volna az adót fizetni, de a kinek nem fizettek adót és a kinek adója most az államkincstárba ment.

Wekerle Sándor pénzügyminister: Hol van?

Beőthy Ákos: De t. barátom, az előadó úr azt is méltóztatott felhozni, hogy nincs alap, a melyből a kárpótlást teljesíteni lehet: a hol nincs, ott ne keress. Nem az a kérdés, hogy van-e specialis alap, vagy nincs, hanem az, hogy kit illet. Ha az államot illeti, még akkor sem járna ez a törvényhatóságnak, ha volna rá alap; ha pedig a törvényhatóságot illeti, akkor ezt meg kell az államnak fizetni, ha másból nem, az állam jövedelmeiből, be kell venni a költségvetésbe. Előttem a kérdés oly világos, oly tiszta, hogy már ma képes volnék ily értelemben határozni és Abauj-Torna megyének jogos kérelmét teljesíteni. De mint előbb mondtam, én a kérvények tárgyalásánál mindig abból indúlok ki, hogy nem szabad érdemleges határozatot hozni addig, míg a képviselőház nem informáltatja magát. Ennek következtében indítványom az, hogy ezen kérvény adassék ki a pénzügyminister úrnak, a minister úr tegye azt reconsideratio tárgyává és aztán tegyen a képviselőháznak jelentést. A képviselőház meglátolván a kérdést, a törvény és igazság követelményeinek eleget téve, fogja azután határozatát meghozni (*Helyeslés bal felől.*)

A határozati javaslat ennek alapján a következő: »Abauj-Tornamegye közönségének kérvénye kiadatik a pénzügyministernek azon utasítással, miszerint ezen kérvény tartalmát tanulmány tárgyává téve, az 1893-iki költségvetés alkalmával arra nézve jelentést, esetleg előterjesztést tegyen.«

Ez, azt hiszem, t. ház, minden szempontnak eleget tesz. A t. kormány a dolgot még egyszer reconsideratio tárgyává teheti; ha azután ismét oda concludál, hogy ezt nem lehet kiutalni, akkor ily módon fog a képviselőháznak jelentést tenni: az audiatur et altera pars-nak eleget tettünk és akkor minden körülmények közt sokkal alaposabban és tárgyilagosabban fogunk erre nézve határozatot hozhatni, mint a mai napon.

Kérem határozati javaslatom elfogadását. (*Helyeslés bal felől.*)

Elnök: Ha senki sem kíván szólani, a vitát bezárom. (*A pénzügyminister szólásra áll fel.*)

Horánszky Nándor: Ne tessék bezárni a a vitát! (*Helyeslés bal felől.*)

Elnök: Ha senki sem kíván szólani, nekem kötelességem a vitát bezárni. (*Helyeslés jobb felől.*)

Horánszky Nándor: T. ház! Engedje meg a t. ház, hogy ez incidens folytán a házszabályokra vonatkozólag egyszersmindenkorra észrevételt tegyek. E házban szabályúl alkalmaztatott hosszú éveken keresztül egy méltányos alkalmazási gyakorlat, a mely arra volt alapítva, hogy a viták folyama alatt, midőn várni lehetett, hogy a t. kormány nyilatkozni fog és szólnia szükséges.

Beőthy Ákos: És kell is szólania!

Horánszky Nándor: A ház elnöke sohasem sietett azzal, hogy a vitát lezárja, (*Helyeslés bal felől.*) történt pedig ez mindannyiszor, valahányszor nem constatáltatott határozottan, hogy senki sem kíván szólani. Az imént is voltam bátor közbeszólani, hogy a t. minister úr talán lesz szíves nyilatkozni, hogy arra esetleg reflexiókat tehessünk. A t. minister úr fel is

Digitized by Google

állott és ennek daczára a t. elnök úr mégis nyomban kijelentette, hogy a vita be van zárva. Ez nem járja, t. ház *(Zaj a jobboldalon.)* és a komoly tanácskozással nem egyezik meg. *(Élénk helyeslés bal felől.)* Kérem tehát a t. elnök urat, legyen szíves a házszabályokat praecise alkalmazni, mint azt máskép nem is lehet és a ház tanácskozásainak méltóságát, komolyságát és igazságosságát megőrizni, a mint ezelőtt mindig meg volt őrizve, mert ez egyik feltétele a ház nyugodt tanácskozásának. *(Élénk helyeslés bal felől.)*

Elnök: T. ház! Kerülni akarom az éles szavakat, bár, azt hiszem, teljes jogomban volna a legkomolyabban visszautasítani azon kifejezést, a melyet a képviselő úr használt, *(Helyeslés jobb felől.)* mikor azt mondotta, »ez nem járja«. Az elnök eljárását, intézkedését a házszabályok értelmében egy képviselő sem teheti bírálat tárgyává. *(Helyeslés jobb felől.)* Akkor zárom be a vitát, a mikor constatálom, hogy senki sem kíván többé szólani. *(Helyeslés jobb felől.)* A minister urak akkor szólanak, a mikor jónak látják s van joguk a vita bezárása után is szólani. Következésképen jogosan jártam el, a midőn annak constatálása után, hogy szólani senki sem kíván, a vitát bezártam. A minister úr felállt ugyan, de engem előre értesített, hogy a vita után kíván szólani; *(Élénk helyeslés jobb felől.)* az pedig, hogy egyes képviselők a ministerektől követeljék, hogy a vita bezárása előtt szóljanak, a házszabályoknak semmiképen meg nem felel. *(Úgy van! Úgy van! jobb felől.)* Különben, t. ház, tekintsük, hogy a vitát be nem zártam. *(Élénk helyeslés.)*

Wekerle Sándor pénzügyminister: T. ház! A fenforgó incidensre vonatkozólag csak annyit vagyok bátor megjegyezni: ha valaki szólni kíván a kérdéshez a vita bezárása után, én részemről sohasem szoktam elbújni az argumentatiók elől és magam fognám kérni a t. házat, hogy méltóztassék megengedni annak, a ki még szólani kíván az általam elmondottakhoz, hogy még szólhasson. *(Helyeslés jobb felől.)*

Áttérve Beőthy Ákos képviselő úr felszólalására, engedelmet kérek, de ezt a határozati javaslatot nem fogadhatom el. Azt hiszem, ezzel a képviselő úr is tisztában van, mert ez a kérdésnek nem clarificatioja, hanem az én törvényes eljárásomnak a ház által való határozott desavuálása lenne. *(Helyeslés jobb felől.)* De indokát sem látom e határozati javaslatnak. A képviselő úr ugyan azt mondja, hogy tökéletesen tisztában van e kérdéssel ma is, de viszont én is azt mondhatom, hogy azzal én is tökéletesen tisztában vagyok. E kérdés már többször előhozatott a házban és többször képezte megbeszélés tárgyát, úgy, hogy a ki e kérdés iránt tájékozódni akar, az idáig is szerezhetett tájékozást. Miről van itt szó? Arról, hogy a regalekártalanítási törvény 10. §-a, a melyre helyesen jegyezte meg a t. képviselő úr, hogy az a kormány eredeti előterjesztésében nem volt meg, hanem az akkor kiküldött szakbizottság tárgyalásainak során vétetett fel, azt mondja, hogy megengedtetik az adóalaptól eltérő bizonyítás az 1882—1886. tényleges jövedelem alapján, ha valaki azt számadással, vagy egyéb, a törvényben meghatározott módon kétségtelenné teszi, hogy neki ezen években a regaleból, bár adó alá nem vont, de ilyen és ilyen jövedelme volt; csakhogy a kártalanításnak ekként megállapított összegéből a taxationál mindig levonandó az, a mi az állami adó nyolczszorosának és a törvényhatósági és községi pótlék egyszeresének megfelel. Miután a törvény azt mondja, hogy ez mindig levonandó, a kártalanításnak ekként megállapítandó tőkeösszege azonban csak 1892 végével lesz kiszolgáltatandó: magának a törvénynek szövegezése, t. i., hogy miután adólevonásáról már szólott, a kártalanításnak ekként megállapított összegéről szól, kétségtelenné teszi, hogy itt egyszerű taxatioról van szó, vagyis arról, hogy én adok neked 100 forint kártalanítást, de ha nem fizettél adót, akkor nem 100 forint kártalanítást adok, hanem 95 forintot: ez egyszerű taxationak a kérdése. Ott, a hol határozatlan tényezővel kell számolnunk, nem mondhatjuk azt, hogy bizonyos százalékot vonunk le, mint levontunk 10%-ot, a melynek kezelési költség volt a czíme, vagyis nem kezelési költség, hanem au fond perdu, a melyet számítottunk. Miután itt különböző tényezőkkel dolgoztunk, nagyon természetes, hogy nem határozott százalékot lehetett megállapítani, hanem azt kellett mondani, hogy a mennyi az adó, vagy annak bizonyos hányszorosa. Egy egyszerű taxatio kérdése és semmi jogigényt nem állapít meg arra, hogy ezen a taxationál levont adót valakinek kiadhassuk. Egy törvényt organicus egészében, intézkedéseinek összességében kell megítélni; nem lehet azt mondani: ha ezen taxationál valamit levonásba hozok, ezen összeget valakinek kiadjuk. Hogy ez így áll, leszek bátor argumentálni a következőkben: először itt az adónak bizonyos hányszorosa, nyolczszorosa levonásáról van szó; hiszen hogy ez tiszta taxatio kérdése, kitűnik abból, mert ha nem az volna, a ház csak nem bízta volna az administratiora a jövedéki büntető eljárást; hiszen ha ez nem taxatio kérdése volna, akkor a jövedéki büntető eljárásra hivatott bíróság állapíthatta volna csak meg a nyolczszoros összeget.

Tovább megyek. Nem is kerestem, hogy jó-

Digitized by Google

hiszeműleg, vagy rosszhiszeműleg nem fizetett valaki adót; soha nem mondtam, hogy megcsonkította az adóösszeget, mindig documentáltam a legbecsületesebb szándékot, csak kártalanítást nem adtam érte, *(Derültség.)* azon egyszerű okból, mert a törvény nem a jóhiszeműséget állapította meg, hanem egyszerűen a taxatio kérdésének vette. Ha nem annak vette volna, nemcsak ezen eljárást nem állapíthatta volna meg, hanem az elévült birságokat és adókat csak nem vonhatta volna le. Hiszen jól fogja tudni a t. képviselő úr, hogy nálunk a birságok három év alatt elévülnek. Itt az 1882—86. évi tényleges jövedelemről volt szó, tehát a kártalanítási eljárás megállapításakor, sőt a törvény hozatalakor már elévült adók és birságok levonását állapította meg a törvényhozás. Hiszen a t. képviselő úr is kénytelen lesz elismerni, hogy az elévült adóra senkinek igénye nincs, sem az államnak, sem a törvényhatóságnak, sem a községnek; arra nézve megszünt az igény. Ez mutatja, hogy itt tisztán taxationalis kérdésről van szó. A kérdést azonban organicus egészében kell megitélnünk. Hol van az kimondva, hogy e tőkék kiadandók? Sehol. Hiszen ha a törvényhozásnak ez lett volna az intentioja, akkor intézkednie kellett volna a kiadás iránt is, hogy azt miből adjuk ki. Engedelmet kérek, de mindenféle összeget, mert ha kiadom, meg is kell jelölnöm azt a forrást és fedezetet, a melyből azt kiadhatjuk. Ez iránt azonban a törvényhozás sohasem intézkedett, az összes tárgyalások során ez iránt még csak kérdés, sőt javaslat se tétetett és a t. képviselő úr ezek után mégis azt következteti, hogy ezt ki kell adni. De mit kellene tulajdonképen kiadnom? Olyat, a mit még magam se vettem be. *(Igaz! Úgy van! jobb felől.)*

Beöthy Ákos: Levonta a minister úr!

Wekerle Sándor pénzügyminister: Engedelmet kérek, ép itt van a t. képviselő úr cardinalis tévedése, mert a mit én beveszek, annak meg is kell lennie. Itt azonban semmit sem vettem be. Itt arról volt szó, hogy a kártalanítási törvény helyett egy magasabb vagy kisebb adassék-e ki az illetőknek. Az államkincstárba ebből egy krajczár se folyt be. Itt nincs oly összeg, a melyet ki lehet adni. Itt arról van szó és itt van a képviselő úr cardinalis tévedése, hogy a helyett, hogy emittáltunk volna — a mint azt egy előbbi példában felhoztam — 100 frtos kötvényt, csak 90 frtost emittáltunk, de az államkincstár nem kapott semmit. Itt tehát egyszerű taxatio kérdéséről van szó. Ha állna az, a mit a t. képviselő úr mond, akkor ebben a törvény ben felhatalmazásnak is kellene lenni arra nézve, hogy ezen összegeknél több kártalanítási tőkét is bocsáthatok ki. Ezt azonban a t. képviselő úr nekem a törvényből sehol kimutatni nem fogja. De ha arra az álláspontra helyezkedem is a melyet a t. képviselő úr elfoglal, akkor is bizonyos következetlenséget látok felfogásaiban és kívánalmaiban. Miért? Mert tegyük fel, hogy a levont összeg helyett kártalanitási tőkét adtunk volni ki, akkor sem lehet szó arról, hogy készpénzt adjunk, mert a kötvények ma sem, akkor plane nem értek készpénzt, akkor 89 és 90-es árfolyamon adtuk, mi tehát készpént adjunk érte?

Itt van tehát felszólalásában a következetlenség.

Oda kívánok tehát concludálni t. ház, hogy a törvény intézkedéseit organicus egészében és összefüggésében kell megítélni és épen azért, mert sem a kiadásra, sem a fedezetre vonatkozólag semminemű intézkedés e törvényben nem foglaltatik, miután itt elévült követelések is a taxationál érvényesülni rendeltetnek és ez is mutatja, hogy nem tulajdonképeni adólevonásról van szó, mely valakit illethet: kétségtelen, hogy ez egyszerűen a kártalanítás mérvét megállapító intézkedés, úgy, hogy a kiszolgáltatás érvénye szóba se jöhet. Ezek alapján, minthogy a kérdés annyira tiztázva van, semminemű további tárgyalás szükségét nem látom és kérem a t házat, hogy a kérvényi bizottság javaslatát határozattá emelni méltóztassék. *(Helyeslés jobb felől.)*

Horánszky Nándor: T. ház! Csak igen röviden kívánok a kérdéshez szólani és a most felmerült tárgyalás alkalmával tisztázni óhajtom azt, hogy miről van itt szó. De még egy másra is kívánok reflectálni és ez az, hogy a pénzügyminister úr az absolut igazsággal ellenkezően, ténybeli tévedések folytán akként fogja fel a dolgot, a mint az meg nem állhat, a mire nézve leszek bátor egynéhány észrevételt tenni. *(Halljuk! Halljuk!)* Miről van itt szó, t. ház, arról, hogy ott, a hol a kártalanítás az adófizetések hibássága következtében nem az adók alapján szabatott meg, hanem a kártalanítási törvény 10. §. alapján, ezen kártalanítási összegből levonandók azon adók, a melyek meg nem fizettettek és pedig az állami adók nyolczszoros összegben, a községi és törvényhatósági adók pedig egyszeres összegben. A kérdés már most az, hogy ezen levont adó, a melyet az állam ekként megkapott —

Wekerle Sándor pénzügyminister: Hol?

Horánszky Nándor: — Mindjárt meg fogom mondani, csak méltóztassék figyelemmel lenni — kié legyen? Az államé-e avagy az állami adó nyolczszoros összegében legyen az államé, a községi és törvényhatósági adó pedig legyen a községé, vagy végül mind a kettő, tehát hogy a községi adó is az államé legyen-e? Erről van szó. Nos, t. ház ez én előttem oly primitiv, egyszerű, az absolut igazságból kifolyó természetes kérdés, hogy merem mondani, miszerint a törvényhozás

Digitized by Google

akkor ezen kérdéssel már csak azért sem foglalkoztatott, mert egészen természetesnek tartotta, hogy más ideára, más gondolatra jönni az absolut igazság szempontjából már csak azért is teljesen lehetetlen, mert mindenkinek csak a magáéhoz lehet joga.

Azt kérdezi a minister úr: hogy hol kapta meg az állam ezt az adót? Megkapta az értékesebb regaléban. Abból a regáléból, a mely mondjuk ért száz forintot, levont az állam ezen a czímen öt forintot, megkapta tehát a regalejogot kilenczvenöt forintért, holott, ha ezen levonásnak helye nem lett volna, kénytelen lett volna azon jogért százat adni érte. Ezt csak lesz kegyes a minister úr concedálni? *(Helyeslés bal felől.)* Ennyivel értékesebb lett a regale és ennek jövedelmét huzza ma az állam; bármilyen alakban, az mindegy. Igaz, hogy magyarán mondva — baares Geld-ben nem kapta meg, de megkapta azon magasabb értékben, mely a regale-kártalanításnál kifejezésre jutott.

T. ház! Abban igaza van a t. minister urnak, hogy erre nézve a törvény megalkotásakor annak idején fedezetről gondoskodva nem lett s így ő erre nézve valami külön törvényes intézkedések alapján nyugvó fedezettel nem bírt. De én ezt soha nem képzeltem máskép, mint úgy, hogy az állam a kártalanítást megállapítja s a megállapított tőkéből levonja egyfelől az állami nyolczszoros adót, másfelől a községi vagy törvényhatósági egyszeres adót, a dolog természetében tehát az feküdt volna és kellett volna, hogy feküdjék, hogy az utóbbit egyszerűen utalványozza ki az illető község számára s ha máshol fedezetet nem talál, fedezetet találjon az állami költségvetés azon tételében, mely az italmérési adóra vonatkozó kiadásokat foglalja magában s melyekben benne van a részesedés, a kamat, a regie és minden. Egyébként, t. ház, ha ezen formákon fenn akarunk akadni, akkor megvan a lehetőség ennek sanalására abban, hogy épen azon javaslat alapján, melyet t. barátom benyújtott, hogy t. i. méltóztassék ezt megfontolni, a minister úr erre előterjesztést most tehessen.

Én csak az igazság azon absolut álláspontjánál fogva, mely azt vonja maga után, hogy a mi valakié, az azé is legyen, kívántam észrevételt tenni arra, hogy a mi a törvényhatóságé és községé, azt ne confiscálja az állam a maga javára, midőn a törvény erre nézve positiv intézkedést nem is tartalmaz, mert nem az a kérdés, t. minister úr, hogy a törvény nem mondja ki, hogy ez nem állami jutalék, hanem a kérdés az, vajjon azt mondja-e ki, hogy ez állami járandóság. A kérdés igazi alakja pedig ez. Ebből a szempontból, t. ház, én azon javaslatot, melyet t. barátom benyujtott s melynek igazi értelme oda megy ki, hogy az absolut igazságosságból kifolyólag, szíveskedjék a kormány ezen kérdést figyelmére méltatni, megfontolni és ne foszsza meg ettől az illető községeket, hanem legyen szíves erre nézve a háznak megfontoltabb javaslatot tenni. Ez semminek sem praejudicál, de igenis lehetővé teszi, hogy e kérdésben az absolut igazság értelmében járhassunk el.

Csatlakozom tehát t. barátom határozati javaslatához *(Helyeslés bal felől.)*

Elnök: Kíván-e még valaki szólani, t. ház?

Gulácsy Dezső: T. ház! Én a kérdést egészen tisztázva látom. Arról volt szó, hogy a regale-váltság mily összegben állapíttassék meg. Ha a regale-váltság azon összegben állapíttatik meg, melyet valaki utólagosan bizonyít és ebből az adó le nem üttetik, kérdem: vajjon igazságos lenne-e, hogy az ugyanazon összegben állapíttassék meg, mint azon tulajdonosé, a ki becsületesen bevallotta jövedelmét. *(Ellenmondások bal felől. Felkiáltások: Nem arról van szó!)* De épen arról. Ha arról lett volna szó, hogy az eltitkolt, az elmulasztott adók utólagosan igazoltassanak és azok bevétessenek: akkor helyén volna a felszólalás; de nem arról volt a szó, hanem arról, hogyan számíttassék ki a regale-váltság tőkéje. Miután tehát a minister úr felszólalásával a kérdést tökéletesen tisztázva látom, mivel az eltitkolt és elvont, akár községi, akár törvényhatósági pótadó tisztán csak azért üttetett le, hogy az a tőke-kiszámításba bele ne vétessék és így jogtalan kárpótlás ki ne utaltassék, ellenben az soha az állampénztárba semmi czímen be nem folyt, hanem pusztán csak a regale-kártalanítás kiszámítása végett üttetett le: minden további felvilágosítást feleslegesnek találok és a kérvényi bizottság határozati javaslatát elfogadom. *(Helyeslés jobb felől.)*

Elnök: Kíván még valaki szólani? Ha nem, akkor a vitát bezárom.

Wekerle Sándor pénzügyminister: T. ház! Kénytelen vagyok még egyszer szólani. e kérdésben, nem azért, mert sok helyen igen kedvező és népszerű ideáknak nagyon természetes szószólói akadnak és itt is tetszetősek az ily ideák, hanem azért, mert az ily vádakat, »hogy ez az absolut igazsággal ellenkezik és hogy ténybeli tévedésből indulok ki« helytállóknak e kérdésben nem tartom. Először is a felett, hogy mi az az absolut igazság, igen sokat vitatkoznak, mert absolut igazságnak tartanak egy helyen egyet és absolut igazságnak tartanak más helyen mást; ha tehát valaki jogi szempontból bírálgat valakit, először is az absolut igazság mértékével kell, hogy tisztában legyen. Bátor vagyok a t. ház emlékébe visszaidézni azt, hogy arra sohasem

Digitized by Google

vállalkoztunk, soha semminemű igéreteket nem tettünk és az egész tárgyalás során az iránt még csak kívánalom sem merült fel, hogy ez adók kiadassanak a községeknek vagy törvényhatóságoknak. Méltóztassék csak a törvény tárgyalásának genesisét venni. Mi előterjesztettünk egy törvényjavaslatot és azt mondottuk, hogy vállalkozunk a regale kártalanítására a nélkül, hogy az állam-financiákat megzavarnók, de csak ott adunk kártalanítást, a hol az illető adót fizet és ez adók bizonyos hányszorosában állapítjuk meg a kártalanítás összegét. Ez volt a kiindúlási pont. *(Helyeslés jobb felől.)* E kiindúlási ponton a törvényhozás azt a változtatást tette, hogy ilyen és ilyen kivételes esetekben ettől a kiindúlási ponttól eltérőleg is adható kártalanítás, de csak ennyi. Ez egy szorosan értelmezendő kivételes intézkedés, úgy, hogy, bocsánatot kérek, semminemű moralis kötelezettség, ígéret, vagy kilátásba helyezés e tekintetben, hogy itt másról, mint egyszerű taxatioról lenne szó és hogy mások részesülhessenek ez adóban, nem volt. Egyszerűen arról volt a szó, hogy az állam azt mondotta: én akkor, mikor megállapítom a kártalanítást, mérsékeltebben fogom a kártalanítást megállapítani, de nem arról volt szó, hogy a taxationál tekintetbe vett, vagy levont adóösszegek kiadassanak. Én különben igen bámulok azon, hogy a t. képviselő urak, a kik ellenőrző kötelességüket és jogukat igen alaposan szokták gyakorolni, most négy év mulva állanak elő e kérdéssel. *(Egy hang bal felől: A kérvényeknél)* Engedelmet kérek annyira csak voltak tájékozva, hogy ily vitalis kérdésekben tisztában lehetnének. Az annak idején kiadott utasításnak számtalan pontját kifogás tárgyává tették. Csak fel kell tételeznem, hogy az ily fontos műveletet ellenőrízték s hogy nem ma ötlik fel először e kérdés s csodálkozom azon, hogy a képviselő urak öt évig az ellenőrzési jogot egyáltalában nem gyakorolták és még inkább csodálkozom azon, hogy mikor a költségvetéseket folyton tárgyaltuk, egyáltalán nem is gondoltak arra, hogy e tekintetben valamit kiadásképen fel kellene venni s hogy ez a költségvetés nem realis, ha ezen kiadásról nem gondoskodunk. De még inkább csodálkozom azután azon az elméleten, a melyet Horánszky Nándor képviselő úr kifejt, hogy meg van a fedezet az italmérési jövedékben és annak a jövedelméből azt fedezni lehet.

Engedelmet kérek, hogy az államnak van-e haszna valamiből vagy nincs, az még nem fedezet. Fedezet az, a mire a törvényhozás expressis verbis számszerűen felhatalmazást ad, hogy ezt meg ezt egy bizonyos meghatározott czélra fordíthassam. De a budget jognak oly felfogását, egy olyan tág köpönyegnek a becsempészését, *(Igaz! Ugy van! a jobboldalon.)* hogy azért, mert ebből a regale-jogból bizonyos haszna is van az államnak, ott megvan a fedezet is és ebből kifizethető: ezt a tág felfogást, bocsánatot kérek, semmi körülmények közt nem tudnám honorálni. *(Helyeslés jobb felől.)* Én ismétlem a t. ház előtt, hogy a regalera vonatkozólag, mint felállítottuk a tervet és a mint a törvényhozás ennek a tervnek a végrehajtására felhatalmazást adott, azon a korláton és kereten belül azt a regale-törvényt végre is hajtottuk. Ezt a korlátot és keretet szélesbíteni, ma egyes ilyen, akkor eldöntött kérdéseket, mikor a kívánalmak csak ujabban merülnek fel, újabb consideratio tárgyává tenni és ez által rendezett financiáinkba egy olyan trójai falovat becsempészni, mely azokat alapjaiban kiforgatná mai biztonságukból, arra, bocsánatot kérek, nem vállalkozhatom *(Helyeslés jobb felől.)* és azért kérem a t. házat, hogy a kérvényi bizottság javaslata értelmében méltóztassék határozni. *(Élénk helyeslés jobb felől.)*

Beöthy Ákos: T. képviselőház! Személyes kérdésben csak egy igen rövid megjegyzést akarok tenni. A t. minister úr azt mondotta, hogy nem csodálkozik azon, ha az egyes képviselők ilyen népszerű kérdésekben felszólalnak.

Bocsásson meg t. minister úr, hiszen húsz esztendő óta vagyok ennek a képviselőháznak a tagja, de nem hinném, hogy okot adtam volna valakinek arra, hogy engem ilyen imputatiokkal vádolhasson. *(Igaz! Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)*

Még azt sem lehet mondani ennél a kérdésnél, hogy én érdekelve vagyok benne. Ha olyan jól ismeri a t. minister úr az én viszonyaimat és az én eljárásomat, tudhatná nagyon jól, hogy én Kassa városát képviselem, ez pedig Abauj-Torna megyének kérvénye. Ha felszólaltam, felszólaltam egyes-egyedül azért, mert ezt a kérvényt igazságosnak tartom. Meglehet, helyesebb lett volna, hogy már előbb tudomással birjak arról, hogy a regale-kártalanítási eljárásnál oly visszaélések követtettek el, mint a minőkről ezen kérvény szól; de arról, bocsánatot kérek, idáig nekem nem volt tudomásom. Megragadtam tehát az első alkalmat, hogy az, a mit jogsérelemnek tekintek, orvosoltassék.

Egy félreértésre is ki kell terjeszkednem. Vonatkozik ez Gulácsy Dezső t. képviselő úr előadására. Ő azt imputálja nekem, mintha én azok érdekében szólalnék fel, a kik adó csonkítást követtek el. Először is ez a kérdés egy túlhaladott kérdés épen a regale törvény 10. §-a folytán, mely igenis az adócsonkítóknak az én felszólalásom ellenére azt a kedvezményt megadta. De bocsánatot kérek t. képviselő úr, hiszen Abauj-Tornamegye nem maga csonkí-

Digitized by Google

totta az adót, hanem ellenkezőleg ő szenvedett ez által károsodást és épen azért, mert azt találtuk, hogy ebből a károsodásból az államkincstárnak van haszna és nem a törvényhatóságnak, azért szólaltam fel. Világos tehát a t. képviselő úr megjegyzéséből, hogy mikor azt mondta, hogy ebben a kérdésben teljesen és tökéletesen tájékozva van, egyáltalán nem volt tájékozva. (*Úgy van! bal felől.*)

Elnök: A tanácskozás be van fejezve.

Gulácsy Gyula: Félreértett szavaim helyreigazítása végett kérek szót. Ha én csakugyan azt mondtam volna, hogy a kárpótlás azoknak adandó, a kik az adót eltitkolták, ekkor igaza volna a t. képviselő úrnak, hogy nem vagyok tisztában a kérdéssel. De a napló fog nekem igazságot adni, hogy nem ezt mondtam és ennélfogva, azt hiszem, legjobban megbírálhatom én magam, hogy tisztában vagyok-e a kérdéssel, vagy nem és épen azért szavaimnak azt az értelmezését nem fogadom el. (*Helyeslés jobb felől.*)

Elnök: Következik a szavazás.

A kérvényi bizottság javasolja, hogy Abauj-Torna vármegye közönségének kérvénye tétessék le a ház irodájába. Ezzel szemben Beőthy Ákos képviselő úr határozati javaslatot nyujtott be, mely fel fog olvastatni.

Szederkényi Nándor jegyző (*olvassa Beőthy Ákos határozati javaslatát.*)

Elnök: A kérdés az: elfogadja-e a t. ház a kérvényi bizottság javaslatát, hogy a kérvény a ház irodájába tétessék le, szemben a Beőthy Ákos képviselő úr által beadott határozati javaslattal? Ha a kérvényi bizottság javaslatát fogadja el a ház, akkor a Beőthy Ákos képviselő úr indítványa elesik. Ha a ház nem fogadja el a kérvényi bizottság javaslatát, az esetben Beőthy Ákos képviselő úr határozati javaslata volna elfogadottnak kimondandó. Méltóztatnak hozzájárúlni a kérdésnek ilyetén feltételéhez? (*Igen!*)

Felteszem tehát a kérdést és kérem azokat, a kik a kérvényi bizottság javaslata szerint a kérvényt a ház irodájában letétetni kívánják, szíveskedjenek felállni. (*Megtörténik.*) Gondolom, kimondhatom, hogy a többség a kérvényi bizottság javaslata értelmében határoz.

Ezzel az ülést öt perczre felfüggesztem.

(*Szünet után.*)

Elnök: T. ház! Folytatjuk a tanácskozást. Következik a kérvényi bizottság által tárgyalt III. sorjegyzékben foglalt 25. számú kérvény: »Deberczen szab. kir. város közönsége a debreczeni róm. kath. egyház által a város ellen fenforgó kegyúri követelése tárgyában.« Ezen tárgyalást megelőzőleg jelentem a t. háznak, hogy a vallás- és közoktatásügyi minister úrtól vett értesülés szerint ő meg nem jelenhetvén, mert a főrendiházban van a költségvetés tárgyalásával elfoglalva, a házszabályok 162. §-ára való hivatkozással, helyette Berzeviczy államtitkár úr fog a tanácskozásban részt venni. (*Helyeslés.*)

Josipovich Géza jegyző (*olvassa a sorjegyzék 25. szám alatti pontját*).

Molnár Béla, a kérvényi bizottság előadója: T. ház! A kérvények közűl a legutolsó, mely legterjedelmesebb, de lehet mondani, hogy egyike a legérdekesebbnek az, melyet Debreczen város közönség a róm. katholicusoknak a város irányában fenforgó kegyuri követelése tárgyában adott be. Azt hiszem, hogy ezen ügyet a t. ház nagyjából és bíréből ismerni méltóztatik, mindazonáltal legyen megengedve, hogy úgy a kérvényben felhozottakat, valamint a kérvényi bizottság határozati javaslatát támogató indokokat röviden előadjam. (*Halljuk! Halljuk!*)

E kérdés nem először foglalkoztatja a felsőbb hatóságot, sőt nem először fekszik az országgyűlés előtt sem, mert Debreczen város egyetlen alkalmat sem mulasztott el, hogy ezen, rá nézve terhes kötelezettség alól szabadúlni ne igyekezzék. Az első lépéseket erre az 1776. évben tette, további lépéseket tett 1844-ben, midőn az országgyűlés sérelem gyanánt terjesztette ez ügyet a király elé, tovább 1882-ben, mikor a vallás- és közoktatásügyi minister úr ez ügyben határozott.

Hogy ez ügyben alaposan ítélhessünk, szükséges visszatérni arra az időre, mikor 1693-ban I. Lipót király kiváltságlevelei folytán, a mely az 1715—108. tczikkel lett törvénybe iktatva, Debreczen szab. kir. várossá lett. Sem a kiváltságlevél, sem a törvényczikk a kegyuraságot illetőleg positiv rendelkezést nem tartalmaz; pusztán követeli a város, hogy a Szent-Ferencz-rend temploma és háza számára alkalmas helyet jelöljön ki.

Ez, t. ház, egyike azon főbb indokoknak, melyekre a kérvény alapítva van. Ez, valamint az a körűlmény, hogy az 1681. évi XLI. tcz., mely tudvalevőleg a szabad királyi városok kegyuri jogairól intézkedik, akkor lett meghozva, midőn Debreczen még Erdélyhez tartozott és ennélfogva állítólag ezen törvényczikk jogható ja Debreczenre ki nem terjedt.

T. ház! Én szerintem nem így áll a dolog, a mennyiben az 1681. év XLI. tcz. minden szabad királyi város kegyuri jogát megerősíti, ha abban az időben valamely szabad kir. várost ez alól mentesíteni szándékoztak volna, úgy akár a kiváltságlevélnek, akár a törvényczikknek ez irányban kellene positiv rendelkezést tartalmazni. (*Úgy van! jobb felől.*) Ez pedig nincsen benne, hanem igenis benne van az a

Digitized by Google

rendelkezés, a melyet a ferenczrendieket illetőleg említettem és benne van azon clausula: »salvo iure alieno presertim vero ecclesiarum Dei« a mi szerintem nem vonatkozik másra, mint épen a kegyuri kötelezettségre. Az 1681. évi XLI. tcz. joghatályát illetőleg pedig, t. ház, szerény véleményem az, hogy habár Erdélyhez, tartozott légyen is Debreczen akkor, midőn ez a törvényczikk megalkottatott, az anyaországhoz való visszacsatolás időpontjától, azon időponttól fogva, a midőn a magyar szabad királyi városok sorába felvétetett, az összes érvényben levő hazai törvényeink joghatálya rá épen úgy kiterjedt, mint más szabad királyi városra. *(Helyeslés.)*

Hogy pedig, t. ház, Debreczen nem kivétel a többi szabad királyi városok közűl, ezt legjobban bizonyítja az 1715: CIX. tczikknek azon intézkedése, hogy Debreczen épen úgy, mint Szathmár-Németi alá vannak vetve a királyi tárnokmesternek és osztoznak minden más szabad királyi városnak joga és kötelezettségeiben.

Az a körűlmény, t. ház, hogy Debreczen e jogát sohasem kérte, attól mindig szabadkozott, azt nem gyakorolta és ha kegyúri kötelezettségeinek teljesítése forgott szóban, a kérdéses összegeket sohasem önként, hanem mindig kényszer súlya alatt, mint ad hoc segélyt szavazta meg: ez, t. ház, ebben a kérdésben nem határoz azért, mert azt hiszem, Debreczen talán nem áll egyedűl akkor, a midőn e terhes jogtól szabadúlni óhajt és továbbá Debreczen azt sem teljesítette önként, a mire a törvény szava világosan kötelezi, t. i., hogy a Szt. Ferencz-rendiek háza helyét kijelölje; ezt is csak kir. biztos közbejöttével teljesítette. *(Úgy van! jobb felől.)*

Azon körűlmény, t. ház, hogy a karok és rendek 1844-ben e kérdést a kérelmek közé felvéve a király elé terjesztették, ez, t. ház, csakis azt bizonyítja, hogy a karok és rendek ezen kérdést megvizsgálandónak találván, a hazai törvényeink, nevezetesen az 1553: IX. tcz. értelmében azon forum elé terjesztették, a melyet hazai törvényeink szerint ezen kérdésben is a döntés joga megillet: ez a koronás király. *(Helyeslés.)* A válasz ezen felterjesztésre nem soká késik. A király 1846-ban 16.748. számú rendeletével, hivatkozva épen ezen 1553. IX. és 1681: XLI. tczikkre teljesen törvényes formában kiadott rendeletével Debreczent kegyuri kötelezettségeinek teljesítésére utasította. Ezen királyi rendeletre hivatkozott a vallás- és közoktatásügyi minister, midőn 1882-ben 16.329 és 40.411-ik számú rendeletével érdembe épen úgy határozván, a váradi püspök felterjesztésére Debreczent szintén kegyuri kötelezettség teljesítésére utasította. Tekintettel tehát az elmondottakra, t. ház; tekintettel arra, hogy számos egyházlátogatási jegyzőkönyv, a mely teljes joghatálylyal bír, van érvényben és a mely közűl a legutolsó 1831-ből van; tekintettel arra, hogy Debreczen ma közel 48.000 hold kincstári koronai birtoknak tulajdonosa, tekintettel azon legfőbb indokra, hogy hazai törvényeink értelmében az ez ügybeni döntés jogával felruházott legfőbb forum, a koronás király ez ügyet végleg elintézte: a bizottság nevében kérem, hogy a kérvényt a vallás- és közoktatásügyi minister úrnak visszaküldés végett kiadatni méltóztassék azért, mert a kérvényben foglalt kérelem azon része, hogy az országgyűlés ezt a kérdést orvosolja, teljességgel nem teljesíthető, mert hiszen a ház bírói eljárásba e kérdés fölött nem bocsátkozhatik, *(Helyeslés jobb felől.)* a kérvényben foglalt második kérelemre pedig, hogy az 1715: CVIII. tcz. megmagyaráztassék, szükség nincs, mert ennek minden kétséget kizárólag, világos a szövegezése. Mindezeknél fogva a t. háznak a kérvényi bizottság javaslatának elfogadását ajánlom. *(Helyeslés jobb felől.)*

Josipovich Géza jegyző: Kőrösi Sándor!

Kőrösi Sándor: T. képviselőház! *(Halljuk! Halljuk!)* Mielőtt a napirenden lévő fontos tárgyhoz, a debreczeni kérvény tartalmához hozzászólanék, a t. ház szíves elnézését kérem gyenge egészségem miatt. Csupán abban reménykedem, hogy nekem az az igazság erőt fog adni, a mely a debreczeni kérvényben foglaltatik, úgy, hogy a leggyengébb argumentatioval is, mert hiszen az igazság magában is argumentum — képes leszek a debreczeni kérvény tartalmát a kellő világításba helyezni. *(Halljuk! Halljuk!)* Mielőtt ehhez hozzászólanék, csatlakozom Beőthy Ákos t. képviselőtársam azon észrevételéhez, hogy sajnálkozva kell tapasztalnunk, miszerint a magyar országgyűlés képviselőházában a kérvények tárgyalása ma már puszta szertartássá válik. *(Élénk helyeslés bal felől.)* Mit mond ahhoz az ország választó közönsége és polgársága, ha legszentebb alkotmányos jogát, a kérvényezési jogot, maga a képviselőház sem tekinti másnak, mint ötödik keréknek. *(Igaz! Ugy van! bal felől.)* A t. képviselőtársamnak azon észrevételét azonban, hogy a kérvények tárgyalása alkalmával nagy elvi kérdéseket eldönteni vagy talán fejtegetni sem lehet, el nem fogadom.

Beőthy Ákos: Nem azt mondtam.

Kőrösi Sándor: Mert ha egy concret eset egy nagy elvvel van összeköttetésben, akkor mellőzhetetlen, hogy a nagy elvről is, a melynek az a kisebbik úgyszólván folyománya, szó ne legyen.

Alig volt a t. képviselőház előtt fontosabb és nehezebb kérdés, mint azon ügy, melyet a debreczeni kérvény tartalmaz. Több, mint száz éven keresztül Nagyváradnak mindenkori római

Digitized by Google

kath. püspöke arra törekedett, hogy Debreczen városának egykor tisztán, ma pedig legnagyobb részben ev. ref. vallású polgárokból álló lakosságát az 1715: CVIII. tcz. ellenére a jogok gyakorlása nélkül a kegyuri jog teherviselésére kényszerítse.

Ezt a nagyváradi püspök akkor a fennállott államkormány-közegek által vélte elérhetni és ezek által iparkodott nyomást gyakorolni. Ezen akkor fennállott dikasterialis közegek kir. rendeletekkel és szabályrendeletekkel akarták oda kényszeríteni Debreczen városát, hogy a kir. kegyuri terheket a megfelelő jogok nélkül viselje. Debreczen városa azonban sohasem engedelmeskedett ezen rendeleteknek és azokat mindig kellő tisztelettel félretette.

Beöthy Ákos: Jól cselekedte. *(Derültség.)*

Kőrösi Sándor: Mielőtt ezen ügy részletes fejtegetésébe bocsátkoznám, ki kell jelentenem, hogy ezen ügy nem Debreczen római kath. polgárai és a reformatus polgárok közt fenforgó ügy, hanem a vallás- és közoktatásügyi ministerium és Debreczen városa, mint jogi személy közt fenforgó egyház-közjogi vitás kérdés.

Debreczen város róm. kath. és reformatus polgárai mindenkor a legnagyobb egyetértésben éltek és ma is a legnagyobb testvéri szeretetben élnek egymással *(Helyeslés.)* és ezt a jó viszonyt jövőre is fenn akarják tartani. De az a megoldási mód, melyet a kérvényi bizottság ajánl, ezt a kérdést végleg el nem dönti, pedig Debreczen mindkét vallású polgárainak az az óhajuk, hogy ez a kérdés egyszer már érdemlegesen döntessék el, hogy a köztük levő jó harmoniát többé semmi ne zavarja. Azon megoldási mód, melyet a t. kérvényi bizottság a t. háznak ajánlott, nem alkalmas arra, hogy a polgárok közt most fennálló jó egyetértést továbbra is fentartsa. Ez okból már most kijelentem, hogy részemről a kérvényi bizottság határozati javaslatát el nem fogadom. *(Helyeslés jobb felől.)*

A mi már most a debreczeni kérvény tartalmát illeti, az szomorú maradványa azon középkornak, melyben az állami hatalom törvényt, igazságot, méltányosságot lábbal tiporhatott. Mint tudjuk, 1848 előtt a róm. kath. egyház Magyarországon államegyház volt és mint Európa többi államaiban, hazánkban is az államot is elnyomta. A görög és római korban az állam elnyomta a vallásos elemet. A kereszténység századaiban ellenben a serdülő keresztény egyház a társadalom felett gyámságot óhajtván gyakorolni, a középkorban határozott, bár mindenkor ellenzett felsőbbséget vívott ki az állam felett. És ezt a világi és lelki hatalom közt fennállt viszonyt csak a tudomány által előidézett felvilágosodás, a reformatio korszaka változtatta meg.

Egyik kitünő, nagy tudományú róm. kath. püspökünk Nagyváradon ép a napokban tartott beszédében azon nézetét fejezte ki, hogy a mi hazai viszonyunknak az állam és egyház közti azon viszony felel meg, a mely fennállott akkor, midőn Magyarországon egyedül csak a kath. egyház létezett, azon állam és egyház közti viszony, mely a XIII. században uralomra jutott, mikor t. i. az egyház mindenütt teljesen elnyomta az államot.

Beöthy Ákos: No még csak az kellene! Ehhez mi is hozzászólanánk!

Kőrösi Sándor: Hát, t. ház, a reformatio és a franczia forradalom után ezt a viszonyt visszaállítani egyszerűen lehetetlen. Az államot mi ma úgy ismerjük, mint oly jogintézetet, mely az emberi czélok elérésére képes és mely az egyháznak semmi tekintetben alárendelve nincs. Az új idő szelleme, a modern államot a vallásfelekezeteken kívül helyezte és feladatává csak azt tette, hogy a lelkiismeret szabadságába ne avatkozzék ugyan be, de meg ne engedje azt sem, hogy az állam czéljaival ellentétes tanok valamely hitfelekezet által hirdettessenek és hogy az állam ne tűrje el, hogy bármely vallásfelekezet dogmái az államot az összesség jólétének előmozdítására czélzó működésében gátolják. A mai modern államnak feladata továbbá az, hogy a bevett hitfelekezetek közt a viszonosságot és jogegyenlőséget állapítsa meg és ha egymás közt nem tudnának békében megférni, állítsa vissza, vagy tartsa fenn köztük a jogrendet. Ez a mai állam feladata s ez a viszony az állam és egyház közt s a felekezetek közt egymás irányában hazai viszonyainknak jobban megfelel. Erre az útra lépett legelőször is az 1791. évi országgyűlésünk, midőn a 26. tczikket megalkotta. E törvényczikk 6. §-ában kimondá: »Occasione autem erectionis aut repartionis templorum, Parochiarum aut scholarum, nec catholica, Plebs Evangelicis, nec Evangelica plebs catholicae, manuales aut currules operas dare obligetur, eatenusque initi contractus pro cassatis habeantur«, vagyis a templomok, lelkészlakok és az iskolák építése vagy javítása alkalmával pedig sem a kath. nép az evangelicusoknak, sem az evang. nép a katholicusoknak kézi vagy igás napszámot teljesíteni nem köteles s minden ez iránt kötött szerződés eltöröltnek tekintendő. Az 1848: XX. tcz. kimondotta, hogy minden e hazában létező s bevett keresztény vallás a viszonosság és teljes jogegyenlőség alapjára állíttatik. A bekövetkezett absolut uralom alatt azonban a reactionarius szellem eltért e törvények végrehajtásától; sőt ma is, midőn már a róm. kath. egyház többé jogilag

Digitized by Google

nem államegyház, mégis tényleg a többi vallásfelekezetek közt igen nagy fölényben van; különösen fölénybe emeli az a középkori vagy még annál is régibb intézmény, a melyet kegyúri jog néven ismerünk. Ez az, a mi e szabadszellemű törvények végrehajtását a politikai hatalomnak ma sem engedi meg. Nem akarok a kegyúri jogról, annak eredetéről most hosszasabban értekezni, (*Halljuk! Halljuk!*) csupán csak annyit jegyzek meg, a mit mindnyájan tudunk, hogy szt. István királyunk II. Sylvester pápától a keresztény egyház terjesztése és ez egyház szervezése körüli munkásságáért nagymérvű egyház hatalmi kört nyert. Ebből eredt a kegyúri jog s bár a történelmi fejlődésben változásokon ment keresztül, mindamellett mai napig is érvényben van azon jogelv, hogy a magyar király a róm. kath. egyháznak főkegyura. A magyar király, mint a jus patronatus universale tulajdonosa egyeseknek és községeknek adhatott kegyúri jogot, sőt a kegyúri jog közvetlenül is megszerezhető volt, ha valaki a saját költségén templomot építtetett; ha egyházi alapítványt tett; egyházi hivatalt állított fel és azt állandóan fenn is tartotta, vagy a kegyúri jogot elbirtokolta. Vizsgáljuk meg most már, hogy Debreczen város melyik szerzési alapon szerezte meg a kegyuraságot az említettek közül? A királyi városok mindaddig a királyok által adományozott kiváltság-levelekben szerezték meg a kegyúri jogot. Nézetem szerint Debreczen város egyik alapon sem szerezte meg a kegyúri jogot. Királyi kiváltság alapján a kegyúri jogot Debreczen város sohasem nyerte meg, saját költségén templomot nem épített, egyházi alapítványt nem tett és nem gyakorolván soha kegyúri jogot, azt el sem birtokolhatta. Debreczen város a királyi kegyúri jogát megújító 1681: XLI. tcz. meghozatala előtt még nem volt szabad kir. város. E törvény csak az akkor létezett sz. kir. városokra vonatkozik. Debreczen akkor nem tartozott Magyarországhoz, hanem Erdélyhez, a maga kiváltságait, szabadalmait, mentességeit az erdélyi protestans fejedelmektől kapta. Már pedig azt csak nem lehet vélni, hogy a protestans fejedelmek valamely, a katholicus egyház javára szolgáló kötelezettség teljesítéséért adták volna a szabadalmakat.

I. Lipót a maga diplomájában megerősítette mindazon jogokat, melyek a magyar királyok vagy fejedelmek által adattak ezen szavakkal: »Megerősítjük a hűséges Karoknak minden Magyar Királyok, hasonlóképen Erdélynek Magyarországtól különválása óta Fejedelmei adományleveleit, jószágadásait, kiváltságait, nemesítéseit, az általok adott címeket, tisztségeket, méltóságokat, dézsmákat, s végre mindennemű javadalmakat és jószágokat, akár magánosok, akár városok és községek és czéhek, akár a bevett vallások közül bármely egyház, parochia, vagy iskola részére adattak, mind Erdélyben, mind Magyarország Részeiben, a Székelyföldön és Debreczenben.«

Itt van tehát a gyökere, alapja Debreczen szab. kir. város kiváltságainak, szabadalmainak és mentességeinek. Az 1715: 108. tcz.-ben az országgyűlés határozottan kimondotta, hogy Debreczent a Leopold-féle diploma alapján veszi fel a kir. városok sorába: virtuti benigni diplomatis Leopoldini, tehát a mit Leopold azon diplomában megerősített, az mind áll és minthogy abban a kegyúri jogról szó sincs, természetes, hogy az országgyűlés sem akarta a kegyúri joggal Debreczent megterhelni és a hivatkozott törvényben csak ezt hárította Debreczenre, mint terhet a törvényhozás: »ut pro exstruenda Parochiali Ecclesia Catholica, et Conventu Patrum Sáncti Patris Francisci Locum assignent«, vagyis hogy az építendő róm. kath. egyház és szent Ferencz-rendi atyáknak helyet jelöljön ki. Az egész törvényben, a melyben Debreczen a Lipót diploma alapján beczikkelyeztetett a városra a magyar törvényhozás, ennél több terhet nem rótt. És ezen terhének Debreczen városa 1716-ban csakugyan meg is felelt.

Ezekből kitűnik, hogy Debreczen városa nem szerezte meg a kegyúri jogot kiváltság útján, sem pedig törvényhozás útján nem szerezhette meg, mert a kegyúri jog megadása tisztán a korona jogai közé tartozott és Nagyvárad nagy tudományú püspökének igaza van, a mikor Nagyváradon tartott beszédében kijelentette, hogy a fő kegyúri jog tisztán a korona jogai közé tartozott és ebben senkivel, még az országgyűléssel sem osztozkodott. Világos tehát, hogy Debreczen sem kiváltság, sem a törvényhozás útján soha kegyúri jogát meg nem szerezte.

De nem szerezte meg a kegyúri jogot templomépítés útján sem. A mostani templomot 1719-ben gr. Csáky Imre akkori kalocsai érsek építtette a saját költségén, a ki 1832-ben elhalálozván, ezen templom alá temettetett el. A templom ma is gr. Csáky Imre czímerét viseli. De nem szerezte meg ezen jogot e jog gyakorlása által sem, mert ama nagyfontosságú kormányrendeletekben, a melyek a kérvényhez mellékelve vannak, látható, hogy a kormányzó közegek egyenesen megtagadták Debreczentől a kegyúri jog gyakorlását, azt mondván, hogy őket a kegyúri jog meg nem illeti, de mindazáltal tartoznak terheket viselni. Ámbár semmi terhet nem rótt a törvényhozás Debreczen városára, mégis a fennálló dikasterialis kormányközegek örökösen üldözték Debreczen városát s mindig rá akarták róni a terhet, sőt erőszak útján kar-

Digitized by Google

hatalommal templom építésére is kényszerítették a tisztán református lakosságot. A sok üldözést végre Debreczen városa megunván, 1843-ban az országgyűléshez folyamodott és azt az országgyűlés alsó táblája 1844. september 3-án tárgyalás alá vette, a melyben szintén azt kérelmezte a város, hogy az országgyűlés magyarázza meg az 1715-iki törvényt. Az országgyűlés alsó háza a következő határozatot hozta:

»Az 1715: CVIII. tcz. világos tartalma szerint Debreczen városa a Leopold császár és király hitlevelében foglalt minden kiváltságaiban s szabadságaiban megerősíttetvén és egyedül az építendő róm. kath. egyháznak s a Szt. Ferencz szerzetesek conventje helyének kimutatására köteleztetvén; ehhez járulván az 1791: XXVI. tcz. 2. §-ának világos rendelete s az előadásból kitetsző azon folytonos szokás, miszerint a város valamint a patronatusi jogot nem gyakorolta s nem gyakorolja, úgy az ezzel járó terheket is nem viselte: mindezeknél fogva a KK. és RR. úgy látják, hogy az előadó város a róm. kath. egyháznak akár építésére, akár kijavítására az idézett törvények megtartása mellett nem köteleztethetik, azért is ezen pártolt sérelmet orvoslás végett Ő Felsége elébe felterjesztetik.«

No, t. ház, ebből láthatjuk, hogy 1844-iki országgyűlés mily szabad szellemben, mily igazságosan magyarázta az 1715-iki törvényt.

Beöthy Ákos: Más többség volt akkor! *(Úgy van! bal felől.)*

Körösi Sándor: Ugyan kérem, akkor a népképviseleten alapuló országgyűlésnek a képviselőháza ne birna annyi szabadságérzettel, ne birna annyi igazságérzettel, mint a mennyivel birt előde, az 1844-iki országgyűlés? *(Felkiáltások bal felől: Nem bizony!)* Nem mondok le a reményről, hogy a t. képviselőház be fogja bizonyítani, hogy ugyanazon szabad szellemtől, ugyanazon igazságérzettől van áthatva, a midőn az 1715-iki törvényről van szó, mint volt a rendi alapon álló 1844-iki országgyűlésnek alsó táblája. Nem mondok le arról a reményről, hiszem, hogy lesz annyi önérzet, lesz annyi igazságérzet, lesz annyi szabadságérzet ebben a képviselőházban, hogy el fogja vetni a kérvényi bizottság határozati javaslatát.

Az 1844-iki országgyűlés határozata után azt lehetett várni, hogy már majd a dikasterialis kormányközegek fel fognak hagyni Debreczen város üldöztetésével. Ah, korántsem! 1846. junius 5-én 16.448. szám alatt a helytartó tanács közölt egy királyi rendeletet, a melyben meghagyatott Debreczen városának, hogy tartozik jogok nélkül a kegyúri terheket viselni. És e királyi rendelet hivatkozik, mint alapra az 1681: XLI. tcz.-re. Ámde a város az 1844-iki országgyűlés enunciatioja után ennek a rendeletnek sem engedelmeskedett és ezt is tisztelettel félretette. Ez az a rendelet, t. képviselőház, a melyet már most a mi m. kir. vallás- és közoktatásügyi ministerünk 1882-ben megújított és ezen rendeletben a vallásügyi minister úr ugyanezen 1681: XLI. tcz.-re hivatkozott, a melyre az 1846-iki királyi rendelet és a várost 3379 forint templomtető javítási költségben elmarasztalta. A városi közgyűlés a ministeri rendeletnek megtagadta az engedelmességet, de ugyanazon végzésben elhatározta, hogy ezt a költséget a város segélyképen, a római katholicus egyháznak kifizeti. Ez indította Debreczen városát arra, hogy a vallás- és közoktatási minister úrnak ezen rendelete ellen a képviselőházhoz kérvénynyel járuljon és kérje, hogy ámbár már az 1844-iki országgyűlés is megmagyarázta az 1715: 108. törvényczikket, ujolag kéri a t. képviselőház is, megmagyarázni méltóztassék, miután századokon át a kormányközegek eltérőleg magyarázták az 1715-iki törvényt és az 1681-iki 41. tcz. olyat akartak belemagyarázni, a mi ezen törvényben nincsen meg.

A vallás- és közoktatásügyi minister úr a maga intézkedéseit kettővel indokolta. Az első az, hogy az 1846-iki királyi rendelet is így intézkedett. Ezt a rendeletet Debreczen magára nézve soha kötelezőnek el nem ismerte. Nem ismerte el azért sem, mert alkotmányunk szerint érvényben levő törvényeink ellen sem a kormánynak, sem más hatóságnak rendeleteket kiadni nem szabad Az 1681: XLI. tcz. az, a melyre nemcsak dikasterialis kormányközegek, de az alkotmányos vallás- és közoktatásügyi minister úr is hivatkozott. Méltóztassék megnézni, hogy ebben a törvényben mi van. Nincs abben semmi egyéb, mint az, hogy abban az időben a királyi városok és bányavárosok panaszkodtak az országgyűlésen, hogy részben a magyar kamara, részben a katonatisztek által kegyúri jogaik és más kiváltságaik, tisztviselőik választásában háborgattatnak. Erre az országgyűlés azt határozta, hogy a királyi városok már létező jogai megújíttatnak és szabadalmaikban, mentességeikben őket háborgatni senkinek sem szabad.

A jogi hermancutikának melyik szabályával lehet azt úgy magyarázni, hogy ebben a törvényben benn van, miszerint Debreczen városának a kegyúri terheket viselnie kell? De vegyük elő a grammatikai magyarázatot. Van-e a törvényben egyetlen egy szó is, mely azt mutatná, hogy Debreczen azon terhek viselésére kötelezhető? Vegyük elő a logikai szempontot, lehet azt állítani, hogy a törvényhozásnak az volt-e az intentioja, hogy a még ezután alakítandó kir. városok a kegyúri terheket viselni tartoz-

Digitized by Google

nak. Nincs erről ebben egy szó sem. Tehát sem grammatikai, sem logikai szempontból ebből a törvényből azt kimagyarázni nem lehet, hogy Debreczen városa a kegyúri jog terheit viselni tartozik.

Debreczen 1693-ban vétetett fel kir. diplomában, a kir. városok közé. E diplomában el vannak sorolva Debreczen város kiváltságai és mentességei, de kegyúri jogról abban egy szó sincs. És ennek oka igen egyszerű. A canonjogból tudjuk, hogy hereticusok a kegyúri jog subjectumai nem lehetnek. Debreczen városa pedig reformatus lakossággal birván, természetes, hogy a kegyúri jognak subjectuma nem lehetett, mert a kegyúri jog csak katholicusok és a kath. egyház javára áll fenn.

Több oldalról hallottam, hogy minden kir. város viseli a kegyúri terheket, tehát Debreczen városának is viselnie kell. Tudom, hogy ez tökéletesen így van, de hozzáteszem, hogy olyan kir. város Magyarországon, a mely csak a terheket viseli, de jogokat nem gyakorolna, olyan kir. város Magyarországon nincs. Tehát Debreczent ilyen kir. várossá akarták tenni, mely jogokat nem gyakorol, de a terheket viselni tartozik.

Megmondom ennek az okát, t. ház. Ennek oka az, hogy Debreczen diplomájában hiányzik e formula, mely minden kir. város diplomájában e szavakkal megvan: »Parochum sei Plebanum cum beneficiis canonice legalibus denominare, ex cui compesis praesentare.«

Ezért nem gyakorolhatja Debreczen ezt a jogot, mert nincs benne a diplomájában e formula. A mint már mondám, a kegyúri jogot csak a király adhatja. És ha nem gyakorol kegyúri jogot, mint királyi város: ki követelheti igazságosan, hogy viselje e terheket?

A vallás- és közoktatásügyi minister úr rendeletének második indoka, melyet a t. előadó úr is felhozott, az volt, hogy 1837-ben egy egyházlátogatási jegyzőkönyvet vettek fel és ezt két városi tisztviselő alá is írta qua deputati. Ez, t. ház, nem egészen így áll. Igaz, hogy két római katholicus vallású tisztviselő jelen volt és alá is írta azt a jegyzőkönyvet, de nem qua deputati: kiküldetéssel, megbízatással ezek nem birtak, ha tehát aláírták, csak mint magántanuk írhatták alá.

Az 1848. előtti szervezetből tudjuk, hogy 1848. előtt a várost nem a polgármester képviselte, hanem a főbíró. Ha tehát ez a két tisztviselő, mint kiküldött, terheket rótt a jegyzőkönyvben a városra, kötelességük lett volna ezt a városi közgyűléshez beterjeszteni és ha az elfogadja s a helytartó tanács — mint ma a belügyministerium — megerősíti, akkor volna ez jogerős. Mivel azonban ez nem történt, ez az egész dolog semmi, figyelmet nem érdemel.

Nem akarok, t. ház, a kegyúri jogról általában értekezni. Csak annyit jegyzek meg, hogy bizony nagyon gondolkozóba ejti az embert az, vajjon az 1791 : XXVI. tcz. után igazságos dolog-e az, hogy egy több vallásfelekezet lakta királyi városban a nem katholicus vallású lakosok adóval járuljanak kizárólag a római katholicus egyház terheinek viseléséhez. Én ezt nem fejtegetem ezúttal, csak annyit mondok, hogy az időnek soha pihenést nem ismerő szelleme halad és mindenütt, a hol a felvilágosodásnak bizonyos foka már megvan, az állam és egyház elkülönítése felé tör a közszellem. Én ugyan részemről ezt Magyarországon politikai viszonyaink és helyzetünk mellett ma még korainak tartanám, de rámutatok arra, hogy az állam és egyház elkülönítésének nagy műve Amerikában és Hollandiában már be van fejezve; Angliában, Belgiumban, Svájczban meg van kezdve. Én, mondom, mai helyzetünkben ezt még nem kívánom és megelégszem azzal, a mit a magyar törvényhozás 1791-ben és 1848-ban elfogadott. Méltóztassék csak ezen az úton haladni, akkor meg lehetünk elégedve.

Debreczen városa sohasem vonakodott attól, hogy a kebelében létező összes egyházakat, tehát a római katholicus egyházat is, saját erejéhez mérten támogassa, anyagilag gyámolítsa. Helyes utat foglalt el az 1868. évi LIII. tcz, mely határozottan eltér e kegyuraságos úttól, a mennyiben azt mondja, hogy az oly községekben, melyek házi pénztárukból a kebelükben lévő egyházak részére segélyt osztogatnak, abban minden ott létező vallásfelekezet részesítendő. Ez a leghelyesebb út, a melyen törvényhozásunk haladt és a melyet törvényhozásunknak jövőben is addig, míg a felvilágosodás fáklyája nálunk világosabban nem fénylik, követhet. Nem lenne-e időszerű általában a kegyúri jognak szabályozása és rendezése? Erre a felelet megadását a t. képviselőházra s magára a kormányra bízom; részemről csak azt jelentem ki, hogy Debreczen városának azon kérelmét, hogy az 1715-iki törvény a törvényhozás által magyaráztassék, igazságosnak, czélszerűnek s helyesnek tartom először azért, mert az 1791 : XII. tcz. határozottan mondja, hogy törvényt alkotni s magyarázni az országgyűlésnek a királylyal, a fejedelemmel együtt van joga: a törvények kötelező magyarázata tehát a törvényhozásra tartozik. Már pedig a fennállott dikasterialis kormányok századokon keresztül, most pedig a vallás- és közoktatásügyi minister úr bebizonyította, hogy az 1715-iki CVIII. tczikket nem helyesen magyarázták, az 1681-iki XLI. törvényczikkbe pedig olyat próbáltak belemagyarázni, a mi abban egyáltalában

Digitized by Google

nincs. Ennélfogva helye volna annak, hogy a törvényhozás e törvényt megmagyarázza. Az elmondottak alapján bátor vagyok a következő határozati javaslatot benyujtani. *(Halljuk! Halljuk! Olvassa)*:

»Utasíttatik a kormány, hogy a jövő ülésszakban az 1715 : CVIII. tcz. megmagyarázására javaslatot nyújtson be.«

Kérem a t. házat, hogy szemben a kérvényi bizottság javaslatával, méltóztassék az én határozati javaslatomat elfogadni. *(Helyeslés a bal- és szélső baloldalon.)*

Josipovich Géza jegyző: Berzeviczy Albert államtitkár!

Berzeviczy Albert államtitkár: T. ház! *(Halljuk! Halljuk!)* A kérvényi bizottság t. előadója szíves volt bevezető beszédében a bizottság álláspontját tüzetesen kifejteni a t. ház előtt s indokolni a kérvényi bizottság határozati javaslatát. Azon ismertetés, a melyet az előadó úr előrebocsátott, oly kimerítő és alapos volt, hogy engem felment attól, hogy ismétlésekbe bocsátkozva, az ügy állását újból ismertessem. Feladatom tehát csupán csak az, hogy most felszólalt t. képviselőtársammal szemben s az ő fejtegetései ellenében a nézetem szerint fenforgó tévedéseire rámutassak és az ő javaslatával szemben a kérvényi bizottság határozati javaslatának elfogadását kérjem a t. háztól.

Igen sajnálom, hogy Kőrösi képviselő társammal, kivel rendesen egyet szoktunk érteni, e kérdésben egyet nem érthetek. Nem akarok kiterjeszkedni azokra az igen érdekes fejtegetésekre, melyeket ő az állam és az egyház, valamint a különböző vallásfelekezetek közti viszonyról általában elmondani szíves volt, hanem csupán csak azokra kívánok szorítkozni, a mik szorosan véve az ügyre vonatkoznak, t. i. Debreczen város patronatusi jogára vonatkoznak.

Először is ki kell jelentenem, hogy a képviselő úr tévesen hivatkozott az 1791 : XXVI. tcz. re ez ügyben, mert e törvényczikk tudvalevőleg a patronatusi jogot meg nem szüntette, valamint általában ezen törvénynek s az 1791. évi vallási törvényeknek charactere az volt, hogy azok a fennálló jogokat az új más vallásokra kiterjesztették, tehát jogokat adtak, azonban jogokat nem szüntettek meg és senkitől el nem vettek.

Azt mondja a t. képviselő úr, hogy Debreczen városának katholicus egyház-kegyúri joga nincs, mert ilyen kegyúri jogot semmiféle királyi kiváltsággal nem kapott. Debreczen városa az egyház-kegyúri jogot kiváltságképen, mint minden más szabad királyi város, akkor kapta, mikor szabad királyi várossá emeltetett. Igaz, hogy 1681-ben nem volt szabad királyi város, de azzá lett később, mint t. képviselőtársam helyesen mondta, a Leopold-féle diploma által és különösen az azt törvénybe iktató 1715-iki törvények által.

A t. képviselő úr nagy előszeretettel hivatkozik az 1715 : CVIII tcz.-re. E tekintetben csak két dolgot tartok sajászerűnek. Az egyik az, hogy e törvényczikk most úgy állíttatik oda, mint Debreczen város jogainak legfőbb erőssége és legfőbb bizonyítéka annak, hogy Debreczen városának tulajdonképen kegyúri joga nincs: tehát kegyúri terheket sem tartozik viselni. Annak idején pedig, mikor e törvény megalkottatott, Debreczen városa e törvény consequentiájának magát alávetni nem akarta és több évi viszálykodásba került és a kormánynak újból és újból kellett intézkednie, míg Debreczen rávehető volt arra, hogy az e törvényben reászabott kötelezettségeknek megfeleljen. Tehát ez minden esetre a jogi álláspont folytonosságának egy jelentékeny hiánya.

A másik sajátságos körülmény, a melyre rá kell utalnom, az, hogy a t. képviselő úr, mint mondám, nagy előszeretettel hivatkozik a CVIII. tczikkre; de elmulasztotta hivatkozni az azt közvetlenül követő CIX-ik törvényczikkre, a mely pedig egész világosan kimondja, hogy Debreczen épúgy, mint Szatmár-Németi, mint erre a t. előadó úr helyesen hivatkozott, mindazon kötelezettségeknek alávettetik, a melyek Magyarországon a szab. kir. városokra nézve egyáltalában fennállnak. Nézetem szerint tehát a törvény egész világosan eldöntötte azt a kérdést, hogy Debreczen a kegyúri jogoknak is tulajdonosa és illetőleg a kegyúri terheket is viselni tartozik, mert azok elválaszthatatlanok azoktól a kiváltságoktól, a melyekkel a szab. kir. városok bírnak. Ép erre való tekintettel, hogy a CIX. tcz. teljesen megoldja a kérdést, a CVIII. tcz. magyarázatának szükségét, megvallom, egyáltalában nem vagyok képes átlátni.

A t. képviselő úr és a kérvények is hivatkoznak arra, hogy e törvényczikkben taxative megmondatik, miszerint Debreczen a katholicus templom számára, úgyszintén a ferenczrendiek conventje számára telket köteles adni. Ez nem azt jelenti, hogy ezeken kívül Debreczen egyáltalában semmi terhet sem tartozik viselni, de miután e terhek iránt általános törvények nem rendelkeznek és miután azok viselését Debreczen ismételt kormányrendeletek dacára consequenter megtagadta, e terheket taxative külön törvénybe is iktatni kellett.

Különben azt tartom, hogy a t. képviselő úr felfogásában bizonyos ellenmondás van, mert a t. képviselő úr maga is kijelentette, hogy ő a minap egy kiváló főpap részéről elhangzott nagyérdekű beszéd e részével egyetértve, a kegyúri jogot tisztán királyi jognak tekinti

Digitized by Google

és azt tartja, hogy abba az országgyűlésnek beleszólása nincs, hogy annak tehát minden kérdése királyi jogkörben intézendő el. Ha ez a t. képviselő úr felfogása, akkor e szerint a kérdés már meg van oldva, mert ott van az 1846-iki kir. rendelet, melyben az akkori magyar király az országgyűlés előterjesztése ellenére, midőn t. i. az országgyűlés Debreczen ügyét sérelemként terjesztette a korona elé, kimondta, hogy Debreczen e kegyúri terheket igenis viselni tartozik. Arról nincs tudomásom, a mit a t. képviselő úr mondott, hogy Debreczentől a kegyúri jog gyakorlását valaha megtagadták volna. Hogy nem gyakorolta azokat, mint más szab. kir. város, az tény, annak magyarázata nagyon egyszerű. *(Halljuk! Halljuk!)* Debreczen, mint kegyúr, nem gondoskodott plebaniájának kellő javadalmazásáról, ennélfogva a plebániát előbb a kegyesrendiek látták el; természetes, hogy a kegyesrendiekkel szemben a presentálási jogot nem gyakorolhatta és ugyancsak a plebániai javadalom elégtelensége miatt a debreczeni plébánia később össze lett kötve a nagyváradi székesegyház egyik kanonoki stallumával; az természetes, hogy a nagyváradi kanonokot mint minden kanonokot ő Felsége nevezi ki, tehát Debreczen városa erre nézve sem gyakorolhatta a presentálási jogot. Ez tehát az oka annak, hogy Debreczen városa a kegyúri jogot oly értelemben és oly hatáskörben, mint a többi városok, nem gyakorolhatta. De gyakorolta azokat a regaliákat, úgynevezett jura regalia monirákat, melyek együtt járnak a kegyúri és a szab. kir. városok jogával, sőt gyakorolta a szorosabb értelemben vett egyházi kegyúri jogokat is kisebb körben, nevezetesen 1868: XXXVIII. tcz. előtt, mely a népoktatást egészen más alapokra fektette; akkor, mikor még a népoktatás szorosan összefüggött a patronatusi joggal, Debreczen városa a katholicus tanítókat alkalmazta és ez által is egyház-kegyúri jogot gyakorolt. De utalnom kell arra a tényre is, hogy Debreczen városa az állandó joggyakorlat szerint tényleg viselte a kegyúri terheket. A képviselő úr ugyan felemlítette és a kérvényben is fel van hozva, hogy Debreczen városa mindazt, a mit a katholicus egyház számára adott, csak segélynek tekintette. Engedelmet kérek, segély lehet egy összeg, melyet az illető testület megadhat vagy megtagadhat, a melyet egyszer-mindenkorra ad; de olyan állandó, rendszeresített járandóságot, a minőt Debreczen a katholicus plebánosnak, tanítóknak és egyházi szolgának adott, az ilyen állandóan rendszeresített járandóságot segélynek feltüntetni nem lehet. Hogy ezen állandó járandóság Debreczen részéről kijárt, az tanusítja azt, hogy Debreczen a kegyúri terheket a fennálló gyakorlat szerint viselte.

Kőrösi Sándor: Soha!

Berzeviczy Albert államtitkár: A canonica visitationalis jegyzőkönyvekre nézve a képviselő úr az állította, hogy azok kötelező erővel nem bírnak, mert azt két katholicus tanácsos írta alá. Azt hiszem, hogy egy jegyzőkönyvnek, a mely kétoldalú szerződés jellegével bír az illető felek között, az, hogy a város által megbízott képviselők minő vallásúak, teljesen közönyös és az a jegyzőkönyv érvényére befolyással nem bír, azok a tanácsosok tényleg, mint a város képviselői írták alá a jegyzőkönyvet . . .

Kőrösi Sándor: Nem voltak megbízva!

Berzeviczy Albert államtitkár: . . . és így, ha az, a mi abban foglaltatik, Debreczen város jogát sértette, joguk, sőt azt hiszem, kötelességük lett volna az ellen tiltakozni: ha ezt elmulasztották, akkor kötelezőkké váltak a terhek, a melyek a jegyzőkönyvben foglaltatnak.

Kőrösi Sándor: Nem volt megbizatásuk!

Berzeviczy Albert államtitkár: Mint a város képviselői írták alá.

Kőrösi Sándor: Igen, csakhogy nem volt megbízatásuk; én is aláírhatom, akár mint római császár is!

Berzeviczy Albert államtitkár: T. ház! Ezeket voltam bátor Kőrösi Sándor t. barátom felszólalásával szemben előadni. Még csak arra a körülményre akarom a t. házat figyelmeztetni, hogy mindaddig, míg a kegyúri jog kérdését törvény nem rendezi, a jelenleg fennálló törvények és joggyakorlat mellett ezen kérdést az illetékes közigazgatási ügykörben másként elintézni, mint a hogy az eddig elintéztetett, nem lehet. De bátor vagyok arra is utalni, hogy Debreczen terhei teljesen egyenlő jogi alapon nyugszanak a többi városok kegyúrterheivel. S ha Debreczen városát a kegyúri jogi terhek viselése alól kivonjuk, ezen az alapon kivonhatja magát azok alól valamennyi szabad kir. város és akkor szemben állanánk azzal a kilátással, hogy a legnagyobb, a legjelentékenyebb helyeken a katholicus egyházak kegyúr s tehát fentartó nélkül fognak maradni.

Miután tehát itt egy 1882-ben kibocsátott s az 1846-iki legfelsőbb elhatározáson nyugvó ministeri rendeleteknek csupán megújított alakban történt kiadásáról van szó; miután arról, van szó, hogy Debreczen városa csak oly terhek viselésére köteleztetik, a melyek minden sz. kir. városra nézve fennállnak és az állandó joggyakorlatokon, illetékes hatáskörben hozott kormányrendeleteken és legfelsőbb elhatározásokon alapulnak, úgyszintén canonica visitationalis jegyzőkönyvek által erősíttetnek meg:

Digitized by Google

mindezekre való tekintettel, t. képviselőház, én azt hiszem, itt nem forog fenn szüksége annak, hogy a t. képviselőház valami sérelmes közigazgatási intézkedés orvoslását követelje vagy egy tévesen magyarázott törvény értelmét helyreállítsa és ezért teljes megnyugvással fogadhatja el véleményem szerint a t. képviselőház a kérvényi bizottság határozati javaslatát, a melyet ezennel elfogadásra ajánlok. *(Helyeslés jobb felől.)*

Molnár Antal jegyző: Várady Károly!

Várady Károly: T. képviselőház! Én, mint a kérvényi bizottság egyik szerény tagja, csak pár szóval kívánok e kérdéshez hozzászólani.

Debreczen városának kérvénye két kérelmet tartalmaz. Az egyik az, hogy az 1715: CVIII. törvényczikket magyarázza meg a törvényhozás; a másik pedig az, hogy ezen patronatus kérdését érdemileg intézze el.

A kérvény azon részét, hogy a törvényhozás a patronatus kérdésében érdemileg határozzon, magam is olyannak tekintem, hogy abba a t. ház bele nem bocsátkozhatik, mivel törvényeink szerint a patronatus kérdésének elbírálása a bíróság hatásköréhez tartozik.

Más azonban a véleményem a tekintetben, hogy vajjon egy régi törvény magyaráztassék-e, vagy sem.

Megelőzőleg is abban a véleményben voltam, hogy a kérelem e részben teljesíthető, de még jobban meggyőzött arról a mai tárgyalás. Ha valaki figyelemre méltatja Debreczen város kérvényét, e kérelem mellett az adatoknak és érveknek egész halmazát találja. Meghallgattuk ma igen t. képviselőtársam Kőrösi Sándor előadását; ő is az adatoknak egész halmazával támogatta Debreczen város e kérvényét. Hallottuk, t. ház, a t. előadó úrnak, valamint a kormány képviselőjének is véleményét. Magából ebből a képből is látható, hogy itt tényleg oly kérdésről van szó, a melynek tekintetében pro és contra igen nagy halmaza az érveknek áll egymással szemben, a mely tehát kétségtelenül vitalisnak kell, hogy feltűnjék a t. képviselőház előtt is.

Én tehát, t. képviselőház, azon indokból, mert nekem is tudomásom van arról, hogy tényleg Debreczen városában és környékén ezek a kérdések, hogy vajjon terheli-e őket a patronatusi kötelezettség vagy sem, tényleg századok óta folytonos vitáknak szolgálnak kútforrásául: tényleg a kedélyek megnyugtatására szolgálna az, ha a törvényhozás a régi törvény magyarázatába belebocsátkoznék és miután az említett, az előttünk ismeretes törvények arra mutatnak, hogy a törvény csakugyan homályos, tehát előáll azon eset, midőn a törvényhozásnak kötelessége a törvényt magyarázni, miután tényleg kétségtelenül igazolva van az, hogy a gyakorlat nem juthatott megállapodásra, mert az egyik fél mindig azt vitatta, hogy nem illetik Debreczent a kegyúri kötelezettségek, a másik fél mindig azt vitatta, hogy illetik. Én — mondom — egyrészt azért, hogy esetleg az a bírói eljárás megkönnyíttessék, a melyre tényleg ez a kérvény tendál, mert én legalább úgy fogom fel a kérvény intentioját, hogy a város épen azért kéri ennek a törvénynek a megmagyarázását, hogy ha a bíróság elé lép, annál könnyebben tudja igazait érvényesíteni. Mondom, egyrészt a bírói eljárásnak könnyítésére; másrészt a kedélyek megnyugtatására, a mi figyelmet érdemlő politikai indok; harmadszor pedig, mert tényleg be van bizonyítva, hogy a gyakorlat századok óta nem tud eligazodni és az itt lefolyt vita is bizonyítja, hogy itt két egymással ellentétes kérdéssel állunk szemben: magam is csatlakozom Kőrösi Sándor t. képviselőtársam azon javaslatához, mely szerint a törvényhozás utasítsa a kormányt, hogy ezen régi törvényt magyarázza meg. Óhajtom pedig ezen javaslatnak elfogadását azért, mert hiszen a t. kormánynak is érdekében áll, hogy ez megmagyaráztassék; mert ha ő lép ezen törvény megmagyarázásának indokaival a törvényhozás elé: akkor bizonyára egy javaslat, a mely ezen törvényre vonatkozó hiteles és a minister részéről kiinduló magyarázatot tartalmaz, kétségtelenül az ottani kedélyekre is csillapítólag fog hatni. Ezek alapján pártolom Kőrösi Sándor t. képviselő úr határozati javaslatát. *(Helyeslések.)*

Molnár Antal jegyző: Irányi Dániel!

Irányi Dániel: T. képviselőház! *(Halljuk! Halljuk!)* Nekem nem szándékom a dolog érdeméhez hozzászólani, de nem tehetem, hogy ne figyelmeztessem a t. házat, mennyire bizonyítja ezen eset is, hogy úgy az állam és az egyház, mint általán fogva az egyházügyi kérdések rendezése szükséges, elkerülhetlen és sürgető. *(Helyeslések.)*

Különös véletlen, hogy míg odaát a főrendiházban szintén egy egyházi ügy tárgyaltatik: az elkeresztelések ügye; addig itt a képviselőházban egy másik, a patronatus kérdése kerül szőnyegre. Ha már előbb nem, de legalább 1873-ban Deák Ferencz indítványa következtében a képviselőház hozzálátott volna mindazon kérdések rendezéséhez, a melyek az egyház és az állam közti viszonyra tartoznak: ma sem elkeresztelésekről, sem patronatusról nem lenne szó és valamint nem léteznék Debreczenben, úgy nem léteznék az egész országban viszálykodás felekezeti kérdések miatt. Azonban mit tesz a kormány még ma is? A helyett, hogy határozottan megigérné, hogy ezen kérdést is

Digitized by Google

mielőbb rendezni fogja, a helyett hivatkozik a meglevő törvényre, nem gondolva azzal, hogy nemcsak Debreczenben, hanem igen sok helyt lehetnek vitás kérdések a patronatus miatt. Léteznek különösen a különböző felekezetekhez tartozó polgároknak választási joga miatt is, nevezetesen: vajjon a nem katholicusok szavazhatnak-e akkor, a midőn katholicus lelkész választásáról van szó, vagy pedig nem?

De más evvel rokonkérdések is sürgősen követelik, hogy ezen kérdés is megoldassék.

A főrendiházban tegnap a t. vallás- és közoktatásügyi minister úr az elkeresztelési kérdést illetőleg a helyett, hogy azt mondta volna: igenis a vallásszabadság és a felekezetek jogegyenjoguságának elvénél fogva és miután ezen elvet a képviselőház is elfogadta, legközelebb fog törvényjavaslatot benyújtani, mely ezen égető kérdést is meg fogja oldani. mit mondott? Azt, hogy a vegyes házasságokból születendő gyermekeknek anyakönyvezése iránt fog törvényjavaslatot előterjeszteni. A többi kérdések pedig maradnak akkorra, a mikor a polgári törvénykönyv, tudja isten mikor, a törvényhozás elé fog kerülni. Bocsánatot kérek, t. ház, de ez sem nem szabadelvű, sem nem bölcs, sem nem előrelátó politika. *(Igaz! Úgy van! a szélső baloldalon.)* Ez folytatása azon halogatási rendszernek, a mely az úgynevezett új alkotmányos aera óta divatozik és a mely csak zavarra szolgáltatott eddig is okot.

Csak ennyit akartam mondani, azon óhajtás által vezéreltetve, hogy a kormány végre valahára felfogja a maga feladatát és a megoldandó kérdéseket egyik napról a másikra nem halogassa. *(Helyeslés a baloldalon.)*

Szederkényi Nándor jegyző: Horánszky Nándor!

Horánszky Nándor: T. képviselőház! Épen azon eszmemenet folyamán, a melynek az előttem szólott t képviselőtársam kifejezést adott, bátor vagyok a t. ház szíves figyelmét oly eljárási módozatra irányítani, a melyet felfogásom szerint e kérdésben követni a leghelyesebb és legczélszerűbb.

Én Debreczen városa patronatusi jogainak vizsgálatába, e jogok természetének fejtegetésébe nem bocsátkozom; nem akarok ebbe bocsátkozni sem jobbra, sem balra, mert e tekintetben állást foglalni annyit tenne, mint egy magában ezen concrét esetben irányító határozatot hozni, a mi azért nem volna megfelelő, mert a patronatusi jog kérdése általános, országos természetű és sürgős elintézésre váró kérdés; ebből pedig az egyes eseteket kiragadni, kiemelni és ily esetek indokából irányt adható döntéseket hozni, törvényhozói szempontból súlyos tévedés lenne. *(Helyeslés a baloldalon.)* De, t. ház, egyet én is érzek: érzem azt, hogy ezen kérdésnek országosan leendő felölelése és rendezése nagy szükség volt már régtől fogva és ma is az. Épen ebből a szempontból az én felfogásom az, hogy addig, míg az általános rendezésnek ideje be nem következik, incidentaliter ne nyúljunk bele és pedig ismétlem újra, se jobbra, se balra. Ezen kérdésnek mellékes és oly természetű megoldásába, mely a végleges rendezésnek elveibe vághatna, oly eljárás lenne, mely esetleg oly érdekeket is érinthetne, melyeknek terjedelmét ma még nem is vagyunk képesek teljesen belátni.

Ezen szempont utal tehát engemet arra is, hogy ne hozzunk oly természetű határozatot, hogy ezt a kérvényt egyszerűen adjuk vissza Debreczen városának. Mert igaz ugyan, hogy ez önmagában véve még semmi positivumot nem tartalmaz; de maga az elintézésnek ez a formulája olyan, hogy az könnyen visszautasításnak is vélelmezhető: mi tehát ismét elvi jelentőségű, tehát érdemleges döntésnek tartathatnék és elvi állásfoglalás jellegével bírhatna.

Tartsuk függőben tehát e kérdést is addig, míg az általános rendezés bekövetkezik, ennek szükségét és sürgősségét pedig mindnyájan élénken érezzük.

Ebből a szempontból én az ajánlott határozati javaslatból két szót kívánnék törülni, nevezetesen a bevezető szavakat, melyekben az van mondva: »visszaküldés végett«. Ezt én kihagynám és e helyett egyszerűen azt mondanám: kiadatik a vallás- és közoktatásügyi ministernek.

Megmondom az okát ennek is és ezzel indokolom módosítványomatt Azért, mert a kiadás nem bír visszautasító természettel s másfelől azonban nem zárja ki annak idején a kérdés bárminemű megoldását sem. *(Helyeslés.)* Ugyanezért e kérdés általános rendezését ne bolygassuk, hanem hozzunk oly határozatot, a mely e kérdés megoldásának nem praejudicál sem külső keretei, sem módja, sem formája által és tartsuk fenn e kérdés érdemleges elintézését azon időre, mikor az egész terjedelmében és országosan felöleltetik.

E szempontból ajánlom újra, hogy töröljük ki a két első szót, mint a mely esetleg érdemlegesen is praeoccupáló természetűnek tartathatnék. *(Általános élénk helyeslés.)*

Elnök: Kíván még valaki szólni?

Körösi Sándor: Kérnem kell a t. házat hogy e fontos tárgyban úgy a t. államtitkár úrnak, valamint Horánszky Nándor t. képviselőtársamnak előadására rövid megjegyzéseket tehessek. *(Halljuk! Halljuk!)*

Digitized by Google

A t. államtitkár úrnak többi érvére nem felelek, mert az indokokat beszédemben tüzetesen előadtam, csupán egyről nem szóltam, a mit ő mint új érvet hozott fel: az 1715:CIX. törvényczikkről. Nagyon csodálkozom, hogy a dikasterialis kormányközegek, melyek több mint 100 éven át erővel rá akarták Debreczenre a kegyúri terhet róni, rá nem akadtak e törvényre, hanem mindig hivatkoztak az 1681:XLI. törvényczikkre. Megmondom t. képviselőtársam és t. államtitkár úr, hogy mi volt ennek az oka. Azért nem hivatkoztak erre, mert tudták, hogy 1715:CIX. törvényczikk 2. §-ának utolsó szavai ezt mondják: »Liberarum et Regiarum Civitatum, Legibus Regni quoad omnia subjacere, et se accommodare debeant; statuitur.« Tudták ők azt, hogy mit csinálnak; tudták, miért nem hivatkoztak erre? Azért, mert ebben semmi egyéb nincs, mint az, hogy Debreczen beosztatott a tárnoki városok közé. Utólagosan meg azt mondja, e szakasz, hogy: »Azonban az országnak minden terheit viselni tartoznak.« A kormányközegek jól tudták, hogy a kegyuraság nem csak teher, hanem jog is. A kormányközegek azt is tudták, hogy a királyi városoknak nem csak kiváltságaik, hanem terheik is voltak. Igy teher volt a királyi bér fizetése, a census sancti Martini, rövidebben a census regius fizetése, a királyi városoknak hadiadót kellett fizetni, a katonai elszállásolás terhét kellett viselnie, a nemesi felkelésbe egy lovaskatonát felállítani. Erre vonatkozik e törvény és nem a kegyúri terhekre. Ezen törvényekről mondja, hogy Debreczen is a törvényben foglalt e terheket viselni tartozik.

A mi Horánszky Nándor t. képviselőtársam módosítványát illeti, az az én határozati javaslatommal nincs ellentétben, mert ő általánosságban nyújt be egy határozati javaslatot, én pedig egy concret eset alkalmából, a mennyiben egy törvényhatóságon sérelem ejtetett századokon át. Én azt kérem, hogy ez a törvény, melyre a kormányközegek hivatkoztak, megmagyaráztassék. Ez nem tartozik a kegyúri jognak általános szabályozása alá; az egy különálló dolog, a melyet a t. ház szintén elfogadhat és a mire a kormányt utasíthatja; de a jelen ügyet ezzel nem lehet elütni, hanem erre nézve határozatot szükséges hozni ilyen vagy olyan értelemben. Ujból ajánlom határozati javaslatom elfogadását.

Berzeviczy Albert államtitkár: T. ház! Legyen szabad röviden nyilatkoznom a most hallott felszólalásokra. Előre kell bocsátanom, hogy én azon, a mit a fenforgó concret esetre vonatkozólag, mint a kormány álláspontját előbb kifejteni szerencsés voltam, egyáltalában semmitsem változtathatok, azonban készséggel kijelentem a hallottakra nézve azt, hogy a kegyúri jogviszonyokat, jelenlegi állapotunkban, a kormány sem tekinti kielégítőknek és a kegyúri jogviszonyok kérdését mindenesetre azon kérdések közé sorozzuk, a melyek lehetőleg közeljövőben megoldást igényelnek.

A mi a beadott határozati javaslatokat illeti, azon határozati javaslathoz, melyet Kőrösi képviselőtársam terjesztett elő, semmi körülmények közt hozzá nem járulhatnék; azonban ahhoz, a melyet Horánszky Nándor képviselő úr beterjesztett, miután ez a kormány számára semminemű utasítást nem tartalmaz, készséggel hozzájárulok és a magam részéről semmi észrevételem nincs az ellen, hogy a kérvényi bizottság határozati javaslata helyett Horánszky Nándor határozati javaslata fogadtassék el. *(Általános helyeslés.)*

Molnár Béla előadó: T. ház! Nem szándékozom kiterjeszkedni Kőrösi t. képviselő úr beszédében felhozottakra, a mennyiben azokat a vallás- és közoktatási ministerium mélyen t. államtitkárja elégségesen megczáfolta; mindazonáltal a t. képviselőtársam beszédében felhozott egyik személyes élű állításra lesz szerencsém röviden reflectálni. A t. képviselő úr hivatkozott ez ügyben a képviselőház önérzetére, a képviselőház szabad szellemére, akkor midőn attól tette függővé abbeli meggyőződését, hogy mily határozatot fogunk hozni.

T. képviselőház! Ne gyanusítsuk egymást. Mi, a kik azt a meggyőződést osztjuk, a melynek kifejezést adtunk, nem tételezzük fel a t. képviselő úrról, hogy nem meggyőződésből beszél: ennélfogva mi is megkívánhatjuk, hogy a t. képviselő úr is ezt tételezze fel rólunk. *(Helyeslés.)* Azért, a mennyiben az illetékes factor, a vallás- és közoktatásügyi ministerium t. államtitkárja hozzájárult Horánszky t. képviselő úr indítványához, azt a magam részéről is elfogadom. *(Helyeslés.)*

Elnök: Kíván-e még valaki szólni? Ha nem kíván, a vita be van zárva. Következik a szavazás.

A kérvényi bizottságnak Horánszky képviselő úr által módosított határozati javaslata így szólna: »Kiadatik a vallás- és közoktatásügyi ministeriumnak.« Ezzel szemben Kőrösi Sándor képviselő úr határozati javaslata így hangzik: »Utasíttatik a kormány, hogy az 1715: CVIII. tcz. megmagyarázására a jövő ülésszakban törvényjavaslatot nyujtson be.«

A kérdés tehát az lesz, hogy elfogadja-e a t. ház a kérvényi bizottság, jobban mondva a Horánszky képviselő úr által beadott határozati javaslatot, szemben Kőrösi Sándor képviselő úr határozati javaslatával? A mennyiben az előbbi elfogadtatik, Kőrösi Sándor képviselő úr határozati javaslata elesik. A mennyiben a kér-

Digitized by Google

vényi bizottságnak Horánszky képviselő úr által módosított javaslata nem fogadtatnék el, egyszerűen elfogadottnak fog kijelentetni a Kőrösi képviselő úr által beadott határozati javaslat.

Kérdem tehát a t. házat: elfogadja-e a kérvényi bizottságnak javaslatát a Horánszky képviselő úr által módosított szövegezés szerint, igen vagy nem? *(Igen! Nem!)* Kérem azon képviselő urakat, a kik azt elfogadják, méltóztassanak felállani. *(Megtörténik.)* A többség elfogadja és így a kérvény kiadatik a vallás- és közoktatásügyi ministernek; természetesen, Kőrösi Sándor képviselő úr határozati javaslata elesik.

Méltóztassanak meghallgatni a holnapi ülés idejére és napirendjére vonatkozó javaslatomat. *(Halljuk! Halljuk!)*

Azt javaslom, hogy holnap délután fél egykor tartassék ülés, a melynek napirendjén lenne a ma letárgyalt törvényjavaslatoknak harmadszori olvasása. Méltóztatnak-e hozzájárulni? *(Helyeslés.)* Ekkép a napirend, nemkülönben az ülés ideje meg lévén állapítva, az ülést bezárom.

(Az ülés végződik d. u. 1 óra 55 perczkor.)

84. ORSZÁGOS ÜLÉS

1892. évi julius hó 6-án, szerdán

B. Bánffy Dezső elnöklete alatt.

Tárgyai: A jegyzőkönyv hitelesítése. — A főrendiház üzenete: 1. Az 1892. állami költségvetés, — 2. a máramarossziget-kőrösmezői — és janjici-bugojnói vasútról, — 3. a Vaskapunál 1892-ben teljesítendő munkálatok költségéről, — 4. a kassa-tornai vasút, — 5. a tokod-annavölgyi vasút, — 6. héjasfalva-székelyudvarhelyi vasút, — 7. lőcsevölgyi vasút, — 8. térrét-kovásznai vasútra vonatkozó előterjesztések elfogadásáról. — Kérvények bemutatása. — A pénzügyi bizottság jelentései a valuta rendezése tárgyában és a pénzügyministernek az egyesületi tallérokról szóló jelentése iránt. — Az állami italmérésre vonatkozó törvény módosításáról — és a szentes-hódmezővásárhelyi vasútról szóló törvényjavaslatok végleges megszavazása. — Napirend. — Az ülés jegyzőkönyvének hitelesítése.

A kormány részéről jelen vannak: gr. Szapáry Gyula, Wekerle Sándor, Szögyény-Marich László, gróf Bethlen András, Szilágyi Dezső és Josipovich Imre.

(Az ülés kezdődik d. u. ½ 1 órakor.)

Elnök: Az ülést megnyitom. A mai ülés jegyzőkönyvét gr. Esterházy Kálmán jegyző úr fogja vezetni. A javaslatok mellett szólni kívánókat Josipovich Géza, az azok ellen jelentkezőket Szederkényi Nándor jegyző urak fogják jegyezni.

Méltóztassanak a tegnapi ülés jegyzőkönyvét meghallgatni.

Gr. Esterházy Kálmán jegyző *(olvassa a július hó 5-én tartott ülés jegyzőkönyvét.)*

Elnök: Kérdem a t. házat, van-e észrevétel? Ha nincs: a jegyzőkönyvet ezennel hitelesítettnek jelentem ki.

Bemutatom a főrendiház elnökének 560., 563. és 564. sz. átiratait a vonatkozó jegyzőkönyvi kivonatokkal, melyek szerint a főrendiház

1. »Az 1892. évi állami költségvetésről«,
2. »A máramarossziget-kőrösmező határszéli vasut kiépítéséről«,
3. »A Janjicitől Bugojnóig vezetendő keskeny vágányú vasútnak a Doljni-Vakuftól Jaj-

Digitized by Google

ceig vezető szárnyvonallal együtt való kiépítéséről szóló törvényjavaslatokat a képviselőház által megállapított szerkezetben módosítás nélkül elfogadta.

Az országgyűlés két házának egyetértésével ekként megállapított ezen törvényjavaslatok legfelsőbb szentesítés végett hódoló tisztelettel ő Felsége elé terjesztetni rendeltetnek. *(Helyeslés.)*

Bemutatom továbbá a főrendiház elnökének 561., 565., 566., 567., 568. és 569. sz. átiratait a vonatkozó jegyzőkönyvi kivonatokkal együtt, melyek szerint a főrendiház

1. Az aldunai Vaskapunál és az ottani zuhatagoknál létező hajózási akadályoknak az 1887. évi XXVI. t.-czikkel elhatározott eltávolítására szolgáló munkálatok 1892. évi költségelőirányzata tárgyában a képviselőház által 770. jegyzőkönyvi szám alatt hozott határozatához hozzájárult.

2. A kassa-tornai helyi érdekű vasút építésére és üzletére vonatkozó engedélyokmányhoz kiadott függelék tárgyában, a kereskedelmi m. kir. minister által az országgyűléshez beterjesztett jelentésére a képviselőház által 908. sz. határozathoz.

3. A tokod-annavölgyi helyi érdekű gőzmozdonyú vasút engedélyezése tárgyában a kereskedelmi m. kir. minister által az országgyűléshez beterjesztett jelentésére a képviselőház által 911. sz. a. hozott határozathoz.

4. A héjasfalva-székelyudvarhelyi helyi érdekű vasút tényleges építési és üzletberendezési tőkéjének felemelését tárgyazó engedélyokmányi függelék kiadása tárgyában a kereskedelmi minister által az országgyűléshez beterjesztett jelentésére a képviselőház által 912. sz. a. hozott határozathoz.

5. A lőcsevölgyi helyi érdekű gőzmozdonyú vasut engedélyezése tárgyában a kereskedelmi m. kir. minister által az országgyűléshez beterjesztett jelentésére a képviselőház által 909. sz. alatt hozott határozathoz és végre

6. A térrét-kovásznai keskeny vágányú helyi érdekű gőzmozdonyú vasút engedélyezése tárgyában a kereskedelmi m. kir. minister által az országgyűléshez beterjesztett jelentésére a képviselőház által 910. sz. a. hozott határozathoz hozzájárult.

Az országgyűlés két háza közt e szerint a felsorolt határozatok iránt teljes egyetértés jövén létre, ezek országos határozatoknak jelentetnek ki.

Bemutatom Brassó vármegye közönségének felíratát, melyben a közutakról és vámokról szóló 1890. évi I. tcz. 23. §-ának megváltoztatása iránt kérelmez.

Előzetes tárgyalás és jelentéstétel végett kiadatik a kérvényi bizottságnak.

Bemutatom Tóth János garéi és Tavaly Ferencz szilvási tanítóknak Vajay István képviselő által beadott kérvényét a tanítói fizetések rendezése tárgyában.

Tárgyalás és jelentéstétel végett kiadatik a közoktatásügyi bizottságnak.

Az elnökségnek több előterjesztése nincs.

Gr. Esterházy Kálmán jegyző: Hegedűs Sándor, a pénzügyi bizottság előadója!

Hegedüs Sándor, a pénzügyi bizottság előadója: T. ház! Van szerencsém benyujtani a pénzügyi bizottság hat rendbeli jelentését a valuta-ügyre vonatkozólag: még pedig a pénzügyi bizottság jelentését a korona-érték megállapításáról szóló törvényjavaslat; a magyar korona országainak kormánya és a birodalmi tanácsban képviselt királyságok és országok kormánya között az érme- és pénzrendszerre vonatkozólag kötendő szerződésről szóló törvényjavaslat; némely államadósság beváltásáról s a koronaérték behozatalára szükséges arany beszerzéséről szóló törvényjavaslat; az osztrák-magyar bank alapszabályai 87-ik czikkének kiegészítéséről szóló törvényjavaslat; az aranyforintra szóló kötelezettségeknek koronaértékbeli aranyérmékben való teljesítéséről szóló javaslat; végre a pénzügyi bizottság jelentését Wekerle Sándor m. kir. pénzügyministernek az osztrák veretü egyesületi egy és két tallérosok ügyében az országgyűléshez 92. szám alatt benyújtott jelentése tárgyában.

Kérem a t. házat, méltóztassék ezen jelentésnek a mellékelt új szövegü törvényjavaslatokkal való kinyomatását, szétosztását és annak idejében az osztályok mellőzésével leendő napirendre tűzését elrendelni. *(Helyeslés.)*

Elnök: Méltóztatnak hozzájárulni, hogy a jelentések és törvényjavaslatok kinyomatva és a ház tagjai közt szétosztva, annak idején az osztályok mellőzésével napirendre tűzessenek? *(Helyeslés.)*

Ennek értelmében mondom tehát ki a határozatot.

T. ház! Fel fog olvastatni az indítvány- és interpallatiós könyv.

Josipovich Géza jegyző: Jelentem a t. háznak, hogy sem az indítvány-, sem az interpellatiós könyvben újabb bejegyzés nincs.

Elnök: Méltóztatnak tudomásúl venni?

Tudomásúl vétetik.

Következik, t. ház, a napirend és pedig első sorban »az állami italmérési jövedékre vonatkozó 1888: XXXV. és 1890: XXXVI. törvényczikkek módosításáról szóló törvényjavaslat« harmadszori olvasása.

Josipovich Géza jegyző *(olvassa a törvényjavaslatot.)*

Digitized by Google

Elnök: Méltóztatnak-e harmadszori olvasásban az imént felolvasott törvényjavaslatot elfogadni? *(Igen!)*

A ház harmadszori olvasásban a törvényjavaslatot elfogadván, azt alkotmányos tárgyalás és szíves hozzájárulás végett a főrendekhez átküldetni határozza.

Következik »a szentes-hódmezővásárhelyi helyi érdekű vasút engedélyezéséről« szóló törvényjavaslat harmadszori olvasása.

Josipovich Géza jegyző *(olvassa a törvényjavaslatot).*

Elnök: Méltóztatnak-e harmadszori olvasásban az imént felolvasott törvényjavaslatot elfogadni? *(Igen!)*

A ház a törvényjavaslatot harmadszori olvasásban is elfogadván, az alkotmányos tárgyalás és szíves hozzájárulás czéljából a főrendekhez átküldetni határoztatik.

T. ház! A napirend ki van merítve. Azon javaslattal jövök a t. ház elé, méltóztassanak hozzájárulni ahhoz, hogy a legközelebbi ülést következő hétfőn tartsuk reggel 10 órakor, melynek napirendjére volna tűzendő: a gazdasági bizottság 125. számú jelentése a ház hivatalnokai részére alkotott szolgálati szabályzatról, továbbá a pénzügyi bizottságnak jelentései a valuta-rendezésére vonatkozó törvényjavaslatok tárgyában. *(Helyeslés jobb felől.)* Méltóztatnak hozzájárulni?

Irányi Dániel: Vagyok bátor kérni a t. elnök urat, hogy azon jelentéseket, melyeket a pénzügyi bizottság előadója az imént benyujtott, minél előbb szétosztatni méltóztassék, hogy legyen idő arra, hogy azokat tanulmányozhassuk.

Elnök: Intézkedtem már, hogy a jelentés kinyomassék és még a holnapi napon szétosztassék és a képviselő urak lakására küldessék. *(Helyeslés.)*

Gondolom, méltóztatnak ebben megnyugodni és az ülésnek általam javasolt idejét és napirendjét elfogadni? *(Helyeslés.)* Ennélfogva ezt határozatkép jelentem ki.

Mielőtt az ülést bezárnám, méltóztassanak hozzájárulni, hogy a mai ülés jegyzőkönyve felolvastatván, hitelesittessék. *(Helyeslés.)*

Gr. Esterházy Kálmán jegyző *(olvassa a jegyzőkönyvet.)*

Elnök: Kérdem a t. házat, van-e megjegyzés a jegyzőkönyvre? *(Nincs!)* A jegyzőkönyv ezennel hitelesítve van.

Az ülést ezennel bezárom.

(Az ülés végződik 12 óra 45 perczkor.)

Digitized by Google

85. ORSZÁGOS ÜLÉS

1892. évi julius hó 11-én, hétfőn

B. Bánffy Dezső elnöklete alatt.

Tárgyai: Kérvények bemutatása. — Főrendiház üzenete gr. Esterházy Miklós Móricznak a függő államadósság ellenőrzésére kiküldött bizottság tagjául történt megválasztásáról. — A III. bíráló bizottság jelentése b. Atzél Béla választási ügyében Bölöni Ödönnek vizsgáló biztosúl való kiküldése tárgyában. — Bölöni Ödön eskü tétele. — A gazdasági bizottság jelentésének tárgyalása a képviselőház hivatalnokai részére tervezett szolgálati szabályzatról. — A koronaérték megállapításáról szóló törvényjavaslat tárgyalása. — Napirend.

A kormány részéről jelen vannak: gr. Szapáry Gyula, Wekerle Sándor, gr. Bethlen András és Josipovich Imre.

(Az ülés kezdődik d. e. 10 órakor.)

Elnök: Az ülést megnyitom. A mai ülés jegyzőkönyvét Josipovich Géza jegyző úr fogja vezetni. A javaslatok mellett szólni kívánókat Schóber Ernő, az azok ellen jelentkezőket Lits Gyula jegyző urak fogják jegyezni.

T. ház! A mennyiben a múlt ülés végén a jegyzőkönyv már hitelesíttetett, a jegyzőkönyv felolvasásának és hitelesítésének szüksége elesik.

Bemutatom a szolnoki községi népiskolai tanító-testületnek kérvényét a tanítói fizetések méltányos rendezése tárgyában.

Előzetes tárgyalás és jelentéstétel végett kiadatik a közoktatásügyi bizottságnak.

Bemutatom továbbá a főrendiház elnökének 562. sz. átiratát, melyben tudatja, hogy gr. Zichy Henrik elhalálozása folytán a függő államadósság ellenőrzésére kiküldött országos bizottságot gr. Esterházy Miklós Móricz póttag behívatása végett értesítette.

Tudomásúl vétetik.

Bemutatom Latkóczy Imre orsz. képviselő, mint a képviselőház III-ik bíráló bizottság elnökének jelentését a vonatkozó jegyzőkönyvvel és végzéssel, mely szerint b. Atzél Béla orsz. képviselőnek kérvénynyel megtámadott választása ügyében a III-ik bíráló bizottság folyó hó 7-én tartott ülésében pótvizsgálatot rendelt és ennek foganatosítására Bölöni képviselőt, a bíráló bizottság tagját jelölte ki.

Méltóztassanak meghallgatni az erre vonatkozó végzést.

Schóber Ernő jegyző *(olvassa a végzést.)*

Elnök: T. ház! Méltóztatik hozzájárúlni, hogy a házszabályok 78. §-a értelmében a vizsgálat megejtésére kijelölt tag kiküldessék? *(Igen!)* Kiküldetik.

A házszabályok 81. §-a értelmében a kiküldött vizsgálóbiztos képviselő úr az esküt fogja letenni.

Bölöni Ödön *(leteszi az esküt.)*

Elnök: T. ház! Következik a napirend, a gazdasági bizottság 121. számú jelentése, a képviselőház hivatalai részére tervezett szolgálati szabályzatról.

Méltóztatik hozzájárúlni, hogy a szabályzat általánosságban felolvasottnak tekintessék? *(Igen!)*

Lits Gyula jegyző: Apponyi Albert!

Gr. Apponyi Albert: T. képviselőház! *(Halljuk! Halljuk!)* Előttünk van egy munkálat,

Digitized by Google

egy egész szolgálati pragmatica a ház tisztviselői részére, a mellett fizetések módosítása, részben új hivatalok szervezése, díjosztályokba való beosztása stb. Én, t. ház, azt hiszem, hogy a ház valóban nincs abban a helyzetben, hogy ezt a nagyon fontos ügyet kellő alapossággal tárgyalja. *(Úgy van! Úgy van! bal felől.)* Itt vannak először azok az általános okok, a melyek miatt a ház érdemleges tárgyalása, mint a háznak külső physiognomiája is mutatja, nagy nehézségekbe ütközik. *(Igaz! Úgy van! bal felől.)*

Hogy a valutára vonatkozó javaslatokat most le kell tárgyalnunk, a mellett fontos, nagyobb és magasabb politikai érdekek szólanak, *(Helyeslés bal felől.)* ezek előtt tehát meghajlom. De épen azért, mert a mi kevés figyelem és munkaképesség a házban most még van, azt teljesen absorbeálják a valutajavaslatok: nem hiszem, hogy a t. ház ezt a szintén nem fontosság nélküli, mert tisztviselőink javát érdeklő javaslatot a kellő figyelemmel és alapossággal most tárgyalni képes volna. *(Élénk helyeslés bal felől.)*

Hozzájárúl az is, hogy nem hiszem, hogy helyén volna a képviselőház tisztviselőinek díjosztályait megállapítani, minden tekintet nélkül más állami tisztviselők díjosztályba sorozására, *(Helyeslés bal felől.)* úgy, hogy tehát a czélszerűség — szerintem — azt is kívánná, hogy ezt az ügyet ne oldjuk meg isoláltan, mielőtt egyidejűleg a többi állami tisztviselők fizetésének szabályozása meg nem történt. *(Élénk helyeslés.)*

Mindezeknél fogva kérem a t. házat, méltóztassék a gazdasági bizottságnak jelentését a képviselőház hivatalnokai részére tervezett szolgálati szabályzatról most a napirendről levenni *(Helyeslés bal felől.)* és ezzel akkor foglalkozni, midőn a szünetek után újból találkozni fogunk és midőn erre az ügyre is kellő figyelmet fogunk fordíthatni. *(Élénk helyeslés a baloldalon.)*

Wekerle Sándor pénzügyminister: T. ház! Méltóztatik emlékezni egy nyugdíjazási kérdés alkalmából felmerült határozatra — nem tudom forma szerinti határozat volt-e az, vagy pedig megállapodás — melynek s az akkor kifejtett eszméknek az volt a tendentiájuk, hogy a ház tisztviselőinek szolgálati viszonyai szabályoztassanak s a nyugdíjazási kérdések tisztáztassanak. A ház e határozatán kivül egy más körülmény is szükségessé tette a kérdésnek felölelését: jelesül az, hogy a tisztviselők illetményeinek szabályozásáról szóló törvényjavaslatban legalább is nem volt czélszerű intézkedni a ház tisztviselőinek illetményeiről azért, mert hisz ez a ház budgetjogát tangálta volna. A tisztviselők illetményének szabályozásáról szóló törvényjavaslatba egy szakaszt óhajtottam a tárgyalás alkalmával felvenni, melyet előzetesen azért nem tudtam felvenni, mert hisz a szakasznak mikéntje lényegesen lett volna föltételezve a t. ház megállapodásától. E szakaszban az lett volna kimondva, hogy ezen és ezen korlátok közt a ház maga szabja meg budget-jogánál fogva a tisztviselők illetményeit.

Időközben, t. ház, a gazdasági bizottság foglalkozott e kérdésnek úgy pragmaticus részével, mint a fizetés-felemelési, illetőleg fizetésszabályozási részével és megállapított egy szabályzatot, mely két részből áll: először a pragmaticát szabályozó részből, ennek semmi összeköttetése a fizetésszabályozási javaslattal; másrészt az illetmények végleges rendszeresítéséről szóló részből. Ez igenis összeköttetésben van a javaslattal, a mennyiben a háznak mostani határozata annak idején megfelelő törvényes intézkedésként a tisztviselők illetményeinek szabályozásáról szóló törvénybe külön szakasz fölvételét teszi szükségessé.

A második kérdés felölelését sürgőssé tette az, hogy a ház csak julius végeig gondoskodott tisztviselőinek drágasági pótlékáról és így vagy szabályoztatik ez a kérdés, vagy nem szabályoztatik és akkor legfeljebb az maradhat hátra, hogy a ház tisztviselői kapják az eddigi fizetést és nem részesülnek azon javadalmazásfelemelésben, melyben mások részesülnek. Ez különben nem az én dolgom, nekem csak a fizetés szabályozásával van dolgom, azzal is annyiban, hogy az a többi tisztviselők fizetésének szabályozásáról szóló javaslattal összhangba hozassék; ez az én kérésem és álláspontom.

Ennél sürgősebb a másik rész, t. i. a pragmaticus rész.

Linder György: Rosszúl van megcsinálva!

Wekerle Sándor pénzügyminister: Bocsánatot kérek, lehet, hogy rosszúl van csinálva, de egyáltalán nem tartanám kívánatosnak, hogy a ház plenumában foglalkozzék ily kérdéssel. Én a gazdasági bizottság tanácskozásainak ama részében, mely a fizetések szabályozására vonatkozik, résztvettem Ott megbeszéltettek a pragmaticus elvek is és arra a tapasztalatra jutottam, hogy a gazdasági bizottságnak határozatai és megállapodásai, nemném mondani, talán kis kivételektől eltekintve, pártkülönbség nélkül a legnagyobb egyhangúsággal hozattak. És nem is tartanám czélszerűnek, ha ily kérdések a ház plenumában vitattatnának. Azért igen kérem a t. házat, miután az elnök úr részéről a pragmaticus rész is sürgősnek nyilváníttatott: méltóztassék abba beleegyezni, hogy ez a javaslat igenis most, az őszi ülésszak előtt tárgyaltassék. A mennyiben alaposabban kívánnának némelyek hozzászólni, czélszerű lenne azt talán külön ülés napirendjére kitűzni, *(Helyeslés.)* de úgy, hogy még a nyári szünet előtt foglalkoz-

Digitized by Google

hatnánk ezzel a kérdéssel. *(Helyeslés a jobboldalon. Szavazzunk! Szavazzunk! a bal- és szélső baloldalon.)*

Széll Ákos előadó: T. ház! Az igen t. minister úrnak előadása után röviden csak annyit vagyok bátor megjegyezni, hogy a t. ház 1891. október 5-én tartott ülésében maga nagyon sürgősnek jelezte a ház hivatalnokai fizetésének és szolgálati viszonyainak a szabályozását. Erre vonatkozólag csak ennyit vagyok bátor felolvasni az illető naplóban feljegyzett elnöki enuntiatioból: »E szerint tehát a gazdasági bizottság jelentése a napirendről levétetik, egyszersmind, minthogy a pénzügyminister úr formulázott indítványt nem adott be, arra, hogy a továbbiakra nézve minő eljárás követtessék, azt hiszem, elég lesz, ha én, mint a ház elnöke, tudomásúl veszem a t. háznak e részbeni vélekedését s e szerint fogok eljárni. Helfy Ignácz: De ne hogy újabb 5 év teljék el!«

A ház hangulata az volt akkor is, hogy ennek minél hamarább meg kell történni. *(Nyugtalanság a szélső baloldalon.)* Én ugyan nem akarok az előttünk fekvő javaslat érdemi ismertetésébe belemenni — távol van tőlem, hogy a t. ház határozatának praejudicáljak — hanem az eddigi gyakorlat mindig az volt, az volt a 1884. május 17-én alkotott szabályzatnál is, hogy az ilyen javaslatok mindenkor jóformán nagyobb vita nélkül fogadtattak el. Arra kérem tehát a t. házat, különösen abból a szempontból, hogy a tisztviselők drágasági pótléka csak junius végéig van megszavazva, hogy a valutatörvényjavaslatok tárgyalása után méltóztassék napirendre tűzni a szabályzat tárgyalását. *(Helyeslés jobb felől.)*

Elnök: Kíván még valaki szólani? *(Felkiáltások: Szavazzunk!)* A vita be van zárva.

T. ház! A kérdés az, hogy ezen napirendre kitűzött szolgálati szabályzatnak a tárgyalásával ez alkalommal foglalkozzunk-e; avagy, a mint azt Apponyi képviselő úr javasolta, ennek tárgyalása az őszi ülésszakra halasztassék el; esetleg, a mint azt a pénzügyminister úr javasolta, még a ház üléseinek jelen folyama alatt, de a valutajavaslatok tárgyalása közben vagy azután, esetleg külön ülésben tárgyaltassék? Gondolom, így áll a kérdés.

Azt gondolom, t. ház, külön kell a kérdést szavazásra feltennem, még pedig először arra fognám feltenni a kérdést: méltóztatnak-e ezen szabályzat tárgyalását a napirendről most levenni és az őszszel összejövendő ülési időszakban tárgyalásra kitűzni?

Hegedűs Sándor: A kérdéshez kívánok szólni. Az igen t. elnök úr a kérdésnek egy másik részét a mostani második enuntiatiojában ki méltóztatott hagyni.

Elnök: Azt külön teszem aztán fel. A mennyiben elfogadtatnék az Apponyi képviselő úr javaslata, a dolog el volna döntve; a mennyiben nem fogadtatnék el: külön tenném fel a kérdést arra, hogy a mai ülés helyett egy, a jelen ülések folyamán kitűzendő külön ülésben tárgyaltassék-e. Méltóztatik hozzájárúlni, hogy a kérdés így tétessék fel. *(Helyeslés.)*

A kérdés tehát az: kívánja-e a t. ház ezen javaslat tárgyalását a mai ülés napirendjéről levenni, még pedig akként, hogy az őszi összejövetel idején vétessék napirendre? *(Felkiáltások: Igen! Nem!)*

Kérem azon képviselő urakat, kik a kérdést most a napirendről levétetni kívánják és az őszi ülésezés idején óhajtják napirendre tűzetni, méltóztassanak felállani. *(Megtörténik. Felkiáltások: Ellenpróba!)* Azt hiszem, szükséges lesz a képviselő urak megszámlálása. *(Felkiáltások bal felől: Előbb ellenpróbát kérünk! Zaj.)*

Méltóztassanak megengedni, de magamnak kell első sorban meggyőződnöm arról, hogy van e többség vagy nincsen, nem pedig az egyes képviselő uraknak. Kérem a képviselő urakat, szíveskedjenek szakaszonkint felállani. *(Felkiáltások bal felől: Mire?)* A feltett kérdésre, t. i. méltóztatnak-e az elhalasztást az őszi ülésszakra kívánni, igen vagy nem?

A kik az elhalasztást kívánják, szíveskedjenek szakaszonkint felállni. *(Megtörténik. A jegyzők összeszámítják a szavazókat.)*

Most szíveskedjenek szakaszonkint felállni azok, a kik nem kívánják a kérdést az őszi ülésszakra elhalasztani. *(Megtörténik. A jegyzők összeszámítják a szavazókat.)*

T. ház! *(Halljuk!)* Kijelentem a szavazás eredményét, mely szerint 53 képviselő szavazott az őszre való elhalasztás mellett, szemben 45-tel és így a többség kimondja ugyan, hogy a napirendről levétetik a kérdés tárgyalása és az őszi ülésszakra halasztatik. *(Felkiáltások jobb felől: Nem határozatképes a ház! Felkiáltások a bal- és szélsőbalon. Ki van mondva a határozat! Nagy zaj Elnök csenget.)*

T. ház! Méltóztassanak csendben lenni.

Ezen szavazás eredménye azonban constatálván azt is, hogy csak 98 képviselő .... *(Élénk felkiáltások a bal- és szélső baloldalon: De itt voltak! Élve maradtak! Nagy zaj.)*

T. ház! Ezen szavazás eredménye constatálja azt, hogy a házban csak 98 képviselő van jelen *(Felkiáltások bal felől: Voltak a kik ülve maradtak minden oldalon! Asbóth sem szavazott! Nagy zaj)* Méltóztassanak türelemmel lenni. *(Nagy zaj.)* Azt hiszem, hogy megvan az a joga az elnöknek, hogy beszéljen. *(Halljuk Halljuk!)* Nem érzem magamat jogosítva arra, hogy végérvényes határozatot jelentsek ki, de tekintettel arra,

Digitized by Google

hogy az adott viszonyok közt határozat nem hozható, azon javaslatom lenne és úgy kívánnék intézkedni, hogy az ülés 15 perczre felfüggesztessék. *(Nagy zaj. Felkiáltások: Kimondta már a határozatot! Gr. Apponyi Albert és Horváth Gyula felállanak.)* Jeszenszky képviselő úr kívánt először szólni.

B. Jeszenszky László: T. ház! Szerény nézetem szerint a házszabályok azon szakasza, a melyben ki van mondva, hogy a ház csak akkor határozatképes, ha 100 tag jelen van, nem annyit jelent, hogy a szavazás megtörténtekor hány szavazat adatott be, hanem igenis a szavazás feltevése előtt kötelessége, a t. elnök úrnak meggyőződni arról, *(Úgy van! Úgy van! a bal- és szélső baloldalon. Nagy zaj.)* hogy a házban száz képviselő jelen van-e vagy nincs. *(Élénk helyeslés a bal- és szélsőbalon.)* Könnyen megtörténik, hogy a t. képviselő urak közül sokan a kérdés feltevése után, sem ide, sem oda szavazni nem akarván, kimennek, vagy pedig ülve maradnak, mint az a jelen esetben is megtörtént. Itt tehát nem az a kérdés, hogy hány képviselő szavazott, hanem hogy a szavazás megkezdésekor hány képviselő volt jelen és miután a t. elnök úr a szavazás eredményét már úgy is kimondotta, *(Úgy van! Úgy van! a bal- és szélsőbalon.)* ezt visszavonni akkor sem lehetne, ha száz tag nem lett volna jelen *(Élénk helyeslés a bal- és szélső baloldalon.)*

Elnök: Horváth Gyula képviselő úr kíván szólni.

Horváth Gyula: T. ház! Az előttem szólott t. képviselő úrnak tökéletesen igaza van. A szavazásnál számba vétetnek a kérdés mellett és ellen szavazók, de azt megelőzőleg kell számba hogy a szavazáshoz szükséges szám meg van-e vagy nincs? *(Úgy van! Úgy van! bal felől.)* De különben is az elnök úr kimondta a határozatot, csakhogy most, úgy látszik, nem méltóztatik ahhoz ragaszkodni, a mint kapaszkodott eddig ahhoz mindenben. *(Derültség bal felől).* Erre azonban semmi súlyt nem fektetek; csak arra fektettek súlyt, hogy a szavazáskor több, mint nyolcz képviselő ülve maradt. *(Úgy van! Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)* Ahhoz is van a képviselőnek joga, hogy sem mellette, sem ellene nem szavaz. *(Ellenmondások jobb felől.)* Praecedenst alkotni ez alkalomból, nézetem szerint, nem szabad, nem lehet, mert az volna a legfurcsább dolog, ha e kérdések felett kellene itt a házban vitatkozni és a házszabályoknak félreérthetetlen intentioival és a ház elnökei által évek során át gyakorolt praxissal szemben a t. elnök úr oly dolgokat akarna behozni, a melyek a ház tanácskozási rendszabályait felforgatnák. Ennélfogva a háznak ragaszkodni kell a kimondott határozathoz, a melynek értelmében a javaslat most levétetik a napirendről. *(Élénk helyeslés a bal- és szélső baloldalon.)*

Elnök: Gr. Apponyi Albert képviselő úr kíván szólani.

Gr. Apponyi Albert: T. ház! *(Halljuk! Halljuk!)* Csak egyszerűen reassummálni akarom az egész esetet. A házszabályok azt mondják, hogy érvényes határozat hozatalához száz tag jelenléte szükséges *(Úgy van! Úgy van! bal felől.)* és nem azt mondják, hogy száz tagnak a szavazásban ilyen vagy olyan irányban részt vennie kell. *(Úgy van! Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)* Mindnyájan láttuk, hogy mindenesetre több, mint két vagy három oly tagja volt jelen a háznak, a ki a szavazás alkalmával ülve maradt. Tudjuk tehát, hogy száznál több képviselő volt jelen s így megvolt a házszabályok által kitűzött feltétel arra, hogy érvényes határozat hozathassék. Ha a házszabályok ellen véteni nem akarunk, a kimondott határozatott többé megsemmisíteni és újra kérdés tárgyává tenni nem szabad *(Élénk helyeslés bal felől.)* Kérem a t. házat, méltóztassék a házszabályok világos rendelkezése szerint a kimondott határozathoz ragaszkodni. *(Helyeslés bal felől.)*

Schóber Ernő jegyző: Gr. Tisza Lajos!

Gr. Tisza Lajos: T. ház! Én is úgy fogom fel a kérdést ezúttal, mint Apponyi képviselő úr és ha mégis felszólalok, teszem ezt tisztán csak azért, hogy óvást tegyek azon elmélet ellen, ha például egy névszerinti szavazásból kitűnnék az, hogy nincs meg a száz képviselő a házban, az mondassék, miután a szavazás megkezdetett, akár van száz tag, akár nem, érvényes határozatot hozhatunk. Ezt az elméletet nem kívántam szó nélkül hagyni, mert ez bizonyos esetekben nem jó útra vezethetne. A tényállás, a mint Apponyi képviselő úr igen röviden és világosan elmondotta, az: igaz, mikép csak 98 képviselő constatáltatott megszámlálás útján; de constatáltatott az is, hogy többen voltak jelen a házban, a kik sem egyik, sem másik irányban nem szavaztak. *(Helyeslés bal felől.)* Ennélfogva a házszabályok azon követelményének, hogy legalább száz képviselő benn legyen a házban, mikor a szavazás történik, elégtétetett. *(Élénk helyeslés bal felől.)*

Ez elkerülte az elnök úr figyelmét és azt hiszem, miután figyelmessé tétetett arra, hogy igenis a száz tag meg volt a házban, ő a maga részéről is ebben az irányban fog intézkedni. *(Élénk helyeslés bal felől.)*

Elnök: Őszintén mondhatom, nem kísértem figyelemmel azt, hogy volt-e a házban valaki, a ki nem szavazott. Meggyőződésem szerint ez jogosan nem is történhetik, mert minden képviselőnek, a ki a teremben benn van,

Digitized by Google

képviselői kötelessége igennel, vagy nemmel szavazni. *(Mozgás és ellenmondás bal felől.)*

Daczára ennek, a mennyiben többen kívánják constatáltnak tekinteni, hogy a 98 szavazón kívül a teremben még számosan voltak, a kik nem szavaztak, *(Úgy van! Úgy van! bal felől.)* a száznál több képviselő úr jelenlétét fogadjuk el és a hozott határozatot ennek értelmében. . .

Linder György: Ki van mondva! *(Élénk helyeslés bal felől.)*

Elnök: . . . meghozottnak és a kérdést az őszi ülésszakra elhalasztottnak jelentem ki. *(Helyeslés.)*

Boros Béni: T. ház! Személyes kérdésben kérek szót! *(Halljuk! Halljuk! bal felől.)*

Elnök: Miféle czímen kíván a képviselő úr személyes kérdésben felszólalni?

Boros Béni: Személyes kérdésben megjegyzést kívánok tenni, *(Halljuk! Halljuk!)* épen azon indokból, a mely, úgy látszik, az eddigi tárgyalások alapját is képezte, hogy e házban őrizkedni kell attól, hogy bizonyos dolgok későbbre nézve helytelen praecedenst alkossanak. Épen azért az igen t. elnök úr azon kijelentésére, hogy azok, a kik ülve maradtak és nem szavaztak, képviselői kötelességüknek meg nem feleltek, kénytelen vagyok fölszólalni, *(Élénk helyeslés bal felől.)* mert nem szeretném, ha elvül mondatnék ki az, ha valaki bizonyos kérdésekben a szavazástól tartózkodik, nem teljesíti képviselői kötelessegét. *(Élénk helyeslés bal felől.)*

Azt hiszem, nem szükséges ez elleni felszólalásom helyességét motiválnom s elég, ha rámutatok arra, hogy számtalan oly kérdés merülhet fel rögtönösen, a melyekben egy másik képviselő rövid idő alatt magának kellő tájékozást nem szerezhet. *(Helyeslés bal felől.)* Ez az eset forgott fenn rám nézve is most, a midőn ülve maradtam és nem szavaztam és ez azért történt, mert e kérdés megoldásához sem igennel, sem tagadólag hozzászólni, vagy a vitában résztvenni, épen az előbbi indokokból, nem tudtam. *(Helyeslés bal felől.)*

Wekerle Sándor pénzügyminister: T. ház! *(Halljuk! Halljuk!)* Én azt a megjegyzést bátorkodom tenni, hogy ily kérdéseket nem szokás tűhegyre állítani. *(Helyeslés jobb felől.)* Ily kérdéseket a kölcsönös méltányosság szerint szokás megítélni, mert sem a pragmaticában, sem a fizetés szabályozásában nem lesz köszönet, ha az nem a ház egyhangúságával hozatik és ez által az állandóság jellegével fel nem ruháztatik. *(Helyeslés.)*

Azt hiszem, t. ház, hogy a mai szavazás eredménye után és arra való tekintettel, hogy a ház egy igen tekintélyes része — ez idő szerinti többsége — kívánja az elhalasztást és pedig a javaslat tárgyalásának őszre való elhalasztását, erre a kérdésre most többé visszatérni nem lehet. De én ezen elhalasztási határozatnak nem tulajdoníthatom azt a jelentőséget, hogy a ház tisztviselőinek illetményeivel az őszig egyáltalán nem kíván foglalkozni. Nem kíván talán foglalkozni úgy, hogy azt véglegesen szabályozza, de másrészt, mivel a folyó havi budgetben a gazdasági bizottság előterjesztése alapján a ház költségei akként szabályoztatnak, hogy a ház tisztviselői drágasági pótlékban nem részeltetnek, azt hiszem, a t. ház általános helyeslésével fog találkozni az, ha felkérjük a t. elnök urat, hogy a gazdasági bizottság által a drágasági pótlékok további megajánlása iránt tétessék előterjesztés és az egy későbbi ülés napirendjére tűzetnék ki. *(Élénk helyeslés.)*

Ezek után kérem a t. házat, hogy az előzményekre való tekintettel, ily értelmű határozatot elfogadva, napirendre térni méltóztassék. *(Élénk helyeslés.)*

Elnök: T. ház! Következik a pénzügyi bizottság 121. számú jelentése »a koronaérték megállapításáról« szóló törvényjavaslat tárgyában. Azt hiszem, méltóztatik a bizottság jelentését felolvasottnak tekinteni. *(Helyeslés.)*

Az előadó úr kíván szólani.

Hegedüs Sándor előadó: T. ház! *(Halljuk! Halljuk!)* Az előttünk fekvő törvényjavaslatokban több nagy kérdés kerül a t. képviselőház határozása alá, a melyek egyenkint véve is igen nagy megfontolást igényelnek. Szó van e javaslatokban a valuta rendezéséről, pénzlábváltozásról, váltópénz-változtatásról, conversioról, nemzetközi szerződésekről részben a valutára vonatkozólag, részben más irányban, függő adósságok rendezéséről. Mindezek igen fontos pénzügyi, közgazdasági és közjogi kérdésekkel függnek össze, sőt többet mondok, igen lényeges, nagy és sokat vitatott tudományos kérdésekkel is úgy, hogy, ha ezek egyike is kerülne csak tárgyalás alá, bőséges anyagot adna arra, hogy, úgy, az előadó, mint a t. ház minden tagja azzal behatóbban foglalkozzék.

Annál nehezebb a helyzetem most, midőn mind e kérdésekkel együttesen kell foglalkoznom. Tartózkodnom kell attól, hogy általánosságokba bocsátkozva, a t. ház által tökéletesen ismert, sőt talán már rég megvitatott kérdésekkel foglalkozzam, sőt tartózkodnom kell attól, hogy tüzetes részletekre kiterjedve, a t. ház türelmével visszaéljek. Ennek következtében azt hiszem, helyesen cselekszem, ha lehető legrövidebbre fogva, a főbb kérdéseket érintem, részben azon szempontokból, melyek már a kormány előterjesztéseiben és jelentésemben vannak tárgyalva, részben talán illustratiónl egyik-másik kérdést más odalról tüntetve fel. Igen

Digitized by Google

természetes, hogy a tárgy nem változik s ennek következtében előre bocsánatot kérek, hogyha netalán ismert dolgokat hozok elő.

A javaslat főintézkedése és főczélja az arany valutát a monarchiában és így hazánkban meghonosítani. Intézkedéseiben az ezüst tisztán mint váltópénz fordúl elő, a nélkül, hogy az ezüst courrans kérdéseinek útját állaná, vagy azt megoldaná. Az eddigi váltópénz helyett bronz és nickel váltópénzt ajánl, mely anyagánál, veretésénél és forgalmi természeténél fogva igen czélszerűnek bizonyult Európa több államában s így mindezek úgyszólván pénzrendszerünket egészen újra construálják. A főczél az, hogy a kényszerforgalmú jegyek általában érvényüket veszítsék, forgalmon kívül helyeztessenek és hogy az agiotól közgazdaságunk és államháztartartásunk teljesen és véglegesen megszabaduljon.

Örömmel constatálom, t. ház, hogy az országnak közvéleményében ez iránt vélemény-különbség nincs. Elmultak azok az idők, midőn akár a kivitelre, akár a földmívelésre az agiót előnyösnek tekintették. A tapasztalás és a tanulmány az utóbbi két évtizedben oly óriási anyagot szolgáltatott ennek a kérdésnek megítélésére, hogy a ki ezekkel foglalkozik, abban nem merülhetett fel kétely ebben a tekintetben és szerencse az országra nézve, hogy ez a közvélemény minden rétegébe átment, többé kevésbbé világosan, részben tudatból, részben érzésből. Nem szükséges annak a hamis theoriának, mely szerint az agio előmozdítja akár a termelést, akár az exportot, elítélésére egyebet fölhoznom, minthogy vegye magának bárki azt a fáradságot, a mit különben fölmutattak annyi tudósok és gyakorlati szakférfiak, hogy a közelebbi két évtized alatt az agio-hullámzást összehasonlítsa akár az árakkal, akár csak a mezőgazdasági kivitellel és meggyőződést fog meríthetni az iránt, hogy tökéletesen hamisnak bizonyult a theoria, mely szerint az agio bármely államra egészségesen és állandóan a nemzetgazdaság, a termelés és kivitel tekintetében hasznos és jótékony lehessen. Tekintsen bárki bármily évre, a melyben nagy kivitelünk volt, például 1868. és 1889-re, találtunk kis agiot és tekintsen azokra az évekre, midőn magas agio volt, például 1854-ben, vagy pedig 1862-ben, a melylyel kivitelünk absolute semmi arányban nem állott. Ez igen természetes dolog, mert sokkal hatalmasabb és közvetlenebbül ható termelési tényezők, külföldi conjuncturák hatnak arra, hogy miként fejlődjék a kivitel, mintsem hogy ezt az agio mozdítaná elő, a mely mesterséges élénkséget okoz és idéz ugyan elő, de ez nem egyéb, mint a hektika élénksége, mely alatt lappang a betegség és a mely drágán, borzasztó pusztításokban fizetteti meg azt a látszólagos előnyt is, melyet pillanatnyilag nyujt. Különben is az agionak hatását nem szabad kizárólag annak állandó és csendes volta szempontjából megítélni, midőn a lappangó romlást az ezernyi termelés elrejti a szem elől, midőn annak aránylag csekély volta rossz hatását nem is tüntetheti elő; de nem szabad szem elől téveszteni azt, midőn az ilyen 40%-os, 50%-os agio egy kis közgazdasági, politikai válságot szokott előkészíteni, a mely azután megront mindent, a mi egyáltalában a termelés emelésére volna hívatva, megrontja az állam cselekvő képességét épen abban a perczekben, midőn arra a legnagyobb szükség van.

Épen azért, midőn a valuta rendezésével foglalkozunk, azon nagyfontosságú nemzetgazdasági követelmények mellett, a melyeknek feltétlen kielégítése épen az által eszközölhető, ha a pénz értéke állandó és biztos, nem szabad elfelednünk azt, hogy pénzügyi rendszerünk politikai szervezetünk közgazdasági tényezőiben, az állam cselekvő képességeiben úgy békében, mint háborúban rossz hatása oly mértékben nem érezhető, hanem szem előtt kell tartani és nem szabad eltéveszteni azt a 30—40—50%-os agiot, a melynek következtében igen sok zavar vagy közgazdasági és politikai válság szokott előállani, a mi azután elront mindent, a mi a termelés működését hívatva van előmozdítani és megrontja az államcselekvési képességet épen azon perczben, mikor arra a legnagyobb szükség van. Épen azért, midőn a valutarendezéssel foglalkozunk, azon nagyfontosságú nemzetgazdasági követelmények mellett, melyeknek feltétlen kielégítése épen az által eszközölhető csak állandóan és biztosan: nem szabad felednünk, hogy pénzügyi rendszerünk, a politikai szervezetünk, gazdasági tényezőink és államunk cselekvési képességének úgy békében, mint háborúban egyik alapfeltétele, hogy a valuta rendezve legyen, hogy visszanyerje minden tényező természetes állandóságát és ruganyosságát, mely rendezetlen valuta mellett teljesen elvész.

Ha a meggyőződés általános, hogy a valutát rendezni kell, a legközelebbi gondolat az, hogy térjünk vissza az ezüstre, azonban a legutóbbi két évtized fejlődése oly kérlelhetlenül vágta el ennek útját, hogy azt hiszem, erről hosszasan vitatkoznunk sem kell ma, mikor az ezüsttermelés és érték a piaczon oly lényeges változáson ment át, hogy e fémnek értékhullámzása nemcsak az utóbbi két évtized alatt a legnagyobb változásnak volt alávetve, tehát tényleg képtelen állandó érték lenni, de legalább is a közelebbi jövőben egyáltalában nem nyujtja azt a kilátást, hogy abból állandó értékű fém, tehát értékmérték legyen a gazdasági termelésre, tehát hiányzik az alapfeltétele. Oly óriási változásnak

Digitized by Google

volt alávetve, a tudomány, technika, chemia oly óriásilag haladt, olyan eszközöket szolgáltatott az önérdek és speculatio rendelkezésére, hogy daczára annak, hogy most meglehetős alacsonyan áll, a mostani 39—40 pence árához képest, termelhető 24 pencen is, tehát így is előnyösen, pedig a mostani ár is mily messzi van a paritástól, mely 60—78 pence kell, hogy legyen.

Ilyen körülmények között, azt hiszem, nem szabad tüzetesen belebocsátkozni abba, hogy az ezüstvaluta egyáltalában nem fogadható el. És így nem marad más hátra, mint Európa legtöbb államához képest és különösen tekintettel azon államokra is, melyekkel legközvetlenebb összeköttetésben vagyunk, az aranyvalutát fogadni el. Tudom jól, hogy e roppant gazdag anyag itteni tüzetes vitatására hely nincs; tudom jól, hogy ismeretesek a t. ház minden tagja előtt azok az ellenvetések és érvek, melyek az aranybeszerzés nehézségei és különösen megtartásának nehézségei körül merülnek fel; csak egy-két szóval érintem az aranymennyiség és így beszerezhetésének mértékét. Azt hiszem, az újabb adatok alapján eléggé constatálva van.

Nem akarok számok felsorolásába bocsátkozni. De tekintetbe kell vennünk, hogy mennyi aranyra van szükségünk; hogy illusiokat ne keltsek, rá kell utalnom arra, hogy nemcsak arra az aranyra van szükségünk, mely a 312 millió függő adósság beváltására szükséges, hanem szüksége van jelentékeny mennyiségű aranyra magának a banknak és a magánforgalom közvetlen összeköttetéseinek is. Ne ringassuk magunkat tehát abba az illusioba, ha az állam beszerezve a reá eső részt, ezzel meg van téve minden az aranyvaluta rendezésére és az arany megtarthatására. Azt hiszem, nem túlzok, sőt a valón alól maradok, ha azt mondom, hogy két, sőt két és fél annyira lesz szükség. De most már az aranytermelés, ha az utóbbi években nem is fokoztatott, de oly széles alapokra van fektetve és oly eszközökkel rendelkezik, hogy merem állítani, hogy két három év aranytermelése teljesen elég a mi szükségletünk fedezésére.

És minthogy a mostani pénzrendszerek mellett a forgalom a legelőrehaladottabb országokban meglehetősen telítve van aranynyal és minthogy a közelmultban valuta-rendezések egyáltalában nem fordultak elő és a közel jövőben sincs kilátás arra, hogy ily szempontból versenynyel találkozzunk; azt hiszem, hogy az idő kedvező, a pénzpiacz helyzete alkamas arra, hogy most lépjünk fel ez igénynyel. Jól tudom, hogy rendkívül érdekes, tudományos fejtegetések tárgyát képezte elkezdve a fémeknek fajsulyából keletkező geologiai előfordulásától, forgalombatételének mértékéig, az a kérdés, hogy mily nehézségekkel jár az arany beszerzése. De bátran állíthatom, hogy bármint kutatjuk e kérdés akár geologiai, akár pénzesítési, akár forgalmi oldalait, mert az aranykérdés tulajdonképen e három főrészre oszlik, melyekhez aztán az ipar szükséglete is járúl: nem lehet tagadni, hogy illetékes szakértők czáfolják azt meg és másfelől az újabb időben minden ellenkező jóslat és tudományos állítás ellenében a gyakorlati élet nem sokat törődik ma a fejtegetésekkel, hanem minden állam, a melynek egészséges viszonyai vannak, iparkodik magát aranynyal ellátni. És az fennakadás nélkül sikerült is. E tény hatása alól nem lehet magunkat kivonnunk. S midőn azt látjuk, hogy azon államokban, melyek leginkább vannak érdekelve e kérdésben, az utóbbi öt év alatt a legnagyobb és sikeres erőfeszítés folyt arra, hogy forgalmukat és bankjukat aranynyal telítsék: azt hiszem, nem habozhatunk semmiféle tudományos kérdés kedvéért, hogy erre mi is magunkat elhatározzuk. Csakhogy vigyáznunk kell, hogy semmiféle elvi és gyakorlati intézkedéshez ne járuljunk, mely akár az arany beszerzését, akár a forgalomba tartását megnehezítené. E kérdésre bátor leszek később visszatérni. De hangsulyoznom kell, hogyha e tekintetben tévedések és csalódások merülnek fel, ez nem magának a dolognak természetével függ össze, hanem oly külső körülményekkel, melyek ellen küzdenünk kell és csak ha így járunk el és ezt a valutát fogadjuk el: mondhatjuk, hogy megszabadítjuk forgalmunkat és államháztartásunkat az agiotól, mely az államháztartásnak oly bizonytalan és kiszámíthatatlan tényezője. Mert rendezhetjük a pénzügyeket bárhogyan: ha így rendezett valutánk nincs, egy hirtelen fordulattal ott, hol nem volt deficit, milliókra menő deficit áll elő. És meg kell szabadítani a termelést, az ipart, a kereskedelmet az agiotól azért, mert nincsen nagyobb uzsora, mint ez. A termeléstől a megrendelésig minden tényező egy bizonytalan szám előtt állván, okvetlenül a saját érdekében fokozza a risicot és iparkodik azt áthárítani más tényezőkre. Mindenki uzsorás az agio mellett. Az a kereskedő, a ki megrendel, játszik és egyúttal uzsoráskodik; az iparos, a ki termel, ha számítással dolgozik, okvetlenül ezt teszi; annál inkább minden tényező, a mely kivitelre dolgozik. Még inkább, még fokozottabb mérvben maga a hitel és a pénzügyek. Nem akarom a t. házat ismert dolgokkal untatni, méltóztassék betekintést szerezni maguknak tőzsdeüzletünkbe, bankügyeltünkbe, méltóztassék megnézni, hogy a külföld miképen bánik el legfundáltabb papirjainkkal. Ha azok papirra vannak kiállítva, alacsony agio mellett eladja, magas agio mellett veszi; ha aranyra van kiállítva, megfordítva jár el; úgy, hogy nem a papir természetes és belértéke szerepel csak, sőt első sorban nem is az, hanem egyszerűen az agiotage.

Digitized by Google

Visszadobják papirjainkat bármely perczben nem azért, mert belértékűknél fogva megtartást nem érnének meg, hanem mert nyereségesnek mutatkozik az agio: természetes az üzlet más szempontból, mint nyereségből nem indul ki. Vagy vegyük az arbitrage üzletet. Nálunk az arbitrage üzlet, melynek teljes hivatottsága és szerepe van, a cursus differentiák combinálása és kihasználása szempontjából, tulajdonképen nem erre van fektetve, hanem agiotage. Ennek következtében sokkal egészségtelenebb, sokkal több koczkázattal és hátránynyal jár és ezért kerül oly rossz hírbe, a milyenben van. Többet mondok: a sokkal vitásabb és ismertebb gabona-határidőben, a mennyiben az impulsust, az összeköttetéseket a külfölddel meg kell, hogy tartsa, nem játszik-e folyton az agiotage? És nem a legfurcsább, a legkellemetlenebb, a legkárosabb hatásokat idézi-e elő? Igy végigmehetnék a nemzetgazgaság bármely tényezőjén, hogy rámutassak pár szóval arra, mily szerepe, mily rossz hatása van nálunk az agionak. Tehát minden érdek és minden nemzetgazdasági tényező fontossága arányában követeli meg azt, hogy ettől szabaduljunk. Minthogy pedig az ezüsttel ettől meg nem szabadulhatunk, az arany valutát kell elfogadni.

Ezt elhatározni és beszerezni nehéz dolog és megfontolást érdemel, de nézetem szerint sokkal nehezebb és több megfontolást érdemel azon intézkedések megtétele, azon pénzügyi és bankpolitikának megállapítása, a mely ennek megtartását biztosítja. E tekintetben az előttünk fekvő törvényjavaslatok tulajdonképen csak az alapokat teszik le. A dolog ezen oldalával oly kérdések függnek össze, melyek ezen javaslatokban megoldva nincsenek, a melyek részben csak fölvetve és nyitva hagyva vannak, részben pedig érintve sincsenek. Nincsenek érintve nevezetesen azért, mert a gyakorlati élettel függnek össze s tulajdonképen nem a törvényhozás, hanem a kormányzat, a pénzügyi politika és a bank és hitelpolitika kérdéseit képezik. De már most azon tényezőkben, a melyek előttünk vannak és elbírálásunk tárgyát képezik, vannak olyanok, a melyekre ebből a szempontból is figyelemmel kell lenni. Mint volt szerencsém említeni, az aranyon kívül váltópénznek ezüstöt, nickelt és bronzt hoz be. Az ezüst courrans kérdését nem érinti a javaslatok egyike sem és ez nagyfontosságú kérdés, mert nézetem szerint, hogy a valuta miképen legyen megtartható, az attól függ, mikép van construálva. Értem e gyűjnév alatt azt, hogy úgy a fémek, mint a hiteljegyek tekintetében azok milyen arányokban vesznek részt az egész valuta szervezetben és egyúttal milyen appointekkel vesznek részt, mert ez igen lényeges kérdés. Igénytelen nézetem szerint főirányadó szempontnak, a valuta alapjának megtartása kell, hogy legyen, hogy semminemű oly ingredentia abba bele ne keveredhessék a kellő arányokon túl, a mely azt az alapot veszélyeztetné, azt kitolja akár a forgalomból, akár a bankból, igen óvatosnak kell lenni maguknak az egységek megállapításánál is, mert ott, a hol a forgalomban — aranynak kell lenni a forgalom eszközlőjének — ne legyen hívatva helyettesíteni más, mert a mint olcsóbb eszközhöz jut a forgalom, igen természetes, hogy az aranyat kiszorítja és ezért én igen nagy kérdésnek tartom azon számba sem vehető dolgot, hogy a váltópénzek mily mennyiségben jönnek forgalomba. Pedig ez alárendelt kérdés; de mégis nagy megnyugvásomra szolgál t. ház, hogy a t. kormány a váltópénz mennyiségét ez alkalommal nem szaporította, mert nézetem szerint kerülni kell minden oly arányváltoztatásokat ez alkalommal, a melyek esetleg a forgalomra eltérő vagy módosító hatást gyakorolhatnak; másfelől vannak aprólékos technikai intézkedések, melyek igen csekélyeknek tűnnek fel és rendkivüli fontossággal bírnak a dologra. Ott van pl. a magánosok számára az arany veretés kérdése és annak díja. Az nem tűnik föl, hogy három pro mille, vagy két pro millére verettetik és pedig ez lényeges dolog.

Mert a magános, hogy a maga számára aranyat veressen, kamatveszteségnek magát ki nem teszi. Ennek következtében annak a díjának lehetőleg csekélynek kell lenni. Sőt még az a gazdasági kérdés is fontos, mennyi idő alatt adjanak neki idegen arany helyett honi aranyat, hogy ez mily rövid időre reducálható, az erre vonatkozó czélszerű intézkedések is nagy befolyással bírnak.

Vagy ha tekintetbe veszszük a bankpolitikát, hogy a bank szorosan össze fogja olvasztani a kamatlábat az aranyvédelem kérdésében és nem veszi külön szemügyre ezt a bank, ez is igen nehéz kérdés.

Száz meg száz kérdés van ilyen, aprótól kezdve a nagyig, melyre éber figyelemmel kell lenni a kormánynak, a törvényhozásnak és az összes ügyleti köröknek, ha azt akarjuk, hogy a valutát, a melyet aranyban megállapítunk, meg is tartsuk és ezért ez alkalomból itt csak az ezüst courrans van érintve. Ez a legvitásabb kérdések egyike.

De azt bátran állíthatom, van egy szempont, mely előtt meg kell hajolni a legellentétesebb nézeteknek is *(Halljuk! Halljuk!)* és ez az, hogy nem szabad oly tényezőt abban az irányban oltalmazni valutánkban, mely az arany forgalmát veszélyezteti.

Azt hiszem, e tekintetben közöttünk különbség nincs és ha ezen szempontból indulunk ki, azt hiszem, igen czélszerű megoldás alá fog kerülni annak idején az ezüst courrans kérdése.

Digitized by Google

Nem tartom helyén levőnek itt egyéni nézetet mondani, hanem tovább megyek.

Az ezüst courrans nálunk most a forgalomban egy forintosok alakjában van és ezért e szempontból két intézkedés ítélendő meg, mely ezzel összefügg.

Az egyik intézkedés, a melyet a t. háznak ajánlunk, hogy az egy forintosok successive bizonyos arányban vonassanak be és azok ezüst egy forintosok alakjában helyettesíttessenek. Egy igen megbízhatlan és határozatlan csalóka tényezői mostani viszonyainknak az államjegyek és ezek között a kis forgalomban levő megszeretett, meghonosodott jegygyel lesz a legtöbb nehézség.

Abban a tekintetben ne tápláljunk illusiokat, hogy a közönség jóhoz is, rosszhoz is egyaránt hozzászokik és hozzászokik a rosszhoz különösen akkor, ha az kényelmére szolgál; már pedig nem lehet tagadni, hogy az államjegy igen kényelmes eszköz.

Ennek következtében én semmi illusiot nem táplálok az iránt, hogy ezt a közönséggel egy darabig úgyszólván meg kell szokatni, úgyszólván küzdeni kell vele, a míg hozzászokik az új fémben kivert pénzekhez.

Nehezen szokja meg ezt a kényelmetlenséget annyival is inkább, mert nálunk azok a feltételek, a melyek ebből a szempontból a forgalom könnyítésére szükségesek — a giro- és a chek-üzlet — korán sem fejlődtek ki még úgy a közönség rétegeiben, mint más aranyvalutával bíró államokban. *(Igaz! Igaz!)*

A másik intézkedés az egy forintosokra nézve az, hogy az ezüst koronák veretésénél figyelemmel kell lenni arra, hogy ezüst készletünk ne szaporíttassék. S ennek következtében megnyugvásunkra szolgál, hogy a t. minister úr a mostani ezüst készletekből s a bányatermékek felhasználásából, valamint a váltópénz beváltásából keletkező ezüst kiveretésén kivül az ezüst egy forintosok átveretését tűzte ki czélúl az új egy koronások számára. *(Helyeslés)*

Ezt a két momentumot azért említem fel, hogy ez úgyszólván határkövét jelzi annak az iránynak, melyet e kérdésben a pénzügyi bizottság elfoglalt.

Igaz, hogy ezek kezdetleges dolgok még. Tulajdonkép az érdemleges kérdés később fog e tekintetben eldöntés alá kerülni. De azt hiszem, ha ezen szempontokat szem elől téveszteni nem akarjuk, akkor minden apró kérdésre éber figyelemmel kell lennünk.

A gyakorlati életben két, úgyszólván elrémítő hatást, illetőleg tényt szoktak az aranyvaluta ellen felhozni s így ezekkel, mint olyanokkal kell foglalkoznom, melyeket legtöbbször emlegetnek. *(Halljuk! Halljuk!)*

Az egyik Olaszország példája, a másik Anglia sorsa.

Olaszország csakugyan a valutarendezés után egy pár évre nehézségekbe keveredett és az agio — bár kis mértékben — ott mutatkozott.

Igaz, csak az a baj, hogy ott oly hibákat követtek el, a melyeket mi igen könnyen elkerülhetünk. Az egyik volt a túlságos speculatio minden téren, a mezőgazdaságtól az építkezésekig és az értékpapirokig.

És itt érintek egy pontot, a mely nagyon sokaknak figyelmét ki szokta kerülni. Az olasz államférfiak tiszta hazafiságból és még üzletemberek is ambitiot csináltak abból, hogy papirjuk cursusa a rossz viszonyok daczára se essék. Mesterségesen tartották a cursusokat és mi lett az eredmény? A külföldön levő értékpapirokat visszadobták és az aranyt ezen az úton kivitték. A legnemesebb ambitio is így rontja meg az üzleti dolgokat, ha azoknak alapja nem egészséges, ha az nem magából az üzletből, nem magából a nemzetgazdaságból származik. *(Igaz! Igaz!)*

Ott a politika és a speculatio nem segít, ellenkezőleg: csak ront.

A másik nagy hiba, a mit nézetem szerint Olaszország elkövetett, az, hogy bankrendszerét nem megfelelően szervezte. Ott olyan inflatio keletkezett részben speculatioval kapcsolatosan, hogy annak a dolog természete szerint ki kellett tolnia az aranyat a forgalomból és ez be is állott.

De, t. ház, szükségünk van nekünk arra, hogy ily hibákat kövessünk el? Azt hiszem, nem. Hiszen azért van előttünk ez a példa s egész fejlődési szervezetünk annyira óva int ettől, hogy nem kételkedem, mi ezen hibákat elkerülhetjük. *(Egy hang a szélsőbalon: Ezeket a hibákat szegénység idézi elő!)*

A másik példa, a melyet fel szoktak hozni, Angliának az az erős küzdelme, mely legtöbbször elő szokott fordulni az aranykészlet megtartása tekintetében, a mi azután összefügg a bank kamatlábának szörnyű gyakori s nagy hullámzásaival és ennek tekintetében bimetallisták és általában azok, kik bizonyos aggodalmakat és ellenszenvet árúlnak el az aranyvaluta ellen, rendesen Anglia példájára hivatkoznak.

Ez nézetem szerint egy nagy tévedés. Anglia helyzete a pénzvilágban egy specialis helyzet és ennek szervezete még specialisabb. Ez a szervezet az úgynevezett »one-reserve system«, mely minden forgalmi összeköttetést az angolbank különben is nem erős szervezetére alapítja.

Már most méltóztassanak elképzelni egy ily csekély tartalékkal, mely magában véve rendes

Digitized by Google

viszonyok közt sem nagy, egy világpiacz központjává lenni és pedig oly világpiacznak, mely nemcsak az aranynak, de — a mi még veszedelmesebb — az ezüstnek is kizárólagos, vagy legalább irányadó piacza.

Méltóztassék azt az összeköttetést venni, melyben Anglia Indiával van, a hol ezüstvaluta létezik és mindjárt előttünk fog állani az a természetes magyarázat, mely ezzel a rendszerrel összeköttetésben kell, hogy legyen. De nekünk ily dolgaink nincsenek, mi ily helyzetben nem vagyunk és ilyenbe nem juthatunk, ennek következtében, azt hiszem, hogy e tekintetben aggodalmakat nem táplálhatunk.

Igaz, hogy szerény viszonyaink közt le kell mondani azon nagy dolgokról is, melyek busásan megtérítik Angliának e koczkáztatásokat. De hát én csak a tényeket constatálom és a tanúságokat vonom le.

Nagy kérdés, t. ház, a relatio kérdése. *(Halljuk! Halljuk!)* Sokat vitatott kérdés, hogy mily értékarányt szabjunk meg az átmenetre nézve az aranynak. A kormány 1879-ig visszamenőleg a havi átlagot véve 119-es cursust ajánl. E kérdés, t. ház, lehet mondani, a legjobban vitatott és mégis kénytelen vagyok röviden foglalkozni vele, részint azért, mert oly becses materialét nyujt a kormány indokolásában és az enquetben annyira meg lett vitatva, minek actái szintén a t. ház rendelkezésére vannak bocsátva és ha az ember a dolog mélyére akarna hatolni, oly minutiosus dolgokkal kellene foglalkoznia, hogy erre nézve nem merem a t. ház türelmét igénybe venni. De constatálom azt, hogy az enquetben nemcsak a magyar, de az osztrák enquetben is a túlnyomó rész a relatio ezen megállapodása ellen nem volt, sőt pártolta azt. Constatálom továbbá azt, hogy a tudományos irodalomban mindazok, a kik e kérdéssel foglalkoztak, úgy munkáik belbecse, mint tekintélyüknél fogva, melyet elfoglalnak, daczára annak, hogy tiszteletreméltó ellenvélemények is vannak, a túlsúlyt — azt hiszem — mégis annak a megállapodásnak adják, annak az eljárásnak legalább, melyet a kormány a relatio megállapítása tárgyában követ. Felemlítem ezután — mert kötelességem — hogy nem az átlag, hanem a napi árfolyam mellett is jelentékeny szakvélemények merültek fel a szaktanácskozásokban is és az irodalomban is. Így az irodalomban is foglalkoztak és ezen álláspont mellett foglaltak állást: Dorn, Hertzka és Lieben, kik mindenesetre tekintélyek; míg az átlag mellett szintén igen jelentékeny munkák jelentek meg, így Bunzltól, Pacheltől, Landesbergertől és Ostersetzertől. Ezeket azért érintem, hogy nem hirtelen és nem megfontolás nélkül fogadtatott el az álláspont De többet mondok, azt hiszem, lehet bizonyos mértékben negativ erősítést adni e mellé az álláspont mellé, tudniillik az ellenvéleményűeknek a javaslatát indokoltatni, mert igenis némi kedvteléssel colportáltatott és helyesnek találtatott sokak által a napi árfolyam, de részben eltértek, mikor a napnak fixirozásáról volt szó; részben pedig egyébbel nem tudták indokolni, mint azzal, hogy ez inkább megfelel nézeteiknek, de hogy miféle nemzetgazdasági tényezőkre, vagy miféle érdekekre fektetik azt, azt egyáltalán még nem is fejtegették.

Igy például, ha azt mondják: vegyünk fel deczember 31-én 117-et: de hát miért nem akkor január 1-én 113-at; vagy például azt mondják: vegyünk fel 120-at. Kérdjük, de hát miért a 120-at? Legfeljebb azt mondják: apretiatio. És ha visszatérünk, keressük, mikor fordult elő a 120: megtaláljuk, hogy 1884-ben. No kérem a mostani viszonyokban az érték megállapításnál egy évet, 1884-et ragadjunk ki és az akkori viszonyok eredményére alapítsuk ezt? Ez, azt hiszem, nagy hiba lenne. Miért kell tehát az átlagot venni? Azért, mert a nemzetgazdasági összes működés az agionak hatása alatt fejtetett ki, annak csunya bélyegét és összes eredményeit viselte minden perczben és minden mozzanatában. Ezer és ezer, millió és millió üzleti összeköttetés, a mely pénzben nyer kifejezést, keletkezik mindig és ezeknek az eredménye, az agio tekintetében, természetesen nyilvánul az átlagokban is.

S én azt hiszem, ha önkénytesen és egyes érdekekre részrehajlóan nem akarunk eljárni, okvetlenül átlagot kell vennünk és hogy ez az átlag a legczélszerűbb, azt bizonyítja egyfelől a nagy spatium, a melyet felölel; másfelől bizonyítja különösen az a körülmény, hogy a mióta létrejött is, azóta sem gyakorolt rossz hatást és nem járt nagy változással az üzleti viszonyokra. Tagadhatatlan azonban, t. ház, hogy a fődolog a czél, a melyre törekszünk s az az, hogy lehetőleg rázkódtatás és minden csalódás nélkül történjék az átmenet. S minthogy látjuk, hogy ez az átlag és ez a felvétel általában ezt lehetővé teszi, ez a döntő szempont igénytelen nézetem szerint arra, hogy ezt fogadjuk el. A fő- és végczél a készfizetésnek felvétele és a kötelező számításnak kimondása. A dolog természetéből folyik azonban, fájdalom, hogy arról, most még nem beszélhetünk, mert arra nagy előkészület kell nemcsak az arany beszerzése és kiveretése tekintetében, de szükséges nézetem szerint más hitelügyi, bankügyi rendszabályoknak létesítése, hogy aztán, de a mikor mind ezek megvannak és van gondoskodva a forgalomnak megfelelő fémmel való telítéséről, akkor lehet beszélni és elhatározni azt, hogy a kész-

Digitized by Google

fizetés és a kötelező számítással együtt behozassék. De egyetlen perczet, egyetlen lépést sem szabad kihasználatlanúl hagynunk e tekintetben, hogy ez a czél biztosítva és komolyan elérve is legyen; mert én nagyobb csapást nem ismernék hazánkra és a monarchiára, mint ha most a kedvező perczek és tényezők hatása alatt megindítottuk az actiot, bármely körülménynél fogva feltartóztatva lennénk és a czélt eltévesztenők; mert ez nemcsak a már berendezett összes üzleti viszonyokban nagy válságot idézne elő, de az egész államnak a hitelét és úgyszólván az egész monarchiának a reputatioját a legélénkebben érintené; azt az önbizalmat, a mely nagy küzdelem és kemény erőfeszítés után kezd éledezni, a nemzetben és a külföldön irányunkban teljesen összetörné. És kell, hogy szem előtt tartsuk ennek létesítését és valósítását minden körülmények közt azért is, mert ez nyitja meg nekünk tulajdonképen Európa piaczait közvetlenül. Tudom én jól, hogy a hitel most is hozzájutott a külföldi pénzhez, de milyen áron és milyen nehézséggel. Mert annak a koczkázatnak, a mely az agioval jár, nagy bankok, nagy üzletemberek nagy speculatioval és jövedelemmel kitehették magukat, de az egyes tőkepénzes, ki a maga pénzének biztos elhelyezését keresi, úgyszólván el volt vágva a monarchiától és különösen hazánktól; azok a közvetlen források, melyek a magánosok tőkéi, a vállalkozók forrásai, melyek fructificálólag lépnek fel azonnal ott, a hol elhelyezést keresnek, vissza voltak tartva tőlünk az agio által, ezekkel szemben elszigetelt helyzetben voltunk. Ennek megszüntetése a főfeladat kell, hogy legyen. Különösen erre kell törekedni. Ez már nem állami érdek, ez a nemzetgazdaság apró és és nagy tényezőjének főfontosságú tétele.

De jól mondta Luzzatti, a ki Olaszországban a valúta-javaslatokat referálta, hogy a készpénzfizetés az igazság visszatérése, de az igazság sokszor kellemetlen. Ezt mondom én is: a készpénzfizetést fel kell vennünk és pedig pontosan előkészítve minden tényezőjében.

De ne ámítsuk magunkat, hogy ez a nyugalomnak és a tétlenségnek eldorádója lesz. Ellenkezőleg, a nemzet minden tényezőjét fel kell világosítani, hogy csak akkor leszünk férfiak a nemzetek közt és akkor fogunk, mint önálló tényező felléphetni azon előnyökkel, melyeket a közvetlen és egyenlábon álló tényezők biztosítanak, de egyúttal azzal a felelősséggel és munkával, a mely ezzel összeköttetésben áll. Eddig elszigeteltségben voltunk, gyermekek, vagy tehetetlen öregek; csak akkor leszünk férfiak a nemzetek közt, a mikor egyenlő szilárd alapokra állunk velük és belemegyünk a versenybe egyenlő feltételek közt. (*Élénk helyeslés a jobboldalon.*)

De ezen egyenlő feltételek nagy felelősséggel és koczkázattal járnak, az elszigeteltséget drágán fizettük meg, de az bizonyos nyugalmat adott, a mi nyugalmat ád általában az uzsora és a tétlenség. Nyugalmat adott annyiban, a mennyiben az európai pénzpiacznak nem minden hullámcsapása ért bennünket vagy nagyon megtörve ezt, csendesen hagyott, mert hisz nem dolgoztunk, nem dolgozhattunk. A mint kiléptünk a nyilt piaczra, azon eszközök rendelkezésünkre állnak ugyan, de ugyanazon koczkázatokkal, válságokkal, hullámzásokkal, melyeknek Európa más nemzetei ki vannak téve. Ezért tisztában kell lennünk azzal, hogy minden üzleti tényezőnek sokkal több szakavatottsággal, éberséggel, óvatossággal, solidsággal kell eljárnia ezentúl, mint a hogyan eljárhatott eddig. Mert azon koczkázatok, melyekkel eddig az agiot voltunk kénytelenek drágán fizetni, megszűnnek ugyan, de előállnak azok, melyek egy piacznak hullámzásával összeköttetésben állnak. De azt hiszem, a milyen a férfinak az önérzete, hogy a küzdelemnek neki megy, mikor tudja, hogy nagy felelősséggel és koczkázattal jár: olyan önérzettel kell menni a nemzetnek is e küzdelembe, tudva azt, hogy erőfeszítését nem fogja megbénítani az agio, hogy munkája gyümölcseit teljes mértékben élvezheti; de egyúttal a felelősséget is kell, hogy viselje. (*Élénk helyeslés jobb felől.*)

A valutaszervezés költségeiről is kell, hogy szóljak, de azt hiszem, hogy ez ismeretes. Az állam részére mintegy száz millió forint szükséges az arany beszerzésre és a t. minister úr a pénztári készleteken kívül némely államadóssági czímletek átalakítása által kamat-reductio utján iparkodik megszerezni azt az összeget, a mely az e czélra felveendő kölcsön fedezésére szükséges. Ez egy szerencsés véletlen, a melyben némi jutalmat és visszatérítést nyer a nemzet eddigi áldozatkészsége. Mert hivatkozhatunk arra, hogy azok a sulyos adók, melyeket fizetni kellett, hogy az államháztartásban az egyensúly és az állam hitele helyreálljon, kezdik magukat visszafizetni. Ez a körülmény és az a lehetőség, hogy mi ugy convertálhatunk és úgy vihetünk keresztül egy nagy rendezést, a melytől mások még a szomszédban is visszariadnak, hogy terheink nem fognak szaporodni: egyik jutalma, visszatérülése azon áldozatnak, a melyet a nemzet államháztartása és az állam hitele helyreállításának érdekében hozott. (*Úgy van! Úgy van! jobb felől.*)

Fontos és nagyjelentőségű közjogi kérdések is vannak e javaslatban és mondhatom, azok vannak a legkövetkezetesebben megoldva és pedig véglegesen, nemcsak a jelenre, hanem a

Digitized by Google

jövőre is. Ezt bizonyos örömmel és nyugalommal mondhatom a t. háznak, mert míg a dolog természete szerint a valutára és pénzrendszerre, valamint a pénzbeszerzésre vonatkozó kérdések mind megoldhatók nem voltak és nyitva vannak fontos kérdések, a melyek a törvényhozás gondját fogják igénybe venni, addig a t. minister úrnak sikerült az összes közjogi kérdéseket, a melyek a themával összeköttetésben vannak, a jelenre és a jövőre nézve is teljesen megoldani és pedig azt hiszem közmegelégedésre. *(Úgy van! jobb felől.)*

Egyik közjogi kérdés, a függő államadósságnak elintézése, azt hiszem, oly módon történt a quota arányában, a mely közhelyeslésssel fog találkozni. A másik kérdés, a mely belejátszik nem szorosan természetének, hanem eddigi fejleményénél fogva az ezüst beváltására vonatkozó intézkedés, a váltópénzek kicserélése arányának megallapítása; de ez is úgy történt, hogy majd akkor, midőn esetleg a nemzet a maga forgalmi területét is önállóvá akarja tenni, mert a dispositiók olyanok, hogy elkezdve a kicseréléstől egész az Ausztriával való liquidatioig mindenről a legtüzetesebben nemzetközi szerződés alapján történik intézkedés, a kibontakozás bármely eshetőséggel szemben úgy van a maga részleteiben biztosítva, hogy e tekintetben a jövő törvényhozásoknak semmi gondjuk, semmi igényük nem lehet. Ilyen a pénzláb kérdése, a melyet nagyon fontosnak tartok úgy közgazdasági, mint társadalmi szempontból. Ilyen valutánk egész érvényének kérdése, a melyet a t. minister úr az ez idő szerint közös forgalmi területen 1910-ig nem úgy biztosított, a mint csak a közönség követelménye hozza magával, a minek teljes mértékben eleget tett; hanem úgy, a mint azt egy önálló állam minden érdeke magával hozza a jelenben és jövőben. Méltóztassanak azon dispositiokat megnézni, azok mind úgy vannak szerződésileg kikötve, hogy a szerződési idő leteltével a nemzetnek szabad rendelkezése teljes mértékben korlátlan. Mindez, eltekintve még attól, hogy magának az ügynek materialis megoldása tekintetében nincs szükségünk arra és nem is jött szóba, hogy bármely közösséget teremtsünk, például aranykölcsön tekintetében. Pedig volt idő, méltóztassék csak visszaemlékezni, mikor még erről az alternativáról is törvényekben történt komoly gondoskodás.

Az is, hogy ez szóba sem jött, hogy ez úgyszólván, önként keletkezett és minden nehézség nélkül mellőztetett, egyik eredménye azon erőfeszítésnek, a melyet a nemzet tett és a mely bizonyítja, hogy miképen lehet önerőnkön úgy berendezni magunkat, hogy a dolgok azután, még ha közjogi természetűek is, minden vitatkozás nélkül önmagukban nyerjék megoldásukat. *(Helyeslés jobb felől.)*

Azt hiszem, hogy e javaslatokat úgy közgazdasági és pénzügyi, valamint közjogi szempontból is ajánlhatom a t. háznak; *(Helyeslés jobb felől.)* azt hiszem, hogy nem egészen megoldott dolgokat hozunk, de mindazok az előintézkedések és az az irány, a melyben mennünk kell, le vannak fektetve és ki vannak jelölve e törvényjavaslatokban és hogy nem fogom a szerénység határait túllépni, ha szavaimat azzal végzem: szerencsés vagyok, hogy e javaslatokat általánosságban a részletes tárgyalás alapjául való elfogadásra ajánlhatom. *(Élénk helyeslés és tetszés jobb felől.)*

Schóber Ernő jegyző: Wekerle Sándor pénzügyminister!

Wekerle Sándor pénzügyminister: T. ház! *(Halljuk! Halljuk!)* Habár állásomból folyó kötelességemnél fogva a vita folyamán később és esetleg többször is kénytelen leszek a t. ház figyelmét igénybe venni, mégis arra való tekintettel, hogy ily nagyfontosságú javaslatokról van szó, a melyek egész pénzrendszerünk és merem mondani, mai hitelviszonyaink reformálásának kiindulási pontját képezik, ugyancsak állásomból folyó kötelességemnek tartom mindjárt a vita elején — óvakodva attól, hogy ismétlésekbe bocsátkozzam — legalább nagy vonásokban az egész tárgyat feltüntetni, legalább fővonásokban azon irányokat megjelölni, a melyeket a fenforgó kérdések megoldásánál, mint egyedül helyeseket, követendőnek tartok. *(Halljuk! Halljuk!)*

A rendezett pénz- és hitelviszonyok minden gazdasági fejlődésnek, minden sikeres munkálkodásnak mellőzhetetlen előfeltételét és kellékét képezik. *(Úgy van! jobb felől.)* Magyarország nagy közvéleménye annyira elismerte e tétel igazságát és annyiszor nyilatkozott már e mellett, oly egyhangúságot és egyöntetűséget tanúsított e fontos kérdések megoldásának módja iránt is, hogy valóban fölöslegesnek tartanám újabb argumentumokat keresni a valutarendezés czélszerűségének, avagy szükségességének igazolására. *(Helyeslés jobb felől.)* Röviden beérhetem azzal, hogy utalok azokra a jelenségekre, a melyek a legutóbbi években mutatkoztak; hogy utalok arra a nagy visszásságokra és pótolhatatlan veszteségekre, melyeket a valuta rendetlensége az utóbbi időben előidézett. *(Halljuk! Halljuk!)*

Így csak az 1890. évre utalok, midőn egy esztendő alatt az év kezdete és vége közt tíz százalék különbséget idézett elő a mezőgazdasági termények árában, nem az árúk olcsóbbá válása, hanem magának a valutának ingadozása. Fölösleges talán bővebben igazolnom, hogy az

Digitized by Google

ilyen bizonytalan tényezővel való számítás minden okszerű gazdálkodást lehetetlenné tesz s hogy ez nemcsak a jövedelemre van befolyással, hanem lényegesen befolyásolja a versenyképességet, magának az ingatlannak értékét is és ha ezek összeesnek az árak csökkenésével, akkor ez talán igen nehezen kiköszörülhető válságot is idézhet elő. *(Helyeslés jobb felől.)* Annál inkább rá vagyunk utalva mezőgazdasági szempontból is arra, hogy a biztos tényezőkkel való számításra térjünk át, hogy előkészítsük a talajt az állandó gazdálkodásra, mennél inkább áttérünk a natural gazdaságról a pénzgazdaságra.

Azok a szolgáltatások, járandóságok és szükségletek, a melyek eddig termesztményekben egyenlíttettek ki és fedeztettek, mindinkább készpénzben nyernek fedezetet és így nemcsak magára a jövedelemre, nemcsak az értékre, nemcsak a versenyképességre birnak befolyással a rendezett pénzügyi viszonyok, hanem általában a gazdálkodásnak jellegére is. *(Igaz! Úgy van! jobb felől.)*

Ha mezőgazdaságunkat biztos alapon kívánjuk fejleszteni s ha az ipar terén nem akarjuk beérni az ötletszerű iparfejlesztéssel, hanem — a mint nézetem szerint iparfejlesztést máskép gondolni nem is lehet — a rendszeres, egymást kiegészítő iparfejlesztésre térünk át, ha programm szerint állapítjuk meg saját szükségleteink mikénti fedezését s e mellett kiviteli képességünket és azután rendszeres egymásutánban összhangzóan indítjuk meg az ipar fejlesztését, úgy, a mint a különböző ágak egymással összefüggésben vannak és egymásból fejlődnek — mondom, ha egy rendszeres iparfejlesztésre akarunk gondolni: akkor nem érhetjük be az ipar egyes oly ágainak dédelgetésével, melyek nagy nyereséget nyujtanak, melyeknél nagy különbözetekre lehet számítani, hanem az összes iparágak fejlesztésével azokat is fel kell ölelni, a melyeknél a nyereség mérsékelt és a melyeknél csak kis nyereségi különbözetekről lehet szó. *(Élénk helyeslés jobb felől.)*

Ha a kereskedelemnek is rendszeres fejlesztésére akarunk gondolni és nem akarjuk, hogy kereskedelmünk a bizományos, a közvetítői egyszerű munkadíjjal legyen kénytelen beérni, hanem azt a nagy nyereséget, melyet a közvetítő kereskedelem nyújt, a mi nemzeti gazdaságunknak egészben biztosítani kívánjuk: akkor mindezen tevékenységünk terén az első és elhatározó lépés az lesz, hogy bizonyos biztosságra, állandóságra és maradandóságra legyünk képesek alapítani a gazdasági számítást. *(Élénk tetszés jobb felől.)*

Mai pénzrendszerünk az ezüstre van alapítva, sőt az által, hogy az 1879-ben magánosok részére a szabad ezüstverés beszüntettetett, papírpénzünknek az ezüstnél magasabb értéke lett, úgy, hogy azon jelenséggel találkozunk, hogy a papírpénznek, ennek a hitelpapírnak magasabb az értéke, mint az annak alapjául szolgáló ezüsté.

A ki a valutarendezést úgy képzeli, hogy az ezüstvaluta alapján maradva a kész fizetést venné fel, a kitűzött czélt nemcsak nem érné el, a helyzeten nemcsak nem javítana, hanem azt határozottan rosszabb irányba terelné azért, mert az ezüst készfizetések felvétele által depreciálná, még ingadozóbb alapra fektetné mai pénzünket, mert az utóbbi évek tapasztalatai igazolják, hogy az ezüst értékének árhullámzása sokkal nagyobb volt, mint papírpénzünk értéke A ki tehát úgy akarná megoldani a kérdést, czélt tévesztene, mert nemcsak hogy a biztonságot el nem érné, hanem a bizonytalanság egy újabb elemét csempészné be pénzrendszerünkbe és hitelviszonyainkba. *(Úgy van! Úgy van! jobb felől.)*

A kérdés másik megoldására, az u. n. kettős valutára sem lehet gondolnunk — értve a kettős valuta alatt, hogy úgy az aranyra, mint az ezüstre alapítjuk pénzrendszerünket — mind a kettőnek szabad és korlátlan verethetése mellett. Nem építhetjük erre azért, mert röviden foglalkozva a kérdéssel, a kettős valutát egyszerűen az utopiák országába kell utalnunk, mivel két különböző feltételektől függő árúnak arányát és értékét maradandóan megállapítani nem lehet. Az államok törvényes intézkedései bizonyos időre megakaszthatják, alterálhatják az átalakulást, de ilyen intézkedéseket maradandóan nem létesíthetnek azon egyszerű okból, mert a gazdaság törvényei erősebbek a törvénykönyvek rendelkezéseinél. *(Élénk tetszés a jobboldalon.)*

Az ilyen kettős valutára egyébként ma tudtommal nem is gondol komolyan senki. Kettős valuta alatt ma mást szokás érteni. Szokás érteni az u. n. sántító valutát, mely lényegében, mint értékmérőre az aranyra van fektetve, de a hol az arany mellett még az ezüst is, mint értékpénz, mint korlátlan fizetési eszköz bizonyos meghatározott mennyiségben forgalomban van. Ugyanazok az ellenvetések, melyeket a kettős valuta ellen fel lehet hozni, részben a sántító valutára is ráillenek, mert itt is az állam hatalmi szavával állapítja meg azt az értékviszonyt, mely a két fém között van. Ez a hatalmi szó nem akaszthatja meg az átalakulásokat. A sántító valuta lényegénél fogva az ezüst érmeket, illetőleg a készfizetési eszközt képező ezüstérmeket olyan ezüstsúlylyal kellene veretni, hogy az érmékben levő ezüstmennyiség megfeleljen azon arany piaczi értékének ezüstben kifejezve, melylyel a két érem egyenértékűnek

Digitized by Google

nyilvánittatott; csakhogy ez nemcsak a legnehezebb feladatok, hanem egyenesen a lehetetlenségek közé tartozik épen az előbb is említett okból, hogy t. i. maradandó igazi értékét a két fémnek egymás közt megállapítani nem lehet. Vagy az az eset fog előállani, hogy több ezüstöt fogunk adni abba az érembe, mint a menynyit az annak megfelelő arany értéke képvisel és akkor a következés az lesz, hogy ezen több ezüstértékkel bíró érmek a külföldre fognak vándorolni s így nemcsak megajándékozzuk a külföld gazdaságát ezen több értéket képviselő ezüsttel, hanem miután feltételeznünk kell azt, hogy azon érmekre, a melyek forgalomba hozatnak, itt bent is szükség van, a szükséges fizetési eszköztől is megfosztjuk magunkat; vagy előállhat az a másik jelenség, a mi valószínűbb — mert hiszen a mai viszonyok közt, midőn az ezüst ára annyira deprecialódott, alig képzelhető, hogy oly ezüstérmeket verünk, a melyeknek belső ezüsttartalma megfeleljen az aranypénz forgalmi értékének — s így elő fog állani az a másik eset, hogy az ilyen ezüstcourransokba nem fogunk annyi ezüstöt tehetni s így annak belső értéke kisebb lesz, mint a megfelelő aranypénz értéke és ekkor ezek a courransok olyan utalványok jellegével fognak bírni, a melyek az érték egy részét ezüst formában magukban foglalják ugyan, de tulajdonképeni értékét még sem annak beltartalma, hanem az államnak azon intézkedése adja meg, hogy bizonyos aranymennyiségre való utalvány jellegével ruházta fel. *(Élénk helyeslés. Úgy van! jobb felől.)*

A courranspénz és a váltópénz között két különböző dolgot szoktunk megkülönböztetni. Az első különbség az, hogy a courranspénz korlátlan fizetési eszközt képez; a második különbség az, hogy míg minden okszerű pénzrendszernél gondoskodni szokás arról, hogy a váltópénz a tulajdonképeni alapértékre: az aranyra becserélhető legyen, a courranspénznek aranyra való becserélése nem szokott kimondatni. És ebben a két különbségben rejlik a courranspénz veszedelme is; mert míg a váltópénz becserélhetéséről azért kell gondoskodnunk, hogy meg ne drágítsa a mindennapi életet, hogy a kis ember, a ki rossz pénzben szokta megkapni mindennapi bevételeit, de a nagyobb tartozásait az értékesebb aranypénzben kénytelen fizetni; addig, ha erre külön terhet róni nem akarunk, a váltópénznek bizonyos módon való beváltásáról aranyra azért kell gondoskodnunk, addig a courranspénzre nézve ezt nem tehetjük, mert ha teszszük, akkor a courrans jellege szűnik meg, miután a courrans jellege épen abban áll, hogy be nem váltható s hogy korlátlan fizetési eszközt képez. Az ezüstcourrans pénzzel oly bizonytalan elemet csempésznünk be pénzrendszerünkbe, mely visszahatásában romboló lehet, mely a jobb pénznek kivándorlására vezet, mely még a váltópénzrendszert is megronthatja és disagiot idéz elő. *(Helyeslés. Úgy van! jobb felől.)*

Mindezen okoknál fogva, főleg pedig azon indoknál fogva, hogy egy okszerűen tagolt pénzrendszerbe nem óhajtottam behozni egy bizonytalan elemet, a mely habár nagyjában és általában jól meg is van határozva, de egyes részleteiben romboló hatással lehet: mondom, ha nem is akartam ilyen bizonytalan elemet becsempészni és habár tulajdonkép úgy képzelem magamnak az egész rendszert, hogy a courranspénznek abban szerepe ne legyen, hanem, hogy az a tulajdonképeni aranyvalutára legyen fektetve, mindazonáltal óva intek minden túlzástól, óva attól, hogy túlozzuk azon hátrányokat, a melyekkel a courranspénz behozatala jár. Az ezüstértékpénznek a pénzrendszerbe való behozatala normalis körülmények között, ha nem nagyobb annak határa, mint a mennyit a forgalom megbír, sőt ha a szükségletnek mértékén némileg alól marad, nemcsak nem jár azon hátrányokkal, a melyeket ecseteltem, hanem a készfizetés felvételénél nemcsak védelmi eszközt képez, hanem megkönnyíti azt, hogy a készfizetések felvételét viszonylag korábban megkezdhessük. Csak azért szólok erről, hogy híven tün essem elő az egész rendezési művelet képét. Az előadó úr igen helyesen fejtette ki, hogy a courranspénz behozatala, megtartása és mennyisége tekintetében semminemű kötelezettséget nem vállaltunk, sem közvetlenül, sem közvetve, hanem az egész kérdés elbírálását akkorra tartjuk fenn, mikor a készfizetés iránt véglegesen kell intézkednünk. *(Helyeslés.)*

A courranspénzekről szólva, még egyet kívánok megjegyezni. *(Halljuk! Halljuk!)* Aggálykép hallottam felemlíteni azt, hogy az által, hogy száz millió forintnyi újabb ezüstpénzt veretünk, az ezüst forgalmi eszközt lényegesen szaporítani fogjuk és ez által már közvetve praejudicálunk a courranspénz megtartásának. Engedelmet kérek, ha az ezüstpénz, melyet újabban veretünk, nem bírna a szorosb értelemben vett váltópénz jellegével, akkor ezen aggálynak alaposságát részben elismerném; de akkor, midőn magában a törvényben — és az indokolásban ezt eredetileg is jeleztem — az van mondva, hogy az újabb veretű ezüstpénzek tulajdonképen váltópénzek, a melyek a papirpénznek, az államjegyeknek bevonására fordítandók, akkor, mikor az újveretű ezüstpénz eredetileg már váltópénz jellegével ruháztatott fel: engedelmet kérek, ezt praejudicáló intézkedésnek nem tarthatom, hanem még azok részéről is, a kik az ezüstpénznek egyáltalában igen korlátolt vagy semmi szerepet sem kívánnak juttatni, átmenetileg is előnyösebb

Digitized by Google

intézkedésnek kell jeleznem. *(Úgy van! jobb felől.)* Az előadottakból azon eredményre kívánok jutni, a mit az előadó úr is bőven kifejtett: ha rendezzük valutánkat, ennek egyik legfőbb előnye az, hogy állandó, biztos és maradandó tényezővel számolhatunk, hogy erre építhetjük egész gazdasági működésünket. *(Úgy van! jobb felől.)* S hogy ha ezt a czélt el akarjuk érni, ha el akarjuk érni azt, hogy ne legyen gazdaságunk kinai fallal körülvéve, hanem hogy a nagy világgazdaságnak legyünk tényezői, hogy azon hitelforrások, a melyek most csak közvetett úton állnak rendelkezésünkre, előttünk közvetlenebbül is megnyiljanak, akkor e kérdést másképp, mint az aranyvaluta behozatala által megoldani nem lehet. *(Élénk helyeslés jobb felől.)*

Az által, t. ház, hogy az aranyvalutára térünkát a mai ezüst- és papirvalutáról: eminens kérdéssé lett a relatio, vagyis annak az értéknek megállapítása, melylyel a mai pénz az arany értékéhez viszonyítva bírni fog. *(Halljuk! Halljuk!)* Ismétlések elkerülése végett nem akarok arra kiterjeszkedni, hogy mi alapon számítottuk ki a relatiót, hanem az előadó úr által mondottak kiegészítéseül csak annyit jegyzek meg, hogy mi a jog és méltányosság követelményeit minden tekintetben a legmesszebbmenőleg honoráltuk. Honoráltuk nemcsak az által, hogy hosszabb átlagot vettünk fel a relatio alapjául és ebből számítottuk az áttérési értéket; hanem az által is, hogy a tényleges viszonyokat nem alterálva, azoknak is megfelelőleg térjünk az új relatiora. Mert az áttérés oly csekély töredék volt a tényleges viszonyokhoz képest, a minő naponkint előáll az értékviszonyokban és épen azért semmiféle visszahatása sem volt sem az átalakulásokra, sem a mindennapi életre. Ennek bővebb taglalásába nem bocsátkozom, azért, mert hisz immár két hó választ el azon időtől, midőn a relatio köztudomásra jött s mely idő alatt a relatio hatásának a közgazdasági életben, a pénzviszonyokban nyilvánulnia kellett volna, de mivel semmiféle változást nem tapasztaltunk, azt merem mondani, hogy a birtok, a jogviszonyokat a relatio megállapítása legkevésbbé se alterálta és immár két hónapi tapasztalat bizonyítja, hogy helyesen volt megállapítva. Csak azt tartom szükségesnek e helyről constatálni, hogy daczára annak, hogy szigorú jogi szempontból kiindúlva, minthogy mai pénzrendszerünk az ezüstön alapúl, jogosítva lettünk volna az ezüst értékét venni alapúl a relatio megállapításánál: mi a tényleges viszonyokat honoráltuk, honoráltuk az által, hogy azon idő óta vettük alapúl a számítási átlagot, melytől fogva 1879-ben a magán ezüstveretést beszüntettük és így a megállapított átlagnak, valamint a tényleges piaczi viszonyoknak megfelelőleg, tulajdonkép papirforintunk vásárlási képessége alapján állapítottuk meg a relatiót. Constatálni kívánom továbbá azt, hogy a relatio megállapítására, pénzünk értékére semminemű mesterkélt befolyást nem gyakorolhattunk. Igenis vásároltunk korábbi időben aranyat, de az utóbbi időben épen abban, a mely a tényleges viszonyok alterálására befolyással lehetett volna, semmiféle aranyat nem vásároltunk, nem vásárolt a monarchia másik állama sem. 1891 októberében az aranyvásárlások már be lévén fejezve, az azóta szünetelő vásárlások a relatiora mesterkélt befolyást nem gyakorolhattak, annyival kevésbbé, mert a mit minden évben megtettünk, hogy a folyószelvény szükségletre vásároltunk aranyat, ezt is most sokkal kisebb mértékben tettük. Hangsúlyozni akarom azért, hogy a moralitás legmesszebb menő követelményének is eleget tettünk e kérdés megoldásánál és újabb bizonyítékát szolgáltattuk annak, hogy midőn Magyarország hitelezőivel áll szemben, akkor nem kizárólag saját érdekéből szokta a kérdéseket megítélni, hanem a jog és méltányosság minden követelményének eleget tesz, *(Általános helyeslés.)* még a jogi formalitások megengedett szűk keretei közé sem szorítkozik, hanem teljes mértékben honorálja a tényleges viszonyokat oly messzemenőleg, hogy messzebb menni okszerű sem volna. *(Helyeslés.)*

A t. előadó úr által a pénzegységre nézve elmondottak kapcsán még csak azt vagyok bátor megjegyezni, hogy akkor, a midőn egészen új pénzrendszerre térünk át, a régi pénzegység megtartásának, vagy meg nem tartásának kérdése eminens jelentőségű. Teljes törekvésem odairányult, hogy egy világpénznek, jelesen a természetes alapokra fektetett frankrendszernek recipiálása által pénzrendszerünket még szorosabb összeköttetésbe hozzuk a világgazdasággal. De bármily fontos érdekek utaltak arra, hogy e czélt elérni törekedjem: ennél fontosabb érdek tartott vissza ennek valósításától, t. i. hogy kerültessenek minden átszámítási nehézségek és így mindazon hátrányok, melyekkel különösen az értelmetlenebb osztályokban minden pénzrendszer változtatásai össze vannak kötve, hogy azon visszaéléseket, melyeknek az ily változtatások kútforrásai szoktak lenni, lehetőleg elenyésztessük az által, hogy minden töredékrész nélkül térjünk át az új pénzrendszerre. *(Élénk helyeslés.)*

Egyébként ezt oly fontosnak, nemcsak humanitarius szempontból, hanem az állam moralis feladatánál fogva legteljesebben megvalósítandó érdeknek tartom, hogy mindent el fogok követni arra, hogy népszerű ismertetések által az új pénzrendszer a legalsóbb rétegekben is megismertessék és ezen az úton minden visszaélésnek lehetőleg eleje vétessék. *(Általános élénk helyeslés.)*

Digitized by Google

De, t. ház, ezen fontos érdeken kivül még egy más szempont is vezetett arra, hogy a kisebb pénzegységgel járó előnyöket a mai forint kettéosztása és nem a frankrendszer recipiálása útján igyekezzem elérni. Ezen szempont az volt, hogy a mi külkereskedelmi viszonylatainkban a franknak sokkal szerényebb szerepe van, mint a többi pénznemnek. Bátran lehet mondani, hogy a külkereskedelmi viszonylatainkban $^3/_5$-részben szerepel a frankrendszer, $^2/_5$-részben pedig más pénznemek. Ha tekintetbe veszszük ezenkívül azt, hogy a külkereskedelmi viszonylatokban ott is, a hol ugyanazon pénzegység van elfogadva, nem érczpénzben szokott a kiegyenlítés történni, hanem váltókban, melyek a kereslet és kínálat különböző törvényei alá esvén, a töredékrészek mellőzhetők nem lesznek, még ha acceptálnók is a frankrendszert, azt merem mondani: helyesen cselekedtünk akkor, midőn arra törekedtünk, hogy ugyanarra a valutára, ugyanarra a fémre alapítsuk pénzrendszerünket, mely ma a nagy világgazdaságot dominálja; de azokat a fontos érdekeket, melyeket előbb említeni bátor voltam, nem hoztuk áldozatúl annak a magában véve szép eszmének, hogy minden körülmények közt világpénzt is fogadjunk el egységnek.

Ma ezen törvényjavaslatok által először is kimondjuk azt, hogy áttérünk az aranyvalutára; másodszor megállapítjuk a relatiot; harmadszor megállapítjuk a pénzegységet; negyedszer az 1867 : XII. t.-czikk szellemében Ausztriával egyezséget kötünk a pénzrendszerre és a pénzverésre nézve 1910-ig terjedő hatálylyal és végre intézkedünk az arany beszerzése iránt.

Mindezen intézkedések a valuta teljes rendezésének nem mondhatók, csak az elhatározó első lépést képezik a valuta rendezésére. Ezen első lépéssel azonban a valuta-rendezésnek egyik legnagyobb czélját, t. i. azt, hogy biztos tényezőkkel számíthassunk, már is elértük és ezen első lépéssel azt a morális kötelességet is vállaljuk magunkra — a mire egyébként a moralis kötelezettségen túlmenő viszonyok is fognak bennünket kényszeríteni — hogy a megkezdett úton tovább haladjunk, mert azon megállás nincs — hogy a kitűzött czélt, a készfizetések megkezdését valóban valósítsuk.

Ezen készfizetések megkezdésének azonban bizonyos előfeltételei vannak. Az első az aranynak beszerzése; a második a pénzhelyettesítőknek szokásba hozatala, tágabb körben való meghonosítása, a gyakorlati életbe való bevezetése; és a harmadik a bankügy okszerű rendezése.

Az aranybeszerzés tekintetében az itt előterjesztett javaslatok intézkednek. A t. előadó úr említette azt, hogy körülbelül évi $4^1/_2$ millió forintra tehetők azok a költségek, melyek az aranybeszerzéssel fognak járni. Az általa mondottak kiegészítéséül azt kívánom megjegyezni, hogy ma senki sincs, a ki meg tudná előzetesen határozni azt, hogy Magyarországon a készfizetések megkezdése végett milyen aranymennyiségekre lesz szükség. A valószínű középszámítással azon eredményre jutunk, hogy ha 100 millió forint aranyat részünkre be tudunk szerezni, ez elégséges lesz a készfizetések megkezdésére; de ez lényegileg feltételezve van attól, hogy a magángazdaság miképen képes aranyszükségleteit kielégíteni. Mi az itteni javaslatok által mindent elkövettünk, hogy a pénzverés díját a lehető minimumban állapítsuk meg még önköltségeken alul is, csakhogy módot nyujtsunk közgazdaságunknak arra, hogy magát aranynyal telíthesse.

De nemcsak ily törvényes intézkedésektől, hanem a külkereskedelem viszonylataitól is függ az, mennyiben sikerül ezt a czélt elérni, függ jelesen attól, hogy fizetési mérlegünk mennyiben lesz a jövőre is activ.

Ha ezen activ fizetési mérlegek következményükben arra vezetnek, hogy követeléseinket a külföld irányában nem saját értékeinkkel, hanem kész aranynyal fogják kielégíteni, akkor minden valószínűség a mellett van, hogy az állam által beszerzendő aranymennyiség semmi körülmények közt sem lesz nagyobb, mint azt előbb említeni bátorkodtam. De ha kedvezőtlen idők állnának be és fizetési mérlegünk mai activitása megszűnnék; ha a külföldön az értékeinkbe vetett bizalom annyira hanyatlanék, hogy activ követeléseink nem készpénz beküldése által, hanem saját értékeink visszaküldése által egyenlíttetnék ki: akkor igenis annak a szüksége álland elő, hogy az állam utalva lesz még nagyobb aranymennyiség beszerzésére. De, t. ház, bármily nagy áldozattal járjon is a szükséges arany beszerzése: én azt hiszem, hogy ezen áldozattól visszariadnunk nem szabad, nem pedig azért, mert közgazdaságunk sokszorosan fizeti meg azt az áldozatot, melyet az államnak csak egyszer kell meghoznia, annyival többszörösen, a mennyivel többször forog az a pénz évenkint az egyesek kezén; míg az állam csak egyszer fizeti azt meg és ez által oly áldozatot hoz közgazdaságának, hogy nemcsak ettől a tehertől menti meg azt, hanem további fejlődésének is előfeltételeit nyujtja. *(Helyeslés jobb felől.)*

Az aranyszerzés módozatát illetőleg az itt előterjesztett törvényjavaslatok egyikében azt javasolom a t. háznak, hogy az egyes convertálható értékeknek kisebb kamatú kölcsönökké való conversioja útján igyekezzünk bizonyos megtakarításokra szert tenni és ezen megtakarítások tőkésítése által az aranymennyiségeket beszerezni. *(Helyeslés jobb felől.)* Egész őszinteséggel kötelességem bevallani azt, t. ház, hogy

Digitized by Google

az arany beszerzésének ezen módját talán financialiter egész tökéletesnek nem mondhatom; nem, azért, mert azon értékeket, a melyeket a megtakarítás fejében emittálnunk kell s általában azon értékpapirokat is, a melyeket a bevonandó czímletek fejében kell kiadnunk, nem értékesíthetjük semmi körülmények között oly árfolyamon, mint akkor, ha készfizetéseinket megkezdtük; úgy, hogy ha valaki mathematice állítja fel a calculust, financialiter talán előnyösebb lenne a conversiókat elodázni oly időre, a mikor aranyfizetéseinket megkezdve, előnyösebben tudnánk értékpapirjainkon túladni. És mégis, t. ház, ha gyakorlati alapokon és nem merő financialis calculus alapján állítom fel a tételt, a megoldás ezen módozatát kell választanom, azon egyszerű okból, mert az arany beszerzésével és a készpénzfizetések megkezdésével valutánk még rendezve nincsen. Akkor következik még egy fontos feladat, mely arra irányúl, hogy azt az aranyat meg is tarthassuk és mérlegünk activitását meg is óvhassuk.

Ily körülmények között nem volna indokolt a conversiót akkorra kitolni és nagy tőkeösszegeket a készfizetések megkezdésének első idejében mobilisálni. S azért, ha ez financialiter kevésbbé előnyös is, mégis a megoldásnak ezt a módozatát kell ajánlanom, a mely áldozatot nem azért hozzuk, hogy az aranyat beszerezhessük, hanem hogy a készfizetéseket megkezdjük, az aranyat meg is tartassuk és ily körülmények között a conversionalis művelet az aranybeszerzés leghelyesebb módozata, a melyet oly kijelentéssel ajánlok a t. háznak, hogy nézetem szerint, ezen conversionalis művelet minden esetre fog jövedelmezni annyit, hogy teljes aranyszükségleteinket a pénztári készletekből elvett összegekkel együtt fedezni fogja és hogy arany többszükséglet czímén sem kellend a törvényhozástól, azt hiszem, engedélyt kérni. *(Helyeslés jobb felől.)*

T. ház! A készfizetésekről szólva még egy olyan ellenvetésre akarok reflectálni, a mely nem ebben a házban, talán nem is a mi sajtónkban hangzott fel, de a mely a valuta rendezése és a készfizetések megkezdése ellen többszörösen felhozatott és ez azon vád, hogy mi az aranyat tulajdonképen nem is azért szerezzük be, mintha a készfizetéseket fel akarnók venni, hanem hogy magunknak hadi kincseket reserváljunk.

Én, t. ház, minden ily vádat nevetségesnek tartok, egyszerűen azért, mert először a logika követelményével áll ellentétben és másodszor azért, mert a kormányzat minden modern irányával hadilábon áll minden ily feltevés. A logika követelményével ellentétben áll azért, mert nem képzelek okszerűen gondolkodó embert, a kinek ha a szükséges arany mennyisége megvan, azt elzárt kincses ládában tartaná s a valuta teljes rendezettségének előnyeit nem kívánná élvezni, a midőn csak azt kell tennie, hogy azt az aranymennyiséget nem is közvetlenül, hanem bármikor beváltható értékekben hozza forgalomba. Az okszerűségben magában, a logika egyszerű törvényében van a garantiája annak, hogy ha megvan az az aranymennyiség, azt forgalomba kell hozni, a készpénzfizetéseket fel kell venni. De másodszor, t. ház, minden modern felfogással ellentétbe helyezkednék az, a ki ma hadi kincseket akarna gyüjteni, akkor, a midőn a néphadseregek korszakában élünk és elrejtett kincseket resorválna hadjáratok költségeire, *(Igaz! Úgy van! a jobboldalon.)* a mikor oly nagyok e költségek, hogy hadi kincsekkel azokat kielégíteni nem lehet. Csak egy hadikincs van s ez a népek gazdasági ereje. *(Élénk helyeslés a jobboldalon.)*

Polónyi Géza: Önálló hadsereg!

Csanády Sándor: Független, nemzeti hadsereg!

Justh Gyula: Nem Magyarországnak van fenntartva!

Wekerle Sándor pénzügyminister: Az arany beszerzésén kívül, t. képviselőház, még másik feladatunk is lesz és ez a másik feladat az, hogy a pénzhelyettesítőknek közgazdaságunkban, közéletünkben tágabb tért igyekezzünk biztosítani. Tágabb tért kell biztosítani a pénzhelyettesítőknek azért, mert óriási közgazdasági veszteség az, *(Halljuk! Halljuk!)* mely minket ér az által, hogy a pénzhelyettesítőknek, a mi egyébként a pénzgazdálkodásnak mindig elmaradhatatlan következménye szokott lenni, közéletünkben szerepök nincsen. Látjuk, hogy a bank újabb ez irányú intézményei s a postatakarékpénztár ily intézménye s minden ezek által nyujtott kedvezmények daczára sem vagyunk képesek a pénzhelyettesítőknek tágabb szerepet közéletünkben biztosítani; oly lassusággal fejlődik e pénzhelyettesítők használata, mely közgazdasági életünknek nemcsak szükségletével, de tágulásával sem áll arányban.

Ma, t. ház, csak annyiban bír ez reánk nézve fontossággal, hogy azok a milliók, a melyek gyümölcsözetlenül hevernek az egyesek tárczájában és a melyek összegyüjtve nemzeti gazdaságunknak újabb forrását képeznék. *(Zaj és derültség a szélsőbalon.)*

Justh Gyula: Mutassa, hol vannak?

Wekerle Sándor pénzügyminister: A t. képviselő urak azt hiszik, hogy »egyes emberek« az »egy« ember. Egyes emberek alatt valamennyi embert szoktuk érteni; soknak a zsebében nincs, de soknak a zsebében van

Digitized by Google

(*Derültség. Felkáltások a szélsőbalon: Nagyon kevés!*) és ha a t. képviselő urak most megnyilatkozott zsebe nem is adja meg a milliókat, de meg vagyok róla győződve, hogy valamennyi ember zsebe mégis megadja. (*Derültség.*)

Ugy emlékszem, hogy a költségvetés, vagyis a mostani előterjesztések indokolásában — ez természetesen apreciatio — 25—30 millióra tettem nálunk azon összegeket, melyek ma közkézen forognak és melyek ha a pénzhelyettesítők használata nálunk kiterjesztetnék, ha azok közgazdasági életünkben megszokottá lennének, mint együttesen gyümölcsöző tőke lennének a nemzeti vagyonosodás újabb kútforrásává. (*Úgy van! Úgy van!*) Most, t. ház, ez csak annyiban fontos ránk nézve, hogy ezzel a 25—30 millóval — mely ma már talán sokkal több — kisebb az a tőke, a mely rendelkezésünkre áll. De a valuta-rendezés után nemcsak ezen veszteség szempontjából bír fontossággal, hanem azért is, mert ha a pénzhelyettesítőknek megfelelőbb szerepe nem lesz, sokkal nagyobb aranymennyiségekre lesz szükségünk, sokkal nagyobb aranymennyiségeket kell beszereznünk a kész-fizetések megkezdése s az arany megtarthatása szempontjából, mint ha a pénzhelyettesítőknek is megfelelő szerepet juttatunk. Ez iránt — mint azt hiszem, magában az indokolásban is jeleztem — külön kormányi intézkedéseket leszek bátor annak idején a t. háznak — a mennyiben az administrativ uton létesíthető — tudomására hozni, a mennyiben pedig törvényes intézkedéseket feltételeznek, azokat a t. ház előtt kezdeményezni.

A készfizetések harmadik előfeltétele az, t. ház, hogy a bankügyet, a köznitel szempontjából és különösen az arany-megtartás szempontjából, szóval összes közgazdasági viszonyainknak megfelelőleg rendezzük. Ma, t. ház, az egyik előterjesztésben a bankügy rendezése iránt csakis arra szorítkozunk, a mi mellőzhetetlenül szükséges arra nézve, hogy ezek a törvények életbeléptethessenek: jelesen szorítkozunk arra, hogy a bank ne éljen azzal a jogával, hogy bankjegyek kibocsátása végett ezüst mennyiségeket szerezzen be; másodszor hogy a bank aranydepositioja ellenében is köteles legyen bankjegyeket kibocsátani; és harmadszor, ha a bank az új relatio szerint fogna contirozni, ez által érczkészletében oly többlet állna elő, mely a banknak most meglevő azon kötelezettségét, hogy bizonyos határokon túl kibocsátott bankjegyek után bankjegyadót fizet, teljesen alterálná: arra szorítkozunk, hogy a bank ezzel a jogával, a melyet ez a törvény adna meg neki, ne éljen, hanem a mai statusquo a bankegyezség létrejöttéig változatlanúl maradjon.

Ezek az intézkedések azonban most csak arra kielégítők, hogy az első lépést megtegyük. Azonban ennél messzebbmenőleg kell intézkednünk és a bankügyet akként szerveznünk, hogy a valuta rendezése, a kész fizetések megkezdése után közgazdasági igényeinket és — mellékesen megjegyezve — azon nemzeti követelményeket is, melyeket joggal támaszthatunk, minden tekintetben kielégíthesse. Erre vonatkozólag külön előterjesztéseket fogok annak idején a t. ház elé hozni.

A készfizetések felvétele tekintetében, t. ház, időhatár megállapítva nincs, a mint, nézetem szerint, okszerűen időt megállapítani nem is lehet. Oly fontos az a bizalom, melyet a valuta rendezése által keltünk, hogy időhatár megállapítását okszerűnek nem tarthatnám; mert ez csak a bizalmat csökkentené azon egyszerű okból, mert az időhatárt úgy kellene megállapítani, hogy a prolongatio minden eshetőségre való tekintettel ki legyen zárva: tehát rövid időre megállapítani nem lehetne; hosszabb időhatár pedig csak deprimáló hatással lehetne azon bizalomra, melylyel a valutarendezés iránt nemcsak nálunk, hanem merném mondani, a világpiaczon mindenki viseltetik.

De igenis teszünk az időhatároknál is sokkal nagyobb horderejű intézkedéseket az által, hogy az arany beszerzések iránt intézkedünk. Ezen arany-beszerzés iránti elhatározott lépések, az a készség, mely e tekintetben nyilvánúl, a közvéleménynek az a nagy átalakulása, mely e téren constatálható, ezek a garantiái annak, ha a viszonyok úgy fognak alakúlni, hogy ezt megtehetjük, ha szükséges arany-mennyiségeink meglesznek, ha a további intézkedéseket, a melyeket bátor voltam felsorolni, szintén megtettük, úgy, hogy garantiával bírunk arra nézve is, hogy a beszerzett arany a készfizetések felvétele után megtartható lesz: akkor igenis, a készfizetések felvétele iránt is intézkedni fogunk. (*Helyeslés.*)

Most a t. házat felszólalásom befejezéséül még csak röviden az iránt kívánom tájékoztatni, hogy az eddig előterjesztett javaslatokon túlterjedőleg mik lesznek azon közelebbi teendők, melyek a valutarendezés teljességének elérése végett kell, hogy a kormányt és a törvényhozást is foglalkoztassák. (*Halljuk!*)

Az első lenne nagyon természetesen a még beszerzendő aranymennyiségnek beszerzése és úgy ennek, valamint a pénzverési törvényben megállapított többi pénznemeknek veretése. Ezen pénznemeknek kiveretése és — nem ez aranypénznek — hanem a többi pénznemeknek forgalomba hozatala egy másik lépésnek képezi előfeltételét, jelesül azon lépésnek, hogy míg ma két valuta szerint fogunk számítani, az új arany-

Digitized by Google

valuta szerinti kötelező számításra áttérhessünk és a jogviszonyok, a mennyiben szükségesek, e kizárólagos számítás alapján törvényhozásilag szintén rendeztessenek. Ez lesz a második lépés.

A harmadik lépés lesz a bankkal folytatandó tárgyalások, a valuta végleges keretének megállapítása, a készfizetések előkészítése és pénzrendszerünknek, különösen a courrans pénz kérdésének végleges szabályozása, a mi nagyon természetesen a készfizetések felvételéről szóló törvényjavaslat előterjesztésével egyidejűleg fog történni.

Csak egyet vagyok bátor megjegyezni, egy szempontot, mely vezérel e kérdés megoldásánál. Ily műveletet sokszoros törvényhozási tárgyalásokkal bolygatni, megszakítani nem tartom kívánatosnak; ily műveletekre nézve leghelyesebb az, hogy a kérdés egy csapással oldassék meg és azért én, a koronaértékben való kötelező számításra, valamint a bankra vonatkozó törvényjavaslatok kivételével, nem tartanám czélszerűnek, ha a készfizetések megkezdését megelőzőleg különböző más törvényjavaslatokkal állanánk a törvényhozás elé. *(Élénk helyeslés jobb felől.)*

Van még egy kérdés, t. ház, mely nem áll ugyan közvetlen összefüggésben a valutával, már a valutarendezés szempontjából, a melyről ép azért nem is emlékeztem meg előterjesztéseimben, de mely kérdés a valutarendezés következtében okvetlenül szabályozást igényel és ez a fémbányászat ügyének szabályozása. Tudva van a t. ház előtt, hogy ma ezüstbányászatunk terményeit kilogrammonkint 90 forinttal, a pénzverési költség levonásával 89 forint 10 krajczárral váltjuk be, holott az ezüst hullámzó értékénél fogva ezen kg. ezüst tulajdonképen sokkal kevesebbet, mondjuk, kereken 70 forintot képvisel, úgy, hogy minden kg. ezüst termelését húsz forinttal subventionáljuk. E subventio természetesen ma azon adósági számlára megy, hogy szaporítjuk ekként a drágább ezüsttel ezüstkészleteinket, a melyek bevonásáról, valódi értékükre való devalválásáról a jövőben a valutarendezéssel kapcsolatosan kell gondoskodni. Hogy ez fenn nem tartható állapot, hogy minden kg. ezüst termelését, kivált akkor, midőn az ezüst nem is pénzrendszerünk alapját képezi, midőn az ezüst értékében sokszorosan depreciálodott, mikor csak 70 forintot representál, ily tetemesen subventionáljunk, az kétségtelen. Ez annyival inkább kétségtelen, mert az ezüstveretések be lévén szüntetve, a subventionálás még azon közvetett formáját sem választhatnók, hogy pénzzé veretjük az ezüstöt, hanem az állambudgetbe közvetlen kiadásként kellene azt a segélyzést fölvenni, a melyet ma bányászatunknak adunk.

De másrészt akkor, mikor az egész bányászati ipar oly fontos nemzetiségi és közgazdasági érdekeket van hivatva képviselni és megóvni az ország egyes vidékein, azt sem tarthatnám megengedhetőnek, hogy a bányászati ipart, a mely eddig államunknak úgyszólván gyámkodása alatt állott s az állam annak nyers termelvényeit beváltotta, úgy, hogy a bányászati ipar nem is szokta saját termelvényeit eladni, minden átmeneti idő nélkül egyszerűen úgy állítanók oda, hogy forgalmi értékének megfelelőleg legyen kénytelen termelvényeit értékesíteni. Ez a bányászati iparnak oly megrontása lenne, a melyből fel nem ocsudhatnék és ha az állam segedelmét nem is nyujthatná abban, vagy hasonló formában, mint eddig, sokkal nagyobb áron kellene más módon azon érdekeket megóvni, a melyeket így rohamosan veszélyeztetnénk. Azt hiszem, okvetlenül átmeneti időt kell megállapítani, midőn még értéken felül, legalább az eddigi termelésnek megfelelőleg ezeket a bányaterményeket beváltjuk, egy átmeneti időt arra nézve, hogy az alatt módunk legyen azt a bányaipart akként átalakítani és fejleszteni, hogy jövedelmezésének feltételei más úton legyenek megszerezhetők, módunk legyen annak a bányászati iparnak oly önállóságot adni, hogy terményeink értékesítésénél ne legyen továbbra is az állam közvetlen gyámkodására utalva. *(Helyeslés).* Erre vonatkozólag a jövő évi költségvetés kapcsán leszek bátor előterjesztéseimet a t. képviselőháznak megtenni. *(Élénk helyeslés.)*

Most fentartva abbeli jogomat és kötelességemet, hogy a mennyiben a felszólalások során egyes ellenvetések tétetnének, vagy felvilágosítások kívántatnának, azokra később nyilatkozhassam, azon tudatban ajánlom ezen javaslatokat a t. háznak elfogadásra, hogy azok nemcsak pénzrendszerünk és hitelrendszerünknek gyökeres reformjára képezik a kiindulópontot; nemcsak egy rendezett valutának legfőbb előnyét, az állandóságot képesek azonnal biztosítani, hanem reménylem, ha az egész művelet sikerrel vitetik keresztül, egész közgazdasági életünkre kihatólag újabb virágzás lehetőségének kiinduló pontját fogják képezni. *(Hosszantartó meg-megújuló élénk éljenzés. Felkiáltások: Öt perczny szünetet kérünk!)*

Elnök: Az ülést öt perczre felfüggesztem.

(Szünet után.)

Elnök: A felfüggesztve volt ülést ezennel megnyitom, a tanácskozást folytatjuk.

Lits Gyula jegyző: Gaal Jenő!

Gaal Jenő: T. ház! Tökéletesen igaza volt a t. előadó úrnak abban, hogy az előttünk fekvő tárgy sokkal nagyobb, sokkal számosabb

Digitized by Google

fontos kérdésre terjed ki, hogy sem azt a maga egészében egy parlamenti beszédben felölelni lehetne. Ennélfogva, midőn szavazatomat készülök indokolni, ki kell jelentenem, hogy ezen előterjesztésnek én is szintén inkább főbb körvonalaival fogok foglalkozni. De miután ez alkalommal szerencsém van t. elvtársaim nevében is beszélni: részint ezért, részint a ház iránti tiszteletből, részint a tárgy fontosságát tekintve, még sem végezhetek röviden e kérdéssel. (*Helyeslés bal felől.*)

Minthogy azonban a ház számtalan tagja által ismert dolgokról beszélek, igyekezni fogok a lehető legnagyobb egyszerűséggel e kérdéseket rendszeresen, bizonyos csoportosítás szemelőtt tartásával tárgyalni. (*Halljuk! Halljuk! bal felől.*) Ennélfogva mindenekelőtt szólani kívánok a valutareformnak előzményeiről; azután méltatni kívánom az előterjesztésnek azon pontjait, a melyekkel teljesen egyetértek; bírálatot kívánok mondani azon hézagokra, a melyek az előterjesztésben tényleg megvannak és mindezek alapján véleményt formálok, melynek alapján az egész előterjesztéssel szemben állást kívánok foglalni.

A mi az előzményeket illeti, azokkal a t. előadó úrnak és különösen a t. pénzügyminister úrnak most hallott beszéde után tulajdonképen röviden végezhetek. Ők kellőleg kiemelték azt, hogy mily szükséges volt ez országban a valuta-reform és hogy ennek érzete hogyan fejlődött lassankint egészen addig, míg az a gyakorlati megoldás számára megérlelődött. Mindketten kifejtették, hogy lehetetlen volt az ezüst-valuta helyreállítását magunk elé tűznünk ki czélul, úgy, hogy nekem ahhoz semmi mondani valóm nincsen.

Egy megjegyzésem van a t. pénzügyminister úrnak a kettős valutát illetőleg tett nyilatkozatára. Meggyőződésem szerint a bimetallismusról úgy félvállról beszélni nem helyes dolog. Nagy nemzetek vallják azt a nézetet, hogy a két nemes ércz, az arany és ezüst, egymás közötti viszonyának megállapítása útján a forgalmi eszközök állandóságát alaposabban biztosíthatni, mint különben. És ha elismerem is azt, hogy ez idő szerint a bimetallismus létesítése lehetetlen és kétségtelen, hogy olyan jelentékeny államok is, mint Francziaország és az északamerikai egyesült államok a kettős valutát tűzik ki közvetlen gyakorlati czélúl és ismételve komoly kísérletet tettek arra, hogy Angliát és Németországot a kettős érték számára megnyerjék. Azt hiszem tehát, hogy a bimetallismusról, melynek különben én nem vagyok híve, mint nem létező, a gyakorlati életben nem számító dologról, helyesen beszélni nem lehet.

De tökéletesen igaza van abban a t. pénzügyminister úrnak: ma a bimetallismus megvalósítása csakugyan utopia. Németország és Angolország ugyanis minden nemzetközi értekezleten kijelentették, hogy az arany értékalapját elhagyni nem hajlandók. Angliának azonban az ezüstérték ügyének előmozdítása szintén érdekében áll, hiszen az Indiának képezi értékét. Gyakorlatilag mindazáltal ma czélba más, mint az arany valuta, csakugyan nem vehető. Az arany valuta behozatalának előfeltételei szerintem is megvannak. Pénzügyeink, habár nagy áldozatokkal, de tényleg rendezve vannak. Azonban szükségesnek tartom ez alkalommal is figyelmeztetni a t. házat arra, hogy mi pénzügyileg egyáltalában nem vagyunk jogosítva vérmes reményeket táplálni, mert hiszen azok alapja meglehetősen ingatag. Ha tekintetbe veszszük, hogy túlnyomólag nyers termelő ország vagyunk, hogy közlekedési eszközeinkre, főleg a vasutakra félelmes nagy összegeket költöttünk, be kell látnunk, hogy egy pár évi rossz termés elég lehet arra, hogy államháztartásunk rendje ismét lényegesen megzavartassék. (*Helyeslés bal felől.*)

Ily körülmények között igen óvatosan kell eljárni, mikor pénzügyeink rendezett voltáról beszélünk és erről mindig ezzel a fentartással kell szólanunk. De elismerem, hogy pénzügyeink annyira vannak rendezve, hogy arra alapítva komolyan beszélhetünk a valutaügy szabályozásáról. Azt az arany beszerzési módot, melyet a t. kormány ajánl, főleg azért tartom elfogadhatónak, mert pénzügyeink lehető kímélését tartja szem előtt. Nem tudom ugyan, hogy milyen része fog az arany vásárlásra fordított pénztári készleteknek államháztartási czélokra fordíttatni, de szeretem remélni, hogy annak nagyobb részére hamarjában nem lesz szükség. Közgazdasági fejlődésünk is haladt annyira, hogy ma már nem tarthatunk fizetési mérlegünk kedvezőtlen voltának veszélyeitől helyreállított valutánkra.

De fel kell említenem, ha Magyarország közgazdaságilag haladást mutat is fel, ez korántsem olyan, hogy mintegy büszkeséggel szemlélhetnők azt. Az egész világon észlelhető ugyanis bizonyos gazdasági előrelépés. Roppant közgazdasági fejlődést láthatunk szomszédunkban is kelet felé. A kis Románia olyan fejlődést mutat e részben, a melyről azt a véleményt nyilvánítják a monarchiát ott gazdaságilag képviselő egyének, hogy ott nagyobb haladás észlelhető, mint Magyarországon. De még így is áll, hogy különösen tőkegyüjtés tekintetében fejlődtünk már annyira, hogy komolyan lehet a valuta-rendezésről beszélnünk. Azért nem is tartom elhalaszthatónak e reformot abból a szempontból, hogy pénzügyeink szilárduljanak, fizetési mérlegünk javuljon; mert habár ezen javulás beálltával esetleg közvetlenül előnyösebb

Digitized by Google

volna a valuta rendezése; viszont oly esélyek veszélyével jutnánk szembe, melyek a mérleget annak el nem halasztása mellett sülyesztik le. Különösen a politikai esélyeket tekintve kell helyeselnünk, hogy a valuta-rendezés most eszközöltetik, midőn legalább egy pár évre a külpolitikai helyzet nem lesz a megzavarás nagyobb veszélyének kitéve. Helyesen cselekedett tehát a t. pénzügyminister úr, hogy a kérdést gyakorlatilag felvetette és azt mostanáig szorgalmazta.

Az első kifogás az aranyvaluta ellen az, hogy az aranybeszerzés igen nehezen fog sikerülni és ha sikerülni is fog, az arany nehezen lesz megtartható. A mi a beszerzés nehézségeit illeti, a felszólalások e tekintetben meglehetősen elhallgattak, mert hisz tudva van, hogy az európai nagy bankok legutóbb mintegy 600 millió frankkal növelték aranykészletüket. Hozzájárult ehhez az is, hogy a pénzügyminister úr a magyar pénzügyi politikában szokatlan előrelátással 45 millió forint aranykészletet szerzett be, mely összeg, mint olvastuk, most már mintegy 50 millióra emelkedett. De máskép vagyunk az arany megtartására vonatkozó kifogásokkal. Minthogy ezekkel bővebben akarok foglalkozni, legyen szabad előbb az előterjesztés azon pontjait előadnom, melyekkel teljesen egyetértek.

A relatio kérdése szerintem is alapjában helyesen oldatott meg. Az a két szempont, melyekre az előadó úr rámutat, t. i. a napi árfolyamnak vagy az átlagnak átszámítási alapúl fogadása oly két vitapont, melyekre nézve a nézetek egymástól eltérhetnek. De azt hiszem kár lenne róla tovább vitatkozni, mert hiszen azok érvényesítésének eredményei a jelen esetben összeesnek. Azon szerencsés helyzetben vagyunk ugyanis, hogy a valuta-javaslatok beterjesztésekor jegyzett árfolyam megegyezik a magánosok számára való ezüst veretések beszüntetése, tehát 1879 óta a legújabb időkig lefolyt időtartam átlagos árfolyamával. A pénzügyminister úr felhozta, hogy a szigorú jogi felfogás a mellett szól, hogy az ezüst vétessék az átszámítás alapjául. De azok is, kik így okoskodnak, elismerik, hogy itt tisztán a jogi szempontot nem lehet megvalósítani. Mert az állam 1879-ben, midőn a magánosok számára való ezüst veretést beszüntette, oly tényt hajtott végre, melynek következményeit is el kell fogadni. Sokan, a kik az ezüst átszámítás álláspontján állanak, tényleg kívánják is.

Én ezen álláspontal szemben, tisztán egyéni meggyőződésem szerint, azt vagyok bátor hangsúlyozni, hogy jogilag is véve, a bankérték alapúl elfogadása tulajdonképen a helyes. Mert azon ellenvetésre, hogy az állam az ezüst veretését a magánosoknak bármikor megengedhette volna, feleletül áll az a tény, hogy ezt tényleg pedig nem tette és hogy ezen rendszabályt a törvényhozás 13 esztendeig hallgatagon tűrte. Szerintem tehát voltaképen a jogi szempont is azt követeli, hogy a bankérték alapján történjék az átszámítás. Ha pedig ez az alap fogadtatik el, akkor én nem tudok ezen relatio ellen kifogást tenni. A külföldön hallottunk nézeteket, a melyek kevesellték azt, a mit a mai papirforintért nyujtunk; ide benn hangok voltak hallhatók, melyek azt nagyon sokalták. Ezen két nézetnek szembeállítása ismét egy átlagot ad, mely összeesik a napi árfolyam és az említett árfolyam jegyzések átlagával. Ennélfogva azt hiszem, hogy nem tévedek, ha én ezt a relatiot minden érdekre nézve kielégítőnek és így elfogadhatónak találom. Helyeslem mindazokat a dolgokat, melyek a javaslatban a pénzverés technikája körébe tartoznak, ezekről részletesen azonban szólni nem kívánok.

A pénzegységnek egy koronában történt megállapítása olyan kérdés, a melyhez az én felfogásom szerint némi szó fér. De az egész nem elég jelentékeny arra, hogy azt vita tárgyává tegyük, Az én felfogásom szerint épen annak feltüntetése szempontjából, hogy itt tulajdonképen a kötelezettségek értékének semmi változtatása nem czéloztatik, nagyon helyes lett volna a régi egység mellett megmaradni. E mellett azon előnyöket is biztosítani lehetett volna, melyek a kisebb pénzegységgel járnak, ha fél forintokat verettünk volna, a melyek a forgalomban különösen ott, hol nálunk bizonyos pazarlás észlelhető, az e tekintetben felmerülő igényeknek eleget tehettek volna. A forintos egység megtartásának előnyéül felhozható, hogy így meg lehetett volna kimélni azt a roppant munkát, mely úgy az államnál, mint az intézeteknél és az egyeseknél a számvitel átalakításával jár. De e kérdés sokkal jelentéktelenebb, semhogy e pénzegység feletti vitát most újra felvenni kívánnám. Elismerem, hogy ezen előterjesztés közjogilag teljesen megfelel a kívánalmaknak.

A pénzügyi bizottságban hosszabb eszmeeszmecsere tárgyát képezte a javaslat egyik s másik intézkedése e szempontból is és én az ott felmerült ellenvetésekből arra a meggyőződésre jutottam, hogy közjogilag a javaslat ellen kifogást tenni nem lehet.

Áttérek már most, t. ház, arra a kérdésre, a melyet ideiglenesen elhagytam: vajjon a javaslatban minő intézkedések foglaltatnak arra nézve, hogy a beszerzendő arany megtartható is legyen. Sajnos, ily intézkedés helyett a javaslatban hézagokat látok, melyekre úgy a t. előadó úr, mint a t. pénzügyminister úr is utaltak már. Az ezüst courrans-pénz és az államjegyek kérdése ebben a javaslatban tudva-

Digitized by Google

levőleg nincs mégoldva. Az előterjesztések tehát bármily becses, de voltakép mégis csak keretet képeznek, melynek tartalma akkor fog előttem állani, ha látni fogom, hogy az ezüsttel mi történik és ha tudni fogjuk, hogy az államjegyekből a forgalomban meghagyatik-e valami vagy nem és ha látni fogjuk, hogy a banktörvény mikép állapíttatott meg.

A mi az ezüst kérdését illeti, nem oszthatom azok véleményét, t. ház, a kik nálunk kevésbbé, mint Ausztriában, forgalmunkban oly nagy fontosságot tulajdonítanak az ezüst értékpénznek, sőt megvallom, hogy abban a legnagyobb veszélyt látom. E javaslatot épen azért kifogásolom, hogy mindazon czélok, melyeket a t. előadó úr oly emphasissal hangoztatott, a melynek eltévesztéséből származó bajokat oly élénk színekkel ecsetelte, hogy annak hézagai által komolyan veszélyeztetve vannak. A t. előadó úr azt mondja, hogy nagyobb csapás nem érhetné ezt az országot és ezt a monarchiát, mintha az egyszer megkezdett mű valami komoly akadály által a maga menetében és befejezésében gátoltatnék. Tökéletesen egyetértek vele; én is nagy bajnak és veszélynek tartanám ezt és azért félek azon hézagoktól, a melyekre az előbb voltam bátor utalni. Még azon esetben is, ha mi érmeügyünket önállóan és Ausztriának minden beleszólása nélkül szabályozhatnók, aggályosnak tekinteném az ily fontos kérdések nyitva hagyását. Mennyivel aggályosabbnak kell azt a mi közjogi helyzetünk mellett Ausztriával szemben tartanunk. Tudjuk, hogy ott az ezüstre nézve egészen más, a mieinkkel ellentétes nézetek uralkodnak. Továbbá ott parlamenti viszonyok vannak, a melyek nagyon aggályosaknak tüntetik fel, hogy mi ily kérdésekre nézve teljesen világos kikötések nélkül szerződjünk a szövetséges állammal.

A mi az ezüst kérdését illeti, az én felfogásom az, hogy az ezüstnek igenis szerepet kell juttatni forgalmunkban s abból annyit kell a közönség kezeibe juttatni, a mennyit az felvenni képes. De ennek nem az értékpénz lesz a formája, hanem a váltópénz. Mert a váltópénz oly önműködő elvet képvisel, mely az ez iránti szükséglet kielégítését egész biztosan szabályozza. Azon veszélyek, melyeket a t. előadó úr ismételve felhozott, mind nagyon könnyen el lesznek háríthatók akkor, ha az ezüstöt mi váltópénz veretésre nagyobb mértékben fogjuk felhasználni.

Nagyon helyesen emlitette fel a t. pénzügyminister úr, hogy az ezüst váltópénz bizonyos összegben beváltható, de bizonyos összegen felül fizetési erővel nem bir. Adjunk a forgalomnak annyit, a mennyit az felvesz. Bátran tehetjük, mert a mint az telítve van, amúgy is visszatér a váltópénz az állam pénztárába, mintegy intelmül arra, hogy többet ne veressen. De hogy az ezüstérték — mint a hogy az osztrák valuta-bizottság utasíttatni kívánja az ottani képviselőház által a kormányt — a most meglévő mennyiségben a jövőre is állandóan fenmaradjon, e mellett még kibocsátunk 200 millió korona értékü ezüst váltópénzt, nem tudom, nem fog-e ebből az a veszély származni, melyet a t. előadó úr oly élénk színekkel ecsetelt. *(Helyeslés a baloldalon.)*

Az mondatik, hogy ezüstünket fel kell használni, mert ha eladjuk, nagy veszteséget szenvedünk és hogy a forgalmat nem lehet az ezüst pénztől megfosztani, mert erre neki szüksége van. Igenis a kis forgalomnak szüksége van rá, az kétségtelen, de ezüst váltópénz alakjában ép úgy felhasználhatja, mintha annak a courrans pénzjelleg adatik meg; a mi pedig a költség kérdését illeti, azt hiszem, ez az ellenvetés sem állja meg a helyét, mert ha a monarchiának fejenkinti ezüst szükségletét öt és fél forintban állapítjuk meg, a mint azt szaktekintélyek teszik, akkor a meglevő ezüst készlet legnagyobb mennyisége az ezüst váltópénz által fog absorbeáltatni. Ha pedig megmarad felesleg, ennek veszteségét az ezüst váltópénzek veretése alkalmával ellensulyozni lehet a finomsági tartalom csökkentésével.

De ha lenne is e miatt az államnak vesztesége, egy oly nagy horderejü reformnál, mint a milyennel szemben állunk, a melynek előnyeit a pénzügyminister úr oly szembeötlőleg kifejtette, az tekintetbe nem jöhet, mert ez által megszünik összes közgazdaságunk bizonytalansága; megszünik az, hogy termelésünk ipso facto, egyúttal üzérkedés legyen; lerontjuk azon chinai falakat, a melyek tőlünk távol tartják a külföldi tőke áramlatát, mert az ma csak úgy juthat hozzánk, ha egyúttal a koczkázat a praemiumot is megfizeti, a mi azután a kamatlábat drágítja meg.

Ez oly eredmény, a melyért én jelentékenyebb áldozatot készséggel hoznék az ezüst készletben történő veszteség alakjában is. *(Helyeslés a baloldalon.)*

De azt sem lehet mondani, hogy a közönség úgyszólván megraboltatnék, ha kisebb finomsággal kiverendő ezüstből kapná a váltópénzt; mert az ily ezüstpénz épen olyan utalvány lenne aranyra, mint az államjegyek vagy pedig a bankjegyek. Az ezüst fentartását tehát, mint értékpénzt, én a leghatározottabban perhorrescálom és ebben a javaslat veszélyét látom épen úgy, a mint veszélyt látnék abban, ha az államjegyek jelentékenyebb mennyiségben tartatnának forgalomban. Az államjegyekre szintén nincs a forgalomnak szüksége és annak megtartása esetleg veszélylyel járhat. Nincs szükség reá azért, mert forgalmunkat aranynyal akkor kívánjuk megtelíteni és a mennyiben még

Digitized by Google

kis forgalomban szükség lenne fizetési eszközökre, ott van az ezüst. Ezek útját apró államjegyekkel nem helyes elállni. Oly országban, a mely hirhedt papirgazdaságáról, erkölcsi vívmánynak kellene tekinteni azt, hogy a papirgazdálkodás régi rossz szokásával gyökeresen szakíthatunk. Ennek egyúttal általányos közgazdasági jelentősége is lenne, a mennyiben a reformműveletnek hitelét rendkivül emelné. De más közvetlenebb közgazdasági előnyei is csakhamar jelentkeznének. Az igen t. pénzügyminister ismét nagyon helyesen emelte ki, hogy a pénzpótló eszközök meghonosítása mily szükséges ezen országban. Hanem bátor vagyok kérdezni, mikép akarja ő azokat a mi forgalmunkban meghonosítani, mely hozzászokott a legslendrianabb forgalmú eljáráshoz, ha a közönség körében észlelhető kényelem-hajhászatnak hizelegni kíván azzal, hogy államjegyek alakjában kényelmes forgalmi eszközt bocsát rendelkezésére? Azok a törvények, melyeket kilátásba helyezett és a közigazgatási intézkedések, melyeket nemsokára megteendőknek jelzett, így nem fogják czéljukat elérni, hanem írott malasztként fognak a papiroson maradni.

A közönség közgazdasági szokásait törvények által is bizonyos mértékig irányítani kell. Épen ebben látom egyik lényeges előnyét a tiszta aranyvalutának, mert odatereljük közönségünket, hogy a helytelen forgalmi szokásokról letevén, azon forgalmi eszmény irányában haladjon, melynek példáját Anglia mutatja nekünk. És mi hát czélja az államjegyek megtartásának? Erre a válasz az, hogy egy bizonyos megtakarítást eszközölhetni vele és kevesebb arany beszerzésére lesz szükség. Az én felfogásom szerint ez a leghelytelenebb takarékosság, a mi csak képzelhető. Mert az állampapirjegyek használatát, fentartását illetőleg a közönség régi szokásaihoz, forgalmi eljárásához a jövőben ragaszkodni fog. Ez esetben pedig okvetetlenül több érczpénzre, különösen aranyra lesz szükség, minélfogva az ellenkező eljárás pénzügyileg is nagyon előnyösnek kell, hogy bizonyuljon. De azután annak a megfontolásnak is helyet kívánok én adatni, a melyre ismét a pénzügyminister úr utalt, midőn arról beszélt, hogy hadikincseket gyüjteni a kormány nem akar. A mily czéltalan az, hogy az állam dominalis jószágokat tart fenn közszükségleteinek fedezése czéljából — mert annál sokkal czélravezetőbb eszközeit nyujtja az adóalap — épügy helytelen hadikincseket gyüjteni. De hadikincsekre mégis szüksége van az államnak, mert a mai európai politikai helyzetben sohasem tudjuk, hogy mikor vehetjük hasznát. *(Igaz! bal felől.)* A legbiztosabb és legtermészetesebb hadi kincse minden államnak pedig érintetlen valutája; az állam ne igyekezzék ezt akkor felhasználni, mikor arra nincs ráutalva, hanem tartsa azt fenn a végső szükség esetére. *(Helyeslés bal felől.)*

Mindezen szempontokból én úgy az ezüst courranspénzek, mint az államjegyeknek a forgalomban leendő fentartását helytelenítem, azért keltenek bennem a törvényjavaslat többször említett hézagai aggodalmat.

Ez a kérdés a ház pénzügyi bizottságában előfordúlván, ugyanezeket adtam ott elő s a válasz erre itt az volt, *(Halljuk!)* hogy a t. pénzügyminister úr az ezüst courrans kérdésére nézve tökéletesen ezt az álláspontot foglalja el, a melyet bátor voltam kifejteni; azonban nem akarta a kérdést élére állítani az osztrák kormánynyal szemben, mert nem akart oly nehézségeket teremteni, melyek e javaslatok előterjesztésének esetleg elhalasztására vezethettek volna.

Felfogásom szerint ez az eljárás nem fog czélra vezetni. Sokkal helyesebb lett volna legalább elvileg megállapodni az osztrákokkal s valamivel később terjeszteni elő a javaslatokat, mint kitenni magunkat annak a rendkivüli veszélynek, melyre a t. előadó utalt, midőn azt mondta, hogy nagyobb szerencsétlenséget nem képzelne erre az országra és a monarchiára nézve, mint ha az egyszer kezdeményezett valutareformot bármely külső körülmény megakasztaná. Már pedig ennek lehetősége itt van előttünk. Az előbb voltam bátor utalni arra a határozati javaslatra, melyet az osztrák valutabizottság az ottani képviselőház elé terjesztett s mely által útasíttatni kívánja a kormányt arra, hogy az ezüst courranspénz megtartassék a forgalomban, a készfizetések felvétele után is nemcsak átmeneti intézkedésképen, hanem véglegesen. Ez oly határozati javaslat, melyet ha az osztrák törvényhozás elfogad, a két állam közötti conflictus alapjául szolgálhat, mert én alig képzelhetem el azt, hogy a t. pénzügyminister úr, a ki a pénzügyi bizottságban kijelentette, hogy kész inkább tárczáját kötni ezen álláspont érvényesítéséhez, a dolog lényegére nézve meghátráljon.

Tehát csak két lehetőség van. Az egyik az, hogy számolva a körülményekkel s nem akarva felidézni a valutareform megfeneklését, esetleg bizonyos engedményeket tesz az ezüst értékpénz érvényének időhatára tekintetében; vagy pedig ha nem enged és az ideiglenesen alkalmazandó ezüst couranspénzek érvényének tartamát szorosan meghatározni kívánja a követendő egyezményekben: beáll az, a mitől én is féltem s mindenkinek kell féltenie e javaslatokat, hogy nagyon sokáig lesz a bizonytalanságnak és oly esélyeknek kitéve, melyek hordereje

Digitized by Google

azután kiszámíthatatlan. Mindezeket meggondolva, én a javaslatban e hézagokat határozottan kifogásolom.

Elismerem azt, hogy a t. pénzügyminister úrnak igen nagy érdemei vannak a valutareform gyakorlativá tétele körül. Élesen látott, midőn felfogta, hogy a jelen pillanat alkalmas arra, hogy e reform valósitassék. Előrelátást tanusitott, midőn az állampénztári készletekből jelentékeny mennyiségü aranyat szerzett be; de bocsánatot kérek, az előrelátás azon pillanatban elhagyta, midőn megengedte, hogy ily hézagok iktattassanak e törvényjavaslatba.

Én, t. ház, az aranyforgalom megtartása biztosításának három feltételét ismerem. Az első feltétel az, hogy azon az úton, a melyen eddig haladtunk és mely ránk nézve lehetővé tette, hogy a valutareformot gyakorlati feladatnak tekinthessük, tovább menjünk. Igyekeznünk kell pénzügyeinket lehetőleg rendben tartani és óvakodni attól, hogy fizetési mérlegünket az által is rontjuk, hogy az állam folyó szükségleteinek fedezése végett a pénzpiaczot igénybe vegyük és igy fizetési mérlegünket is rontsuk. Egész erővel oda kell továbbá hatni, hogy közgazdaságunkat a lehető legnagyobb mértékben fejleszszük, ez által is fizetési mérlegünkre igyekezvén kedvező befolyást gyakorolni. Mert egy rossz fizetési mérleggel bíró ország a legnagyobb erőmegfeszítés mellett is alig lesz képes aranykészletét megtartani. De ezenkívül oda kell törekednünk, hogy a valuta-törvényhozásunk az aranyat keresetté, szükségessé tegye, ennélfogva nem szabad, hogy más fizetési eszközök, névszerint ezüst és papirpénz által könnyen helyettesíthető legyen a kisebb forgalmi csatornákban.

A harmadik főfeltétel a jó banktörvény. A mi ezt illeti, én a leghatározottabban tiltakozom azon felfogás ellen, mely a jegybankból mást akar alkotni, mint a pénzforgalomnak a központját és annak úgyszólván szabályozó szivét. Ha valaki azt kívánja, hogy egyik vagy másik állam pénzügyeinek kezelője a jegybank legyen; ha azt kívánjuk, hogy a kormánynak befolyása erre az intézetre sokkal nagyobb legyen, mint a minő a mostani: akkor azon irányban haladunk, a mely koczkáztatja azt a követelményt, hogy a jegybank a maga hatáskörében maradjon. Az új banktörvényben ennek a főszempontnak alá kell rendelni mindent.

Intézkedni kell az ellen, hogy a jövőben gyenge államférfiak, ha pénzügyi zavarokba jutnak, ahhoz a kényelmes segédeszközhöz ne folyamodhassanak, mely az ilyen ruganyos banktörvénynek a kihasználásában rejlik.

Mindezeket összefoglalva, t. ház, én e javaslatot a következőképen itélem meg: *(Halljuk!)* Elismerem, hogy az, mint keret, rendkívül becses; elismerem azt is, hogy benne a relatio helyesen lőn megállapítva, tény az, hogy közjogilag a felfogásunkat nem sérti. De abban oly hézagok vannak, a melyek esetleg veszélyesekké válhatnak. Ellenzéki ember igen nehéz helyzetben van e javaslattal szemben, mert az általam előadott kifogásokat kicsinyelni nem lehet; de másrészt egy oly jelentékeny reform fekszik előttünk, a melyet könnyedén visszautasítani szintén felelősséggel jár. Ennélfogva ezen javaslattal szemben a következő conclusiora jutok. Kétségtelen, ha a t. ház azon álláspontot, a melynek a pénzügyi bizottság tanácskozásaiban és a jelen alkalomnál a t. előadó úr is kifejezést adott és melyet magáévá tett a pénzügyminister úr is, a pénzügyi bizottság tanácskozmányain ismételten kijelentvén, hogy ő a tiszta aranyvaluta keresztülviteléhez kész a tárczáját kötni, fentartja a jövőben is: igen valószínű, hogy utóvégre az az álláspont keresztül is fog hatolni. A készfizetés felvétele előtt az ezüst és államjegyre vonatkozó javaslatok a t. ház elé fognak még kerülni.

Remélem, hogy az államjegyekre vonatkozólag a t. pénzügyminister úr nem fogja álláspontját a jövőben fentartani, mert a ki az ezüst kérdésében oly egészséges nézeteket vall, mint a minőknek ő most is kifejezést adott, lehetetlen, hogy az államjegyekre nézve tévtanokat kövessen.

Ezen reményben és azon kilátással, hogy a t. ház és a magyar törvényhozás általában ragaszkodni fog mindazon feltételek érvényesítéséhez, a melyek szükségesek arra, hogy e reform czélját érje, a mire annak idején figyelmeztetni el nem mulasztandjuk: a javaslatot általánosságban a részletes tárgyalás alapjául úgy magam, mint elvbarátaim nevében elfogadom. *(Élénk helyeslés bal felől.)*

Wekerle Sándor pénzügyminister: T. ház! Csak egy megjegyzést vagyok bátor tenni. *(Halljuk! Halljuk!)*

Ha jól értettem, a t. képviselő úr azt mondta, hogy én a pénzügyi bizottságban tárczámat kötöttem a tiszta arany-valutához. Félreértések elkerülése végett kénytelen vagyok megjegyezni, hogy én az ezüst-courrans kérdésében soha más álláspontot nem foglaltam el, mint a melyet elfoglaltam 1891-ben, illetőleg 1890. deczemberében, midőn a valutára vonatkozó tervezetet először kidolgoztam. Tárczámat tehát ehhez nem köthettem. Sőt a pénzügyi bizottságban, épen midőn Széll Kálmán képviselő úr a tiszta arany-valuta mellett nyilatkozott — a t. képviselő urak, a kik ott voltak talán emlékezni fognak — kijelentettem, hogy a tiszta arany-valutának nincsen kisebb embere, mint én vagyok, de azért nem fogom kizártnak tekin-

Digitized by Google

teni azt, hogy egy átmeneti időre az ezüst-courransnak tér engedtessék.

Gaal Jenő: Igen! Igen!

Wekerle Sándor pénzügyminister: Sőt a készfizetések könnyebb felvételénél ezt egy segédeszköznek is tekintem, meg nem engedett dolognak tartanám azonban a végczélt úgy odaállítani, hogy az ezüst-courransnak állandó és maradandó szerepe legyen, de az átmeneti időben igen is tért kell annak engedni.

Ez volt eredeti álláspontom. Én csak félreértések elkerülése végett kívántam erre reflectálni, mert a mit a t. képviselő úr mondott, azt nem talán ebben a házban, de másutt is interpretálhatnák, úgy, mintha annak az volna az értelme, hogy kiáltó ellentét van előbbi és mostani álláspontom közt. *(Helyeslés jobb felől.)*

Gaal Jenő: Tartozom szavaim megmagyarázásával úgy a t. ház, mint a t. pénzügyminister úrral szemben.

Én egyáltalában nem értettem másképp azt, a mit a pénzügyminister úr nyilatkozatakép felhoztam, mint ő maga. Ha most jól fogtam fel, azt mondta a pénzügyminister úr, hogy nem fogadja el végleges intézkedésnek az ezüstértékpénzt. Midőn a pénzügyi bizottságban aggodalmak merültek e kérdésre vonatkozólag, pénzügyminister úr ismételve kijelentette, hogy ő ehhez tárczáját köti. Én mást nem tettem, mint felemlítettem e tényt és constatáltam, hogy e tekintetben általában nem tévedtem. *(Helyeslés bal felől.)*

Schóber Ernő jegyző: Gróf Szápáry László!

Gr. Szapáry László: Igen t. ház! *(Halljuk! Halljuk!)* Ambár fölöslegesnek tartom valutánk rendesésének hasznát fejtegetni, nem mulaszthatom el, hogy azon általános öröm és reménységnek kifejezést ne adjak, hogy ezen törvény terményeink és iparczikkeink árának nagyobb stabilitást fog szerezni és az eddig túlságos mérveket öltött speculatiot csökkenteni fogja, valamint hogy megszabadítja hazánkat azon hátrányoktól, melyet kényszerforgalmi papirunk okozott, chinai falként emelkedvén a mi és a külföldi pénzpiaczok között. Eddigi pénzünk legnagyobb hibája az lévén, hogy épen mint értékmérték a stabilitas hiányában szenvedett, szükséges, hogy már ennek kerülésére az arany valutához fordúljunk, mert a bimetalis valuta fő baja, hogy az arany és ezüst közti értékingadozások miatt csak igen gyenge értékmértéket képez.

E téren a stabilitást az ezüst depretiatioja zárja ki és nincs rá egyelőre remény, hogy ezen állapot megszűnjék, mert az ezüstvalutás országok saturálva vannak ezen érczczel, melyből Amerika bányáiban megmérhetlen mennyiségek találhatók és a melynek előállítási költségeit a szakértők véleménye szerint könnyen a jelenlegiek felére szállíthatni. Részben ezen ok miatt van szerencsém a mélyen t. pénzügyminister úr nézeteihez csatlakozni, hogy Magyarországon egy állandósított sánta valuta kerülendő, részben meg azért, mert félek, hogy rossz termések következtében kereskedelmi mérlegünk passivitása magával ragadván a fizetési mérleget is, Gresham azon törvénye, hogy a rossz pénz mindig kiűzi a jót, hátrányunkra érvényesülne és a nagy munka és szorgalom szerezte aranyunk az országból kivándorolna.

De ez csak akkor történhetnék, a mint mondom, ha állandósítva lenne a courrans ezüstpénz és ha túlságos mértékben lenne vezetve, a melynek még legkisebb valószinűsége sem látszik a törvényjavaslatban. Tiszta aranyvaluta mellett, bármily passive is legyen a fizetési mérleg, azon arany, mely a bankokban és a forgalomban kell, már azért is meg fog maradni, a mi pótolná, de igaz, hogy a kamatlábat emelné. *(Élénk helyeslés. Úgy van! jobb felől.)*

Legközlebb érint mindenkit a relatio kérdése és ez talán az egyik oka annak, miért volt ez oly nehezen megoldható. Bátorkodom ebben is egészen a kormány álláspontját és nézetét fogadni el, mert tekintve először az adós és hitelező közti viszonyra — pedig fájdalom, sok az adós Magyarországon — az a lényeges, hogy az adós olyan vásárlási erőt repraesentáló összeget legyen csak kénytelen visszafizetni, a milyent kapott, ezt meg talán leginkább a 119-es relatio alapján lehet elérni, minthogy ez forintunk vásárlási erejét állapítja meg több évi átlag alapján.

Époly fontos ezen sokat megvitatott 119 relationak gazdasági oldala, mert mint azt a törvényjavaslat oly szépen kifejti, ezen relatio a disagiót stabilisálja, mi által terményeink és iparczikkeink ára legalább pénzünk ingadozása következtében lejebb nem száll és úgy a gazda és iparos nem fog azon szomorú helyzetbe jönni, hogy terményeit csak alacsonyabb áron birja értékesíteni, míg előállítási költségei — bérek, kisebb beszerzések etc — igen soká ugyanazok sem fognak maradni.

Végre a méltányosság tekintetéből sem tartanám helyesnek, ha csak átmenetileg is nagyobb előnyben lenne az ország bármely osztálya részesítve, mint azt a 15½ relatió tenné, mely a fix jövedelmű állampolgárokat azok fölött, kik jövedelmüket a vállalkozással termelésből kapják, igazságtalan előnyben részesíteni.

Legyen szabad még különösen kiemelni, hogy hazánkban a terménygazdaság még sokkal inkább dívik, mint a pénzgazdaságra tért industrialis államokban, a mi azt jelenti, hogy hazánk-

Digitized by Google

ban a termelési költségek nagy részét nyers terményekben szokták fizetni, a mi meg azt okozza, hogy pénzforgása kisebb és így a pénz értékének változásából eredő nyereség és veszteség s pénz forgatói között kevésbbé oszlik szét, mint az egy industrialis országban történik.

Meg vagyok győződve arról, t. ház, hogy alig van Magyarországon komolyan gondolkozó ember, aki azt hinné, hogy a kormány fiscalis szempontból állapította volna meg ezen relatiot, mert az azzal járó veretési haszon olyan csekély és méltó ahhoz képest, mit egy alacsonyabb relatio útján ért volna el, mert így súlyosabb pénzben kapván adóit, jövedelmei minden adóemelés nélkül igen emelkednének és az államadósságok törlesztése és kamatfizetése jóval könnyebben menne. A mi most az ezüstmennyiséget illeti, legyen az akár a valutarendszer megerősödéséig courrans-pénzkép használt egyforintosok, akár a korona-értékről szóló törvényjavaslatban megemlített többi váltópénz, nem kell félni, hogy több legyen, mint a mit forgalmunk megkíván; mert bár több lesz tagadhatatlanúl, mint sem eddig volt; de hivatva lesz egyrészről a nyolczvanmillió forint államjegyeket is pótolni; másrészt meg tény az, hogy mint azt a többi aranyvalutás országok tapasztalásaiból merítjük, az aranyvaluta mellett még óriás mennyiségű ezüst is szükségeltetik, minthogy az aranyérmek nagyobb pénzösszegre szólván, az összes kisebb fizetések ezüstben teljesíttetnek, a melyben már az emberi természetben rejlő aranyszomjnál fogva is mindenki szívesebben fizet; végre pedig, mert Bosznia, a hová már most is alig győzünk tíz krajczárokat küldeni, nemkülönben az összes Balkánállamokba évenkint tőlünk tömegesen szivárog át az ezüst, a mely mennyiség az által, hogy koronásaink nagyságban és finomságban az általuk használt frankokkal egészen megegyezik, jóval emelkedni fog.

És ezzel kapcsolatosan engedjék meg, hogy fölhívjam a t. ház figyelmét arra, hogy miért tartom a valutakérdés ilyetén megoldását oly rendkívül szerencsés gondolatnak és külpolitikailag is leírhatlan horderejűek.

Egyrészről e 119 relationak megállapítása, melynek folytán a korona és a frank között csak öt centime különbség lesz, míg koronánk 15 pfenniggel kisebb, mint a márka; másrészt a hogy az imént szerencsém volt említeni, az egykoronás darab nagyság és finomságban identicus lévén az egyfrankos darabbal, ha az időpont kedvezőnek mutatkozik, bármikor áttérhetünk a frankrendszerre a nélkül, hogy ezüstpénzünkön bármit is változtassunk és az egész átmenet ép oly könnyű lesz, mint az 58-ban volt, mikor a fémpénzről a mai valutánkra tértünk.

Hogy pedig a koronarendszer s ha csakugyan egyszer arra kerül a sor, a frank-rendszer gazdasági erőnket jelzi és ennek folytán minden más államtól való gazdasági és politikai függetlenségünk kifejezése, azt nemcsak hazánk minden gondolkodó polgára, de egész Európa is tisztán látni és érezni fogja.

Végre és talán leginkább kiemelendőnek tartom azt, hogy frank rendszerhez való közeledés által, fölismervén azon szerepet, melyet a földrajzi helyzet monarchiánk számára biztosít, egy új kapocs lett megteremtve a Balkán államok között és közöttünk, mely egyszersmind azt is fogja kifejezni, hogy mennyire vagyunk mi és azok gazdaságilag egymásra utalva. Mindezeknél fogva van szerencsém, igen t. képviselőház, ezen javaslatot a részletes tárgyalás alapjául elfogadni. *(Éljenzés jobb felől.)*

Elnök: T. ház! Az idő előre haladt és szólásra még számosan vannak felírva. Javaslom a t. háznak, hogy a napirenden lévő jelentések és törvényjavaslatok tárgyalása a holnapi ülés napirendjére halasztassék. *(Helyeslés.)* Méltóztatnak hozzájárulni? *(Helyeslés.)* E szerint határozatkép kijelentem, hogy a holnap d. e. 10 órakor tartandó ülés nadirendjén a pénzügyi bizottságnak a mai napirenden lévő jelentései, illetőleg az ezek alapját képező törvényjavaslatok lesznek. Ezzel az ülést bezárom.

(Az ülés végződik d. u. 1 óra 55 perczkor.)

Digitized by Google

86. ORSZÁGOS ÜLÉS

1892. évi julius hó 12-én, kedden

B. Bánffy Dezső elnöklete alatt.

Tárgyai: Csanády Sándor előzetes felszólalása. — A jegyzőkönyv hitelesítése. — Az egyetemes postaszerződés beczikkelyezéséről és a törvénykezési szünidő újabb szabályozásáról szóló törvényjavaslatok szentesítésének bejelentése. — Kérvények bemutatása. — Az I. bíráló bizottság jelentése Hock János igazolásáról. — A koronaérték megállapításáról szóló törvényjavaslat tárgyalása. — Napirend.

A kormány részéről jelen vannak: gr. Szapáry Gyula, Wekerle Sándor és Josipovich Imre.

(Az ülés kezdődik d. e. 10 órakor.)

Elnök: Méltóztassanak helyeiket elfoglalni. Az ülést megnyitom.

Csanády Sándor: T. ház! A házszabályokhoz kívánok szólani.

Elnök: Bocsánatot kérek, az elnököt félbeszakítani semmi körülmények közt nem szabad. *(Halljuk! Halljuk!)* A mai ülés jegyzőkönyvét Josipovich Géza jegyző úr fogja vezetni. A javaslatok mellett szólni kívánókat Schóber Ernő, az azok ellen jelentkezőket Lázár Árpád jegyző urak fogják jegyezni.

Csanády Sándor képviselő úr a házszabályokhoz kíván szólani.

Csanády Sándor: T. ház! *(Halljuk! Halljuk!)* A házszabályok határozottan kimondják: hány képviselőnek kell jelen lennie az ülés megnyitásakor s hány képviselőnek kell jelen lennie akkor, mikor tárgyalunk. Miután ez a szám e perczig nincs meg, *(Felkiáltások jobb felől: Megvan! Megvan!)* kérem a t. elnök urat, méltóztassék bevárni, míg a kellő számú képviselő összejön.

Elnök: T. ház! A házszabályok rendelik, hogy tanácskozásra negyven képviselő jelenléte elégséges s rendelik, hogy a jegyzőkönyv hitelesítésére is e szám elégséges.

A napirend első tárgya a jegyzőkönyv hitelesítése lévén, azt gondolom, rátérhetünk arra, hogy a jegyzőkönyvet felolvastassuk. Méltóztatnak hozzájárúlni? *(Helyeslés.)* Fel fog olvastatni az utolsó ülés jegyzőkönyve.

Josipovich Géza jegyző *(olvassa a julius hó 11-én tartott ülés jegyzőkönyvét.)*

Elnök: Van-e megjegyzés a jegyzőkönyvre? *(Nincsen!)* Nincsen? Akkor a jegyzőkönyv ezennel hitelesítve van.

Bemutatom a miniszterelnök 1151. sz. átíratát, mely szerint a Bécsben 1891. évi julius hó 4-én kötött »Egyetemes postaszerződés« beczikkelyezéséről, valamint

»A törvénykezési szünidő újabb szabályozásáról« szóló 1887. évi XXX. tcz. kiegészítéséről czímű törvényjavaslatok ő Felsége által Brünnben 1892. évi junius hó harminczadikán, illetőleg huszonkilenczedikén legkegyelmesebben szentesíttetvén, mint ez idei XI., illetőleg XII. törvényczikkek az »Országos törvénytár« útján folyó évi junius hó harminczadik napján kihirdettettek s ezen törvényczikkeknek a legfelsőbb szentesítési záradékkal ellátott eredeti példányai az országos levéltárban helyeztettek el.

Tudomásúl vétetik.

Bemutatom továbbá, t. ház, az eperjesi ügyvédi kamarának Fest Lajos országos képviselő

Digitized by Google

által beterjesztett kérvényét a sommás eljárásról szóló törvényjavaslat módosítása iránt.

Kiadatik tárgyalás és jelentéstétel végett a ház kérvényi bizottságának.

Végre, t. ház, bemutatom a szathmárnémetii kir. törvényszék és az annak területéhez tartozó kir. járásbíróságok telekkönyvvezetőinek Ugron Gábor országgyűlési képviselő által beadott kérvényét az állami tisztviselők fizetésének szabályozásáról szóló törvényjavaslat módosítása iránt.

Kiadatik a ház pénzügyi bizottságának.

Az elnökségnek több jelenteni valója nincsen.

Schóber Ernő jegyző: Búsbach Péter, az I. bíráló bizottság elnöke!

Búsbach Péter, az I. bíráló bizottság elnöke: Az I. bíráló bizottság a Csongrád város választókerületében megejtett országgyűlési képviselőválasztás ellen beadott kérvény tárgyában megtartott vizsgálat és tárgyalás után a választás ellen beadott kérvény okait, kifogásait és panaszait, melyek alapján a választást megsemmisíttetni kérte, nem találta annyira döntőknek, hogy azok alapján a választást megsemmisíteni lehetett volna: ennélfogva Hock János, Csongrád város választókerületében megválasztott képviselőt végleg igazoltnak mondja ki. *(Éljenzés a baloldalon.)*

Ez alkalommal egyúttal, mivel a bizonyítékok nem voltak ugyan oly természetűek, hogy a választást megsemmisíteni lehetett volna, de mindenesetre oly körülmények forogtak fenn, mint a vallás nevében a templomi szószékről való korteskedés.

Remete Géza: Nem vagyunk kíváncsiak rá!

Ugron Gábor: Ne tessék vádolni! *(Zaj és mozgás bal felől.)*

Elnök *(csenget)*: Csendet kérek, képviselő urak.

Búsbach Péter, az I. bíráló bizottság elnöke: Tömegeknek a választók szabad elhatározására gyakorolt befolyása, melyekre van ugyan egyik-másik bizonyíték,.. *(Nagy zaj és nyugtalanság bal felől.)*

Ugron Gábor: Hát a főispán? *(Elnök csenget.)*

Búsbach Péter, az I. bíráló bizottság elnöke: ...de jogérvényesen megállapítani ezen panaszokat nem lehetett, ennélfogva a bíráló bizottság külön végzéssel a vizsgálati költségekben a feleket olykép marasztalta el, hogy azokat felerészben a kérvényező, felerészben a választást védő feleket kötelezte viselni.

Elnök: T. ház! Úgy az ítélet, mint a költségekre vonatkozó végzése az I. bíráló bizottságnak fel fog olvastatni.

Schóber Ernő jegyző *(olvassa az ítéletet és a végzést.)*

Elnök: T. ház! Az ítélet alapján az I. bíráló bizottság Hock János képviselőt végleg igazolt képviselőnek mondván ki, ő a végleg igazolt képviselők jegyzékébe lesz fölveendő. A költségekre vonatkozó végzését a bizottságnak méltóztatnak tudomásúl venni és a kellő utalványozások eszközlésére az elnököt felhatalmazni. *(Helyeslés.)*

T. ház! Következik a napirend: a tegnapi napon folyamatba tett tárgyalás folytatása, mely vonatkozik a pénzügyi bizottság 122. számú jelentésére a koronaérték megállapításáról szóló törvényjavaslat tárgyában.

Lázár Árdád jegyző: Helfy Ignácz!

Helfy Ignácz: T. képviselőház! Van szerencsém mindenekelőtt úgy a magam, mint a t. elvtársaim nevében kijelenteni, hogy az értékrendezésre vonatkozó javaslatokat általánosságban a részletes tárgyalás alapjául elfogadjuk. *(Élénk helyeslés jobb felől.)* Teszem e kijelentést, t. ház, daczára annak, hogy jól tudom, miszerint adandó alkalommal a t. kormánypárt, vagy legalább annak sajtója fegyvert fog kovácsolni ezen hozzájárulásunkból, mint a milyen kis kóstolót már adott tegnapelőtt a kormánypárti sajtónak egyik tekintélyes közlönye, mely ugyanakkor, midőn örömét fejezi ki a fölött, hogy e fontos nemzetgazdasági érdekben a politikai pártok mind egyetértenek, még sem birta elfojtani azon még nagyobb örömét, hogy az ellenzék az által, hogy a valutajavaslatot helyesli, utólag mintegy dementálta azon vádakat, melyeket a múltban a kormány pénzügyi politikája ellen emelt.

Hát, t. ház, én nem fogom most kutatni, mennyire tapintatos és mennyire igazságos ez a megjegyzés, de nem is tartom ezt a perczet alkalmasnak arra, hogy polemiába bocsátkozzam különösen most, midőn azon kivételes és szerencsés helyzetben vagyok, hogy a t. kormánynyal és a kormánypárttal egyetértsek egy fontos kérdésre nézve.

T. ház! Az a szerep, melyet a pénz, úgy az egyesek, mint az összes népeknek egész tevékenységében elfoglal, oly rendkívül fontos, oly rendkivül sok érdeket érint, hogy egyik legelső és legszigorúbb kötelessége minden államnak és minden kormánynak gondoskodni arról, hogy ez a nagy tényező el legyen látva mindazon kellékekkel, a melyek szükségesek arra, hogy ezt a szerepet helyesen, correcte és minden körülmények közt biztosan betölthesse.

Minden országban és minden korszakban az első időtől fogva súlyt helyeztek az emberek arra, hogy a mértékek és súlyok praecisek legyenek, mert hisz e nélkül a társadalmi tevé-

Digitized by Google

kenység úgyszólván lehetetlen, ingadozó alapon volna. Senki sem tudna például belenyugodni abba, hogy ha kelmét vásárol, az a kereskedő oly mértékkel mérje neki azt a kelmét, a melyet ő ellenőrizni nem bir, vagy például adnak egy, két, vagy tíz métert vagy rőföt és ki legyen téve annak, hogy mikor hazamegy, megméri és észreveszi, hogy a méter nem száz centiméter, hanem 60—80, a mint épen a véletlen magával hozza. Annál fontosabb, hogy a pénz, a mely minden értéknek mérője, a lehető legnagyobb pontossággal, praecisioval legyen megállapítva s ezért van az, hogy századok óta, az első társadalmak alakulása óta, mindig keresték azt az anyagot, a mely legalkalmasabb, a mely faji természeténél fogva legállandóbbnak mutatkozik arra, hogy az összes értékek mérőjéül szolgáljon. A mai helyzetben, azt hiszem, mindenki meg lehet győződve arról, hogy oly biztos, az ingadozásoknak, ha nem is absolute minden tekintetben, de mégis leginkább ellentálló anyag az arany. Már ennélfogva is lehetetlen nem helyeselni a kormány azon elhatározását, hogy az új értéket aranyalapra fektesse. Különösen helyes az a mi viszonyaink között és a mi szomorú multunk után. Mi, Magyarország, évtizedek óta úgyszólván pénz nélkül dolgoztunk, mert a mit mi pénznek neveztünk, az nem volt más, mint papirpénz, a mely nem egyéb, mint váltó, melyet akár az állam, akár a bank kiállít, olyan váltó, a melyet tulajdonképen senki sem honorált. Rá volt ugyan írva, hogy ez készpénzben ennyit és ennyit ér, de soha senki e belső értéket meg nem kaphatta. A t. előadó úr tegnapi jeles beszédében igen szépen és helyesen rajzolta azon borzasztó pusztításokat, a melyeket az agio egész gazdasági életünkben véghez vitt; helyesen mondta, hogy majdnem mindenki a tevékenység minden terén akarva, nem akarva, uzsorás volt, agiora játszott úgy a termelő, mint a fogyasztó, úgy a kereskedő, mint a termelő. Ez nem volt fentartható állapot. Hozzáteszem azon rajzhoz, a melyet a t. előadó úr tegnap elénk tárt, hogy kiszámíthatatlan az a kár, a melyet ez nemcsak közvetlenül az államháztartásban, hanem annak révén népünk jólétében okozott, mert ne felejtsük el, hogy azon óriási adókban, a melyek ma ezen országot terhelik, óriási része van azon sok értéknek, a melyek agio czímén elpusztultak. Kölcsöneink terhétől azért birtunk oly nagy nehezen szabadúlni és azért kellett tehetségünkön messze túlmenő erőlködéseket tenni, hogy azokból valahogy kibonyolodjunk, mert épen az ingadozó értékviszonyok oly óriási követeléseket, igényeket támasztottak ellenünk. És még egy dologra hívom fel a t. ház figyelmét, a mi a tegnapi napon érintve nem lett. Eltekintve azon sok kártól, a melyet a multban tapasztaltunk, gondoljunk csak egy perczre az eshetőleges jövőre. Hosszú évek óta nagy erőfeszítéseket tesz e nemzet honvédelmi ügyének biztosítására.

Igen tetemes része egész költségvetésünknek felemésztetik a hadügyi költségek által. Hiába küzdünk ellene, a veszély, ha az ember rágondol, oly nagy, oly rémséges, hogy itt minden melléktekintet meghátrál és akarva nem akarva megadjuk magunkat és megszavazzuk a szükséges összegeket. Most képzeljünk oly állapotot, hogy kitör egy nagy európai háború és bennünket rendezetlen valuta közt talál; mi nagy erőfeszítéssel összerakunk milliókat és milliókat és miután épen ily alkalmakat szoktak a bankárok és uzsorások kihasználni és ha beáll egy ily perczben a devalvatio, akkor nem 20—25% agio, de annál sokkal nagyobb is beállhat, mint van rá példa a történelemben és akkor a nemzet észreveszi, hogy az a sok millió, a miért ily áldozatokat hozott, lehet, hogy kétharmadára, lehet, hogy felényire leolvad. De ez nemcsak pénzveszteség volna, hanem tudjuk, hogy a háború viselésére egyik mulhatatlan és elkerülhetetlen eszköz a pénz és az az ellenfél bukik el legelőször, a kinek előbb fogy el a pénze.

Tehát úgy nemzetgazdasági, mint politikai, mondhatnám nemzeti létkérdések szólnak a mellett, hogy valutánkat minél előbb és minél biztosabb alapon rendezzük.

Én megvallom, noha már több hónapja foglalkozik a közvélemény és irodalom e kérdéssel, nekem még nem sikerült e tény ellen, hogy az arany-valutára kell áttérnünk, elfogadható, vagy csak plausibilis ellenvetést is hallani. Azon naptól fogva, hogy a t. pénzügyminister szíves volt engem azzal megtisztelni, hogy az e tárgyban tartott szaktanácskozmányokra meghívott, számtalan levelet kaptam a monarchia minden részéből. Ezeket két részre oszthatom. Az egyik csoport, a melyek legnagyobb része névtelen volt, másik része névaláírással volt ellátva, arra intett, hogy vigyázzak arra és kövessek el mindent, hogy e javaslatok törvényerőre ne emelkedhessenek, mert ha ezek létrejönnek, a bankárok borzasztó sokat fognak nyerni.

Molnár József: Jóakaratú tanácsok voltak azok! *(Derültség.)*

Helfy Ignácz: És megjegyzem, hogy e levelek túlnyomó része Bécsből jött, a hazából sokkal kevesebbet kaptam, ezeket rendesen gazdáktól, földbirtokosoktól, különösen a középosztálytól. Volt köztük olyan, a ki örömét fejezte ki fölötte, de nagy része aggályát, hogy a gazda ez által veszteni fog.

Digitized by Google

Tehát ez ellenvetések és levelek, a melyek hozzám érkeztek, két részből állanak: egyfelől aggályokat tartalmaznak, hogy a bankárok nyerni; másfelől hogy a gazdák veszteni fognak.

Megvallom, engem nem elméleti, hanem tisztán gyakorlati szempontból mind e két ellenvetés rendkívül meglepett, mert hiszen a bankárokra nézve semmi sem kedvezőbb, mintha a valuta sem most, sem a jövőben, sem egyáltalában soha sem rendeztetik. A mint a magánéletben is az uzsorás áldozata nem a rendezett viszonyok közt élő ember, hanem kikeresi magának a lehető legziláltabb anyagi viszonyok között élőt: épúgy a bankár is jó üzletet rendezett valutával biró országgal nehezen csinálhat; fényes üzletet, mint volt a 153 milliós kölcsön, csak oly országgal lehet kötni, a milyen volt Magyarország akkor, a mikor abba belement.

Nem kevésbbé meglepő rám nézve, ha látom, hogy a gazdák egy része aggálylyal néz ez intézkedés elé.

Hiszen ha valakinek javára, úgy első sorban gazdáink érdekében kell követelnünk, hogy e javaslat minél előbb törvényerőre emelkedjék. *(Élénk helyeslés.)* Ha van tér, mely megkívánja azt, hogy legyen egy főfactor, melylyel legalább bizonyosan számolhasson, ez épen a gazdaság, mert a gazda leginkább van kitéve a vetés első napjától a betakarítás utolsó perczéig folytonosan bizonytalan, részint a véletlentől, részint az időjárástól függő esélyeknek. S most még ki legyen téve a gazda annak is, hogy összes munkájának végeredménye is bizonytalan tényező legyen, hogy az utolsó perczig ne tudhassa, mi az eredménye fáradságának s hogy ha a pénz, tehát munkájának ellenértéke már kezében van, még akkor se tudhassa egész bizonyossággal, hogy ennyim van, hanem várnia kell, pénzpiaczoktól kell megtudnia, hogy mennyi értéket képvisel az, a mi tényleg zsebében van?

Üdvösnek tartom tehát ezen intézkedést minden tekintetben úgy az egyesek, mint a nemzetgazdaság szempontjából. Vannak, a kik aggódnak a felett, hogy ha be is hozzuk az arany valutát, nehezen lesz az megtartható. Nem tagadom, hogy sok gondot fog követelni úgy a kormány, mint a társadalom részéről, ügyelni arra, hogy ez meg ne történhessék. De épen, mert lehetetlennek tartom, hogy mindenki be ne lássa, különösen a mikor érezni fogja az új valuta üdvös hatását s érezni fogja azt is, hogy milyen veszedelem volna, ha vissza kerülnének ismét a mult idők, bízom benne, hogy mindenki óvakodni fog a maga körében oly lépés, vagy eljárás követésétől, mely az arany kivándorlását vonhatná maga után. *(Helyeslés.)*

A t. pénzügyminister úr nagy súlyt helyez a pénz helyettesítőkre is s ebben igaza is van. De azt hiszem csalódni fog, ha ebbeli reményét csupán a giro és a check-rendszer meghonosítására alapítja. Igaz, hogy ez nagyon kívánatos volna, de hiába, vannak olyan dolgok, melyeket még egyes emberekkel is nehéz megszoktatni, annál kevésbbé tömegekkel. A mi közönségünk nem tudja megszokni, hogy ne tartsa pénzét fiókjában, a zsebében, hanem legyen a zsebében egy könyvecskéje és abból fizessen, a mint az történik a külföldön, hogy emberek a susztornek sem adnak pénzt, hanem check-et, hogy menjen váltsa azt be magának. De e tekintetben, azt hiszem, tehetne a minister úr ez alkalommal is oly intézkedéseket, melyek a pénz helyettesítéséről gondoskodnak. És erre igen szép példát tud nekünk több állam mutatni, ezek közt első sorban maga Anglia. Méltóztatnak tudni, hogy itt a rendes pénzen az érczen és bankjegyen kivül van három-féle bill, mely rendkivül nagy forgalomban van Angliában, épen úgy, mint a pénz maga. Ott van először a treturybill, továbbá a banknote-bill és a sevennote-bill. Semmi akadályt nem látok tehát arra, hogy ez nálunk meg honosíttassék s ez volna a mód arra, hogy a közönség ehhez hozzászokjék, mert hiába, a mi közönségünk százados multaknál fogva csakis azon pénz iránt viseltetik bizalommal, a melyen rajta van a kormány pecsétje, az államot akarja látni maga előtt, mint kezest. Téves felfogás ugyan, de így van és sok idő kell ahhoz, míg ettől elszokik. Ezen az úton a közönség megszokja azt és ha már egyszer megszokta, akkor azután nagyon könnyü átmenni a check és giro rendszerre is.

Egyébiránt, a mi az arany megtarthatóságát illeti, igen helyesen jegyzi meg, a pénzügyi bizottság jelentése, hogy erre a leghatalmasabb és legbiztosabb eszköz a nemzeti tevékenység. Ha mi igazán folytonosan és erélyesen fejlesztjük iparunkat és kereskedelmünket, ha lassanlassan odaviszszük iparunkat, hogy az a belpiaczot teljesen meghódítsa a maga számára, akkor ezzel egyúttal biztosítjuk azt, hogy az arany nem fog kivándorolni az országból. Angliának nem a nagy külkereskedelme, hanem belkereskedelme adja meg igazán nagy kereskedelmi erejét.

Elfogadom tehát ennek a javaslatnak egyik alapját, hogy az érték arany legyen. Helyesnek találom, mint ezt már az enquêten is jeleztem, sőt magam is bátor voltam épen azt a relatiot jelezni, melyet a kormány most a házban felvetett.

Erre a pontra csak rövid megjegyzést teszek. Olyan relatiot találni merő lehetetlenség, a mely minden egyes embert kielégítsen, mikor országos dolgok elintézéséről van szó, a kérdés mindig az, hogy nagyban és egészben igazságos és

Digitized by Google

méltányos-e az az alap, nagyban és egészben károsít-e tömegeket, osztályokat vagy kedvez-e egyik vagy másik osztálynak: igen vagy nem?

Épen ebből a szempontból ki kell mondanom, hogy meggyőződésem szerint ennél igazságosabb relatiot megállapítani nem lehetett volna *(Helyeslés. Úgy van! jobb felől.)* Mert szerintem, erre a kriterium csak egy: tudnillik, hogy azzal a pénzzel, a mit én most elveszek attól a birtokostól, többet vásárolok, mint azzal a pénzzel, melyet neki adok. Ha én neki teljesen megadtam azt az értéket, a melylyel eddig vásárolhatott, akkor senkinek nincs joga igazságtalanságról panaszkodni. Arra pedig mily mértékben, hogyan tudjuk megbecsülni a pénznek vásárló erejét, arra egy mérték van: a külföldi arany váltók. A külföldi arany váltók értéke állapította meg eddig mindig a mi pénzünk vásárló erejét; ez a mérték pedig hosszú éveken át becsületesen kutatva a 119-et mutatja átlagúl. *(Helyeslés. Úgy van! jobb felől.)* Tehát feltétlenül helyeslem a relationak ily mértékben való megállapítását. Nem habozom kijelenteni, hogy daczára annak a bevezetőleg említett kormánypárti lap megjegyzésének, engem teljesen kielégít az az alap, a melyen a t. minister úr azt a nemzetközi szerződést az érmekre vonatkozólag Ausztriával létrehozta. Sőt megvallom, az újabb időben nem tudok egyetlen egy okmányt egész törvénykönyvünkben, mely a fennálló közjogi helyzetnek, illetőleg Magyarország jogos önállóságának elvileg annyira megfelelne, mint ez az okmány: úgy, hogy ha bárki is összehasonlítja azt azzal a nemzetközi szerződéssel, mely a skandinav uniohoz tartozó államokkal köttetett, azt fogja találni, hogy annak teljesen megfelel; ezt is készséggel elismerem.

Helyeselni kell természetesen azt a negyedik, külön javaslatot, mely az osztrák-magyar bank szabályai 87. §-ának módosítására vonatkozik, mert hiszen a, nélkül a törvény keresztülvihetetlen volna. Helyeslem azt a javaslatot is, mely a conversiora vonatkozik: óhajtom, hogy sikerüljön azt a t. pénzügyminister úrnak a lehető legkedvezőbb körülmények között keresztülvinni. Egyetlenegy óhajtásom volna ezen törvényjavaslatra nézve, melyet itt röviden jelzek: ez vonatkozik azon parlamenti bizottságra, melynek ellenőrzése alá a t. minister úr igen helyesen — más államok példájára — ezen művelet keresztülvitelét helyezni akarja. Ilyen volt Olaszországban és ilyen volt annak idején, ha nem csalódom, Svájczban is, hanem óhajtanám, hogy ezen bizottság hatásköre világosabban, tüzetesebben lenne körülírva, úgy, a mint az olasz törvényben történt; másodszor azt hiszem, különösen a mi pártviszonyaink között kissé szűk számra szorította a t. minister úr ezen bizottságot. Mert azt hiszem, hogy arra csakugyan senki sem gondol, hogy akkor, mikor ilyen fontos művelet ellenőrzéséről van szó, abban a bizottságban az ellenzék kellőképen képviselve ne legyen, ez valóságos parlamenti absurdum lenne; már pedig a mi parlamenti viszonyaink mellett azt nem igen tartom helyesnek, hogy ilyen kis számú tagból álljon a bizottság, mikor tulajdonképen négy tag marad a képviselőház számára, mert hiszen hármat elvisz a főrendiház. Mondom, valami súlyt nem helyezek erre, hanem érinteni akartam a kérdést, hogy alkalma legyen a t. minister úrnak válaszolni és ha méltányosnak találja e kívánságomat kielégíteni.

Kevesebb lekesedéssel ugyan, de mégis hozzájárulok, mert kénytelen vagyok vele, a hatodik javaslathoz, a melyről itt a házban még szó nem volt és a mely még nem is javaslat, hanem csak jelentés alakjában fekszik előttünk. Vonatkozik ez az osztrák veretű és kétforintos ezüst egyesületi tallérokra. Habár a tegnapi napon beszélt szónokok hallgatással mellőzték e tárgyat: én nem tagadom, hogy e javaslatban nagy áldozatot látok, a melyet Magyarország Ausztriának hoz. Áldozatot azért, mert nem lehet tagadni, hogy 46, majdnem 47 milliónyi ezüst lesz az, a mely előbb-utóbb mégis csak vissza fog vándorolni a monarchiába és ez igen tetemesen megzavarhatja az aranyértékre való áttérést. Igaz, hogy a t. minister úr — és e részben érdemét elismerem — keresztülvitte azt, hogy legalább három esztendei békét biztosított magának azon oldalról; de én ezt a három esztendőt kevésnek találom, mert ha én végigtekintem mindama valutarendezéseket, a melyek Európaszerte történtek: nem találok egyet is, a hol három év vagy rövidebb idő alatt vitetett volna keresztül. De feltéve, hogy három esztendő alatt ezen művelet teljesen keresztül lesz víve — bár a magam részéről ezt sokallom — akkor is félek tőle, hogy zavarólag fog hatni azon 47 milliónyi ezüst, mely most csak azzal a harmaddal reducáltatik, melyet az osztrák átvállal és melyet valószínűleg a maga verdéiben át fog veretni új pénzre; de azért még mindig nagy ezüsttömeg marad. Mondom, én ezt határozottan áldozatnak tekintem; de áldozat nélkül nagy czélokat elérni nem lehet: én tehát a jóval elfogadom a rosszat is, ezt az áldozatot is.

Midőn így röviden jeleztem a javaslat előnyeit, melyek úgy engem, mint azt a pártot, melyhez tartozom, rábírták arra, hogy a javaslatot elfogadjuk, nem tagadom, hogy én is látom ama hézagokat, a melyekre Gaal Jenő t. barátom tegnapi szép beszédében rámutatott. Sőt én azon kettőhöz, a melyet ő említett, még egy harmadikat is sorolok. De előbb foglalkozni akarok azzal a kettővel, a mennyiben nem állok egészen az ő álláspontján. Ő kiemelte, hogy a

Digitized by Google

javaslatokban nincs intézkedés az államjegyek bevonásáról és hogy függőben marad az ezüst courrans kérdése. Én a kettő közül nagyobb veszedelmet látok — ha ugyan van veszedelem — az ezüst courransban. Az államjegyekben semmi veszedelmet sem látnék a következő feltételek alatt: hogy a mostani államjegyek feltétlenül bevonassanak és megsemmisíttessenek, hogy nyoma se maradjon sem ennek, sem semmiféle más közös függő államadósságnak. De mihelyt ez megtörténik, a minek keresztülvitelére nekünk 93,600.000 frt kell, cseppet sem haboznám új államjegyeket, természetesen korlátolt mértékben kibocsátani. Mert ne méltóztassék egy dologban csalódni. Az előadó úr tegnapi igen szakavatott beszédében utalt arra, mily nehéz lesz közönségünket, mely annyi éven át megszokta a papirpénzt, hozzászoktatni a nehezebb és kényelmetlenebb érczpénzhez. Tovább megyek és azt mondom, soha sem fogjuk hozzászoktatni. A kereskedelem nem tud lemondani a papirpénzről. Azt tapasztaltam azon országokban, hol igen sokáig éltem s a hol az aranyvaluta régóta meg van gyökerezve, hogy ott igen ritkán lehet látni nagy tömegekben érczpénzt; az csak apróbb költekezésre való. Nagy kiadások papirban történnek és csak a kiegyenlítésnél használnak aranyat és ezüstöt. Sőt azt látjuk, hogy minél inkább gyökerezett meg valahol az aranyvaluta, tehát minél kevésbbé van kitéve a közönség annak, hogy a papirpénz valamikor újra kényszerforgalomba jöhet, annál inkább kedvelik a papirpénzt. Ha tehát sikerül a valutát, mint remélem, nem sok idő múlva meggyökereztetnünk: látni fogjuk, hogy a papirpénz nélkülözhetetlen lesz.

Ha sikerül e három év alatt, vagy mondjuk pár évvel később önálló magyar nemzeti bankot alapíttanunk: igen szívesen hozzájárulnék, hogy a jegyek kibocsátását kizárólag arra a bankra bízzuk, a mely kizárólag az ország rendelkezésére áll; de mindaddig, a míg minekünk olyan bankunk van, mely egyúttal más országnak érdekét is kell, hogy kielégítse: megvallom, nemcsak nem tiltottnak, de kívánatosnak és czélszerűnek tartom, hogy legyen magának az államnak is egy saját jegye, a melylyel némiképen a bank monopoliumát ellensúlyozza. A mi az ezüst courranst illeti, nem tagadom — ez volt az álláspont, melyet az enquête-en is elfoglalni bátor voltam — én nem is irtózom annyira az ezüsttől, mint az most divattá lett. Nem irtózom tőle két okból. Először mert az tagadhatatlan, hogy bármit tegyünk is, még ha teljesen demonetisáljuk is az ezüstöt, becsétől megfosztani még sem fogjuk. Azt nem eszközölhetjük ki, hogy az arany után ne az ezüst maradjon a legnemesebb fém; nemes fém jellegéből egész demonetisálás által sem vetkőztethetjük ki. Hanem beismerem azt, hogy szemben azzal az áramlattal, melyet a monarchia másik államában látunk, szükséges, hogy a magyar törvényhozás a lehető leghatározottabban hangsúlyozza, hogy az ezüstöt a lehetőség határain belül óhajtja kizárni, mert elvileg és magában én az úgynevezett courranst, helyes magyarsággal, ezüst folyó pénzt, veszedelemnek nem találnám, feltéve azt, hogy mennyisége meg van határozva, habár ezen mennyiségen belül korlátlan fizetési eszköznek ismertetik el. Ez volna elvi álláspontom, de ha e tekintetbe engedek, ez tisztán csak azon áramlattal szemben történik, melyet sajnosan tapasztalunk oda át és a mely leplezetten bár, de mégis oda törekszik, hogy habár az arany valuta törvénybe is van iktatva, tényleg gyakorlatilag a bimetallismus vitessék keresztül. Ebben látom a veszedelmet és ezért örömmel vettem tudomásúl a minister úr azon nyilatkozatát, hogy ő azt legfeljebb átmeneti intézkedésnek tekinti és fogja tekinteni. *(Helyeslés.)*

A t. előadó úr tegnapi beszédében fölemlítette Olaszországot. Az bizonyos, hogy ennek történetével ilyen alkalommal kötelessége minden törvényhozónak komolyan foglalkozni. Olaszország valuta rendezésének története sok tekintetben olyan tanúságos, hogy a lehető legnagyobb óvatosságra int minden kormányt és minden államférfiút, ki ily kérdés megoldásába kap. Ezért én első sorban szükségesnek találom, hogy a t. minister úr a milyen erélyesen kezébe vette ezt az ügyet, oly lankadatlan erélylyel folytassa is és ne engedjen semmiképen, egyetlen egy perczig se szűnjön mindaddig, míg tényleg keresztül nem vihette. Nincs nagyobb veszedelem ezen operatiora nézve, mint ha hosszú időn át hurczoltatik meg: a legfőbb tanúság az olasz valuta rendezésből épen ez. Az egyikre rámutatott tegnap az előadó úr is, tudniillik azon hibákra, a melyeket elkövetett a kormány; de volt ennél egy sokkal nagyobb hiba és nem egyszer, hanem négyszer történt. Törvényt hoztak már 1867. május 9-én és kitűzték a kényszerforgalom megszüntetését 1868. deczember 31-re. Nem vihették keresztül. Ezután 1872-ben újból benyujtották a törvényjavaslatot és kitűzték a készpénzfizetés felvetelét 1876-ra. Ujból elhalasztatott. Azután 1878-ban ujból kitűzték 1879. juniusra. Akkor is el lett halasztva, míg végre az 1881-iki áprilisi törvénynek sikerült oly módozatokat megállapítani, a melyek alapján a rákövetkező évben a valuta csakugyan rendeztetett is.

Ez a sok huzavona volt az, a mely megingatta Olaszország hitelét és diszkreditálta értékpapirjait s megingatta különösen a hitelt arra

Digitized by Google

nézve, hogy Olaszország komolyan szándékozik valutáját rendezni. Ezt a hibát nekünk kerülnünk kell. Épen erről óhajtok ez alkalommal a t. ház hozzájárulásával gondoskodni. Azt hiszem, alig van a háznak egy tagja, a ki figyelemmel ne kísérte volna azon tárgyalásokat, melyek a valuta rendezésére vonatkozólag Ausztriában folytak és és épúgy meg vagyok győződve, hogy mindnyájan sajnálattal tapasztaltuk az ottan történteket, egyebek között azt, hogy oly kérdésektől tették függővé magát a valuta rendezését és ennek egyes intézkedéseinek elfogadását, a melyek még annyi logikai nexussal sem bírnak magával a tárgygyal, mintha én példáúl azt mondanám, hogy csak akkor fogadom el a valutát, ha a t. minister úr megígéri, hogy a feketesárga bojtot a csendőrök többé hordani nem fogják. Ennek még több értelme van, mintha a valuta elfogadását egy szlovén iskolához, vagy egy járásbírósági írnok kinevezéséhez köti valaki. Pedig ez tény és tény az is, hogy a mit a magyar pénzügyi bizottság — és ezt becsülettel mondhatom, minden szerénység nélkül, daczára annak, hogy magam is jelen voltam, de hozzáteszem, hogy épen akkor nem vettem részt a vitában — két nap alatt alaposan elvégzett, azt Ausztriában nagy nehezen egy hónap alatt végeztek el. Ebből mi következik t. ház? Az, hogy mi tulajdonképen egy kiszámíthatatlan és ismeretlen factorral állunk szemben és hogy mivel mi a fennálló törvény szerint valutánkat ez idő szerint nem rendezhetjük, ki vagyunk téve akár most a tárgyalások alatt, vagy a további tárgyalások folyamán — mert hiszen még sok kérdés van, a mi megoldásra vár — annak, hogy Ausztriában oly kérdések merűlnek fel, a melyek vagy annyira késleltetik az operatiót, hogy az ez által megrongáltatik, vagy azt plane teljesen lehetetlenné teszik. Ennek, azt hiszem, Magyarországot kitenni nem lehet. Mert tökéletesen igaza van a t. előadó úrnak abban, hogy a valuta rendezésétől igen sok üdvöset várhatunk, de viszont annyi kárt nem lesz képes pótolni, a mi abból származhatnék, ha a valutarendezés most dugába dőlne és ha ez által a világ előtt azt mutatnók meg, hogy oly fába vágtuk fejszénket, a mely nagy dolgot keresztűlvinni képesek nem vagyunk. *(Általános helyeslés.)*

Még egy dologra vagyok bátor a t. ház figyelmét felhívni. Természetes, hogy ezt a műveletet a bank nélkül keresztűlvinni nem lehet. Az a javaslat, mely a bankra vonatkozólag ez idő szerint előttünk fekszik, csak az első lépésre vonatkozik. Kétséget nem szenved tehát, hogy a további tárgyalások folyamán a minister úr továbbra is fontosabb és tüzetesebb kérdésekre nézve tárgyalni fog a bankkal. Itt jegyzem meg, ez az a harmadik hézag, a melyet hozzácsatolok azokhoz, melyeket Gaal Jenő t. képviselőtársam felhozott.

Nagyon kívánatosnak tartottam volna, hogy a pénzügyminister úr ezen javaslat alkalmával egyszersmind élénk terjesztette volna azt is, hogy a jövőben milyennek látja ő a viszonyt — az új valuta alapján — Magyarország és az osztrák-magyar bank között; mert mi ma még azt sem vagyunk képesek megítélni, vajjon helyes-e pl. az érme megállapításánál az, hogy mi tíz koronás aranyat akarunk vezetni, daczára annak, hogy az osztrákok ilyen aranyat nem veretnek. Jól van, hogy ezt teszszük, elvileg nagyon helyeslem és örülök neki. Hadd legyen Magyarországnak olyan érméje, a milyen Ausztriának nincs. Hanem nem ez a kérdés. Itt a czélszerűség van kérdésben. Ezen czélszerűséget azonban én nem tudom megítélni, ha nem ismerem a bankjegyek különböző czímleteit, a melyek ki fognak bocsáttatni az új rendszer keretén belül. Mert egészen más az, ha lennének pl. tiz koronás bankjegyek. Ezek mellett belátom, nem szükséges, hogy legyenek arany tiz koronások is; megfordítva a javaslat nagy hiányának tartom, hogy nem lesznek öt koronás érmeink, *(Közbeszólás a jobboldalon: Lesznek papirban!)* a mint van minden országban, a hol a francot megközelítő pénzek vannak, öt francos vagy öt lirás: t. i. az egység ötszörös ismétlése s ha nincsenek ilyenek, nem kellene-e ezekről gondoskodni? Már ebből a szempontból is nagyon kívánatos lett volna, ezen javaslatot is magunk előtt látni. Nincs itt; hihetőleg nem azért, mert a minister úr nem akarja, hanem mert a körülmények nem engedik. Épen ezért szükségesnek tartom, hogy eleve figyelmeztettessék a kormány arra, hogy ezen tárgyalások folyamán a valuta kedvéért ne kövesse el azt a hibát, hogy netán oly intézkedéseket tegyen, melyek megköthetnék a nemzet kezét a szerződés lejártának idejéig; hogy akkor úgy intézkedjék, mint a magyar közjog Magyarország önnállósága megköveteli. Tegyen annyit, a mennyi mulhatatlanúl szükséges, de óvakodjék attól, hogy előre is megkösse a nemzet kezét. Jól tudom, hogy ily lépést a minister úr a törvényhozás tudta és híre nélkül úgy sem fog tenni, de tudjuk, ha már a kormány ily javaslatra nézve engagirozta magát társúlattal szemben, úgy, hogy az már a törvényhozás elé kerül, akkor már sokkal nehezebb feladattal állunk szemben. Épen azért, azt hiszem, sokkal jobb mindjárt a tárgyalások folyamán ügyelni arra, hogy kötelezettséget ne vállaljunk, a melyet később csak nagy nehezen tudnánk megváltoztatni. *(Helyeslés a szélső baloldalon.)*

Ezek után óhajtásaim, a melyeket a javas-

Digitized by Google

lat elfogadásával egyidejűleg határozati javaslat alakjában a ház elé terjeszteni bátor vagyok, a melyet úgy a magam, mint elvbarátaim nevében a kormánynak és a t. háznak szivességébe ajánlok, a következők *(Halljuk! Halljuk! Olvassa)*: »Mondja ki a képviselőház, hogy midőn az értékrendezésre vonatkozó javaslatokat elfogadja, egyszersmind utasítja a kormányt:

1. Hogy azon esetre, ha akár most, akár a tárgyalások további folyamán a birodalmi tanácsban képviselt országok és tartományok részéről oly nehézségek támasztatnának, melyek e rendezés keresztülvitelét tetemesen késleltetnék vagy épen megakadályoznák: tegye meg azonnal a kellő lépéseket az iránt, hogy addig is, míg a fennálló vám- és kereskedelmi szerződés felbontható lesz, Magyarország a maga pénzrendszerét önállólag rendezhesse. *(Helyeslés a bal- és szélső baloldalon.)*

2. Hogy az osztrák-magyar bankkal ez alkalomból létrehozandó megállapodásoknál óvakodjék minden oly intézkedéstől, mely esetleg akadályúl szolgálhatna arra, hogy a fennálló szerződés lejártakor bankügyünket önállóan és tisztán nemzeti alapon rendezhessük. *(Élénk helyeslés a szélső baloldalon.)*

3. Hogy igyekezzék minden tőle telhető módon, hogy a papirpénz kényszerfolyama minél előbb megszüntetethető és a készfizetés felvehető legyen.

Benyujta: Helfy Ignácz, Irányi Dániel, Illyés Bálint, Beniczky Miksa, Justh Gyula, dr. Várady Károly, Szinay Gyula, Szemere Huba, Fornszek Sándor, Csanády Sándor.«

Ajánlom határozati javaslatomat a t. háznak elfogadásra. *(Élénk helyeslés a szélsőbalon.)*

Elnök: Azt hiszem, t. ház, hogy a határozati javaslatot felolvasni nem szükséges, miután a benyujtó képviselő úr maga olvasta fel. *(Helyeslés.)*

Molnár Antal jegyző: Neumann Ármin!

Neumann Ármin: T. ház! Mielőtt a tárgyalás alatt levő törvényjavaslatok discussiójába belépnék, első szavam az elismerés szava azon czélirányos, odaadó actio iránt, melyet a pénzügyminister úr a valuta-rendezés nagy problemája körül eddigelé is kifejtett. *(Általános élénk éljenzés.)* Csak ennek köszönhetjük első sorban azt, hogy ma már mindenki át van hatva valutánk folytonos ingadozásának káros kihatásától; csak ez tette lehetővé azt, hogy azon kérdés, mely eleinte a különböző érdekkörök szempontjából vétetett elbirálás alá, ma már az ellentétes nézetek ködfátyolából kibontakozott és oly concret javaslatok alakjában áll előttünk, melyek habár az egész problemát meg nem oldják, mégis oly nagy és fontos keretet képeznek, melyből a megoldásnak a körvonalai világosan megláthatók.

Midőn a pénzügyminister úr Tisza Kálmán volt, ministerelnök úr nyomdokain haladva, a nemzet áldozatkészségének nem csekély mérvű igénybevételével az államháztartást rendezte és biztosítékokat keresett az iránt, hogy a deficit vissza ne kerüljön: érezte és tudta, hogy ezzel feladatának csak egyik részét oldotta meg; ha itt megáll, könnyen azon vádnak teszi ki magát, mely méltán megilletné azon orvost, a ki sikerült műtétével megelégedve, patiense megfogyott erejének kipótlásáról nem gondoskodik.

A pénzügyminister úr nem akart csupán az adózó polgárok zsebeibe belenyúlni, hanem azon kölcsönhatásból kiindúlva, mely a magán és a közgadaság között létezik, iparkodott és iparkodik a nemzet forgalmi életének újabb lüktető erőt adni és annak egészségesebb vérkeringését előidézni. A ki látta, mily közönynyel találkozott eleinte a pénzügyminister úr actioja széles körökben, hogy mennyire nem volt a közvélemény eleinte hajlandó manifestálásával ezen actionak nagyobb súlyt és hatályosabb lökést adni; a ki tudja, mennyi aggályt kellett szétoszlatnia, mennyi tévnézettel megküzdenie, míg azon művelethez az első actuális lépést megtehette, mely hivatva van az osztrák-magyar monarchia pénzügyi történetének általunk bár meg nem teremtett, de azért általunk teljes mérvben átszenvedett szomorú korszakát lezárni: az bizonyára csak helyeselni fogja, midőn én itt az ország színe előtt a pénzügyminister urat és vele együtt az egész kormányt ezen nagyszabású pénzügyi politikájáért őszinte szívből üdvözölni szerencsés vagyok. Teszem ezt annyival is inkább, mert az előttünk fekvő javaslatok a magyar állameszmét, hazánk gazdasági önállóságát és függetlenségét is praegnánsan kifejezésre juttatják.

Megvallom, t. ház, zavarban vagyok, midőn a szőnyegen levő tárgyra áttérek, mert érzem, hogy felszólalásomnak szükségkép rövidre szabott keretében az itt fenforgó fontos kérdéseknek még csak körvonalait sem ölelhettem fel és ha még e mellett is a ház elé terjesztett igen instructiv anyaggyüjteménynyel és a felhalmozott nagy irodalommal szemben csak járt utakon fogok haladni és a t. ház előtt már ismert tényeket fogok registralni és az érveket felhozni, szolgáljon mentségemül az, hogy bizonyos igazságoknak minél többszöri hangoztatása sehol sincsen annyira indokolva, mint épen a valuta-rendezés terén, mert sehol sem találkozunk annyi meggyökeresedett és csak nehezen kiirtható tévnézetekkel, mint épen itt.

Ezen jelenségnek vannak általános és van-

Digitized by Google

nak a mi specialis viszonyainkkal összefüggő okai: tudjuk, hogy pl. a pénz és a tőke természete és forgalmi functioja iránt szétágaznak a nézetek; azon okok, melyek az árúk árának az emelkedését és hanylatását befolyásolják; azon hatás, melyet a forgalomban levő pénzmennyiség az árak képzésére gyakorol, még gyakran félreismertetik; azon kérdés, vajjon az ezüst és arany között folyton növekedő értékarány tisztán az ezüst elértéktelenítésére, vagy az arany megdrágúlására is vezethető vissza, még mindig contravers; megzavarja azt azon jelenség is, hogy ez ezüstben kifejezett értéke az aranynak 1871-től mai napig $15^{68}/_{100}$ fontról körülbelül 24 fontra, vagyis 54 százalékra emelkedett; ellenben az aranyban kifejezett értéke egy uncia standárd ezüstnek ugyanezen időben $60^{5}/_{10}$ pencről 40 penc-re esett, tehát csak $^{1}/_{3}$-ával hanyatlott. Látjuk továbbá, hogy a monometallisták és bimetallisták még mindig fegyverszünet nélkül folytatják a legnagyobb elkeseredéssel a harczot az egész vonalon; azon számos éremconferentiák és congressusok, melyek harmincz év óta időközönkint tartattak, sem birták e nézeteket tisztázni.

Ehhez járúl, hogy mint a különböző valutarendezések története eléggé bizonyítja azok egyike sem volt ment oly súlyos hibáktól, melyeknek következményeit egynémely állam még ma is megsínli. Hiszen Angolországtól kezdve, mely — mint az más oldalról is megemlíttetett — csak azon szerencsés véletlennek köszöni aranyértékét, hogy Newton véleménye alapján a Guineet helytelen relatioban verette ki az ezüsthöz, egészen az amerikai Windolbil-ig, a tévedések hosszú lánczolatára akadunk.

A mi pedig a mi specialis viszonyainkat illeti, úgy kétségtelen, hogy azon sajátságos kórtünetek, melyeket valutánknál észlelünk, egy helyes diagnosis megállapítását és ennek folytán a helyes orvoslás módszerének alkalmazását is fölötte megnehezítik.

Hiszen már valutánk jellegének a megállapítása is tudvalevőleg nehézségekbe ütközik; törvényileg tiszta ezüst érték ugyan, de az állami pénzverdéknek magánosok előtti elzárása folytán érczalapjából ki lett szakítva és azóta értékpénzünk a kereslet és kínálat hullámzásaitól hányva-vetve üstökösként folytatja szabálytalan pályafutását. Oly érez, melyből 30—35 millió forintot kitevő courranspénz van a tényleges forgalomban, csak nem képezheti egy nagy állam országos értékének az alapját, nem képezhetné azt még akkor sem, ha ezen érez nem is volna évek óta rendkivüli értékhanyatlásnak alávetve. De papirvalutával sem birunk, mert még akkor is, ha ezen jelzéssel valamely fogalmat össze is lehetne kötni, elhomályosítaná azt azon körülmény, hogy papirpénzünk kényszerárfolyammal bir, hogy egy lebegő adósságot képez, melynek beváltási időpontját mai napig sem ismerjük.

És nem anomalia-e az, hogy ezen érczfundamentummal nem bíró és sajátképen hitelen alapuló érték mindinkább értékemelkedési tendentiával bir? Mert habár ezen értékemelkedést illetőleg nem a váltó-árfolyam adja is meg a biztos fokmérőt azon egyszerü okból, mert isolált valutánknál fogva nálunk a pénz be- és kiszivárgásának regulázó befolyása hiányzik; mert mi nem birunk azon számítási alappal, melylyel szabályozott valutával biró országok az úgynevezett fixpontban pari cursus, vagyis az értékpénz érczfinomsági tartalmában birnak: mégis az értékemelkedés észlelhető és okszerü alapját abban találja, hogy miután pénzverdéinket 1878 óta magánosok előtt elzártuk és azóta csakis a belföldön termelt ezüst kiverésére szorítkozunk, miután végre azon surrogatumokkal sem igen birunk, melyek másutt a készpénz helyét pótolják, nagyon természetes, hogy pénzünk expansivitás hiányában belső értékében növekedik és rendes körülmények között még nagyobb mérvben növekedni fog. Legjobban illustrálja ezt azon tény, hogy míg Franczia-országban az összes pénzforgalmi eszközökből a lakosság minden fejére 99 frt 60 kr., Hollandiában 68 frt 10 kr.. Északamerikában 62 frt 70 kr., Angolországban 48 frt 70 kr., Németországban 44 frt 70 kr. esik; addig Ausztria-Magyarországban minden fejre csak 22 frt 65 kr. esik. Már pedig nem ismerek nagyobb veszélyt, mint azt, a mely ezen értéknövekedésből magán és közgazdaságunkra hárulhat, mert míg egyfelől adósságainkat, adónkat és egyéb állandó jelleggel biró szolgáltatasainkat értékében növekedett és folyton növekedő pénzünkkel fizetnők, addig épen ezen okból terményeink árhanyatlásnak indulnának; arra pedig, hogy forgalmunkat ezüst kiverésekkel telítsük, gondolni azért nem lehet, mert ez még veszedelmesebb szélsőség volna, mert ekkor értékmérvünk az indiai rupia sorsára jutna, azaz az ezüst értékének hanyatlásával folytonosan lépést tartana; ezen értékhanyatlás pedig Amerika minden erőlködése daczára korántsem érte el véghatárát. Ugyanis Austen tanárnak az 1887-iki angol érme enquêten tett számításai szerint egy uncia ezüstnek előállítási költségei átlag alig rúgnak 20 pencre; a miből következik, hogy az ezüst a mai rendkivüli alacsony árakkal szemben is még 50% os árhanyatlást elbir. Csak így magyarázható, hogy daczára annak, hogy 1890. és 1891-ben a világ ezüst vételei nagyobbak voltak, mint ezen évek összes ezüst terme-

Digitized by Google

lései, mert az évi termelés csak körülbelül 4 millió 10 ezer kilót tesz, holott 1890-ben több, mint 5 millió, 1891-ben 4 millió 700.000 kiló ezüst lett vásárolva, még sem volt képes Amerika nemcsak az általa intendált úgynevezett parihatárt: 129 centet, vagyis 59 pencé-t elérni, hanem kénytelen volt a már egyszer elért ár-niveaut, t. i. 54½ pencet állandóan vagy csak huzamosabb ideig fentartani.

T. ház! Nem akarom a valutánknál előforduló anomaliákat tovább folytatni: azt hiszem, már az előadottakból is kitűnik, mennyire szükséges pénzünk értékemelkedésének a relatio megállapítása által határt szabni; de kitűnik az is, hogy az ezüst nem alkalmas többé értékmérői szerep betöltésére és hogy egészséges pénzügyi viszonyok nálunk csak akkor fognak beállani, ha ingadozásoktól ment értékmérőnk lesz és a nemzetközi érczforgalom automaticus úton fogja a forgalmi eszközök mennyisége és azoknak szükséglete között az egyensúlyt fentartani. De kitűnik, t. ház, az is, hogy már nagyon is elérkezett az idő arra nézve, hogy forgalmi életünkből az aleatoricus jelleget kiküszöböljük és hogy isolált pénzügyi helyzetünkből kibontakozva, mielőbb a világgazdaság nagy közösségébe belépjünk; kétségtelen, hogy ezen közösség nagy előnyei mellett már a nobless oblige-nél fogva is, kötelességeket fog reánk róni; mert hiszen tagadhatlan, hogy minél nagyobb gazdasági kör van egy és ugyanazon érczpénz, különösen oly mozgékony érczpénz által egybekötve: annál nagyobb függőség is létezik sok irányban az ezen körben foglalt gazdasági terek között; annál nagyobb reflex hatással birnak az egyik területen előforduló események a másik területre.

És azért itt nem az a kérdés első sorban: vajjon képesek lesztünk-e a valutánk rendezésére szükséges aranyat beszerezni, mert nem ismerek a pénzügyi történetben példát arra, hogy egyetlenegy államnak is nem sikerült volna aranyszükségletét kielégíteni, ha Olaszországnak rövid két év alatt sikerült 444 millió lirára, Oroszországnak aránylag rövid idő alatt több, mint 700 millió frankra, de még Romániának is a szükségelt aranyára szert tenni; sőt ha tekintetbe veszszük, hogy Argentiniába is — a krisis kitörése előtt — nagy mennyiségű arany lett elhajózva, akkor kétségtelennek tartom, hogy nekünk is sikerülni fog a szükséges aranyunkat, mely különben sem fog többet tenni, mint 5%-át a 13 milliárd frankra tehető összaranykészletnek megszerezni.

Hiszen arra nálunk senki sem gondol, hogy az aranyért a nagy európai bankokhoz folyamodjunk, mint bár ezek most nagyobb aranykészlettel birnak, mint birtak valaha, mégis kétséget nem szenved, hogy minden támadás, minden »drain« a bankok érczkészlete ellen nagy reactiót, sőt retorsiot fogna előidézni. Mindezt nem fogjuk tenni, hanem az ezen törvényjavaslatok által teremtett átmeneti időszakban lassan és óvatosan fogunk, úgy, mint eddig, aranyváltókat és déviseket beszerezni és azokat lassan, lehetőleg az aranypiacz kímélésével folyósítani. Így tette ezt Olaszország, a mely száz meg száz küldemény útján jutott aranyához és melynek aranyszügségletéhez Ausztria-Magyarország és Oroszország nagyobb összegekkel járultak, mint Angolország; az előbbiek ugyanis 63 millió 777 ezer, az utóbbi pedig csak 59 millió 207 frankkal járult az olasz szükséglethez: egy szóval, ha lesz pénzünk, lesz aranyunk is; mert az arany sajátképen árú és azon tendentiával bir, oda tódul, hol azt jobban fizetik, illetve hol nagyobb alkalmazást, nagyobb értékelést talál. Suess tanár ismert hypothesise sem birhat nyomatékkal, mert positiv alapon álló, actualis téren mozgó pénzügyi politikánk ezen hypothesisre annál kevesebb súlyt fektethet, minthogy az utolsó években az aranytermelés ismét nagyobb arányokat öltött; ha egyfelől igaz is, hogy 1883-ban az évi aranytermelés, mely 1856—60-ig évenkint átlag 201.750 kiló volt, 149.000 kilóra leapadt; másfelől tény az, hogy 1890-ben a termelés 176.300 kilo, sőt Leech szerint 182.020 kiló volt; 1891-ben pedig még Suess állítása szerint is a termelés 177.000 kiló volt, de azóta is a Cap és egyéb aranytermelő vidékekről érkező tudósítások is kedvező termelési eredményeket tüntetnek fel. Dél-Afrikában pl. az aranytermelés, mely 1885-ben még csak 2.000 kiló volt, 1891-ben 23.000 kilóra emelkedett; de saját aranytermelésünk is folytonosan örvendetes lendületet vesz, a mennyiben az 1889. év előtti termelés átlag csak 1.700 kilogramm volt, 1889-ben azonban 2.215·2 és 1890-ben 2.131·3 kilogramm volt.

És azért ismételve mondom, t. ház, hogy az aranynak beszerzése alárendelt kérdés, de a mi óvatosságot igényel és a mi különös figyelmet érdemel, az az, hogy a monarchia mindkét állama 42 millió lakosával, jövőbeli monetarius érczszükségleteivel az arany valutával biró országok családi körébe be fog lépni, hogy ennek folytán ezen országok gazdasági jóléte és balsorsa a mi gazdasági életünket ezentúl inkább fogja rezgésbe hozni, mint az eddig történt.

Mi következik, t. ház, mindebből? Bizonyára nem az, hogy elzárkózottságunkban megmaradjunk, hogy a síri nyugalmat előbbre tegyük a pezsgő életnél, csak azért, mert ennek hullámzásai olykor veszélyt is rejtenek magukban, hanem ebből csak az következik, hogy oly

Digitized by Google

valuta-politikát kell inaugurálnunk, mely lehetővé tegye azt, hogy az aranyérték előnyeit minél nagyobb mérvben élvezhessük, annak hátrányai által pedig minél kisebb mérvben érintessünk. Hogy mily kézzelfoghatók ezek az előnyök, azt talán bővebben fejtegetnem felesleges s azért csak általánosságban felemlítem, hogy a tőkegazdag országokkal való közösség helyes valuta politika mellett kamatlábunk olcsóságát, külföldi tőkék beözönlését, a javak könnyebb és előnyösebb kicserélését és a termelés megélénkítését fogja lehetővé tenni.

Hogy ezt elérhessük, első sorban az aranyvalutára való áttérést kell foganatosítanunk, hogy valutánk tényleg aranyvaluta legyen; ez alatt korántsem értem azt, hogy tiszta aranyvalutát honosítsunk meg, mert ilyen sajátképen sehol sem létezik; nem létezik Angolországban és még kevésbbé máshol. Angolországban is a forgalomban levő összes pénznek csak 75% a áll aranyból, a többi hitelpénz; az arany sokkal drágább, semhogy öt forinton alúli fizetések közvetítésére szolgálhatna; de a mit ift követelni lehet és követelni kell: az az, hogy az aranyérték nem csupán névleg, hanem tényleg is az legyen és hogy első sorban kifelé, mint olyan minden körülmények között functionálhasson. Az aranyérték behozatalának már első idejében arról kell gondoskodnunk, hogy e tekintben minden kétely el legyen oszlatva, hogy minden bizalmatlanságnak eleje legyen véve. Ugyanazért részemről nem helyeselhetném, sőt egyenesen károsnak tartanám, ha az aranyvaluta tényleges behozása idejében is nagyobb mennyiségű ezüst courranspénz birtokában maradnánk. Veszélyes volna egyfelől azért, mert ezen courranspénz teljes fizetési erővel lévén felruházva, vagy könnyen behatolhat a nagy kereskedelmi forgalomba és a valutánk iránti bizalmat könnyen megrendíthetné, vagy pedig — és ez legvalószínűbb — a bankhoz tódulna, onnét az aranyat kiszorítaná s ez által a bank beváltási képességét veszélyeztetné. A mi különösen az ezüstforintokat illeti, nem lehet felednünk azt sem, hogy azoknak értékelése akként állapíttatott meg, mintha egy uncia ezüst 51¾ pencere menő árral birna. Ha tehát az ezüst ára, a mi Amerika erőlködése folytán nem lehetetlen, magasabb volna 51¾ pencenél, a mint tényleg két évvel ezelőtt 54 pencen felül volt, ezüst currans-pénzünk kivándorolna, minek folytán a bennünket érő veszteségeken felül arany- és váltópénzünk között egy tátongó ür maradna a forgalom nagy hátrányára. Tudom, hogy egy tőkében kevéssé gazdag ország, mint a miénk, nem rendezkedhetik be oly nagy lábon, mint ezt Angolország vagy Németország tette; de midőn Angolországban az összes pénzforgalomnak 75%-a, Németországban 64·2%-a, de még a bimetalisticus Franciaországban is 48·6%-a arany, akkor annak nálunk — ha valutánk arany jellegét fentartani akarja — legalább 50%-ban kell aranyból állania. Vagyis ha pénzbeli összforgalmunkat az átlag 51 millióra menő osztrák sóbánya-jegyekkel és 175 millió fedezetlen bankjegyekkel együtt 880 millióra teszszük, szükségünk volna legalább 440 millió forintot tevő aranyra. De még ezzel aranyszükségletünk nincs kimerítve, ezenfelül gondoskodnunk kell arról, hogy kivülről arany önműködőleg, minél nagyobb mérvben beszivároghasson és e tekintetben az osztrák-magyar banknak nagy feladat fog osztályrészül jutni, még pedig kettős irányban: egyfelől csatornát kell képeznie, a melyen az arany könnyen bejöhessen; másfelől rekesznek is kell lennie, annak egészségtelen kiszivárgásának megakadályozására. Az első irányban nagy jelentőséggel bir az alapszabályok 87-ik czikkének kiegészitésére vonatkozó javaslat azon intézkedése, hogy köteles aranypénzrudakat a koronaértékbeli törvényes pénzlábnak megfelelően csekély veretési díj levonása mellett beváltani. Németországban is, daczára annak, hogy már 1873-ban tért át az aranyvalutára, csak 1876-ban, vagyis akkor lehetett szó sajátképeni aranyvalutáról, midőn a banktörvény 14. §-a a Peclact után indulva, megállapította, hogy a birodalmi bank köteles pénzrudakat 1392 márkával minden font finom aranyért jegyeivel becserélni. Sőt a birodalmi bank ezen intézkedés fontosságától áthatva, az árt 1393½ márkára emelte föl, a mi azt eredményezte, hogy minden évben átlag több, mint 100 millió márkára menő vásárlásokat tehetett, de szükségesnek tartanám ezen kötelezettséget külföldi aranyérmekre is kiterjeszteni, a mi lehetővé tenné kisebb ingadozásoknál a külföldi fizetésekre szükségelt arany beolvasztását kikerülni. De a bank kamatlába, mely nálunk a magán kamatlábot is befolyásolja, szintén vonzó erővel fog birni a külföldi arany beszivárgására, ha a jelenleginél olcsóbb lesz ugyan, de viszonyítva a külföldi aranyvalutás országok kamatlábához, bizonyos mérsékelt emelkedést fog feltüntetni. Nagy súlyt kell végre a bankoknak a giroforgalomra fektetni, mert ez fogja valósággal a bankot az ország aranymedenczéjévé tenni. A papirpénz kényelmessége akadályozta eddig a giroforgalom nagyobb mérvü fejlődését, de mihelyt a közönség kénytelen lesz érczpénzt használni és már az elhelyezés physikai momentuma is ellene lesz annak, hogy nagyobb készletek összehalmozódjanak: akkor az arany szükségkép fog a bankhoz betódulni és ezért képezi a giroconto az aranyvalutás országokban minden készpénzzel fizető banknak legerősebb oszlopát. Németországban a giroforgalom a birodalmi

Digitized by Google

bank működésének első kilencz havában több, mint 16 milliard márkára rugott; az átlagos girokövetelések átlaga pedig több, mint 229 millió márkát tett és miután ezen girotartozások fedezésére szükségelt pénzkészletet bankjegyeinek fedezésébe beszámíthatja, képes a contingentált 250, illetve a megszünt jegykibocsátási bankok accrescentiaja folytán kerek számban 286 millió 600 ezer márkára emelkedett adómentes jegy mennyiségét körülbelül a girokövetelések felével, vagyis 114⅓ millió márkával szaporítani.

Époly nagy feladat vár a bankra az arany egészségtelen kiszivárgásának meggátlását illetőleg. Itt a váltó-árfolyam lesz útirányának legbiztosabb delejtűje. Éber figyelemmel kell itt annak minden mozzanatát kísérnie. Ha az idegen váltók árfolyama nálunk, vagy a mi váltóink árfolyama külföldön azon paritástól eltér, mely aranyérméink finomsági tartalma és a külföldi aranyérmék finomsági tartalma között létezik és ezen eltérés akár lefelé, akár felfelé nagyobb, mint a mennyit az érmek veretési díja, a fuvarköltség és a provisio kitesz: akkor kétségtelen, hogy valutánk ingadozik; ha ilyen esetben a külföldi váltók árfolyama nálunk annyira emelkedik, hogy előnyösebbnek mutatkozik váltók vétele helyett aranyat külföldre küldeni, akkor a külföldi tartozások kielégítése czéljából arany ki fog menni; ha ezen helyzet ideiglenes jellegű és nem egészségtelen gazdasági viszonyoknak a kifolyása és ha elég aranyunk van: akkor nincs okunk az arany kiszivárgását meggátolni; ha azonban az aranynak a kitódulása tartós jelleget ölt magára, akkor első sorban a banknak lesz a feladata az aranykészletek ellen intézett támadással szemben erélyesen védekezni és ez által elérni vagy azt, hogy a külföldi fizetések egyéb javakkal eszközöltessenek, vagy azt, hogy a túlspeculatio helyesebb mederbe tereltessék. De sem az olasz nemzeti banknak ezen esetben elkövetett chikaneriait, sem a franczia bank díjpolitikáját követendőnek nem tartom. Az egyik megrendítené a bank és ezzel egész valutánk iránt a bizalmat; a másik pedig, mely nem más, mint az aranyra fizetendő felpénz, csak bimetallisticus valutánál lehetséges. Ily esetben tehát csak az angol bank disconto politikájához lehetne folyamodni és esetleg átmenetileg igen rövid lejáratú váltók elfogadására lehetne szorítkozni.

Eddigelé, t. ház, főleg kereskedelmi mérlegünk activitásából reducáltuk fizetési mérlegünk activitását. Én sem vonom kétségbe, hogy fizetési mérlegünk tényleg activ, mert hiszen ha nem volna az, akkor pénzünk sem bírna állandóan értékemelkedési tendentiával. De kétségbe kell vonnom a kereskedelmi mérlegből vont consequentiákat, mert épen a leggazdagabb országok példája szólt annak ellen. Habár Angolországnak átlag évenkint 100 millió font sterlinggel, Franciaországnak körülbelül 1000 millió frankkal nagyobb az árúbevitele, mint a kivitele, mégis mindkét országnak fizetési mérlege activ azért, mert a behozatali többletet képesek külföldön levő tőke- és kamat-követeléseikkel fedezni. Sőt ezen országok példája bizonyítja, hogy a bevitel csökkenése sok esetben az egész kereskedelmi forgalom depressiojának a kifolyása. Igy tapasztaltuk, hogy midőn Franciaországban 1884-ben az előző évekhez képest kisebb volt a bevitele, ugyanakkor egész külforgalma is alább szállt; ugyanis míg az 1880—1883-ig 10 és 11 milliárd között mozgott, 1884-ben csak 8 és 9 milliárd között variált.

Ezen országok épen gazdaságaiknál fogva nagyobb fogyasztási képességgel is bírnak; hogy ez pedig mit jelent, mindjárt ki fog tűnni, ha tekintetbe veszszük, hogy a monarchia 42 millió lakosának átlag fejenkint és naponkint 10 krajczárral növekedő fogyasztási képessége évenkint több, mint 1500 millió forintra menő fogyasztási többlettel járna. És én üdvözölném azon napot, a melyen a váltóárfolyamban, a nélkül, hogy kereskedelmi mérlegünk activ volna, látnám, hogy fizetési mérlegünk az, mert ez jelezné, hogy fogyasztási képességünk emelkedett, hogy külföldi adósságainkat a kereskedelmi mérlegben nem szereplő értékekkel fizetjük, egy szóval hogy gazdagodunk.

T. ház! Messze túlmennék azon határokon, melyeket felszólalásommal magam elé tűztem, ha arra is kiterjeszkedném, vajjon mennyiben kellene a bankszervezetet azon czélból módosítani, hogy az aranyvaluta által teremtett feladatának megfelelhessen. Vajjon nem volna-e szükséges az adómentes fedezetlen jegyek contingensét felemelni, vagy legalább az adószázalékot leszállítani? Vajjon nem kellene az állam felügyeleti és beavatkozási jogát kitágítani és a nyereségbeni részesülését felemelni? És vajjon nem volna-e jobb a bank megizmosodása czéljából odahatni, hogy a monarchia másik állama a bankadósság egy jelentékeny részét törleszsze? Minderre nem terjeszkedem ki és időszerűtlennek tartom már most annak fejtegetésébe bocsátkozni, vajjon czélszerű lesz-e a bankprivilegium lejártakor egy önálló magyar jegybankot felállítani? Tekintve pedig, hogy ennek megbírálására nézve okvetlenül szükséges megbízhatóbb adatokkal az iránt birnunk, hogy milyen a Magyarország és Ausztria közötti gazdasági forgalom, mint eddigelé bírtunk: bátorkodom a t. kormány figyelmét felhívni, hogy a rendelkezésére álló öt évet erre felhasználja.

Ezúttal csak jelezni akartam, mily nagy erő megfeszítésére lesz a banknak szüksége arra

Digitized by Google

nézve, hogy a beálló új viszonyok között feladatának megfelelhessen. Magától értetik, hogy e mellett államháztartásunk rendezettségének és hitelképességünknek fentartása által azon bizalomra érdemessé kell lennünk, mely nélkül az aranyérték áldásaiban részesülni nem lehet. Hiteltörvényeinknek fejlesztése és kiegészítése, különösen pedig készpénzpótló intézmények meghonosítása által szintén nagyban fogjuk elősegíteni az aranyérték helyes functionálását. Élőpéldát szolgáltat e tekintetben Angolország, mely épen ezen surrogatumok segélyével aránylag csekély készpénz forgalom mellett oly óriási kereskedelmi forgalommal bír.

Ha, t. ház, abból indulunk ki, hogy pénzforgalmunknak legalább fele arany legyen és az ezüst courrans pénznek vagy egyáltalán nem adunk helyt valutánkban, vagy azt egy minimumra reducáljuk, akkor az 50% arany és a 175 millióra menő, vagyis összforgalmunknak 20%-át tevő fedezetlen bankjegyek után fenmaradó hézagot túlnyomó részben hitel érczpénzzel, ezüst, nickel és bronz váltópénzzel kellene betöltenünk. A mi az ezüst váltópénzt illeti, hívatva volna a most forgalomban levő és 80 millió forintot tevő és 30 milliót tevő ezüst forintosokat, valamint a 38 millió forintra rugó ezüst váltópénzt, összesen tehát 148 millió forintot pótolni. Ehhez járulna a javaslat szerint 43 millió egyéb érczváltópénz, összesen tehát 191 millióra menő váltópénzünk volna; a mi az összes pénzforgalom 22%-át tenné. Ezen esetben a lakosságra esnék fejenkint 4½ frt érczváltópénz, a mi viszonyítva egyéb államok váltópénzéhez, nagynak épen nem mondható. Németországnak váltópénze csak 13²/₁₀% ugyan, de e mellett van 11%-ra menő courrans-pénze. Angolországnak csekély ugyan a váltópénze, de van 75%-ra rugó aranypénze.

Pénzforgalmunknak a képe tehát az aranyvaluta tényleges functionálása idejében a következő volna: 50% arany, 20% papir és 22% érczhitelpénz; a még hiányzó 8% — 70 millió frt — vagy ezüst courrans-pénzből állhatna, de ezen esetben azonnal a banknál volna elhelyezendő, vagy pedig kényszer-árfolyammal nem bíró és kötelezőleg csak az állampénztáraknál elfogadandó államjegyekből. Ezüst pénzünk így idővel egészen váltópénzzé alakulna át.

Ezek után még csak két kérdés iránt leszek bátor a t. ház szíves figyelmét rövid időre igénybe venni: tudniillik a relatio és az aranyvaluta érme egységének kérdésére nézve.

A relatio kérdése tudvalevőleg abban culminál, hogy az aranynak mekkora sulya képezze a valutarendezésnél az osztrák értékű forintnak az aequivalensét?

A felelet látszólag igen egyszerű; azt mondják: a relationak mindenekelőtt igazságosnak kell lenni; igazságos pedig csak akkor lesz, ha a fennálló tényleges gazdasági viszonyokban, sem az egyik, sem a másik irányban eltolódást nem fog előidézni; de ezzel, t. ház, sajátképen felelet helyett csak egy újabb kérdéssel állunk szemben, mert hiszen épen az a petitio principii, hogy melyik relatio fog az érintett szempontból igazságos lenni, vagy legalább az összes érdekeltek által annak tekintetni?

És ha már most a nézetek azon ellenharczába betekintünk, mely itt nyilvánúl, csakhamar azt tapasztaljuk, hogy az úgynevezett igazságos relatio sajátképen egy üres phrasisnál nem egyéb, vagy ha úgy tetszik, egy eszmény, melyet elérni nem lehet. Mert itt nemcsak az egyes érdekkörök ellentétes követelményeivel állunk szemben, hanem más és más kiindulási szempontokkal is.

A gazdasági szempont az osztrák értékű forint jelenlegi vásárlási erejéből indúl ki; a jogi szempont pedig a pénzben csak fizetési eszközt lát; de úgy az egyik, mint a másik szempont leküzdhetlen akadályokra talál akkor, ha az érvelésekből nemcsak a consequentiát, hanem azokat a relatio megállapításánál gyakorlatilag érvényesíteni is akarja.

A forintnak valamely időpontbani vásárlási erejét sokkal nehezebben lehet megállapítani, a mint azt az első látszatra hinnők; az arany napi árfolyama, melyhez ily esetben folyamodni szoktunk, még akkor is, ha a tényleges viszonyoknak valóban hű kifejezője, legfeljebb a külkereskedelemre, különösen a börsén jegyzett árúk tekintetében jelzi a forint vásárlási erejét bizonyos időpontban. Itt a forint vásárlási ereje szembeötlő; de a belforgalom legtöbb ügyeleteire nézve megbízható felvilágosítást azért nem adhat, mert a belföldi árak csak lassan alkalmazkodnak a változott pénzértékhez. Innét van az, hogy a gazdasági szempontok a szerint, a mint a mozgékonyabb külkereskedelemből vagy a conservativebb belföldi negotiatiokból indulnak ki, majd a napi, majd valamely rövidebb vagy hosszabb időszaknak átlagos árfolyamaira kívánják a relatiot fektetni.

A jogász, t. ház, egészen másképen érvel. Neki a pénz gazdasági értékénél sokkal fontosabb a tartozásban levő forint jogi értéke; illetve ő az adósságok jogi tartalmából indúl ki és azt kérdezi, mily vagyoni erőt ruház át a hitelező az adósra akkor, midőn neki bizonyos pénzösszeget hitelez és mit tartozik az adós a hitelezőnek fizetésképen visszaszolgáltatni? De itt is nagy controversiára akadunk. Némelyek a forint értékét, mások annak ércztartalmát és megint mások az árfolyamban kifejezett értékét a forintnak tartják mérvadónak. De még ezzel

Digitized by Google

a controversia nincs befejezve; mert ezzel még korán sincs eldöntve, hogy vajjon az adós akár az egyik, akár a másik értéket a kötelem megállapítása vagy a tartozási lejáratnak ideje szerinti értékhez képest tartozik-e praestálni.

Messze vezetne, ha mindezen, magukban véve igen érdekes ellentétes nézeteket, melyek mindegyikében sok igazság rejlik, a t. ház előtt feltárnám és azért csak azon rövid megjegyzésre szorítkozom, hogy tisztán a magánjogi szempontok után indúlva, az egész relatio-kérdésnek az azomizálásához jutnánk, mert úgy azon esetben, ha az obligatio keletkezésének, mint azon esetben, ha a kötelezettség lejártának időpontja volna mérvadó, világos, hogy minden mástól eltekintve egy általános relatiohoz jutni nem lehetne.

De, t. ház, eddig a relatio kérdésénél mindenki jutott már szóhoz, csak az nem, a kinek szava itt sajátképen első sorban döntő: az állam! Pedig ennél a kérdésnél, t. ház, tisztán gazdasági vagy tisztán magánjogi szempontokból kiindúlva, czélhoz jutni nem lehet és pedig azért nem, mert a pénznek, még pedig az országos pénznek legfontosabb functioja nyilvános jogi természetű és abban nyilvánúl, hogy az országos pénz a legalis érték állandóság képviselője. Megengedem, hogy ez egy fictio, de ezen fictiót az általános jogrend nem nélkülözheti. A ki 1000 osztrák értékű forintra menő kölcsönt vesz fel, tartozik 1000 osztrák értékű forintot visszafizetni, tekintet nélkül arra, vajjon időközben az osztrák értékű forint belső értéke felfelé vagy lefelé változást szenvedett-e, vagy nem. Midőn azonban az állam látja, hogy a törvényes országos pénz a gazdasági élet érdekeinek sérelmei nélkül nem képes többé ezen értékállandóságot, ezen perpetua aestimatiót képviselni, akkor nemcsak joga, de kötelessége is ezen pénzt, illetve értékmérőt egy más hasznosabb, rendeltetésének megfelelőbb értékmérővel helyettesíteni. És midőn ezt teszi, nem egyedűl az egyes érdekkörök, nem egyedűl a magánjogi szempontok, nem a gazdasági motivumok, hanem egyedűl és kizárólag a salus reipublicae elve által vezéreltetheti magát. Az állam ezen ingerentiájával eddigelé is lépten-nyomon találkoztunk. Hiszen mit tett az állam akkor, midőn a pénzverdéket magánosok előtt elzárta? Iparkodott a közjó érdekében az osztrák érték nagymérvű devalvatiojának útját állani. Mit tett az osztrák kormány akkor, midőn 100 millióra menő sóbánya-jegyek helyett átlag csak 51 milliót bocsátott ki, a többit pedig államjegyekkel pótolta? Mit tesz a magyar kormány, midőn felhalmozott pénztárkészleteit a forgalom rendelkezésére bocsátja? Azt teszi, hogy legalább némileg mérsékli azon káros kihatást, melyet pénzmennyiségünk csekély volta előidéz. És mit akar most a relationak megállapítása által elérni? Mindenesetre azt is, hogy az osztrák értékű forint értékében ne növekedjék. Tehát lépten-nyomon észleljük az államnak nagymérvű ingerentiáját az értékpénz szabályozásánál. Nem volna-e a legnagyobb hiba, ha most az állam más szempontot tartana szem előtt, mint a melyre a közjó utalja?

A valuta-rendezés hivatva van egy mozgalmas korszakot lezárni; a mai viszonyok bizonyos mérvben még a múltnak a szálaival függnek össze; a multat kell tehát a jelennel összekötnie és a mellett a jövő esélyeire is némileg figyelemmel lenni. Ha tekintetbe vesszük, hogy az osztrák értéknek újabb fejlődési processusa 1878-ban veszi kezdetét és az azóta lefolyt 13 évnek az átlagos cursusa az utolsó időnek árfolyamaival, némi csekély eltéréstől eltekintve, összeesik: akkor sajátképen a fentjelzett gazdasági szempontoknak — bármily oldalról tekintsük is azokat — elég van téve. És ha itt a jövő esélyeire való figyelemmel a relatio egy csekélységgel magasabb, akkor ez megint csak a közjó érdekében történik, mert az ellenkező irányban esetleg elkövetett hiba összes gazdasági életünkre nagy veszélyeket hozhatna.

Hiába hangoztatja a termelő, a munkásosztály stb. az alacsonyabb relatiot, ha általa az egész productio megbéníttatnék, ha a munkaadó azt a munkásnak fizetni képes nem volna. A hivatalnokok érdekét pedig más úton, fizetésemelés stb. által kell kielégíteni.

A mi, t. ház, az éremegységet illeti, többször találkoztunk azzal az óhajjal, hogy pénzrendszerünkben akár a német márkát, akár a franczia francot honosítsuk meg és ezen óhaj különösen a külkereskedésre való tekintettel lett hangoztatva. Részemről csak örvendek, hogy a kormány ezen óhajnak nem tett eleget. Ugyanis általában azt látjuk, hogy bármennyire nyilvánult, több érme-conferentiában azon óhaj, hogy a népek egy érczegységben állapodjanak meg, e mellett mégis mindenhol az érmegység kérdésénél minden ország bizonyos egoismusnak hódolt. Nemcsak a nagy jelentőséggel biró országok, hanem olyanok is, mint a skandinaviai éremunio és Hollandia nemzeti valutákat honosítottak meg. Mily könnyű lett volna pl. Németországnak 1871-ben arra való tekintettel, hogy négy márkának az értéke teljesen öt franc értékének felel meg, a márkarendszer helyett a franc-rendszert elfogadni; Angolországnak rendkivűli nagy külkereskedésében semmi nehézséget nem okoz az, hogy egy font sterling 20 márka és 42.9 pfenning, illetve 25 franc és 22.15 centime értékkel

Digitized by Google

bir. Nem volna tehát semmi értelme annak, hogy épen mi nemzeti értékünkről lemondva más ország értékét fogadjuk el. Annál kevésbbé volna ez helyén azzal szemben, hogy a kormánynak sikerült a korona-értékben magyar államiságunk egyik legfontosabb jelvényét, a koronát kifejezésre juttatni; de különben nagy tévedésben vannak azok, a kik azt hiszik, hogy az éremegységet a külkereskedelem szempontjából kiindúlva szokták megállapítani. Ezen szempontnak teljesen eleget teszünk, ha egyáltalán az aranyvalutára áttérünk. A sokkal fontosabb belföldi kereskedelmet pedig rendkivüli átszámítási complicatioktól mentjük meg, ha tekintettel arra, hogy sem két és fél frank, sem két márkában nem állapítjuk meg, sem az egyik, sem a másik pénzrendszert el nem fogadjuk. Ehhez járúl, hogy egyfelől a franc-rendszer elfogadása forgalmunkat mindenféle kopott és a miénknél könnyebb kiveretű aranypénzekkel telítené; másfelől pedig bizonyos értékkülönbség mindig fenmaradna a mi pénzünk és a külföldi pénz között. *(Úgy van! jobbról.)*

Különben azon vélt előnyöknek, melyeket a mindennapi forgalomban a kisebb pénzegységtől várnak, eleget tesz a koronaérték azzal, hogy annak értékegysége a felét teszi a jelenlegi osztrák értékű forintnak. *(Halljuk! Halljuk!)*

T. ház! A mondottak után röviden befejezhetem beszédemet. Nem tehetem ezt a nélkül, hogy örömmel ne constatálnám a rokonszenvnek azt a ritka egyöntetűségét, melyet a közvélemény minden árnyalata — egyes elszigetelt kivételektől eltekintve — az e javaslatokban kifejtett reformot fogadta. *(Helyeslés jobbról.)* Érzi a nemzet, hogy e reform új korszakot alkot hazánk társadalmi, gazdasági és politikai életében. *(Úgy van! jobbról.)* És e tudatban lelkesedéssel karolja fel azok törekvését, a kik a nagy mű létrehozásán fáradoznak. *(Úgy van! jobb felől.)* A magyar nemzet, mely művelődési és állampolitikai tekintetben már teljesen beleélte magát a művelt világ közösségébe, immár gazdasági szempontból is helyet készül foglalni a civilisált nemzetek nagy családjában. *(Tetszés jobb felől.)* Egyazon alapra állítja gazdasági életét velük és tért foglal ezzel ama közösségben, mely a népek szabadságát a népek anyagi jólétével fűszerezi. *(Helyeslés jobb felől.)* Örömmel szavazom meg e javaslatokat és velük a bizalmat is azon kormány iránt, mely e nagy művet annyi akadály daczára sikeresen kezdeményezte. *(Élénk éljenzés jobb felől. Szónokot számosan üdvözlik.)*

Molnár Antal jegyző: Molnár Józsiás! *(Felkiáltások jobbról: Öt percznyi szünetet kérünk! Halljuk! Halljuk! bal felől.)*

Molnár Józsiás: T. ház! Most, midőn arra vállalkozom, hogy a mélyen t. ház nagybecsű engedelméből a szőnyegen lévő valutarendezési törvényjavaslatra vonatkozó szerény nézeteimet én is elmondjam, mindenek előtt kötelességemnek érzem kijelenteni, hogy egyáltalában nincsen valami vérmes reményem az iránt, hogy fölszólalásom úgy a szőnyegen lévő kérdésnek magának, mint az által szeretett hazámnak, mint azt különben szivemből óhajtanám, valamely hasznos szolgálatot tehessek; mert sokkal jobban látom a kérdés nagy horderejét, fontosságát és sokkal jobban ismerni vélem ezen kérdésből sok — de nagyon sok millió — haszonra számító érdekelteknek úgy rendkivüli ügyességét, erejét és ezekből folyó hatalmas befolyását, semhogy remélhetném is, hogy azon rendkivül finoman szőtt erős érdekhálón, a mely számunkra köttetett, bár csak egy legkisebb részt is szakíthassak. Midőn mégis felszólalok és így a mélyen t. ház becses türelmét igénybe veszem, ennek mégis megvan a maga indoka.

Az egyik ezen indokok közül az, hogy akkor, a midőn úgy látom, hogy ezen pénzügyi művelet által úgy az állam, mint az állampolgárok erősen megkárosíttatnak, mint képviselő, teljesíteni akarom kötelességemet. Kötelességem teljesítésében pedig engem sem a gúny, sem a sikertelenség vissza nem tart.

Egy másik ok, a miért felszólalok és így a mélyen t. ház nagybecsű türelmét igénybe veszem, mert jól lehet ugyan, hogy magam beismertem a számunkra szőtt érdekhálónak úgy rendkivüli finomságát és erejét, de ezzel egyszersmind nem ismertem és nem ismerhetem be annak állandóságát a jövőre nézve is.

Mert pénzkérdésről van szó s már a saját zsebe pedig rendesen minden embert érdekel. Igy valószínűleg nincsen messze az az idő, midőn azok, a kik ma a valutarendezésért rajonganak, egyelőre csak sejteni, később határozottan be fogják látni, hogy az ország e műveletel mennyire károsodik. De a nagy világ sajtójának sem lehet folyton fátyolt tartani szemei elé; tehát nem lehet messze az idő, midőn a fátyol is legördül és mihelyt ez a fátyol is legördült s mihelyt világos lesz minden, mindjárt tisztán és világosan ki fog tűnni az is, hogy a magyar parlament többsége a XIX. század utolsó tizedében elfogadott és végrehajtani engedett egy oly káros javaslatot, a mily káros javaslatot még a középkor sötét századaiban fél művelt állampolgárok által sem lehetett volna megszavaztatni. *(Nagy derültség.)*

Harmadszor felszólalok azért, mert szerintem e kérdés nincs annyira átgondolva és megérlelve, mint az az ily nagy horderejű kérdésnél szükséges. Egy ily nagyfontosságú pénzügyi

Digitized by Google

művelet miképeni megoldásától nemcsak anyagi létünk javulása vagy romlása függ, hanem nemzetünk jó hírneve is. *(Helyeslés a szélső baloldalon.)* Már pedig jó hírnevünktől függ hitelképességünk, hitelképességünktől függ védképességünk, védképességünktől pedig függ nemzetünk fenmaradása. *(Igaz!)* Azért ily kérdés megkövetelte volna, hogy azzal a napisajtó és az országnak minden arra hivatott közege, ha nem is éveken, de legalább hónapokon át foglalkozzék.

Első sorban tisztába kellett volna jönni azzal, mi a pénz? *(Derültség.)*

Másodszor meg kellett volna gondolni, van e egyáltalán pénzünk, melyet rendeznünk kell? Meg kellett volna gondolni, hogyha nagy áldozatok árán rendezzük a valutát, a rendezés fentartható lesz-e? Továbbá mi kárunk és hasznunk lesz a rendezésből? Ha minde kérdésre igenlőleg felelhettünk volna, azután következtek volna más hasonló kérdések, tudniillik az, vajjon hasznos-e most nekünk rendezni valutánkat, míg Ausztriával közös pénzügyeink, közös bankunk van

Csanády Sándor: Szakítani kell vele!

Molnár Józsiás: Mindezeket, t. ház, minden kétségen kivül jól és tüzetesen meg kellett volna fontolni és mi történt ezen kérdések tüzetes megbirálásával szemben? A nagyméltóságú pénzügyminister úr kegyes volt összehívni márczius hava folytán egy pénzügyi banquettet. *(Hosszantartó zajos derültség.)*

Elnök *(csenget)*: Csendet, kérek t. ház!

Molnár Józsiás: Enquètet akartam mondani. Ezen az enquèten, hol tudvalevőleg a következő kérdések tárgyaltattak *(olvassa)*: I. Valutánk rendezése alkalmával, melyik érték vétessék alapúl? II. Az aranyérték elfogadása esetén megengedhető lenne-e ezüst értékpénznek ezüstcurransnak bizonyos contingentált mennyiségben való forgalomba hozatala és mily összegben? III. Helyes lenne-e és mily föltételek alatt, hogy értékpénzre, currans-pénzre — bármikor beváltható kényszerforgalommal el nem látott, nem kamatozó állami pénztárjegyek bizonyos mennyisége forgalomba hozassék? IV. Minő elvek alapján kellene érvényben levő forintunk csak aranyra való átszámításánál eljárnunk? V. Minő pénzegységet kellene választanunk?

Ezen feltett kérdésekben csak az van kérdve, milyen formában rendezzük valutánkat, de szó sincs azon általam felsorolt és minden komolyan gondolkozó ember által helyeseknek ismert kérdésekről, hogy mi kárunk és mi hasznunk származik a valuta rendezéséből, hogy annak állandóságát fentarthassuk? Ebből folyólag, mélyen t. ház, én úgy látom, hogy a mélyen t. pénzügyminister úr nemcsak hazafiságában, erejében és eszében bizott, hanem egyszersmind bizott csalhatatlanságában is. Már pedig, mélyen t. ház, tudvalevőleg csalhatatlan ember egyes egyedül ő szentsége, a római pápa. *(Derültség. Egy hang: Azt ne bántsa!)*

De a római pápa a maga pénzügyeit nem önmaga kezeli, tehát neki azon hitéből, hogy ő csalhatatlan, kára egyáltalában nem történik. *(Derültség.)*

De egészen máskép lenne az és más eredményeket szülne, ha a nagyméltóságú pénzügyminister úr csakugyan mégis csalható embernek bizonyúlna be. Hogy pedig ezen valuta-enquèteben nem vettettek fel mind csalhatatlan eszmék, bátor vagyok ugyanezen valuta-enquète tárgyalásaiból egy rövid passust felolvasni. *(Halljuk! Halljuk!)*

Mikor arról van szó, hogy mit csinálunk az ezüsttel, azt mondja egy igen t. enquète tag: »Ha ezen 73 millió forint ezüst eladatnék és helyette arany szereztetnék be az ezüstnek mostani ára mellett, melyet 41¼ penccel veszek fel standard unciánként, a veszteség szállítási stb. költségek nélkül 15,390.000 forintot tenne. A szükséges 120,000.000 forint ezüst váltópénz veretésénél tehát 26,600.000 forint nyereségünk, míg ellenben a banknál felmaradó ezüst eladásából csak 15,390.000 forint veszteségünk lesz.«

T. ház! Egyáltalában az itt elmondott nemzetgazdászati eszmét teljesen elbírálni képes nem vagyok; nem tudom felfogni teljesen, mikép lehet 79 ezüst forint beváltásánál veszíteni és az elmaradt összeget megint megnyerni és azután ebből 13 millió forint tiszta nyereséget kihozni. *(Általános derültség.)* Mert ha ez így áll, akkor azt mondom a t. minister úrnak, hogy veressen még kisebb ezüstpénzt s akkor még nagyobb haszna lesz és azután ezeket a pénzeket ismét felezze meg és ismét veresse ki s akkor még több haszna lesz. *(Zajos derültség.)*

Engedelmet kérek, ez nem nevetséges dolog, hanem tény. Nálunk Kézdi-Vásárhelyen volt egy ember, a kinek sok komló-levele volt *(Halljuk! Halljuk!)* és azt hitte, hogy minden komlólevél száz forintot ér. Méltóztassék a t. minister úrnak is úgy csinálni, veresse ki az arany- és ezüstpénzeket oly vékonyra, mint a cigarretta-papiros; fogja rá, hogy ez ennyit, meg ennyit számít és akkor még több haszna lesz. *(Nagy derültség.)*

De hogy nemcsak a nagy államférfiak, hanem a t. pénzügyminister úr maga is téved, erre nézve leszek bátor az indokolásból szintén egy passust felolvasni. Több is volna benne, de csak egyre szorítkozom, a mely legkönnyebben felfogható. *(Halljuk! Halljuk!)* A passus a következő *(olvassa)*: »Még fontosabb a valuta rendezése állami hitelünk s értékpapirjaink biztos elhelyezése szempontjából. Ma az állami

Digitized by Google

értékpapirok árfolyamára a tulajdonképeni hitelmérőn, az állam fizetési készségébe és képességébe vetett bizodalmon kivül még egy más tényező, a valuta esélye hat közre s ennek a másik tényezőnek közrehatása sohasem emelő, hanem rendszerint csökkentő. Papirértékeink elhelyezése a külföldön majdnem lehetetlen, mert a valuta esélyei által befolyásolt értékek iránt nem tudnak bizodalommal viseltetni. Az a külföldi tőkepénzes, a ki nem számíthat biztos jövedelemre, hanem a valuta esélyei szerint ugyanazért az 5 o. é. forintot képviselő papirjáradék-szelvényért hol 9, hol 8 márkára tarthat igényt, nem viseltetik sem előszeretettel, sem bizodalommal a papirértékek iránt, hanem ha meg is veszi a papir- vagy ezüstértékre szóló czímletet, a kisebbik tételre alapítja számítását és kisebb árt ad csak a czímletért.

Látjuk is azt, hogy értékeink iránt a bizodalom nem tud talán megszilárdulni, hogy különösen papirértékeink csakis a német piaczon helyezvék el, míg a franczia és angol piaczokon alig fordulnak elő, sőt hogy a bizalmatlanság nemcsak a papirértékekre szorítkozik, hanem az aranyértékekre is kihat, a mennyiben ezek értéke is az oscillatiók folytán alacsonyra taxált papirértékekhez szokott arányulni, simulni. Látjuk továbbá, hogy épen a bizalom hiánya folytán keresettsége is csekély nemcsak papir-, hanem még aranyértékeinknek is, hogy azok sem tudnak egyes külföldi piaczokon állandó elhelyezést találni azért, mert nemcsak az elvállalt kötelezettségek, hanem egyúttal a teljesítésre való képesség szerint is ítélik meg papirjaink értékét s nem viseltetnek bizalommal oly állam értékei iránt, a mely állam más valutában meríti segélyforrásait s másban fizeti adósságait«.

T. ház! A nagyméltóságú pénzügyminister úr maga beismeri, hogy Angliában és Franczia-országban eladott papirjaink onnan csakhamar Németországba szoktak átvándorolni. Pedig tudjuk, hogy azok kamatai font-sterlingben és aranyban vannak meghatározva, Angol- és Franczia-országnak tehát teljesen közömbös lehet az, hogy nekünk milyen valutánk van, csak ahhoz van köze, hogy mi ennyi és ennyi aranyforinttal tartozunk neki és ezért ennyi és ennyi aranyforintot kell neki fizetnünk. Minthogy ez így van és senki által kétségbe nem vonható, ebből önként következik, hogy nem a valuta rendezetlenségében van a baj, a miért nekünk nem hisznek, hanem egészen más egyebekben. És én bátor lennék azon okot, a miért a franczia-knak és angoloknak nincs irántunk bizalma, első sorban annak tulajdonítani, hogy mi csakugyan nagyon könnyelmüen szoktunk pénzdolgokban eljárni. Mert meg vagyok róla győződve, hogy azon tény, miszerint ily nagyfontosságú kérdés három nap alatt kényelmesen letárgyaltatik és az ország parlamentje által a legnagyobb nyári dolog idején előterjesztetvén, keresztül galoppiroztatik, hitelünket egyáltalában és sehol sem fogja emelni. *(Igaz! Úgy van! Helyeslés a szélső balon.)* Ha mi így fogunk eljárni, hát rendezhetjük valutánkat, csinálhatunk vele, a mit akarunk, nem fogunk kedvező eredményhez jutni, mert hitelezőink tudják, hogy mindennek daczára, mit tartsanak felőlünk.

A hitelezők ugyanis kétfélék. Egyik része azoknak szeret könnyelmű emberekkel is foglalkozni, a mennyiben tudja, hogy az ilyeneknél könnyebben lehet nagyobb hasznot elérni. *(Közbeszólások a szélső baloldalról: Az uzsorások!)* A hitelezők másik része — ezt nagyon jól tudja az illető r. Rosenberger úr is — *(Zajos derültség. Felkiáltások a jobboldalon: Berg! Berg!)* Jól van, hát Berger úr!... úgy szokott számítani, hogy ha kevesebbet is, de biztos jövedelmet érjen el. A mint egyes hitelezőktől, épen úgy tanulhatunk az egyes nemzetek sajátságaiból is. A franczia, az angol hidegebben fogad bennünket, mert távolabb van tőlünk, ellenben a német közelebb lévén hozzánk, ismer bennünket, azt gondolja, mégis csak megkaphatom tőlük valahogy a pénzemet és könnyebben belemegy a hitelezésbe, mint a franczia és az angol. Tehát szerény nézetem szerint nem az a francziák és angolok tartózkodásának az oka, hogy nincs rendezett valutánk, hanem csak az az oka, hogy távolabb lévén tőlünk, nem tudják, hogy mi könnyelműségünk daczára is egy darabocskáig még fizetésképesek lehetünk. *(Általános derültség.)*

Nem vagyok oly elfogult, hogy azt hihetném, hogy rövid parlamenti beszéd keretében sikerülhetne nekem mindazokat a kérdéseket, melyek a valutarendezésre befolynak, oly irányban megvilágítani, hogy abból bárki is teljes képet alkothatna és magát, ha eddig nem is foglalkozott vele, tájékozhatná olyformán, hogy magának meggyőződést szerezhessen. Mindennek daczára tőlem telhetőleg igyekezni fogok annyit elmondani, a mennyit physikai erőm enged és a mennyi tehetségemből telik. *(Derültség. Halljuk! Halljuk!)*

Csanády Sándor: Mi nevetni való van ezen?

Molnár Józsiás: De mielőtt az egyes kérdésekbe belebocsátkoznám, tisztelettel kérem a házat, hogy ha netalán egyes aprólékos, lényegtelen dolgokra nézve az tűnnék ki, hogy nem vagyok eléggé tájékozva, kegyeskedjék azért époly elnézéssel lenni, mint a mily szigorú és kérlelhetlen bírálatot kérek a dolog lényegére vonatkozólag minden egyes állításommal szemben. *(Helyeslés a szélső baloldalon.)* Mert a dolog lényegére vonatkozólag nézetem már határozott és épen azért mondhatom, nagy mértékben el-

Digitized by Google

szomorít az, hogy a magyar parlamentben a tizenkilenczedik század utolsó felében egy ily kóros pénzügyi művelet még hozsánna zengésének elvárása mellett szándékoltatik végrehajtatni. *(Derültség.)* Ép azért legyen meggyőződve úgy a mélyen t. ház, mint a t. pénzügyminister úr, ha valakinek sikerülne engem meggyőzni arról, hogy ez a jelenleg szőnyegen levő törvényjavaslat hasznos és czélszerű művelet lesz, én a legnagyobb készséggel és örömmel elviselem a méltán megérdemelt kudarczot, mert utóvégre is tévedni emberi dolog; *(Úgy van! Úgy van.)* tévedtek a multban, tévednek a jelenben és tévedni fognak a jövőben is nálamnál sokkal nagyobb tehetségű emberek és ha én tévedek, tévedésemet enyhíti az a tudat, hogy mindezek daczára hazámnak hasznos szolgálatot tehetek. *(Helyeslés a szélső balodalon.)*

Az előrebocsátottak után, t. ház, mivel épen pénzkérdésről van szó, legyen szíves a mélyen t. ház és engedje meg nekem, hogy néhány rövid szóban elmondjam azt is, mi az én szerény felfogásom szerint a pénz.

Előre kell bocsátanom, t. ház, hogy a pénz fogalmát illetőleg nekem semminemű különleges véleményeim nincsenek. *(Derültség.)* Én is csak azt tartom, mint mindenki más, a ki pénzkérdéssel valamikor komolyan foglalkozott, hogy a pénz nem egyéb, mint a hasznos munka, vagyis megfordítva, a hasznos munka a pénz. És hogy ez az elmélet igaz, azt maga a pénz eredete is a lehető legkézzelfoghatóbban bizonyítja, mert az emberiség őskorában semmiféle forgalomban levő pénzt vagy pénzérmet az emberiség nem ismert és nem ismerhetett, hanem az emberek saját eszük és kezüknek, valamint a természet őserejének munka-productumait egymás közt természetes alakjukban kicserélték, például ilyformán. A kinek ökörbőrből volt feleslege és juh kellett volna, elment és keresett egy olyan juhtulajdonost, a kinek esetleg ökörbőrre volt szüksége és voltak felesleges juhai. *(Derültség. Úgy van! Úgy van! a szélső baloldalon. Ha'ljuk! Halljuk!)*

El lehet képzelni, mélyen t. ház, hogy ez eljárás sok kellemetlenséggel járt, épen azért gondoskodnia kellett az emberiségnek olyan csere-eszközről, olyan hasznos munka-productumról, a melyet esetleg minden ember felhasználhat, a mely nagy tért nem consummál, mely az idők viszontagságainak sincs alávetve s azonkivül apró darabokra is felosztható minden lényegesebb károsodás nélkül. És ily hasznos munkaproductumot, mint a csere eszközölhetésére alkalmast, idővel megtalált az emberiség a különböző fémekben. Ezeket csak bizonyos alakba kellett idomítani, jelvényekkel ellátni és mindjárt előállott a ma is mindnyájunk által, az egész civilisált világ által elfogadott úgynevezett fémpénz. Tehát a pénz e szerint szintén csak az emberi kéz- és észnek, valamint a természet őserejének hasznos munkaproductuma.

Már most, miután oly kegyes volt a t. ház és megengedte, hogy elmondhassam a pénzforgalmáról való nézetemet, szabad legyen föltennem azt a kérdés: van-e nekünk egyáltalánpénzünk, a mit rendezünk. *(Élénk derültség és felkiáltások: Nincs!)*

Mélyen t. ház! Pénz nélkül állam nem létezhetik, tehát nekünk pénzünknek lenni kell, *(Derültség.)* de természetesen csak akkor, ha elfogadjuk azt a tant, hogy minden hasznos munkaproductum, minden hasznos jav, mely pénzértékre átcserélhető, egyszersmind pénz; de ha csak a szó szoros értelmében vett fémpénzeket értenők a pénz alatt, akkor határozottan mondhatom, hogy nekünk pénzünk nincs, *(Derültség.)* mert úgy az állam, mint az egyesek annyi fémpénzzel tartoznak a külföldnek, hogy annak csak egy harmadát vagy egy negyedét sem tudnák megfizetni még azon esetben sem, ha az összes államokban levő minden fémet összeszednének is. Ép ezért, mélyen t. ház, én nem tudhatom, miért kell nekünk épen fémeket rendezni másoktól kölcsönkért pénzzel, mert hiszen azt mindnyájan tudjuk, hogy a pénznek van egy bizonyos határozott tulajdonsága és ez az, hogy mindig csak az őt rendes munka által megszerzett tulajdonosához hí és mindazokat, a kik őt czél nélkül, indokolatlanúl, hasznos befektetés nélkül igénybe veszik, vele könnyelmüen játszanak, többnyire csak szolgájává, adófizetővé szokták tenni a pénz valódi tulajdonosainak.

Ép azért én egyáltalában nem tudom felfogni, hogy miért kell nekünk azokat a fémeket rendezni, melyekkel mi nem birunk. Ha egy magánember, a kinek például 100.000 forint birtoka, értéke s ezzel szemben 60.000 forint adóssága van, azt a luxust engedné meg magának, hogy még öt-hat, esetleg tizezer értékű aranyékszereket vegyen hitelre, *(Derültség. Felkiáltások: Nem kap!)* vajjon emelné-e e magánember eljárása hitelét a józan gondolkodású emberek előtt? Azt hiszem, hogy nem. *(Nagy derültség.)*

Mindazon igazságok, t. ház, a melyek egyes magánemberekre érvényesek, méltóztassanak meghinni, érvényesek egyszersmind a nemzetekre s államokra is, mert az államokat az egyes magánemberek alkotják. *(Halljuk! Halljuk!)*

Miből áll tulajdonképen a mi pénzünk, illetőleg csereeszközünk? A mint mindnyájan tudjuk, az nem áll egyébből, mint utalványokból, elismervényekből, mondjuk kereken és helyesebben, bank- és állampapirjegyekből. Ezek képezik csereeszközeinket. Ha épen mindenképen

Digitized by Google

valutánkat akarjuk rendezni, rendezzük azt úgy, a mint van. Például, ha ma már az ezüst értéke ingatag s ma már az az alap, hogy egy osztrák forint egy font ezüst 45-öd részét képezi, nem helyes és nem jó, az ezüst értékének lényeges csökkenése miatt, nagyon egyszerű a dolog, mondjuk ki határozottan, hogy egy osztrák értékű forint egy font aranynak ennyi meg ennyedik részét képezi, azaz hogy mi majd mikor pénzünk lesz, kötelezve leszünk egy osztrák értékű forintért ennyi meg ennyi aranyat adni. Ezzel a mi pénzügyünk rendezve van, ez nekünk kiadásokat nem okoz s ez által épen azt fogjuk elérni, a mit elérünk máskép e javaslatokkal, mert -- engedelmet kérek — az a négyszáz millió forint, melyet a két birodalmi fél kölcsönképen, mivel nekünk pénzünk nincs, vagy más úton beszerezni akar, úgy is oly csekély a 11.000 millió forint adóságunkhoz képest — mert a pénzügyminister úr beismeri, hogy ennyivel tartozunk a külföldnek az állam és magánvállalatokkal együtt — hogy annak a 400 milliónyi kölcsönvett aranynak tulajdonképen nagyfontosságot tulajdonítani a 11.000 millió adósággal szemben én legalább részemről gyerekségnek tartom. *(Derültség.)*

Ha ezen túlmegyünk és mégis okvetetlenkedni akarunk és minden áron valutánkat rendezzük, méltóztassanak elhinni, ezzel oly csapást mérünk saját magunkra, a mely csapásnál különb mostanában minket nem ért.

Régen, ha megtámadott a török, ellenünk tört, az életét koczkáztatta, pedig nem volt más czélja, mint az, hogy adófizetővé tegyen minket. Most szépen irodákban ülve, hazánkfiai akarnak minket újabb adófizetésére kényszeríteni, mintha nem fizetnénk elég adót és az ország számlájára, azok számlájára, a kik minket ide küldtek, hogy érdekeiket védjük, mi akarjuk megszavazni, hogy egyes pénzcsoportok adófizetőivé, jobbágyaivá legyünk. *(Igaz! Úgy van! a szélső baloldalon.)*

Azt mondják, mélyen t. ház, Franczia országnak van rendezett valutája, Angliának szintén rendezett valutája van, Németországnak szintén rendezett valutája van, tehát minden civilisált és jólétben lévő országnak aranyvalutája van; ebből természetesen azt a következtetést vonják le, hogy nekünk is kell aranyvalutánknak lenni. De méltóztassanak összehasonlítani ezen államoknak sorsát a mieinkkel. Németországnak, Franczia országnak, Angliának ipara előtt hódol és adót fizet úgy iparának, mint nemzetgazdaságának az egész világ. A német tőke, a franczia tőke, az angol tőke Németországnak, Franczia országnak és Angliának kamatokat hajt az egész világtól. *(Igaz! Úgy van! a szélső baloldalon.)* A mi álláspontunk ezekétől csak abban különbözik, hogy mi az egész világnak adót fizetünk úgy ipari, mint pénzügyi téren. *(Úgy van! a szélső baloldalon.)* Ez pedig, méltóztassanak meghinni, nagy különbség. Épúgy fogunk eljárni, mintha én polgári egyén létemre, elkezdeném valamelyik mágnásnak, gazdagabb mágnásnak *(Derültség.)* a háztartását utánozni. Mi történnék vélem? Alig tudnám magam néhány napig fentartani, összemennék, *(Nagy derültség.)* tönkremennék természetesen. Ezt tehát nem tehetem.

Mi is, mint állam, szegények vagyunk s nekünk e tényt teljességgel nem szabad elfelejtenünk, hanem ha mindenáron akarjuk Franczia országnak és Angliának példáját követni, úgy kövessük teljesen minden irányban. Igyekezzünk mi is emelni iparunkat; emelni mezőgazdaságunkat épen úgy, mint a francziák, az angolok, *(Élénk helyeslés a szélső baloldalon.)* ne pedig csak adósságot csinálni. Ha mi ezt teszszük, a mi valutánk rendezve lesz magától is. A felföldről munka nélkül vándorol ki a nép, mert nem kap itt Magyarországon munkát; nem tudunk nekik munkát adni, nincsen ipar alapunk teljességgel. A székelyek, a kik pedig Erdély védelmére bizonyára fontos missiót töltenek be, szintén kivándorolnak; azoknak megvédésére, azoknak fentartására, hogy nekik munkát adjunk, nincsen pénzünk, hanem arra, hogy a bankárok részére milliókat fizethessünk, ugyancsak mondhatom pompás dolog. Azok a szegény székelyek nem jönnek ide, nem capacitálnak minket, de azok a bankárok tudnak hozzánk simúlni s gyönyörű képeket tudnak nekünk festeni, hogy milyen szép lesz majd Magyarországon akkor, ha t. i. nekem adófizetőim lesztek.

Már most az a kérdés következnek, hogy mi kárunk és mi hasznunk következnek abból, ha valutánkat rendeznők, mert mégis, mielőtt ilyen fontos kérdésbe belefognánk, én azt hiszem, hogy legalább nagyjában okvetlenül tisztába kell jönni. *(Helyeslés a szélső baloldalon.)*

Igen, t. ház, én eleget gondolkoztam a hasznosságán, de egyáltalán nem tudtam oly hasznot kiböngészni, a melyet komolyan előadhatnék; épen azért én a valutarendezés hasznosságának illustrálását azon egyénekre kell hogy bízzam, a kik nagyon könnyelmű dolgokat is a legkomolyabb képpel egészen jól tudnak előadni és elhitetik nemcsak hallgatóikkal, de sőt talán magukkal is, hogy az egy egészen hasznos, czélszerű és jó dolog, hanem már a mi a károsodást illeti, azt már látom. A károkból legyen szabad a t. háznak ízelítőkép néhányat felemlíteni. *(Halljuk! Halljuk!)*

Mélyen t. ház! Nem hiszem, hogy valaki lenne e t. házban, a ki ne ismerné a nemzetgazdasági tudomány azon tételét, hogy minden egyes hasznos forgalmi javak értékét a kereslet

Digitized by Google

és kínálat közti arány szokta szabályozni. Azt is tudjuk, hogy az utóbbi időben az aranybányászat terén bizonyos sikerek érettek el, a melyeknél fogva az arany ma már olcsóbban és könnyebben előállítható, mint a múltban. Ebből természetesen az folyna, hogy az arany értékének csökkenni kellene és felfogásom szerint a mi érdekünk az, hogy az aranyérték a minimumra csökkenjen, annyira, hogy pl. 40—50 vagy 80 hektoliter búzának, vagy egy ökörnek árával egy egész font aranyat vehetnénk. Ez volna érdekünk, mert nekünk Isten jó voltából van szép, termékeny országunk, ennek termékeny rónái, völgyei, hegyei, városai, munkás, szorgalmas népe stb van. Ezek a mi vagyonunk, a mi vagyonunkat az arany, ezüst nem képviseli, mert az nekünk nincs, épen azzal tartozunk a külföldnek. És mit teszünk mi? Épen akkor, mikor a világpiaczon az aranykereslet kezd kevesbedni, eszünkbe jut, hogy jó volna a valutát rendezni és az aranynak természetes hanyatlását nem engedjük meg, hanem ellenkezőleg, felcsigázzuk és ilyformán saját vérünket, munkaerőnket ontjuk akkor, midőn az arany árát az európai piaczokon felemeljük. 300—400 millió arany nem olyan kicsi összeg, hogy annak bevásárlása a világpiaczon áremelkedést ne idézne elő és csak maga a hír, hogy nekünk most ennyi aranyat be kell szereznünk, már is lényegesen emelte az arany értékét. Még hozzá sem fogtunk a valuta rendezéséhez és gondoljuk meg, hogy az arany árának 7—8%-kal való emelkedése folytán — ennyit pedig emelkedett — a 2000 milliónál több államadósság belértékét 160—170 millióval emeltük. Ez pedig érdekünkben nem áll. Ezen kívül, hogy ne menjünk messzire, vegyük csak államadósságunk idei kamatait. Nem hiszem, hogy volna a háznak egyetlen egy gondolkodó tagja, a ki be ne ismerné, hogyha valutánk rendezése küszöbön nem állana — hogy mindenkivel jól megértessem magamat — a 20 francos Napoleon d'or nem volna ma drágább 8 frt 80 krajczárnál, vagy 9 forintnál, mégis 9 forint 49—9 forint 50 krajczárért adják.

Államunk jövedelme bankópénzben folyik be, természetes tehát, hogy a bankókat be kell váltani aranyra, hogy kamattartozásainkat kifizethessük. Vegyünk 120 milló forint kamatot az állam részéről és akkor 7—8 millióval fizetünk több kamatot csak azért, mert mi a valutát rendezni akarjuk. Ez oly tétel, melynek alaposságát senki meg nem czáfolhatja. De még nem is rendeztük valutánkat, csak megkezdtük a rendezést s már is felemeltük államadósságunkat s ezen kívül már a kamattörlesztésnél is milliókra menő károkat okoztunk önmagunknak.

A fentartási költségekre nekünk aranyalapot kell beszereznünk, még pedig egyelőre 90—95 millió forint aranyat, de a mint a t. pénzügyminister úr tegnap megjegyezte, ez összeg még nem bizonyos, esetleg többet is fog kelleni beszereznünk. Pedig e lekötött aranynak kamatja, ha százmillió forintnál többet nem is vennénk, négy és fél millió forint lenne. De e négy és fél millió nem lesz elég és hozzávetőleg kimondhatom, hogy nekünk aranyvalutánk föntarthatása legalább is 6—7 millió forint kiadást fog okozni kamatban. Arra, hogy phylloxera által megtámadott szőlőinket megmentsük a pusztulástól, kellő időben nem volt egynehány százezer forintunk, vagy esetleg egy millió, a mely akkor elég lett volna erre, de hogy más emberektől kölcsön kért aranynyal fölcziczomázzuk magunkat, juthat hét millió kamat. *(Ugy van! bal felől.)* Akkor ne csodálkozzék a t. pénzügyminister úr, hogy a francziák, angolok nekünk nem akarnak hitelezni, mert azok meggondolják a dolgot, hogy kinek hitelezzenek, kinek nem. Ha a phylloxera kiirtására és mezőgazdaságunk fejlesztésére áldoznánk, akkor az ő részükről is tudnánk hitelre szert tenni.

Legyen szabad még felemlítem a valutarendezésre vonatkozólag, hogy az nemcsak egy bizonyos tőkét fog lekötni és igénybe venni, hanem egyszersmind kopása is lesz, az arany is kopik. Már pedig ily luxusra pénzben szegény államnak egyáltalán nem telik.

Programmom szerint következik már most az, vajjon állandó lesz rendezett valutánk vagy sem? Már megelőzőleg bátor voltam arra czélozni, hogy mily csekély összeg lesz 400 millió forint azon temérdek adóssághoz képest, melylyel úgy az állam, mint egyesek a külföldnek tartoznak. És most bátor leszek ez álláspontomat ismételni. Épen azért, mert rendezettségünkhöz nem kell egyéb, mint — nem is háború — csak háborús hír vagy rossz termés és az egész kártyavár úgy összeomlik, mintha sohasem lett volna fölépítve.

Már most engedjen meg nekem a t. ház, hogy elmondjam, mikép és hogyan, mert ezen a téren saját magamnak is csekély arányban ugyan, de vannak tapasztalataim. Ha nekünk 3—400 millió aranyunk van is, a mint méltóztatnak tudni, igen természetes, hogy az összes forgalomra nem lesz az elégséges, alkalmaznunk kell tehát bankjegyeket, váltópénzeket stb., a melyek realis értékkel nem bírnak. És mi történik akkor, ha csak egy háborús hír üti be fejét? A külföld rögtön be akarja vonni tőkéjét a veszélylyel fenyegetendő Magyarországról; egyesek, a kik abban a helyzetben lesznek, sietni fognak adósságaikat kifizetni, a mi természetesen aranypapirokban fogna történni. Ha az aranypapirokat a külföldi pénzemberek ke

Digitized by Google

zükhöz kapták, ők is, félve a magyarországi állapotoktól, igyekezni fognak azokat aranyra beváltani. A mikor aztán ez a művelet megkezdődött, akkor a pénzügyministernek vagy az illetőknek, a kik e felett intézkednek, az lesz a feladatuk, hogy az összes aranypapirokat beváltsák. Az első jelentkezőknek ki is adják az aranyat, de természetesen csakhamar be fog állani az az eset, hogy be kell szüntetni az arany további kiadását. Mihelyt pedig a készfizetés megszünt, a mi valutánk azonnal összement, mert aranypapir-értékeinket megint bizonyos leszállított áron fogják elfogadni épen úgy, mint jelenlegi pénzeinket.

Nem hiszem, hogy a ki komolyan foglalkozik a dologgal, be ne lássa azokat, a miket előre megjegyezni bátor voltam. Voltam fiatal koromban is összeköttetésben a külfölddel épen a krimi háborúk alkalmával s láttam, hogy a külföldi hitelezők mindjárt a háború kezdetén azon igyekeztek, hogy Magyarországtól a hitelt bevonják. Mihelyt nálunk háborúra lenne kilátás, a külföldiek Magyarországon levő követeléseiket azonnal behajtani igyekeznének s ennek pedig az lenne legtermészetesebb eredménye, hogy vagy be kellene szüntetni a készfizetéseket, a mi újból a jelenlegi helyzetet állítaná elő, vagy az első jelentkezőknek kiadnók az aranyat úgy, hogy a piaczon nem maradna semmi és akkor is ott lennénk, a hol ma.

Végül, t. ház, az általam felvetett kérdésekből következnék még az, hogy vajjon helyes-e, czélszerű-e nekünk a valutánkat addig rendezni, a míg Ausztriával közösügyünk és közös bankunk van. És engedje meg a mélyen t. ház, hogy azon sok ok közül, melyek a jelenlegi rendezhetnémség helytelenségéről tanúskodnak, csak egyet említsek fel. *(Halljuk! Halljuk!)* Tudvalevőleg a váltópénzek realis értékkel nem fognak bírni, úgy, a mint ma az ezüstváltópénzek sem bírnak. Ebből mi következik más, mint az, hogy az illető államfeleknek a váltópénzek veretéséből hasznuk származik s Magyarország a pénzverésből csak 30%-ot, míg Ausztria 70% hasznot kap, az én számításom szerint pedig a pénzverésekből körülbelül 28—30% hasznot húznak az illető államok. Ausztria tehát 70% kal veret többet, mi pedig csak 30%-nyit verettünk. A tényleges állapot az lesz, hogy az aprópénz a kisebb forgalmú helyeket fogja felkeresni, a váltópénz tehát Magyarországra özönlik. Saját tapasztalatomból mondhatom, hogy ez az állítás igaz, a mennyiben a Székelyföldön tudvalevőleg kisebb lévén e pénzforgalom, akkor, mikor ha például Bécsbe 20 krnyit vásároltam és átadtam egy forintos bankót, azt mondta a trafikos, hogy adjak neki 20 krt, mert könnyebb nekem 20 krt adnom, mint neki a bankóból 80 krt visszaadnia. Ugyanakkor nekem Kézdivásárhelyt 7—800 frt rézpénz, 1000—1200 frt ezüsthatos és 3—400 frt bankópénzem lehetet cassán.

Körülbelül ilyenforma lesz a helyzet egész Magyarországon, hogy az egész aprópénz mind ide fog áradni, mert a pénzforgalom itt kisebb. És ha az egyesek azokat a koronákat elejtik, hullatják, mert a pénzből mindig elhányódik valami, Ausztria fog ebben a haszonban részesülni. Azon kivül az egyes vidéki kisebb forgalmú pénzt forgató embereknek a hátán nagy teher lesz az a sok aprópénz, a mennyiben tudvalevőleg még az adónkat sem fogjuk tudni 50 koronán felül ezüst pénzben fizetni, mert az adópénztárak nem fogadják el. És mi lesz ennek a következménye? Az lesz a következménye, hogy a kevesebb pénzzel biró emberek, a kik egész életökben meg voltak a nélkül, hogy valamikor még pénzváltót is eddig láttak volna, minden lépten-nyomon rá fognak szorúlni a pénzváltókra. Mert a kisgazdák terményeikért természetesen mind aprópénzt fognak kapni és mikor arra kerül a sor, hogy nagyobb fizetést akar tenni, a pénzváltóhoz kell, hogy folyamodjék. A mészáros, a ki megveszi az ökröt aranypénzen, ez elárúsítja annak húsát aprópénzért és midőn eladta és sok aprópénze összegyűlt, természetesen újra a pénzváltóhoz kell mennie, hogy kamattal beváltsa azt aranyra, hogy újból ökröt vásárolhasson, mert aprópénzért nem fogja megkapni. 1867 után reá szabadították a magyar népre az uzsora szabadságát. Tudjuk, hogy milyen grassálást vitt véghez ez az eljárás. Tönkretette a magyar nép jó részét és mikor már tönkretette, akkor vettük észre, hogy milyen veszedelmes volt ez. Hála Istennek, ez a csapás már elmult. És íme most egy újabb csapást akarunk az aprópénzzel a magyar népre mérni, hogy egyetlenegy ember se kerülhesse ki a pénzváltót. No magyar nép, ha eddig nem ismerted a pénzváltót, ezután lesz részed belőle. Hogy mennyire fogják ezek a pénzváltók kizsákmányolni a magyar népnek szorúltságát, azt minden ember elképzelheti. Sőt az egyszerű napszámos, a ki aprópénzben kapja a napszámját, ha elmegy a boltoshoz vásárolni, azt fogja mondani neki, hogy milyen pénzzel akar vásárolni és minthogy nem tud aranyban fizetni, az árúnak is az ára drágább lesz. T. ház! Ha mi Ausztriával közös pénzügyi alapon nem lennénk, azon esetre mérlegelnők a mi állapotunkat, azon arányban el is találnánk talán, hogy milyen arányban bocsássunk ki váltópénzt; azon esetre az általam előbb jelzett minden bizonynyal bekövetkezendő csapásnak a magyar nemzet nem volna kitéve, de így minden kétségen kivül a magyar nemzet a pénzváltók prédájává fog odadobatni. Én nem tudom, hogy mit vétett a magyar nép, hogy azt

Digitized by Google

minden tekintetben és minden körülmények között gyengíteni igyekeznek. Ma uzsora pusztításának, holnap a pénzváltók csapásának dobatik oda, mintha ki akarnák irtani a föld színéről; pedig ha jön a vész napja, akkor szükségünk lesz a népre, de szükségünk van arra a békében is: ezen nép existentiáját nekünk kötelességünk volna a legnagyobb mértékben támogatni. *(Helyeslés a szélső baloldalon.)*

Továbbá azt a kérdést is felvetettem, vajjon nem jobb volna-e valutánkat akkor rendezni, mikor legalább önálló bankunk lesz? Szerintem az kétségtelen, hogy ha jó gazdaságot akarunk folytatni, annak első és legszükségesebb feltétele, hogy önálló bankra szert tehessünk. *(Helyeslés a szélső baloldalon.)*

Az önálló banknak nemcsak az a haszna van meg, hogy a magyar pénzérdekeket jobban kielégítené, hanem a bank üzlete után még biztos hasznot is lehet elérni czélszerű szerződés által. A ki azt akarja, hogy a külföld bennünk bízzék, annak minden aprólékos körülményt fel kell arra használni, hogy a nemzet és az állam vagyonosodása előmozdíttassék, tehát olyan jövedelmes positiót, mint a bank kérdése, nem lehet oly könnyen figyelmen kivül hagyni.

Hogy mennyire jövedelmes az osztrák-magyar bank az ő részvényeseinek, annak illustrálására engedje meg a t. ház, hogy erről a kérdésről néhány megjegyzést tegyek. *(Halljuk! Halljuk!)* Az 1816-ban alapított osztrák bankból keletkezett osztrák-magyar banknak 1867-ben még csak két millió arany és körülbelül 94 millió ezüst forint fedezete volt. Daczára ennek a kis kezdetnek, a múlt évben czen bank nagy osztalékokat osztott szét részvényesei között. Az 1891-dik év végén a bank részvényesei között azután, miután minden névvel nevezendő alapjukat bőségesen dotálták, még 6,300.000 frtot osztottak ki.

Míg az osztrák állampénztárának csak 525.630 frt 82 kr., a magyar állampénztárnak 225.270 frt és 35 kr. nevetséges csekély összeget adott. Már pedig, t. ház, azt hiszem, nem szükséges nekem bővebben fejtegetni, mert hiszen, mindnyájan tudjuk, hogy milyen szolgálatot teszen az állam annak a banknak. Tudjuk, hogy az osztrák-magyar banknak joga van kétszer és félszer annyi bankjegyet kibocsátani, mint a mennyi érczfedezettel bir és ezen kibocsátott papirosnak kényszerforgalmát az állam biztosítja.

Ezen kényszerforgalom biztosításával az államok a banknak nagy szolgálatot tesznek, szintén épen olyat, mintha a részvénytőke felét maga az állam adná.

És ránk a bank nyereségéből mégis csak 245.000 frtnyi nevetséges összeg jut. Nem tudom, van-e a világon oly vállalat, hol 90 millió forint részvény és 18 millió tartaléktőkéből ily óriási haszon éretik el? Ha valaki petroleumforrásokból vagy más nagy koczkázatú vállalatokból huz 7—8 százalék hasznot, azt értem; de hogy ilyen semmi koczkázattal nem járó üzletből civilisált államban hogyan adhat egy bank ily óriási osztalékot, azt nem értem. Épen azért a minister úrnak jó lett volna arra gondolnia, nem lehetne-e a banktól valamicskével több osztalékot kapni, nem pedig privilegiumát még meghosszabbítani. De nemcsak osztalékot ád ily nagyot e bank, hanem 1876 óta tartaléktőkéje is rendkivül megszaporodott. Akkor két millió forint arany és 106 millió ezüst tartaléktőkéje volt; ma van 79 millió aranya és 161 millió ezüstje. Helyes volna tehát hazánkat minél előbb önálló bankhoz juttatni, melylyel úgy szerződhetnénk, hogy a nagy haszonból az állam is megkapná a maga illető részét.

T. ház! Ha azt akarjuk, hogy mi Európa ezen pontján még egy ezredet eltölthessünk, arra kell törekednünk, hogy Magyarország gazdag és népes legyen. A gazdagodásnak pedig nem az a titka, hogy bankárokkal káros üzleteket kössünk, hanem a komoly munka. Ha azt akarjuk, hogy gazdagok legyünk, fejleszszük mezőgazdaságunkat, fejleszszük annak támogatására iparunkat. Erre vegyen fel a nagyméltóságú pénzügyminister úr kölcsönöket! Igy majd el fogjuk érni, hogy a külföldtől mind kevesebb árut fogunk igényelni és a tőke nálunk megmarad, nyers terményeinket a külföld nem nélkülözheti. Akár veszünk mi a külföldtől csipkét vagy egyebet, akár nem, a külföld nem fogja nélkülözhetni, ha megéhezik: a mi búzánkat, ha pedig arra szüksége van: gyapjunkat! Igy majd lesznek nagy tőkepénzeseink az országban, a kik vásárolni fogják az állam papirjait. S ha az államadósságok kamatjait legalább nagy részben nem a külföldnek, hanem belföldi gazdáknak és gyárosoknak adjuk: tőkepénzeseknek adhatjuk, az esetre rendezve lesz a mi valutánk minden kétségen kivül nagy áldozat nélkül, mert én feltételezem és nem hiszem, hogy ezt a házban valaki kétségbe vonná, hogyha ma az angol pénzügyminister az angol parlament nevében egy forgácsdarabra irná, hogy ezért Anglia fizet neked 100 milliót, ezt Európában bárki teljes értékben elfogadná; de hogyha egy szegény ember hitelre szorúl és zálogúl aranyértéket visz is, a hitelező megnézi, nem hamis-e a zálogtárgy? Ép így járunk mi is. Gazdagítsuk meg államunkat, alakítsunk gyárakat, ne kelljen még laskanyujtó deszkát is külföldről hoznunk, *(Élénk derültség.)* igen, a kereskedésekben külföldi laskanyujtó deszkákat árulnak; *(Igaz! Ugy van! szélsőbalon.)* a mint mondám, ha ezt elért[26] arra, állítá-

Digitized by Google

által nemcsak azt érjük el, hogy lesz iparunk és fejlődik nemzetgazdaságunk, hanem népesebb is lesz az ország. Azok, kik Amerikába és Oláhországba kivándorolnak, itt fogják fogyasztani az állam kenyerét, szivarát, sóját, dohányát; de nemcsak az állam jövedelmét fogják producálni, hanem itt lesznek, ha a vész órája üt, akkor síkra fognak szállani azok az erőteljes munkások és segíteni fogják megtartani azt a hazát, melyet a bankárok, a kik utánunk csak milliókat fognak és szeretnek nyerni, megmenteni nem fognak. *(Igaz! Úgy van! a szélsőbalon.)* Mindezekből kifolyólag bátor leszek a nagyméltóságú pénzügyminister urat azon kegyességre és szívességre kérni és pedig teljes alázattal és azt gondolom, a velem egyformán gondolkozók nevében, hogy legyen kegyes a nagyméltóságú pénzügyminister úr és mondjon le *(Élénk derültség.)* ezen ambitiojáról (*Felkiáltások bal felől: Csak ambitiojáról!*) és azt az erőt, a melyet most a valutarendezésre akar fordítani, fordítsa az ország érdekében a pénzcsinálás komoly mesterségére. *(Zajos derültség.)* Eszközölje azt — most, mint kereskedelmi minister megteheti — hogy ne egyszerre kapjuk azt az aranyat, hanem lassan, hasznos munka útján. Ha csak az irodában dolgozunk, ez által egy krajczár aranyat sem varázsolunk elő a földből, menjünk a földbe, bányászszuk az aranyat, dolgozzunk s akkor lesznek aranyért kicserélhető értékeink, a mely után nem kell kamatot fizetnünk, hanem ellenkezőleg ennek kamatjáért más fog nekünk adózni. Ezért bátor vagyok a nagyméltóságú pénzügyminister úr figyelmébe ajánlani szerény határozati javaslatomat, a melyet a mélyen t. háznak is bátor leszek elfogadásra ajánlani *(olvassa)*: »Utasíttatik a nagyméltóságú pénzügyminister úr, hogy a valuta-törvényjavaslatokat vegye le a ház napirendjéről.

Azon összegekből, a melyeket a valuta rendezésére szánt, alakítson egy, a mezőgazdaságunk és iparunk fejlesztésére szolgáló alapot. A létesítendő alap mikénti felhasználása felett a ház később határozzon.«

Elnök: Kívánja-e a t. ház, hogy a határozati javaslat felolvastassék. *(Nem!)* Méltóztatott hallani és így újból való felolvasása mellőzhető.

Schóber Ernő jegyző: Hieronymi Károly!

Hieronymi Károly: T. képviselőház! *(Halljuk! Halljuk!)* Mindenekelőtt egy személyes kérdést kell az előttem szólott t. képviselő úrral tisztába hoznom. *(Halljuk!)* A t. képviselő úr a valuta-enquête tanácskozásaira hivatkozva, tévesnek és önkényesnek mondja azon enquêteben tett nyilatkozatomat, hogy az ezüst váltópénz veretésénél 26,600.000 frt nyereségünk lesz, míg ellenben fölösleges ezüst készletünk eladásánál csak 15,000.000 frt veszteségünk lesz, úgy, hogy az egész művelet végeredménye 11 millió frt nyereség.

Hogyha a t. képviselő úr szíves lett volna egész beszédemet egy kissé több figyelemmel átolvasni, meggyőződött volna, hogy ezen állítás sem tévedésen nem alapúl, sem a mennyiben számokról van szó, a számokban hiba nincsen, sem nem önkényes állítás. Abban a t. képviselő úrnak tökéletes igaza van, hogy a váltópénzek kiveretésénél mutatkozó nyereség annál nagyobb, minél kisebb finomsági tartalommal verjük ki azokat és hogy ha a váltópénz kiveretésénél csekélyebbre és csekélyebbre veszszük a finomsági tartalmat az úgynevezett seigneuriage, a kiveretésnél való nyereség mind nagyobb és nagyobb lesz. De én ezen finomság tartalmát nem önkényesen vettem fel. Méltóztassék csak megnézni a valuta-enquête naplójának 31-ik lapját; ott előadtam, hogy az összes európai államok váltópénze milyen finomsági tartalmú. Nevezetesen felsoroltam, hogy a német váltópénz finomsági tartalma 1 : 13·95, a latin unio váltópénze 1 : 14·38, az angol ezüst váltópénz finomsági tartalma 1 : 14·28 és ebből azt a következtetést vontam le, hogy mi is megnyugvással fogadhatjuk el a hasonló finomsági tartalmat és minden jogos követelménynek eleget fogunk tenni, ha váltópénzeinket 1 : 14 viszonyban verjük ki, Igy áll elő a pénzverésnél a 26 millióra számított nyereség.

Ebből láthatja t. képviselőtársam, hogy számításom egyáltalában nem önkényes. Én akkor tévedtem volna és követtem volna el hibát, hogyha sokkal rosszabb, szokatlan rossz és alacsony finomsági tartalmat vettem volna alapúl; de midőn az összes európai államok által évek óta elfogadott finomsági tartalomból indultam ki, akkor sem nem tévedtem, sem önkényesen nem jártam el. *(Helyeslés jobb felől.)*

Ezzel, azt hiszem, elvégeztem a személyes kérdést.

A mi a t. képviselőtársam beszédének érdemét illeti, ő abból indult ki, hogy az előttünk fekvő törvényjavaslatok károsak; kérte a pénzügyminister urat, hogy ezeket vonja vissza és mondjon le arról az ambitioról, hogy azokat keresztülhajtja. Én nagy figyelemmel hallgattam az érveket, melyekkel a t. képviselő úr eddig egészen magában álló felfogását indokolta.

Legelőször is a t. képviselő úr azt hibáztatta, hogy a pénzügyminister úr a valuta-enquête elé az ezen füzetben kinyomatott kérdéseket terjesztette; a képviselő úr szerint a következő három kérdést kellett volna feltennie: Először: mi a pénz? másodszor: van-e nekünk pénzünk? *(Derültség.)* harmadszor: micsoda haszon származik abból, ha pénzrendszerünket rendezzük? *(Derültség.)* Ezen az úton, t. kép-

Digitized by Google

viselő úr, ezen javaslatok méltányos és helyes megítéléséhez, felfogásom szerint, eljutni nem lehet.

A mi először azt a kérdést illeti, hogy mi a pénz, arról a t. képviselő úr olyan definitiót adott, mely nézetem szerint helytelen. Ő ugyanis azt mondja, hogy a hasznos munka pénz. Ez, t. képviselő úr, nem így áll és annak bizonyítására, hogy ez nem így áll, enquête absolute nem szükséges. *(Derültség.)* Igaz, hogy a pénzről szóló irodalom igen kiterjedt, mert hiszen Aristoteles óta alig volt nevezetesebb író — legyen az akár bölcsészeti, akár nemzetgazdasági író — a ki ne foglalkozott volna a pénz fogalmának meghatározásával. És én azt hiszem, sokkal helyesebb azokat, kik ezt a kérdést vetik fel, hogy mi a pénz, ennek az irodalomnak a tanulmányozására utalni, mint az ő számukra és felvilágosításukra enquêtet tartani.

A mi a második kérdést illeti, hogy van-e pénzünk, természetesen nem abból a felfogásból indulva ki, hogy a pénznek a t. képviselő úr által adott definitiója helyes, erre a kérdésre épen nálunk roppant könnyű megfelelni. Minden államban, a mely pénz tekintetében nem áll oly elszigetelve, mint hazánk, talán egy kissé nehezebb a felelet, mert látjuk, hogy oly tudósok, a kik ez iránt beható kutatásokat tesznek, nem mindig ugyanazon eredményre jutnak; hanem minálunk, a hol a pénzforgalom kizárólag bankjegyekből és államjegyekből áll, erre a kérdésre roppant könnyű megfelelni. Vegye elő akármelyik ujságot a t. képviselő úr, mindennap meglátja, hogy mennyi pénz van forgalomban. Erre tehát még kevésbbé szükséges enquête, mint az elsőre.

Az első két kérdést e szerint bátran elhagyhatta volna t. képviselő úr, mert ezek a szőnyegen levő tárgy felvilágosítására semmivel sem szolgálnak.

A harmadik kérdés szempontjából, hogy t. i. lesz-e hasznunk a valuta rendezéséből vagy sem, ha helyesen fogtam fel felszólalását, a t. képviselő úr a következőket hozta fel:

Először azt mondta, hogy szegények vagyunk; azt mondta, hogy szegény országnak nem való a maga valutáját rendezni.

T. ház! Oly országnak, melynek van nemzetközi kereskedelmi összeköttetése, a maga valutáját rendezni mindig kívánatos, akár szegény, akár gazdag. *(Úgy van! Úgy van! jobb felől.)* Nem is az a kérdés, hogy szegény-e vagy gazdag, hanem az: képes-e reá; mert ha képes reá, akkor mindig haszonnal jár. Azt hiszem, e házban nem kell bővebben indokolnom, hogy ha oly állam polgára, melyben a valuta rendezetlen,, akármiféle kereskedelmi transactiokat köt, minden eladásnál azért veszít, mert a vevő mindig számba veszi, vajjon nem javúl-e meg az illető változó valutának az értéke; a vételnél pedig azért veszít, mert az eladó mindig számbaveszi azt, vajjon nem romlik-e meg az illető valuta s ennek folytán egyik esetben kisebb, a másik esetben nagyobb árt ajánl azon árúért, mint a milyent ajánlana abban az esetben, ha a valuta minden ingadozása ellen biztosítva volna. Ebből a veszteségeknek egy folytonos láncolata támad és a legritkább esetekben történik az, hogy e valuta-ingadozások és az erre alapított, hogy úgy mondjam, speculatioból azon országra háramoljék a haszon, melynek valutája rendezetlen. Ha tehát mi azt mondjuk, hogy egy szegény országnak nem helyes valutáját rendezni, ez annyit tenne, hogy szegény ország: könnyebben viselheti el a nemzetközi forgalomban előálló veszteségeket, mint a gazdag ország: ily absurdumot pedig a képviselő úr állítani bizonyára nem akart.

A mi a másodikat illeti, t. képviselő úr azt mondotta, hogy a valuta magától fog helyreállni, ha mi dolgozunk és szorgalmasak leszünk. Ebben is alaposan téved a képviselő úr, mert a valuta magától helyre nem áll és pedig a következő okoknál fogva.

A valuta helyreállítása nálunk tulajdonképen két műveletet jelent. Jelenti először a forgalomban levő állampapír-pénzek bevonosát és másodszor egyidejűleg az ezüst valutáról az aranyvalutára való átmenetelt. A forgalomban levő fedezetlen államjegyek az országnak adóssága. Hogy ez így van, erre a legegyszerűbb bizonyitási mód az, ha azt nézzük, hogy hogyan keletkeztek ezek a jegyek. Annak idején az osztrák bankot felhatalmazta az állam, hogy bizonyos ellenszolgáltatások ellenében egy forintos és ötforintos bankjegyeket adjon ki. A bank által kiadott ezen jegyek a banknak adósságát képezték. A bank elvállalta azt a kötelezettséget, hogy ezeket a jegyeket pénzzel beváltsa, Később az 1866-ban a bank és az állam között letrejött egyezmény értelmében az egy és ötforintosok kibocsátásából eredő adósságot az állam magára vállalta. Az állam tehát elvállalta a bank adósságát, elvállalta azt a kötelezettséget, hogy az egy- és ötforintos jegyeket annak idején, bár határozatlan időben, kifizeti, illetve beváltja.

No addig, míg az állam ezen kötelezettségének eleget nem tesz, addig, a meddig ezt a függő adósságot ki nem fizeti, a valuta helyreállítva nincsen és ennélfogva az, a mit a t. képviselő úr mondott, hogy a valuta magától fog helyreállani, ha különben szorgalmasak leszünk és dolgozni fogunk, tévedés.

Hivatkozott azután a t. képviselő úr arra, hogy rossz termés esetére a valuta helyreállítá-

Digitized by Google

sára irányuló egész erőlködésünk füstbe fog menni. Hiszen kétségtelen, t. képviselőház, hogy rossz termések, a mennyiben oly nagy befolyásuk volna, hogy ez által a monarchia mérlegei passivvá válik, ha a valuta helyreállításának művelete alatt fognak beállani, bizonyára káros hatással lesznek, ha pedig a készpénzfizetések felvétele után fognak előállani, az aranynak bizonyos mértékben való kiszivárgását fogják előidézni, ez kétségtelen; de hiszen ha mi mindentől akarnánk tartózkodni, a mire esetleg a rossz termés károsan hat; ha különben szükséges és áldásthozó reformokat azért akarnánk elodázni, mert azok a rossz termések által megnehezít tetnének, hiszen akkor semmihez a világon hozzá nem foghatnánk. *(Helyeslés. Úgy van!)*

Természetes, hogy még kevésbbé nyomatékos argumentum lehet a valutareformra nézve egy háború esélye. Ezt oly természetesnek találom és egy háború oly különböző módon hathat ezen művelet megzavarására, hogy bővebben szólni feleslegesnek tartom.

A t. képviselő úr aztán azt a nézetét fejezte ki, hogy az volna az országnak leginkább érdekében, hogy az arany értéke minél lejebb szálljon. Hiszen a nemes fémeknek értéke kétségtelenül idővel alászáll, de midőn a képviselő úr azon óhaját azzal a hasonlattal fejezi ki, hogy bár csak egy ökörért lehetne egy font aranyat kapni, akkor jó volna, ha a t. képviselő úr számot vetne azzal, hogy az az idő már is elérkezett, csak az ökör válogatja, *(Derültség)* mert láttam oly bikát magam is a kiállításban. a mely 900 forintért kelt el s ez egy font aranynak tényleges értéke. *(Derültség.)*

Azzal azonban, a mit a t. képviselő úr beszéde befejezésekép mondott, hogy t. i. az országnak a legtöbb hasznot mindig a komoly munka fogja hajtani, a mezőgazdaságnak, az iparnak fejlesztése, ezzel a dolog természete szerint tökéletesen egyetértek; hiszen más útja a boldogulásnak e világon csakugyan nincs, mint a komoly munka és a takarékosság, megmondta ezt már annak idején Franklin. Hogy azonban a t. képviselő úr különösen hangsúlyozandónak tartja, hogy az állam is igyekezzék ebben az irányban minél több tevékenységet kifejteni, ezt a nézetet nem oszthatom, mert ha van e tekintetben óhajtandó, az az volna, hogy ebben az országban ne az állam legyen a kizárólagos munkaadó, mint a minővé magát már ez idő szerint is kinőtte. *(Helyeslés.)* Viszonyainknak ez ugyan természetes folyománya. Nem is panaszképp hozom ezt fel; annak idején én is munkálkodtam abban közre, hogy ez így történjék, de hogy ez irányt még tovább is fejleszszük, hogy még ma is ebben az irányban fejezzük ki óhajtásainkat: azt, t. ház, tévedésnek tartom. *(Helyeslés jobb felől.)*

Ezzel, azt hiszem, végeztem az előttem szólott t. képviselő úr beszédével.

Most arra a kérdésre akarok áttérni, mely a valutaszabályozás körül egyedül controvers s a mely tegnap illetékes oldalról, Gaal Jenő t. képviselő úr részéről, szóbahozatott. Ez azon kérdés, mely az előttünk fekvő törvényjavaslatokban nincs végleg szabályozva, t. i. mi történjék a további intézkedésig forgalomban hagyandó ezüst currans-pénzzel. *(Halljuk! Halljuk!)*

Alig tétetett más komoly ellenvetés a mostani valutajavaslatok ellen, mint az, hogy ez a kérdés már előzetesen nem tisztáztatott. Gaal Jenő t. képviselőtársam tegnap nagyon élénk színekkel ecsetelte azt, hogy minő baj az, hogy az előttünk fekvő javaslatokban e kérdés nincs tisztázva. Élénk színekkel ecsetelte azt is, hogy micsoda bonyodalmak származnak abból, hogy a készfizetések fölvétele alkalmával a magyar pénzügyminister álláspontja az lesz, hogy az ezüstnek currans-pénz tulajdonsága megszüntettessék, míg az osztrák pénzügyminister e jelleg további fentartását fogja követelni, miből bonyodalom fog támadni Magyarország és Ausztria közt. *(Halljuk! Halljuk!)*

Azok, a kik a pénzügyi bizottság tárgyalásait figyelemmel kísérték, tudják, hogy én elvileg ugyanazon álláspontot foglalom el, mint Gaal Jenő t. képviselő úr, vagyis én is abban a vélekedésben vagyok, hogy a készfizetések fölvétele alkalmával az ezüst currans-pénz jellegével ne bírjon, hogy az egyedüli értékpénz, az egyedüli currans-pénz az arany legyen és hogy pénzrendszerünkben az ezüst pénz csak váltópénz gyanánt szerepeljen. Ennek daczára azt hiszem, hogy Gaal Jenő t. képviselőtársam nem a főczél tekintetében, mert ebben vele tökéletesen egyetértek, de abban a tekintetben túlzott, hogy nagyon sötéten rajzolta azokat a veszélyeket és bajokat, a melyek abból származnak, hogy e kérdés már most előzetesen nem tisztáztatott. Igyekezni fogok e kérdést érdeme szerint megvilágítani. *(Halljuk! Halljuk!)*

Legelőször engedelmet kérek a t. háztól, hogy egy perczig a currans-pénz fogalmánál időzzem. *(Halljnk! Halljuk!)* E kifejezést »currans-pénz« én legalább sem az angol, sem a franczia irodalomban nem találtam, az csak a német szakirodalomban fordúl elő. Azok a német tudósok, a kik e kifejezést használják, a curanspénz criteriumaképen rendesen kettőt említenek fel. E két criterium egyike az, hogy a currans pénznek tényleges fémértéke meg kell, hogy feleljen névértékének; a második pedig, hogy a fizetéseknél korlátlan fizetési képességgel bír. Abban különbözik tehát a váltó-pénztől, hogy

Digitized by Google

míg ennek fémértéke nem szükséges, hogy megfeleljen névértékének — miért is, mint a t. pénzügyminister úr tegnap kifejtette, a váltópénz bizonyos tekintetben hitelpénz — a váltó pénz nem használható korlátlanúl a fizetéseknél, hanem csak egy bizonyos, a törvényben meghatározott összeg erejéig.

Már most, t. ház, ha mi e két criteriumot alkalmazzuk az ezüst forintosokra, világos, hogy azokra e criteriumoknak csak egyikét alkalmazhatjuk, azt t. i., hogy ezen ezüst forintosok törvény szerint korlátlan fizetési képességgel bírnak. Ellenben a másik criteriummal, hogy azok fémértéke megfeleljen a névértéknek, nem bírnak, mert míg két korona 84 aranykrajczár, helyesebben kifejezve az arany forintnak 84 századrésze, addig az ezüst forintosaink belértéke 65—66 kr. közt ingadozik az ezüst árának ingadozása szerint. Ehhez képest tehát, ezüst forintosunk csak abban a tekintetben currans-pénz, hogy korlátlan fizetési képességgel bír, míg a váltópénznek ezen tulajdonsága nincsen és rokon a váltópénzzel, mert fémértéke szintén nem felel meg névértékének.

Ez nemcsak a mi currans-pénzünknek, hanem ez idő szerint valamennyi állam currans-pénzének a tulajdonsága és azért abban a felfogásban vagyok, hogy a mai ezüstárak mellett a currans-pénz mai súlyánál fogva éles megkülönböztetést a currans-pénz közt és az ezüst váltópénz közt tenni talán nem is egészen helyes, mert kétségtelenül úgy van a dolog, hogy a currans-pénz mennyisége közt és a váltópénz mennyisége közt szoros összefüggés van. Ha ezüst currans-pénzünk egyáltalán nem lenne, sokkal több váltópénzre lenne szükségünk, mintha currans-pénzt hozhatunk forgalomba. Felfogásom szerint tehát nem annyira az a kérdés, hogy legyen-e ezüst currans-pénzünk vagy nem, hanem hogy a forgalomban levő pénzből mennyi az ezüst pénz; hogy az ezüst pénz mennyisége hogyan viszonylik a forgalomban levő összes pénz mennyiségéhez. Ez tulajdonképen felfogásom szerint a főkérdés. Ha ebből a szempontból indulunk ki, akkor annak a kérdésnek a megítélésére nézve, hogy mennyire származhatnak a mi ezüst pénzünk mennyiségéből az aranyvaluta helyreállításánál, illetőleg az aranyvalutára való áttérésénél bajok, az összes ezüst, tehát az ezüst currans- és a váltópénz összege határoz. E tekintetben mi úgy vagyunk, hogy a mi összes ezüst készletünk kitesz — és itt méltóztassanak megengedni, hogy az adatokat részletesen felsoroljam, — a banknál 166 millió forintot, német tallérokban átveszünk 13 millió forint ezüstöt, 20 és 10 kros váltópénzben van 20 millió frtnyi ezüstünk, a két pénzügyminisztérnek készlete 9.500,000 frt, az osztrák pénzügyminisztérnek három évi termelése, a melyből szintén pénzt akar veretni, 9.600,000 frt, a magyar állam három évi termelése 4,600.000 frt, a forgalomban a t. pénzügyminister úr tegnap mondotta 20—30 millió közt, tehát 25,000.000 frt és e szerint összesen 248,000.000 forint. Úgy az osztrák pénzügyminister a valuta-bizottság tárgyalásain, mint a t. pénzügyminister úr a pénzügyi bizottság tárgyalása folyamán világosan kijelentették, hogy pénzveretés czéljaiból ezüstöt szerezni nem fognak, hogy az nemcsak mindkét pénzügyminister úrnak elhatározása, de az közös megegyezésük, ennélfogva csak ezen 248,000.000 forint ezüsttel kell számolni. A mostani javaslatok szerint ebből a készletből 200 millió korona fog kiveretni és minthogy ezen czélra 75 millió ezüst forint szükséges, a dolog úgy áll, hogy forgalomban lesz 200 millió korona és 73 millió forint, vagyis 346 millió korona értékű ezüst currans-pénz.

A kérdés tehát az, hogy abban a legroszszabb esetben, ha a t. pénzügyminister úr osztrák collegájával az iránt nem tudna tisztába jönni, hogy a currans ezüstpénz a készfizetések felvétele idejére bevonassék, fog-e nekünk ezen pénzmennyiség olyan bajokat okozni, a melyek miatt ezen javaslatokat visszautasítani kellene; vagy a pénzügyminisztérnek azon eljárását, hogy a valutajavaslatok előterjesztését nem halasztotta el addigra, míg ezen kérdésre nézve osztrák collegájával megegyezésre nem jutott, gáncsolni lehet-e?

Ha azt akarjuk tudni, hogy az a pénz, a mely rendelkezésünkre áll és forgalomban van, absolute sok-e vagy kevés: ennek eldöntésénél két criteriumot alkalmazhatunk. *(Halljuk! Halljuk!)* Először is azt kérdezhetjük, hogy az ezüstpénz — a melyről itt szó van — az összes pénzforgalomnak hányadrészét képezi és azután összehasonlíthatjuk, hogy másutt az ezüst pénzforgalom az összes pénzforgalomnak hány százalékát teszi; vagy pedig választhatjuk azt a másik módot, tudniillik, hogy a lakosság számarányához képest nekünk több vagy kevesebb ezüstünk van, mint más államnak. Pénzforgalmunk azon feltevés mellett, hogy privát úton nem fog beszivárogni az országba semmi arany, 1800 millió korona lesz. Ebből körülbelül 767 millió arany, ha tudniillik számba veszszük a bankban lévő aranykészletet és azon 321 millió forintot, melyet a két pénzügyminister aranyban szerez meg az államjegyek beváltására; az ezüst currans lesz 546 millió korona, váltópénzünk 86 millió, fedezetlen bankjegy pedig lehet a banktörvény szerint 400 millió korona, összesen 1800 korona. Ez összes pénzforgalomnak az ezüst currans-pénz 19%-a. Ha ezt összehasonlítjuk más államok arányával, azt látjuk, hogy

Digitized by Google

Németországban a currans-pénz az összes forgalom 14%-a, a latin únióban pedig 33%. Ha pedig fejenkint számítunk, úgy ezüst pénz, tehát ezüst currans és váltópénz együttvéve következő lesz: Monarchiánkban esik minden lakosra 13 korona; Angliában, hol az ezüst csupán váltópénz, esik 12 shilling, a mi megfelel 14 koronának. Franczia országban ismét ezüst currans és váltópénz 98 franc, a mi megfelel 93 koronának, Németországban 19 márka, a mi megfelel 23 koronának.

Azonban ezeket a számításokat nagy óvatossággal kell venni, mert ha valamely külföldi államban bizonyos pénzmennyiség szükséges fejenkint, ebből nem következik, hogy a mi forgalmunk ugyanannyi pénzt fog szükségkép absorbeálni. Egyet azonban mégis látunk és ez az, hogy a mi összes ezüstünk, legyen az akár currans, akár váltópénz, fejenkint még annyit sem tesz ki, mint a mennyit az ezüstforgalom Angliában, hol pedig az ezüst tisztán a váltópénz szerepét játsza. Én ennélfogva, daczára annak, hogy — még egyszer ismétlem — teljesen osztozom abban a nézetben és kívánatosnak, szükségesnek tartom, hogy a készfizetések fölvételénél az egyedüli curranspénz az arany legyen és akkorára az ezüst currans-értékkel ne birjon: abban a felfogásban vagyok, hogy a váltópénznek az a mennyisége, a mely az előttünk fekvő törvényjavaslat szerint ki fog veretni, ezen monarchia váltópénz-szükségletét kielégíteni nem fogja.

A javaslatok szerint ugyanis ki fog veretni mint váltópénz 200 millió korona ezüst, 60 millió korona nickel, 26 millió bronz, a mi összesen 286 millió koronát tesz ki; ellenben a forgalomban levő ötforintos, egyforintos pénzjegyek, ezüst- és réz-váltópénz 280 millió forintot tesz ki, vagyis ezen most kiveretendő váltópénzünk kétszeresét. Ennélfogva az ezüst currans pénz jelentékeny része tulajdonképen a kis forgalom igényeit fogja szolgálni és a váltópénz szerepét fogja vinni. Hogy mennyi az az ezüst curranspénz, mely a váltópénzt fogja részben helyettesíteni, azt előre meghatározni természetesen vajmi bajos, de annyit lehet állítani, hogy a váltópénz-szükséglet minden valószínűség szerint 286 millió koronánál nagyobb és 560 millió koronánál valamivel csekélyebb lesz. Tekintettel tehát arra, hogy meg vagyok győződve, hogy a váltópénzt szükségképen szaporítani kell, tulajdonképen a kérdés nem az lesz, hogy bevonjuk-e az ezüst currans-pénzt, vagy nem, hanem hogy meghagyjuk-e továbbra is mostani alakjában, mint a váltópénz helyettesítőjét, vagy pedig vonjuk-e be és veressük át váltópénzzé.

Az azonban kétségtelen, t. ház, hogy minden számítás oda vezet, hogy az a curranspénz, mely forgalomban marad s a mely az én számításom szerint körülbelül 173 millió forint, több, mint a mennyit a forgalom a váltópénzen kivül elbir. De az általam előadottak szerint nem annyival több, hogy a miatt a tiszta aranyvalutára való áttérés szempontjából komoly aggályok volnának támaszthatók. Erről annyival inkább meg vagyok győződve, hogy a 312 millió forintnyi arany, melyet a két pénzügyminister be fog szerezni, a mi pénzforgalmunk szükségleteit kielégíteni nem fogja és így egészséges aranyforgalmunk csak akkor lesz, ha fizetési mérlegünk activ volta folytán és mintegy önműködőleg elegendő aranymennyiség fog beözönleni. És ha a bankban levő s a pénzügyministerek által beszerezendő aranymennyiség ily módon szaporodni fog, természetes, hogy ezen szaporodás folytán az arany és ezüstpénz közötti arány javulni fog.

Ezek azok az indokok, t. képviselőház, a melyek azon meggyőződésre vezettek, hogy a mostani ezüst pénzmennyiség az aranyvaluta behozatalát nem fogja ugyan zavarni, de elég nagy arra, hogy annak szaporításához sem most, sem a jövőben semmi szín alatt hozzá ne járuljunk.

Ez az az ok, a miért beérem azon biztosítékokkal, melyeket az Ausztriával kötött pénz- és érmeszerződés — nevezetesen a 12. és 18. czikke — e tekintetben nyújt; továbbá azon biztosítással, melyet a t. pénzügyminister úr a pénzügyi bizottságban adott és a melyet a pénzügyi bizottság jelentésébe a pénzügyminister úr beleegyezésével fel is vett, hogy t. i. három évi termelésnél többet ezüstveretési czélokra felhasználni nem kíván.

Az az ellenvetés tehát, hogy az ezüstpénz sorsa iránt a javaslatban most intézkedés nincs téve, nem elég súlyos az én szememben arra, hogy e javaslatokat el ne fogadjam; más tekintetben pedig azokat hazánk további közgazdasági fejlődésére oly előnyöseknek tartom, hogy elfogadásra melegen ajánlom. *(Élénk helyeslés és éljenzés jobb felől. A szónokot számosan üdvözlik.)*

Elnök: Az idő előre haladván, szólásra többen lévén feljegyezve, gondolom, méltóztatik a t. ház hozzájárulni, hogy holnap reggel 10 órakor tartassék a legközelebbi ülés s annak napirendjén legyen a mai ülés napirendjére felvett tárgy.

Ha ezt méltóztatnak elfogadni: *(Elfogadjuk!)* e szerint állapíttatván meg a holnapi ülés napirendje, az ülést bezárom.

(Az ülés végződik d. u. 2 óra 5 perczkor.)

Digitized by Google

87. ORSZÁGOS ÜLÉS

1892. évi julius hó 13-án, szerdán

B. Bánffy Dezső elnöklete alatt.

Tárgyai: A jegyzőkönyv hitelesítése. — Az interpellatios könyv felolvasása. — A koronaérték megállapításáról szóló törvényjavaslat tárgyalása. — Kemény Pál interpellatioja a vallásalap kegyuraságához tartozó borzavári r. kath. templom felépítése tárgyában. — Ugron Gábor interpellatioja a Bécsben járt román honpolgárok memoranduma tárgyában. — Bartók Lajos interpellatioja a pozsonyi hatóságoknak a bécsi demokrata-egyesület tagjaival szemben tanusított eljárása miatt. — Napirend.

A kormány részéről jelen vannak: gr. Szapáry Gyula, Wekerle Sándor, Szilágyi Dezső, gr. Bethlen András és Josipovich Imre.

(Az ülés kezdődik d. e. 10 órakor.)

Elnök: Az ülést ezennel megnyitom. A mai ülés jegyzőkönyvét Josipovich Géza jegyző úr fogja vezetni. A javaslatok mellett szólni kívánókat Schóber Ernő, az azok ellen jelentkezőket Lázár Árpád jegyző urak fogják jegyezni.

Olvastatik a tegnapi jegyzőkönyv.

Josipovich Géza jegyző *(olvassa a julius hó 12-én tartott ülés jegyzőkönyvét.)*

Elnök: Kérdem a t. házat, van-e észrevétel a jegyzőkönyvre? Ha nincs, a jegyzőkönyv ezennel hitelesítve van.

T. ház! Az elnökségnek semmi néven nevezendő jelenteni valója nincsen.

Napirend szerint fel fog olvastatni az indítvány- és interpellatios könyv.

Schóber Ernő jegyző: Tisztelettel jelentem, hogy az indítványkönyvben újabb bejegyzés nincs.

Elnök: Méltóztatnak tudomásúl venni.

Schóber Ernő jegyző: Az interpellatios könyvben ellenben a következő bejegyzések vannak *(olvassa)*:

1892. julius 12. Dr. Kemény Pál. A vallás- és közoktatásügyi ministerium felügyelete és kezelése alatt levő »vallás-alap« kegyuraságához tartozó borzavári róm. kath. templom felépítése tárgyában, a vallás- és közoktatásügyi minister úrhoz.

1892. julius 12. Ugron Gábor. A Bécsben járt román honpolgárok memoranduma tárgyában, az igazságügyminister úrhoz.

1892. julius 12. Bartók Lajos. A pozsonyi hatóságoknak a bécsi demokrata-egyesület kirándult tagjaival szemben tanúsított eljárása miatt, a belügyminister úrhoz.

1892. julius 13. Gr. Apponyi Albert. A nemzetiségi izgatások tárgyában a ministerelnök úrhoz.

Elnök: T. ház! A ház határozatának megfelelőleg az interpelláló képviselő urak interpellatioikat az ülés végén fogják megtenni.

Következik a napirend szerint a koronaérték megállapításáról szóló törvényjavaslatnak általánosságban való folytatólagos tárgyalása.

Lázár Árpád jegyző: Beőthy Ákos!

Beőthy Ákos: T. képviselőház! *(Halljuk! Halljuk!)* Midőn ezen nagy horderejű s fontosságú kérdésben felszólalok, nem tagadom, hogy bizonyos pontig igen kényes és nehéz helyzetben vagyok és ennek oka az, t. ház, hogy ezen kérdésre nézve a képviselőház minden pártjával és minden szaktekintélyével, még Mol-

Digitized by Google

nár Józsiás t. képviselőtársammal is *(Derültség)* ellentétes nézetben vagyok. Igaz, hogy nem voltam szerencsés t. képviselőtársam előadását hallhatni, de nagy élvezettel olvastam azt, sőt azt hiszem, hogy századunk egyik legnagyobb gondolkozója, John Stuart Mill még nagyobb élvezettel olvasta volna, mert ismeretes dolog, hogy neki az volt a nézete, hogy a polgárosodásnak nivelláló befolyása mellett semmi sem oly becses, mint egy igazán eredeti felfogás. Az ember azt hitte, hogy a valutakérdésben nehéz lehet valami újat mondani, a t. képviselő úrnak sikerült ezt megczáfolni.

De különösen azért súlyos az én helyzetem, mert ellentétes nézeteim számára még magam előtt sem követelem és igénylem a szaktekintély súlyát és erejét. Sokáig gondolkoztam a felett, hogy czélszerű-e ily körülmények között felszólalnom, de egy igen fontos indok arra vezetett és ez az, hogy nem szenved kétséget, hogy ezen valutakérdés minden egyes állampolgár érdekeit, anyagi existentiáját érinti, a nagyközönség pedig e kérdést laicus szempontból tekinti. Ha tehát találkoznak aggályok és kételyek, a melyek, mondjuk, a laicus felfogásnak folyományai, bizonyára leghelyesebb, ha ezen aggályok itt kifejezésre jutnak és ha alaptalanok, megczáfoltatnak; *(Helyeslés.)* mert az iránt nem lehet köztünk nézetkülönbség, hogy ezen valutarendezés nagy műve sikeres és áldásos csak úgy lehet, ha az egész közvélemény teljes megnyugvással és bizalommal fogadja. *(Úgy van! Úgy van! bal felől.)*

Bátor leszek mindjárt in medias res belemenni és aggályaimat egymásután formulázni.

Első kifogásom az, hogy én ezt a rendezést bizonyos tekintetben idő előttinek találom, még pedig azért, mert szerintem a nemzetközi valutahelyzet tisztázva nincs, különösen az ezüstkérdés szempontjából. Ha a világ minden nevezetesebb államán végigtekintünk, mindenütt látjuk, hogy az ezüstkérdés mily nagy problemákat vet fel. Amerikában az ezüstkérdés elsőrangú politikai kérdés. Franciaországnak kettős valutája van, de annak consequentiáit nem vonja le; az ezüstveretéseket beszüntette, de másrészt nem tud a tiszta valutára áttérni, mert nem tud ezüstkészletével mit csinálni. Angliának 1816. óta aranyvalutája van, de mindenki tudja, hogy e valutát csakis egy bámulatos, nagyon mesterkélt hitelszervezet képes fentartani, a melynek veszélyeire már ezelőtt 20 évvel Bagehot, e tekintély »A pénzpiaczról« czímű igazán classicus munkájában rámutatott és e figyelmeztetés helyességét megmutatta a két év előtti Baring krizis, a midőn ha a franczia bank segítségére nem jön, beáll a nagy krach. Nem is annyira Angliáról van szó, mint Indiáról, a melynek ezüstvalutája van, a melynek folytán költségvetése folytonosan zavarban van, hogy midőn Anglia összehívta a valuta enquêtet, az első kérdés az volt, hogy mi történjék Indiában az ezüstvalutával.

Ott van Németország, keresztülvitte az aranyvalutát oly kedvező föltételek mellett, mint talán egyetlen egy állam sem, demonetisálta az ezüstöt és az ezüst eladását kénytelen volt beszüntetni, mert már csak egy év alatt 90 millió márkányi vesztesége van. Ott vagyunk most t. ház, hogy be akarjuk hozni az aranyvalutát és nem tudunk ezüstkészletünkkel mit csinálni. És itt van, t. ház, az a pont, melynél egy pár szóval fel kell említenem azt a transactiot, mely a monarchia és Németország közt létrejött az egyesületi tallérok átvétele tárgyában, a mely szerint vagy 12 millió forint ezüstöt átveszünk.

Ezt én helytelennek tartom először, mert jogilag nem voltunk rá kötelezve és ezt a t. pénzügyminister úr indokolásában maga is beismerte. De nem is voltunk méltányossági szempontból sem reá kötelezve, mert hisz Németország itt saját tényével áll szemben; demonetisálta az ezüstöt és nem adta el akkor, midőn jó áron adhatta volna el.

Felhozza a ministeri indokolás, hogyha nem jön létre az arrangement, áttolták volna az ezüstöt. De ha 10—12 esztendő alatt ez nem történt, hogy miért történnék most, azt belátni képes nem vagyok.

Azt is tévedésnek tartom, hogy ebből nem fog hátrány származni. Igenis fog: vagy az, hogyha az ezüstkészletet eladjuk, akkor mi fizetjük meg a veszteséget; vagy az, hogy forgalmunkat még jobban fogjuk ezüsttel eltölteni, mint különben.

Ha már most visszatérek és a nemzetközi helyzetet az ezüst szempontjából összegezem, arra az eredményre jutok, hogy egészen elsőrangú auctoritások, mint az angol pénzügyminister, Goschen szerint, a ki monometallista, az aranyvaluta behozatala az egész világon tiszta utopia és másodszor, ha látom, hogy minden állam ott van, hogy nem tud ezüstjével mit csinálni: ebből azt következtetem, hogy nemzetközi megállapodásra kell jutnunk s azért azt tartom, helyesebb lett volna azt megvárni.

Bizonyára készen lehetek arra az ellenvetésre, hogy mit praejudicál ennek az, ha most ezt keresztülviszszük? Praejudicálja azt, hogy ezen valutaconversio folytán kiteszszük az országot egy nagy közgazdasági rázkódásnak és az a definitivum, melyet megállapítunk, ideiglenes lesz. Másodszor pedig pracjudicium az, hogy proclamáljuk az aranyvalutát, a legnagyobb határozottsággal foglalunk állást a sánta valuta ellen és csinálunk de facto olyan valutát, a mely két lábára sántít, *(Helyeslés bal felől.)* mely-

Digitized by Google

nek két mankója van, az egyik az ezüstcourrans, a másik a fedezetlen államjegy. *(Úgy van! Úgy van! bal felől.)* És ez nem az átmeneti időszakra szól csupán, hanem azt hiszem, a definitivumra is, mert maga a pénzügyminister úr indokolásában világosan megmondja, hogy a gyakorlati követelmények azt kívánják, hogy ezüstcurranst későbbre is tartsunk és nem zárja ki az államjegyek megtartását.

De különben is, t. ház, a viszonyok hatalma oda fog bennünket sorozni, egyszerűen azért, mert nem volt elegendő pénzerőnk, hogy a valuta rendezését keresztülvigyük. De erre majd később visszatérek.

Második kifogásom, t. ház, hogy ez nem befejezett, nem kész dolog, nem nyujt nekünk tiszta képet. Nem kész dolog, mert hiszen ez az egész törvényjavaslat tulajonképen egy paragraphusokba szedett meghatalmazás. A mit nem kellene megállapítani: a relatiot megállapítja; a mit pedig meg kellene állapítani: a készfizetések felvételét, azt nem állapítja meg. De azután, t. ház, nem tiszta munka ez, hiszen senki sem képes annak egy képét alkotni, hogy voltaképen milyen lesz a valutának a definitivumban a képe. Ha valaha lehetett egy dologról azt mondani, hogy ugrás a sötétbe, erre el lehet azt mondani. És ne mondja nekem senki, hogy ez csak átmeneti időszak, mert ha initialjuk a dolgot, látni kellene a definitivumban, hogy mikép lesz az aranynyal, ezüst curranssal és államjegyekkel. Különben ne méltóztassanak elfeledni, hogy az által, hogy mi e törvényjavaslatot így elfogadjuk, bevégzett tényeket állapítunk meg, a melyeknek következményeivel számolni kell, pl. azzal, hogy az ezüst-curranst és az államjegyeket kiveszszük a forgalomból.

De különösen sérelmesnek találom, hogy a készfizetések határideje nem állapíttatott meg. A t. pénzügyminister úr tegnapelőtti beszédében előadta azt, hogy ezt azért nem lehetett tenni, mert rövid határnap a viszonyok folytán nem volt megállapítható; ha pedig hosszú határnap lett volna, az deprimáló hatást gyakorolt volna: ennek következtében nem állapíttatott meg semmi.

Semmi sem gyakorol oly deprimáló hatást, mint épen a bizonytalanság és hogy ez így van, bizonyítja azon körülmény, hogy az osztrák sajtóban az a gyanú nyert kifejezést, hogy az aranyat hadi kincsnek fogják felhasználni. Ezt a pénzügyminister elég fontosnak tartotta arra, hogy határozottan tiltakozzék ellene, azonban én nem fogadhatom el indokolását. Azt mondja: ez ellentétben áll a logikával. De ez nem a logika, hanem a szükség kérdése, mert ha esetleg beáll a háború és szorul a kapcza, a hadi kormányzat nagyon könnyen rá fogja tenni a kezét és az sem áll, hogy ez minden kormányelvvel ellenkezik. A németek értenek a kormányzáshoz és ők is csináltak hadikincset.

Én szerintem, t. ház, meg kellett volna állapítani a készfizetések fölvételét. Ha a kormánynak megvan az aranya, ha a consortiummal tisztában van, megállapíthatta volna azt; ha nincs meg: akkor ez is felesleges és időelőtti.

Jól tudom, t. ház, hogy például az 1881-iki olasz valuta-törvényben, szintén nem volt benn a készfizetések fölvétele. Azonban distinguálni kell: ott akkor — az államtitkár úr is igazat fog nekem adni — nagy kétely volt, hogy be lehet-e szerezni a szükséges aranyat. Most azonban ebben egyáltalán nem kételkedünk. A kormány a határ kérdésénél majdnem úgy jár el, mint a közigazgatási törvénynél. Ott is megszavaztatta magának a hatalmat és eszközöket, hanem csak később akar jönni a garantiákkal.

A minister úr látja, hogy mily precarius e tekintetben a helyzete, mert egy parlamentaris ellenőrző bizottságot contemplál. De ha tekintjük azon körülményt, hogy az ellenőrző bizottság a t. többség tagjaiból kerül ki és az ellenőrzési nisus nem oly nagy itten, megvallom, én ezt komoly garantiának nem tekintem. *(Helyeslés bal felől.)*

A harmadik igen fontos kifogásom abban áll, hogy én a mi pénzviszonyainkat erre nem tartom eléggé consolidáltaknak. Nem akarok most annak vitatásába bocsátkozni, hogy egyáltalában ily kormányzat és politikai rendszer mellett, a mely alatt élünk, lehet-e consolidált viszonyokról beszélni. Ezt kerülöm, mert minden politikai controversiát ki akarok hagyni. De állítom, t. ház: ha a legjobb kormányzati rendszer alatt élnénk is, akkor sem volnának viszonyaink erre eléggé fejlettek. Mi képezi a valutarendezésnek az államháztartás szempontjából értelmét. Igen egyszerűen az, hogy az államnak egy kölcsöntartozása — a fedezetlen államjegy, melyért kamatot nem fizet — beváltatik s ezzel természetesen új terhet foglal magában. Mindenütt, a hol ez az újabb időben történt, így Olaszországban, Franczia országban, mielőtt ehhez hozzáfogtak, megvárták, hogy az államháztartás évről-évre jelentékeny feleslegekkel záródjék. Nálunk ez nem így van. A mi fölöslegünk még nagyon kis csecsemő és azt hiszem, ha például Baross Gábor hagyatékát liquidálnók s ha ez irányban a helyzet egész őszintén fel lenne tárva az országgyülés előtt, akkor ez a kis felesleg is eltűnnék: a csecsemő jobb létre szenderül. *(Úgy van! Úgy van! bal felől.)*

A t. minister úr úgy contemplálja a dolgot, hogy a szükséges arany beszerzése kamatteherrel nem jár. Mindenekelőtt megjegyzem, hogy

Digitized by Google

maga a pénzügyminister úr is úgy látja a rendezést, hogy az igénybe vett összeg még nem lesz elegendő. De nem is magáról a pénzszerzés ezen módozatáról akarok beszélni, a mely előttünk áll, hanem arról, hogy én ezen egész valuta rendezésénél látok sarkalatos, fontos intézkedéseket, a melyek tisztán azért történnek, mert az állam, a kormány nem rendelkezik elegendő pénzzel. Itt van első sorban az ezüst-currans kérdése. Erről sem akarok szólni, mert ez az általános elítélésben részesül, hogy e tekintetben csak csatlakozhatom azokhoz, a mik itt előadattak. De, t. ház, az ezüstszerzést illetőleg mégis kell egy megjegyzést tennem, mert a hogy mi azt alkalmazzuk, bizonyos pontig ellentétben áll a valutarendezés conceptiojával. Miért rendezzük mi a valutát? Azért, mert pénzünk el van értéktelenedve.

És miképen rendezzük? Úgy, hogy a papirforintokat bevonjuk s helyette substituálunk ezüstforintokat, melyeknek kevesebb az értéke, de ezzel nem elégszünk meg, hanem veretünk koronákat is, még csekélyebb ezüsttartalommal. Igaz, hogy ez másutt is úgy van, t. ház s ha emlékezetem nem csal, Francziaországban 1864-ben hozták ezt be. De miért? Az ötvenes években megtörtént ugyanis az, hogy a kalifornia és australiai arany miatt egyszerre csak megcsökkent az arany értéke és nőtt az ezüsté. Ennek folytán az ezüstpénz Francziaországból kivándorolt s azért, hogy ezt visszatartsák, elkezdtek verni pénzeket csekélyebb ezüsttartalommal, midőn az ezüst értékét vesztette az aranynyal szemben. Ezt helyes valutapolitikának nevezni csakugyan nem lehet. *(Helyeslés bal felől.)*

A másik művelet a fedezet nélküli államjegyeket contemplálja. Úgy tudom, hogy ilyen fedezetlen államjegyek vannak Olaszországban és Németországban is. A mi Olaszországot illeti, csak kevés hét előtt jelent meg egy kis művecske Haupttól, attól az elismert valutapolitikustól s az épen Wekerle pénzügyminister úrnak van ajánlva. El van mondva benne, hogy Olaszországban a fedezetlen államjegyek és részben más okok miatt az ezüst váltópénz is kiment a forgalomból és milyen nagy disagio keletkezett, Vestigia terrent. Van Németországban is, de az kártékony hatást nem idézett elő. A mi helyzetünk azonban két irányban nagyon különbözik Németország helyzetétől. Először is Németországban erre megvan a fedezet, jelesül a 120 milliónyi fedezetlen államjegyeknek megvan a fedezetük a spandaui hadikincsben, mely 120 millió forint aranyat tesz ki. Mikor Németországban ezt a törvényjavaslatot behozták, az indokolásban erre utaltak is; Bamberger a vitában azt mondta, hogy egy állam, a melynek 120 millió forint arany hadikincse van, megengedheti magának azt a luxust, hogy fedezetlen államjegyeket bocsásson ki, habár úgy tudom, ezt az eljárást Németországban általában elítélik. Mi még ilyen helyzetben sem vagyunk és azért nálunk ez az eljárás nem helyes.

A második intézkedés, a melylyel a kormány megtakarítást akar elérni, a relationak alacsony volta, jelesen úgy, hogy az egy forintost magát beváltja 84 krajczárért aranyban. Már most a megtakarítás úgy jön létre, hogy ha csak egy krajczárral is olcsóbb lesz a relatio, ez 312 milliónál kitesz 3,120.000 forintot; úgyannyira, hogy a 312 milliónál az állam ezen relatioval megtakarít 50 milliót.

Ez igen helyes dolog, ha ezzel a megtakarítással szemben, ezzel az előnynyel szemben nem állana az a hátrány, melyet az állam polgárai az által szenvednek, hogy a relatio olcsóbban állapíttatik meg. Mert arra az emberre nézve, a kinek egy forint van a zsebében, igen nagy különbség az, hogy 84 krajczár értéke van-e annak, vagy száz krajczár. *(Ugy van! bal felől.)* Ez képezi a kérdésnek nagy fontosságát és ez is az indoka annak, hogy erre a kérdésre részletesen, behatóan kívánok kiterjeszkedni. *(Halljuk! Halljuk! a bal- és szélső baloldalon.)*

Hozzátenni kívánom még azt, t. ház, hogy ezen relatio megállapításának kérdése nem annyira a valuta-rendezésnek, mint inkább a valutaconversionak folyománya. Mert a mi nagy rendezésünk két nagy transactioból áll. Az egyik a szoros értelemben vett rendezés. Ez alatt az államjegyek beváltását értem. A másik az ezüstről való átmenet az aranyra. Ez képezi a valutaconversio tárgyát.

Eddigelé más államokban ezen transactionak mindegyike külön-külön vitetett keresztül. Együttesen, combinative csak mi viszszük azt keresztül. Felfogásom szerint ezt a két transactiot nem szabad összezavarni, szét kell azokat választanunk. Már pedig a t. kormány ezt összezavarja annyiban, a mennyiben a relatio kérdését nem a valuta-rendezés, hanem tulajdonképen a valutaconversio szempontjából tekinti. Mindjárt kifejtem, miben áll a t. kormánynak conceptioja. Miképen indokolja a t. kormány a relatio megállapítását? Azt mondja: én be akarom vonni az államjegyeket, ki akarom fizetni azokat a tartozásokat, a melyeket tulajdonképen ezüsttel vagyok köteles beváltani, de ha ezüsttel váltom be, akkor az én hitelezőim rövidséget szenvednek, mert hiszen az ezüst nem ér annyit, mint a papir. Én tehát adok aranyat. Miután pedig az arany többet ér, én tehát az arany értékét levonom a papirforintból. De én nem akarok megkárosítani senkit, fenn akarom tartani a for-

Digitized by Google

galom stabilitását, úgy akarom átváltoztatni, hogy ki legyen fejezve a forintnak az aranyban való vásárlási képessége, azt azonban máskép kifejezni nem tudom, minthogy a relatio basisául a külföldi arany és váltóárfolyamot teszem, ezt azonban nem a napi árfolyam alapján, hanem átlagszámítás alapján teszem.

Már most méltóztassék megengedni, hogy ezt az okoskodást tárgyilagos bírálat tárgyává tegyem. *(Halljuk! Halljuk! bal felől.)*

El ő sorban nekem az a benyomásom van, hogy ebben az egész okoskodásban van két burkolt praemissa, melyet helyesnek nem tartok. Az egyik az, hogy, úgy látszik a t. kormány megoldásából, hogy ő azt hiszi, hogy nálunk a disagio voltaképen nem a kényszer-árfolyamnak, hanem az arany és ezüst-érték közti különbségnek folyománya; úgy látszik, mert ha azt hinné, hogy ez a kényszerforgalom folyománya: akkor a relatiot egyáltalában nem lehetne megállapítani; akkor be kellene váltani a forintot egész értékében.

Már most én constatálni kívánom azt, hogy akkor, mikor az ezüst nem volt demonetisálva, még akkor a mi papirpénzünknek az ezüsttel szemben épen úgy megvolt a disagioja, sőt nagyobb is, mint most az aranynyal szemben: a mi tehát bizonyítja, hogy a disagio eredetileg a kényszerforgalom folyománya. Ha már most a hatvanas években csináltuk volna meg a valutarendezést, 84 krajczár helyett kellett volna adni száz ezüst krajczárt, mert az ezüst forintnak akkor annyi értéke volt, mint ma az aranynak és a 312 milliót egészen ki kellett volna fizetni, a mi szintén ugyanannyit ért volna, mint a mennyit ma az arany ér, mert az akkor az egész világnak elfogadott egyik teljes értékű fizetési eszköze volt.

Már most annak következtében, hogy az ezüst demonetisálva lett, aranyconversiot csinálunk. Elérjük azt, hogy a forintot ma 84 krral váltjuk be, mely nem ér már ma annyit, mint a mennyit ért akkor az ezüst és sokkal olcsóbban csinálja meg most a kormány, mint csinálta volna akkor. Ez által tehát tényleg jelentékeny obligotól szabadúl az állam.

A másik lappangó praemissa arra a viszonyra vonatkozik, a mely a beváltásnál a kormány és az egyes állampolgár között létezik. A t. kormány ezt a viszonyt úgy construálja magának, mint a milyen a viszony a bankár, a pénzváltó és a cliens között. Ha én bemegyek a pénzváltóhoz a forintommal, az ad érte 84 krajczárt, mert annyi a cursusa. Épen így jár el a kormány is. Ezt pedig én fundamentaliter tévesnek tartom, mert azt hiszem, hogy a kormánynak ezen kérdésnél két nagy kötelessége van, a mire még vissza fogok térni. Ezt bevezetésül ki kellett emelnem.

De mi képezi a t. kormánynak conceptioját, indokolását a relatio kérdésében? Az egyik az, hogy a forintnak aranyban való vásárlási képességét a külföldi valuta fejezi ki; a másik pedig az, hogy neki átlag-árfolyamot kellett fölvenni.

Először is én helytelenítem az átlag-árfolyamot, mert ez egyáltalában nem szabatos; már pedig a hol pénzről, enyém és tiedről van szó, a leglényegesebb vonatkozásaiban lehető szabatosságra kell törekedni. A t. előadó úr a multkor igen ügyesen és leleményesen azt mondta, hogy hát miként vegyen napi árfolyamot, melyik napi árfolyamot vegye? Hát én megmondom, mily árfolyam következik a törvényjavaslat conceptiojából. Ha abból indúlok ki, hogy az én forintom vevőképességét és értékét az arany börse-árfolyama adja meg: a relatiot azon a napon kell megállapítanom, mikor a készfizetés bekövetkezett, mikor a kötelező számítás behozatott, mert akkor történik meg a tényleges substitutio, egalább elvben és ez fejezi ki legélesebben az arany vásárlási képességét. Tudom, hogy ez indok a speculatiora. Hogy ez menynyire történik, mennyire nem, ezt nem tudom, de igenis állítom, hogy ennélfogva a kormány egy méltánytalan és természetellenes eljárást követ. Méltánytalan annyiban, mert itt az állampolgár azon bene-től esik el, mely minden valutarendezéssel együtt jár, t. i. hogy az agio esik és ő magasabb relatiot kap. De hogy mily természetellenes ezen eljárás, bizonyítja azon körülmény, hogy míg máskor mindig az állam politikája legnagyobb győzelmének tekinti azt, ha az agio esik, itt a kormány ennek útját állja az által, hogy a relatiot előbb állapítja meg. És ha Neumann Ármin t. képviselőtársam bizonyos emphasissal kérdezte, hogy hol van az árfolyam, hát én megmondom: a börsén. Ha az árfolyam magas, kizsákmányolja a maga számára; ha pedig alacsonyabbakká lesznek, ennek útját állja. A relatio maga azzal indokoltatik, hogy a forint vásárlási képességét a külföld maga határozza meg. Már most én első sorban constatálni kívánom, hogy az a kérdés maga, hogy az arany itt a belföldön mennyi értékkel bír, a mi az aranyárképződéssel legszorosabb összeköttetésben van, egyike a közgazdaság legnehezebb, legcomplicáltabb kérdéseinek.

Ezelőtt pár évvel Angliába összehittak két nagy enquêtet. Az egyik arra való volt, hogy megállapítsa, hogy annak a nagy árhanyatlásnak, melyet 1870 óta tapasztalunk, mi az indoka. A másiknak az volt a czélja, hogy megállapítsa az ezüst árhanyatlásának okát. És mindkét enquête negativ eredménynyel végződött. Jelesen az árak hanyatlását illetőleg azok az enquête-ek, me-

Digitized by Google

lyekben Európa legelső capacitásai jelen voltak, nem tudták megállapítani, vajjon a pénzértéke emelkedett-e, vagy az árak közgazdasági törvény folytán hagyatlottak-e? Az ezüstnél szintén nem tudták azt megállapítani, hogy mi van: vajjon ez ezüst depretiatio, vagy aranyappretiatio jött létre. Tehát mikor Európa legelső auctoritasai így gondolkoznak, a t. kormány neki áll és igen merész vágással kimondja, hogy az arany vásárlási értékét a belföldi agio állapítja meg, mikor az egész indokolásban folyton azt beszélik és nagyon helyesen, hogy itt a belföldön az árképződésre, a forint vásárlási képességére az agio hullámzásai közvetlen befolyást nem gyakorolnak. Én magam is, mikor ezzel a kérdéssel foglalkoztam és felette meditáltam, azt a kérdést vetettem fel, hogy hát mi a mi forintunknak itt a belforgalomban a közgazdasági értéke és vásárlási képessége? Azon eredményre jutottam, hogy daczára a disagionak, a forint vásárlási képessége és közgazdasági értéke nem csökkent. Nem valami szokatlan dolog ez; ott voltak például a franczia fedezetlen bankjegyek a 70-iki háborúban. Ezek értéküket még a külföldi valutával szemben sem vesztették. De sokkal praegnansabb példa rá az indiai pénz; tudjuk, hogy az indiai ezüst pénz, rupia, a külföldi valutával szemben értékét nagy mérvben veszítette, de belföldi vásárlási képessége nem csökkent. Hogy nálunk a forintnak értéke és vásárlási képessége nem csökkent a disagio folytán, bizonyítja az a körülmény, a melyre sokan emlékezhetnek, hogy például mikor 1866-ban újra behozták a kényszer-forgalmat — ne méltóztassék elfelejteni azt, hogy 1866-ban kevés időre rendezve volt a valuta, a készfizetések fel voltak véve, a disagio megszünt s pénzünknek meg volt a teljes értéke, a teljes paritása a külföldi pénzzel szemben — disagio jött s mind ennek daczára a forint értéke és vásárlási képessége nem csökkent és az árak nem emelkedtek. Annak, hogy az így történt, megvan a maga közgazdasági indoka. Az egyik az volt, hogy az államjegyek nem szaporodtak, mert contingentálva voltak. Nem történt az, a mi 1815-ben a fekete bankókkal, az assignatákkal, hogy értékük a folytonos újabb kibocsátás következtében nap-nap után esett. Azon kivül a mi pénzünk itt a belföldön tökéletesen teljesíti a szolgálatot, törvényes fizetési eszközül szolgál. Továbbá volt még egy más momentum is és ez az, hogy a közforgalomban meg volt az a felfogás, az a feltevés, hogy az a forint teljes értékben és teljes érczben fog beváltatni. A nagy forgalom nem igen tudott arról a distinctioról, hogy a mi pénzünk csak ezüstre szól és hogy az ezüstnek és az aranynak ily nagy disagioja van. De ha tudott is róla, volt, mondhatnám törvényes támpont arra nézve, hogy a forint aranyban fog beváltatni. Ezt a törvényes támpontot képezte pedig az a szerződés, a melyet mi Franczia országgal 1867-ben kötöttünk és a melyben világosan kimondottuk, hogy belépünk a latin unioba. Ennek folytán aranypénzek is verettek és az aranyforint abban a relatioban veretett, hogy 2 franc 50 relatio, mint a minő relatioban volt az ezüst forint.

Neumann Ármin: Az nem volt pénz!

Beöthy Ákos: Nem beszélek arról, hogy az pénz volt, de erre a felfogásra, hogy tudniillik a mi forintunk aranyban teljes értékben beváltatik, támpontot képezett. *(Ellenmondások jobb felől. Halljuk! Halljuk!)* De különben, t. ház, ha nekem ebben, a mit mondok, igazam nem volna, mégis azt állítom, hogy teljes lehetetlenség a két dolgot egymással, tudniillik a forint vásárlási képességét a belföldön és ismét a külföldi valutával szemben, parificálni. Csak akkor lehetne ezeket parificálni, ha abból a szempontból indulunk ki, hogy a forint a belforgalomban ugyanazt a devalvatiot szenvedte, mit szenvedett a külföldi valutával szemben. De ez nem történhetett meg, igen egyszerüen azért, mert a belforgalomban isolált valuta volt és ennek következtében a forint vásárlási képessége a kereslet és kinálat szabályai szerint alakúl. A külföldön pedig az agio politikai motivumok alapján alakult és a politikai bizalom eredményezte azt, hogy a készfizetéseket teljesítjük-e, vagy nem. Bizonyítja ezt az a körülmény, hogy például mikor háborúra van kilátás, az agio felmegy, ellenkező esetben pedig esik. Teljesen tévesztett dolognak tartom azt, t. ház, ha mi az arany vásárlási képességét itt a belföldön a szerint állapítjuk meg, mint az agio mutatja, mert igen gyakran megtörténik, hogy például az aranynak vásárlási képessége itt a belföldön jelentékenyen csökken, forintunknak vásárlási képessége pedig nem. Maga az indokolás is beszél például arról, hogy 1890-ben mennyire esett az agio, hogy 25%-ről leesett 12%-re. Hát a mi az arany vásárlási képességét illeti, erre nézve láttam concrét példákat állításom bebizonyítására. Ugyanis 1890-ben Karlsbadban voltam. *(Halljuk! Halljuk!)* Mindenki tudja, hogy ott nagyon sok idegen ember fordúl meg, a kik pénzüket beváltják. Már most magam tudok róla, hogy például egy 20 francos aranyat beváltottak, például 9 forint 60—70 krajczárral. Ennyi volt annak a vásárlási képessége. Egy pár nap alatt aztán rohamosan esett az agio és akkor már csak 9 forint 20 krajczárért váltották be. Ennyire csökkent tehát az arany vásárlási képessége, a mi forintunknak vásárlási képessége pedig nem csökkent. Nem lehet tehát, t. ház, a dolgot egymással parificálni és nem lehet a mi forintunknak és az aranynak értékét egy közös alapra visszevezetni.

Digitized by Google

Hiányzik a kettő között a tertium comparationis. Igen könnyű azt mondani, hogy az arany többet ér, mint a forint, de mi az oka annak, hogy itt a belföldön többet ér? Az agio. A t. kormány pedig indokolásában helyesen emeli ki, hogy az agio a belföldi árképződésre kellő befolyást nem gyakorolt és gyakran volt alacsony agio mellett magas árú gabonánk és megfordítva. (*Helyeslések bal felől.*) Különösen két indok hozatott fel ezen relatio mellett, t. ház. Az egyik indokot a t. előadó úr szolgáltatta, azt mondván (*olvassa*): »Már pedig az értékarány megállapításánál az kellett, hogy uralkodó főszempont legyen, miszerint a rendezett valutára átmenetel minden nemzetgazdászati rázkódás és lehetőleg csaknem minden köz- vagy magán megkárosodás kizárásával eszközöltessék. Ezért a tényleges pénzértéknél épúgy nem lehetett lényegesen eltérnünk, mint tekintettel kellett lennünk a közelmúlt fejlődésére is, mert abban keletkeztek kötelezettségek és viszonyok.«

Azt hiszem, hogy a t. előadó úr különösen az adós és a hitelező közötti viszonyt vette tekintetbe és úgy okoskodott, hogy nem lehet ezen relationál súlyosabb forintot megállapítani, mert mi lenne abból az adósra nézve, hogy ő például könnyű papirforintban contrahált adósságot és nehéz aranyforintban fizesse meg?

Én, t. ház, ezt mindnyájunkra, de magamra nézve is igen fontos kérdésnek tartom, mert én sem tartozom a hitelezőknek igen értékes, hanem inkább az adósoknak kevésbbé értékes osztályához. (*Derültség.*) Én általában nem hiszem, hogy abból, hogy súlyosabb pénzben fizet az adós, károsodás származnék. Nem hiszem ezt egy nagy közgazdasági indoknál fogva. (*Halljuk! Halljuk!*) Hiszen az adós tulajdonképen nem pénzben fizet, hanem fizet vagyonbeli értékben; a gazda nem készpénzben fizet, hanem fizet terményekben, a melyeket pénzzé tesz; a gyáros gyártmányaiban; az ügyvéd, orvos munkájában, keresményében. Ha tehát ő súlyosabb forintban fizeti tartozását, viszont saját értékét súlyosabb forintban értékesítheti és így a compensatio megtörténhetik. Ha ez nem így volna, akkor minden valuta-rendezés tönkretette volna az adósokat, mert minden valuta rendezésének folyománya, hogy az adós kevésbbé értékes pénzben contrahált adósságát teljes értékben fizeti. Tudtomra pedig nem így van, ez egy államban sem történt; csak egy esetben volt erre példa 1811-ben, a mikor a fekete bankó devalvatioja történt, de erről aztán hímet varrni csakugyan nem lehet.

A másik indok e mellett a relatio mellett az, hogy a mostani agionak előnyeit kell fixirozni, különösen a gazda számára. Nem szenved az kétséget, t. ház, hogy az agio, a disagio a gazda számára kiviteli praemiumot képez; ha tehát ezt akarjuk fixirozni, akkor egyáltalában nem kell a valutát rendezni. De azt aztán nem értem, miként képzeli valaki, hogy e mellett a relatio mellett azt a praemiumot a gazda számára biztosítsa. Hiszen akárhogyan állapítjuk meg a relatiot, a paritas helyreáll a külföld pénze és a mi pénzünk között és nem történik meg, hogy a külföld pénzét felváltjuk nagyobb értékű bankóra. Praemium fixirozásáról tehát szó sem lehet. Általában, ha azt tartjuk, hogy a gazdák érdeke a kevésbbé súlyos relatio, akkor nem látom át, minek megállapítani a 84-et; miért nem állapítunk meg 80-at, 75-öt, vagy épen 70 et? Ezt pedig a kormány maga sem akarja.

Mindezeket összefoglalva, arra a meggyőződésre jutottam, hogy a kormány relatioja egészen önkényes dolog, hogy a mi pénzünk vásárlási képességét nem fejezi ki, annál csekélyebb értéket képvisel és ennek következtében tényleg reductiot, devalvatiot jelent. (*Igaz! Úgy van! a baloldalon.*) Hogy azon millió és millió transactio nagy körfutamában, mely az átszámítás által történik, hogy ezen körfutam mely stádiumában fog bekövetkezni az értéktelenedés visszahatása, a devalvatio repercussioja, azt előre meghatározni nem lehet: az mindig azon a ponton fog bekövetkezni, hol — hogy úgy mondjam — a positio a leggyengébb.

Vagy hogy világosan fejezzem ki magamat: ki fog veszíteni, ki fogja a rövidebbet húzni, az adós-e vagy a hitelező, a fogyasztó-e vagy a termelő, ki lesz a Schwarzer Péter? (*Derültség.*) Ezt igen egyszerűen az fogja meghatározni, hogy a kettő közül melyik van jogilag hátrányosabb positioban; hogy azonban ez be fog következni, az előttem kétségtelen.

De tegyük fel t. képviselőház azt, hogy mindabban, a mit én mondtam, teljesen, tökéletesen tévedek. Tegyük fel, hogy ez a 84 krajczár kifejezi a mi forintunk vásárlási képességét, ha tehát többet adnánk, akkor az állam veszít.

Hát vajjon ez, t. ház, ellentétben állna a valutarendezés nagy conceptiojával? Vajjon ez nem épen annak elutasíthatlan követelménye-e? Mi az oka a mi valuta-miseriánknak? Az, hogy pénzünk elértéktelenedett, hogy érczalapját elvesztette és azonkívül, a mennyiben érczalapja van, az elvesztette a paritást. Mi tehát a valutarendezés? Hogy érczczel lássuk el, hogy a megcsökkent érczértéket felemeljük. (*Igaz! Úgy van! bal felől.*)

Egy szóval, t. ház, az egész valutarendezés abban a nagy elvben foglalható össze:

Digitized by Google

restitutio in integrum jogilag és közgazdaságilag. *(Helyeslés bal felől.)*

Azt mondtam, t. ház, *(Halljuk!)* hogy ennél az egész kérdésnél az államnak nem úgy kell eljárnia, mint egy bankárnak, hanem neki igenis kettős kötelessége is van a restitutio in intengruma alapján. A mennyiben itt, t. ház az állam, mint adós áll hitelezőjével szemben, az államnak kötelessége a hitelezőnek azt az értéket restituálni, a mely értékkel az a hitelező birt, a mikor az adósság contraháltatott.

Hegedüs Sándor előadó: A mikor contraháltatott?

Beöthy Ákos: Igaz ezüstben contrahált, tehát köteles az ezüstöt recluálni. De jó lesz itt egy kicsit distinguálnunk. Distinguáljunk formalis kötelezettség és materialis kötelezettség között és különösen distinguáljunk az ezüst, mint nemes fém és mint valutaércz között. Igen is az az ezüst, melyet mint nemes fémet, a vámfont $^1/_{45}$ része, melyet a forintért átad, mint ezüst, mint nemes fém, ugyanaz az ezüst, a mely akkor átadatott; de mint valutaércz nem az az ezüst, nem bir azokkal a tulajdonságokkal, attributumokkal, nem azzal az értékkel, nem tudja ugyanazt a functiot teljesíteni. Mi volt az az ezüst, mint valutaércz akkor, mikor az adósság contraháltatott? Az az ezüst egy exportképes valuta volt, a nemzetközi forgalomnak egyenrangú tényezője volt. Én mint állampolgár azt az ezüstöt kivihettem, az ezüsttel tartozásomat odakünn teljesíthettem annak a paritásnak arányában, mely akkor volt, t. i. 1 frt és 2 franc 50 centimes. Mi teszi tehát, t ház, annak a kötelezettségnek materialis tartalmát, mely az állam és hitelezője közt létrejő? Az teszi a materialis tartalmát, hogy neki, mikor visszafizeti, ugyanannyi valutaérczet adjon, melylyel a hitelező a functiot tudja teljesíteni, melyet akkor teljesített, t. i. hogy az exportképes legyen és adósságát ugyanoly mérvben odakünn kifizethesse. Ez, t. ház, megengedem, nem formalis kötelezettség, de materialis kötelezettség, mely a jogérzet szempontjából ugyanazon az alapon áll, a mely alapon contrahálódik a damnum emergens és a lucrum cessans jogi elve.

De hisz a t. kormány maga sem áll a formalis kötelezettség alapján, mert nem ezüstöt ád a maga értékében, hanem többet ád; a különbség tehát kettőnk közt az, hogy én a consequentiát a maga teljességében vonom le. Van még egy más körülmény, a miért az államnak ebben a kérdésben el kell menni a méltányosság legvégső határáig. Miért? Azért, mert ez a tartozás lényegesen különbözik minden más tartozástól, minden más adósságtól, a melyet az állam contrahál. Más államadásságoknál a hitelezők, ha nekik nem tetszik, nem hiteleznek az államnak, de itt mindegyikünk kényszerítve volt az államnak hitelezni annak következtében, mert azt a pénzt, azt az államjegyet kényszer-forgalommal látta el és akarva nem akarva el kellett azt fogadni. Ez a jogi consequentia egészen összeesik azon politikai kötelezettség consequentiájával, melyben az állam van e kérdésnél, mint a pénzverési felségjog tulajdonosa, mely kötelesség abból áll, hogy kötelezve van az állam polgárait oly valutával ellátni, mely a jó valutának minden követelményeivel bír, mely exportképes és a mely a nemzetközi forgalomnak egyenrangú tényezője, épúgy, mint az állam, mint legfőbb hadúr köteles a hadsereget mindig megfelelő fegyverzettel ellátni, épúgy a legfőbb pénzverési jog tulajdonosának kötelessége az állam polgárait megfelelő pénzzel ellátni, mert ez képezi az állam polgárainak forgalmi fegyverzetét, melylyel ők a nemzetközi küzdelemben megállhatnak és annak következtében, ha az a pénz, mely előbb az ő pénze volt, értékét elveszti, köteles az állam polgárainak megfelelőt adni, köteles azt a különbözetet viselni, mely az elértéktelenedett és az új valuta közt van. És ez, t. ház, nem theoria. Merem állítani, hogy Európa minden államának törvényhozása a conversioknál úgy járt el, a hogy mondottam. Vegyük a legutóbbi conversiokat, melyek történtek. Ott van Németország. Németország behozta az aranyvalutát és az ezüstöt teljes értékben honorálta, abban az értékben honorálta aranyban, a melylyel az ezüst a demonetisatio előtt birt. *(Igaz! Úgy van! bal felől.)* Igaz, hogy akkor az ezüst ára a londoni piaczon 60 pence volt, a mi megfelelt az akkori törvényes relationak. De ez nem bizonyítja azt, hogy ha az az ezüstnek értéke csökkent volna, Németország ezt nem tette volna meg. *(Ellenmondások jobb felől.)* Kérem, szolgálok példával. A legjobban fogok örülni, ha megczáfolnak. Ott van például Hollandia. Hollandiának ezüstvalutája volt, ha emlékem nem csal, különben mindjárt meglátjuk, itt van a törvény.

Láng Lajos államtitkár: 1847!

Beöthy Ákos: Nem, 1847-ben Hollandia az ezüstvalutára ment az aranyból át, de 1875-ben az ezüstvalutáról az aranyra ment át. Itt van az 1875-ik évi törvény. Hollandia akkor ment át az aranyvalutára, mikor már az ezüst értéke csökkent. Én végignéztem az egész törvényt, de nem találtam egyetlen egy oly dispositiót sem, a mely a mi 10-ik §-unknak megfelelne, hogy t. i. az aranyra átváltás az elértéktelenedés alapján történik. Itt van Románia. Románia 1890-ben ment át az aranyvalutára és itt van a romániai törvénynek 14-ik §-a: »Ezüst öt leu-érmek birtokosai jogosítva lesznek a kicse-

Digitized by Google

rélést aranypénz ellen jelen törvény kihirdetésétől számított hat hón belül eszközölni.« Hogy pedig ez teljes értékben történt, bizonyítja Romániának az érmetörvénye. Románia érmetörvénye a franczia pénzrendszeren alapszik, a franczia relatio alapján vervén az ezüstpénzt és a franczia relatio arányában is váltották be, a mit bizonyít az, hogy 1 kilogramm 9/10 finomságú arany értéke 3·100 leu, tehát ugyanoly aranyat vernek ők is, mint a francziák, tehát a teljes relatiot adják a teljes paritás alapján. És hogy mindenütt ezekben az államokban az állam fizette az értékkülönbözetet és nem a polgáraival fizettette, bizonyítja Romániának törvénye, hogy itt 10 millió kölcsönt vesz fel tisztán csak a különbözet fedezhetésére és úgy tudom, hogy Hollandiának valuta-conversioja 1847-ben, mikor az aranyról átment az ezüstre, akkor is a veszteségek folytán 10 millióba került.

Ha már most, t. képviselőház, mindezen külföldi praecedenseket összegezzük, minő eredményre jutunk? A mennyiben, t. képviselőház, ez a mi valutarendezésünk szoros értelemben vett valutarendezés, a kényszerforgalommal ellátott államjegyek beváltása, mindenütt a beváltás teljes értékben történt: így Olaszországban, Francziaországban, Amerikában, így nálunk 1859-ben és 1866-ban. A mennyiben pedig, t. képviselőház, ez valutaconversio, azok a példák, a melyeket felhoztam, bizonyítják, hogy teljes értékben eszközöltetett a kifizetés, nem oly levonással, mint nálunk akarják, hogy csak 84-et adjanak.

S épen azért, t. képviselőház, kénytelen vagyok a t. kormány által javasolt relatio ellen concludálni: először azért, mert jogállam vagyunk és mert kötelességünk teljes restitutiot adni jogilag; másodszor, mert mint modern államnak, igenis kötelességünk mindig exportképes valutát adni, olyat, a mely egyenrangú tényező, a melynek költségeit az államnak kell fizetni. És ezt, t. képviselőház, annyival inkább így kell tenni, mert ha ezt a terhet az állam viseli, az egyenletesen oszlik fel, míg ellenben így aránytalanúl vagy egy, vagy más cathegoria sujtatik és bekövetkezik az a rázkódtatás, a melyet a kormány el akar kerülni.

Ezekben fejeztem ki, t. képviselőház, aggályaimat és kételyeimet ezen törvényjavaslat irányában. Én, t. képviselőház, felhoztam a bizonyitékaimat; azt kegyesen hallgatták meg, köszönöm is türelmöket. Ha tehát felfogásom téves, ha a következések helytelenek, hát azért meg volt bennem a komoly törekvés a dolognak gyökerére hatni. *(Éljenzés bal felől.)* Én, t. képviselőház, méltóztassanak nekem elhinni, nem pártérdekből beszéltem, nem magánérdekből, legkevésbbé pedig abból a különczködési viszketegből, hogy kiállok ide a porondra az én szövetségestársammal Molnár Józsiással együtt, *(Derültség.)* hogy megmutassuk, ki a legény a csárdában. Nem ez vezetett, t. képviselőház, hanem vezetett egyedül az: kerestem a dolgok realitását; kerestem az igazságot és épen azért, senki nálamnál jobban nem fog örülni, ha megczáfoltathatom, ha nyugodt lélekkel adhatom szavazatomat ezen törvényjavaslatra, a minister úr törvényjavaslatára, a kinek — sajnálom, hogy nincs jelen, hogy a szemébe mondjam, de így is kimondom — a kinek conceptiojának nagy szabása, igyekezetének és akaratának komolysága, igazán óriási szorgalma és munkaereje iránt én a magam részéről a legnagyobb tisztelettel viseltetem. *(Éljenzés.)*

Ezeket akartam mondani. *(Élénk éljenzés bal felől.)*

Schóber Ernő jegyző: Láng Lajos!

Láng Lajos államtitkár: T. ház! Midőn a parlamentnek oly kiváló tagja, mint a közvetlenül előttem szólott t. képviselőtársam a javaslat ellen állást foglal, azt hiszem, csak tartozó kötelességet teljesítek, ha igyekszem arra azonnal felelni; de épen azért, mert azonnal felelek, elnézést kell kérnem a t. háztól azért, hogy ha az, a mit elmondandó leszek, nem lesz olyan kimerítő és nem lesz oly alakban elmondva, a mint óhajtanám. *(Halljuk! Halljuk!)*

Méltóztassék megengedni, hogy mindjárt igen t. képviselőtársam azon állításaival foglalkozzam, melyekkel beszédét befejezte és a melyek azt hiszem, a törvényjavaslat ellen elfoglalt álláspontjának tulajdonképeni indokát képezik, tudniillik a relatioval. *(Halljuk! Halljuk!)*

Azt hiszem, igen t. képviselőtársam kezdettől fogva tévedésben van akkor, midőn azt hiszi, hogy a kormányt a relatio megállapításánál fiscalis tekintetek vezették, hogy a kormány egyáltalán arra törekedett, hogy a relatiot lehetőleg alacsonyan állapítsa meg. Méltóztassék elhinni, ez alapjában téves nézet és igen röviden be fogom bizonyítani t. képviselőtársamnak, hogy a kincstár, mint olyan, semmit sem veszített volna, ha nem 84, hanem 100 arany krajczárral — hogy ezt a közönségesen elfogadott, habár incorrect kifejezést használjam — állapította volna meg a mai forint értékét. Mi lett volna ennek a következése? Első következése budgetünkben az lett volna, hogy az államadósságainknál, melyek aranyban kötvék, az agio, melyet fizetünk, eltünt volna. Midőn tehát ma, mondjuk, numerus certus pro incerto, körülbelül 40 millió forint az, a mit évenkint aranykamatban fizetünk, nem elég, hogy ott van az a 40 millió arany kamat, hanem ott kell lenni a 20% disagionak is, vagyis 8 millió forintnak. Ettől a kiadástól az állam egyszerre megszaba-

Digitized by Google

dul. Például Olaszországban, a hol parira történt a conversio, a költségeknek tetemes része 16 millió frank ebből került ki, tudniillik épen azért, mert átment parira, az agio többé nem szerepelt.

De mi lesz nálunk? Az, hogy most a 19%-os agio meg van honosítva budgetünkben, tehát kiadási terhünk megmarad, mert mi nem aranyforintra convertálunk, hanem alacsonyabb értékű forintra, mi a közönségtől nem kapunk 100 kros frtot, hanem kapunk 84 kros frtot. Tehát minden adótartozás aranyforintban annyi lesz, mint eddig és ennélfogva a bevétel nem emelkedik; ellenben ha a t. képviselő úr álláspontjára helyezkedünk és azt mondjuk, hogy convertálunk 100 aranykrajczáros forintot, akkor minden tartozását ezen országnak 20—25%-kal felemeltük. *(Úgy van! Úgy van! a jobboldalon.)* Ez pedig nagy közgazdasági calamitas lenne az országra. Az lehet, hogy tévedtünk, de hogy az intentio nem volt fiscalis, arról meg lehet győződve a t. képviselő úr.

De azt méltóztatott mondani, hogy nagy tévedés, midőn azt mondjuk, hogy mi itt a gazdának praemiumot fixiroztunk és védelmet adunk; bocsánatot kérek: distinguáljunk. Ha azt tetszik mondani, hogy midőn mi 84 aranykrajczárt, vagy helyesebben mondva, a 19-es agiot fixiroztuk, hogy akkor mi a gazdának örökidőkre biztosítottuk a különbséget a mostani papirforint és az aranyforint között, akkor természetesen nem volna ez az állítás igaz; mert azért megyünk át az aranypénzre, hogy a mi pénzünk oly értékű legyen, mint a külföldi aranypénz. Igenis biztosítottuk azt, hogy ez az átmenet ne történjék hirtelen, hanem lassankint, azaz úgy, hogy a gazdaközönség ne legyen érdekében megsértve. Mi megtartjuk egyelőre azt az árfolyamot, a mely mellett a gazda ma buzáját értékesítette és csak lassankint, idővel fognak az árak oda alakúlni, hogy az egyensúly teljesen helyreáll és pedig az ő megrázkódtatása, veszedelme nélkül. Ellenben mi lenne a gazda sorsa, ha azt mondanók, hogy egy papirforint 100 aranykrajczár, mint a t. képviselő úr mondja? Ez annyit jelentene, hogy egyszerre minden métermázsa búza ára 20%-kal kevesebb és egyszersmind a kiadásokban nem áll be rögtön semmiféle változás. Idővel igen; de ezen idő alatt igen sok gazda tönkremehetne, a kik nem volnának megvigasztalva azon theoria által, a melyet a t. képviselő úr felállított. *(Helyeslés jobb felől.)*

A képviselő úr azután hivatkozott történeti példákra és azt méltóztatott mondani, hogy ily példátlan dolog semmi más országban nem történt és méltóztatott többé-kevésbbé kimerítőleg egy csomó országot felemlíteni, nevezetesen Amerikát, Olaszországot és ha nem csalódom, Romániát. Midőn arról van szó, hogy ezek az országok egyik valutáról a másikra áttértek, akkor ne méltóztassanak elfelejteni, hogy a között, a mi ott történt és a mi nálunk történik, nagy a különbség. *(Úgy van! jobb felől.)* Azon országok, a melyeket eddig megneveztem — Németországot és Hollandiát most nem említettem — a bimetallismusról tértek át az aranyvalutára. Mit jelent az? Nekik egy pénzrendszerük volt, a melyben kijelentették, hogy pénzük mennyit ér aranyban s mennyit ér ezüstben?

Beőthy Ákos: Romániában bimetallismus volt?

Láng Lajos államtitkár: Bimetallismus.

Beőthy Ákos: Dehogy, előterjesztésök értelmében ott tiszta ezüst valuta volt. *(Halljuk! Halljuk!)*

Láng Lajos államtitkár: Nagyon téved a képviselő úr, hisz azoknak francrendszerük volt. Midőn tehát egy ország a bimetallismusról tér át az aranyvalutára, természetes, hogy akkor, midőn már egyszer megmondta, hogy az ő pénze hány gramm aranyat repraesentál, ha egyszer rátért az aranyvalutára, meg kell tartania az általa elvállalt kötelezettséget.

Menjünk már most át azokra az országokra, melyeket a t. képviselő úr ezek mellett még felhozni méltóztatott. Ne vitatkozzunk tehát Románia felett, ajándékozzuk azt oda egymásnak; de megmarad még mindig Olaszország és Amerika. Ezek — azt hiszem — még mindig argumentumok, midőn arról van szó, hogy a bimetallismusról tértek át az aranyra.

De nézzük azt a két országot, a melyben a t. képviselő úr álláspontja kedvező, a melyek tényleg az ezüstvalutáról tértek át; nézzük nevezetesen Németországot és Hollandiát. *(Halljuk! Halljuk!)* Csakugyan igaz, hogy itt, daczára annak, hogy az ezüstvalutáról tértek át az aranyvalutára, az aranyra vonatkozólag alacsony, az ezüstre vonatkozólag magas relatiot állapítottak meg, de ne méltóztassék elfeledni, hogy a tallérnak 1871-ben nem volt disagioja. Ekkor pedig teljesen lehetetlen lett volna azt mondani, hogy én azért a tallérért kevesebbet adok, mint a mennyit az a világforgalomban ér. *(Úgy van! jobb felől.)* Erre a t. képviselő úr azt mondja, hogy Németország akkor is többet adott volna érte, vagy akkor is megadta volna a 15 és feles relatiot, hogyha a tallér akkor depreczialva lett volna. Bocsánatot kérek, arra az útra nem merem a t. képviselőtársamat követni, hogy mit tett volna Németország, mert ezt részemről jogilag indokoltnak és helyesnek semmi esetre sem tartom.

Hogyan volt Hollandiában? Ott hasonló volt az eset. Hollandiában voltak már akkor

Digitized by Google

állampapirjegyek, a melyeknek mennyisége 1872-ben 10, azután pedig 15 millióban állapíttatott meg. De azoknak sem volt disagiojuk, azok is teljes elfogadott értékűek voltak mindenfelé s akkor ezek helyett aranyban kevesebbet adni helytelen lett volna. De méltóztassék nekem mutatni a mi viszonyainkhoz hasonlók közt élő országot, a hol az a fém, a melyre a kötelezettség szól, annyira vesztett értékében és mégis igazságosan és méltányosan lett volna megállapítva a relatio, mint a hogy azt mi most igyekeztünk megállapítani. Azt kérdezi a t. képviselő úr, hogy ki lesz a »Schwarzer Peter?« Senki sem; legalább senkinek sincs szándékában senkit azzá tenni. Nem akarunk mi senkit károsítani, hanem el akartuk találni a forintnak azt az értékét, a mely annak a forgalomban valójában megfelel. Azt, hogy eleinte épen azon oldalról, a tőkések részéről támadtatott meg e javaslat és a relatio mint olyan, a mely agrarius ízű és a gazdáknak kedvező s a melyet Ausztria és Németország sajtójának egy része úgy tüntetett föl, hogy itt különös kedvezmény van biztosítva a gazdáknak. Igen könnyű volna ezt az álláspontot elfoglalni és azt mondani, hogy mi kedvezni akartunk a gazdáknak; de én megmondom, hogy mi vezet bennünket. *(Halljuk! Halljuk!)* Mi azt akartuk, hogy ne legyen kára a magyar gazdának és hogy a mások rovására ne gazdagodjék; de azt, hogy a magyar mezőgazda megkárosodjék, semmiféle szépen hangzó theoria kedvéért sem akartuk megengedni. *(Élénk helyeslés jobb felől.)*

Azt méltóztatik mondani, hogy ha relatioképen 84-et adunk, miért nem adunk 70-et, hisz ekkor a magyar gazdának sokkal többet használunk. Azért, mert nem akartuk magunkat pillanatnyi kedvezések által elragadtatni, hanem kerestük az igazságos középutat; mert ha oly alacsony árát szabtuk volna a forintnak, hogy abból pillanatnyira a gazdának a kivitel szempontjából előnye lett volna, az okvetlenül oly megrázkódtatással járt volna a közhitelre és a mezőgazdasági földhitelre, a melynek árát ismét a magyar gazda adta volna meg. *(Úgy van! jobb felől.)* Hogy mennyire helyes az a középút, a melyet követtünk, ezt mi sem bizonyítja jobban, mint az a börse, a melyre nézve különben helytelenül hivatkozom t. képviselőtársamra, mert úgy látszik, hogy nem igen nagy jóindúlattal viseltetik iránta. De azt hiszem, ha az értékek megbecsüléséről van szó, félretehetünk minden ellen- és rokonszenvet, mert jobb mérő e tekintetben, mint a börse és a tőzsdei árfolyam, nem képzelhető. És mit látunk? Azt, hogy daczára annak, hogy a relatiot, mint igazságtalant, mint a tőkéseknek és az állam hitelezőinek megrontására irányzott tendentiat állították fel, a relatio megállapítása után azon állampapirok, a melyek itt tekintetbe jöhetnek, nem hogy nem vesztettek, hanem ellenkezőleg nyertek értékükben. Természetesen nem beszélhetek az 5% és a 4½%-os állampapirról, a melynek minthogy conversioja küszöbön áll, természetes, hogy értéke nem emelkedhetik, de beszélek azon papirokról, a régi osztrák államadóssági czímletekről, a 4·2%-os rentéről, a melyek a 19-es relatio megállapításának hírére nem hogy nem csökkentek, hanem igenis emelkedtek. *(Úgy van! jobb felől.)*

A mi már most a relatiot illeti, azt hiszem, ezzel nagyjában véve végeztünk. Csak még egy pár mellékes észrevételére akarok visszatérni, a melyeket t. képviselőtársam tett. *(Halljuk! Halljuk!)*

Azt mondja ugyanis, hogy teljesen helytelen volt egy átlagos árfolyamot felállítani; de ha már ezt kerestük, keresnünk kellett volna azt az időpontot, melyben a készfizetés felvétele elhatároztatott volna. Ne méltóztassék rossz néven venni t. képviselőtársam, de ezt, ha nem is olyan ékesen, hanem magyarabban és rövidebben már Molnár Józsiás t. képviselőtársam is elmondta. *(Derültség jobb felől.)* Ő is úgy vélekedett a dologról, hogy minek szabályozunk most egyáltalában, hanem várjuk be, míg bekövetkezik az az időpont, a midőn 100%-al fogjuk ezen kérdést rendezhetni. *(Derültség jobb felől.)* Azt méltóztatik mondani, hogy különben is helytelen ebből kiindulni azért, mert t. képviselőtársam tudomása szerint a papirforint értéke, a forint fizetésképessége idehaza nem változott. Nagy tisztelettel vagyok t. képviselőtársam nagy képességei és tudománya iránt; de engedjen meg, midőn ő közvetlenül azt mondja, hogy Anglia legnagyobb tudósai összegyűltek és hosszasan tanakodtak az árdepressio okai fölött, másodszor pedig nagy enquête jött össze, mely arról tanakodott, hogy vajjon az ezüst, vagy az arany értéke változott-e és ezek a nagy tudósok mind abban concludáltak, hogy semmit sem lehet bizonyosat mondani: akkor t. képviselőtársam fordúl egyet és azt mondja, hogy a papirforint vásárlási ereje Magyarországon nem változott. Engedjen meg, de ez legalább is merészség.

Beöthy Ákos: Nekem is szabad olyan merésznek lenni, mint önnek. *(Mozgás jobb felől. Halljuk! Halljuk!)*

Láng Lajos államtitkár: Távol vagyok tőle, t. képviselőtársam, hogy a merészség jogát tőle kétségbe vonjam és ha tudtam volna, hogy a merészség olyan tulajdon, melyet elútasít magától, akkor nem is bátorkodtam volna őt azzal felruházni. *(Tetszés és derültség jobb felől.)* Különben épen most akartam visszavonúlót

Digitized by Google

fúni, hogy tulajdonképen nem is volt olyan merész a képviselő úr, mert ő biztosított magának egy visszavonulási pontot, a mennyiben nem mondta meg, hogy mikortól fogva számítja azt az időt, melyhez képest papirforintunk nem változott, mert ezt mégis csak meg kellett volna mondania.

Beöthy Ákos: Meg is mondtam: 1866-tól.

Láng Lajos államtitkár: 1867-ben, egyáltalában ezen egész idő alatt nekünk depretiált pénzünk volt és azt hiszem, ha a t. képviselő úr nem a maga egyéni álláspontjából indulna ki, hanem beszélne egy családapával, a kinek a hatvanas években kellett egy családot eltartani és beszélne egy olyan családapával, a ki ma tart el egy családot, akkor bizonyosan nem mondaná, hogy a papirforint értéke ma teljesen ugyanaz, mint volt 20—30 év előtt. *(Tetszés és derültség jobb felől.)*

Beöthy Ákos: Ezt nem is mondtam!

Láng Lajos államtitkár: Hogy nem csökkent, azt méltóztatott mondani. Én pedig azt állítom, hogy azt mondani, hogy a papirforint értéke nem csökkent, egyáltalában nem lehet. Én arra, hogy miképen akarjuk megállapítani a papirpénz értékét, nem ismerek más mértéket, mint a mai nemzetközi értéket, mert az iránt tisztában vagyunk, hogy mi nemzetközi pénzre akarunk átmenni, nem pedig isolált pénzre. A nemzetközi pénz pedig nem lehet más, mint az arany. Ha ezzel is tisztában vagyunk, akkor azt hiszem, hogy azt, a minek helyébe akarjuk az aranyat tenni, annak értékét nem lehet másban megállapítani és megmérni, mint abban a jószágban, a mit helyette fogunk adni. *(Úgy van! jobb felől.)* Hogy ennek mi az ára aranyban: ennek — bocsánatot kérek — semmiféle más igazán megközelítő mértéke nincs, mint az, hogy mit ér a börsei árfolyam szerint a papirforint. *(Úgy van! jobb felől.)*

Azt méltóztatott mondani a t. képviselőtársam, hogy nem tartja elérkezettnek az időt arra, hogy már most gondoljunk a valuta-rendezésre; nem tartja pedig elérkezettnek azért, mert mint mondja, viszonyaink nem eléggé consolidáltak.

Bocsánatot kérek, t. képviselőtársam, én, daczára annak, hogy magam is ezen az oldalon ülök, sohasem fogok senkit hibáztatni azért, mert a kormány ellen a legerélyesebb ellenzéki támadást intézte; de odáig ne menjünk, hogy csak azért, hogy a magunk theoriájának alapot szerezzünk, az ország hitelviszonyait, gazdasági erejét rosszabbnak tüntessük fel, mint a milyen. *(Helyeslés. Úgy van! jobb felől.)* Méltóztassék bizonyítani azt, hogy az ország anyagi ereje talán sokkal kedvezőbb volna, ha nem azok a férfiak ülnének a kormány padjain, a kik ma ülnek; méltóztassék hivatkozni arra, hogy az ország anyagi ereje talán messzebbre lett volna kiterjeszthető, mint a mennyire terjedt, de magát a tényt ne méltóztassék eltagadni, mert ez keveset árt a kormánynak. Ez csak akkor árthatna, ha ez a kijelentés autorativ oldalról jönne; erre pedig, méltóztassék elhinni, mindig szükségünk van és szükségünk lesz a legjobb viszonyok közt is. *(Helyeslés. Úgy van! jobb felől.)*

A t. képviselő úr annak bebizonyítására, hogy az ország viszonyai nem eléggé consolidáltak, kettőre hivatkozik. Hivatkozik először arra, hogy mi tulajdonképen még messzebb megyünk, mint mások; mert mi nem megyünk át egy sántító valutára, hanem átmegyünk egy kétszeresen sántító valutára, t. i. olyan valutára, a melyben államjegyek és ezüst currans vannak.

Ha akár az ezüst currans, akár az államjegy perennisálva volna, akkor érteném a t. képviselő úr állítását. De még ebben az esetben is nagyon megfontolandó volna: vajjon azon értékek, a melyeknek esetleg egyike vagy másika, vagy mind a kettő együtt meg fogna maradni, olyanok-e, a melyek megfelelnek az ország anyagi és forgalmi erejének vagy sem; de ma már pálczát törni a felett nem lehet, a mi pusztán átmeneti, ad hoc intézkedés. Ha valaki azt hiszi, hogy ily nagy dolgot egyszerre el lehet végezni, az téved. Méltóztassanak megnézni, hogy ott, a hol némileg analog viszonyok voltak, mint Németországban, mentek-e tovább első ízben annál, hogy a kezdeményezést állapították meg és megállapították a relatiot. Nálunk sem lehet egyszerre ilyen nagy dolgot elvégezni. Ellenkezőleg azt hiszem, ha a mostani kedvező viszonyok közt az európai közvélemény nem látta volna azt, hogy a monarchiának mindkét állama a legnagyobb komolysággal fog hozzá annak a szégyenletes állapotnak a megszüntetéséhez, a mely, fájdalom, úgyszólván a század eleje óta létezik, tudniillik a kényszerforgalom megszüntetéséhez, bizony méltóztassanak elhinni, hogy hitelviszonyainkra a legkárosabban hatott volna, ha mi egymás közt azon vitatkoztunk volna, hogy az ezüst cursans vagy az államjegy ennyi és ennyi legyen, a helyett, hogy a legfőbb dologra nézve egyetértésre jutnánk, hogyha a bár reánk nézve szintén nagyon fontos, de másodrendű dolognak el nem intézhetése miatt koczkáztattuk volna a legfőbb czélt: hitelünk rendezésének abba az állapotba jutatását, a melybe azt ezen javaslatok által is tényleg juttatjuk. *(Élénk helyeslés. Úgy van! jobb felől.)*

A t. képviselő úr méltóztatott az egyesületi tallérokra is kiterjeszkedni és azt mondani, hogy ez részünkről teljesen elhibázott intézkedés volt,

Digitized by Google

mert ez által zavartuk egyáltalában valutarendezésünk esélyeit.

Sokkal erősebben hibáztatott minket e miatt a tegnapi napon Helfy Ignácz t. képviselő úr és azért főleg az ő kifogásaival akarok foglalkozni, mert azt hiszem, hogy midőn az ő kifogásaival foglalkozom, azzal eloszlatom Beőthy Akos t. képviselőtársam aggályait is. *(Halljuk! Halljuk! jobb felől.)* T. képviselőtársam — azt hiszem — tévedésből úgy tüntette fel a dolgot, hogy mi semmiféle garantiát nem szereztünk magunknak és az egyesületi tallérok beözönölhetnek most Ausztriába és Magyarországba és ez által valutarendezési viszonyainkat zavarba hozhatják. Ha ez tényleg így volna, mindenesetre nagy mulasztást követtek volna el azok, a kik a szerződést megkötötték. Azonban megnyugtathatom, hogy ezen mulasztást nem követték el, mert két sarkalatos feltétel van az egyezményben. Az egyik az, hogy Németország az egyesületi tallérokat nem helyezheti forgalmon kivül előbb mint akkor, mikor az összes mennyiség már Ausztria és Magyarország kezében van és a mennyiben előbb akarná azokat forgalmon kivül helyezni, ahhoz a monarchia beleegyezése szükséges. A második pedig az, hogy Ausztria a maga területén a szerződés megkötésének pillanatától fogva az egyesületi tallérokat bármikor forgalmon kivül helyezi. Mit tesz ez? A mely pillanatban nálunk forgalmon kivül helyeztetnek az egyesületi tallérok, azok abban a pillanatban elvesztik pénzértéküket, azon túl nem repraesentálnak semmi más értékét, mint azt az ezüstöt, a mi bennök foglaltatik; semmiféle osztrák-magyar állampénztár a tallért egy forint 50 krajczár értékben elfogadni nem fogja. Ettől a pillanattól kezdve azoknak mihozzánk való beözönlése teljesen ki van zárva. Viszont Németországból tényleg csak akkor jönne hozzánk a tallér, ha azt ott forgalmon kivül helyeznék. Már pedig a tallér Németországban három márka ellenértéket képvisel nem ezüstben, hanem aranyban, tehát értéke ott nagyobb mint nálunk. Három marka arany pedig természetesen többet ér, mint egy forint 50 krajczár papirban; azt hiszem, ezt nem szükséges bővebben magyaráznom. *(Helyeslés a jobboldalon.)* Senki sem lesz tehát olyan dőre, hogy három márka aranyat, ide hozzon hozzánk egy forint 50 krajczár papirosért becserélni. *(Igaz! Úgy van! a jobboldalon.)*

Gondoskodva van ennélfogva arról, hogy eme pénzekből nagyobb mennyiség annál, mint a mennyit a kormány magára vállalt, be ne özönölhessék Ausztriába és Magyarországba.

Ha méltóztatnak megengedni, még egy körülményre leszek bátor a t. ház figyelmét fölhívni. *(Halljuk! Halljuk!)*

Gaal Jenő t. képviselőtársamnak tegnapi beszédében két pont volt, a melylyel óhajtottam volna foglalkozni, miután azonban az egyikkel, tegnapi beszédében Hieronymi Károly t. barátom már foglalkozott, arra nem terjeszkedem ki; marad tehát csak az a másik pont, a mely a ház tárgyalásában nem talál elég figyelemre. *(Halljuk! Halljuk!)*

Ő bizonyos kicsinyléssel beszélt a kis egységkérdéséről és azt mondta, hogy azon előnyöket, melyek ezzel járnak, el lehetett volna érni akkor is, ha a forint mellett félforintosokat is veretünk. Én a kis egység előnyeit sokkal többre becsülöm, mint legutóbb szokás. Egy idő óta, a ki valutával foglalkozik és mintegy tekintély számba akar jönni, kötelességének tartja a kis egységről bizonyos kicsinyléssel beszélni. De én azt hiszem, hogy a nagyközönséget igen helyes érzék vezette akkor, midőn súlyt fektetett e kis egységre. Ez nemcsak a borravaló kérdése. *(Derültség.)* A nagy forgalomban, vagy helyesebben ott, a hol teljesen egyenrangú gazdasági tényezők állanak egymással szemben és a hol a vevő nem azért vesz, hogy fogyasszon, hanem mert a portékát tovább akarja értékesíteni: ott a pénzegységnek semmi befolyása nem lesz. De a közönséges élet vásárlásainak legnagyobb része nem ilyen. Az is, a ki nagy mennyiséget vásárol értékesítés czéljából, vásáról fogyasztás czéljából és valahányszor ily czélból vásárol, felfogásában mindig laxabb s ekkor a divat, a szokás, a fényüzés mindig bizonyos hatással lesznek költekezésére. Ily körülmények között a kis egységnek igen nagy jelentősége van. Németországban Bamberger volt az, a ki a kis pénzegységről igen nagy lenézéssel beszélt és talán azóta jött divatba a kis pénzegységet nem tartani salonképesnek. De ugyanekkor Németország tallérről a márkára tért át és az ő kritikája nem a kis egységnek, hanem a franknak szólt, melyet más okból nem akartak elfogadni. Megengedem, hogy a kis egységnek megvan az a veszedelme, hogy a legkisebb számítási egység — tehát nálunk a fillér, Franczia országban a centime — a forgalomban nem játszik szerepet. Valóban Franczia országban alig látni mást, mint sout. Épen azért gondoskodtunk mi erről akképen, hogy nem veretünk 5 fillérest, mert ez által akarjuk megakadályozni azt, hogy a forgalomban az 5 fillérest tekintsék a legkisebb egységnek. Lehet ez veszedelem ott is, a hol kénytelen az ember az új pénzrendszer folytán bizonyos összeget kikerekíteni. Ismeretes Bismarck példája, a ki azt mondta: mióta márka van, többet fizet az orvosának, mert azelőtt fizetett 17½ márkát, egy Friedrichsd'ort, most pedig fizet 20-at, mert ez a kerek egység. Ily baj előállhat ott, a hol a kikerekítés szükséges, de nem mi nálunk, a hol egyről kettőre

Digitized by Google

megyünk át. Hogy igen gyakorlati példával éljek: ha ma valaki vesz egy $4^1/_2$, $5^1/_2$, $6^1/_2$ krajczáros szivart, a legtöbb esetben nem kapja vissza a fél krajczárt, holott a fillért meg fogja kapni. Én tehát azt hiszem, hogy midőn a kisebb pénzegységre mentünk át, öntudatosan cselekedtünk és pedig a forgalom és a takarékosság érdekében is. Ott van a másik és semmi oldalról kétségbe nem vont előnye a kis pénzegységnek, mert az emberek képzelő tehetségét egészen máskép befolyásolja az, ha ő 100 koronát tesz félre, mint 50 forintot. A nagyobb összegnek bizonyos attractionalis előnye van, ezt az előnyt pedig, ha félforintosokat verettünk volna, semmi körülmények között el nem értük volna. *(Helyeslés.)*

Befejezésül visszatérek az előttem szólott t. képviselő úr beszédére. Csak röviden akarom ismételni azt, hogy midőn mi ezen törvényjavaslatnál nem mentünk át arra a képzeleti paritásra, melyet ő állít, hogy tulajdonképen egy forint egyenlő két franc 50 centim-mel — a mi tulajdonképen nem is felel meg a valóságnak, mert egy forint egyenlő a tallér két harmadrészével és nem két franc 50 centim.-mel, mert a tallér két harmadrésze sem tesz ki két franc 50 cm.-ot, hanem két franc 46 cm.-ot, a miért is a Napoleon értéke nem 8 frt, hanem 8 frt 10 kr. — nem vezetett bennünket semmi fiscalis motivum, hanem egyedül és tisztán a magyar közgazdaság érdeke; nem vezetett bennünket egyik vagy másik osztályérdek, nem az adós, nem a hitelező, hanem az összességnek érdeke. *(Helyeslés jobb felől.)* Kerestük azt a mediumot, a mely mellett senki kárt nem szenvedhet; nem szerettünk az államnak nagyobb előnyöket, mint más módon, ép azon a módon, a melyet a t. képviselő úr méltóztatott indítványozni, de igenis megszereztük az ország közhitelének erősbödését, megszereztük közviszonyai rendezettségét, megszereztük az árak stabilitását, a mi mindenféle gazdagodásnak alapja és megszereztük ezt a nélkül, hogy ebből bárkinek kára, vagy jogosulatlan előnye lenne. Ezen okból bátorkodom a törvényjavaslatot elfogadásra ajánlani. *(Élénk helyeslés a jobboldalon.)*

Schóber Ernő jegyző: Gr. Gyürky Ábrahám! *(Felkiáltások: Öt percz szünetet kérünk!)*

Gr. Gyürky Ábrahám: T. ház! *(Halljuk! Halljuk!)* Ha vannak veszteségek, melyek egész nagyságát és horderejét csak idők múltán vagyunk képesek kellőleg mérlegelni, úgy viszont léteznek hasonló nyeremények is. Egy ily nyereménynek tartom én a valuta rendezését, mely nézetem szerint nem jelent kevesebbet, mint eddigi gazdasági és pénzügyi függésünknek megszüntetését, melyet pedig, ha lehet, Ausztriával karöltve, de ha máskép nem megy, a nélkül is vasakarattal követelnünk kell, mert ha minden alkalommal oly szívesen tudunk ragaszkodni hazánk külső jelvényeihez, még fokozottabb erő kifejtésére vagyunk utalva, mihelyt annak életkérdéséről van szó. *(Helyeslés jobb felől.)*

T. ház! A valutarendezés megszünteté az okot, a mely a természet minden adományaival oly dúsan megáldott hazánktól az elhelyezésre vágyó külföldi tőkét visszatartotta és lehetővé teszi azt, hogy rohamos léptekben elérhessük az ipar és nemzetgazdászati viszonyok azon magaslatát, a melyre az osztrák-magyar monarchia legculturalisabb részei is csak százados munka és szorgalom után tudtak emelkedni, mi pedig nem kevesebbet jelentene, mint a jelen nemzeti vagyonnak legalább is megkétszerezését és a nem önálló vámterületnek hazai iparunk fejlesztését gátló befolyásának ártalmatlanná tételét.

A valuta helyreállítása, t. ház, nézetem szerint nemcsak egy nagyszabású, igen szerencsés pénzügyi operatio, de eléggé meg nem becsülhető magyar nemzeti vívmány is. A helyzetnek tökéletes felismerése, az alkalmas pillanat gyors megragadása, de fáradhatatlan munka és kitartás, megrögzött ítéletekkel szembeszálló bátorság és genialitással párosult ügyesség kellett azon műveletnek a mostani stadiumba való hozatalára. Mindezeknek érdemét pedig pénzügyministerünktől elvonni nem lehet. *(Élénk helyeslés.)*

Midőn én tehát a javaslatot a részletes tárgyalás alapjául elfogadom, csak azon szívem mélyéből érzett óhajomnak adok kifejezést, hogy abból hazánk javára mielőbb törvény válhasson. *(Általános helyeslés.)*

Schóber Ernő jegyző: Asbóth János!

Asbóth János: T. képviselőház! Azon kitünő beszédek után, melyekkel a javaslatok már meg lettek világítva, de még inkább azon körülménynél fogva, hogy a t. háznak azon tagjai, a kik kötelességhüven részt vesznek ezen tárgyalásokban, a legjelentékenyebb áldozatokkal teljesitik ezen kötelességüket, azt hiszem, tartozom a t. háznak azzal, hogy mellőzzem mindazt, a mi köztünk vitás tárgyat nem képez és a mi az eddigi tárgyalások folyamán már eddig is kellőleg meg van világítva. Épen ezért felszólalásomat lehető rövidre fogom összevonni. A nagy művelet, a melyre az előttünk fekvő javaslatok vonatkoznak, a legnehezebb s a legcomplicáltabbak közé tartozik mindenütt és minden körülmények közt, nálunk annyival inkább, mivel nálunk egészen rendkívüli complicatiók is járúlnak ahhoz. Magában az a körülmény, hogy egy időben akarjuk rendezni megingatott valutánkat és áttérni egy más valutára, oly rendkívüli complicatio, a mely eddig csak kétszer fordúlt elő.

Digitized by Google

Egy további complicatio, hogy Ausztriával egyetértésre kell jutnunk a kérdés minden egyes részletére nézve, továbbá a bankadósság és a fedezetlen kényszerforgalmú államjegyek. A legnagyobb complicatio azonban abban áll, hogy míg másutt mindenütt, a hol a valutát rendezni kellett, a devalvált pénzek és pénzjegyek mellett létezett legalább egy intact-pénz, addig nekünk tulajdonképen valódi pénzünk egyáltalában nincsen. Aranyforintunk sohasem tudott a curiosum jellegén túlemelkedni és valóságos forgalmi eszközzé nem vált soha. Az államjegyek csak az állam hatalmi szaván és hitelén alapuló czédulák, de maga az ezüstforint is, mely valutánknak tulajdonképen törvényes alapja volna, elvesztette valóságos pénzjellegét s hitelpénzzé alakúlt át akkor, mikor a magánszámlára való kiveretés be lett szüntetve.

Mindezen dolgok ugyanannyi nehézséget képeznek és tetézik azon nehézséget, a melylyel egy ily művelet magában véve jár. De ezen complicatiok és nehézségek sokasága és nagysága nem képezhet okot arra, hogy mint Ausztriában egész pártok és itt a házban Molnár Józsiás és Beőthy Ákos t. képviselőtársam akarják, ezen nehézségektől visszariadjunk és a megoldást elhalaszszuk. Ellenkezőleg, minél nagyobbak a nehézségek, annál inkább kötelességünk, hogy a viszonyoknak kedvezését felhasználva, habozás és ingadozás nélkül ezen feladat szükséges megoldásához hozzálássunk.

Hogy ezen kedvező viszonyok csakugyan léteznek, erre nézve egyik tény az, hogy az utóbbi idők pénzügyministereinek sikerült ezelőtt kórállapotban levő pénzügyi helyzetünket odáig vinni, hogy legalább helyreállott az egyensúly, a jelenlegi pénzügyministernek pedig sikerült jelentékeny fölösleget elérni.

A viszonyok kedvezőségének egy másik jelensége a pénzpiacz helyzete, mely eltekintve a szelvény-beváltással járó pillanatnyi fluctuatioktól, abban jelezhető, hogy Angolországban sikerült a 3 % os consolok converisoja és Franczia-ország joggal láthat hozzá, hogy 3%-os rentéit convertálja, végre a mi főfeltétel, az a Magyarország kereskedelmi mérlegének activitása s ha nem is szenved kétséget, hogy itt tulajdonképen nem a kereskedelmi, hanem a fizetési mérleg a döntő; ha nem is szenved kétséget, hogy ezen fizetési mérleget oly pontosan eruálni nem lehet, mint a kereskedelmi mérleget: azért mégis joggal lehet feltételezni azt, hogy ezen mérleg is kedvező és tartósan kedvező lesz.

Ehhez még hozzájárúl az, a miért, azt hiszem pártkülönbség nélkül a legnagyobb elismeréssel vagyunk a t. pénzügyminister úr iránt, hogy nagy előrelátással, zajtalanúl, úgyszólván észrevétlenül már előre beszerezte a szükséges aranykészletek jelentékeny részét 45—50 milliót, az utólagosan beszerzendő készlet beszerzési módozata iránt pedig oly ingeniosus javaslatot terjesztett elő a conversiora vonatkozó törvényjavaslatban, hogy a magyar állam által beszerzendő aranykészlet az adófizetők és az állam háztartás, minden külön megterheltetése nélkül lesz előállítható.

És ebben a tekintetben jelentékeny előnyben vagyunk Austria fölött.

Igaz, hogy ezen előny egyensúlyoztatik az által, hogy csak az által volt elérhető, hogy egész adópolitikánk és nevezetesen a fogyasztási adónk által úgyszólván behivatta utolsó reserváinkat; míg Ausztria, ha reá nézve a valuta rendezése az adózók külön megterheltetésével fog járni, ezen reservákat igénybe még nem vette. Tekintetel azon okokra, melyeket bevezetőleg említettem; tekintettel a t. ház türelmére, nem akarok kiterjeszkedni azokra nézve, miért szükséges és minő előnyökkel fog járni a valutarendezés. Ezekből tisztán csak egyet óhajtok kiemelni. Engedje meg, t. ház, hogy ezen előnyöket nézzem tisztán azon érdek szempontjából, mely Magyarországon még mindig a legnagyobb gazdasági érdek és még sokáig a legfőbb gazdasági érdek fog maradni Magyarország földmívelési érdekének szempontjából.

Uraim! T. ház! Hosszú epochán át el volt terjedve az a nézet, hogy Magyarország az, mely valódi akadálya a valutarendezésnek és Magyarország ezt agrarius érdekek szempontjából teszi. Nemcsak Ausztriában hallottuk ezt vádként említeni, hanem elterjedt a külföldön is. És mikor Magyarország erélyes, szerencsés kezű pénzügyministere vezetése alatt ingadozás és habozás nélkül nekilátott kellő megfontolással és előrelátással a nagy műnek: akkor látjuk, hogy az oppositio nem itt Magyarországon, hanem ellenkezőleg másutt keletkezik. Igaz, hogy Magyarországon a gazdaközönség közt hosszú ideig el volt terjedve az előítélet a valutarendezés ellen; igaz az is, hogy bizonyos körülmények közt az agio kiviteli praemiumként szerepel, de ezzel mindig szemben állott az, hogy a termény, kereskedő előre megvette a magyar gazdán a valuta risicoját és az átszámítási veszteséget. Az 1890. év pedig megtanított bennünket és az ország gazdaközönségét arra, hogy az agio kedvezhet az exportnak bizonyos körülmények közt, de az agio váratlan hanyatlása megakadályozhatja, vagy legalább megbéníthatja a különben lehetséges exportot; de hogy mennyire egészségtelenek és abnormisak a viszonyok ép a magyar gazdaságra való tekintettel, az leginkább abból tűnik ki, hogy holott Magyarország legfőbb érdeke még mindig az agrarius érdek és holott általános gazdasági fejlődésünket és pénzügyi helyzetünk

Digitized by Google

javulását természetesen a legnagyobb áldásnak kellene tekinteni: az a visszásság áll fenn a jelenlegi valuta-viszonyok közt, hogy minél inkább javulnak általános gazdasági viszonyaink és államháztartásunk viszonyai, minél inkább javúl evvel együtt az osztrák forint, a magyar gazda, a külföldre eladott terményeiért annál kevesebb számú ilyen forintot fog kapni, de ugyanazon változatlan számú forintosokban fogja fizetni azontúl is terheit, adóját, munkabérét, és esetleg adósságának kamatait. Ha tehát van érdek, a mely parancsolja, hogy a mikor a viszonyok kedvezése beállott és okszerűen hozzáláthatunk a dologhoz, rendezzük valutánkat, ép a magyar gazdaközönség érdeke az, mely azt első sorban parancsolja,

T. ház! Ismételve mondom, hogy tekintettel a ház türelmére, nem foglakozom azzal, a mi a legfőbb elvi basis és a mivel foglalkozni azért is fölmentve érzem magamat, mert hiszen ez azok közt, a kik a rendezést egyáltalán akarják, egyáltalán contestalva nem lett: az arany basis-sal. De engedje meg a t. ház, hogy különösen tekintettel azokra, a miket Gaal Jenő t. képviselőtársam mondott az ezüst forgalomról az arany basison, röviden foglakozom ezzel a kérdéssel, mely ha nem is a legfontosabb, mert hiszen az egész operatioban másodrendű kérdés, de a mi vitánkban talán a legfontosabb kérdés, mert a legkevésbbé van tisztázva és mégis ennek a tisztázásától és szerencsés és helyes eldöntésétől fog függni, hogy az egész művelet helyesen lesz-e megcsinálva vagy nem.

Hieronymi t. képviselőtársam igen helyesen és érdekesen utalt már tegnap arra, hogy az ezüst-courrans tulajdonkép oly forgalom, mely csak a német theoriában létezik, a többi külföldi szakirodalom nem ismeri és fölemlítette két criteriumát ezen currans-ezüstnek: az egyik hogy fémértéke aequivalens névértékével; a másik hogy korlátlan fizetési képességgel bir. A t. képviselő úr felemlíthette volna még azt a harmadik criteriumát is, melyet azon német professorok felállítanak, tudniillik, hogy magánszámlára a szabad veretés meg van engedve.

Igen helyesen mondta a t. képviselő úr, hogy ilyen pénz tulajdonkép nincs. Nincs és nem is lehet oly ezüstpénz, melynek fémértéke aequivalens névértékével, mert hiszen az ezüst fémértéke folytonos ingadozásnak van kitéve. Nem létezik sehol és nem kívánja senki nálunk sem az oly ezüst courrans-pénz behozatalát, melynek magánszámlára való szabad veretése meg volna engedve. Létezik tehát és szó lehet csakis arról, hogy legyen egy ezüst-forgalom, mely az által különbözik az ezüst váltópénztől, hogy mig a váltópénz az apró forgalomra van utalva, mert korlátolt fizetési képességgel bir, legyen korlátolt mennyiségben bár, de korlátlan fizetési erővel biró ezüstünk és épen azért nem értek egyet teljesen Hieronymi Károly képviselő úrral arra nézve, midőn azt mondja, hogy talán nem is egészen helyes distinguálni váltópénz és ezüst-courrans közt, hanem inkább csak az a dolog lényege, hogy mennyi ezüstöt tartsunk a forgalomban. Én oda praecisiroznám a dolgot, hogy az a lényeges kérdés, hogy a korlátolt fizetési képességű váltópénz mellett legyen-e és tartassék-e fenn egy korlátlan fizetési képességgel biró ezüst is, habár korlátolt mennyiségben. És valóban, t. ház, hogy ha azon pénzrendszereket tekintjük, melyek Európában találhatók, a legszembeszökőbb és leginkább kézzel fogható különbség az, hogy van pénzrendszer, a mely korlátlan fizetési képességű ezüstforgalmat egyáltalában nem ismer s az ezüstöt csak a váltópénz szerepére utalja s ez a valódi tiszta aranyvaluta s ezen kivül vannak más rendszerek, a melyek az ezüstnek korlátlan fizetési képességet tulajdonítanak. És itt nem tehetem, hogy fel ne hívjam a t. ház figyelmét egy nagyfontosságú tényre. E tény pedig az, hogy a föld kerekségén nem létezik több, mint egyetlenegy ország és egyetlenegy pénzrendszer, a mely az aranyvalutát ezen valódiságában és tisztaságában fentartja és ez Anglia, a hol a bank minden praesentált és kifizetendő követelést aranyban köteles kifizetni és csak annak fizetnek más fizetési eszközzel, a ki azt önként el akarja fogadni. Minden más pénzrendszernél, mint Franciaországban is, Németországban is, holott ez is az aranyvalutát hozta be, a bank fizet annyit, a mennyit akar ezüstben is. De nem szenved kétséget és készséggel elismerem, hogy a czél, a melyet el kell érni és az ideal, a melyre törekedni kell, az az állapot, a mely eddig csak Angliában van, megvalósítsa. Itt azonban önkéntelenül eszembe jut az, a mit Taaffe gróf ministerelnök mondott egy ellenzéki propositiora, hogy ő neki is az az idealja, de azt is tudja mindig, hogy az ideal mindig az, a mire törekedni kell s a mit elérni sohasem lehet.

Én nem mondom, hogy ezt soha elérni nem lehet. De a kellő előfeltételek nélkül, a nélkül, hogy a forgalom az aranynyal telítve volna, a nélkül, hogy reservák is volnának, a nélkül, hogy az állam által eszközlendő aranybeszerzés nagyságával erőnket meg ne haladjuk; a nélkül, hogy a természetes fejlődés által egész közgazdaságunk oda jutott volna, hogy automaticus úton a szükséges aranymennyiséget biztosítaná; plane praeclusiv terminussal azt mondani, hogy például a készfizetések felvételénél egy vonalra fogunk helyezkedni Angliával — amire csak ezen egyetlen egy állam érezte magát elég erősnek — ennek veszedelmes következményei volnának.

Digitized by Google

E veszedelmes következményeket érintette egy fiatal képviselőtársam tegnapelőtt s nem mulaszthatom el, hogy őt alapos tanulmányaiért s éles elméjéért üdvözöljem. Igaz, hogy ő megjegyezte azt is, hogy ha beállana a forgalmi eszközöknek hiánya és aranyszűkülés lenne, a kamatláb emelkedése úgy hatna, mint a communicáló csövek és az arany bejőnne a magas kamatláb útján.

Ez igaz, de ő is legjobban fogja tudni, hogy ez nem történik oly könnyen, mint a communicáló csövekben közlekedik a viz és nem történik oly olcsón. Hiszen így igen könnyű és egyszerű volna minden valuta-rendezés, könnyű és egyszerű volna az arany circulatiot biztosítani és fentartani, ha csak arról volna szó, hogy bizonyos mennyiségű aranyat, tekintet nélkül arra, hogy kielégíti-e azon mennyiség a forgalom igényeit, beszerezzünk és minden más fizetési eszközt prohibitálunk, kizárunk. Ez nem is képezi valódi garantiáját annak, hogy az arany circulatio meg fog maradni, mert a valódi garantia a gazdasági viszonyok soliditása, a helyes külpolitika, a helyes kormányzati viszonyok, a munka és a takarékosság. A mi mindenesetre szükséges, az az, hogy gondoskodni kell elegendő forgalmi eszközökről. És én, t. ház, azt hiszem, ha kenyértörésre kerül a dolog és ha akár a készpénzfizetések felvételénél, akár annak előtte majd dönteni kell arra nézve, hogy minő ezüstforgalmunk legyen, akkor egy nagy dilemma előtt fogunk állani. Tekintve, t. ház, hogy eddig aranyban a legaranyszegényebbek közé tartozunk, hogy a proponált arany beszerzése mindig igen szerény mértékű, hogy az állam arra, hogy a forgalom telítésére elegendő aranyat beszerezzen, nem elég erős; tekintve, hogy még hosszú fejlődés kellene, hogy automaticus úton a forgalom telítve legyen aranynyal és reserváink is legyenek; tekintve végül hogy úgyszólván a pelenkákban fekszik még nálunk a cheque- és clearing-forgalom; tekintve, hogy egész közgazdasági rendszerünk most teljes átmenetben van a naturalis gazdaságból a pénzgazdaságra és annál több forgalmi eszközre lesz szükségünk: be fog állani peremptorius módon az a szükség, hogy bizonyos időre, vagy talán bizonytalan időre fiduciarius fizetési eszközökről gondoskodni kell. És akkor fel fog merülni előttünk az az alternativa, hogy vagy egy ilyen, a mint értelmezni szerencsém volt, ezüst-courranst fentartsunk, a melyet nem pótolhat a váltó ezüstpénz épen korlátolt fizetési képességénél fogva, vagy ordret adjunk az államnyomdának, hogy nyomtasson ki ismét czédulákat.

És ebben az esetben én nem habozom kimondani azt, hogy határozottan az ezüst courrans fentartása mellett és az államjegyek kibocsátása ellen foglalnék állást. Nagy különbség van, t. ház, az ezüst courrans és az államjegyek közt először, mert az ezüst pénz mindig repraesentál egy jelentékeny realis értéket; a czédula nem repraesentál semmi realis értéket. A másik különbség az, hogy a czédula szaporításának materialis határai a szorultság idejében nincsenek, az ezüst-courrans szaporításának vannak materialis határai. Ezen czédulák vagy kellőleg fedezve vannak, vagy nincsenek fedezve. Ha kellőleg fedezve vannak, akkor oly üzlet ez, a melyet át kell engedni a banknak, mert az állam kezében az aránylag csekély nyereség nem áll arányban a nagy veszélylyel. Ha fedezve nincsenek, akkor egy imminens és permanens veszélyt képeznek, mert még ha fedezettek is az államjegyek, már azok létezése is veszély, a szorultság és a szükség pillanataiban ellenállhatatlan csábot képez, hogy azok határtalanúl szaporíttassanak.

T. ház! Előre jeleztem, hogy csak azokra akarok kiterjeszkedni, a miket nem tartottam teljesen megvilágosítottaknak és ezért minden egyéb megjegyzést mellőzve, kijelentem, hogy a részletes tárgyalás alapjául a javaslatokat elfogadom. *(Élénk helyeslés jobb felől.)*

Schóber Ernő jegyző: Smialovszky Valér!

Smialovszky Valér: T. ház! Számolva a kényszerítő körülményekkel, lehető rövid leszek. *(Helyeslés Halljuk! Halljuk!)* Osztozom az igen t. előttem szólott képviselőtársam nézeteiben a tekintetben, hogy a pénzdrágulás dolgában igen nagy veszélyekkel állunk szemben. Ennek daczára én a törvényjavaslatokat egész terjedelmükben elfogadom és elmegyek odáig és azt mondom, hogy bármily nagyok legyenek is a veszélyek, a melyeknek nagyságát ismerem, szükségesnek tartom ezt a rendezést mielőbb véghezvinni és üdvözlöm az igen t. minister urat e téren, mert tudom róla, hogy nemcsak mióta ezen a széken, de a mikor még azon szék mögött ült, nem volt nagyobb gondja, mint épen a valuta rendezése. És itt fel kell említenem azt is, a mi e vita alatt még nem hozatott fel, hogy Austriával való viszonyunkban, habár talán előbb is történhetett volna, azt most vitatni nem akarom, de annyi bizonyos, hogy megegyezésre jutottunk s remélem, hogy azon félelem alaptalannak fog bizonyulni, hogy Ausztria részéről oly meglepetésekben részesülhetnénk, a melyek ezen rendezést lehetetlenné tennék. Az esetben, ha ez megtörténnék, kész lennék elmenni odáig, a mit Helfy Ignácz t. képviselőtársam határozati javaslata nem egész terjedelmében, de intentojában mond — és kérem, legyen szíves e tekintetben megváltoztatni határozati javaslatát — hogy az esetre elég okunk volna megtenni azt, a mit tehetünk:

Digitized by Google

ezen akadályozásból jogos okot nyerni a kereskedelmi és vámszerződést felmondani.

Reflectálok az igen t. minister úrnak két kijelentésére. Az egyik az, hogy ő határozottan visszautasította azt a feltevést, hogy mi itt a külföldi tőkét károsítani akartuk és kijelentette, hogy a kormány részéről semmi olyas nem történt, a mi az árfolyamot befolyásolhatta volna. Magáról a relatioról csak annyit kívánok mondani, hogy az igen helyes, azt elfogadom; mert egy tényleges állapottal számolt és ennek következtében azzal mindenkinek is kellett számolni s egyebet nem is lehetett tenni, az nem károsít senkit és jogtalan hasznot senkinek sem hoz. Ezen ponttal összeköttetésben bátor lennék még felemlíteni azt — és ezt Molnár Józsiás t. képviselőtársam tegnapi bevezetésére kénytelen vagyok mondani — hogy csak magára vet követ, midőn azt mondja, hogy a tőke ezen rendezés által jogtalan haszonban fog részesülni. Ezt én szintén határozottan visszautasítom. A magyar képviselőház reputatioja és a t. pénzügyminister úrnak tisztessége és becsülete nem engedi meg, hogy ilyenre csak gondoljunk is. *(Helyeslés.)* Különben be kell vallani, hogy Molnár Józsiás képviselőtársammal bizonyos mértékig egyetértek. *(Helyeslés bal felől.)*

A pénzcsinálás komoly mesterségéről beszélt. Ez igen helyes és összefügg a t. pénzügyminister azon második kijelentésével, a melyet tegnap mondott és a mely talán ezen egész vitában a legnevezetesebb és legkimagaslóbb pont és ez az, hogy ezen rendezésnél legtöbbet a nemzeti munka köteles végezni.

Hogy miért rendezzük most valutánkat, t. ház, azt mindnyájan tudjuk, sajnos, úgy látszik, hogy künn nincs oly érzék a helyes pénzforgalmi viszonyok iránt, a mint szükséges volna, mert két-három generatio nem is tudja, hogy mi a rendezett valuta, nem élvén eddig közepette. Főkép azért rendezzük valutánkat, hogy közgazdasági viszonyaink emelésére az egyik főmomentumot megteremtsük, azon értékmérőt, a melyet a világgazdaság elfogadott. Csak ezen az alapon emelhetjük igazán közgazdaságunkat.

És igen helyes, a mit épen Molnár Józsiás t. képviselő úr mondott, hogy igenis fordítsunk a közgazdaságra, a melynek épen előnyöket akarunk biztosítani, annyit, a mennyi szükséges arra, hogy e közgazdaság mindenütt, a hol szükséges, helyes irányokba tereltessék.

Magáról a valutakérdésről, t. ház, az idő előhaladottságára való tekintettel, nem akarok szólani. Szerettem volna kifejteni azt, hogy a törvényhozásnak ily szerény napszámosa szintén ismeri mindazon veszélyeket, a melyekkel számolnunk kell. Az különös és nem tudom, hogy szerencséje vagy szerencsétlensége ez országnak, hogy eddig is az emelkedő pénzértékkel volt baja.

A pénzeszközök összességére, ezek megítélésére igen fontos körülmény az, hogy mily természetellenes módon akasztatott meg a pénzeszközök természetes szaporodása. Innen eredhetett az, hogy forintunk az ezüst értékén felülemelkedett. Hogy kinek és mennyi kára van ebből, azt senki sem fogja megállapítani tudni, mert az oly tanulmányt követel, a mely a lehetetlenségek sorába tartozik és oda vezetne, mint az a két enquête, a melyekről Beőthy Ákos t. képviselő úr beszélt. Most, midőn minden körülmények között kénytelenek vagyunk aranyvalutára áttérni, ugyanazon körülmények közé jutunk, mert én is meg vagyok győződve, hogy azon aranybőség, a melyről ma beszélnek, t. i., hogy a bankok reservoirjai meg vannak telve, megvan és szép dolog: ezt elvitatni nem lehet. Bátor vagyok azonban kijelenteni, hogy ez természetellenes állapot volt, a mennyiben az Egyesült-Államok könnyen átengedték aranypénzüket, Argentiniában, Braziliában és Portugáliában, a honnan az arany nagyon könnyen kivonható volt, aranyválságok voltak, azonkivül Spanyolországból szintén kiment az aranypénz. Ennek következtében azt tartom, hogy az aranynak Európába való özönlése nagymértékben természetellenes alapokon nyugszik. Hogy az ezüst elértéktelenül, az is mindenesetre lényeges baj, nem annyira ugyan ránk nézve, mert hála Istennek kevés ezüstpénzünk van, de hogy ebből szintén nagy bajok fognak keletkezni, az bizonyos, ha reá gondolunk Amerikára, mely egyszer már válságot okozott, a mikor nyers terményeinkkel versenyzett s versenyezni fog nemsokára bizonyosan összes iparczikkeinkkel s még egyszer nyers terményeinkkel is.

Igen szerencsés körülménynek tartom, t. ház, hogy mintegy kapuzárás előtt elértük az arany megszerzését. Ezt egyedül a t. pénzügyminister úr körültekintésének köszönhetjük. *(Élénk éljenzés.)* Ő indította meg e kérdést s ezzel örökemléket alkotott magának. Az, hogy a készpénzfizetést mikor fogjuk felvenni, szintén olyan kérdés, t. ház, mely az egész rendezést nagyon befolyásolja s ha a készpénzfizetés nem fog kellő időben bekövetkezni, abból nézetem szerint nagy bajok fognak keletkezni. Ezért sajnálattal kell vennem, hogy nem érhette el a t. pénzügyminister úr azt, a mit valószinűleg szeretett volna, hogy erre vonatkozólag Ausztriával már teljesen készen legyen; de remélem, hogy ez okvetlenül mihamarabb be fog következni, mert az ő körültekintése nekem garantia arra, hogy az arany megvan, biztosítva van s ennek következtében a készpénzfizetés mihamarább megtörténik. *(Helyeslés jobb felől.)*

Digitized by Google

Erről nem akarok tovább beszélni, t. ház, de egy kérdéssel, a mely tulajdonképen nem formalis s a melyet még senki sem említett fel a vita folyamán, szerettem volna foglalkozni. *(Halljuk! Halljuk!)* Kijelentem, hogy én őszinte híve vagyok a rendesen helyesen contingentált currans ezüstpénznek. Hogy vajjon a jövőben megszüntetjük-e ezt s átmegyünk egy idealisabb állapotra, azt kétségbe merem vonni, mert a világ pénzviszonyai nem olyanok, miszerint reménylhessük, hogy ezt nélkülözhetni fogjuk pénzügyi viszonyainkban. És ez absolute nem is ellenkezik a tapasztalatokkal. A continens hét nagy országa és az Egyesült-Államok összes lélekszáma 380 millió. Ez országoknak összes pénzkészlete 15.220 millió osztrák értékű forint. Ebből 7.230 millió, tehát csak kisebb része arany, ezüst pedig 3.070 millió. Azt nem fogják nélkülözhetni ezen országok még igen sokáig, mert az ezüst demonetálása egyáltalában nem képzelhető nézetem szerint. Papirpénz dolgában ezen országokban szintén 3.080 millió van forgalomban és váltópénzben 1.840 millió, vagyis százalékba átszámítva ennek összes átlagát, az arany 47 százalékot, az ezüst 20 százalékot, a papir 20 százalékot és a váltópénz 10 százalékot képez. Minthogy a mi javaslatunkban, ámbár azt nem fejezzük ki világosan, de a sorok közt olvasható és azok után, a miket hallottunk, valószinű, hogy ez arányok épen ily módon lesznek megállapítva, vagy legalább közel ezen arányokhoz: ebből a szempontból is elfogadom a javasatot. *(Helyeslés jobb felől.)*

Még egy körülményre vagyok bátor hivatkozni Hieronymi Károly igen t. képviselő társam tegnapi azon moudására, hogy nem mérvadó az, hogy fejenkint mennyi pénz van az országban. Ezt általában elfogadom ugyan, de ha tekintjük, hogy abban a nyolcz államban, Franczia ország 99 forint értékű pénzeszközzel rendelkezik fejenkint, Anglia és az, Egyesült-Államok 62 frttal, a Német birodalom 44 frttal és mi utolsóelőtti helyen 22 frttal és utánunk következik, mint utolsó Oroszország 11 frttal: az állapot nem kedvező, mert ezen pénzösszegnek fejenkinti átlaga a nyolcz államban 40 frt, tehát mi majdnem a felén alúl vagyunk; ha már most ehhez hozzávesszük azt, hogy nálunk nincsen check-forgalom, akkor bizony beláthatjuk azt, hogy pénzgazdaságilag nagyon hátra vagyunk és épen azért határozottan a pénzeszközök megszüntetése ellen volnék, kivált a köznapi élet szükségletére vonatkozólag. Nagyon természetes, hogy kell módjának lenni annak, hogy ezen pénzeszközök természetes módon növekedjenek és ne dobassanak egyszerre a pénzpiaczra.

Ilyképen, t. ház, végeztem magával a valutakérdéssel és teljesen egyetértek a javaslatba hozott rendezéssel, kiváltképen úgy, ha az államjegyekről akként fogunk gondoskodni, miszerint azok 10 koronás czímletekben lesznek kibocsátva és esetleg oly alappal ellátva, mely mindenféle, nem mondom, hogy katonai, de gazdasági veszélylyel szemben egy második reservát képezend.

Áttérek most a kérdésnek sokkal fontosabb közgazdasági részére és tekintettel az idő előhaladottságára, csak röviden fogok szólni a pénzcsinálás komoly mesterségéről. *(Halljuk! Halljuk!)* A valutakérdésben a legnagyobb feladat a nemzeti munkának jut. Az aranymegtartás gondja összefügg közgazdasági viszonyaink fejlődöttségével. Nem akarok most áttérni mérlegünkre és arra, hogy a mi szűkebb mérlegünk, Magyarország kereskedelmi és árú mérlege nem állandó és hogy ebből mindenesetre veszélyek eredhetnek; erről nem akarok most szólani, hanem szólok arról, hogy az arany beözönlése akként contempláltatik, hogy tőkeszegénységünkre hivatkozunk.

T. ház! Ha úgy vesszük, hogy körülbelül 30 éve mult annak, hogy tulajdonképen a natural gazdaságról pénzgazdaságra tértünk át, az 500 millió takarékpénztári és más betétösszeg, a mely a pénzintézeteknél le van téve, mindenesetre respectabilis összeg; de ki kell jelentenem, hogy ezen összeg absorbeáltatik az intézetek már fenlévő hitelnyujtási műveletei által, hogy csakugyan szükségünk van idegen hitelre: akkor ennek az idegen hitelnek bejövetele igen fontos kérdés és csak akkor fogunk igazán nemzeti munkát végezni, ha azon idegen tőke nemcsak azon alapon jön be, hogy itt magasabb kamatot talál, de hogy itt biztos vállalatokba és bizonyos garantia mellett helyezhető el.

T. ház! Nem akarom e kérdést bővebben kifejteni, *(Halljuk! Halljuk!)* hanem felemlítek egy példát, *(Halljuk! Halljuk!)*

Megteremtettük a czukoripart; köszönjük ezt az igen t. pénzügyminister és az elhunyt kereskedelmi ministereknek. Hogyan teremtetett meg hazánkban a czukoripar? Nem pusztán azon kedvezmények által, a melyeket az ipartörvény, az adómentesség, a vasúti szállítás kedvezményei nyujtottak, hanem főkép az által, hogy olcsó kölcsöntőkével láttatott el. Erre nézve egy közgazdasági alap teremtetett, mely bár csekély, de mégis ez teremtette meg a czukoripart.

De, t. ház, vannak sokkal fontosabb irányzatai is az iparnak, a melyeket még nem teremtettünk meg, hogy fogyasztási területünket a belföldön meghódítsuk. Ott van a bőripar, a szövőipar, a melynek czikkeire száz milliókat küldünk kifelé. *(Igaz! Úgy van a baloldalon.)*

Digitized by Google

Ezeknek az iparágaknak a hazában való megteremtésére csak úgy gondolhatunk, ha azon tartalékalapokat, az olcsó tőkét, vagy »fond perdu«-t megteremtjük. A kérdés csak az: lehetséges-e, időszerű-e ennek megteremtése? Nem akarok arra a kérdésre kiterjeszkedni, vajjon a meglevő iparágak megérdemlik-e a védelmet, vagy sem; nem akarok arra a kérdésre sem kiterjeszkedni, ha vajjon eddig az ipartámogató törvényben lefektetett kedvezmények elegendők voltak-e? Én azt mondom, hogy nem voltak elegendők a legjobb akarat mellett sem. Ha olvassuk a költségvetéseket, mindenütt azt látjuk, hogy az államháztartás eszközei csekélyek voltak. Mindig ezen mult csak, mert az akarat megvolt.

T. ház! Bosznia kormányára akarok utalni. Láttam ott, hogy mennyit képes tenni egy körültekintő kormány még egy indolens néppel szemben is, még csekély eszközökkel is. Vegyünk példát róluk. *(Halljuk!)* Nálunk is vannak elmaradt területek, a melyeken segíteni kell. Kezdjük meg a dolgot akár phylloxera által megrontott területeken, akár az alföldön, akár Erdélyben, akár a felvidéken. *(Halljuk!)* Foglaljuk e kérdéseket egy nem ötletszerű, hanem nagy programmba s akkor sokat tehetünk. Ezzel semmiféle vádat nem akarok kovácsolni a kormány ellen. Az a kifejezésem, hogy ötletszerű, csak azt jelenti, hogy eddig a kormánynak igen csekély eszközei voltak.

Bezárom beszédemet *(Halljuk!)* azzal, hogy u. n. páriáinknak, államhivatalnokainknak oda vetettünk egy kis konczot, noha többet érdemeltek volna. Ez két és fél milliót repraesentál. Azt hiszem, hogy az az elszegényedett és adófizető nép is megérdemli, hogy tanítsuk munkára. Az elszegényedés oasisaira vessünk ki szintén ily összeget és ha ezt tőkésítjük, oly közgazdasági alapot teremtünk, mely elég lesz, hogy 1000 milló tőke nyerjen nálunk elhelyezést, de nem szédelgő módra, hanem a helyes nemzeti munka formáiban.

A század végén vagyunk, ünnepelni készülünk milleniumunkat; ünnepeljük meg akként, hogy teremtsük meg ez igazán szükséges dolgot. Bocsánat, hogy e türelmetlen állapotban és időben bátorkodtam igénybe venni a t. ház türelmét. A részleteket leszek bátor illető helyen elmondani. Ceterum censeo, elfogadom a javaslatot. *(Helyeslés.)*

Schóber Ernő jegyző: Rosenberg Gyula! *(Zajos felkiáltások a szélsőbalon: Interpellatiok! Holnap!)*

Rosenberg Gyula: T. ház! *(Halljuk! Halljuk!)*

Mielőtt felszólalásom tulajdonképeni indokára térnék, legyen szabad a szőnyegen levő tárgynak, a valutaszabályozásnak néhány fő elvi kérdését futólag megérintenem. *(Zaj. Halljuk! Halljuk! jobb felől.)*

Röviden végezhetek ezekkel, mert bármily álláspontot foglaljon el az illető a valuta-szabályozás kérdésében, újat, a mi tudományos művekben, folyóiratokban enquêteben vagy parlamenti tárgyalásokban, hírlapokban, vagy a parlament tagjaihoz intézett nyilt levelekben már el nem mondatott volna, alig fog mondhatni. E tényt csak örömmel üdvözölhetjük, mert főleg ennek köszönhető, hogy még rövid idővel ezelőtt a teljesen zavaros fogalmak ma már a nagyközönségben is lényegesen tisztultak.

Sajnálom, hogy nem hallhattam Beöthy Ákos igen t. képviselő úr érdekes beszédét, de azt hiszem, nem vonok le ennek értékéből semmit — hisz erre úgy sem volnék képes — ha azt mondom, hogy azon kérdést illetőleg, hogy egyáltalában szükséges és ajánlatos-e pénzrendszerünk változtatása, illetve rendezése és ha igen, melyik értékrendszer a legajánlatosabb, illetve vihető gyakorlatilag keresztül, azt hiszem, oly megállapodottak a nézetek, oly közismeretűek a csak egy megoldást engedő indokok, hogy ezek ujolagos részletes felsorolását már csak a t. ház iránti tekintett is mellőzni parancsolja.

Legyen szabad azonban mégis közgazdasági factoraink legfontosabbja, a magyar gazdaközönség szempontjából az ezüst és kettős valuta híveinek egy indokával foglalkoznom, t. i. azzal, mely a gabonaáraknak az utolsó évtizedben való hanyatlását az ezüstnek fokozatos demonetisálásával hozza kapcsolatba. E tételnek köszönhető az agrarius és bimetallicus törekvéseknek bizonyos tekintetben karöltve járása, habár e tétel tarthatatlansága több szempontból is kimutatható. Az egyik ily szempont az, hogy állítás ugyan van, de a megkisérlett bizonyítás vajmi kevéssé sikerült a tekintetben, hogy a gabonaárak niveaujának tagadhatatlan csökkenése időpontjára nézve tényleg összeesik az ezüst demonetisálásával; a másik pedig az, hogy a gabonaár hanyatlásának sokkal közelebb fekvő és természetesebb okai vannak, semhogy jogosult volna oly messzefekvő indokhoz folyamodnunk. *(Igaz! Úgy van! a szélső baloldalon.)* Azt hiszem, hogy Molnár Józsiás képviselő úr nem lesz teljesen egy nézeten velem. *(Felkiáltások a szélsőbalon: Hiszen helyesli!)* A gabonaárak hanyatlásának igen természetes magyarázatát adja az intensiv gazdálkodási módok mindinkább való terjedése és a forgalmi eszközök fejlődésével gyorsabb és olcsóbbá alakulásával kapcsolatos azon körülmény, hogy eddig termelésre alig használt területeknek termővé tétele által a gabonatermelés óriásilag fejlődött. Az utolsó 30 évben Európában a földmívelés alá vett területek több, mint

Digitized by Google

30%-kal szaporodtak. Amerikában ma körülbelül négyszer akkora a művelés alá vett terület, mint az ötvenes években. A termelésnek ez óriási fejlődésével a népesség szaporulata és így a fogyasztás lépést nem tartott és ebben keresendők első sorban a gabonaárak niveaunja csökkenésének okai, nem pedig az ezüst demonetisálásában. Szükségesnek tartottam ezt különösen kiemelni, mert őszintén megvallom, ha a bimetallisták ezen tanának, illetve érvének jogosultságát elismerném, akkor a magyar közgazdasági érdekek szempontjából bimetallistákká kellene lennünk, habár még akkor is belátható időre ez csak platonicus szerelem lehetne, mert a bimetallismus, mint egy államnak önálló pénzrendszere függetlenül a többi államoktól való egyezménytől, egy képzelhetlen absurdum, melyet e tannak még legbuzgóbb hívei sem mernének ajánlani. *(Zaj! Halljuk! Halljuk!)*

Fenmaradna ugyan ez esetben a kérdés, hogy nem czélszerűbb-e jelenlegi isolált papirpénzrendszerünknél megmaradni és nyugodtan bevárni azon időpontot, míg a bimetallismus érdekében egy internationalis egyezmény lesz létesíthető; de erre még ha az előfeltétel, a kiindulási pont helyes volna is, mégis nemmel kellene felelnem, mert eltekintve attól, hogy a jelen ingadozó értékű, isolált pénzrendszerünkkel kapcsolatos közgazdasági hátrányok oly nagyok, közgazdasági fejlődésünkre oly bénítók, miszerint ez parancsolólag követeli, hogy ez isoláltságából mihelyt csak lehet, menekülj ünk mondom ettől el is tekintve, a mi valutánk az ezüst alaptól már annyira elválasztott és függetlenített, hogy még ha a bimetallistáknak említett érve abstracte helyes volna is, a mi valutánknak aranyra fektetéséből a gabonaárak niveaujának kedvezőtlen befolyásolása nem várható. A bimetallismus az értékrendszerek jelenlegi világhelyzeténél fogva egy theoreticus fogalom, de miután mi itt gyakorlati és nem theoraticus kérdésekkel foglalkozunk, bátran napirendre térhetünk felette.

Röviden végezhetek a relativ kérdéssel is. Az e tekintetben nyilvánult álláspontok között csak kettő volt, mely egyaránt helyes jogi és közgazdasági érveket hozhatott fel maga mellett. Az egyik az volt, mely a megállapítás napja árfolyamának megfelelőleg; a másik, mely egy hosszabb idő átlagos árfolyamának megfelelőleg kívánta azt megállapítani. Mindkét álláspont mellett alaposan lehet érvelni és igen helyesen jegyezte meg egy magyar szakiró, hogy a napi árfolyam és az átlagos árfolyam szerinti relatio mitsem vethetnek egymás szemére. *(Zaj. Halljuk! Halljuk.)*

E nagyon nehéz kérdésnek volt egy szerencsés megoldási módja, ha t. i. a napi árfolyam az átlagos árfolyammal egymást fedik, vagy legalább is lehetőleg közel állanak egymáshoz és miután a javaslatban tényleg így látom a relatiot megoldva, azt, mint a lehető legszerencsésebb megoldást csak örömmel üdvözölhetem.

Szemrehányólag említtetett fel több oldalról, hogy a jelenlegi napi árfolyam a pénzügyministerek aranyvásárlásai által befolyásolt, mintegy mesterségesen előidézett; de én ebben még ha igaz volna is, gáncsolandó körülményt nem látok, mert ezen aranyvásárlások hatása még kisebb volt, mint a valutarendezés szempontjából eszközölt különféle speculatiok hatása. De különben legyen a napi árfolyam természetes vagy mesterségesen előidézett, gazdasági hatása egyaránt nyilvánult és ezzel számulnunk kell. De még ha volna is ebben egy theoreticus jogtalanság, habár nézetem szerint még ilyen sincs, ezen könnyen túltehetjük magunkat és lelkiismereti furdalás nélkül örülhetünk annak, hogy a javaslatba hozott relatio által a forint actualis világpénzpiaczi értékén nem változtatunk és így gazdasági rohamos változtatásokat és megrázkódtatásokat fel nem idézünk és e mellett a hosszabb idő átlagában fekvő benső jogosságnak is megfelelünk.

De nemcsak a jogosság, hanem a közgazdasági érdekek szempontjából sem tehetünk kifogást a relatio ellen. Ebből a szempontból ugyanis csak annak a relationak van jogosultsága, mely sem túlságos nehéz, sem túlságos könnyű forintot, illetve koronát fog megállapítani. A kiviteli termelői érdek a magas relatiot, a behozatali fogyasztási érdek az alacsony relatiot igényelné. Egy tekintet a behozatalt és kivitelt feltüntető adatok táblázatára, meggyőzhet mindenkit, hogy a jogosult érdekek összességét akkor szolgáljuk legjobban, ha a relatiot a középúton állapítjuk meg és ezzel azután a fix járadékot és évi fizetést élvezők jogos igényeit sem téveszthetjük szem elől. Én a javasolt relatioval mindezen igényeket kellőleg kielégítve látom és így azt, mint a lehető megoldási módok legsikerültebbjét, örömmel fogadom. *(Halljuk! Halljuk!)*

Épúgy, mint a relatioban, úgy az éremegység kérdésében is elfogadom a törvényjavaslat álláspontját.

Volt egy időpont, midőn az e kérdésekkel foglalkozók a világérmeegység eszméje iránt lelkesedtek, de ezen eszme csakhamar az egyéb cosmopoliticus eszmék lomtárába került. Felismerték, hogy a világéremegység távolról sem bír oly közgazdasági jelentőséggel, mint a minő ennek egy bizonyos áramlat által tulajdoníttatott. Találóan fejti ki ezt a javaslat idevonatkozó indokolása és legyen szabad ennek kiegészítéseül még csak azt felhoznom, hogy épp azon indokban, mely a franc-egység pártolói által ennek nálunk

Digitized by Google

leendő adoptálása érdekében felhozatik, hogy t. i. a velünk legélénkebb pénzforgalomban levő keleti, különösen balkánfélszigeti államokkal való forgalmat megkönnyíti, hathatós érvet látok a franc-egység ellen. *(Halljuk! Halljuk!)*

Tudvalevő dolog ugyanis, hogy az egy egységi alapon vert érmek nagyon könnyen egymásba folynak és minthogy ezek között vannak részint kisebb, már a veretéskor keletkezett, de főleg az idők folyamán bekövetkezett fémbeli értéki eltérések, ebből veszteségek származnak, melyek azután mindig azt érik, kitől az aranyak a nagyobb ellenőrzésre alkalmas pénztárakba folynak. És épen a Balkán-félsziget gyűlhelye a tömeges csökkentett értékű 20 francos aranyaknak, úgy, hogy azt hiszem, jogosult azon feltevés, hogy kisebb a haszon, mely a franc-egységgel járna, mint azon kár, mely különösen abból keletkeznék, ha a szükségképen betolulo ezüstérmék okozta kellemetlenségeket is figyelembe veszszük.

Az éremegységnek leglényegesebb előnyei a continens egyéb egységeire való könnyű, törtnélküli átszámíthatóságával teljesen elérvék és a megoldás e tekintetében is igen sikerültnek mondható. A mi pedig az érczváltó forgalmi képességét illeti, melyről szintén mondatik, hogy könnyebb lenne, ha éremegységünk a continens egy másik elterjedt éremegységéhez csatlakoznék, az a nézetem, hogy a koronaértékre szóló váltó époly kelendő és forgalomképes lesz, mint a franc vagy márka értékre szóló, ha valutánk jó lesz és váltóink nem lesznek kelendők semminemű éremegység mellett, ha valutánk a felpénz vagy egyéb nehézségek és bajok kellemetlenségeivel fog küzdeni.

A javaslat azon intézkedését, hogy a forint egységet megszünteti és e helyet a koronát teszi valutánk egységévé, csak nagyon helyeselhetem.

Eddig a forintok egész sorozatával számoltunk. Volt ezüst forintunk és papirforintunk, volt márkaaranyforintunk és franc aranyforintunk. Ha megmaradnánk a forint alapon, a mi már csak ennek rovott előéletére való tekintettel sem volna ajánlatos, az eddigi forintokhoz még hozzájönne az aranyforint. Ez oly complicatiot teremtene, mint az az enquêtekben igen helyesen kiemeltetett, például a vámfizetéseknél vagy jelenlegi aranyforint értékű értékpapirjaink külföldi árjegyzéseinél, hogy már csak azért is mellőzendő a forintegység megtartása, különösen akkor, midőn oly megoldási mód van, hogy az átszámítás még a legegyszerűbb parasztnak sem fog nehézséget okozni. A mi azon érvet illeti, hogy a kisebb pénzegység az életviszonyok olcsóbbá tételének egyik factora, úgy megvallom, hogy ebben némileg scepticus vagyok és azt iszem, hogy a kik, mint azt gyakran van alkalmunk hallani, ettől lényeges eredményeket várnak, csalódásban ringatják magukat és alig hiszem, hogy az a kenyér, melyért eddig a munkás 10 krt fizetett, olcsóbb lenne 20 fillérnél. No de mint említém, nincs szükségünk ezen érvre, hogy a forintnak a kettéosztásból keletkező koronával leendő helyettesítését indokoltnak és czélszerűnek tartsuk.

T. ház! Legyen szabad most áttérnem felszólalásom tulajdonképeni indokára. *(Halljuk! Halljuk!)*

Az ép elmondottakból folyik, hogy teljesen egyetértek és elfogadom azon intézkedéseket, melyek a tárgyalás alatt levő törvényjavaslatokban megoldást nyernek, de megvallom, bizonyos aggálylyal nézek a természetszerűleg egy későbbi időpontnak fentartott, a koronaérték behozataláról szóló törvényjavaslat 25. §-ában felsorolt kérdések jövőbeni megoldása elé.

Jogosult ez aggály az előttünk levő problema rendkivüli tárgyi nehézségeinél fogva, de kétszeresen jogosult, ha az Ausztriához való viszonyunkból folyó alanyi nehézségeket veszszük figyelembe.

Nem hiszem, hogy tévednék, ha azt mondom, hogy a feladat, melyre a pénzügyi kormányzat vállalkozott, egyedül áll a valuta-viszonyok történetében, mert nemcsak a jelenlegi törvényes érték megváltoztatása, a papirértékről az aranyértékre való átmenet, hanem a kényszer-árfolyam kiküszöbölése, illetve a készfizetések felvétele is képezi a megindított actio végczélját.

Más országok, melyek valutaviszonyaik szabályozásával foglalkoztak, e kettős feladatnak mindig csak egyike előtt állottak. Németországnak csak az ezüstértékből az aranyértékre való átmenet nehézségeivel kellett megküzdenie. El is érte czélját és most élvezi is annak eredményeit, de az átmenet nehézségei és elkövetett hibái gazdasági megrázkódtatásokat, krisiseket idéztek elő.

Olaszország egyedül csak a készfizetések felvételének feladata előtt állott és ezt sem birta teljesen megoldani, illetve nem birta fiduciaris értékforgalmi eszközeinek az aranynyal való egyértékűségét, a parit fentartani, a disagio lassan bár, de folyton emelkedik és ma már a 4%-ot is meghaladja.

És mi, t. ház, a kettős feladat előtt állunk. Német- és Olaszország nehézségeivel meg kell küzdenünk, mert — és ezt az eddigi tapasztalatok után nem lehet eléggé hangsúlyozni, bármily magától értetődőnek látszassék is — a jelen törvényjavaslatok elfogadásával üdvöset és hasznosat, sőt jogosat is csak akkor fogunk teremteni, ha azon törvények, melyeket a 23. §. egy későbbi időpontban jelez meghozandóknak, a

Digitized by Google

kellő előkészületek után tényleg meghozatnak és életbe lesznek léptetve. *(Halljuk! Halljuk!)*

A valutarendezésnek csak egy jogos indoka, éltető eleme van és ez pénzünk értékingadozásainak megszüntetése, de nemcsak felfelé, hanem lefelé is. A jelen törvényjavaslattal decretáljuk, mekkora azon aranymennyiség, a melyet jelenlegi forintjaink megérnek. Ennél többet természetszerűleg nem érhetnek soha. Megvontuk tehát a határt felfelé, de egyelőre adósok maradunk azon biztosítékkal, hogy vajjon nem fognak-e kevesebbet érni. Ezt az adósságot contrahálnunk kell, nem segíthetünk magunkon, mert nincs más helyes mód, hogy a kitűzött czélt elérjük. De ha nem akarunk egy óriási jogtalanságot elkövetni; ha nem akarjuk esetleg közgazdasági viszonyainkat feldúlni: akkor komolyan kell akarnunk, hogy az adósság a készfizetések felvételével lerovassék.

Jól tudom, t. ház, hogy annak, hogy ez megtörténhessék, vannak oly feltételei, melyekre nézve nem elég a törvényhozás decretálása, de talán még a szükségelt aranymennyiségek beszerzése sem. Ezen ismert előfeltételekkel itt hosszabban foglalkozni nem akarok, csak megjegyzem, miszerint tudom, hogy hiba volna, ha ezen előfeltételek bekövetkezte előtt a készfizetéseket felvennők; de époly hiba volna, ha ezen előfeltételek bekövetkezte után azokkal bármi okból késlekednénk.

Ez oly elementaris igazság, hogy ennek megemlítése az első pillanatban szinte feleslegesnek látszik. Ha azonban figyelembe veszszük a mi specialis viszonyainkat, a melyek szerint e kérdés tekintetében nem kizárólag a magyar kormány és magyar törvényhozás intézkedései jönnek tekintetbe, hanem egy másik állam törvényhozásának intézkedései is szükségeltetnek és ha figyelembe veszszük, a mit ezen másik állam törvényhozásának egyes factora részéről e kérdést illetőleg az utolsó időben hallottunk és tapasztaltunk, akkor nemcsak szükséges ezt hangsúlyozni, de tanácsos talán azon kérdéssel is foglalkozni, hogy nem kívánatosak és ha igen, megteremthetők-e ez irányban bizonyos garantiák?

Én őszintén megvallom, t. ház, hogy én bennem az osztrák valutabizottság tárgyalásai folytán nagyra nőtt a kétely, vajjon az osztrák képviselőháznak van-e oly többsége, mely loyalisan akarja az óvatos és el nem hamarkodott, de azért mégis mielőbbi felvételét a készfizetéseknek. *(Halljuk! Halljuk!)* Az osztrák pénzügyministernek különféle alkalmakkor tett nyilatkozatai, habár bennük is elég kifogásolni való akad és olyan, a mi a mi pénzügyministerünk álláspontjával nem egészen egyezik, meg nem engedik, hogy jóhiszeműségét a végczélt illetőleg kétségbe vonjuk. Én teljesen hiszek loyalis őszinteségében és komoly akaratában és habár az ilyen hitnél mindig többet ér az írásbeli kötelezettség, mégis ennek nehézségeire való tekintettel könnyebben tudnék ennek mellőzésébe belenyugodni, ha csak egyedül vele volna dolgunk. De az egész jóhiszeműsége és komoly akarata mit sem ér, ha nincs mögötte az osztrák képviselőház többsége. Már pedig, a mi ezt illeti, úgy minden figyelmes szemlélő az eddigi tárgyalásokból azon benyomást nyerhette, hogy a jelenlegi törvényjavaslatok mellett meg van ugyan a többség, mert a relatiot még azok is szívesen viszik fedél alá, a kik a valuta végleges rendezésének határozott ellenesei, de hogy lesz-e többség, mely el fogja ismerni, hogy elérkezett az idő a készfizetések felvételére, ezt bátran kétségbe lehet vonni. Egy nagy párt egyáltalán elvileg ellenez minden valuta-szabályozási intézkedést; egy másik nagy pártnak, mely a jelen törvényjavaslatokat megszavazza ugyan, minden szónoka a készfizetések rövid idő mulva való felvétele ellen szabadkozott, úgy, hogy ezen túlságos óvatosságukkal nagyon is rászolgáltak a gyanúra, hogy ők az egész dologba csak a relatio biztosítása kedvéért mennek bele. A mi ezután megmarad, az a minoritás.

Ez pedig a további megállapodások törvénybe iktatásához nem elég. Igaz, hogy az osztrák képviselőház pártviszonyainál fogva a többség-alakulások tekintetében is el lehet mondani, hogy nem kell soha sem félni, il y a toujours des accommodments avec le ciel, de azért mégis kényes helyzet, hogy az egész nagy actionak végeredményét illetőleg ily ingatag alapra is kell építenünk.

Érezte ezt Plener képviselő is, midőn a garantia kérdését a maga részéről is felvetette. Egy lengyel képviselő Plener javaslata ellen szólva azt mondá: ő nem érti, ki ellen kíván Plener garantiát, a kormánynyal vagy a parlamenttel szemben-e? Én nem olvastam, hogy megkapta volna a kellő őszinte feleletet, lehet azonban, hogy ez csak az én figyelmemet került ki, (*Nyugtalanság a baloldalon. Halljuk! Halljuk! jobb felől.*) de ha ily őszinte feleletet kapott volna, ez az én meggyőződésem szerint csak az lehetett volna, hogy garantia csak egy factorral szemben szükséges és ez az osztrák képviselőház kaleidoscopszerűen váltakozó kiszámíthatlan többsége. De ezzel szemben azután csakugyan szükséges.

Csakhogy mi lett abból a garantia-javaslatból? Itt látjuk előttünk az érme-egyezmény 19. §-ának toldalékában. Garantialis értéke semmi, akár ott van, akár nincs és megszületésének története csak újabb bizonyítéka annak, hogy az osztrák képviselőháznak oly többsége

Digitized by Google

nincsen, mely komolyan akarná a tiszta aranyvalutát és a készfizetéseknek belátható időben felvételét. Kerülik a világos megoldásokat és compromissum útján vesznek fel szándékosan zavarosan fogalmazott megállapodásokat, mely a legellentétesebb vélemények álláspontjából is az egyiknél ilyen, a másiknál amolyan magyarázatokkal elfogadható.

Ily viszonyok között önkénytelenül felmerül a kérdés, nem kötelességünk és feladatunk-e nekünk a szükséges garantiák megteremtéséről gondoskodnunk. Tudom azt, hogy ez nagyon nehéz feladat, mert nehéz e tekintetben a helyes formát megtalálni és ha ez meg is található, még nehezebb azt a jelzett viszonyoknál fogva az osztrákokkal is elfogadtatni.

A biztos garantiát megtalálni azért nehéz, mert az eléggé ismert és általam itt újból felsorolni nem kívánt okoknál fogva egy meghatározott kötelező időpont nem lévén megállapítható, az egyedüli feltétlenül biztosító módozat magától elesik.

De ha egy ily feltétlen biztonságot nyujtó határozmányt nem is, mégis lehetne talán a kötendő szerződésbe egy oly pontot felvenni, mely egyrészt a készfizetések felvételéhez szükséges aranymennyiségnek a viszonyok által engedett mi hamarabb való beszerzését szerződési kötelezettségnek mondaná ki; másrészt ugyancsak — és erre fektetném a fősúlyt — mint szerződési kötelezettséget állapítaná meg azon elvet, hogy a kellő időpont elérkeztével a készfizetések tényleg felveendők lesznek. Én tudom, t. ház, hogy ez a garantia is nagyon hiányos, de mindenesetre garantia szempontjából jobb, mint a Plener-féle toldat, mert ezen elvi megállapodásoknak felvétele igen jó próbaköve volna az osztrák képviselőház többségének komoly intentioit illetőleg.

Az előttünk fekvő szerződési tervezet csak az iránt intézkedik, hogy a további törvényjavaslatok tekintetében a kormányok folytassák a tárgyalásokat. Ezt bona fide megszavazhatja az is, a ki a jelenleg tervezett intézkedések törvényre emelkedését akarja a nélkül, hogy a készfizetéseknek belátható idő alatti felvételéhez szavazatával hozzájárulna. De ha az említett elvi kijelentések mint szerződéses megállapodások benfoglalvák, azt — legalább bona fide — nem szavazhatná meg senki, a ki kellő előfeltételek mellett sem akarja a készfizetéseknek belátható időben való felvételét. De ép ezért nem fogná azt az osztrák képviselőház többsége megszavazni. E kényszerhelyzettel számolok, midőn tartózkodom egy erre czélzó concret indítvány megtételétől és bizalmamat abba helyezem, hogy a kifejlendő viszonyok kényszerítő hatalma, támogatva pénzügyministerünk mindig tapasztalt erélye és ügyessége fogja elhárítani az akadályokat.

Nem akarok foglalkozni, t. ház, *(Helyeslés bal felől. Halljuk! Halljuk! a jobboldalon.)* egy pár kérdéssel, melyeket főleg az ezüstcourranssal szerettem volna még felemlíteni, de a ház kimerültségére való tekintettel *(Helyeslés bal felől. Halljuk! Halljuk! jobb felől.)* csak azt mondom, a mivel tulajdonképen beszédemet zárni kívántam, hogy oda concludálok, hogy én az előttünk fekvő törvényjavaslatot elfogadom. De ha egyegyúttal kifejezést is adok azon tudatnak, hogy e javaslat elfogadásával még nagyon messze vagyunk valutánknak egész biztos alapon való rendezésétől...

Molnár Józsiás: Ez igaz!

Rosenberg Gyula:.. mégis megelégedéssel tölt el az, hogy megtettük az első lépést arra, a mit az absolutisticus Ausztria soha megvalósítani nem tudott és az utunkba gördülő nehézségek daczára bizom abban, hogy a megkezdett mű haladása és bevégzése alkotmányosságunknak újabb fényes diadala lesz. *(Élénk helyeslés jobb felől.)*

Elnök: T. ház! Szólásra többé senki sincsen följegyezve. Kíván még valaki szólani? *(Nem!)* Ha senki sem kíván szólani, a vitát ezennel bezárom.

Azt hiszem, méltóztatnak hozzájárulni ahhoz, hogy úgy az előadó úr, mint a határozati javaslatok benyujtói majd a holnapi ülésben szólhassanak és így a kérdésnek további folytatólagos tárgyalása holnapra marad. *(Helyeslés.)*

T. ház! Következnek az interpellatiok. Első sorban dr. Kemény Pál képviselő úr fogja megtenni interpellatioját.

Kemény Pál: T. képviselőház! *(Halljuk!)* Igérem, hogy rövid leszek, de meg is tartom igéretemet, nem úgy, mint az előttem szólott két szónok.

Felszólalásom czélja csupán az, hogy a közoktatási ministerium irattárában, úgy látszik, már tiz év óta elintézetlenül levő egy ügyet felszínre hozzak. *(Halljuk!)*

Veszprém vármegye Borzavár községe templomi és egyházi ügyeit illetőleg a vallásalapítvány patronatusa alatt áll. A vallásalapítvány ezen község közelében igen szép kiterjedésü birtokokkal rendelkezik és úgy a canoni jog értelmében, mint pedig különösen a canonica-visitatio határozott effectiv kitétele értelmében is kötelezve van arra, hogy a község templomát jókarban tartsa, esetleg az aedificatio eszméjét megvalósítsa. Tiz évvel ezelőtt történt, hogy a község lakói látták, hogy templomuk bomladozni indul, 1882-ben terjesztettek be a vallás- és közoktatásügyi ministeriumhoz sürgős kérvényt templomuk felépítése tárgyában. Ez a tiz

Digitized by Google

év előtt beadott kérvény még maig sincsen elintézve. Hat esztendeig nem történt semmi hatósági intézkedés; hat év mulva történt, de nem az, hogy felépíttessék a templom, hanem kiment a közigazgatási hatóság és miután azt oly megrongált állapotban találta, hogy közveszélyes jellegűnek declaráltatott, hatóságilag bezáratta és így megtörtént az, hogy az 1200 lakosból álló tisztán katholikus népességű községnek ma már négy esztendőn keresztül temploma nincsen, *(Mozgás és felkiáltások a szélső baloldalon: Szép dolog!)* a vallásalap kegyességéből.

Azaz van temploma, t. ház, de hogyan? *(Halljuk!)* Az egyházi hatóságoknak — a megyei hatóságokat értem — kiterjed a gondoskodása annak a lakosságnak a lelki üdvösségére is. Tudomásúl vette, hogy 1887-ben, mikor be kellett zárni a templomot, nagy áldozatok árán hozott létre egy községi iskolát Borzavár községe.

A község lefoglalta a községi iskolának egyik termét, az isteni cultus valóságos profanisálásakép függönyökkel oltárt csináltak az iskolában és az 1200 lakossal biró község az ötven lelket alig magába foglalható szobába jár és míg egyrészt, ismétlem, profanisálják az isteni cultust, másrészt önkényűleg lefoglalják a közoktatásra szánt helyiséget, a tanítónak egyik szobáját sekrestyének használják fel. Mikor ezt hallottam, nem akartam elhinni, de azután személyesen meggyőződtem róla és miután tudom, hogy a vallás- és közoktatásügyi ministeriumnak nemcsak érdeke, de kötelessége is, hogy az ország bármely vidékén a cultus- és közoktatásügyet érő ily támadásokkal szemben necsak óvólag, hanem intézkedőleg is fellépjen és kétszeres kötelessége a jelen esetben gondoskodni a község templomának felépítéséről, figyelembe véve azt, hogy a vallásalapnak tulajdonképeni rendeltetése az, hogy a katholikus cultusügyre fordíttassék és épen, mert tíz év óta ez ügyben semmi sem történt, bátor vagyok a következő kérdést intézni a vallás- és közoktatásügyi minister úrhoz *(olvassa)*:

»Tudja-e, hogy a »vallásalap« kegyuraságához tartozó Borzavár veszprémmegyei község római katholikus temploma már negyedik éve megrongált közveszélyes állapota miatt hatóságilag bezáratott s az 1200 lélek körüli tisztán katholikus lakos az istentiszteletet a községi iskola egyik tantermében kénytelen gyakorolni?

Hajlandó-e ez állapoton sürgősen segíteni s az esetleges mulasztókkal szemben kellő szigorral eljárni?« *(Helyeslés a szélső baloldalon.)*

Elnök: Miután az interpellatió felolvastatott, gondolom, méltóztatnak hozzájárulni, hogy a házszabályoknak megfelelőleg az interpellatio a vallás- és közoktatásügyi minister úrnak adassék ki. *(Helyeslés.)*

Ugron Gábor képviselő úr fogja interpellatióját megtenni.

Ugron Gábor: T. ház! *(Halljuk! Halljuk!)* Mindnyájan évek óta azon boldog hitben ringattuk magunkat, hogy Magyarországon nincs párt, nincsenek egyének, a kik ezen országnak alkotmányos törvényeit és azon törvényeket, a melyeken Magyarország alkotmánya századokon keresztül fölépült s a melyen ma is biztosan nyugszik, kétségbe vonnák és megtagadnák. Csak az év folyamán kellett arról meggyőződnünk, hogy a román lakosság kebeléből választott küldöttség fölment Bécs városába, hogy Magyarország királyának egy emlékíratot nyújtson át, *(Felkiáltások a szélsőbalon: Az osztrák császárnak!)* a mely emlékírat benyujtása alkalmával erősen hangsúlyoztatott, hogy nem a magyar királynak, hanem az osztrák császárnak kívánják panaszaikat benyujtani és mindvégig hangsulyozva van a memorandumban, hogy ők az összbirodalom érdekében járnak el; *(Úgy van! Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)* a dualisticus államformát, hogy t. i. Magyarország az egyik állam, Ausztria a másik állam, ők nem helyeslik, annak ellenségei és ők csak egy összbirodalmat ismernek, a saját nemzeti létük és fenmaradásuk érdekében pedig az összbirodalomnak újból való életrehívását tartják kötelességüknek. Ily értelemben izgattak és kísértettek meg népgyűlést tartani Bécs városában is, a mely ugyan meghiusíttatott, de nem az ő szándékukon múlt, hogy teljesen végre nem hajtották Magyarország ellen intézett ezen támadásukat.

Én nem tudom, kinek kegyéből és szívességéből már a küldöttség bécsi kirándulása alkalmával posta utján megkaptam e memorandumot. Akkor átolvastam ezt és meggyőződtem arról, hogy ezen memorandum tartalma Magyarország alkotmányát és törvényeit sérti és Magyarország büntető törvénykönyve, az 1878: V. tcz. 173. §-ának értelmében büntetendő cselekményeket tartalmaz, a melyeknek üldözése a kir. törvényszékek előtt az állami hatóságoknak, különösen az állami ügyészségeknek kötelességében áll. *(Helyeslés. Úgy van! a baloldalon.)* Én, t. ház, elvártam volna, hogy Magyarország bíróságai teljesíteni fogják hivatalos kötelességüket. Most, midőn hónapokon keresztül azt tapasztaljuk, hogy az állami közegek ezen bünténynyel, ezen kihívó magaviselettel szemben teljesen pissivak maradtak, ennek tulajdonítható, t. ház, az, hogy miután nem látták Magyarország constituált hatóságait az állam törvényei és az alkotmány érdekében a szükséges védelmező lépéseket megtenni, arra nem hivatott elemek megtámadták a küldöttség egyik vezetőjét

Digitized by Google

és több helyen tüntetések történtek. Én teljesen helytelenítem az önbiráskodás ezen módját; de ki kell mondanom, hogy a honpolgárok hevesebbjeit és könnyebben lelkesülőit könnyen ragadhatta tettlegességre azon tétlenség, melyet az ország törvényes hatóságai részéről tapasztaltak. *(Igaz! Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)* Teljesen helytelen úton van ezen ügy elintézése folyamatba véve akkor, midőn az a különböző társadalmi osztály, a különböző népek és nemzetiségeknek egyes túlbuzgó és hevülékeny tagjai által elintézhetőnek tekintetik, vagy ilyennek hagyatik fenn. Az ország törvényes hatóságainak a szabad államban kötelességök, hogy ha az ország alkotmánya és annak jogrendje megtámadtatik, a törvénynek érvényt és tekintélyt szerezzenek. *(Igaz! Úgy van! a szélső baloldalon.)* A szabadságnak csak az szolgálhat biztosításául, hogy nem tömegek tömegekkel szemben, nem egyesek egyesekkel szemben, hanem az ország törvény által constituált hatóságai lépnek fel és érvényt szereznek a törvénynek és alkotmánynak. *(Tetszés a bal- és szélső baloldalon.)*

Vagy követtek el a memorandum közzétevői s az azt nyilvános szónoklataikban dicsérők és ismertetők üldözendő bűntényt, vagy nem? Ha nem követtek el, akkor a bíróságok útján lesz ez megállapítva s minden egyes polgár megnyugvást fog találni a bírói eljárásban; *(Igaz! Úgy van! bal felől.)* de hogyha követtek el ily bűntényt és az illetők nem üldöztetnek: ez a polgárokat folyton izgalomban fogja tartani, ez a különböző nemzetiségek és különböző osztályok közt a harczot és küzdelmet mind mérgesebbé fogja tenni s a mint látjuk is, e harcz és küzdelem nem maradt meg a haza területén, hanem átcsapott a külföldre *(Igaz! Úgy van! a baloldalon.)* és Romániában is tüntetéseket kezdtek meg a magyar nemzet és Magyarország ellen.

Jól tudom, hogy Magyarországnak érdeke az, hogy egy független Románia fennálljon; mert Romániának függetlensége a nagy Oroszbirodalom túlhatalmával szemben mindig biztosítékúl szolgál arra, hogy a magyar állam a veszély pillanatában kész szövetségesekre fog bennök találni. *(Igaz! Úgy van! a szélső baloldalon.)*

Másfelől a romániai közegeknek is tudniok kell, hogy ha az orosz hatalom a maga keleti uralmát a Balkán-félszigeten megszilárdítani akarja, akkor Romániának önállóságát kell előbb eltipornia, hogy az így szerzett úton magának a Balkán félszigetet biztosíthassa. *(Úgy van! a bal- és szélsőbalon.)* Igy tehát nem szabad egy román férfinak sem elfelejtenie, hogy Románia határai, szemben Oroszországgal, a Pruthtól tekintve igen hosszas vonalat képeznek, melyek mögött egy keskeny romániai terület van. Mivel pedig így Románia nem bír nagy háttérrel határainak a megvédésére, egyenesen rá van utalva Moldva felől határainak a magyar nemzet által való megvédelmezésére; rá van utalva arra, hogy önállásának és függetlenségének megtámadása esetén a magyar nemzetnek támogatását és közreműködését igénybe vegye s azt a hiányt, a mi Románia geografiai határaiban és fekvésében van, a magyar rokonszenv és a magyar nemzet fenmaradásának érdeke kipótolja és hogy a Balkán-félszigeten levő apró fajok önálló államokban éljenek és fenmaradjanak, a válság pillanatában őket megvédelmezze. *(Élénk helyeslés a bal- és szélső baloldalon.)*

Nem akarok e kérdés megítélésénél a szenvedélyesség terére lépni sem Romániával, sem az ott demonstráló elemekkel szemben, mert valamint mi óhajtjuk és kívánjuk azt, hogy a román legyen úr a maga hazájában és hogy Románia állami önállósága fentartassék, akként nekünk is jogunk van megvárni azt, hogy Magyarország területét, a magyar nemzetnek államalkotó természetét, állami fenhatóságát mindenki és így a románok is respectálják. *(Élénk helyeslés a bal- és szélsőbalon.)* Meg kell tudniok nekik azt, hogy Magyarország ereje a szükség pillanatában egyszersmind Romániának is pajzsa lesz. *(Élénk helyeslés a bal- és szélsőbalon.)* Magyarország meggyengülése mindig Románia gyengülését fogja maga után vonni, *(Igaz! Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)* mert az orosz hatalom sokkal könnyebben fogja Romániát a Kárpátokon túl a sík téren meghódítani, mint a Kárpátokon át, Magyarországba törni és Magyarország haderejét megsemmisíteni, mert Románia ki van téve az orosz hatalom egész befolyás-körének. *(Igaz! Úgy van! a bal- és szélsőbalon.)* Mi az ellen képesek vagyunk őket megvédelmezni, képesek vagyunk nekik oltalmat biztosítani. *(Helyeslés a bal- és szélsőbalon.)*

Itt benn a hazában pedig nem eléggé kárhoztatandó, hogy panaszaikkal átmennek Romániába, mert Magyarországon minden egyes egyén olyan szabadsággal bir, a melyhez hasonlóval a románok sehol sem birnak, a hol idegen állam joghatósága alatt állnak. *(Igaz! Úgy van! bal- és szélsőbalon.)* A Bukovinában — melyben túlnyomó részében laknak románok — birt szabadság nem hasonlítható a Magyarországon birt szabadsághoz. Miért nem panaszkodnak a románok azon elnyomás miatt, a melylyel Oroszország a tőlük elfoglalt Besszárábiában sújtja és irtja őket? *(Élénk helyeslés a bal- és szélsőbalon.)* Miért nem panaszkodnak a románok azon üldözés miatt, melyben őket a pár százezer

Digitized by Google

román lakossal biró kis szomszéd állam: Szerbia részesíti őket? *(Tetszés bal felől.)*

Miért kell mindig Magyarország ellen törniök? Miért támadják mindig csak a magyar nemzetet? Azért, mert az orosz politikai agensek azt az összhangot, azt a békés egyetértést, a melyre Románia és Magyarország utalva vannak, első sorban akadálynak tekintik előrehaladásuk útjában, *(Igaz! Úgy van! a szélsőbalon.)* propagandájuk hatékony kifejtésében. *(Igaz! Úgy van! a szélsőbalon.)* Csakis ezért akarják a román nemzetet összeveszíteni a magyar nemzettel. Nekünk pedig kötelességünk a szenvedélyességtől teljesen mentesen, a birónak hideg, nyugodt itéletében megbízni és törvényeinknek tiszteletet szerezni. *(Igaz! Úgy van! a szélsőbalon.)*

A kik a mi törvényeink ellen vétenek, azoknál nem tekintjük azt, hogy micsoda nyelvet beszélnek, hanem megfenyítjük őket. *(Helyeslés bal felől.)*

Én azt tapasztalom, hogy Magyarország területén már általános rendszerré kezdett válni, hogy az, a kinek tetszik, megtámadhatja Magyarország lobogóját és Magyarország törvényeit. *(Úgy van! a bal- és szélsőbalon.)*

Mindenkinek szabadsága van arra, hogy az állam rendjét megtámadja és sehol sem látom feltűnni az állam azon hatalmas erejét, biztonságot nyujtó kezét, melylyel az ily törekvéseket megsemmisítené és azoknak jövőre útjokat állná. *(Zajos helyeslés a szélsőbalon.)* Az a memorandum, mely Magyarországnak politikai önállóságát kétségbe vonja; az a memorandum, mely az országgyűlés törvényes jogkörét insultálja, mely az erdélyi unio érvényességét kétségbe vonja; az a memorandum, mely folyton az absolutisticus időkre hivatkozik és az 1849-től 1867-ig lezajlott és az ország minden jogos factora által örökre elfeledendőnek ítélt korszak tényeiből jogalapot akar meriteni; az a memorandum, mely nem áll az egyéni szabadság, a törvényhatósági, a vallásszabadság alapján, hanem egyszerűen a nemzeti kérdést veti fel, hogy t. i. a románok, mint nemzet nem respectáltatnak, olyan, hogy arra nem lehet más feleletünk, mint ez. Igaz, hogy Erdély a négy vallás és a három nemzet: a székely, román és szász nemzet alapján volt szervezve, de 1848-ban a románok is bevétettek negyediknek a magyar nemesség által, melyet most szidalmaznak; bevétettek a törvényhozás által, a mely az uniot nyomban kimondotta. Erdélynek nemzetek szerint való szervezkedése megszünt. A székelyek, a szászok, az erdélyi magyarok, mint nemzet nem kérhetnek és nem követelhetnek külön jogokat; tehát az oláhoknak sincs joguk panaszkodni, ha ők is csak az érvényben levő állami berendezkedés alapján részesülnek jogokban és a közszabadság nyujtotta biztosítékokban. *(Tetszés bal felől.)* Elérkezettnek látom az időt, hogy itt a ház színe előtt kérdést intézzek az igazságügyminister úrhoz az iránt, mikor fog a magyar igazságügyi hatóságok türelmének fonala megszakadni? Mikor fogják, a kik erre hivatottak, az állami jogrendet megtámadó memorandum szerkesztői, terjesztői, helyeslői és folyton hirdetőivel szemben az állam tekintélyét érvényesíteni? *(Fölkiáltások a szélsőbalon: Soha!)* Azt hiszem, hogy ezen kérdés további indokolásra nem szorul és ha nem kapnék kielégítő választ, lesz még alkalmam e kérdést a t. ház elé hozni, *(Élénk helyeslés a szélsőbalon.)* a mit annál is inkább tartok szükségesnek, mert hová jutunk, ha a büntető törvénykönyvbe az ország alkotmányának védelmére foglalt intézkedések nem érvényesíttetnek? Hiszen a legutolsó eszköz az, mikor az állam alkotmányát nyers erővel, a fegyverek hatalmával kell megvédelmezni. A szabadságnak csak az az érdeke, hogy az a bírói hatalom által védelmeztessék meg és a törvénynek tisztelet szereztessék, ne pedig a nyers erőszak és a fegyverek hatalmával éressék ez el. *(Élénk helyeslés a szélső baloldalon.)*

A következő kérdést van szerencsém a t. igazságügyminister úrhoz intézni *(olvassa)*:

Tekintve, hogy az alkotmányt szabad államban a törvény és a bíróság tekintélye védelmezi meg leghatékonyabban;

tekintve, hogy a román választók czége alatt f. évi január 20. és 21. napjain Nagy-Szebenben tartott értekezlet megbízásából egy küldöttség a király ő Felségéhez czímzett olyan memorandumot hozott nyilvánosságra, több nyelven lenyomatva és terjeszt a nép között hazánkban, mely megtámadja az alkotmányos államformát, Magyarország törvényes önállását, a magyar államot képező országok között fennálló államközösséget, az alkotmányos intézmények, főleg az országgyűlés törvényes joga ellen lázít;

tekintve, hogy az 1878: V. t.-cz. 173. §-a e memorandumban foglalt ezen tartalmat és annak nyilvános hirdetését büntetendő cselekménynek minősíti;

tekintve, hogy ezen memorandum szerzői, terjesztői, szóval és nyomtatásban helyeslői, országosan ismeretesek;

kérdem az igazságügyminister úrtól:

Van-e tudomása a román memorandum tartalmáról, annak létrejöttéről, terjesztéséről?

Ha nincs, szándékozik-e tudomást szerezni?

Ha van tudomása, mivel indokolja, hogy a királyi ügyészek nem szereznek érvényt a törvénynek és védelmezni elmulasztják az alkotmányt és annak jogrendjét? *(Zajos helyeslés a szélső baloldalon.)*

Digitized by Google

Elnök: Az interpelláló képviselő úr az interpellatiót felolvasván, azt hiszem, méltóztatik hozzájárulni, hogy az még egyszer ne olvastassék fel. *(Helyeslés.)* Az interpellatio tehát ki fog adatni az igazságügyminister úrnak. Méltóztassék már most megballgatni Bartók Lajos képviselő úr interpellatioját. *(Felkiáltások a szélső balon: Miért nem válaszol a minister rögtön? Zaj a jobboldalon.)*

Csendet kérek!

Bartók Lajos: T. ház! Ugron Gábor t. képviselőtársam a kormány egy tagját kötelességmulasztás miatt interpellálta, melyet az oláh nemzetiségek törvénytelen mozgalmával szemben tanúsít. Én viszont a belügyminister urat vagyok bátor interpellálni, de nem kötelességmulasztás miatt, mert itt van már szerencsém a kormány kezének hatalmas kinyujtását látni Ausztria, azon velünk szintén barátságos viszonyban levő államnak polgáraival szemben, a kik minket számra 300-on felül voltak szívesek egy határszéli városban, Dévényben meglátogatni, a kiket, mint a t. ház előtt tudva lesz, onnan hatóságilag csaknem eskortiroztattak. Nőkkel, gyermekekkel együtt jelentek meg, politikai tendentiájuk pedig az volt, hogy udvarlásokat tegyenek a magyar nemzetnek és hogy ott a szózatot elénekeljék, hogy egyszóval azon társadalmi barátkozást csinálják meg velünk, a mely mindig üdvös és kívánatos, de a mely nem függ össze semmiféle rendőri engedélynek előfeltételével, mert ez egészen magántársaság volt és minden magántársaságnak joga van a társaság körén belül egyszersmind politikával is foglalkozni, de nincs joga a hatóságnak, szolgabírónak vagy bármely más rendőri közegnek beleavatkozni, hanem igenis kötelessége, hogy az ország törvényei e pontban is megtartassanak és a törvény végrehajtói által tiszteltessenek legjobban. *(Helyeslés a szélsőbalon.)*

Az idő rövid, t. ház, ha talán hosszadalmasabban leszek bátor e kérdéssel foglalkozni, megbocsát a t. ház, de ez nem kis kérdés a mi politikai, nemzetiségi zűrzavaraink mellett, nem kis kérdés, hogy szomszédainkkal el ne rontsuk társadalmilag dolgainkat, hogy a politikai hatóságok ügyetlensége miatt Magyarország politikai szabadságáról legrosszabb képet alkossák maguknak, mert a külföld nem törvénykönyveinkből fogja megismerni szabadsági állapotainkat, hanem a gyakorlatból. *(Igaz! Úgy van! a baloldalon.)* És a jelen eset folytán oly nagy méltatlankodás visszhangzik az egész osztrák sajtóban, hogy a legkevesebb, a mit a belügyminister tartozik nekik elégtételül szolgáltatni, az, hogy a hibás közegeket felelősségre vonja s a mennyiben bűnösek, velük szemben teljes szigorral járjon el.

T. ház! A mi a történt sérelem narrativ részét illeti, ez ismeretes, erre nézve rövid lehetek; csak azt bocsátom előre, hogy ezen demokratapárt, a mely 300 tagszámmal jelent meg Magyarországon, hogy itt szórakozzék, mulatságot, kedves időtöltést találjon, veszélyes időkben Ausztriában a mi legmegbízhatóbb barátunknak bizonyult és java zömét képezi Bécsben a szabad gondolkozású önálló osztrák polgárságnak, a mely 1848-ban a magyar küldötteket a legnagyobb rokonszenvvel fogadta, a mely a német legiót hozta Magyarország szabadságharczába érdekeink és függetlenségünk mellett. *(Felkiáltások a szélső baloldalon: Éljenek!)* Ha most mi a szivélyes »adjon isten«-re ily »fogadj isten«-nel felelünk: a legszomorúbb bizonyítékát adjuk, hogy a szabadságra, szabad állam neveszetre nem értünk meg; hiányzik belőlünk a valódi alapfeltétel, a gyengédség, a művelt bánásmód épen szemben az idegenekkel. *(Igaz! Úgy van! a szélső baloldalon.)* De, t. uraim, fiat justitia! Igenis, az ország törvényeit hajtsuk végre, bár idegenekkel szemben is, bár megsértésével az etiquette szabályainak; de ez a társaság, a mely itt a sérelmet szenvedte, mint programmja is mutatja, tisztán a legkedélyesebb magánmulatozás czéljából jött össze; nem is úgy, mint a magyar ember szokott közönséges lakmározásban részt venni, hol szintén a szolgabíró hozzájárulása és a gyülekezeti hiányos jogunk megsértése nélkül foglalkozhatunk a politikával.

Hiszen egy tor alkalmával már az elhullott és az asztalon felszolgált naphőséről egy ily társaság több kegyelettel emlékezik meg, mint a kormányokról, a melyekről oly kedvezőtlen nyilatkozatokat hallhatni, *(Derültség a bal- és szélső baloldalon.)* hogy kérem, akkor minden disznótort zsandári fedezet alatt kellene megtartani. *(Derültség a szélsőbalon és felkiáltások: Meg is fogjuk érni!)*

Ime, t. ház, a veszedelmes programm, mely egy »geselliger Ausflug«-ról, társas kirándulásról szól »nach dem romantische Ort Dévén.« Ez valósággal vadregényesnek is bizonyult rájuk nézve, *(Élénk derültség.)* mert ime itt vannak a mihozzánk barátsággal közeledő osztrák demokratatársaink és mily eljárásban részesülnek egy programmért, melyben a fődolgot, a Backhändel »beim Gasthaus zum weissen Lamm« képezi. A program »praecise um 7 Uhr früh« kezdődik és az van a végére téve: »der Ausflug findet bei jeder Witterung statt«. A kirándulás megtartatik magyarán mondva: »ob schön, ob regen«. *(Derültség.)* De arra nem számítottak, hogy szuronyeső, zsandár és szolgabíró fog a nyakukba hullni és őket szétverni.

T. ház! Ha ez politikai gyülekezet lett

Digitized by Google

volna, akkor ám szét kellett volna oszlatni, de nem volt politikai czélú gyülekezet, mert politikai czélú gyülekezetben a beszédek tartása végre is egy tendentiával jár, mely bizonyos irányban eredményt akar létrehozni, egy városnak vagy kerületnek együttlétele mellett, de mindenesetre kihatással valamely magánjogi, közjogi vagy általán politikai irányra nézve. Ennek a gyülekezetnek semmi ilyen czélja nem volt. Tisztán a barátság kimutatása a magyar nemzet iránt, tisztán a lelkesedés a magyar közszabadsági állapotok iránt vezette őket ide, mélyen t. belügyminister úr. *(Felkiáltások a szélsőbalon: Szépet láttak itt!)* És mikor azok megérkeztek, hogy a szózatot elénekeljék, hogy egy »éljen«-t kiáltsanak nekünk, akkor a legnagyobb udvariassággal megkínáltuk őket a cloture-rel, feltettük nekik a szájkosarat s hogy káruk ne történjék, zsandárokkal vettük őket körül, a legnagyobb előzékenységgel és udvariassággal kikísértük a vasuthoz és akkor szép zeneszó mellett visszatérhettek Ausztriába. *(Felkiáltások a szélsőbalon: Ez a szabadelvű kormány! Gyalázat!)*

Nem tudom, hogy forgott-e fenn ez események lefolyásában valami a coulissák mögött; valami fontosabb casus belli, mely a hatóságot arra bírta, hogy a különben látszólag legjobb indulatú vendégekkel szemben ily méltán, úgynevezett »magyar wirtschaft« módjára bánjanak el . . .

Madarász József: Az nem magyar!

Bartók Lajos: Én úgy értem, a mint elleneink használják, a mint titulust adnak rá, ha így járunk el.

. . . . . ha van, akkor az felkutatandó, de ha ezen megjelent politikai testület az úgynevezett demokraticus klubb bármely tagjának, kik jelen voltak, eljárása ellen, például specielle a pozsonyi vármegyét illetőleg, van e valamely ok, hogy megjelenését nem szívlelték, a mit nem tudok: ám ez esetben tartoznak más modorban venni ennek elejét, de nem úgy, hogy ez a vendégjognak megsértése, törvényeinknek a szabad gyülekezési és társadalmi jognak, a magán együtt mulatozásnak, úgyszólván a házi jognak megsértése legyen. Ez magának a szolgabírónak egyéni intézkedése lett volna és semmi más. A szolgabíró igen csekély hatósági factor, igen vékony oszlop, de erős lesz, hogyha a főispán áll mögéje, oda áll puffernek, mikor azután az ütközetnél hatalmassá lesz. És viszont egy főispánról sem tehető fel, hogy magasabbról ne kapjon támogatást ily nagy kihatású rossz s eredményében bántó eljárásnál s ezért kívánom, hogy e kérdés megoldassék.

Kívánom pedig különösen azért, hogy szolgáltassék elégtétel, a belügyminister részéről a vizsgálat által szolgáltassék némi elégtétel, hogy nyugodjanak meg az itt megsértett vendégek arra nézve, hogy történhetik ugyan udvariatlanság, történhetik tapintatlanság, a mely a politikában a legkárhozatosabb, de a kormányunk igyekszik azt legalább helyrehozni, megtorolni.

T. képviselőház! Ime itt van egy hosszasan, részletesen irott levele a democrata párt vezérének, Kronawetter reichsrathi tagnak.

Csanády Sándor: Éljen! *(Éljenzés a szélső baloldalon. Derültség jobb felől.)*

Bartók Lajos: Én azt hiszem . . . .

Csanády Sándor: Jobb polgár, mint Szapáry! *(Derültség.)*

Bartók Lajos: Én azt hiszem, t. ház, hogy nem »hoch«-ot érdemel meg tőlünk, de egy éljent megérdemel. Ő citálja azt a Szózatot *(olvassa)*: »Szózat von Vörösmarthy zu zitiren erlauben«. *(Derültség.)*

Szabadság itten hordozák
Véres zászlóidat,
Elhulltanak legjobbjaink
A hosszas harcz alatt,
És annyi balszerencse közt,
Oly sok viszály után,
Megfosztva bár, de törve nem *(Derültség.)*
Él nemzet e hazán!!! *(Élénk derültség.)*

Igen, »megfosztva bár«, ez van a saját maga írásában. *(Derültség.)* És hozzáteszi ennek a társaságnak mindenesetre illustris vezére, hogy ezt »in deutschen Übersetzung« ők énekelni akarták.

T. ház! A politikai szerepkörén egyes résztvevőknek nekünk semmi kritisálni valónk nincsen. Visszatérek az eredeti kiindulási pontra, hogy itt igen nagyszámú, igen művelt, igen kiváló és mindenek felett hozzánk barátságot és rokonszenvet hozó társaságnak igen ízetlen, igen csúf és mély megsértéséről, megbántásáról van szó. Elrontjuk társadalmi úton így, de a törvényes eljárásnak az ügyetlensége, hibái folytán elrontjuk azt, a mi politikai összeköttetéseknél sokszor többet ér, egy valódi benső társadalmi harmoniát.

Vagy ez a »Szózat« képezhet-e casus bellit, hogy azt a megjelent társaság itt szolgabírói felügyelet és előlegesen kikért engedély mellett adhassa elő? Van-e abban a szózatban valami pártpolitikai veszedelem? Nem irjuk-e azt alá mindnyájan, úgy tekintik-e azt, mint politikai nyilatkozatot, vagy pedig úgy, mint a rokonszenv nyilvánulását a két nemzet közt? Ellenőröket kell-e felállítani, nehogy a közrendet és nyugalmat sértő dolgok adassanak elő? De ha így is van: kérdem a belügyminister urat, miért nem méltóztatott ezen eljárást követni akkor, midőn nem rég egy szintén igen illustris társaság, még pedig politikai combinatioban, szent László király ünnepén Nagyváradon a püspöki palotá-

Digitized by Google

ban a Szózatot asztalnál elénekelte? Az ebédnél époly társaság volt, époly bene sonantibus, mint szoktak lenni a lakmározó társaságok. Jelen voltak a kormány kitünőségei, politikai és egyházi notabilitások, sőt ott voltak habsburgházi főherczegek is és ezek a szózatot mind együtt énekelték. Hol volt akkor a szolgabíró és a zsandár, hogy ezeket rendreutasította, mert előleges bejelentés nélkül történt a dolog? *(Helyeslés bal felől. Zaj a jobboldalon.)*

T. ház! Befejezem beszédemet, de nem hallgathatom el, hogy különösen sérelmesnek tartom e dolgot azért, mert az a határszélen folyt le, midőn ott mindenesetre tapintatos emberekre van szükségünk, épúgy, mint a külföldön; a consulok végre ne ártsanak, hanem használjanak jelenlétükkel a magyar államnak és a velünk szükséges sympathiáknak. Nem hallgathatom el azt sem, hogy ennek rossz kihatása van Budapestre, az idegenek idesereglésére, hozzánk vonzódására, mert azon balhitnek ad tápot, mi már úgy is meggyökerezett, hogy itt a nyugoti civilisatiótól és bánásmódtól messze vagyunk.

Bátor leszek felolvasni interpellatiomat a belügyminister úrhoz *(olvassa)*:

»Interpellatio a belügyminister úrhoz.

Van-e tudomása a belügyminister úrnak, hogy f. hó 10-én Dévényben a bécsi josefstadti demokraticus egyesület tagjait magánjellegű mulatságok megtartásában a dévényi főszolgabíró karhatalommal megakadályozta, csendőrséggel elkísértette s így egyéni szabadságok, az illendőség ellen legsérelmesebb jogtalanságot s korlátozást követte el;

ha a belügyminister úrnak még nincs tudomása, szándékozik-e azt szerezni s a vizsgálat eredményéhez képest, törvényes megtorlással élni? *(Élénk helyeslés a bal- és szélsőbalon.)*

Elnök: T. ház! Az interpellatio közöltetni fog a belügyminister úrral.

Következik gr. Apponyi Albert képviselő úr interpellatioja. *(Halljuk! Halljuk!)*

Gr. Apponyi Albert: T. ház! Az idő előrehaladottságára való tekintettel kérem a t. házat, méltóztassék megengedni, hogy interpellatiomat a holnapi ülés végén indokolhassam. *(Helyeslés.)* Annak tárgya annyira fontos, hogy hosszabb indokolást követel. *(Helyeslés bal felől.)*

Elnök: Méltóztatnak hozzájárulni, t. ház, hogy Apponyi képviselő úr holnap terjeszthesse elő interpellatioját? *(Helyeslés.)* Holnap az ülés végén fog előterjesztetni.

T. ház! A legközelebbi ülés holnap délelőtt a szokott időben, 10 órakor fog tartatni és napirendjén lesz a mai ülés napirendje. Méltóztatnak hozzájárulni? *(Helyeslés.)* A legközelebbi ülés ideje és napirendje ily értelemben meg lévén állapítva, az ülést bezárom.

(Az ülés végződik d. u. 2 óra 20 perczkor.)

Digitized by Google

88. ORSZÁGOS ÜLÉS

1892. évi julius hó 14-én, csütörtökön

B. Bánffy Dezső elnöklete alatt.

Tárgyai: A jegyzőkönyv hitelesítése. — Kérvények bemutatása. — A VIII. bíráló bizottság jelentése Ábrányi Kornél igazolása tárgyában. — Gazdasági bizottság jelentése a képviselőház kisebb fizetésű hivatalnokai és szolgáinak drágasági pótléka iránt. — A koronaérték megállapításáról szóló törvényjavaslat tárgyalása. — Napirend. — Igazságügyi minister válasza Ugron Gábor interpellatiojára a Bécsben járt román honpolgárok memoranduma tárgyában. — Gr. Apponyi Albert interpellatioja a nemzetiségi izgatások tárgyában. — Ministerelnök válasza.

A kormány részéről jelen vannak: gr. Szapáry Gyula, Wekerle Sándor, Szilágyi Dezső, gr. Bethlen András és Josipovich Imre.

(Az ülés kezdődik d. e. 10 órakor.)

Elnök: Az ülést ezennel megnyitom. A mai ülés jegyzőkönyvét Josipovich Géza jegyző úr fogja vezetni. A javaslatok mellett szólni kívánókat Schóber Ernő jegyző úr, az azok ellen jelentkezőket Lázár Árpád jegyző úr fogja jegyezni.

T. ház! A tegnapi ülés jegyzőkönyve fog olvastatni. Méltóztassék meghallgatni.

Josipovich Géza jegyző *(olvassa az 1892. julius hó 13-án tartott ülés jegyzőkönyvét.)*

Elnök: Kérdem a t. házat, van-e észrevétel a jegyzőkönyvre? Ha nincs, akkor a jegyzőkönyv ezennel hitelesítve van.

T. ház! Bemutatom a pétervásári járás tanítóinak Iványi Béla, —

továbbá a Bars vármegyei általános tanítóegyesületnek Tisza István országos képviselő által beadott kérvényét a tanítói fizetések rendezése tárgyában.

Tárgyalás és jelentéstétel végett kiadatnak a közoktatásügyi bizottságnak.

T. ház! Az elnökségnek több jelenteni valója nincs.

Schóber Ernő jegyző: Fest Lajos, a nyolczadik bíráló bizottság elnöke!

Fest Lajos a VIII. bíráló bizottság elnöke: T. képviselőház! Van szerencsém jelenteni, hogy a nyolczadik bíráló bizottság a Dédesen 1892. évi január hó 28-án megejtett Petrovics András és érdektársai által megtámadott választást érvényesnek mondotta ki *(Éljenzés bal felől.)* és a megválasztott ifj. Abrányi Kornél képviselőt *(Éljenzés bal felől.)* végleg igazolta. Van szerencsém az ítéletet és a költségekről szóló végzést az előiratokkal együtt tisztelettel bemutatni.

Elnök: Fel fog olvastatni az ítélet, nemkülönben a költségekről szóló végzés.

Josipovich Géza jegyző *(olvassa az ítéletet és a költségekről szóló végzést).*

Elnök: T. ház! A VIII. bíráló bizottság ifj. Ábrányi Kornélt végleg igazolván, most ezen ítélet alapján a végleg igazolt képviselők jegyzékébe iktattatni határoztatik. *(Helyeslés a baloldalon.)* A költségek folyóvá tétele iránt, ha méltóztatnak hozzájárulni, az elnök fölhatalmaztatik. *(Helyeslés.)*

Josipovich Géza jegyző: Fáy Gyula, a gazdasági bizottság előadója!

Fáy Gyula előadó: T. ház! Van szerencsém a gazdasági bizottság jelentését a képviselőház kisebb fizetésű hivatalnokai és szolgái drá-

Digitized by Google

gasági pótlékának folyóvá tétele tárgyában tisztelettel beterjeszteni és kérem a t. házat, méltóztassék annak kinyomatása, szétosztása és tárgyalásra való kitűzése iránt intézkedni.

Elnök: T. ház! Habár szabálytalanság van benne, mégis azon tiszteletteljes javaslattal jövök, méltóztassanak hozzájárúlni, hogy ezen jelentés tárgyalása már a holnapi ülés napirendjére tűzessék ki, a mennyiben nem ugyan határozattal, de a pénzügyminister felszólalása folytán a ház egyhangúlag fejezte ki hozzájárulását az iránt, hogy e kérdés, tekintettel a ház hivatalnokainak igényeire, rendeztessék. Méltóztatnak hozzájárulni? *(Helyeslés.)* E szerint a jelentés a holnapi ülés napirendjére tűzetik ki.

T. ház! Következik a napirend és pedig a pénzügyi bizottság 122. számú jelentésének a koronaérték megállapításáról szóló törvényjavaslatra vonatkozólag annyiban való tárgyalása, a mennyiben a vita már a tegnapi ülésen bezáratván, most a zárbeszédek lesznek megtartandók. Első sorban az előadó úr fog szólani.

Hegedűs Sándor előadó: T. ház! *(Halljuk! Halljuk!)* Az imént befejezett vita természete és egész lefolyása, azt hiszem, mindenkit kielégített. A magyar képviselőház megmutatta, hogy mikép kell az ország minden érdekét oly nagy mértékben igénybe vevő nagyfontosságú kérdéseket tárgyalni és ha Helfy Ignácz t. képviselőtársam igen szép és szakavatott beszédében mégis aggodalmát fejezte ki a tekintetben, hogy az ellenzék loyalis és tárgyilagos magatartását a szabadelvű pártból bárki is kizsákmányolhatja a jövőben: biztosíthatom, hogy e tekintetben mindent el fogunk követni, hogy ne csalódjék, *(Élénk derültség a bal- és szélső baloldalon.)* akarom mondani, hogy csalódjék. Remélem, hogy e nyelvbotlást nem fogják szándékosnak mondani, mert a szándék azzal egészen ellenkező. *(Helyeslés jobb felől.)*

Mert ha egyéb szempontból nem is, ha megfeledkeznénk, a mi sohasem szabad: az ország nagy érdekeiről, tisztán pártérdekből is azt hiszem, a vitának mostani menete egyiránt érdekében áll minden pártnak; mert a készültség, a tehetség csak így érvényesülhet a maga egész erejében és egyúttal a kérdést is csak így lehet tisztázni.

Minthogy abban a szerencsés helyzetben vagyok, hogy az ellenzéknek bármely árnyalatából is, mint ilyen, ebben a kérdésben egyáltalában nincs eltérő nézet, ennek következtében a parlamenti szokásoktól némileg eltérőleg polemiámat tulajdonképen a lehető legrövidebbre fogva, tisztán egyéni nézetekkel szemben irányítom. Azt hiszem, hogy a t. ház, sőt talán Molnár Józsiás képviselő úr is felment engem attól, hogy vele hosszabb polemiába bocsátkozzam. Mert a t. képviselő úr beszéde alatt észrevehette, hogy azzal egészen ellenkező hatást idézett elő, mint a mit elérni akart, mert komoly képpel előadott kifogásai a valuta ellen tulajdonképen nemcsak hogy méltányásra nem találtak e házban, de sőt pártkülönbség nélkül derültséget idéztek elő.

Molnár Józsiás: Azt csak az ország sajnálhatja! *(Derültség jobb felől.)*

Hegedűs Sándor előadó: Ha a t. képviselő úr magát csalhatatlannak nem tartja, a mint hogy mondta is, hogy nem csalhatatlan és engedi magát capacitálni, e fogadtatás bőséges alkalmat szolgáltatott neki arra, hogy gondolkozóba essék, hogy hátha mégis csalódott összes állításaiban, de minthogy a t. képviselő úr bebizonyította, hogy jóakarattal van az ügy iránt, ezen jóakaratával szemben én is jóakaratúlag kérem, ne méltóztassék követelni azt, hogy ennek bebizonyítására a t. ház színe előtt vállalkozzam. Mert a ház többi tagjai, mint méltóztatott észrevenni, csaknem mindnyájan ellenkező meggyőződésben vannak, azt hiszem, a t. ház becses idejét venném el ezen tisztán személyes magyarázgatás érdekében, a mit nem kívánhatunk; hanem majd, a mikor szabad időnk lesz, magán beszélgetésben térhetünk reá ezen elemi dolgok megbeszélésére.

Molnár Józsiás: Állok elébe!

Hegedűs Sándor előadó: A kérdéssel tudományos és gyakorlati szempontból a leglegtöbbet, a legbehatóbban Beőthy Akos képviselő úr foglalkozott. A t. képviselő úr, hogy én is in medias res bocsátkozzam, három érdemleges kifogást tett ezen javaslatok ellen. Az első kifogása az volt, hogy e javaslatok tulajdonképen időelőttiek, mert az ezüst kérdése még nincsen megoldva, ennek következtében az arany valutát behozni és a valutát rendezni Magyarországnak nem áll érdekében, míg az ezüst kérdése megoldva nem lesz.

Az ezüst kérdése abban a formájában, melyben most fennforog, már 20 óta van szőnyegen és sokkal válságosabb és nehezebb körülmények mellett sokkal nagyobb kísérletet tettek annak megoldására, mint a milyenre most van kilátás. Mert akkor, midőn a nemzetközi conferentiákban ennek a kérdésnek megoldását akarták elérni, még nemcsak Amerika és nemcsak a bimetallistáknak most már apadóban levő hívei követelték ezt, hanem mint talán méltóztatnak tudni, Olaszországban is nagy hajlandóság volt ezen az alapon tárgyalni; Hollandia egészen csatlakozott, Németországban Bismarck híres mondata jellemezte a helyzetet, hogy ha a takaró nem elégséges. Ez mindenesetre árult el némi hajlandóságot Németország cancellárja részéről is az ilyen kérdésbe való bemenetelhez,

Digitized by Google

sőt Anglia részéről is történtek oly nyilatkozatok, melyek egyikére hivatkozott t. képviselőtársam is s a melyek megmutatták, hogy mire vezettek azon komoly, nagy tudománynyal és hivatalos formában megindított kísérletek, melyeket a bimetallismus érdekében három ízben is tettek. Tökéletesen tervek maradtak. És most nemcsak hivatalosan, hanem egész üzletével, egész közvéleményével állást foglal az aranyvaluta mellett; Németország, Olaszország nem is gondolhat s nem is gondol arra, hogy eltérjen tőle s ennek következtében ama tényezőkre, melyekről a kérdés gyakorlati megoldásánál lehetne beszélni, számítani nem lehet.

T. képviselőtársam Angliára hivatkozott és nevezetesen Goeshenek egy nyilatkozatára, valamint az angol comissio munkálatára, melyet én is élvezettel olvastam. Csak értsük meg ezt az álláspontot, a mely nem válik ugyan az ő szégyenükre, de jellemzésére nem mondhatok egyebet, minthogy az tisztán önző álláspont. Ők maguk ugyanis megmaradnak az aranyvaluta mellett, de nem nyilatkoznak arról, hogy maguk belemennek-e a bimetallismus álláspontjába, hanem hogy megakadályozzák az ezüst depreciatioját, valamely más állam kísérlete alapján akarják azt elérni; ők t. i. ezüst-piaczot képeznek s ennek következtében rájuk nézve előnyös, ha minden árúnak, mely piaczukon megfordúl, értéke nem esik, hogy ne legyen olyan hullámzásnak kitéve, a milyennek az ezüst van. Ez természetes; de ne méltóztassék magát ez álial félrevezettetni, mert szerintem nem lehet számítani, hogy egyezségbe Anglia belemenjen s ennek következtében, azt hiszem, lehetetlenség némi valószínűséggel, nem mondom biztossággal, csak valószínűséggel számítani, hogy ez a kérdés rövid időn olyan megnyugvást eszközlő biztos alapra fektetett megoldást nyerjen, hogy mi ezen megoldás reményében miseriánkat tartsuk fenn, agioveszteségeinket s koczkázatainkat folytassuk tovább csak azért, hogy talán-talán valamikor meg fognak egy ilyen kérdést oldani. Azt hiszem, hogy ez egészen elhibázott eljárás lenne. Az ország által borzasztó drágán lenne ez megfizetve és azt hiszem, hogy ez el nem fogadható.

A másik, a miért ő bele nem akart menni ennek elfogadásába, az, hogy pénzügyeink még nem consolidálódtak. Itéljük meg a dolgot, ha úgy tetszik, egészen pessimisticusan és mondjuk, hogy mérlegünk ugyan helyre van állítva, azonban eszközeink nagy megfeszítésével és egyúttal sok igényünk visszatartásával. Azt hiszem, ekképen jellemezhető a helyzet. De a dolog tényleg most úgy áll, hogy a mérleg egyensúlya megvan. Az arany beszerzését tényleg eszközölhetjük, úgy, hogy ez a mérleg meg nem változik, meg nem romlik. Ennek következtében a kérdés az, hogy elszalaszszunk-e egy ilyen alkalmat és ne használjuk-e fel csak azért, mert talán — a miről senki sem állhat jót — közbejöhető események folytán később pénzügyeink, ha nem leszünk elég óvatosak és elég erősek, megzavarhathatnak. Azt hiszem, hogy épen ellenkezőleg áll a dolog, mert a pénzügyi egyensúly megzavarására ugyan a mi gondatlanságunk és könnyelműségünk is közrejátszhatik, de tagadhatlan, hogy közreműködhetnek külső körülmények behatásai is és különösen közbejátszhatik a rendezetlen valuta is s az természetes dolog, hogy míg ebben az állapotban vagyunk, a legkisebb események oly agioveszteségeket okozhatnak, hogy az egyensúly rögtön felbillen és deficit lesz; másfelől, ha bármely körülményeknél fogva, bármely czél miatt kölcsönökre lenne szükségünk, olyan kölcsönökre, a melyek rendezett valuta mellett a mérlegbe elférnének, fedezetüket megtalálnák, minden esetre sokkal súlyosabb feltételek között eszközölhetnénk azokat rendezetlen valuta mellett, mint akkor, ha az rendezve van.

Tehát pénzügyeink consolidálásának tekintete, nem is beszélve arról, hogy háborus idő alkalmával miféle esélyeknek lennénk kitéve e helyzet közben, mindenesetre arra int bennünket, hogy a momentán előnyöket arra használjuk ki, hogy pénzügyileg a consolidationak egyik fontos tényezőjét, a valutát, rendezzük.

Tehát azt hiszem, azon aggodalmak, melyeket a t. képviselő úr e tekintetben felhozott, vagy alaptalanok, vagy olyanok, hogy nem bírhatnak bennünket arra, hogy a valutarendezést elhalaszszuk. Azonban legmélyebben és legbehatóbban foglalkozott a képviselő úr harmadik kifogásával és ez az, hogy a javaslatok tulajdonképen nincsenek jól előkészítve, a dispositiok nem a kellő sorrendben, nem a szükséges méretekben vannak megtéve.

Engedje meg a t. ház, hogy ezzel behatóbban foglalkozzam. Legelőször azzal a kisebb jelentőségű kifogással akarok foglalkozni, hogy ha el fognak fogadtatni ezek a javaslatok, akkor nem tiszta valuta áll elő, hanem a mint magát kifejezte, annak két mankója lesz: egyik az államjegyek, másik az ezüst courrans. Azt hiszem, itt meg kell különböztetnünk az átmeneti állapotot a végleges állapottól. Mert tényleg a törvényhozás dispositioja most olyan, hogy az ezüst courrans marad és az államjegyek is forgalomban vannak, noha ezeknek bizonyos mértékben való apasztására a dispositiok a javaslatban meg vannak téve. De azt hiszem, hogy addig, a míg ezen átmeneti állapotok tartanak — értem az átmeneti állapotok alatt a kész- és kötelező aranyfizetésnek behozatalát — addig az ideig, ezen állapot csakugyan fennáll. Viszont azonban

Digitized by Google

a törvényjavaslatban semmiféle dispositio arra nézve nincsen, hogy ez az állapot a jövőben is fentartassék. Én nem mondom, nem mondhatom, hogy milyen lesz a helyzet a jövőben, mert erre nézve a törvényhozásnak további intézkedésére van szükség, csak meg akarom különböztetni az időleges és a végleges állapotot. Igaz, hogy e tekintetben combinatiok és informatiok alapján már most construálják sokan itt a házban, de az irodalomban még többen, a valutának életbeléptetése után az államjegy és az ezüst forgalmat. Nem tagadom, a legtöbb constructioban jelentékeny része van az ezüst courransnak és az államjegyeknek is. Azt hiszem, hogy e tekintetben elvileg nem dönthetünk, mert erre nézve a törvényhozás szabad elhatározása teljes mértékben fönn van tartva. Már most azt állítani, hogy ezen két mankónak a végleges állapotban is meg kell lennie, még pedig nagy mértékben — azt hiszem — nem lehet. *(Igaz! Úgy van! a jobboldalon.)*

A magam részéről, egyéni nézetem szerint combinálni kell e tekintetben a bankjegyeknek és az ezüst courrans, valamint a váltópénz kérdését és egyúttal az államjegyek kérdését Mert ezek oly tényezők, melyek egymást vagy az arányokban vagy érdemlegesen is helyettesíttetik. Erre nézve igen helyes lesz, ha a törvényhozás annak idején e kérdéssel e szempontból behatóan fog foglalkozni. A dolog természeténél fogva én is azt hiszem, ha az ezüst courrans főleg a végleges szervezés alkalmából nagy mértékben volna a valuta kiegészítő része, legveszedelmesebb eleme fogna lenni az egész szervezetnek. Egyszerűen azért, mert természeténél fogva legkönnyebben helyettesítheti az aranyat a forgalomban és annál a forrásnál, mely a forgalom szabályozására hivatva van, tudniillik a banknál. És igen természetes, hogy míg a váltópénznél ettől tartani nem lehet, sőt bizonyos tekintetben az államjegyek hivatása is más: az ezüst courrans legkönnyebben bemegy az egész forgalom tartalékába, a bankba és legkönnyebben tolhatja ki onnan az aranyat. Ebből én is azt következtetem, hogy a legéberebb figyelemmel kell lenni ez iránt és e tényezővel szemben kell a legszigorúbban eljárni. De t. képviselőtársam e megjegyzése mellékes volt és nem a dolog érdemére vonatkozott. A dolog érdeme, melyre beszédének legnagyobb része vonatkozott, a relatio kérdése. Mielőtt ezzel foglalkoznám, felvetem Molnár t. képviselőtársamnak azt a kérdését — mert ezt felvetette Beőthy Akos t. képviselőtársam is és majd meglátja, hogy van e kettő között összefüggés — tudniillik azt a kérdést, hogy mi haszna a valuta rendezésének? Ha erre én azt felelem röviden, hogy az agió teljes megszűnése minden üzleti actióban, ezzel e haszonnak nagy részét már kimerítettem. Igaz, hogy ez csak pár rövid szó, de a ki meggondolja, mily nagy jelentősége van annak a mindennapi élet legkisebb üzletétől az állami élet legnagyobb üzletéig, hogy a forgalom, az üzlet, a termelés, a kereskedelem megszabadúljon olyan valamitől, a mi mint a gomba csak emésztette és terméketlenül terhelte; azt hiszem, a dolog e részét is kimerítettem. A másik: a kamatláb egyenletesebb, olcsóbb alapokra fektetése, az európai államok pénzpiaczával együtt azon források megnyílása folytán, melyek most elszigeteltségünknél fogva el vannak tőlünk vágva. Azt hiszem, ha e két előnyt említem, elég okot találhatok arra, hogy a rendezést minél szükségesebbnek, az ez iránti minden intézkedést minél sürgősebbnek tartsam. De ha ez így van — és azt hiszem, ebben egyetért velem Beőthy t. képviselőtársam is — miért akarja ő ezt egészen elhalasztani? Mert ha még állana is mind az az aggodalom, melyet felhozott, ha állna is az a veszteség, melyet kilátásba helyezett: százszorosan, de százszorosan pótolva van azon veszteség megakadályozása és azon előnyök biztosítása által, melyek a rendezéssel természetes összefüggésben vannak. Nem hiszem, hogy azt a rákfenét, a mely összes nemzetgazdasági viszonyainkban, az agióban van, ő egészséges és fentartható állapotnak tartja. Ha ő azt mondja, hogy ne csináljunk relatiot, hanem bízzuk azt a természetes fejlődésre mindaddig, míg a paritas helyreáll, ezzel egyszerűen azt mondja, tartsuk fenn az agiót és jelenlegi elszigetelt állapotunkat in infinitum, mert méltóztassék megengedni, de hogyha egy lázas beteghez hínak egy orvost és az azt mondaná: várjuk meg, míg a láz lefolyik és ne adjunk semmiféle orvosszert, ez, azt hiszem, nagyon rossz orvos lenne. Épígy van ez az állapot, tagadhatatlan, hogy beteg állapot s hogy eddig nem orvosoltatott, az elementaris nehézségeknek tulajdonítható, de azt hiszem, hiba és bűn lenne bármely kormányférfitól vagy törvényhozástól, ha a legkisebb valószinűség van ennek végleges rendezésére és az első perczet, az első alkalmat erre meg nem ragadja. Másfelől azt kérdem a t. képviselőtársaimtól, oly bizonyos-e abban, mikor a kormányt vádolta, hogy az agio esésének útját állja, hogy ez az agio esik és magától el fog enyészni? Én azt hiszem, hogy e tekintetben nemcsak hogy bizonyos nem lehet, de egyáltalában semmi bizonyíték a kezében nincs, mert abból, hogy az agio, ma 17 vagy 16 és bizonyos időtartamig hanyatló irányzatban van, ne méltóztassék azt gondolni, hogyha magukra hagyjuk a dolgokat, az magától el fogna enyészni s ennek következtében

Digitized by Google

minden rendben lesz, mert az ok abban rejlik, hogy a kényszer-árfolyam olyan tényezőjét képezi forgalmunknak, tudniillik, hogy a legkisebb esemény is tökéletes felfordulást idéz elő minden számításban és minden várakozásban.

A helyzet egyszerűen úgy áll, hogyha a dolgokat veszélyeseknek, egészségteleneknek tartjuk; ha látjuk, hogy mindennap óriási veszteségeket okoznak a nemzet minden rétegének, akkor azokat természetes lefolyásukra hagyni nem szabad s elkerülhetetlen követelmény az első perczet, az első alkalmat megragadni ennek megváltoztatására. De azt mondja t. képviselőtársam, hogy az államnak kötelessége épúgy, mint jó fegyverrel ellátni a polgárokat, azokat jó pénzzel is ellátni. Tökéletesen igazsága van. Azt méltóztatik hinni, hogy mi azon nézeten vagyunk, hogy a 66-iki vagy további állapot rendes volt?

Tudjuk, hogy nagy hiba, nagy kötelességszegés volt az állam részéről, midőn rossz forgalmi eszközöket kényszerített rá a polgárokra és az országra. De mi következik ebből? Az, hogy ennek véget kell vetni minél előbb, ha módunk van rá, az első perczben és ennek következtében az a kérdés, hogyha ennek megszüntetése elkerülhetetlen követelmény, milyen módon eszközöltessék. A relatiot kell megállapítani. A relatiora nézve alapjában és az átlagra nézve t. képviselő úr egyaránt mereven ellentétes álláspontot foglal el és engedje meg, hogy egy igen éles ellenmondásra figyelmeztessem, mert t. képviselőtársam azt mondja: előbb kell a készpénzfizetések határidejét megszabni és mikor ez a terminus bekövetkezik, akkor kell a relatiot megállapítani.

Tehát rosszalja, hogy a relatio most állapíttatik meg és hogy nincs megállapítva a készpénzfizetések terminusa. Azt hiszem, ez az ő okoskodásának veleje. Másfelől ismét azt mondja, hiba volt az agio esésének útjába állani, hagyni kellett volna magára, míg a paritas magától helyreáll. Bocsánatot kérek, de abban az esetben, ha ő maga is a relatio fixirozását akarja, nem most, hanem mikor a terminus elérkezik, ez azt bizonyítja, hogy szükségesnek tartja a relatio fixirozását. Tehát nem bízik abban, hogy az magától helyreáll, illetőleg, hogy a valuta maga magát rendezi. Ennek következtében a különbség álláspontunk között az, hogy javaslatunk szerint a relatio most van megállapítva, ő pedig a készpénzfizetések bekövetkezése alkalmával kívánja azt megállapítani. Azt hiszem, hogy ő itt szándékán kivül álló tévedésben van, mert a készpénzfizetés felvétele annyi tényezőtől függ, hogy azt semmiféle törvényhozás akkor, mikor a valutarendezéshez hozzáfogott, előre meghatározni nem tudta. A hol pedig megpróbálták, mint például Angliában, kénytelenek voltak azt újra megváltoztatni és kitolni.

Beőthy Ákos: Csakhogy akkor ott háború volt!

Hegedüs Sándor előadó: Az teljesen mindegy. Tudja azt a t. képviselő úr, hogy nálunk háború egyáltalán nem lesz? Én ezt a szempontot nem is akartam érinteni. Csak ki akartam emelni a rendes viszonyok között azon nehézséget, a mely egy ily terminusnak előre való megállapításában rejlik. Mert az arany beszerzése, annak átveretése, forgalomba hozatala, a hitel-elszámolás és a kötelező fizetések tekintetében mind oly előzetes intézkedések, melyek mindmegannyi részletes és alapos munkálatot igényelnek, a melyek nem forcirozhatók, bizonyos határon túl nem sürgethetők, sőt többet mondok, igen sok esélyekkel és változással függnek össze. Ennek következtében a készfizetés terminusát érdemlegesen nem lehet előre határozni; az államnak meg van erre vonatkozólag a programmja, de a készfizetéseket kalendarium szerint előre meghatározni akkor, mikor az operatio kezdődik, nézetem szerint, teljesen lehetetlen. Hiszen egyetlen technikai dolog, a pénzverdéknek egy pár heti késedelme az egész terminust illusoriussá teheti, nem is beszélve azon ezer és ezer physikai és elementaris okokról, a melyek ezer ily akadályokat gördíthetnek. Ennek következtében a készfizetéseknek törvényben való felvételét most meghatározni nem lehet.

A relatio tekintetében azt mondja Beőthy Ákos t. képviselő úr, hogy azt akkor állapítsuk meg, mikor a készpénzfizetések megtörténnek. Csakhogy ennek természetes következménye az, hogy ezen egész idő alatt egy nagy speculationak nyílik tág tere és hogy a fixirozandó relatio nem a törvényhozás és a kormány objectiv és minden tényezőt combinatióba vevő hatalmában áll, hanem egyszerűen speculatio tárgyát fogja képezni. Kérdem, hogy az ország érdekében áll-e, hogy ne mi, hanem a speculatio szabja meg a relatiot? Mert azt már nem hiszem, hogy midőn a viszonyok odáig fejlődtek, hogy a készfizetések felvehetők, úgy lehessen a relatiot megállapítani, hogy az az akkori viszonyoknak ne feleljen meg. Most azt meg lehet állapítani, mert a készfizetések felvétele által az rázkódást nem szenved, de hogy a készfizetések megtörténtével az akkori tényleges viszonyoktól eltekintve önhatalmúlag állapítsuk meg a relatiot, az nézetem szerint lehetetlen.

Azt mondja a t. képviselő úr, hogy ő az átlagnak elvileg ellene van, mert itt az enyém és tiedről van szó. Ez egy igen fontos kérdés. A tudományos literatura ezt két szempontból

Digitized by Google

tárgyalja: jogi és nemzetgazdászati szempontból. Az egyik a privat momentumokat, a másik a gazdasági fejlődést veszi alapúl. Az a szempont, melyet a t. képviselő úr az enyém és tied czímén érintett, egészen a magánjogi szempont Kérdem, lehetséges-e ez, keresztülvihető-e ez? Igaz, voltak oly tudósok, kik azt mondották, minden privattartozást fel kell venni s épúgy, mint a törlesztési kölcsönöknél, tarifát kell kidolgozni keletkezése perczében; említette Beőthy Ákos t. képviselőtársam a contrahálást és hogy annak értékét a szerint kell kiszámítani.

Képzeli-e t. képviselőtársam, hogy ez keresztülvihető dolog? Hiszen ez lehetetlenség. Ez nem volna valutarendezés, a mi a forgalmi eszközök rendezése, tehát a hol magasabb állami, nemzetgazdasági szempontból kell kiindúlni, hanem tisztán magánelszámolás, a millióknak és milliónak elszámolása, a mi általában országos rendezés keretébe be sem lenne illeszthető. Ebből mi következik? Az, hogy nem a magánjogi szempontot, hanem a közgazdasági fejlődés szempontját kell felvenni. És ekkor meg a magánérdek szempontjából az következik, hogy hosszú időre visszamenő átlagot kell felvennünk, lehetőleg természetes határok között. Ezen természetes határokat e jelentésben érintettem. A hosszú időt szintén jeleztem, először azért, mert azon, számtalan ezer és ezer transactio, mely az üzleti világban minden évben és mindennap előfordúl, bizonyos conpensatiot, kiegyenlítést képez az átlagokban. Ennek következtében nem mondom, hogy magánsérelem, magánkárosodás elő nem áll; de nagyobb, országos sérelem sokkal inkább kiegyenlíti magát az átlagok útján, mintha egy bizonyos momentumban vétetnék fel a relatio.

De, t. ház, nagyon érdekes és talán két századra visszamenő theoriát hangoztatott akkor a t. képviselőtársam, a mikor a mi pénzünk vásárlási képességét elválasztotta az aranytól, hogy úgy fejezzem ki magamat: a belföldöt a külföldtől. Azt hiszem, t. képviselőtársamnak ez az álláspontja e tekintetben oly jelentékeny tévedést foglal magában, hogy kénytelen vagyok beszédének azon passusát, a melyben ezen tévedés quintessentiája foglaltatik, a t. ház előtt felolvasni. *(Halljuk! Halljuk! a jobboldalon.)*

»Csak akkor lehetne — így szólt — ezeket parificálni, ha abból a szempontból indúlunk ki, hogy a forint a belforgalomban ugyanazt a devalvatiot szenvedte, mint szenvedett a külföldi valutával szemben. De ez nem történhetett meg, igen egyszerűen azért, mert a belforgalomban isolált valuta volt és ennek következtében a forint vásárlási képessége a kereslet és kínálat szabályai szerint alakúlt.«

T. képviselőtársam, egyúttal illustrálásául ennek az állításának, a karlsbadi esetet hozta fel, hogy ugyanis pár nap alatt 9·60—9·20 közt vette, vagy adta el az aranyat, a mi egészen mindegy. Bátor vagyok figyelmeztetni még két sorára; czen imént felolvasott mondata után ugyanis később ezt mondja: »Igen könnyű azt mondani, hogy az arany többet ér, mint a forint, de mi az oka annak, hogy itt a belföldön többet ér? Az agio.« Először is azt vagyok bátor említeni, hogy az ágio nem oka annak, az agio csak jelzi, hogy többet ér, egyebet nem tesz. Másfelől bátor vagyok azt mondani, hogy egész alapeszméje, igénytelen nézetem szerint, tévedés; mert először is, a miből kiindúl, hogy t. i. el lehet szakítani még kényszerforgalom, még elszigetelt valuta mellett is értékeinket a pénzpiacztól, a külföldi forgalomtól, ez teljes lehetetlenség. A míg kereskedelem és kereskedelem van, csinálhatunk e pénzrendszerekkel bármit, mihelyt egyszer üzleti összeköttetések vannak, az üzleti összeköttetések, nem mondom, hogy nagy akadályok nélkül, nem mondom, hogy fluctuatiok és pedig káros fluctuatiok nélkül, de okvetlenül mindenütt az értékmérőket teljes mértékben érvényesítik.

Hiszen maga elárúlta, t. képviselőtársam, maga azt mondja, először az egyik passusban, hogy külföldön hogyan áll a dolog és aztán belföldön hogyan adta el az aranyat? Mi ez? Az arany veszített-e az alatt a két hét alatt? Nem. Az ő pénzének vásárlási képessége és az arany épen olyan árú, mint a többi. És mire hivatkozik t. képviselőtársam? Azt mondja, tessék megnézni az árviszonyokat, azok pl. 1866-ban nem változtak, ámbár a kényszerforgalmat behoztuk.

Ebben is téved a t. képviselő úr. Megmondom, hogy miért. A gabonának s a többi árúnak az ára igen természetesen első sorban a termelés mennyiségétől és a kivitel chanceaitól, de ezenkivül ezer apró körülménytől függ, helyi viszonyoktól, forgalmi eszközöktől stb., melyeket itt felszámlálni nem akarok, nehogy a házat kifáraszszam. Ennek következtében tehát a mértéknél, az ár kifejezésénél természetesen magának annak a pénznek értéke is közbejátszik, de ez tagadhatatlanúl csak egyik ingredientia és különösen ott, a hol az a pénz elvesztette nemzetközi mértékképességét, értékét, a hol annak nincs belbecse. És ebben a helyzetben vagyunk mi. De ebből mi következik? Az-e, a mit ő mond, hogy nincs meg a relatio a külföld és a belföld értékmérése közt? Egyáltalában nem; az mindig megvan, ha zavarva is, ha fluctuatioval is, de megvan.

A másik, hogy azt mondja á t. képviselő úr: elszigetelt forgalom mellett a pénz értékét a kínálat és a kereslet szabja meg. Ez a leg-

Digitized by Google

kevésbbé áll. Azt hiszem, tudom, hogy miféle reminiscentia fogta el a képviselő urat, mikor ezt állította. Volt egy időben a tudományos irodalomban egy nagy iskola, az u n. quantitás iskolája. Igaz, hogy fémpénzekre, az arany- és ezüstvalutára nézve sokáig fentartotta magát az a tan, hogy quantitás a mennyiség, t. i. a pénz quantitása határozza meg a pénz értékét. Egy elcsépelt régi iskola ez, de rendkivül érdekesek a fejtegetései. Talán ennek a reminiscentiája vezette a t. képviselő urat, midőn azt mondta, hogy a papírra nézve is áll a keresletnek és a kínálatnak ez a viszonya. Bocsánatot kérek, a kereslet és kínálat a kamatviszonyokra, de nem a vásárlási képességre nézve áll. Abban igenis kifejezést nyer, a vásárlási képességben nem. Ez függ a pénz megbízhatóságától, a fiduciától, melylyel a közönség iránta viseltetik, a beválthatástól, melylyel az nemzetközi értékre átváltoztatható. Ezektől függ és nem mástól.

De azt mondja a t. képviselőtársam: 1866-ban kiadtuk ezt és restitutio in integrumot követel.

Először is bátor vagyok t. képviselőtársamat arra figyelmeztetni, hogy téved abban is, ha azt mondja, hogy 1866-ban pénzünknek vásárlási képessége nem változott, valamint téved akkor is, midőn azt mondja, hogy viszont azóta s különösen a mostani helyzethez képest a változás olyan, hogy itt tulajdonkép az állam nyer a polgárokon. Ugy tetszik, így méltóztatott kifejezni Figyelmeztetem arra, hogy — csak véletlen ugyan és ebből én nem akarok igazolást kivonni, de tényleg így van — ha megnézi a valuta-enquête elé terjesztett statisztikai adatokat, az 52-ik lapon azt fogja találni, hogy aranyban kifejezve 1866-ban tényleg úgy állott a helyzet, hogy a papirpénz akkor is 84·33 krt ért; tehát ha volna is jogosúltsága — mindjárt megmondom, hogy miért ez lehetetlen — annak a követelménynek, hogy restitutio in integrum legyen, tulaj donkép ez értékarányban lehetne arról is beszélni. Ez csak véletlen találkozás, mert különben én semmi összefüggést azzal nem látok, hogy akkor is 18·75 volt az arany agioja.

A tévedés alapja abban van, hogy itt egyáltalán restitutio in integrumról lehetne beszélni. Igen szép theoriát állított fel t. képviselőtársam, hogy — úgymond — ne nézzük azt, hogy ezüst, hanem csupán azon functiot és értéket, melyet az ezüst annak idején kifejezett, midőn a valutát arra fektettük és azt követeli, hogy ennek az értéknek megfelelő értéket adjunk most aranyban, hogy a pénz ugyanazt a functiot végezhesse a vásárlási képesség tekintetében, milyet akkor végzett. Itt van a tévedés, mert bocsánatot kérek, mindig beszélnek a papirjegyek kibocsátásánál függő adósságról és állami tartozásról, de ezt cum grano salis kell venni. Nem annyira függő adósságot bocsát ki az állam akkor, csak financialiter sorakozhatik e kathegoriába, hanem forgalmi eszközt csinál és semmi egyebet; forgalmi eszközt csinál s ez mindennap változtatja a maga gazdáját. Hogyan érvényesül ez az értékveszteség, hogyan oszlik? A napi forgalom arányában. Miről lehet beszélni? Arról, hogy azon az alapon, a melyen kibocsáttatott, váltassék be, de ez oly károkkal járna, a milyenekkel a polgárokat terhelni nem lehet. Azt, hogy egy akkor nem létezett valutaértékmérőre alapítsuk most a visszafizetést, bocsánatot kérek, egyáltalában követelni nem lehet. Ez oly regényes felfogás, indokolatlan nézet és követelmény, hogy nem hiszem, hogy t. képviselőtársam akár üzletembernél, akár jogásznál, akár nemzetgazdánál, akár pedig politicusnál e tekintetben helyesléssel fog találkozni.

Ezek azok, a miket t. képviselőtársamnak kötelességem volt egész objectivitással elmondani. Most engedje meg a t. ház, hogy egész röviden *(Halljuk! Halljuk!)* a beadott határozati javaslatokkal foglalkozzam.

Ha jól fogtam fel, Molnár Józsiás képviselő úr határozati javaslata egy ipari vállalatot akar.

Molnár Józsiás: Tessék elolvasni!

Hegedüs Sándor előadó: Olvastam. Közgazdasági vállalatot akar. Én, bocsánatot kérek, jobb közgazdasági alapot nem tudok, mint a valutarendezést; *(Igaz! Úgy van! jobb felől.)* ebben én minden egyes üzletembernek s polgárnak hasznosabb alapját látom, mert ez örökösen működik, örökösen termékenyít és jobban óv meg a veszteségektől, mint bármiféle subventio. *(Helyeslés jobbfelől.)* Ezért tehát Molnár Jozsiás határozati javaslatát nem fogadhatom el.

Helfy Ignácz képviselő úr három pontban foglalja össze határozati javaslatát. Az egyikben oly intézkedéseket vár a kormánytól, hogy abban az esetben, ha Ausztriában nem fogadtatnék el e javaslat, Magyarország önállóan is megtehesse e rendezést. A második pont az, hogy a bankra vonatkozólag ne fogadjon el és ne tegyen oly rendelkezéseket, melyek az országot a szerződés lejárta után is lekötnék. A harmadik pont az, hogy a kormány mielőbb eszközölje a készfizetések felvételét.

Ez utóbbi ponttal teljesen egyetértek s azt hiszem, a kormánynak is ez a czélja, akár elfogadtatik e határozati javaslat, akár nem. De engedje meg t. képviselőtársam, a határozati javaslat két első pontját nem annyira a dolog érdeme szempontjából, hanem taktikai szempontból nem fogadhatom el. Nekünk e javaslatokat úgy kell tárgyalnunk, hogy a magunk elhatározását ne függesszük fel semmiféle más factor közreműködésétől. A mint t. képviselőtársam nem

Digitized by Google

reflectál arra, hogy a főrendiház — pedig ez hazai intézmény és közjogi tényező— mit fogna mondani e javaslatra, hanem függetlenül határozza el magát s egész hazafisággal s bölcs belátással elfogadja e javaslatokat, épúgy kell, azt hiszem, magunkat viselnünk Ausztriával szemben is s nem szabad még annak a felfogásnak sem helyt adni, hogy esetleg e javaslatoknak ott más sorsuk lehetne, mert ez által vagy provocálunk, vagy pedig egyszerűen gyöngeségünket áruljuk el *(Igaz! Úgy van! jobb felől.)* s én sem gyöngeséget nem akarok, sem provocatiót.

Épígy vagyunk a bankra vonatkozólag is. Engedje meg a t. képviselő úr, a bankkal kötendő szerződés külön előterjesztés tárgyát fogja képezni, akkor combinálhatjuk és mérlegelhetjük, helyesen csinálta-e a kormány a combinatiot azzal a bankkal, a mely most van, hosszabbítsuk-e meg a szerződést és mily föltételek alatt vagy nem és akkor is kizárólag tárgyilagosan, az ország érdekében kell ezt a kérdést megítélni és elbírálni. De ettől feltételezni s e javaslatok sorsát ezzel összekötni, nézetem szerint, nem lehet.

Én tehát oda concludálok, t. ház, hogy e törvényjavaslatokat közgazdasági életünknek egészséges és egyúttal üzleti életünknek virágzóbbá és következéseiben egészségesebbé, fejlődésképessé tétele érdekében elfogadásra ajánlom. *(Élénk helyeslés jobb felől.)*

Wekerle Sándor pénzügyminister: T. képviselőház! *(Halljuk!)* Jóllehet a három napos vita folyamán alig tétettek észrevételek az előterjesztett törvényjavaslatoknak lényeges és érdembe vágó intézkedései ellen, mégis kötelességemnek tartom a felszólalást, nem azért, hogy újabb argumentumokat hozzak fel, hanem tisztán azért, hogy a beadott határozati javaslatokkal szemben röviden jelezzem álláspontomat. *(Halljuk!)*

A törvényjavaslatok ellen felhozott ellenvetések először is elvi természetűek; ilyeneket hoztak fel Molnár Józsiás képviselő úr és Beőthy Ákos képviselő úr. Másodszor oly ellenvetésekkel találkoztunk több felszólaló képviselő úr részéről, hogy a törvényjavaslatoknak intézkedéseit nem kifogásolták, de az itt javaslatba hozott intézkedéseket hézagosaknak, nem kielégítőknek jelezték.

Az elvi alapra fektetett javaslatok közül Molnár Józsiás képviselő úrnak a javaslata lényegileg az, hogy ő nem látja be a valutarendezésnek szükségességét, épen azért nem is erre helyezné a súlyt, hanem azt kívánná, hogy a mezőgazdaságot és ipart nagyobb mértékben fejleszszük — a mire nézve egyébiránt nincsen köztem és a t. képviselő úr között ellentét — a valuta-rendezésre nézve pedig várjuk be az eseményeket, mert ha a mezőgazdaságot és az ipart fejlesztjük, akkor a valuta majd rendeződik magától. Gondolom, ez a lényege a t. képviselő úr ellenvetéseinek.

Ismétlem, hogy a mezőgazdaság és az ipar fejlesztése tekintetében közöttünk differentia nincsen; csak az a differentia van, hogy én kevésbbé szeretem ezeket általánosságban hangsúlyozni, mint inkább oda törekszem, hogy megállapítsuk azokat a módozatokat, a melyekkel a mi viszonyaink között a mezőgazdaságot és az ipart fejleszteni lehet. *(Helyeslés jobb felől.)*

De nem kívánom a t. képviselő urat változatos érvélésein át követni, csak azt jegyzem meg: ha minálunk csak arról lenne szó, ha a valutarendezés át tenné, hogy készfizetéseket mai valutánkban vegyük fel, akkor a t. képviselő úrnak felfogását még jogosultnak tartanám, mert hisz utóbb, ha több lesz a bevételünk, mint a kiadásunk, akkor lesz annyi feles pénzünk, hogy a mai adósságokat, a függő államadósságokat kifizethetjük s ez által a készfizetéseket a mai valutában felvehetjük.

De hiszen hosszasan fejtegettük itt, t. képviselő úr, hogy a valutarendezés minálunk nem az ezüst készfizetések felvételét jelenti, hogy ez által nemcsak hogy nem segítenénk a bajon, hanem a helyzetet még rosszabbá tennők, mert a bizonytalanság elemét csempésznők be még nagyobb mértékben pénzrendszerünkbe, *(Igaz! Úgy van! jobb felől,)* hogy minálunk a kérdést csak úgy lehet megoldani, ha a mai nemzetközi értékmérőre, az arany valutára térünk át. Már pedig higyje el a t. képviselő úr, ha az első czélt, hogy pénzünk legyen, gazdálkodással el is lehet érni, de a második czélt, hogy az ezüstvalutáról az aranyvalutára térjünk át, hogy az ezüstből arany legyen, azt elérni nem lehet. *(Derültség.)*

Még oly alchymista sem találkozott, a ki úgy állította volna fel a tételt, hogy az ezüstből magából arany legyen. Itt igenis átfogó intézkedésekre van szükség és ezen intézkedéseket czélozzák ezek a törvényjavaslatok. *(Helyeslés.)*

A másik alapon álló ellenvetéseket Beőthy Ákos képviselő úr hozta fel, a ki nem jutott ugyan határozott conclusiora a teendőkre nézve, inkább elvi alapokból kiindulva fejezte ki aggályait a törvényjavaslatok intézkedéseivel szemben. Az ő ellenvetései két csoportba oszthatók. Az első ellenvetése az, hogy korai a valutának a rendezése. Be kellene várni az aranynak és az ezüstnek az áralakulását, be kellene esetleg várni, míg nemzetközi intézkedések folytán az aranynak és az ezüstnek egymáshoz árviszonya szabályoztatik.

Hát, t. képviselő úr, ha olyan nagyon sok időnk volna a várakozásra, akkor igen meg fog-

Digitized by Google

hatónak tartanám a t. képviselő úrnak erre alapított argumentatioját. De akkor, t. ház, midőn mindennap látjuk, hogy itt nemcsak lucrum cessansról, hanem óriási damnum emergens-ről van szó, akkor midőn minden nap, melyet e téren elmulasztunk, óriási károsodásával jár közgazdasági fejlődésünknek, *(Úgy van! Úgy van! jobb felől.)* sőt épen e kérdés megoldása a sikeresebb fejlődésnek egy mellőzhetetlen előfeltételét képezi: akkor, azt hiszem, a ki vár az ilyen kérdések megoldásával, az el is temeti azokat a nagy ideakat. *(Úgy van! jobb felől.)* Itt nem arról van szó, hogy várakozzunk, nem is arról van szó, hogy felvessünk ilyen kérdéseket; mert ha felvetjük és nem oldjuk meg azokat nyomban, akkor nem hasznot csinálunk, hanem óriási kárt okoztunk *(Úgy van! Úgy van! a jobb oldalon.)* és nemcsak azt idéztük elő, hogy elodáztuk ezeket a kérdéseket, hanem könnyen olyan viszonyokat teremtünk, melyek lehetetlenné tehetik a haladást. *(Úgy van! Úgy van! jobb felől.)*

De engedje meg a t. képviselő úr, ezen kiindulási pontja és beszédének további érvelése közt óriási ellentét van. Mert ha a t. képviselő úrnak az a nézete, hogy az egész valuta-rendezéssel bizonyos ideig várni kellene, akkor engedjen meg, nem tudom, hogyan jut arra a következtetésre, mikor azt is soknak tartja, a mit mi teszünk és azt mondja, hogy azzal is várni kellene, de mégis hézagosnak, hiányosnak mondja és nem elegendőnek; szóval arra a conclusiora jut, hogy még többet kellene tenni, mert még az ezüst courrans kérdését és az államjegyek kérdését is meg kellene oldani.

Másik ellenvetése a relatio megállapítására vonatkozik és itt megint nagy ellentétet látok érvelésében. Egyik kívánsága az, hogy a relatiot ne mai forintunk vásárlási képessége alapján állapítsuk meg, hanem mai forintunknak aranyban kifejezett értékét, illetőleg azt az idealis aranyforintot adjuk a mai papirforint helyett.

Nem kívánok ezekkel foglalkozni, mert hiszen t. barátom, Láng Lajos államtitkár úr már tegnap kellő értékére reducálta ezen ellenvetéseket, melyeket a t. képviselő úr a ralatio megállapításának kiindulási pontjára és módozataira nézve előadott. Csak egyre vagyok bátor figyelmeztetni a t. képviselő urat és azt hiszem, ennek figyelembe vételével ő maga is visszariadna a forint értékének ilyetén megállapításától.

Ez, t. ház, nemcsak annyit tenne, hogy minden értékesítendő terményünk ezen 19%-kal, a milyen agioval megállapítjuk a relatiot, olcsóbban lenne értékesíthető — már a belföldön kifejezett pénzértékéhez viszonyítva, olcsóbban lenne értékesíthető — hanem azon óriási hátrányokkal járna, melyek a mindennapi életet annyira megdrágítanák, hogy merem mondani, azokat az előnyöket, melyet a valuta rendezése biztosít, a mindennapi életnek ezen megdrágulása felemésztené. *(Úgy van! Úgy van! Tetszés jobb felől.)*

Méltóztassék elképzelni a t. képviselő úrnak, ha a mindennapi élet ezen kis szükségleteit és a belföldön fedezendő nagyobb szükségleteket is a mai papirforint helyett aranyforinttal kellene kielégíteni, vajjon ezen szükségleteknek nagy része épen a mindennapi kis szükségletek, a szegény osztály szükségletei tudnának-e a pénznek magasabb aranyértékéhez assimilálódni? Vajjon a mindennapi élet szükségleteinek ára ugyan annyit tenne-e aranyforintban kifejezve, mint papirforintban kifejezve? Szóval állapotokat teremtenénk, melyek rombolólag hatnának a nemzetgazdaságra. *(Úgy van! Úgy van! jobb felől.)*

És a t. képviselő úr, a ki külföldi példákra szeret hivatkozni, méltóztassék figyelemmel kísérni az átalakulásokat, melyek Németországban és Olaszországban voltak e tekintetben. Pedig ott nem úgy tértek át az aranyvalutára, mint mi, ott volt ennek jogi alapja, a mint tegnap kifejtetett, hogy t. i. az aranynak meghatározott relatioja volt már korábban is az ezüsthöz, csakhogy az arany tényleg nem volt elegendő mennyiségben, nem kizárólagosan dominált, nem az volt az egyedüli értékmérő és mégis azt tapasztaljuk, hogy akkor, midőn az aranyat tették lényegileg egyedüli értékmérővé, daczára annak, hogy előzőleg más volt a viszony, mert alternativ értékmérő akkor is volt, óriásilag megdrágult a mindennapi élet. Valóban, ha okulni akarunk azon tapasztalatokon, a melyeket más államok példáiból szerezhettünk a valuta rendezésénél, mindent elfogadhatunk, de azt, a mit a t. képviselő úr a relatio megállapítására vonatkozólag ajánl, elfogadni veszélyes lenne. *(Élénk helyeslés jobb felől.)*

Úgy a t. képviselő úr, mint Helfy t. képviselő úr és általában többen is a felszólalt képviselő urak közül hézagosnak mondották e javaslatokat. Miért? Először, mert az ezüst courrans és az államjegyek kérdését nem rendezik; másodszor, mert a bankügy nem rendeztetik; harmadszor, mert a készfizetések felvétele iránt — ezt már csak Beőthy Ákos t. képviselő úr mondotta — határidő kitűzve nincs. Kérem a t. házat, hogy az átmeneti időszakot ne zavarjuk össze a végleges időszakkal, mert azt hiszem, hogy az ezüst courransnak és az államjegyeknek kérdését úgy rendezni, hogy azokat ma egyszerűen hatályon kivül helyezzük, bevonjuk és arany fizetési eszközökkel, vagy az aranyat pótló és arra beváltható eszközökkel helyettesítsük: ma merőben lehetetlen

Digitized by Google

azon egyszerű okból, mert nem állanak azon eszközök rendelkezésünkre, a melyek ezen terv végrehajtására szükségesek volnának. De másodszor, ha rendelkezésünkre állnának is ezen eszközök, a készfizetéseket még akkor sem vehetnők fel ma, azon egyszerű okból nem — a mit a multkor is voltam bátor megjegyezni — mert a készfizetések felvételének nemcsak az képezi egyik előfeltételét, hogy megfelelő arany pénzmennyiség álljon rendelkezésünkre, hanem előfeltételét képezi a bankügy gyökeres szabályozása, második előfeltétele pedig, hogy a pénzhelyettesítőnek megfelelő szerepet juttassunk közgazdasági és forgalmi életünkben. *(Élénk helyeslés jobb felől.)*

Az ezüst-courrans és az államjegyek bizonyos összeköttetésben vannak, mert az ezüst-courrans mennyisége lényegesen fog függni attól, hogy az államjegyek forgalomban fognak-e hagyatni és viszont. De annyit bátor vagyok megjegyezni, hogy oly államjegyekre, a melyek — mint az ezüst-courrans — kényszer-forgalommal birnának és a tulajdonképeni értékmérők, az aranyra átválthatók volnának; vagy ha ideiglenesen megtartjuk az ezüst-courranst, ezüst-courransá átválthatók ne volnának: ily államjegyek forgalomba hozatalára vagy forgalomban hagyására senki sem gondolt *(Helyeslés jobb felől.)*

Akkor, a midőn az államjegyekről szólottunk, nem akartuk a bizonytalanság egy tényezőjét becsempészni pénzrendszerünkbe, nem akartunk kényszer-forgalommal rossz pénzt fentartani, a mely kizárólag csak az állam hitelére van alapítva és a jó pénzt kiszoríthatja, hanem gondoltunk oly eszközre, a mely esetleg talán nem kisebb, de másodrendű czímletekben forgalomban lesz tartható, de a tulajdonképeni értékmérőre, az aranyra mindig átváltható lesz. *(Helyeslés a jobboldalon.)*

Mind az ezüst-courrans, mind az államjegyek kérdéseit illetőleg e javaslat, igaz, hogy nem oldja meg e kérdéseket, hanem azt mondja, hogy ezeket később fogjuk megoldani, de nem is praejudicál e kérdéseknek sem pro, sem contra *(Úgy van! Úgy van! jobb felől.)* és én azt hiszem, igen sok argumentum szól a mellett, hogy az államjegyek és az ezüst-courrans kérdését akkor oldjuk meg, midőn a helyzet és közvélemény, a mely ennek elbírálására hivatva van, jobban tisztázódik. Méltóztassanak elhinni ép azon képviselő urak, a kik annyira ellentétes álláspontot foglaltak el az ezüst-courans kérdésével szemben, hogy saját érdekünkben, illetőleg az ügy könnyű megoldása érdekében helyesebben cselekszünk, ha akkor oldjuk meg e kérdéseket, mikor az ezüst-courrans kérdése pro és contra tisztázva lesz és megfelelő megállapodásra jutott, mintha arra törekednénk, hogy oldjuk meg már most az ezüst-courrans kérdését is. *(Élénk helyeslés jobb felől.)* És azt hiszem, megint elhibázott dolgot cselekedtünk volna, ha azért, mert véleménykülönbség van az ezüst-courrans kérdésében és ezt minden áron meg akartuk volna oldani, akár e miatt, akár a bankügy szabályozása miatt az egész kérdést akkorra odázhattuk volna el, a mikor e kérdéseket is meg lehetett volna oldani. *(Helyeslés jobb felől.)* Ez által nemcsak azon előnyöket nem lettünk volna képesek biztosítani, a melyeket ezen javaslat, a mely habár csak első lépést képez, minden irányban okvetlenül nyujt, hanem igen könnyen oda juthattunk volna, hogy a relatio megállapításánál a kedvező momentumot elszalasztottuk volna és ez által nemcsak a moralis alapot nélkülöztük volna, mely ilyen kérdés megítélésénél soha sem lehet közömbös, hanem azt a nagyobb kérdést, azt a fontosabb szempontot is veszélyeztettük volna, hogy úgyszólván lehetetlen volna a napi cursus alapján minden rázkódás nélkül áttérni az új relatiora. E relationak ép az az előnye, hogy minden változtatás nélkül és a nélkül, hogy a mindennapi életben a legkisebb visszahatást idézné elő, áttérnük egy új értékre minden jogviszony, minden szerzett jognak megzavarása nélkül annyira, hogy bátran merek e tekintetben a két hónapi tapasztalatra hivatkozhatni. Méltóztassanak elhinni, a ki nem tudja, hogy e javaslatok itt tárgyaltatnak, a mindennapi életből ugyan nem veszi észre, hogy itt megváltoztatjuk a relatiot. *(Helyeslés a jobboldalon.)*

De, t. ház, nem tagadom, midőn a javaslat hézagait hozzák fel, hogy csakugyan vannak hézagok a javaslatban és hogy ezek az argumentumok részben összeesnek az én törekvéseimmel. Én mindig azt az álláspontot foglaltam el s ennek kifejezést is adtam a pénzügyi bizottság tárgyalásaiban, hogy a valutarendezés megállapításánál el kell menni egészen addig a határig, a meddig csak lehet a mai viszonyok közt, úgy, hogy lehet, hogy nem zárkóztam volna el attól, hogy az államjegyek és a courrans-pénz kérdése már most rendeztessék, mert azon nézetben voltam, hogy a valuta-szabályozásnál felvetett kérdéseket csak egy veszélyeztetheti és ez a bizalmatlanság, mely felmerülhetne ezen actio komolysága ellen. Ezen bizalmatlanságot pedig csak a késedelmes és félrendszabályok idézhetik elő, *(Úgy van! Úgy van! jobb felől.)* úgy, hogy talán helyesebb a kérdéseket megoldani egy vagy más irányban még akkor is, ha nem ismerjük ma azon véghatárokat, melyek közt mozognunk kell, mint egy vagy két esztendő

Digitized by Google

múlva talán helyesebben megoldani azokat, mert ez által határozottságot tanusítunk és növeljük vele a bizalmat. *(Élénk tetszés a jobboldalon.)* Ugyanezért ki kell jelentenem, t. ház, hogy azon intézkedéseket, a melyek e javaslatban vannak, minimumoknak tekintem *(Helyeslés jobb felől.)* arra, hogy egy valuta-rendezés sikeresen keresztülvitessék. De egyúttal elégségeseknek is tartom arra, hogy ha egy komoly actio kívántatik az arany beszerzése terén és általában a további tárgyalások és műveletek előkészítése terén, azt a bizalmat, melylyel a pénzvilág a mi valuta-rendezésünket fogadta, képesek is leszünk fentartani addig, míg e rendezés befejezettnek lesz tekinthető. *(Tetszés és és helyeslés jobb felől.)*

Mielőtt Helfy Ignácz t. képviselő úr határozati javaslatára áttérnék, a képviselő úr néhány mellesleges észrevételére vagyok kénytelen megjegyzéseket tenni. *(Halljuk! Halljuk!)* A t. képviselő úr azt a parlamenti bizottságot mely kiküldetik a végből, hogy ellenőrizze a kormány aranybeszerzési működését, nem tartja kielégítőnek. Először azt mondja, hogy annak hatásköre nem kielégítő s úgy, mint annak idején az olasz parlamenti bizottságot, tágabb hatáskörrel kellett volna felruházni; másodszor pedig a tagok számát sem tartja elegendőnek azért, mert minden párt nem lehet abban képviselve.

Elismerem, t. képviselő úr, hogy az olasz bizottság hatásköre és ezen bizottság itt javasolt hatásköre közt van egy differentia. Az, hogy még a mi bizottságunknak csak felügyeleti és ellenőrzési joga van, annak az olasz bizottságnak consultativ joga is volt ezen kérdésekben. *(Úgy van! jobb felől.)* De ne téveszszük szem elől, hogy annak a műveletnek ellenőrzése egészen más ám, a mire ez a bizottság itt hivatva van, mint azon bizottságé. Ott nemcsak az arany beszerzéséről, hanem a különböző régi értékjegyek bevonásáról, a reservaták mikénti megállapításáról, szóval azokról az actiokról volt szó, a miket mi csak később fogunk megoldani. Nálunk ellenben a tiszta arany beszerzéséről és az aranynak pénzzé felhasználásáról van szó és valóban nem tudnám, hogy ily körülmények közt, midőn csak az aranynak beszerzéséről van szó, egy bizottságnak az ellenőrzési jogon kivül hogyan lehetne consultativ jogot is adni. Hiszen ez annyit tenne, hogy az egész operatiot nemcsak ezen bizottságnak ellenőrzésétől kellene függővé tenni, hanem mintegy az egész eljárást ezen bizottságnak előleges véleményétől kellene feltételezni. Én ezt a mi viszonyaink közt lehetetlennek tartom és azt hiszem, hogy alig akadna minister, a ki a felelősséget képes volna elvállalni oly dolgokért, melyekben gyors intézkedésre, gyakran 24 órai elhatározásra van szükség, hogy az egész eljárást, programmját annak végrehajtásában egy bizottság consultativ votumától tegye függővé. *(Helyeslés. Úgy van! jobb felől.)* Nem is számítva, hogy az ily műveletnél, ha azután véleménykülönbség merülne fel a minister és a bizottság közt, akkor a minister vagy nem merne procedálni, vagy pedig, a mint én hiszem, én mernék procedálni, csakhogy miképen? Szegett szárnyakkal, mert ha kitudódnék az, a mint kitudódnék, hogy ennek a bizottságnak a véleménye más, mint az enyém: ez azután már az egész eljárást nemcsak megnehezítené, hanem néha meg is akasztaná, mindenesetre pedig oda vezetne, hogy az egész egyhangúságot, mely ilyen végrehajtásnál mellőzhetetlen, nem lehetne elérni teljes mértékben. Hogy legyen-e ennek a bizottságnak, vagy más bizottságnak ilyen consultativ votuma vagy ne: erről akkor lehetne helyesen szólani, ha nemcsak az arany beszerzésére, hanem az egész műveletnek végrehajtására, az ezüst-courransnak behozatalára, az állampjegyek bevonására szorítkoznék. Most erről intézkedést nem teszünk, hanem majd akkor lesz helyén ezen kérdést alaposan mérlegelni, midőn a valutarendezés során a további intézkedéseket fogjuk megtenni *(Helyeslés jobb felől.)*

A mi a bizottság számát illeti, mely hat tagból áll, olykép, hogy négy tagot a képviselőház, kettőt pedig a főrendiház küldjön ki: ezt elégségesnek tartom, mert azt tapasztalom, hogy kis bizottságoknak nagyobb ellenőrzési hatálya van, mintha nagy bizottságokat hívnak össze. *(Helyeslés jobb felől.)* Különben bátor vagyok megjegyezni, hogy az olasz bizottságba a képviselőház szintén négy tagot és a főrendiház is négy tagot küldött ki

Beőthy Ákos: Az államtanácsból is négy tag volt kiküldve.

Helfy Ignácz: A ministertanács szintén négy tagot küldött ki.

Wekerle Sándor pénzügyminister: Igen, négy tagot nevezett ki a ministertanács a tisztviselők sorából. Az államtanácsnak külön hivatása volt, hanem ebbe a bizottságba a parlament köréből nyolcz tag küldetett ki, négy tag a képviselőházból, négy tag a főrendiházból. Gyöngíttetett ennek a bizottságnak ellenőrzési joga az által, hogy a ministertanács is nevezett abba négy tagot. Azt hiszem tehát, ha a felügyelet, az ellenőrzés függetlensége szempontjából bíráljuk meg e bizottság összealkotását: kétségtelenül függetlenebb az a bizottság, a mely csak parlamenti tagokból áll, mint az, a mely négy kinevezett ministeri tag által gyöngíttetik s contracariroztatik működésében. *(Úgy van! jobb felől.)* Különben ez nem elvi differentia; megjegyzésem csak az, hogy nézetem szerint ezen

Digitized by Google

bizottság megalapításánál helyes lesz figyelemmel lenni a párttekintetekre, de azt hiszem, ha mi azt akarjuk, hogy a bizottságnak csakugyan azt a moralis sulyt és hitelt kölcsönözzük az egész műveletre nézve, hogy itt egy szakértő bizottság ellenőrzése alá van helyezve a művelet· akkor nem annyira párttekintetekre, hanem arra kell helyezni a súlyt, hogy itt — üljenek azok a szakférfiak akár itt, akár ott — a szaktekintélyekre van a súly fektetve. *(Helyeslés jobb felől.)*

Ezek után bátor leszek a t. képviselő úr határozati javaslatára áttérni. *(Halljuk! Halljuk!)* A határozati javaslatnak első pontja azt mondja: »Hogyha a birodalmi tanácsban képviselt királyságok és országok részéről nehézségek tétetnének a valutarendezésnél« — ez alatt valószinűleg a készfizetés feltételét méltóztatik érteni, mert hiszen beszédének további részéből ezt következtetem — »akkor rendezzük önállóan a pénzrendszerünket.« Sajnálattól vagyok kénytelen kijelenteni, hogy a határozati javaslatnak ezen első pontját nem fogadhatom el. Nem fogadhatom el először jogi indokokból, mert az 1867: XII. törvényczikk 66. §-ának azon rendelkezésével jöhetünk ellentétbe, hogy minden megkísérlendő, hogy a monarchia két állama között a pénzrendszer és pénzlábra nézve egyezség jöjjön létre. *(Helyeslés a jobboldalon.)* Nem fogadhatom el jogi indokokból azért sem, mert erre a határozati javaslatra jogi indokokból semmi szükség nincs; hiszen az 1867: XII. törvényczikk 68. §-ában világosan ki van mondva: »hogyha ezen törvény 58. és 67. §-ában elősorolt tárgyak felett az egyezség nem sikerül« — ezek közé tartozik a pénzrendszer is — »az ország az önálló törvényes intézkedési jogát magának fentartja és minden joga e tekintetben is sértetlen marad«. Én, t. ház, azt hiszem, hogy sokkal erősebb a törvénynek ez az intézkedése, semhogy itt határozati javaslatra lehetne szükség. *(Helyeslés jobb felől.)* Közjogi szempontból pedig, ha a törvény ezen világos rendelkezését határozati javaslattal akarnók pótolni, a jogi álláspontot talán nem erősítjük, hanem igenis tért engedhetünk olyan felfogásnak, hogy ezt a jogi álláspontot gyengítjük. *(Helyeslés a jobboldalon.)* Jogi szempontból nem fogadhatom el továbbá a határozati javaslatot azért sem, mert hiszen mi a pénzrendszer tekintetében kötve vagyunk a vám- és kereskedelmi szövetség tartamára, *(Helyeslés jobb felől.)* mert itt egy nemzetközi szerződést kötünk, a melylyel kötelezzük magunkat 1910-ig. Én tehát sehogy sem tudom jogilag megérteni, hogy ha kötünk egy szerződést, a melyben az együttes eljárást egymásnak biztosítjuk, legyen jogi lehetőség, hogy a határidő lejárta előtt ezen szerződés tartalma ellenére mi egyoldalúlag érvényesítsük igényeinket. Ez, engedelmet kérek, a jogi lehetetlenségek közé tartozik. *(Igaz! Úgy van! a jobboldalon.)*

De, t. ház, politikai szempontból is ellene nyilatkozom eme határozati javaslatnak, nemcsak azért, mert — politikai szempontból tekintve a dolgot — ha előbb érvényesítjük ezen jogunkat, mint sem beállanak azon körülmények, a melyek az 1867: XII. törvényczikk 68. §-ában vannak kimondva, akkor politikai ellentétbe jövünk ezen törvény szellemével; de politikai szempontból is ellene nyilatkozom ezen határozati javaslatnak azért is, mert szokatlan és következetlen és itt — engedelmet kérek ezen kifejezésért, de politikai értelemben mondom — ildomatlan is lenne, ha ugyanakkor, a mikor valakivel szerződünk arra nézve, hogy együtt fogjuk ezen pénzrendszert megállapítani: már határozati javaslatot is hozunk és azt mondjuk, hogy szerződöm ugyan veled, de nem bízom benned, hogy ezen szerződés alapján valaha megegyezzünk, azért már most kimondom, hogy külön fogok eljárni. *(Tetszés a jobboldalon.)* Bocsánatot kérek, de én ezt legalább is következetlenségnek tartom. *(Igaz! Úgy van! a jobboldalon.)*

Igen kérem a t. képviselő urat, tegyen distinctiot azon határozati javaslatok között, a melyek a birodalmi tanácsban képviselt királyságok és országok szaktanácskozmányai részéről hozattak és ezen határozati javaslat között, mert igenis, hogy a megoldás módozatának egyik vagy másik s olyan irányára nézve, a melyre vonatkozólag ma megkötöttséget sem pro, sem contra nem vállalunk, lehessen utasítást adni: ezt valahogy megengedhetőnek tartom politikai szempontokból; de egészen más az, hogy sikerült-e azt érvényesíteni? A szerződés egész lényegét, az egész szerződés hatályát függővé tevő, vagy megsemmisítő határozati javaslatok különböznek ugyan azoktól, melyek csak a megoldás egyikmásik módozatára, szóval alárendelt jelentőségű kérdésre szólnak; mégis kénytelen vagyok azzal a kérdéssel foglalkozni, hogyha már itt a szerződésben nincs garantia arra, hogy a valutarendezés azt a czélt elérje, hogy az ezüst-courans és az államjegyek kérdését rendezzük és a készfizetéseket felvegyük: mily garantiával birunk arra, hogy a mai actionk nem marad csak kísérlet a valuta-rendezés terén? És ezzel egyúttal felelek Rosenberg Gyula képviselő úr ama kérdésére is, hogy birok-e garantiával arra nézve, hogy az osztrák parlamentben ily irányú javaslat keresztül fog menni, szóval lesz-e ott akadály? Hogy az osztrák parlamentben lesz-e akadály vagy sem, arra nézve garantiát nem nyujthatok azon egyszerű okból, mert hisz azzal én közvetlen érintkezésben állásomnál fogva nem lehetek, hanem érintkezésben vagyok az osztrák kormánykörökkel. A mennyiben tehát garantiát

Digitized by Google

képeznek az ily érintkezések és az a közben történt megállapodások: igenis nyujthatom azt a garantiát, hogy ott azzal az előzékenységgel, azzal a készséggel találkozom, hogy e mai lépéssel a rendezést befejezettnek korán sem tekintik, hanem a legkomolyabb tevékenységet fogják kifejteni abban az irányban, hogy azon kérdések, melyek a valuta teljes rendezéséhez szükségesek, csakugyan megoldassanak, oly határidőn belül, a mint lehetséges. De t. ház, van ezeknél sokkal nagyobb garantia és ezt nemcsak mi nyujtjuk, hanem nyujtja a monarchia másik állama az által, hogy elhatározó lépéseket tesz a szükséges aranymennyiség beszerzésére, És itt teszek megjegyzést Neumann Ármin t. képviselőtársamnak állítására tisztán azért, hogy az nem ugyan e körökben, hanem másutt félreértésre ne szolgáltasson alkalmat. Ő argumentatioi közben mellékesen jegyezte meg azt, hogy mi aranyat tovább is fogunk beszerezni devisek, váltók vásárlásával. Aranyat igenis fogunk beszerezni, de nem devisek, váltók vásárlása útján, mert ez elhibázott lépés volna.

Ha meg volt engedve eddig, hogy azon feleslegeket, melyekkel fizetési mérlegünk activitásánál fogva birunk, ilyenformán aranynyá tegyük: az arany beszerzésének e módját nagy mértékben, sőt bármily mértékben is jövőre megengedettnek nem tartom. *(Helyeslés jobb felől.)*

Sokat foglalkoztunk, t. ház, az arany megtartásának kérdésével. Bár nekem nincsenek semmiféle aggályaim az iránt, hogy az arany nem lesz megtartható, mert egy államgazdaság, legyen az akár activ, akár passiv, a szükséges aranymennyiséget mindig meg fogja tudni szerezhetni és tarthatni; mindazonáltal nem kívánom e kérdést könnyelmüen megítélni s azért a mennyiben ez iránt garantiát nyujthatunk, azokat, úgy a bank szervezésében, mint e téren is nyujtani kívánom. De ha az arany beszerzésének azt a módját választanók, hogy ama pendens követeléseket, melyekkel a mi gazdaságunk a külföld irányában bír, tegyük aranynyá: akkor igen könnyen oda juthatnánk, mert ezt biztosan appretiálni senki sem tudja, hogy mennyi ily pendens követelés van, hogy váltó formájában megkapjuk az aranyat, de mikor azután a külföldnek fizetni kell, arany formájában kell kiadni ezt az aranyat Ezért azt hiszem, hogy az arany beszerzésének egyedül lehető módját és azon garantiának nyujtását, hogy a beszerzett aranyat meg is tarthassuk, csak úgy biztosíthatjuk, ha aranyczímleteinket a külföldön tudjuk elhelyezni, még pedig oly formában, hogy azok ne a pénzpiacz mozgó elemét képezzék, úgy, hogy — a mire egyébként senki sem tud teljes garantiát nyujtani — az első kedvezőtlen alkalommal ide visszaözönljenek, hanem elhelyezzük úgy, a hogy a papirokat végleg placirozni, elhelyezni lehet, hogy tudniillik ne speculatioban, hanem annak a hitelezőnek, annak a tőkebirtokosnak tulajdonában maradjon, a mely hitelező és tőkebirtokos pénzét azokba el akarja helyezni. *(Helyeslés jobb felől.)*

Visszatérve már most arra, hogy mi által nyujtjuk mi garantiáját a valuta rendezésének, ismétlem: nyujtjuk garantiáját először is az arany beszerzése által; másodszor nyujtjuk garantiáját az okszerűség azon törvénye által, mely az állam életében is mindig utat tud magának törni, hogy tudniillik, ha meg lesz az arany, a mely szükséges a valuta rendezésére, ha meglesznek az arany megtartásának előfeltételei, tudniillik rendezve lesz a bankügy, a pénz helyettesítő kérdése stb., akkor nem képzelek okszerű politikust, okszerű törvényhozást, a mely ha meg vannak az eszközei, azt mondaná, nekem meg vannak ugyan az eszközök, de én egy rendezett valutának teljes előnyeit nem akarva élvezni, nem fogom azt az aranyat forgalomba hozni. *(Tetszés jobb felől.)* Ha meg lesznek a segédeszközök, az okszerűség törvénye fog bennünket oda utalni, hogy a valutarendezését végre is hajtsuk. *(Helyeslés jobb felől.)* Másodszor van egy másik garantia és ez a nagy közvélemény, mely ma már minden oldalról megnyilatkozott a valuta rendezésének szükségessége mellett; megnyilatkozott nemcsak minálunk, hanem a birodalmi tanácsban képviselt királyságok és országok közvéleményében is. A ki figyelemmel kísérte az ideaknak azt a nagy átalakulását, mely az utóbbi időben ezen a téren helyt foglalt; a ki látta azt, hogy azok, a kik ez előtt ellene voltak a valuta rendezésének, ma a valutarendezésének úgyszólván elsőrendű bajnokai: az azt hiszem, garantiáját fogja látni annak is, hogy a valuta rendezésének ezen actioja nem az első lépés, a melyet majd abba hagyunk, hanem komoly munka, a melyet folytatnunk is kell. *(Helyeslés jobb felől.)*

Harmadszor, t. ház, a garantia meg van bennünk, önmagunkban, mert hiszen mi nem egy alárendelt tényezőként lépünk szerződésre, hanem teljesen egyenjogú és egyenrangú factorként kötünk szerződést, úgy, hogy ezen egyenjogú és egyenrangú factor teljes sulyát érvényesíthetjük a kérdés megoldásánál. És ha, a mint meg vagyok erről győződve, a valuta rendezés iránti törekvések nem puszta felbuzdulások, a melyekkel véget ér ezen nagy actio, hanem komoly munka úgy az arany-beszerzés, mint a kérdések előkészítésének terén: merem mondani, hogy önmagunkban is megvan a garantia arra nézve, hogy ezt a munkát képesek is leszünk végrehajtani. *(Helyeslés jobb felől.)*

A t. képviselő úr határozati javaslatának

Digitized by Google

második része a bankra vonatkozik. *(Halljuk! Halljuk!)* Azt kívánja ugyanis, hogy a bankegyezmény megállapításánál óvakodjam attól, hogy a mai szerződés lejártakor önállóan ne intézkedhessünk. Ha a t. képviselő úr a mai szerződés alatt azt érti, a melyet kötendők leszünk a bankkal, úgy biztosíthatom a t. képviselő urat, hogy igenis minden irányban óvakodni fogok attól, hogy a bankkal kötendő szerződés lejárta után oly kötelezettséget ne vállaljunk magunkra, a mely azon jogunk esetleges gyakorlásában, hogy önálló bankot állíthassunk fel, ha a szükség kívánja, bennünket legkevésbbé is akadályozna. *(Helyeslés jobb felől.)*

Én, t. képviselőház, többszörösen kifejezést adtam azon nézetemnek, hogy egy önálló bank felállítását önczélnak nem tekintem. A mai viszonyok között csak a legvégső szükség esetében mernék vele élni, mert azt hiszem, hogy előnyei mellett majdnem egyenértékűek azon hátrányok, melyek abból reánk háramolhatnának. Mindazonáltal Magyarország azon jogát, hogy szükség esetén vagy egyáltalában, ha tetszik, önálló bankot állíthasson fel, a legkisebb mértékben sem kívánom csorbítani. De ha a t. képviselő úr azt akarja, hogy oly intézkedéseket tegyek, hogy a bankkal ma fennálló és 1897. év végéig terjedő szerződés lejártával már gyakorolhassuk önálló bank felállítási jogunkat: akkor, engedelmet kérek, a t. képviselő úr határozati javaslatát el nem fogadhatom. Megmondom, hogy miért? Azért, mert egyszerűen kizártnak tekintem azt, hogy a bankkérdés ma úgy oldassék meg, hogy a mai bankkal prolongáljuk a bankszerződést, még pedig akként, hogy az aranyvaluta ötletéből ezt ma szabályozzuk és 1897. év végével újból kezdjük a bankkérdést tárgyalni. Méltóztassék figyelembe venni, hogy mi a bankkal egy kölcsönösen kötelező szerződés alapján állunk, a mely 1897. év végéig tart. Én a bank részéről ugyan mindig a legnagyobb előzékenységgel találkoztam a valuta kérdésének megoldása tekintetében, mint általában azon függő kérdések megoldásában, melyek a bank üzleti körével összefüggésben állnak. De nemcsak a legnagyobb előzékenységgel találkoztam, hanem azzal is, hogy a bank nem zárkózva vissza ma törvényileg határolt jogkörébe, áldozatokat is kész hozni a valuta rendezésének érdekében. A bank pedig utoljára is csak pénzintézet, a melytől azt kívánni nem lehet, hogy áldozatokat hozzon a valuta rendezésének érdekében és nagy költséggel rendezze be magát, úgy, hogy ma képes legyen egy rendezett valuta igényeinek megfelelni, de ezt tegye 1897. év végéig, a mely oly rövid idő, hogy az alatt egy rendezett valuta előnyei, különösen az első időszakban, a bank javára nem is fognak nagy mértékben érvényesülni. Mondom, azt követelni, hogy ily áldozatokat hozzon azért, hogy a szerződés fennálljon 1897. év végéig, a meddig különben is biztosított szerződési jogában maradhat, nem lehet. *(Úgy van! jobb felől.)* Ha a t. képviselő úr így állítja fel a tételt, akkor e téren nagy sikerrel nem kecsegtethetem. *(Helyeslés jobb felől.)* Tisztában kell lennünk azzal, hogy akarjuk-e érvényesíteni azt a tételt, a melynek érvényesítése pénzügyi szempontból szükséges, a melyet, ha valamennyi európai állam példáját ignorálni nem akarjuk, teljes mértékben érvényesítenünk is kell, hogy t. i. a valutarendezés költségeiben a bank is participáljon, hogy ő is fizesse meg azon előnyöket, a melyeket ráruházunk. E tételt azonban csak úgy érvényesíthetjük, hogyha a bankra újabb jogokat ruházunk; hogyha akár a mai szerződést is egy bizonyos időre prolongáljuk. Ez azért szükséges, t. ház, hogy a bank a valutarendezés áldozataiban lényegesen participáltatható legyen, már pedig pénzügyi szempontoknál fogva erre különös súlyt kell fektetni.

Kijelentettem, t. ház, már a múlt alkalommal és ezt ma is ismétlem, hogy a bankügy rendezésénél, ha ezt nem is helyezhetem kilátásba, jogos követeléseink, minden irányban teljes mértékben kielégíttessenek. Jelesül oda fogok törekedni, hogy a legkiáltóbb bajok, melyek mai bankrendszerünk mellett tényleg nem állanak fenn; de ha a létező szerződés szorosan alkalmaztatnék, igenis fennállanának, hogy a hitelnyujtás mértékének korlátoltsága megszűnjék és hogy ne egy előzetesen határolt hitelnyújtással álljunk szemben, hanem ha ezen hitelnyujtás viszonyainkhoz assimilalódik, ne legyen határ, a meddig a bank köteles hitelt nyujtani, hanem legyen képes hitelviszonyainkat minden tekintetben kielégíteni; legyen képes mindazon feladatokat teljesíteni, melyek egy kész fizető bank körében vannak, melyek egy bank feladatát képezik a közgazdaság és hitelviszonyok rendezésében, fejlesztésében annak nemcsak a belföldön való érvényesítésében, hanem egyúttal a külföldön való képviseletében, az arany beszerzésében és megtartásában; *(Helyeslés a jobboldalon.)* szóval, t. ház, abban reassummálok, hogy én közgazdasági érdekeink megóvását egy bankszerződésben igenis érvényre kívánom juttatni, de az iránt nem nyujthatok garantiát, hogy az önálló bankot felállítsam, még pedig 1897-en túl minden prolongatio nélkül. Én tehát t. képviselőtársam határozati javaslatának második pontját sem fogadhatom el. *(Helyeslés a jobboldalon.)*

A határozati javaslatnak harmadik pontja arra vonatkozik, hogy kövessek el mindent a készpénz-fizetés felvételére. Én, t. ház, nemcsak

Digitized by Google

készségemet fejezem ki ez iránt, hanem — méltóztassék elhinni — ennél többet is óhajtok tenni. Ha ugyanis kijelentem, hogy a valuta rendezésénél egész politikai reputatiomat játékra tettem, hogy ez nem megkezdett művelet, hanem hogy a befejezésre is fogom juttatni: úgy akkor, a midőn egész reputatiommal megyek e kérdésbe, e tekintetben határozati javaslattal való ösztönzésre talán szükségem nincs. *(Élénk helyeslés a jobboldalon.)*

Mindazonáltal, t. ház, minthogy ezen határozati javaslatnak jelentősége lehet, úgy is, mint a képviselőház enuntiatiojának; minthogy ily határozati javaslat jövőre, akkor, a midőn talán nem én leszek ezen a helyen, irányadóúl szolgálhat, nekem az ellen elvi ellenvetésem nincs s ezért kijelentem, hogy én ahhoz hozzájárulok s egyáltalán nem kívánok észrevételt tenni, hogyha azt a t. ház határozaterőre kívánná emelni. *(Helyeslés.)*

Ezek után befejezem felszólalásomat és ismétlem azon kérésemet, hogy a törvényjavaslatokat általánosságban a részletes tárgyalás alapjául elfogadni méltóztassék. *(Élénk helyeslés és éljenzés a jobboldalon.)*

Elnök: Helfy Ignácz képviselő urat illeti a zárszó. *(Halljuk! Halljuk!)*

Helfy Ignácz: Épen csak annyi időre kívánom igénybe venni a t. háznak becses figyelmét a mennyi szükséges arra, hogy a t. pénzügyminister úrnak röviden feleljek azokra a megjegyzésekre, a melyeket határozati javaslatomra nézve tett. *(Halljuk! Halljuk!)*

Tartozom azonban pár szóval felelni arra is, a mit méltóztatott a kiküldendő parlamenti ellenőrző bizottságra nézve is megjegyezni. Készséggel beismerem, hogy a szövegből és különösen a minister úr indokolásából úgy értelmeztem azt, a mint a t. pénzügyminister úr a végszavakban maga is magyarázta, hogy t. i. ez a bizottság kiküldetnék az egész valutaműveletnek ellenőrzésére. Én tehát beleértettem már azt a korszakot is, a mely reményem szerint nem lesz nagyon messze, mikor az államjegyek bevonásáról és az ezüstpénz ellenőrzéséről is lesz szó, a midőn — s ezt maga a t. pénzügyminister úr beismeri — szó lesz arról, hogy consultativ votummal is ruháztassék fel bizonyos mértékben a bizottság. Ha t. pénzügyminister úr megkülönbözteti ezt a két stadiumot *(Halljuk! Halljuk!)* és a most kiküldendő bizottság hatáskörét csakis az e javaslatban jelzett teendőkre akarja szorítani, akkor magam is teljesen beérem azzal a hatáskörrel, a melyet a javaslat tűz ki azon bizottság tagjai számára. Röviden csak annyit vagyok bátor tehát megjegyezni: bizonyos, hogy elvileg az nem nagyfontosságú, hogy hat vagy négy tagból álljon-e a bizottság. De beszéljünk őszintén. Azon tapasztalatok után, a melyeket mi szerzünk e téren a házban, nem tehetem fel a t. kormánypártról, hogy bele fog nyugodni, hogy a mikor négy tagról van szó, kettő legyen kormánypárti és kettő legyen ellenzéki; rendesen többséget, még pedig nagy többséget akart magának biztosítani a bizottságokban is. Hát akkor mi jut az ellenzékre? Ha jut is egy tag, én azt igazságosnak, méltányosnak nem találom. Azt hiszem tehát, ha a képviselőház tagjainak számát ezen bizottságban hatra tennők, az sokkal helyesebb lenne. Remélem, hogy nem lesz nehéz ebben a képviselőházban hat szakértőt találni erre a tárgyra.

Áttérve a határozati javaslatra — és erre is nagyon röviden — *(Halljuk! Halljuk!)* az első pontra nézve a t. minister úr azt mondja, hogy ő ezt nem fogadhatja el sem jogi, sem politikai szempontból.

Engedelmet kérek, jogi szempontba az én javaslatom határozottan nem ütközik. Én nem azt kívánom, hogy ne respectáljuk a fennálló vám- és kereskedelmi szerződést, habár ennek ellensége vagyok. Igen jól tudom, hogy nemzetközi szerződést tiszteletben kell tartani fennállásának utolsó perczéig.

Csak arra hívom fel a minister úr figyelmét, hogy azon esetben, ha ez nagy, leküzdhetlen akadályokba ütköznék odaát, tegye meg azonnal a kellő lépéseket az iránt, hogy önállóan rendezhessük valutánkat. Megmondom, hogy mit értettem alatta. Én azt hiszem, bármenynyire legyenek is önök a közös vámterületnek hívei, nincs önök közt egyetlen egy képviselő sem, a ki még azon esetre is, ha ezen javaslatok odaát megbuknának, kész volna annak idején a vám- és kereskedelmi szerződést a valutarendezés feláldozása árán is megujítani. Ha tehát el kell készülve lennie mindenkinek a vám- és kereskedelmi szerződés felbontására is, azt hiszem, csak nyereség ránk nézve, ha az előkészületek ma történnek meg, mert ha csak 1897-ben vagy 1898-ban kezdjük rendezni a valutát, abba megint 3—4 év telik bele, holott ha az előkészületeket, az arany beszerzését stb. előbb kezdjük, akkor azon perczben, midőn a fennálló törvény alapján is tisztába jöhetünk az osztrákokkal, meglennének mindazon előföltételek, melyek a valutarendezés keresztülvitelére szükségesek. Ezt az értelmet adtam a javaslat elsőpontjának.

Egyébiránt nem tagadom, hogy más, tisztán politikai okok is vezettek. *(Halljuk!)* Én magam sem kételkedem az osztrák kormány loyalitásában. Ha ő alkudozik a magyar kormánynyal, kötelességem föltenni róla, hogy igenis azon

Digitized by Google

becsületes szándékkal egyezkedik, hogy azt keresztül is vigye. De hát az is parlamenti kormány és függ az osztrák parlamenttől. És azon tapasztalat, melyet a parlament részéről szereztünk, birtak engem ezen határozati javaslat benyujtására, hogy tudassuk velük, hogy a mi türelmünknek is van vége, határa és ne higyjék, hogy mi annyira kötve érezzük magunkat hozzájuk, hogy mindent készek vagyunk feláldozni még akkor is, a mikor kézzelfoghatóvá lesz minden ember előtt, hogy lehetetlenség ezen országot akként kormányozni, hogy lépten-nyomon bele ne ütközzék egy-egy akadályba a túlsó oldalról.

A másik pontot illetőleg engem némi részben kielégített a t. minister úr nyilatkozata. Kielégít t. i. az a kijelentése, hogy semmi áron az általa kötendő új szerződésbe oly intézkedést nem fog fölvenni, a mely később akadályúl szolgálhatna az önálló bank felállításának. De bocsánatot kérek, ez nem ok arra, hogy határozati javaslatom második pontját el ne fogadja. Mert én nem úgy értem, hogy a kormány most kössön egy szerződést a bankkal, mely fennálljon 1897-ig s bírja rá azt a bankot nagy áldozatokra és 1897-ben azután csapjuk el s mondjuk, hogy nincs rá szükségünk. Felteszem a t. minister úrról, hogy ő tesz fel rólam annyi gyakorlati felfogást, hogy ilyesmit nem imputálok sem neki, sem a banknak, hanem igenis azt hiszem, hogy most, midőn ily nagy művelet keresztülviteléről van szó épen azzal a bankkal, ez volna a legalkalmasabb percz rábirni őt arra, hogy oly alapon alakuljon át, hogy az nemzeti követelményeinknek is teljesen megfeleljen; mert midőn mi nemzeti önálló bankról beszélünk, ne méltóztassék azt hinni, hogy ahhoz kötjük magunkat, hogy ne ezek az emberek, hanem mások legyenek. Minekünk mindegy, ha ugyanazon csoport, mely ott alapít bankot, alapítja meg az önálló magyar nemzeti bankot is. Mindnyájan emlékszünk rá, hogy mikor az egyezkedések alkalmával erről volt a szó, az egyetlen ok az volt, hogy azt mondták, hogy először roppant nehéz az érczalapot megosztani. Az volt az akadály, hogy megtörténhetik, hogy a mi jegyeinknek disagioja lesz az ottani bank jegyeivel szemben. Ez most mind elesik. A mely perczben mi áttérünk az aranyvaluta pénzrendszerére, a mikor tehát az egész pénzrendszer érczre lesz fektetve; mikor úgyis kell, hogy a banknak pinczéi tele legyenek rakva aranynyal, az érczalapnak elkülönítése és Magyarország részére egy külön érczalap felállítása, azt hiszem, semmi akadályba nem ütközik és mikor a bankjegy, ha lesz is, többé nem fog szerepelni mint pénz, hanem csak mint elfogadott valutánknak helyettesítője, nem lehet elképzelni, hogy disagio legyen akkor, mikor egyaránt van fundálva itt, meg amott is.

Én tehát most is abban a meggyőződésben vagyok, hogy ha valaha, ez a legalkalmasabb percz ennek a kérdésnek üdvös megoldására.

A t. pénzügyminister úr azt méltóztatott mondani, hogy szerinte az önálló bank nem önczél, hanem gazdasági czél. Engedelmet kérek, én azt mondom, hogy politikailag a nemzeti bank egyúttal önczél is, mert azzal a gondolattal egy nemzet nem barátkozhatik meg, nem szabad, hogy megbarátkozzék, hogy addig, a míg a legkisebb önálló ország is bir és rendelkezik egy oly bankkal, mely tisztán csak az ő saját gazdasági érdekeinek és hitele szabályozásának áll rendelkezésére, épen Magyarország képezzen kivételt Európában. *(Úgy van! a szélső baloldalon.)* E tekintetben az önálló bank önczél is.

És méltóztassanak elhinni, bármit is tesz a kormány, ez oly törekvés, melyről a nemzet lemondani nem fog. De ok sincsen reá, *(Igaz! Úgy van! a szélső baloldalon.)* hisz jogunk törvénybe van iktatva, a kérdés csak az, hogy a kellő perczet, a kellő alkalmat ragadjuk meg és a kellő percz és kellő alkalom épen most van itt a t. pénzügyminister úr részére.

Örvendek, hogy a t. pénzügyminister úr hozzájárúl határozati javaslatom harmadik pontjához. Én igen jól tudom, meg vagyok róla győződve, hogy a minister úr határozati javaslatom elfogadása nélkül is, a dolog természeténél fogva és — mint helyesen mondá — saját reputatioja érdekében rajta lesz, hogy minél előbb szüntettessék meg a papirpénznek kényszer-árfolyama és történjék meg a készpénzfizetés fölvétele. De igen helyesen jegyezte meg egyúttal ő maga, hogy ő nem tudhatja, vajjon akkor, a mikor arra rá kerül a sor, ő fog-e ott ülni azon a széken, vagy nem? Hiszen megtörténhetik a változás még akkor, ha a pártokban nem történt változás, de én óhajtom és szeretem reméleni, hogy addig már olyan változás lesz, hogy pártállásánál fogva a t. minister úr nem fog ülhetni a ministeri székben. *(Derültség és helyeslés a szélső baloldalon.)* Én pedig az ezen, úgy azon párt kebeléből *(a szélső baloldalra és a baloldalra mutat.)* jöhető ministert is kötelezni akarom arra, hogy a valutarendezés ne csak a papiron maradjon, hanem hogy az igazán, minél előbb átmenjen az életbe. *(Helyeslés a szélső baloldalon.)*

Ajánlom újból határozati javaslatomat elfogadásra. *(Élénk helyeslés a szélső baloldalon.)*

Elnök: T. ház! A tanácskozás be van fejezve. Következik a szavazás. A kérdés az: Méltóztatik-e a tárgyalás alatti törvényjavaslatot, a koronaérték megállapításáról általános-

Digitized by Google

ságban a részletes tárgyalás alapjául elfogadni? Ezzel szemben Molnár Józsiás képviselő úr beadott egy határozati javaslatot, a melyet méltóztassanak meghallgatni.

Lázár Árpád jegyző *(olvassa Molnár Józsiás határozati javaslatát.)*

Elnök: T. ház! A kérdést akként kívánnám feltenni, hogy a mennyiben a t. ház szavazás útján elfogadná a pénzügyi bizottság szövegezése értelmében a koronaérték megállapításáról szóló törvényjavaslatot, az esetben a Molnár Józsiás képviselő úr által beadott határozati javaslat mellőzöttnek volna kijelentendő. Azután, ha a ház így határozna, külön tenném fel a kérdést a Helfy Ignácz képviselő úr által beadott határozati javaslatra. Méltóztatnak-e ehhez hozzájárúlni? *(Helyeslés.)* Most tehát a kérdés egyszerűen csak az: elfogadja-e a t. ház, a tárgyalás alatti törvényjavaslatot általánosságban a részletes tárgyalás alapjául, igen vagy nem? Ha méltóztatnak elfogadni, az esetben a Molnár Józsiás képviselő úr határozati javaslata mellőztetett.

Kérdem tehát a t. házat, elfogadja-e a törvényjavaslatot, igen vagy nem? *(Felkiáltások: Igen! Nem!)* Kérem azon képviselő urakat, a kik elfogadják, szíveskedjenek felállni. *(Megtörténik. Hosszantartó zajos éljenzés és taps jobb felől.)* T. ház! Kimondom a határozatot, melynek értelmében a ház a törvényjavaslatot a koronaérték megállapításáról általánosságban a részletes tárgyalás alapjául elfogadja és így a Molnár Józsiás képviselő úr által beadott határozati javaslatot mellőzte.

Most, t. ház, következik külön a szavazás a Helfy Ignácz képviselő úr által beadott határozati javaslat felett. *(Halljuk! Halljuk!)* Fel fog olvastatni.

Lázár Árpád jegyző *(olvassa Helfy Ignácz képviselő határozati javaslatát.)*

Elnök: A határozati javaslat szavazásra fog feltétetni. Előbb azonban Helfy Ignácz képviselő úr kíván szólani.

Helfy Ignácz: T. ház! Azon czélból, hogy a határozati javaslat egyik vagy másik részére mindenki szavazhasson, mivel maga a t. minister úr is kijelentette, hogy az első két ponthoz nem járúl hozzá, a harmadikhoz igen: bátor vagyok felkérni az elnök urat, kegyeskedjék a javaslatot pontonkint szavazás alá bocsátani. *(Helyeslés.)*

Elnök: Méltóztatik a t. ház hozzájárúlni? *(Igen!)* A határozati javaslat három pontja külön fog szavazás alá bocsáttatni. Fel fog olvastatni az első pont. *(Élénk felkiáltások a szélsőbalról: Fel volt már olvasva! Fölösleges!)*

Ha nem méltóztatik kívánni, hogy még egyszer felolvastassék, felteszem a kérdést a javaslat első pontjára, kérve azon képviselő urakat, a kik azt elfogadják, méltóztassanak felállani. *(Megtörténik.)*

Csanády Sándor: Nekem egyik sem kell!

Helfy Ignácz: Hiszen aláírta! *(Zajos derültség a jobboldalon.)*

Elnök: A ház többsége a határozati javaslat első pontját nem fogadja el.

Következik a második pont.

Kérem azon képviselő urakat, a kik a javaslat második pontját elfogadják, szíveskedjenek felállani. *(Megtörténik.)* A ház nem fogadja el a második pontot.

Következik a harmadik pont.

Kérem azon képviselő urakat, kik a határozati javaslat harmadik pontját elfogadják, szíveskedjenek felállani. *(Megtörténik.)* A ház a harmadik pontot nem fogadja el *(Mozgás és felkiáltások a szélsőbalon: Megbuktatták a ministert!)* s így a határozati javaslat egészében mellőztetett.

T. ház! Következik a részletes tárgyalás.

Schóber Ernő jegyző *(olvassa a törvényjavaslat czímét).*

Lázár Árpád jegyző: Molnár Józsiás!

Molnár Józsiás: T. ház! Megvallom, hogy mikor elhatároztam, hogy a szőnyegen fekvő valuta törvényjavaslat tárgyalása alkalmával felszólalok, ellentétben jöttem saját magammal, mert egyáltalán nem tudhattam felfogni teljességgel, miképen lehessen az, hogy a a mit én magam rossznak látok, azt annyian üdvösnek és czélszerűnek látták: épen azért kétkedtem saját magamban és féltem attól nehogy téves alapon állva, téves nézeteket mondjak el. Ebből kifolyólag igyekeztem mindazokat, a kikről tudtam, hogy a valutajavaslat barátai, személyesen felkeresni oly czélból, hogy ha lehetséges, érveimet általuk megczáfoltassam. Ily formán felkerestem még a pénzügyminister úr egyik igen jeles emberét is, csak legnagyobb sajnálatomra nem találtam otthon. *(Élénk derültség.)* Hanem a mérsékelt ellenzék egyik jeles financcapacitása, a ki iránt nagy tisztelettel viseltetem, *(Fölkiáltások a szélső baloldalon: Hogy hivják?)* Horánszky Nándor képviselő úr volt szíves e tekintetben huzamosabb időn át tárgyalni velem és Horánszky képviselő úr bizonyos aggályaimat némely téren nem oszlatta el, hanem csupán megingatta. Voltaképen aggályom az is volt, hogy a valutarendezésre vonatkozó pénzügyi javaslat által nemcsak az állam pénzügyeinek fogunk nagy kárt okozni, hanem mezőgazdaságunkra és kezdetleges iparunkra is óriási csapást mérünk, a mennyiben eddig iparunknak és mezőgazdasági nyersterményeinknek a valuta-ingadozás a védvámul szolgált. Miután e tekintetben — mondom — megingattattam, ez

Digitized by Google

állítást a múlt alkalommal mondott beszédemben föl sem említettem. Időközben arról kellett meggyőződnöm, hogy ez aggodalmam is szilárd alapon nyugszik, a mennyiben a fölszólalók mindannyian arról győztek meg, hogy a kérdésnek legelemibb részével sincsenek tisztában. *(Élénk derültség.)* Épen azért láttam tehát indokoltnak, hogy mikor e kérdésnél fölszólalok, nagyon elemi kérdéseket is föltegyek. Föltettem beszédemben azt a kérdést, vajjon mi kárunk és hasznunk származik valutánk rendezett állapotából; föltettem azt a kérdést, hogyha nagy áldozatok árán rendeztük valutánkat, vajjon az föntartható lesz-e? Azután feltettem azt a kérdést, vajjon hasznos-e nekünk most valutánk rendezésével az aranypénz beszerzése által az arany értékét emelni akkor, a midőn mi tudvalevőleg ma is rendkivüli sok aranynyal tartozunk.

Igy tehát saját érdekeinkkel szemben cselekszünk akkor, midőn az arany árát emeljük. Föltettem továbbá azt a kérdést is, vajjon helyes-e nekünk most rendezni valutánkat, midőn Ausztriával közös pénzügyünk és közös bankunk, nem kellene-e inkább bevárnunk azt az időt, a midőn önálló lesz pénzügyünk és bankunk. És a mint minden oldalról értesülök és magam is tapasztaltam, sokak előtt nagy derültséget keltettek, ezen kérdések nevetségeseknek tünt föl, de én ezen kérdések helyességéről és megfontolandóságáról olyannyira jót merek állani mindenkivel szemben, hogy vagyoni állásom arányában fogadást merek ajánlani bárkinek, hogyha Európából bárhonnan 10 szakértő embert össze lehet szedni, a kinek tehetségében meg lehet bízni és ezek elé terjesztenők az általam mondottakat, hogyha ezen tíz szakértőből akadna csak négy tag is, a ki kifogásaimat helyeseknek nem találná, akkor elvesztettem fogadásomat. Méltóztassanak azok, a kik állításomat helytelenítették, ezen fogadási ajánlatomat megtartani. Azt mondták, hogy derültséget, nevetséget keltenek azon eszmék, melyeket én mondtam, akkor, mikor a pénzügyminister úr — tudtommal — egyik közege, Láng Lajos t. képviselő úr tegnap azt állította, hogy az élelem ma azért drága, mert a valutánk értéke hanyatlik. Ezt az állítást komolyan elfogadta, helyeselte és jóváhagyta midenki, míg az én állításaim, mint mondják, derültséget keltettek. Méltóztassanak elhinni, hogy a kikben az én állításaim derültséget keltettek, azoknak egyáltalában nem jó lesz valutát rendezniök, mert nincsen abbani gyakorlati jártasságuk. Hogy pedig állításomat bebizonyítsam, egy példával élek. Tudvalevőleg Francziaországnak legalább ebben a században rendezetlen valutája nem volt, a pénz teljes értékkel birt, de tegyük fel, hogy legalább az 50-es években Francziaországban a pénz értéke az agio szenvedéseinek nem volt alávetve.

Molnár József: De volt!

Molnár Józsiás: Mindenesetre mondhatni, hogy Francziaországban és Angliában és másutt is, hol nem volt a valuta-ingadozás oly nagymérvü és méltóztassanak ott megnézni, a 60-as, 80-as, sőt a 90-es években is a piaczi árakat, meg fognak győződni arról, hogy az 50-es évektől fokozatosan emelkedtek ott is a piaczi árak annak daczára, hogy aranyvaluta volt ott. Tehát az az állítás, hogy élelmünk drágaságát a valuta ingadozása idézte elé, kézzel foghatólag téves.

Nekem egyáltalán semmi érdekem és czélom nem lehet azzal, hogy a valutajavaslatok ellen szóljak és igy egyeseknek véleményét czáfolgassam. Tisztelem mindenkinek a véleményét; sőt még ha figyelemmel kísérték volna multkori beszédemet, észrevehették volna azt is, hogy midőn Hieronymi t. képviselő úrnak az ezüst eladásra nyilvánitott combinatiójára véleményemet elmondtam, még a név megemlítést is igyekeztem elkerülni, hogy egyáltalában senkit ne provocáljak. Nekem tehát semmi érdekem, hogy valakit provocálni igyekezzem, de a meggyőződésem az, hogy mi most ezen pénzmüvelettel az országnak és természetesen saját magunknak is óriási kárt fogunk okozni. Ezt azért merem ily határozottan állítani, mert én egyáltalában nem látom messze az időt, mikor kézzelfogható lesz az, hogy ez csakugyan káros művelet, arra nem kellenek évtizedek, nem kell hosszas idő, az látható lesz csak pár év lefolyása után is, a mikor látható lesz az is, hogy a vidéket az aprópénz elárasztja, hogy egyes vidékek lakosai folyton pénzváltóra, uzsorára lesznek szorúlva. Mikor látni fogják majd, hogy e valutarendezés a jelenlegi módon csakugyan károsnak bizonyúlt: akkor majd méltóztassanak előállani és velem derülten disputálni; de addig méltóztassanak nyugodtan bevárni az időt, míg a tények bekövetkeznek.

Én multkori beszédemben megmondtam, hogy csak annyi kérdést fogok megvilágítani, a mennyit physikai erőm és tehetségem enged. Az én physikai erőm sokak állítása szerint jó, de mégsem elég arra, hogy ilyen nagyfontosságú kérdésnek minden egyes ágát teljesen megvilágítani képes lennék. Hogy akkor csak annyit mondtam el, a mennyit elmondottam, annak nem az volt az oka, mintha a valutajavaslatra nézve más kifogásaim nem lennének, hanem mert többet mondani nem voltam képes, nem győztem. Méltóztassék meggondolni, hogy Ausztriával közösen 312 millió államjegyünk van. A valuta rendezése által, daczára, hogy mi ebből a 312

Digitized by Google

millióból 30%-ot fizetünk, tényleg ennél jóval többet fogunk fizetni, mert az ezüst váltópénzek veretése tudvalevőleg a kormányra nyereséggel járnak. Az ezüst váltópénzek veretésénél a kormány által megtakarítandó haszon 28·33 százalék. Az osztrák állam ezen 312 millióból jogosítva van 70 százalék ezüst váltópénzt kibocsátani, mi pedig csak 30 százalékot. A felvett 200 millió értékű koronából az osztrák államfélnek 140 milliót szabad veretni, nekünk pedig csak 60 milliót ezüstben. A nickelből verethet Ausztria 45 milliót, mi csupán 12 milliót.

Már most az ezüstpénz veretésénél mi nyerünk 19 milliót, Ausztria nyer 48 milliót. Tehát az osztrák államfél 47 millió koronával fog az ezüst veretéséből több hasznot élvezni, mint mi. Holott a tényleges eredmény az lesz, hogy nálunk lesz a nagyobb tömegű aprópénz. Mert az aprópénz a kisebb forgalmú helyeket fogja elárasztani.

Mindezek után, minthogy tudom, hogy felszólalásom úgy is hiábavaló, a nagyméltóságú pénzügyminister urat, ha itt volna, csak arra kérném, gondoljon arra, hogy őt most az országban mindenki tiszteli, szereti, úgy, hogy alig van népszerűbb ember nála, *(Ellenmondás a szélső baloldalon.)* úgy, hogy azt ajánlom neki, tartsa meg a nép e szeretetét a maga számára és tőkésítse azt. *(Derültség.)* Ha azonban a nemrég az uzsoratörvény meghozása által megmentett népet a pénzváltók karjaiba dobja, rövid idő mulva nem lesz nála népszerűtlenebb ember és nem lesz olyan, a kit nála jobban átkoznának.

A mi a czímet illeti, mint már első beszédemben mondtam, nekünk a valutarendezés végett nem volna más teendőnk, mint egyszerűen kimondani azt, hogy az osztrák forint aranyforint értékre változtatik át. Ez költségbe nem kerülne és ugyanazt érnők el vele, mint most. Mert az a 400 millió aranykölcsön az egész birodalom 11 ezer milliónyi roppant adósságához képest oly csekélység, hogy valami nagyot nem számít. Mondja ki tehát a t. ház, hogy a javaslat czíme: Törvényjavaslat az osztrák érték aranyértékben való megállapításáról és mondja ki azt is, hogy egy osztrák forint egy kilogramm aranynak 1640-ik része. Ezt vagyok bátor ajánlani.

Elnök: Kíván-e még valaki szólani? *(Nem!)* Ha nem, kérdem, méltóztatik-e a czímet elfogadni? *(Igen!)* A czím elfogadtatik.

Schóber Ernő jegyző *(olvassa az 1—4. §§-at, melyek észrevétel nélkül elfogadtatnak; olvassa az 5. §-t).* Várady Károly!

Várady Károly: T. ház! A törvényjavaslat 5. §-a az érmék felíratairól intézkedik. A mit ezen törvényjavaslat a magyar érmekre nézve köríratnak megállapít, azt a magam részéről is egészen helyesnek és közjogunk tekintetéből kifogástalannak tekintem. Legfeljebb az az észrevételem volna, hogy az érmek képlapján a társországok jelzése, vagyis ezen három betű: »H. S. D« kisebb betükkel legyen nyomatva, mint Magyarország jelzése. De ezt csak röviden jegyzem meg, erre nézve indítványt nem teszek, miután ismerem a törvényhozásnak horvát testvéreink iránti jóindúlatát. De nem ezért szólalok föl, hanem fölszólalok az osztrák érmek hátlapjának felírata miatt.

A dolog úgy áll, hogy a kormány kötelessége a pénzrendszer megállapításánál nemcsak tevőlegesen megállapítani és megvédelmezni a mi pénzeinken a magyar közjogot, de kötelessége az is, hogy a mi közjogunk az osztrák érmeken se sértessék. Távol áll tőlem azt állítani, hogy az osztrák javaslat, mely kezeim között van, a magyar közjogot sérti, de az eset az, hogy az osztrák érméknek úgy az arany, mint az ezüst-, bronz- és nickelérméknek hátlapján egyáltalában semmiféle felírás megállapítva nincs. Azok, kik a t. törvényhozásnak a múlt sessio alatt tagjai voltak, méltóztatnak rá emlékezni, hogy a törvényhozásnak egyik kiváló tagja, báró Kaas Ivor, a múlt év január havában interpellatiot intézett a minister úrhoz, melyre a minister úr hat hónap múlva válaszolt, azt kérdezvén, vajjon mikor fog megszűnni Ausztriában az az állapot, hogy az érmek képlapján ő felsége, mint imperator idéztetik, a hátlapon pedig a sas alatt van »Hungariae, Bohemiae« stb., szóval Magyarország bele van keverve a társországok közé. A pénzügyminister úr múlt évi julius 8-án először tett egy kijelentést, jelezte a kormány ez iránti álláspontját; másodszor tett egy igéretet. Álláspontja az volt, hogy maga is közjogilag helytelennek találja és mikor a pénzrendszer rendezés alá kerül, azon lesz, hogy ez a megjelölés Ausztriában mellőztessék. Miután az osztrák javaslatban, mely kezeim között van, az érmek hátlapjára nézve semmiféle körírat nincs megállapítva, de tudjuk, hogy az ily intézkedés verordnungsweise az osztrák ministerium rendeletével is megtörténhetik, esetleg megint azon helyzetbe juthatunk, a melyben 25 esztendeig voltunk, hogy közjogunk az osztrák pénzeken sérelmet szenved: bátor vagyok azon kérdést intézni a kormány t. képviselőjéhez, vajjon a valutajavaslatok tárgyalásánál ez a kérdés a megállapodások tárgyát képezte-e és hogy az osztrák érmek hátlapján semmiféle felírás nem lesz-e; vagy pedig nyitva hagyatott-e az a kérdés és előállhat-e az az eset, hogy megint a régi, 25 év óta dívó és közjogunkkal ellentétes felirat alkalmaztassék? *(Helyeslés a szélső baloldalon.)*

Arra kérem a t. államtitkár urat, miután a

Digitized by Google

minister úr nincs jelen, legyen szíves ez iránt nyilatkozni. *(Élénk helyeslés a szélső baloldalon.)*

Láng Lajos államtitkár: T. ház! Erre nézve nem mondhatok mást, mint azt, hogy a tárgyalások alkalmával a kormány álláspontja abban a tekintetben arra irányult, hogy olyan felirat ne fordúlhasson elő, mely a mi közjogunkkal ellentétes. Azt hiszem, ez az, a mi a t. felszólaló képviselő úr kívánsága is. Már most magában a törvényjavaslatban, a mely előttünk fekszik, tulajdonképen ki van mondva, hogy az egyik oldalra jön ő Felsége mellképe, a másikra a császári sas. Egy későbbi tételben meg van mondva, hogy mi lesz a körírat.

Várady Károly: Én az osztrák javaslatról beszéltem.

Láng Lajos államtitkár: Én is arról beszélek. És ennek következtében azt hiszem, hogy a t. képviselő úr aggálya tárgytalan, mert a körírat ellen kifogás nem lehet. Arról pedig, hogy az érem hátalapján lesz-e körírat, a törvényjavaslat nem szól és arról nem nyilatkozhatom.

A mi pedig a Horvát-Slavonországra mondottat illeti, azt méltóztatik óhajtani, hogy a magyar pénzeken az illető betük valamivel kisebbek legyenek, mint a Magyarországra vonatkozók. Erre nézve megjegyzem, hogy én ennek a kívánságnak közjogi indokát először nem tudom; de másodszor, ha indokolt is volna az, technikai és aesthetikai szempontból nem is ismerek oly érmet, melyen a körirat betüi az egyes országok megkülönböztetései szerint különbözők volnának. Ezek alapján kérem, hogy a szakaszt változatlanúl elfogadni méltóztassék. *(Helyeslés jobb felől.)*

Várady Károly: T. ház! Félreértett szavaimnak helyreigazítása végett kérek szót. A t. államtitkár úr azt jelentette ki, hogy a mi pénzeinken is az lesz a felírás, mint az osztrák pénzeken, csakhogy az osztrák javaslatban sem az arany, sem az ezüst, sem a nickel, sem a bronz pénzeknél felíratáról említés téve nincsen.

Láng Lajos államtitkár: T. ház! Én csak arról beszélhetek, a mi a törvényben van, a mi nincs benne arról nem szólhatok.

Polónyi Géza: Az a kérdés; lesz-e felírás, vagy nem?

Láng Lajos államtitkár: Természetesen, hogy lesz.

Schóber Ernő jegyző: Ámon Ede!

Amon Ede: A törvényjavaslat 5. §-át jelen szövegezésében változatlanúl elfogadom, azon óhajnak előterjesztése mellett, hogy az első sorban előforduló ezen szavak: »koronázási öltöny« alatt értessék ama öltözet, a melyben ő Felsége a koronázás alkalmával tényleg szerepelt és a melyet a történeti hűségnek megfelelőleg az 1867. után vert magyar aranyokon és a közöttünk legutóbb kiosztott emlékérmeken előttünk tetve láthattunk. Azért vagyok bátor ezt megjegyezni, mert azon rajzok, melyeket a t. pénzügyminister úr a pénzügyi bizottságban előmutatott, a történeti hűségtől némi eltérést mutatnak. Nem tartanám pedig helyesnek, hogy ő Felsége az egyik érmen egyik, másikon pedig más koronázási öltönyben tüntettessék fel.

Ezen megjegyzés mellett a szakaszt elfogadom *(Helyeslés a jobboldalon.)*

Láng Lajos államtitkár: T. ház! Ha méltóztatik megengedni, bátor leszek a t. képviselő úr aggályát azonnal eloszlatni. Az eredeti rajzban tényleg ő Felsége a koronázási öltönyben volt feltüntetve, de saruval rajzoltatott. Később magunk is elállottunk ettől, tekintettel arra, hogy ő Felsége a koronázásnál nem ilyen módon jelentkezett s minthogy magunk is a historiai hűséget akartuk megőrizni, ennek következtében ő Felsége az érmeken úgy fog jelentkezni, mint azt a t. képviselő úr is kívánja, tudnillik abban a lovas-tábornoki egyenruhában, melyben a koronázás alkalmával tényleg szerepelt, szent István palástjával, a buzogánynyal stb. *(Helyeslés a jobboldalon.)*

Elnök: T. ház! Kíván még valaki szólani? *(Nem!)* Ha szólani senki sem kíván, maga a szöveg meg nem támadhatván, azt hiszem, méltóztatik azt elfogadni. *(Helyeslés.)* E szerint azt elfogadottnak jelentem ki.

Schóber Ernő jegyző *(olvassa a 6. §-t., mely észrevétlenül elfogadtatik. Olvassa a 7. §-t).*

Balla Gyula: T. ház! Az eredeti törvényjavaslat szövege nem tudom, de gondolom azért került változás alá, mert az első és a második bekezdésben ugyanegy forgalmi súly állapíttatik meg, de különbözően kifezve. Vagyis az első bekezdésben a nyers súly ezredrészben, a második bekezdésben a pénzverési súly ezredrészben, vagyis grammban és annak a századrészében lett megállapítva. Ezáltal ismétlés is fordúl elő az eredeti szövegben, más felől pedig, habár fedte egymást e számszerű megállapítás, mégis némileg eltér egymástól és ezért módosíttatott a szöveg és a második bekezdés elsőnek lett áthelyezve, mit a magam részéről elfogadok. De a második bekezdésnél kissé erőltetettnek találom a szöveget. Nem akarom ezt nyelvtanilag elemezni, egyszerűen annyit mondok, hogy erőltetett és két tagadással szemben egy állítás van. Igy szól az általam kifogásolt szöveg: »Oly aranyérmek, a melyek a rendes forgalom folytán nem fogytak meg annyira, hogy a forgalmi súlyt el nem érik«; a mit következőleg óhajtanék módosítani: »Oly aranyérmek, melyek a rendes forgalom folytán megfogytak, de forgalmi súlyt még elérik«, az állami és egyébb közpénztáraknál valamint a magánforgalomban is minden fizetésnél teljes súlyúakként fogadandók el.« *(Helyeslés a jobboldalon.)*

Digitized by Google

Hegedüs Sándor előadó: A módosításhoz hozzájárúlok, minthogy az világosabban fejezi ki az eszmét.

Elnök: Kíván-e még valaki szólani? Ha nem, a vitát bezárom. Méltóztatik-e a t. ház a módosítást elfogadni? *(Igen!)* A módosítás elfogadtatik és a szöveg a szerint fog kiigazíttatni.

Schóber Ernő jegyző *(olvassa a 8. és 9. §-t, melyek észrevétel nélkül elfogadtatnak; olvassa a 10. §-t).*

Tisza István: T. képviselőház! *(Halljuk! Halljuk!)* Az előttünk fekvő szakasz az általános vita keretében is oly jelentékeny szerepet játszott courrans ezüst fogalmával áll összeköttetésben. Nem szándékozom sem magának a kérdésnek nagy elvi oldalaival kimerítően foglalkozni, sem a courrans ezüst kérdésével, nem pedig azért, mert ezt a mai gyakorlati politikai feladatok szempontjából szükségtelen, meddő cselekménynek tekinteném, mert hisz mindnyájan egyetértünk abban, hogy ezüst egyforintosaink forgalomban hagyásaért valami nagyon nem lelkesülünk, hogy azt gyakorlatilag hátrányosaknak tartjuk; de egyúttal egyetértünk talán mindnyájan abban is, hogy az ezzel kapcsolatban felmerült hátrányok nem lehetnek oly nagy horderejűek, hogy e miatt az egész művelet sikerét koczkáztatni szabad volna. Concessionalis objectum ez, hogy úgy fejezzem ki magamat, concessionalis objectum az Ausztriában mutatkozó tendentiákkal és irányzatokkal szemben. És ez, t. képviselőház, az, a mi engem felszólalásra indít, bizonyos téves fogalmakkal szemben, melyek nem annyira itt e házban, nem is Magyarországon, hanem első sorban Ausztriában és az osztrák képviselőházban felmerültek.

Találkozunk ott némely oldalról az egész valuta-kérdésnek olyan felfogásával, mintha ez egy megalkuvás volna az ellentétes osztrák és magyar érdekek közt; mintha itt osztrák érdekek áldoztattak volna fel magyar érdekeknek és mintha itt mindaz, a mi a magyar álláspont rovására esik, osztrák érdekeknek szolgálna előnyére.

Hát, t. ház, én azt hiszem, ez merőben, egész alapjában tévedés. Hiszen tényleg igaz, hogy a mi gazdasági érintkezésünkben felmerülő legtöbb kérdésben a magyar érdek az osztrák érdekkel ellentétben áll; hogy ott a közös eljárás a legtöbb esetben ellentétes érdekek kiegyenlítésének, méltányos compensálásának folyománya. De ép ezen kérdésben abban a szerencsés helyzetben vagyunk, hogy itt az érdekek szempontjából teljes identitás constatálható Ausztria és Magyarországon, hogy itt lehetnek eltérők a felfogások, lehetnek különbözők a nézetek, de az érdekek úgy itt, mint Ausztriában teljesen identicusak. És én azt hiszem, t. ház ha szükség volt itt bizonyos eltérő nézetek kiegyenlítésére, ez nem az érdekek különbözőségében leli magyarázatát, hanem magyarázatát leli abban, hogy míg Magyarországon a közvélemény ebben a tekintetben ma már, mondhatni, kevés kivétellel teljesen tisztában van a helyzettel és egy logicus, correct álláspontot foglal el; addig Ausztriában — a hol arra nem is akarok kiterjeszkedni, hogy a politikai zavaros viszonyok is belejátszanak a dologba — e kérdésben maga a közvélemény sokkal kevésbbé látja tisztán a helyzetet és ott arra, hogy a reform megoldassék, meg kellett alkudni oly felfogásokkal, melyeket nemcsak mi itt Magyarországon, de a kérdés elbírálására legcompetensebb tényezők Ausztriában is téveseknek, helytelenek ismertek el. És azt hiszem, t. ház, hogy a midőn ezen irányzatokkal meg kellett alkudnunk, a midőn ennek folytán a műveletet a maga tisztaságában, olyan radicalismussal, a mint szükségesnek tartottuk volna, végre nem hajthatjuk, nem az osztrák érdekeknek hozunk áldozatot, hanem úgy Magyarország, mint Ausztria jól felfogott érdekéből áldozunk fel valamit, hogy lehetővé tegyük az egész nagy művelet keresztülvitelét. Nem habozom kijelenteni, t. ház, hogy ezen a téren hajlandó vagyok ugyan elmenni addig a határig, a meddig a javaslat elment, de — és a legbensőbb örömmel constatálom, hogy ez ma kifejezést talált a pénzügyminister úr nyilatkozatában is — ez által elmentünk a szélső határig és itt egy lépéssel sem szabad tovább mennünk, nemcsak a mi érdekünkben, hanem Ausztria érdekében is, mert különben magát a czél elérését tennők koczkára, magát az egész műveletet tennők problematicussá. *(Tetszés jobb felől.)*

Hogy a helyzetet tisztán láthassuk, nem magát az ezüstpénz mennyiségét kell külön tekintetbe venni, hanem azon legmélyebbre menő, legcardinálisabb különbséget kell szem előtt tartanunk, a mely fenforog a valóban teljes fémértékű, a közgazdaságilag valóban értékpénzt képező aranypénz közt és minden egyéb pénz közt együttvéve. Mert az a különbség, mely a courrans ezüstöt a váltópénztől és a váltópénzt a fedezetlen papirtól elválasztja, lehet igen fontos és lényeges, de sokkal kevésbbé döntő fontosságú, mint az a cardinalis elvi különbség, mely az értékpénzt, mely saját belső értéke, saját ércztartalma által meghatározott vásárlási erővel bír, megkülönbözteti azon egyéb pénznemektől, melyek vásárlási erejüket onnan deriválják, hogy az aranypénzzel bizonyos értékviszonyba hozatnak.

És ha így ítélem meg a helyzetet, mit látunk? Azt, hogy az osztrák-magyar monarchiának ma körülbelül 900—950 millió közti for-

Digitized by Google

galmi eszköze van, feltehetjük tehát, hogy jövőben is legalább egyelőre 1800—1900 millió koronára lesz szüksége. Ebből már most körülbelül számíthatunk a régi ezüst forintosokban, a melyek meg fognak maradni legalább is 350 millió koronát, az ezüst váltópénzből 200 milliót, nickel és bronz érmékben 86 milliót és fedezetlen bankjegyekben a bankprivilegium értelmében 400 millió koronát, úgy, hogy mindezen nem teljes értéket képviselő pénzelemei a monarchiának együttvéve 1000—1050 millió koronaértékkel fognak bírni és szemben fognak állani egy, körülbelül 800 millió koronát képviselő aranykészlettel. Azt hiszem tehát, hogy akkor joggal mondhatjuk, hogy itt már az aranyvaluta gyöngítését illetőleg a legszélsőbb határig mentünk el, hogy a legnagyobb inconvenientiákra vezetne az, ha tovább mennénk, ha az arány arany és nem arany közt még kedvezőtlenebbé tétetnék.

Megvallom, hogy meglehetős meddő statisztikai munkának tartom azt, ha azt iparkodunk kimutatni, hogy a nem arany, a mi forgalomban van, fejenkint felosztva, az osztrák-magyar monarchia népességére nem oly magas. Ennek igen egyszerű magyarázata az, hogy összes pénzmennyiségünk igen csekély. De ha megfordítom a számítást, ha arra hívom fel a t. ház figyelmét, hogy aranykészletünk alig haladja meg a 20 koronát fejenkint, ha ezt összehasonlítjuk a külföld megfelelő számaival; ha meggondoljuk, hogy összes pénzmennyiségeinknek alig 45%-a álland aranyból, megvallom, komolyan gondolkozóba kell esnünk a felett, hogy lehet-e ily csekély aranymennyiséggel nagyobb rázkódtatások, a pénzpiacznak nagyobb idegessége nélkül az aranyvalutát fentartani? Mert beismerem azt, hogy nem feltétlenül szükséges az aranyvaluta fentartására a nagyobb aranykészlet, meg lehet azt őrizni és védeni kisebb aranykészlettel is, csakhogy arra, hogy az aranykészlet megvédése nagyobb megrázkódtatások, a pénzpiacz, kamatláb-viszonyok folytonos megzavarása és ideges állapota nélkül lehetséges legyen: arra szükséges, hogy az aranykészlet lehetőleg bőven legyen kimérve, hogy azon pillanatnyi fluctuatiok, a melyek az év egy részében kiviszik a gazdasági területről az aranyat, az év másik részében azt ismét behozzák, lefolyhassanak a bankpolitikának minden nagyobb fokú megzavarása nélkül. Már pedig, ha aranykészletünk oly csekély lesz, vagy ha aranykészletünk plane esetleg — a mit örömmel jelezhetek, hogy a pénzügyminister úr is kizártnak tart — gyöngébb pénznemek forgalomba hozatala által apasztatnék, erősen él bennem azon aggály, hogy kisebb mennyiségű arany-kiszivárgás a monarchiából oly mértékben támadná meg a bank aranykészletét, hogy a kamatlábának felemelésére kényszerítené. Már pedig, t. ház, a bankkamatláb gyakori ingadozása nagy közgazdasági hátrányokkal van mindenütt összekötve, de kétszeres hátrányokkal jár oly gazdasági területen, mint a mienk.

Rendezett valutájú államok pénzpiacza hozzászokott már ahhoz, hogy a jegybankok kamatlábát illetőleg nem a tőkeszükséglet, de az aranypolitika igényei irányadók; nálunk a magándiscont ma még jóformán szolgailag követi a bankkamatlábat s követné a valuta rendezése után is egy hosszabb átmeneti időn keresztül, úgy, hogy ez alatt a bankkamatláb minden emelése megfelelőleg drágítandja meg a magándiscontot is.

Már pedig, t. ház, az aranyvaluta egyik áldásos hatása épen a külföldi olcsóbb tőke beözönlésének könnyítésében nyilvánul s e nagy előnyről mondunk le, vagy ezt teszszük legalább is problematicussá, ha az aranykészlet szűkmarkú beszerzése által a bankot egy félénk discontpolitika követésére kényszerítjük.

Egyenlően káros ez a magyar és osztrák érdekek szempontjából s nyugodtan állíthatom, hogy midőn ez áldozatot a nagy czél érdekében meghozzuk, úgy osztrák, mint magyar érdekeket áldozunk fel bizonyos tévhit miatt bizonyos tévtanok részére, a melyek, fájdalom, ma még léteznek, de a melyekre nézve csatlakozom a pénzügyminister úrnak azon felfogásához, hogy az életnek tapasztalatai meg fogják győzni azon tanok hirdetőit is álláspontjuk káros voltáról.

Ismétlem tehát, hogy a javaslat e szakaszát is változatlanúl elfogadom annak hangsulyozása mellett először: hogy itt érdekellentét osztrák és magyar érdekek közt nem létezhetik; annak hangsúlyozásával másodszor, hogy a legszélsőbb határig mentünk már el, a meddig elmehettünk; s annak hangsúlyozásával harmadszor, hogy minden alkalmat fel kell használunk a dolog további fejlődésében arra, hogy a tévtanokkal szemben tett engedmények álláspontjáról lehetőleg visszatérjünk a correct, radicalis és szigorú aranyvaluta álláspontjára. (*Általános élénk helyeslés.*)

Elnök: Kiván még valaki szólani?

Farbaky István: T. képviselőház! (*Zaj. Halljuk! Halljuk!*) Daczára annak, hogy teljesen osztozom az előttem szólott t. képviselőtársam véleményében az arany és az ezüst közti viszonyra nézve, még sem tartóztathatom meg magamat, hogy ezen 10. §-nál egy körülményre ne figyelmeztessem az igen t. házat s hogy egy körülményre nézve felvilágosítást ne kérjek a minister úr ő excellentiájától.

A 10. §. meghatározza és contingentálja azon ezüstmennyiséget, a mely a forgalomban meg lesz hagyandó; contingentálja pedig oly mértékben és oly értelemben, hogy a meglevő 1 és 2 és negyed-

Digitized by Google

forintosok, általán véve azon pénznemek, a melyek eddig az értékpénzt képviselték, a jövőben is meg fognak maradni oly módon, hogy egy forint két koronával lesz számítva. Felhatalmazást nyer továbbá mindkét állam pénzügyminister arra, hogy a meglevő ezüst készletekből szintén még 1 forintosokat, 2 forintosokat stb.. tehát ilyen, eddigelé mondhatjuk courrans pénzt verethessenek. A 14. §-ban azonban meg van állapítva még az is, hogy mennyi korona veressék. Nem látom azonban már most az összefüggést a között, hogy ezen, a koronák kiverésére használandó ezüstmennyiség benfoglaltatik-e abban az ezüstmennyiségben, a mely a 10. §-ban már fel van említve, tehát azon készletekből fog-e veretni a korona is, vagy pedig erre a czélra külön ezüstmennyiség fog beszereztetni, a mely által természetesen az ezüstnek mérlege az aranyhoz képest ismét nagyobb változást szenved.

Ő excellentiája *(Mozgás a szélső baloldalon.)* szíves volt nyilatkozatot tenni arra nézve, hogy a magyarországi ezüstbányászatot ő, a mennyire csak lehet, támogatni kívánja; támogatni kívánja pedig az által, hogy az ezen bányákban termelt ezüst mennyiséget legalább is három esztendőn által felhasználni szándékozik. Mondhatom, nemcsak nálam, mint egy bányaváros képviselőjénél, hanem az egész országban és annak különösen azon részeiben, a hol ezüstbányászattal foglalkoznak, ezen kijelentése bizonyára nagy örömet okozott és nagy hálával lesznek az iránt, ha azon kijelentése foganatosíttatni is fog. Nem szükséges ecsetelnem, t. ház, hogy milyenek a viszonyok épen ott, a hol e bányászkodás leginkább folyik. Valóban nemzetiségi kérdés, továbbá a megélhetésnek a kérdése az, hogy azon bányák még tovább is, a meddig s a mennyire csak lehet, fentartassanak és támogattassanak.

A beváltásnak a módja eddigelé a következő volt: a bányákban termeltek ezüst és aranytartalmú érczeket vagy marákat. Ezen érczek vagy marák aztán beváltattak a kohókban, vagy pedig általán véve maguk a bányák, illetőleg a magán vállalatok állították elő az ezüstöt vagy aranyat ebből. Ezt az ezüstöt vagy aranyat rendesen, habár nem volt rá kimondva a kényszer, a kincstár váltotta be és pedig úgy, hogy az arany után levonva az előállítási, kezelési és pénzverési költségeket, effectiv aranyat adott; az ezüstből hasonlókép levonva mindazon költségeket, a melyek az előállításnál és kiverésnél előfordultak, effectiv ezüsttel térítették meg annak értékét. És csak azon egyéb fémek, a melyek még bennfoglaltattak, váltattak és téríttettek meg folyópénzen.

Annak előtte, midőn az ezüstnek disagioja volt, igen természetesen, ez nagy jelentőséggel bírt, a mennyiben a bányatulajdonosok részesültek abban a kedvezményben, melyet a disagio nyujtott.

Midőn azután parivá lett valutánk az ezüst értékével, nem kívánták és nem követelték többé a bányatulajdonosok, hogy nekik az ezüst effectiv ezüst forintosokban fizettesék ki, hanem szívesebben vették a bank és pénztári jegyeket, mert ezzel a kezelés kényelmesebb és könnyebb volt.

Ez az eljárás megvolt akkor is, midőn a valutának lett disagioja az ezüsthöz képest. Ily értelemben tehát a kincstár bizonyára drágábban vásárolta meg az ezüstmennyiséget, mint a hogyan például megvásárolhatta volna külföldi piaczon.

A kérdés tehát most az, hogy a jövőben, midőn a kincstár többé nem fog ezüstöt vásárolni, vajjon hajlandó lesz-e a bányáktól megváltani azután is az ezüstmennyiséget, mert mondhatom, hogyha nem a kincstár tenné azt, hanem a magán speculationak hagynánk teret, akkor természetesen a bányák nemcsak azt a veszteséget szenvednék, mely az árkülönbözetben van a világpiaczon, hanem azt a veszteséget is, a melyet a speculatio okozna, a mennyiben az, a ki megvásárolná azt az ezüstmennyiséget, igen természetesen nyerni akarna rajta és ha nincsen vásárló concurrens, leszorítanák az árát is.

Én tehát az iránt szeretnék felvilágosítást, hogy azon három évi contingens át fog-e vétetni a mostani módon, az az úgy, hogy a forintnak az az értéke fog megtéríttetni a bányabirtokosoknak, mint az jelenleg történik, t. i. hogy 84 kr. számíttatik; másrészről pedig, hogy jövőben fog-e történni olyan intézkedés, hogy ismét a kincstár szintén fog jövőben ezüstöt vásárolni, vagy pedig egészen szabadjára fogja-e az ezüsttermelést engedni? Egyébként a szakaszt, úgy a mint van, elfogadom. *(Helyeslés jobb felől.)*

Wekerle Sándor pénzügyminister: T. ház! Ha jól értettem, a t. képviselő úr az iránt intézett kérdést hozzám, hogy vajjon az a 60 millió korona, mely a 14. §. szerint veretendő, azokból az ezüstkészletekből fog-e veretni, melyekkel most rendelkezünk, vagy a melyeket a bányákból jövőre be fognak váltani?

Erre vonatkozólag tüzetesen nyilatkoztam a pénzügyi bizottságban. Jelesül azt mondtam, hogy ezüstmennyiségeket az újonnan veretendő pénzekre máshonnan vásárolni nem fogunk, kivévén saját bányáink ezüstterményeit. Jelesen fogjuk veretni az ezüstöt először a mai pénztári készletekből; másodszor a mai bányakészletekből, a melyekhez számítom mindazokat a bányaterményeket, melyek a kohók által már beváltattak, habár feldolgozva nincsenek is, a mint ez másképen nem is lehet, mert ezek útján megy át a kincstár birtokába a bányatermék;

Digitized by Google

harmadszor azon ezüstből, a melyet a mai váltópénz bevonása által nyerünk; és negyedszer azon ezüstmennyiségből, a melyet a legközelebbi három esztendőben, január elsejétől számítva, a hazai bányákból be fogunk váltani. Azonkivül az osztrák pénzügyminister úrnak természetesen az a szándéka, hogy még az egyleti tallérokból befolyó ezüstöt, melyet az ő készleteibe számít, szintén ezen czélra fordítja. Formaszerű egyezség ez iránt a birodalmi tanácsban képviselt királyságokkal és országokkal nem jött létre, de igenis megvan a jogi biztosíték arra, hogy mindennemű beszerzés csak közös egyetértéssel történhetik. Ez a képviselő úr első kérdésére adott válaszom. *(Helyeslés jobb felől.)*

A mi a második kérdést illeti, erre vonatkozólag szintén nyilatkoztam a multkori beszédemben. Azt mondtam t. i., hogy nem tartom ugyan a jelenlegi állapotot fentarthatónak, azt ugyanis, hogy 89 frt 10 krajczárral fizessük bányáinknak az ezüst kilogrammját, a mikor az ezüst voltaképen csak — s itt a multkor 65—70 forintot hoztam fel, de mondjuk — 66 forintot ér kilogrammonként. Ez fenn nem tartható állapot; másrészt azonban bányászati iparunk megsemmisülése nélkül azt sem tartanám megengedhetőnek, hogy minden átmenet nélkül utaljuk a bányászatot, mely eddig az ezüstpiaczczal közvetlen összeköttetésben nem volt, arra, hogy maga értékesítse terményeit. *(Élénk helyeslés jobb felől.)* Ennélfogva egy átmeneti időszak alatt hajlandó lennék olynemű intézkedést létesíteni, hogy az eddigi termelés keretén belül az értéket meghaladó összegben vegyük át ezentúl is a bányaterményeket a termelőtől. Hogy vajjon az értéket meghaladó összeg alatt a mai 89 frt 10 krajczárt, vagy egy közbeeső határt értünk-e, ez iránt ma nem nyilatkozhatom; de kilátásba helyeztem, hogy a jövő évi költségvetés előterjesztésével egyidejűleg fogok a t. háznak e tekintetben javaslatot tenni. *(Helyeslés jobb felől.)* Nem nyilatkozhatom ez iránt azért, mert talán igen természetesnek méltóztatnak találni, hogy e tekintetben az osztrák pénzügyministerrel egyöntetűen kell eljárnunk, mert hiszen ha az egyik vagy másik nagyobb árt állapítana meg, az lenne a következése, hogy az egyik államból a másikba vinnék az ezüstöt.

Kérem a t. házat, hogy ezen különben lényegében már multkor megadott felvilágosításomat tudomásúl venni méltóztassék. *(Élénk helyeslés a jobboldalon.)*

Elnök: Kíván-e még valaki szólni? *(Nem!)* Gondolom, méltóztatik a t. ház a szakaszt, mely különben sem támadtatott meg, elfogadni. *(Helyeslés.)* A ház a szakaszt elfogadja.

T. ház! Az idő előrehaladt s azért javaslom, hogy függeszszük fel a további tárgyalást *(Helyeslés.)* és a holnap tartandó ülésben folytassuk a törvényjavaslat részletes tárgyalását, nemkülönben a mai napra kitűzött törvényjavaslatoknak általánosságban és részletekben való tárgyalását. Ezenkivül a holnapi ülésben volna tárgyalandó a háznak már ezen ülés kezdetén hozott határozata szerint a gazdasági bizottság javaslata a ház tisztviselőinek drágasági pótléka tárgyában.

Most áttérhetünk az interpellatiokra és pedig a ház tegnapi határozata szerint gr. Apponyi Albert képviselő úr tenné meg interpellatioját, a mely tegnapról elmaradt. Azonban kötelességemnek tartom jelenteni azt, hogy az igazságügyminister úr, a mennyiben a ház azt megengedi, miután a házszabályoknak egészen meg nem felel, minthogy 24 órával előre bejelentve nincs, válaszolni volna hajlandó az Ugron Gábor képviselő úr által a tegnapi napon előadott interpellatiojára. *(Helyeslés.)* A mennyiben nem méltóztatnának hozzájárúlni, hogy a házszabályoktól eltérőleg ma adja meg a minister úr a választ, akkor holnap fog felelni az interpellatiora. *(Felkiáltások a szélső baloldalon: Már tegnap kellett volna felelni! Halljuk! Halljuk!)* Méltóztatnak hozzájárulni? *(Igen! Halljuk! Halljuk!)* Ez esetben először az igazságügyminister úr fog felelni Ugron Gábor képviselő úrnak a tegnapi napon előterjesztett interpellatiojára, azután pedig gróf Apponyi Albert képviselő úr fogja előterjeszteni a tegnapról elmaradt interpellatioját. *(Halljuk! Halljuk!)*

Szilágyi Dezső igazságügyminister: T. ház! *(Halljuk! Halljuk!)* A tegnapi napon Ugron Gábor képviselő úr interpellatiot intézett hozzám, a melyre feleletemet a kérdőpontok szerint terjesztem elő, a melyek az interpellatioban foglaltatnak. *(Halljuk! Halljuk!)*

Az első kérdés az *(olvassa)*: »Van-e tudomása a román memorandum tartalmáról, annak létrejöttéről, terjesztéséről?«

Igenis van tudomásom egy román memorandum tartalmáról, a melyet egy küldöttség kevés idővel ezelőtt Bécsbe átnyujtás végett vitt. Tudomásom van, még pedig onnan, mert néhány nappal ezelőtt zárt borítékban magam is megkaptam.

A képviselő úr kérdésében azt is mondja: van-e tudomásom annak terjesztéséről? Erre feleletem az, hogy igenis a képviselő úr felszólalásából van tudomásom arról, hogy neki is megküldték, valószinűleg ilyen módon és úgy gondolom, a kormány több tagjának is megküldetett ezen memorandum. *(Több hang a szélső baloldalon: Én is megkaptam!)* Hát a képviselő urak is megkapták. Arról, hogy az ország többi részében terjesztetnék ezen memorandum, hivatalos értesítésem nincs. *(Zaj és mozgás a szélső baloldalon. Felkiáltások: Elég hiba! Szerezni kellett*

Digitized by Google

volna! Hissen megkapta! Zaj! Elnök csenget. Halljuk! Halljuk! a jobboldalon.) Már kérem, hivatalos értesítést magam magamnak nem adhatok. *(Nagy derültség és tetszés a jobboldalon. Zaj és mozgás a szélső baloldalon.)*

A második kérdés ennélfogva önként elesik, a melyben az foglaltatik, hogy szándékozom-e tudomást venni a memorandum tartalmáról.

A harmadik kérdés az, hogy mivel indokolom azt, hogy a királyi ügyészségek nem szereznek érvényt a törvénynek és védelmezni elmulasztják az alkotmányt és annak jogrendjét?

T. ház! Ezen harmadik kérdés tulajdonképen arra vonatkozik, hogy a sajtó egy részében, különösen ezen memorandum tartalmával kapcsolatosan is olynemű közlemények jelentek és jelennek meg, melyek a büntető törvénykönyv VI. fejezetének némely határozatába, jelesen a nemzetiségek elleni gyűlöletre való izgatást tiltó és azon határozataiba ütköznek, a melyek országunk bizonyos alaptörvényei elleni lázítást büntetés alatt tiltják. Igy fogom fel a képviselő úr kérdését.

Erre feleletem röviden az, *(Halljuk! Halljuk)* hogy a kir. ügyészségek újabb időben is éber figyelemmel kísérik a sajtóban megjelenő közleményeket és a sajtó-termékeket a büntető törvénykönyvnek idézett határozatai szempontjából és csak alig tíz napja volt alkalmam elrendelni büntető üldözését épen a memorandum tartalmával kapcsolatban levő egy oly hírlapi közleménynek a vád emelésére hivatott hatóságnál, melyben a nemzetiségek elleni, különösen pedig az alkotmány némely intézménye ellen izgatást találtak. *(Helyeslés.)* Ne méltóztassék tehát azt hinni, hogy a vezetésem alatti hatóságok ebben az irányban tétlenül lennének.

A mi magát a memorandumot illeti, az igazságügyi kormány álláspontja az, hogy kérvénynyel ebben az országban bármely alkotmányos tényezőhöz fordulni mindenkinek szabad, még oly kérvénynyel is szabad bármely alkotmányos tényezőhöz járulni, melyben törvénytelen dolog kéretik. *(Élénk felkiáltások a szélsőbalon: Ohó! Ohó! Mozgás.)* Kérvényezni igen. *(Ellenmondás a szélsőbalon. Hosszantartó nagy zaj a szélső baloldalon. Halljuk! Halljuk!)*

T. ház! A kérvényezési szabadsággal lehet visszaélni, hanem ezen alkotmányos jog nem azért van adva, hogy annak gyakorlása büntettessék vagy elfojtassék, ha az illetékes alkotmányos tényezőhöz intéztetik, akkor is, ha az illetők maguk tévedésben vannak kérelmök törvényes volta iránt, vagy szándékosan is törvénytelenséget kérnek. *(Zaj a szélső baloldalon. Halljuk! Halljuk)* Mert ha mi a szabadságot szerettük és tiszteljük és magunk irányában tiszteltetni kivánjuk, akkor is, t. ház — a mellett, hogy intézményeinket törhetetlenül fentartjuk a mellett, hogy azokat megtámadás és aláásás ellen minden törvényes eszközzel védjük — *(Helyeslés jobb felől.)* elismerjük az ország polgárainak kérvényezési szabadságát, még ha kérvényüknek tartalmát a leghatározottabban kárhoztatjuk vagy elítéljük is, de csorbítani nem akarhatjuk. Ez az igazi szabadelvű álláspont. *(Élénk helyeslés és tetszés jobbfelől.)*

Hanem hogy az igazságügyi kormány álláspontját egész szabatosan megjelöljem, hozzá kell tennem még azt is, hogy a kérvényezés formája és az, hogy bizonyos nyilatkozatok kérvény alakjába foglaltatnak és az alkotmányos tényezők valamelyikéhez intéztetik, nem ad szabad-levelet arra, hogy ezen kérvénynek különben olynemű tartalma, a mely a büntetőtörvény tartalmába ütközik, szabadon terjesztessék. *(Általános élénk helyeslés és tetszés.)* Az igazságügyi kormány azon nézetben van, ha valamely oly kérvény, a mely a kérvényezési jog szabadsága körén belül beadható bármely alkotmányos tényezőhöz, sajtó utján és a törvényben meghatározott módokon nyilvánosan terjesztetik, ha a törvény ily közleményekre külön mentességet nem állapít meg, ez ugyanazon büntető tilalom alá esik, rá ugyanazon büntető törvények alkalmaztatnak, mint bármely sajtó útján való közleményre. *(Élénk helyeslés.)* Ennélfogva azt hiszem, hogy t. képviselőtársam kérdésének értelmére és érdemére adok feleletet, midőn azt mondom: *(Halljuk! Halljuk!)* az igazságügyi kormány, tekintettel azon újabb jelenségekre is, hogy nemzetiségi izgatások ezen memorandummal kapcsolatban időről-időre fokozottabb lendületet nyernek, utasította a kir. ügyészségeket, a mi azoknak különben is kötelességük, hogy a büntető törvénynek érvényt szerezzenek; hogy szorgos figyelemmel kísérjenek minden sajtó útján való közleményt, tekintet nélkül arra, hogy az egyszerű hírlapi czikk e, vagy pedig valamely beadott kérvény vagy emlékirat tartalmát reproducálja és irányukban a törvény értelmében való megtorló intézkedéseket tegyék folyamatba. *(Általános helyeslés.)*

Szabad és egy oly országban, mely intézményeiben bízik, mely bízik politikája életrevalóságában, nem kell idegesnek lenni, nem kell minden egyes nyilatkozatot, vagy minden egyes kifakadást mindjárt a büntető üldözés tárgyává tenni. *(Helyeslés jobb felől.)* De mihelyt bárminemű sajtó közleményekből az a törekvés világosan, határozottan és komolyan kitűnik, hogy az ország valamely büntető törvénye által különös védelemben részesített intézménye vagy alaptörvénye ellen izgatás vagy lázítás szándékoltatik: akkor semmi ok sincs arra, hogy itt a törvénynek bármely tekintetből szabad folyás ne

Digitized by Google

engedtessék és ezért oly értelemben utasítottam a kir. főügyészeket és ügyészeket, hogy a törvénynek a büntető megtorlás szempontjából teljes foganatot szerezzenek. *(Általános helyeslés.)*

Ez az, t. ház, a mit a t. képviselő úr utolsó kérdésére válaszolni szerencsém van és kérem a t. házat, méltóztassék feleletemet tudomásúl venni. *(Általános élénk helyeslés.)*

Elnök: Ugron Gábor képviselő urat illeti a szó. *(Halljuk! Halljuk! a szélső baloldalon.)*

Ugron Gábor: T. ház! A t. igazságügyminister úr arról világosított fel minket, hogy a románok memorandumának terjesztéséről nincs hivatalos tudomása. *(Halljuk! Halljuk!)* Ha valami Magyarország kormányzatának, administratiojának tehetetlenségét és gyámoltalanságát bizonyítja, *(Igaz! Úgy van! a szélső baloldalon.)* úgy a t. igazságügyminister úr ezen nyilatkozata mindnyájunk előtt kézzel foghatóvá teszi, hogy nemcsak az országban folytatott államellenes aknamunka iránt nincsen szeme az administrationak, nincsen érzékök azoknak, a kik ezen ország közigazgatását vezetik, de még a legnagyobb nyilvánossággal, trombita-harsogás mellett folytatott nemzetiségi izgatásokról sem bírnak hivatalos tudomással. *(Igaz! Úgy van! a szélső baloldalon.)*

Miért vannak a hivatalból üldözendő bűntények e nemzet törvénykönyvébe beiktatva, ha a hivatalból üldözendő bűntények felderítésére és azok sujtására és bepanaszolására hivatott közegek a maguk kötelességét nem teljesítik? *(Élénk helyeslés a szélsőbalon.)* Hetek óta folyik, t. ház, az országban a legféktelenebb izgatás, mely már a különböző nemzetiségek közt összeütközéseket is provocált; *(Úgy van! a szélsőbalon.)* hetek óta folyik az oly nyelvezet, az oly politikai axiomák hangoztatása, mely sérti az államot, *(Úgy van! a szélső baloldalon.)* sérti az állam fentartó elemét: a magyarságot. *(Igaz! Úgy van! a szélsőbalon.)* Hetek óta hangoztatnak oly politikai axiomákat, melyeket egyetlen állam sem tűrhet meg, mint az alkotmány és a törvényhozás ellen intézett támadásokat, ha magát fentartani akarja, ha magát védelmezni kívánja. *(Igaz! Úgy van! a szélső baloldalon. Halljuk! Halljuk!)* Mi az, a mit én kérek. *(Halljuk! Halljuk!)*

Az, hogy a bíróságok és ügyészségek teljesítsék a maguk kötelességét, hogy ők, mint hivatottak, intézzék el ezen ügyet és ne kerüljön az az utczára, ne intéztessék azt el ablakbeveréssel, *(Zajos helyeslés a szélsőbalon.)* utczai küzdelmekkel. *(Igaz! Úgy van! a szélsőbalon.)* A törvénynek uralmát kérem és a törvény szolgáit hívom fel, hogy teljesítsék kötelességüket és a mikor ezt teszem, akkor a t. igazságügyminister úr nekem leczkét akar adni az idegességről. *(Derültség jobb felől.)* Idegesség-e az, a mikor én bevárom az igazságszolgáltatás közegeinek működését egészen az utolsó perczig és az országgyűlés bezárása előtt egy pár órával lépek föl és hozom e kérdést szőnyegre épen azért, hogy kivegyük az illetéktelen elemek kezéből ezen ügynek elintézését s a maga helyére, a törvényhozásba hozzuk át, a törvényhozásba, ide mi közénk, a hol nem idegesen, hanem egész nyugodtsággal és objective ítélünk felette. *(Derültség jobb felől. Mozgás és felkiáltások a szélső baloldalon: Mit nevetnek ezen?)*

Justh Gyula: Szomorú, ha ezen is tudnak nevetni. *(Mozgás jobb felől.)*

Ugron Gábor: Országokat okossággal, óvatossággal és előrelátással tartottak fenn, nem pedig nevetéssel! *(Tetszés a szélsőbalon.)* A kik maga idejében elhanyagolják kötelességeik teljesítését, azoknak nincs joguk senkit nevetéssel kísérni. *(Tetszés a szélsőbalon.)* Mert ha ezeket a dolgokat el hagyjuk fajulni, az a magyar és román nemzet, Románia és Magyarország közt s idebenn a haza polgárai közt is kellemetlen összeütközésekre vezet. *(Úgy van! a szélsőbalon.)* Ezen kérdéseknek nyugodt vérrel, de erélylyel való elintézése feltétlenül szükséges. Nem arra van szükség, hogy csak az ellenzéki politikusokat és korteseket ellenőrizzük a kellő erélylyel. *(Zajos helyeslés a szélsőbalon.)* Nem azt az erélyt kell onnan a túlsó oldalról komolynak tartani és a másik erélyt mulatságosnak, mely csak az ellenzékieket üldözi az országban. *(Zajos tetszés a szélső baloldalon.)* A bujtogatókat, a lázítókat kell megfenyíteni. *(Zajos helyeslés a szélsőbalon.)* Felforr minden embernek a vére és csak törvényhozói kötelességének fontossága ad az embernek kellő nyugalmat, mikor azt látja, hogy nyugalmazott államhivatalnokok, ügyvédek, papok vezetik a népet és nyujtanak be memorandumot az osztrák császárhoz, tehát nem illetékes tényezőhöz. *(Zajos helyeslés a szélső baloldalon.)* Nem szabad, t. minister úr, soha sem feledni, hogy Magyarországot épen oly bűn az osztrák császárnak elárulni, mint a muszka czárnak. *(Igaz! Úgy van! a szélső baloldalon.)* Memorandumot benyujtani és annak petitio alakját adni és e petitioban az ország alkotmányát és törvényhozásának 25 éves működését megtámadni és a t. igazságügyminister úrnak előállani és azt mondani, hogy a kérvényezési jog szabadságát meg kell védelmezni: igen veszedelmes elv. *(Igaz! Úgy van! a szélső baloldalon.)*

És én igen óhajtanám, hogy a t. ház elé kerülő petitiok más elbánásban részesüljenek, mint a milyenben részesülnek, *(Helyeslés a szélső baloldalon.)* mert az ország polgárainak kérvényezési joga, a hatóságok igazságtalansága és törvénytelen cselekedetei ellenére a

Digitized by Google

szabadság védelmére van hívatva; de a kérvényezési jog nem ád jogot senkinek arra, hogy egy, az állam jogrendjét megtámadó kérelemmel járúljon a korona elé s hogy az egész országban lázitó íratokat terjeszszen. *(Úgy van! a szélső baloldalon.)* Mi a következése ennek? *(Halljuk! Halljuk!)* Abban a memorandumot átnyujtó küldöttségben vannak rosszhiszemű és jóhiszemű emberek; felvilágosodott rosszhiszeműek és tudatlan jóhiszeműek. A felvilágosodott rosszhiszeműek a markukba nevetnek s azt mondják, hogy a magyar nemzet élhetetlen és a magyar kormány tehetetlen. *(Zajos helyeslés és tetszés a szélső baloldalon.)* Azok a jóhiszemű, de tudatlan és fel nem világosodott emberek pedig azt mondják: ime ezek nyiltan és büntetlenül hirdethetik ez elveket, tehát joguk van az ország alkotmányát és törvényeit megtámadni. *(Igaz! Úgy van! a szélső baloldalon.)* Igazuk van, mert ha igazuk nem volna, az a hatalmas és erős magyar nemzet, mely az állam kormányzására túlnyomó befolyást gyakorol, megsemmisítené azokat, a kik ily hazugságokat és rágalmakat terjesztenek. *(Igaz! Úgy van! a szélső baloldalon.)* Az a tehetetlenség, az a tétovázás és ingadozás, mely a kormánynak politikáját e kérdésben is jellemzi, az egész magyar nemzetre veszélyt rejt. *(Igaz! Úgy van! a szélső baloldalon.)* Erélyt kívánok a kormánytól. Erélyt és előrelátást, mert az előrelátás a kormányzatnak valóságos tudománya. *(Úgy van! a szélső baloldalon.)* A ki nem látja előre, hogy az ily ténynek mik lesznek a következései, az nem érdemli meg, hogy az ország kormányán üljön. *(Igaz! Úgy van! a szélső baloldalon.)* Egy országnak közéletét feldarabolni, a polgárok között való békés megélhetést megrontani, a külföldöt az ország ellen fellázítani és külföldön legközelebbi szomszédaink között a nemzetnek ellenségeket szerezni, még pedig valótlanságok, alkotmányellenes dolgok, törvényhozásunknak és törvényeinknek és azok jogérvényének megtámadása alapján: ezt egy ország sem tűrheti el, a melyik nem akar anarchiát, a a melyik nem akar forradalmat! *(Zajos helyeslés és tetszés a szélső baloldalon.)*

Vagy talán attól fél a t. kormány, hogy ha ez ország jogainak és az ország törvényeinek és alkotmányának megvédésében erélyes lépésre határozza el magát, hogy itt majd a szabadság megsértésével fogjuk vádolni? Ez ország törvényeiben elég erő és elég hatalom van letéve, hogy a kormány éljen vele és szembeszállhasson azokkal, kik fellázadnak az állam joghatóságai, az állam törvényei ellen: de élni kell ám tudni vele! *(Zajos felkiáltások a szélsőbalon: Igaz! Úgy van!)*

Kubinyi Géza: Első sorban társadalmi úton odahaza kell hatni a népre. *(Úgy van! jobb felől. Zaj a szélső baloldalon.)*

Ugron Gábor: A ki pedig nem tud élni a törvények adta hatalommal, az ne ragaszkodjék görcsösen ahhoz a hatalomhoz, hanem adja azt át azoknak, a kik tudnok vele élni. *(Hosszas zajos helyeslés, tetszés és taps a szélső baloldalon. Mozgás a jobboldalon.)*

Miután, t. ház, a minister úr kilátásba helyezte, hogy — hat heti gondolkodás után — az igazságszolgáltatás közegei is meg fogják tenni a maguk kötelességét és miután én azt tartom, hogy még e kérdésben is, bár annak halogatásával nem érthetünk egyet, de lehető elintézésében szükséges, hogy egyetértve járjunk el, én az igazságügyminister úr válaszát tudomásúl veszem.

Szilágyi Dezső igazságügyminister: Sulyt helyezek arra, t. ház, hogy miután az előttem szólott képviselő úr magát válaszomat tudomásúl vette, ezen kérdést azon ráaggatott mellékkörülményektől és állításoktól megtisztítsam, a melyek a kormány helyzetét ebben a kérdésben jellemzik; *(Halljuk! Halljuk!)* mert engedelmet kérek, a kormánynak semmi körülmények közt, ha tudatában van annak, hogy kötelességét teljesítette, nem szabad elfogadnia egy oly vádat, hogy e kérdésben vagy késedelmes, vagy hanyag, vagy félénk volt. *(Élénk helyeslés jobb felől.)* Én egyiket sem fogadom el. *(Hosszantartó mozgás és zaj a bal- és szélsőbal felől. Felkiáltások: Mind a három!)* Először a t. ház figyelmébe ajánlom azon nyilatkozatomat, hogy a kormány itt semminemű nógatásra nem várt és kötelessége teljesítésében sem ingadozást, sem habozást nem tanúsított. *(Nagy mozgás a szélsőbalon.)* Egyetlen körülmény sem merült fel itt, a melyből egy pillanatra is azt lehetne következtetni, hogy az igazságügyi kormányban bármely habozás vagy félénkség uralkodott volna. *(Felkiáltások szélső baloldalon: Hát mi történt? Mit csinált?)* Ellenkezőleg, a mint az igazságügyi kormányzatnak tudomására jutott a memorandum, *(Felkiáltások a szélső baloldalon: Későn!)* a külön intézkedések is már megtörténtek. És a mi jóval lényegesebb és döntő, e memorandum terjesztése is ugyanazon tekintet alá esik, mint bármely más irat vagy nyomtatvány; a sajtó mindig figyelemmel kisértetett és csak nemrég is épen nemzetiségi izgatás miatt a megtorló eljárás elrendeltetett. Kérdem tehát, hol van itt a legkisebb habozás jele? *(Helyeslés jobb felől.)*

Én a magam részéről igen szivesen elfogadok minden megrovást, ha tényekre van építve, de épen ez ország és rendje érdekében nem hagyhatom szó nélkül azon vádat, mintha az igazságügyi kormány abban, hogy a törvény érvényesítésének útjára lépjen, egy pillanatig is

Digitized by Google

habozott volna. *(Helyeslés jobb felől. Fölkiáltások szélső baloldalon: Hát mit csinált?)*

Volt szerencsém előbbi fölszólalásomban kifejteni a t. ház előtt, hogy magát azt a tényt, hogy kérelemmel járúlnak ... *(Fölkiáltások a szélső baloldalon: A császárhoz!)* valamely alkotmányos tényezőhöz, törvényeink szerint büntethetőnek nem tartom. Arra nézve én a memorandum tartalmát megvizsgáltam és azt láttam, legalább tartalmából azon benyomást vettem, hogy ott, bár ő Felségének mindkét címe említtetik, de ő hozzá, mint a magyar állam királyához folyamodnak. De akár így, akár úgy folyamodjanak, ez semmit sem változtat a magyar kormány azon álláspontján, hogy mihelyt egy petitio nyilvánosan közzététetik és terjesztetik, már akkor a köztörvény határozatai alá esik. *(Helyeslés jobb felől.)* Ezt az igazságügyi kormány minden habozás nélkül érvényesíteni fogja.

Nagy mulatságot csinált magának a képviselő úr abból, hogy azt mondtam, hogy a vidéken egyes körökben terjesztik-e ezen memorandumot, arról nincs hivatalos tudomásom. Hát, t. ház, az 1871-ből fennálló rendelet a közigazgatási és különösen az elsőfokú törvényhatósági tisztviselőknek kötelességükké teszi, ha oly nyomtatvány terjesztéséről értesülnek, mely büntető tartalommal bír, hogy azt a büntető üldözés foganatosítására rendelt kir. ügyészségnek, illetve a kormánynak feljelentsék. Már most, ha én a t. képviselő úr kérdésére egészen meg akartam felelni s azt kérdezte tőlem, van-e tudomásom róla és minő, hogy az terjesztetik? megfeleltem úgy, a hogy a tények állanak. De feltéve azt, hogy itt-ott, a hol terjesztetik s az elsőfokú tisztviselők nem teljesítenék kötelességöket, mondom, feltéve ezt, azért a kormánynak szemrehányást tenni, a kormányt egyenesen hibával és késedelemmel vádolni igazságosan nem lehet. *(Élénk helyeslés jobb felől.)*

De nem erről van itt szó, t. ház, hanem arról, hogy tudjuk, hogy e memorandum létezik-e vagy sem, hiszen erről sem kell hivatalos tudomás, hanem, mondom, arról a tényről van szó, mely törvényes bűncselekményt képez, hogy tényleg terjesztetik-e, mert ha a fiókban zárva tartják, a törvény sulya alá nem esik, mert csak nyilvánosságra hozott és terjesztett iratok hozhatók a királyi ügyészségek tudomására. Nekem tehát a terjesztés tényével kellett tisztába jönni. Nem is azt mondtam, hogy nem tudom, hogy ott terjesztették, mondtam, hogy én is kaptam egy ilyen memorandumot; hanem azt mondtam, hogy az ország egyes vidékein künn terjesztetik-e, arról eddig hivatalos értesítést nem vettem. *(Nagy zaj és nyugtalanság a szélsőbalon.)*

Már most, t. ház, midőn sem azt nem fogadhatom el, hogy a kormány eljárásában késedelmet tanusított; sem azt el nem fogadhatom, hogy a kormány egyáltalában félt, habozott, vagy gondolkozott volna, hogy mit kelljen ebben az ügyben tenni, hanem nyiltan, praecise megjelöltem mind a kormány álláspontját, mind a tett és teendő intézkedéseket: még csak egy részben kell a kormány álláspontját tisztázni. A t. képviselő úr azt mondja, hogy őt, vagy nem tudom kit, idegességgel vádoltam. Én senkit sem vádoltam idegességgel, magam sem vagyok az; hanem negmondtam, hogy a sajtó útján elkövetett bűncselekményekkel szemben mi az igazságügyministerium álláspontja és mit tartok egyedül helyes álláspontnak. Ez pedig az, hogy mint mondtam, miután a törvények bizonyos izgatásokat és lázításokat tiltanak és miután azok büntetését, üldözését elrendelik és miután az igazságügyministerium el van tökélve ezen törvények rendelkezéseit végrehajtani: abból a nézetből indulva ki, hogy nem minden egyes kiejtett nyilatkozatot, kifakadást kell büntetés, üldözés tárgyává tenni, mert ez nem hogy az ügynek javára, nem a czélnak elérésére, hanem határozottan compromittálására vezet; *(Úgy van! jobb felől.)* megjelöltem azt is, hogy a hol a határozott törekvés világos, hogy valamely intézmény vagy törvény ellen, minő az unio, melyet büntető törvénykönyvünk különös védelme alá helyezett, lázítás üzetik, ott már egyenesen és határozottan politikai szempontból minden halogatást mellőző fellépésnek van helye. *(Helyeslés.)* És ebben az értelemben az igazságügyi kormány intézkedett és intézkedik is és pedig annak kifejezésével, hogy tökéletesen mindegy, hogy a sajtó útjáni közlemény a petitio tartalmát reproducálja-e vagy pedig egy közönséges hírlapi czikk-e az? Miután a kormány eljárását e tekintetben sem habozónak, sem félénknek, sem elégtelennek nem látom, hanem olyannak, mint a mely a kormány kötelességének komoly tudatában határozottan jár el: kérem a t. házat, méltóztassék válaszomat tudomásúl venni. *(Élénk helyeslés a jobboldalon.)*

Elnök: Kérdem a t. házat, méltóztatik-e az igazságügyminister úr által adott választ tudomásúl venni, igen vagy nem? *(Felkiáltások: Igen! Nem!)* Kérem azon képviselő urakat, a kik az adott választ tudomásúl veszik, szíveskedjenek felállani. *(Megtörténik.)*

A többség a választ tudomásúl veszi.

Következik gr. Apponyi Albert képviselő úr interpellatioja. *(Halljuk! Halljuk!)*

Gr. Apponyi Albert: T. ház! *(Halljuk! Halljuk!)* Az én interpellatiomnak tárgya rokon *(Halljuk! Halljuk! a bal- és szélső baloldalon.)* azzal, a melyet Ugron Gábor *(Zaj a jobboldalon. Halljuk! Halljuk! a bal- és szélső baloldalon.)* t. képviselőtársam a tegnapi napon beadott

Digitized by Google

csak azzal a különbséggel, hogy míg ő a tárgynak egyik oldalát, tudniillik az igazságügyi kormányzatnak feladatait emelte ki, addig én lehetőleg a fenforgó kérdésnek és helyzetnek minden oldalára óhajtok kiterjeszkedni.

Azért kérem az előhaladott idő daczára, ha velem parancsolni méltóztatik, a t. háznak szíves türelmét. *(Halljuk! Halljuk!)*

Én, t. ház, nem tartozom azok közé, a kiket a nemzeteknek életében előforduló tünetek iránt — hogy egy most használt szót újra alkalmazzak — idegességgel lehetne vádolni; én tudom, hogy a szabad életnek pezsgésével együtt el kell fogadni és el kell tűrni sok oly jelenséget is, melynek túlgyors, túlheves, túlszigorú elnyomása vagy elfojtása nagyobb kárt okozna magának a szabadságnak, mint a mekkora hasznot hajthatna az a partialis eredmény, mely drasticus rendszabályok időelőtti alkalmazása által elérhető volna. *(Úgy van! bal felől.)* Azonban, nem lehet engedni, hogy különösen román ajkú polgártársaink között utóbbi időkben az izgalmaknak oly jelei mutatkoznak, melyek nem lehet és nem szabad, hogy kikerüljék sem a kormányzatnak, sem a törvényhozásnak figyelmét. Azért úgy éreztem, hogy kötelességet mulasztanék, ha a ház szünetekre menne a nélkül, hogy a miket e tekintetben elmondani szükségesnek tartok, elmondottam volna; a nélkül, hogyha ezt más nem teszi, én fel ne hívtam volna a t. kormánynak, a háznak és magának a magyar közvéleménynek is figyelmét e jelenségre. *(Helyeslés.)* Ez izgatások a belföldön kicsúsosodtak, hogy úgy mondjam, legpregnansabb kifejezésüket nyerték abban a memorandumban, melyről az utolsó két nap alatt e ház termében is volt szó.

Előrebocsátom, hogy magára a memorandumra nézve correctnek és helyesnek ismerem el azt az álláspontot, melyet a kérvényezési jog tekintetében a t. igazságügyminister úr kifejtett.

Kétesnek tartom ugyan, hogy vajjon e memorandum formájából és tartalmából csakugyan ki lehet-e mutatni, hogy az a magyar királyhoz, mint olyanhoz volt-e intézve? De minthogy az ellenkezőt sem tudom minden kételyt kizárólag bebizonyítani, e pontra nem inhaereálok. *(Helyeslés balról.)* Annyit constatálnom kell, hogy a memorandum érdemleges tartalma olyan, hogy az olyan elveket és irányzatokat tartalmaz, melyekkel a megalkuvás, sőt a kölcsönös megértés is teljesen lehetetlen. *(Úgy van!)* Mert irányozva van az a mi állami életünk összes megőrzendő alapjai ellen, irányozva van az a magyar állam területi integritása ellen, *(Úgy van! a bal- és szélsőbal felől.)* mert nemcsak az erdélyi unio felbontását, hanem még a szerb vajdaság helyreállítását is kitűzi politikai célúl; *(Igaz! Úgy van! bal felől.)* irányítva van a nemzeti egység ellen, mert nem egyes román, vagy akármilyen ajkú honpolgárok nevében beszél, hanem a román nemzet nevében és egyenesen azt az óhajtást és azt a postulatumot fejezi ki, hogy a román nemzet, mint államalkotó tényező nyerjen elismerést. Tehát egy oly tendentia, mely merev ellentétben áll épen azzal az alaptörvénynyel, melynek egyes dispositióira azután a memorandumnak benyujtói hivatkoznak, tudniillik a nemzetiségi törvény kiindulási pontjával. Ellentétben van állami önállóságunkkal, a mennyiben a magyar alkotmánynak, a magyar törvényes állapotnak helyreállítását, mint a változó, politikai irányzatok körében felmerülő fejedelmi kegyelmi tényt, mint oly elhatározást, mely a politikai irányzatok változásával ismét változhat, állítja oda a Felség elé és a terjesztés útján a közönség elé; és ellenkezik végre az alkotmányossággal is, a mennyiben hivatkozik oly tényekre, a melyek a törvények és az alkotmányosság szünetelése idejében történtek és ezekre, mint közjogi jogforrásokra utal. *(Igaz! Úgy van! bal felől.)* Maga az a tény, hogy ily felfogások nem csupán egy számra nézve tekintélyes küldöttség által nyujtatnak be ő Felségénél, hanem a mi reám nézve még nagyobb mértékben megdöbbentőleg hatott, hogy utólagos csatlakozási nyilatkozatok történtek és hogy ezen csatlakozási nyilatkozatoknak aláírói közt oly férfiaknak neveivel is találkozunk, kiket eddig mérsékelt gondolkozású politikusoknak ismertünk, összekötve azzal a mindenféle jelenséggel, a melyről a hírlapok mindennap tudósítást hoznak s melyeknek felsorolásával én a t. házat untatni nem akarom, mert hiszen az a kimagasló tény, melyről megemlékeztem, egymagában is megmutatja, hogy komoly a baj és hogy olyan mérvű izgalom foly az ország határain belül, *(Igaz! Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)* a melyet ignorálni, a melyet figyelmen kivül hagyni nem lehet, a mely ellenkezőleg minden tényezőnek figyelmét a legnagyobb mértékben felhívja arra, hogy a baj, ha lehet, nemcsak sympthomáiban, hanem ismétlem, a mennyire lehetséges, gyökereiben is orvoslást nyerjen. *(Helyeslés.)*

De, t. ház, lehetetlen szemet hunynunk az előtt, hogy ezek az izgalmak táplálékot találnak bizonyos társadalmi mozgalmakban, a melyeknek színhelyét a szomszéd Románia állam képezi. Mielőtt azonban erre a szomszéd államra és az ott tapasztalható jelenségekre áttérnék, meg kell emlékeznem a másik szomszéd államról, arról, a mely ugyanazon fejedelemnek koronája alatt áll, a kit mi királyunknak ismerünk el. És azt hiszem, hogy csak az igazság kötelességének felel meg, midőn hangsúlyozom azt, hogy az

Digitized by Google

ugynevezett román küldöttség bécsi szereplése alkalmával a szomszéd osztrák államnak minden komoly politikai tényezője és sajtója részéről oly loyalis, a köztünk levő viszonynak megfelelő magatartást tapasztaltunk, a melyre nézve mi csak a legteljesebb elismeréssel adózhatunk. *(Általános élénk helyeslés.)*

Madarász József: Visszafizettük nekik Dévénynél! *(Zajos derültség.)*

Gr. Apponyi Albert: T. ház! Mondám, hogy a hazai román ajkú lakosság körében mutatkozó izgalmak táplálékot nyernek olyan társadalmi mozgalmak által, a melyek a szomszéd Romániában észlelhetők. Hangsúlyozni szokták, hogy a hivatalos Románia minden tényezője ezekkel szemben a legcorrectebbül viselkedik.

És minthogy én teljesen osztozom abban a felfogásban, a melynek Ugron Gábor t. barátom tegnap kifejezést adott és a mely a köztünk és a Románia közötti érdekközösségre vonatkozik, nagyon örülnék, ha ezt a felfogást és nézetet is a magamévá tehetném.

Elismerem azt, hogy kézzelfogható, szembeszökő, durva megsértése azoknak a tekintetteknek, melyekkel minden állam a vele barátságban, sőt békében élő államoknak tartozik, a romániai hivatalos tényezők részéről nem fordúlt elő; de föltétlen magasztalást, sőt föltétlen elismerést e tekintetben a romániai hivatalos tényezőkkel szemben sem vagyok képes nyilvánítani. *(Élénk helyeslés a bal- és szélső baloldalon.)* Mert azon társadalmi mozgalmak, melyek a román állam területén a mi államunk lakossága között szított mozgalmak támogatására megindúltak, nem csupán egyes ifjúsági tüntetések, nem csupán a romániai sajtóban való czikkezésekben és nem csupán oly jelenségekben nyilvánultak, a melyek eltűrését minden kormány az alkotmánynyal- és szabadsággal indokolni tudna; de újabban egyletek keletkeztek Romániában, névszerint egy igen elterjedt és befolyásos egyének vezetése alatt álló egylet, a mely ezen czímet viseli: »Sigue pour l'unitée d'instruction des Rumai«, mely egyenes és bevallott czélúl tűzte ki, hogy az úgynevezett elnyomatás alatt szenvedő románoknak, t. i. a mieink, a mi román ajkú polgártársaink sérelmét felkarolja, minálunk létező szentesített törvények ellen izgasson — a mi mindenesetre illetéktelen beavatkozás egy más állam belügyeibe — sőt hogy Európaszerte minket bevádoljon és ellenünk propagandát csináljon; oly egylet tehát, melynek nyiltan bevallott czélja az, hogy egy szomszéd állam területén az azon államban fennálló érvényes törvények ellen való izgatást terjeszsze és annak az államnak polgárait ily módon ezen törvények ellen fellázítsa. *(Igaz! Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)* A midőn pedig azt látom, hogy ezen egylet nem csupán akadálytalanúl végzi és folytatja működését, hanem hogy ünnepélyes alkalommal ezen egyletnek küldöttsége Románia királya által is fogadtatott, hozzája beszédet intézhetett és kegyes választ nyert az ő ajkáról, akkor kénytelen vagyok azt mondani, hogy a hivatalos Románia sem teljesíti e tekintetben a barátságos és békében élő államok közt mindig szem előtt tartandó kötelességeket, *(Igaz! Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)* legalább nem azzal a lelkiismeretességgel és azzal a pontossággal, a melylyel p. o. Romániánál sokkal hatalmasabb Olaszország az ott is létező irredentismussal szemben az egymást felváltó kormányok mindenike alatt a mi monarchiánkkal szemben internationalis kötelezettségeinek eleget tett. *(Úgy van! Úgy van! a bal- és szélsőbalon.)*

És végül, t. ház, a helyzet egészének kirajzolásához és összes vonásainak felderítéséhez nem elég az, hogy először az izgalom a mi határainkon belül nagyobb mértékben foly, mint régóta és rendszeresebben és vakmerőbben; *(Igaz! Úgy van! bal felől.)* nem elég az, hogy a szomszéd román államban ezen izgalomnak támogatása társadalmi téren, de a kormánynak elnézése mellett rendszeresen bevett czél gyanánt űzetik, de hozzájárúl még az az ismert tény is, hogy mindezek a tényezők, úgy azok, a melyek Magyarország területén a román nemzetiségi izgatás vezetőiként szerepelnek, mint azok a tényezők, melyek őket a román királyság területén támogatják, rendszeres actiot folytatnak abban az irányban, hogy az európai sajtóban, *(Igaz! Úgy van! bal felől.)* európai nemzetközi gyűléseken, szóval minden alkalmaknál, a hol lehetséges, Magyarországot bevádolják, Magyarország intézményei és törvényei, Magyarország alkotmányos kormányzata, a magyar nemzet hagyományos politikájának szükségképi és maradandó alapelvei ellen az európai közvéleményt felizgassák, Magyarországot gyűlöletessé tenni, az előbb említett izgalmaknak az európai közvélemény erkölcsi támogatását megszerezni iparkodjanak. *(Igaz! Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)*

Ez, t. képviselőház, az a helyzet, a melylyel szemben állunk és a mely az én felfogásom szerint kell, hogy magára hívja úgy a kormánynak, mint a törvényhozásnak figyelmét.

Ezzel a helyzettel szemben, t. ház, mi a teendő? Az első teendő az, a mire nézve az igazságügyminister úr a mai napon adta meg a választ; válasza szavakban, elvileg kielégítő; a kérdés csak az, hogy az a tényekben és eredményben szintolyan praecise és határozott kifejezést fog-e nyerni, mint szavakban, *(Igaz! Úgy van! bal felől.)* t. i. az, hogy kerülve,

Digitized by Google

mint ő mondá és én is elismerem, az idegességet és azt, hogy kicsi dolgokból mesterségesen nagyokat csináljunk, ott, a hol annak jelei mutatkoznak, hogy az izgatás veszélyes jelleget ölt, a törvénynek szigorát kérlelhetlenül alkalmazza. Nagyon helytelennek is tartanám ezzel szemben azt a theoriát, mely a törvény alkalmazásának útját akarja állani azzal a gondolattal, hogy ne csináljunk martyrokat. Ez ebben az esetben egy teljesen elhibázott politika volna, egy oly politika, melylyel kötelességünket szegnők első sorban román ajkú polgártársaink azon igen nagy többsége ellen, melyet én az alkotmányhoz és a hazához hű, jóhiszemű állampolgároknak tartok; de a kiknek lelkületében és öntudatában megzavarnók a törvényesség határa iránti tiszta tudatot, kikben azután mi magunk elnézésünk által ébresztenők azt a hitet, hogy azok az izgatások, melyek az ország alaptörvénye, sőt egysége ellen irányulnak, a törvénynek megengedett az alkotmányosság keretén belül mozgó, talán erkölcsileg is még dicsérendő tényeket képeznek. *(Igaz! Úgy van! bal felől.)*

De én azt tartom, t. ház, hogy kormányunknak feladata az is, hogy a törvény által a külügyek vezetésére biztosított befolyását felhasználja *(Igaz! Úgy van! bal felől.)* és érvényesítse oly irányban, *(Helyeslés bal felől.)* hogy a szomszéd román állam hivatalos tényezőitől az internationalis kötelességeknek, melyekre előbb rámutattam, *(Helyeslés bal felől.)* szabatos és kifogástalan teljesítését követelje, *(Helyeslés bal felől.)* mert teljesen igaz az érdekközösségnek theoriája köztünk és Románia közt minden mélyebben gondolkozó államférfiúnak s politikusnak szemei előtt. De az engedékenység, a gyengeségnek minden sympthomája e téren épen délkeleti szomszédainkkal szemben, kikben az új államoknak némileg túlfejlődött önérzete lakik, arra a tudatra vezetne, mint hogyha az érdeksolidaritas és az egymással való jó viszonynak fentartására nagyobb mértékben volnánk rászorúlva mi, mint a mily mértékben rá vannak szorúlva ők. *(Úgy van! bal felől.)* Már pedig mindenki tudja, t. képviselőház, a ki csak számadatokkal tud foglalkozni, hogy ennek épen megfordítottja, épen ellenkezője áll. *(Ugy van! a baloldalon.)* Itt is, t. képviselőház, nem szabad az erőt ürügyül felhasználni arra, hogy az eljárás gyenge és túlengedékeny legyen. *(Helyeslés bal felől.)*

Azonfelül felfogásom szerint múlhatlan kötelessége a mi kormányunknak, hogy úgy külügyi képviseletünknek összes organumait, a mennyiben ezeknek erre alkalom nyílik, mint sajtóirodáját is és minden rendelkezésére álló eszközt felhasználjon abban az irányban, hogy az európai közvélemény előtt, hogy az európai sajtónak nevezetesebb és nyomósabb organumaiban a Magyarországnak discreditalására irányuló actio hatályos ellensúlyozást találjon. *(Élénk helyeslés a bal- és szélső baloldalon.)* Erre a mi kormányunknak, mint minden kormánynak teljesen megvannak a maga organumai, megvan a maga lehetősége. Csak fel kell használni tudni azokat abban az irányban, a melyben kell. *(Igaz! Úgy van! bal felől.)* Nem kell a külföldi sajtóra gyakorolt befolyását és beleszólhatását és azokat a csatornákat, a melyeken át az európai sajtóval érintkezik a kormány, arra felhasználni, hogy az európai sajtóban önmagát megdicsértesse, a a magyar ellenzéket discreditálja *(Zajos felkiáltások: Igaz! Úgy van! a bal- és szélsőbalon.)* és azután ezeket az innen sugalmazott, idegen ujságokban megjelent czikkeket hazai officiosusai által idéztesse, mint a külföldnek hangjait; *(Élénk helyeslés és derültség a bal- és szélsőbalon.)* szóval nem pártczéljainak előmozdítására, hanem az ország megvédésének czéljaira kell felhasználnia azokat az eszközöket, a melyek az európai közvélemény organumaira befolyást gyakorolhatnak. *(Élénk helyeslés és tetszés a bal- és szélsőbalon.)*

Én, t. képviselőház, megvallom egészen nyiltan, hogy a mi csekély összeköttetésem nekem személyes ismerettségnek révén idegen országok közvéleményének organumaival van, nem tartom helyesnek felhasználni és nem is használom fel arra, hogy a magam pártpolitikájának csináljak reclamot, hogy a kormányt külföldön befeketíteni igyekezzem. Én úgy tartom, hogy az a kérdés: jó-e nekünk valamely kormány vagy sem, oly kérdés, melyet itt magunk között kell elintéznünk. *(Élénk helyeslés a baloldalon.)* A külföld előtt óhajtom, hogy a magyar kormány, mint a magyar nemzet képviselője, kifelé tisztelt állást foglaljon el. *(Élénk helyeslés a bal- és szélső baloldalon.)* De azt hiszem, hogy a kormánynak, a melynek kezében a külföld közvéleményére való hatásnak sokkal több eszköze van, mint az egyes ellenzéki politikusnak, kétszeres kötelessége hasonló eljárást követni és nem egyéni panaszképen mondom, mert egyénileg valóban nem törődöm azzal, de nem az ellenzéket, mely a nemzet erkölcsi capitalisának egy része, kell kisebbíteni, hanem arra kell használni ezeket az eszközöket, hogy ott, a hol az egész nemzet, az egész ország érdekeiről van szó, a melynek megvédésében mindnyájunknak solidarisoknak kell lennünk, hogy ott gondoskodjunk a felvilágosításról. *(Élénk helyeslés és tetszés a bal- és szélsőbalon.)*

De mindezek mellett és mindezek fölött — mert ezt tartom én a dolog lényegének — ezen bajnak, a nemzetiségi izgatásokban nyilvánuló bajnak legjobb orvosszerét képezi a jó, a törvényes, a részrehajlatlan, a minden tekintetben

Digitized by Google

kifogástalan kormányzás az államélet minden ágában. *(Élénk helyeslés a bal- és szélső baloldalon.)* Ezzel nem árulok el valami titkos arcanumot, nem mondok valami hallatlan dolgot. Én nagyon jól tudom, hogy azokat a férfiakat, a kik román memorandumokkal járnak Bécsbe; a kik egész gondolkozásukban, egész érzelmeikben nem a magyar állam conceptio talaján állanak; a kik annak szétbontására, lehet, hogy a saját conceptiojuk szerinti újból való felépítésére, de a mi historiailag fejlődött és szívünkhöz hozzánőtt egységes magyar állam, egységes magyar nemzet szétbontására törekszenek: hogy ezeket az elemeket semmiféle jó kormányzás által capacitálni, meggyőzni, jobb útra vezetni nem lehet. *(Élénk helyeslés és tetszés a bal- és szélső baloldalon.)* Ezekkel szemben két dolog van, a mikor a törvény korlátait túllépik: a törvény szigorát velük éreztetni; máskülönben pedig nem magyar ajkú polgártársaink zömét az ő csábítgatásaiktól lehetőleg megóvni. És épen erre a czélra, hogy t. i. ezek az izgatások a magyar államban fogékony talajra ne találjanak, erre a czélra képezi a leghatékonyabb eszközt a jó, helyes, a polgárok jólétét előmozdító, a polgárok jogait biztosító, elismerő és érvényesítő s mindenki iránt egyenlően jóakaratú, részrehajlatlan és igazságos kormányzás. *(Úgy van! Úgy van! Élénk tetszés a bal- és szélső baloldalon.)*

Én, t. ház, azt állítom, hogy a mi jogos panasza román vagy bármely nem magyar ajkú polgártársunknak van, az semmi más, hanem egy és ugyanaz, a mi a Hortobágy vagy Hódmező-Vásárhely lakosaié; egy és ugyanaz azzal, hogy a mi kormányzatunk nem részrehajlatlan és nem egyenlő mértékkel mér azoknak, a kik a hatalom szekerét tolják és azoknak, a kik a hatalom szekerét tolni nem akarják. *(Zajos tetszés és helyeslés a bal- és szélső baloldalon.)* És ezért történik azután az is, t. ház, hogy midőn Ugron Gábor t. barátom a kormány egyik tagjától azt kérdezi, hogy van-e tudomása bizonyos izgalmakról és van-e tudomása arról, hogy a Bécsben beadott memorandumot terjesztik, azt mondja erre, hogy van tudomása róla, mert három nap előtt borítékban megkapta, egyébként pedig nincs tudomása, noha hetek óta terjesztik azokat.

Hát, t. ház, nem az igazságügyi kormány közegei azok, melyeket e tekintetben vád érhet, hanem más kormányzati ágnak közegei. *(Úgy van! Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)* De még sem fogadhatom el azt a mentséget, melyet az igazságügyi minister úgy hangoztatott, hogyha az elsőfokú törvényhatósági tisztviselők nem teljesítik abbeli kötelezettségeiket, hogy ilyen jelenségekről jelentést tegyenek, ezért a kormányt nem lehet felelőssé tenni. Elfogadnám a mentséget, ha egyes elszigetelt ilyen mulasztásokról volna szó.

De, t. ház, azok a tömeges mulasztások gyökerüket magában a dívó kormányzati rendszerben találják. *(Úgy van! a bal- és szélsőbalon.)*

T. képviselőtársaim a túloldalon tegyék kezüket a szívükre és legyenek szívesek nekem őszintén megmondani, hogyha példának okáért valamely erdélyrészi megyében egy vagy két mandatum üresedésbe jutott volna és az ellenzék ott jelöltek felállítására nézve lépéseket tenne, nem volna-e még ugyanazon a napon távirati jelentés a belügyministeriumban a főispántól, a helybeli szolgabíró, sőt minden községi jegyző részéről? *(Zajos helyeslés és taps a bal- és szélső baloldalon.)*

Tehát, t. ház, hogy ugyanazok a közegek, a melyek akkor, midőn a többségben levő párt érdekein valami csorba készül ejtetni, midőn azt valamely partialis választás apró veszedelme fenyegeti, verset futnak a buzgalomban, hogy a kormányt tudósítsák — hogy, mondom, ugyanezek a közegek ilyen jelenségekkel szemben, melyek a magyar államot támadják meg, heteken keresztül sem tájékozzák a kormányt, úgy, hogy be kell várni, míg a t. izgató urak maguk nyujtanak tájékozást: *(Élénk helyeslés és tetszés nyilatkozatok. Úgy van! Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)* ez, t. ház, nemcsak egyeseknek a hibája, hanem egy egész kormányzati rendszer hibája. *(Úgy van! a bal- és szélső baloldalon!)* A mely kormányzati rendszer ezt előidézi épen azért, mert a párturalom eszméjének szolgálatában áll és csak másodsorban a haza érdeke szolgálatában, *(Tetszés a bal- és szélső baloldalon).* a hivatalos ténykedések terén sem törvénytisztelő, ott sem részrehajlatlan és igazságos és ez által a nem magyar ajkúak közt jogos elégedetlenséget terjeszt, mely — bár annak okai nem függnek össze a nemzetiségi kérdéssel — előkészítik a talajt a nemzetiségi izgatók számára.

Ezek, t. ház, azok a felfogások, melyeket én a nemzetiségi izgatások terén előforduló jelenségekkel szemben táplálok; de kívánatosnak és szükségesnek tartom, hogy az ország kormányának felfogására nézve tájékozást nyerjünk, mert tettekben ezek a felfogások eddig nem nyilvánultak, *(Helyeslés a bal- és szélső baloldalon.)* tehát legalább szavakban nyilvánuljanak, hogy tudja az ország, hogy mit várhat a kormánytól. *(Élénk helyeslés a bal- és szélső baloldalon.)* Azért a következő interpellatiot vagyok bátor a ministerelnök úrhoz intézni, melyet a t. ház engedelmével fel fogok olvasni. *(Felkiáltások a bal- és szélső baloldalon. Halljuk! Halljuk! Olvassa):*

»Interpellatio a ministerelnök úrhoz.

Van-e tudomása a kormánynak arról, hogy különösen románajkú polgártársaink köz[illegible] az

Digitized by Google

utóbbi időben fokozott erővel foly az agitatio a magyar állam egysége és intézményei ellen?

Van-e tudomása arról, hogy ez az agitatio a szomszéd állam területén nem csupán a sajtó némely organuma és elszigetelt tüntetések által nyer támogatást, hanem ebből a czélból szervezett egyleteknek rendszeres tevékenysége által is;

továbbá, hogy kiterjed arra is, hogy hazánk intézményeit és nemzetünk politikai törekvéseit az európai közvélemény előtt discreditálni iparkodjék?

És ha van mindezekről tudomása, minő eljárást szándékozik az említett jelenségekkel szemben követni?« *(Élénk zajos helyeslés a bal- és szélső baloldalon.)*

Elnök: Méltóztatik kívánni, hogy az interpellatio felolvastassék? *(Hallottuk már! Halljuk Szapáryt!)*

Gr. Szapáry Gyula ministerelnök: *(Halljuk! Halljuk!)* Tekintve azon körülményt, hogy a legközelebbi napokban érdemleges üléseket a ház — a beosztás szerint — tartani nem fog, *(Felkiáltások a baloldalon: Holnap! Halljuk! Halljuk! a jobboldalon.)* engedelmet kérek a t. háztól arra, hogy a hozzám intézett interpellatiora most adhassam meg a választ. *(Halljuk! Halljuk!)*

Előlegesen is egy megjegyzést kívánok tenni. Nem vonom kétségbe azt, hogy az interpellatio megtételének egyik indoka — és meglehet főindoka — az volt, hogy a nemzetiségi kérdés, az országban uralkodó nemzetiségi izgalom szóba hozassék itt a házban a szünetek előtt; de mégis nem zárkózhatom el azon benyomás elől — és méltóztassék megengedni, hogy ebben saját érzésemnek kifejezést adjak — hogy az interpellatio megtételének egyik oka az is volt, hogy az interpelláló képviselő úrnak az országgyűlés elnapolása előtt alkalma legyen még egy szónoklati tüzijátékot elröppenteni. *(Hosszantartó, egyre megújuló nagy zaj. Felkiáltások a bal- és szélsőbalon: Gyalázat! Eláll! Rendre! Menjünk ki! A szélsőbalról és a balközépről számosan elhagyják helyüket. Elnök többször csenget. Halljuk! Halljuk! a jobboldalon.)*

Horváth Gyula: Utasítsa rendre! *(Zajos felkiáltások a bal- és szélső baloldalon: Rendre! Rendre! Eláll! Halljuk! az elnököt! Egy hang jobb felől: Horváth Gyulát kell rendreutasítani! Hosszantartó nagy zaj. Halljuk! Halljuk! jobb felől.)*

Elnök *(csenget)*: Méltóztassanak csendben lenni! *(Halljuk! Halljuk!)*

Gr. Szapáry Gyula ministerelnök: T. ház! *(Élénk felkiáltások a szélsőbalon: Vonja vissza! Jobb felől: Rendre! Rendre! Nagy zaj.)* Várni fogok, míg méltóztatik a szólásszabadság és a véleménynyilvánítás .... *(Élénk helyeslés jobb felől. Felkiáltások: Vonja vissza! Jobb felől: Nincs mit! Folyton tartó nagy zaj.)*

Jókai Mór: Ebben a házban nincs szólásszabadság? *(Folyton tartó zaj. Halljuk! Halljuk! a jobboldalon.)*

Gr. Szapáry Gyula ministerelnök: T. ház! Méltóztassanak megengedni, hogy ezen incidens után visszatérjek a kérdésre és megadjam a dolog érdemére a választ, melyet, azt hiszem, a t. ház tőlem megvár. *(Halljuk! Halljuk! jobb felől.)*

Én részemről azokra, a miket az előttem szólott t. képviselő úr a memorandum tartalmára nézve mondott, azon kifejezések helytelenségére, melyek abban foglaltatnak, valamint arra, hogy azokkal szemben, a mik a memorandumban foglaltatnak s a memorandum beterjesztőivel, hogy ezen nézetekkel és ezen egyénekkel paktálni, megalkudni nem lehet, azt vagyok bátor megjegyezni, hogy az oly határozott nézet és felfogás, mely nem egyedül a képviselő úr felfogása és nem is új eszme; az kell, hogy felfogása legyen a ház minden tagjának. *(Nagy zaj bal felől.)*

Linder György: Tehát még sem tűzijáték!

Justh Gyula: Ez is tűzijáték! *(Halljuk! Halljuk! jobb felől.)*

Gr. Szapáry Gyula ministerelnök: Még egy fontos körülményt említett fel a képviselő úr, melyre első sorban akarok válaszolni és ez az, hogy van-e tudomásom azokról, a mik nemcsak ebben az országban — ezekre visszatérek — hanem a mik ez ország határán kivül történnek? Ebben a képviselő úr, felfogásom szerint, helyesen distinguált a hivatalos Románia, a román kormány és a román társadalmi mozgalmak közt. Csak a consequentiára nézve nem értek vele egyet, arra nézve t. i., hogy a román kormány kötelességének e tekintetben nem tett volna eleget; mert ellenkezőleg a hozzám beérkezett jelentések alapján constatálhatom, hogy a román kormány ezen mozgalmakkal szemben mindent megtett, a mit tennie kellett és a köztünk fennálló viszonynál fogva helyes is, hogy megtette; minden intézkedés megtörtént, akár a sajtó útján, akár a gyülekezetben nyilvánúltak s azok ellen a román kormány teljes szigorral és teljes erélylyel lépett fel.

De ne méltóztassanak megfeledkezni arról sem, hogy Romániában is van sajtótörvény, van egyesületi törvény, mely a kormány eljárását szabályozza. A román kormány azonban megtett mindent, a mit a törvények alapján megtehetett, a mint ezt a beérkezett hivatalos jelentések alapján constatálhatom. *(Helyeslés a jobboldalon. Mozgás a szélső baloldalon.)*

Digitized by Google

Meg vagyok róla győződve, t. ház, hogy a román kormány épen úgy tudja, hogy az ő érdeke az, hogy velünk jó viszonyban maradjon, mint a hogy a mi érdekünk az, hogy Romániával a jó viszonyt fentartsuk és ép azért meg vagyok róla győződve és hiszem is, hogy a román kormány kerülni fog mindent, a mi üszköt dobhatna a jó viszonyba, mely közöttünk és Románia között fennáll és a mint ez irányban eljárt eddig, ezentúl is meg fog tenni ez irányban mindent. *(Helyeslés a jobboldalon. Felkiáltások a szélsőbalon: Bravo Stuwer! Zaj. Halljuk! Halljuk!)*

T. képviselőház! A kormánynak programmja a nemzetiségi kérdésben ismeretes ezen házban is, ismeretes mindenki előtt, a ki ezen kérdésben a kormány működését és a kormány nyilatkozatait figyelmére méltatja. 1890. márczius 17-ike volt az a nap, midőn épen jelen minőségemben először nyilatkoztam e házban. Akkor is kimondtam véleményemet a nemzetiségi kérdésben a kormány által követendő politikára nézve. De még tüzetesebben fejtegettem és foglalkoztam e kérdéssel akkor, midőn épen az előttem szólott t. képviselő úrnak Temes megyében való megjelenése után nekem alkalmam volt választóim előtt megjelenni és saját álláspontomat a nemzetiségekkel szemben követendő irányzatra nézve választóim előtt kifejtettem. Akkor is, t. képviselőház, kifejezést adtam azon nézetemnek és ezen nézethez hű maradt a kormány és fog is maradni, hogy a nemzetiségi kérdéssel szemben két feladat van, melyet a kormánynak és a törvényhozásnak teljesítenie kell: az egyik az, *(Zaj a szélsőbalon. Halljuk!)* hogy tegye meg az intézkedéseket arra, hogy ennek az országnak minden polgára itt jól érezze magát. *(Derültség a szélsőbalon és felkiáltások: Hogy elmehessenek memorandummal Bécsbe! Zaj. Halljuk! Halljuk!)* Ezt pedig el lehet érni először jó közigazgatás, helyes igazságszolgáltatás s a közigazgatásnak helyes, méltányos és egészen pártatlan kezelése által. *(Helyeslés jobb felől. Zaj a szélső baloldalon.)* Ezek azon eszközök, melyeknek alkalmazása az említett feladatok érdekében szükséges és a melyekkel a széthuzó elemeket velünk összeköthetjük.

Horváth Gyula: Jól van, nagyon jól van! *(Nagy zaj.)*

Gr. Szapáry Gyula ministerelnök: Igen örülök, hogy Horváth Gyula képviselő úr is helyesli nézetemet. *(Nagy zaj.)*

Horváth Gyula: De nem a ministerelnökét. *(Nagy zaj. Halljuk! Halljuk!)*

Gr. Szapáry Gyula ministerelnök: Azt úgy is tudom, nem volt szükség mondani. *(Nagy zaj. Halljuk! Halljuk!)*

Egy másik eszköz a nemzetiségi kérdés megszüntetésére *(Zaj Halljuk! Halljuk!)* a magyar nyelv terjesztése és az alatt nem a magyar nyelv erőszakos terjesztését értem, hanem e tekintetben elég tovább haladni azon az úton, a melyet huszonöt év óta a magyar törvényhozás és kormány követett. *(Zaj a szélső baloldalon és felkiáltások: Ez nem tartozik ide! A tárgyhoz beszéljen!)*

Végre, t. ház, a harmadik eszköz az általános müveltség terjesztése. Ez alatt nem értem a félmüveltséget, mert épen a müveltségben a proletariatus a legrosszabb elem, *(Derültség a balés szélsőbalon.)* hanem értem azt a müveltséget, melyet az állam saját nemzeti irányában fejleszt és terjeszt. S a midőn az állam ezt teszi, mindenesetre elveszi a nemzetiségi kérdés élét és közelebb hozza a széthúzó nemzetiségi elemeket. *(Helyeslés jobb felől.)*

Igen jól tudom én is azt, hogy ezen gyümölcsök megérésére sok idő kell, hogy ez biztosabb mód ugyan, de évtizedek kellenek, míg ennek gyümölcsei megérnek.

Vannak azonban intézkedések, a melyekkel egyes esetekben hamarabb lehet eredményt elérni, s a melyeket azért egyes esetekben megtenni, alkalmazni kell. Ebben a kormány álláspontja és az általa követett irány tiszta és világos. *(Derültség a szélsőbalon és felkiáltások: Nem tett semmit!)*

Tudja a magyar kormány azt, hogy a törvény kimondja a magyar államnak egységét; tudja a kormány azt, hogy a törvény kimondja, hogy ezen országban osztatlanúl egy nemzet van; tudja azt, hogy Magyarországnak, a magyar államnak nyelve magyar; tudja azt, hogy a törvény intézkedik az iránt, *(Mozgás bal felől. Halljuk! Halljuk! jobb felől.)* hogy mely intézetekben kell az állam nyelvét tanítani.

T. ház! Az állam egységének fentartása és a magyar állam törvényhozása által alkotott törvények megtartása minden honpolgárnak kötelessége, akár tetszik neki az, akár nem, ezeknek megtartására mindenki köteles és a kormánynak feladata arra ügyelni, hogy e határokat senki át ne lépje. *(Helyeslés a jobboldalon.)*

T. ház! Az országban levő nemzetiségek közül többen azon utat követik, hogy a passivitás terére lépve, nem vesznek részt a törvényhozás működésében, hanem a törvényhozás termén kivül duzzognak, nyugtalankodnak.

Én ezen eljárást, ezen elfoglalt álláspontot sem az ország, sem az illetők érdekében levőnek nem tartom: ha vannak sérelmeik, azok orvoslásának itt a helye, *(Helyeslés.)* itt hozzák elő azokat.

Én és mindenki úgy ismeri a magyar jellemet, hogy az nem önző és szükkeblü, sőt talán

Digitized by Google

túlengedékeny s azért meg vagyok arról győződve, hogyha a törvényhozás által a kívánalmak teljesíthetők, azok meghallgatásra fognak találni itt és sokkal helyesebb volna a teljesítés, a kielégítés itt, mint a törvényhozói intézkedés megtörténte után duzzogni oda künn. *(Helyeslés.)*

De nézzük azt, vajjon azok a sérelmek és panaszok, melyeket ép a nemzetiségek a magyar kormányzat és törvényhozás ellen felhoznak, alaposak-e?

Méltóztassanak csak megnézni épen a románok helyzetét nálunk és ezt összehasonlítani azon magyar honfitársaink helyzetével, a kik Romániában vannak. A kettő közt az összehasonlítást tenni igen könnyű és akkor meglátjuk, kinek válik az előnyére.

De menjünk tovább és nézzük, hogy példáúl a francziáknak Németországban vagy a németeknek Francziaországban több szabadságuk van-e, mint a nemzetiségeknek minálunk?

Ilyen körűlmények között mindenesetre méltánylást igényel azon kérdés, vajjon ezen panaszok indokoltak-e?

Méltóztassanak csak megnézni a népoktatásról, a nemzetiségekről szóló törvényt, *(Zaj és nyugtalanság a bal- és szélső baloldalon.)* a községi törvényt, a sajtó szabadságra, a gyűlekezési jogra nézve fennálló szabályokat és még a kereskedelmi törvényt is. Ezek annyi szabadságot és annyi jogot adnak egyeseknek, testűleteknek, társulatoknak és így a nemzetiségeknek is, a mennyit más országok épen nem adnak meg. *(Igaz! Úgy van!)*

De, t. képviselőház, a ki hallja ezen felszólalásomat, azt mondhatná, hogy a nemzetiségi kérdéssel mily összefüggésben van a kereskedelmi törvény? *(Halljuk! Halljuk!)* A ki nem ismeri Magyarországnak viszonyait, csodálkozni is fog a felett, hogy miképen is lehet a kereskedelmi törvény összeköttetésben a nemzetiségi kérdéssel? *(Halljuk! Halljuk!)* Ámde épen a kereskedelmi törvény egyes intézkedései állanak összefüggésben azon üzelmekkel, a melyek a nemzetiségi kérdésben tapasztalhatók. *(Úgy van! jobb felől.)*

Ott, a hol részvénytársulatok alakítására, pénzintézetek létesítésére a politikai hatóságnak semmi befolyásuk nincsen: a fennálló alapszabályok keretén belűl és azoknak minden megsértése nélkűl lehet államellenes üzelmeket folytatni és részint a pénzt, részint a befolyást az ilyen izgatásokra felhasználni. *(Igaz! Úgy van! Felkiáltások bal felől: Elég baj!)*

Arról tehát nem lehet szó, hogy a nemzetiségeknek van-e joguk panaszkodni, hanem fel lehet vetni azon kérdést, hogy helyes volt-e a törvényhozás részéről ezen intézkedéseket megalkotni *(Igaz! Úgy van! Élénk helyeslés.)* és egyeseknek kezébe adni azon hatalmat, a melyet azután épen azon állam, azon nemzet, azon törvényhozás ellen használnak fel, a mely nekik azt megadta? *(Élénk helyeslés.)*

Azt méltóztnak kérdezni, hogy van-e tudomása a kormánynak azon üzelmekről, melyek a nemzetiségi kérdésben tapasztalhatók? Igenis, van a kormánynak, még pedig nemcsak magán, de hívatalos úton szerzett tudomása; csakhogy igen természetes, hogy az erről szóló jelentéseket nem szokás dobra ütni . . .

Polónyi Géza: Hát az igazságügyminister nagy dob? *(Nagy derültség.)*

Gr. Szapáry Gyula ministerelnök: *(Folytonos derültség a szélső baloldalon.)* Engedelmet kérek, de ezen semmi nevetni való sincs, mert a dolog természetében fekszik, hogy a szolgabíráknak, a közigazgatási és törvényhatósági közegeknek első jelentései első sorban nem az igazságügyministerhez, hanem a belügyministerhez érkeznek és ha ezek alapján a belügyminister, mint az igazságügyminister bizonyos intézkedéseket tesz, azokról, ne méltóztassék előre megítélni, a mikor még azokról nincs tudomásuk, hanem csak akkor, a mikor azoknak eredményeit fogják látni. *(Élénk helyeslés jobb felől.)*

Horváth Gyula: Talán beszélnek együtt? *(Derültség bal felől.)*

Gr. Szapáry Gyula ministerelnök: Azt méltóztatnak kérdezni, hogy mit szándékozom e részben tenni? *(Felkiáltások a szélső baloldalon: Semmit! Halljuk! Halljuk! a jobboldalon.)*

Először is azt, hogy úgy az administratioban, mint a törvényhozás termében megtartom azt a nyugalmat, a mely mindenekelőtt szükséges. *(Élénk helyeslés a jobboldalon. Mozgás és zaj bal felől.)*

Kemény Pál: És nem sértegetni mást! *(Mozgás jobbről.)*

Gr. Szapáry Gyula ministerelnök: Megtartom pedig azért, mert a szenvedély és izgalom legrosszabb tanácsadó az ily kérdésekben. *(Élénk helyeslés jobb felől.)*

Justh Gyula: Kár volt provocálni! *(Halljuk! Halljuk!)*

Gr. Szapáry Gyula ministerelnök: A magam részéről óva intem azokat, a kik a magyar állameszme barátai és a kik — saját felfogásuk szerint — a magyar állameszmének érdekében elragadtatják magukat oly erőszakoskodásra, a melyek nem használnak azon ügynek, a melynek szolgálatot akarnak tenni. *(Élénk helyeslés a jobboldalon. Zaj és ellenmondások a szélső baloldalon)*

Nyiltan kimondom, hogy e részben köteles-

Digitized by Google

ségemnek tartok megtenni minden óvó intézkedést előzetesen is, de utólagosan is minden erőszakoskodás ellen, bárhonnan jöjjön is az. *(Élénk helyeslés jobb felől.)*

Tisztában vagyok és kell, hogy mindenki tisztában legyen az iránt, hogy mi a szándéka a kormánynak? *(Halljuk! Halljuk!)*

Az általam már jelzett határt a kormány nem fogja átlépni engedni *(Helyeslés jobb felől.)* és ha valaki átlépné, meg fogja érezni, hogy a kormány tudja, mi a kötelessége. *(Élénk helyeslés jobb felől.)*

Huszonöt év elégséges idő volt arra, hogy a fönnálló törvények alapján tétessenek meg azon intézkedések, a melyek szükségesek, hogy az ország polgárai közt a nyugalom fentartassék. Remélem és hinni akarom, hogy ez intézkedések és eszközök elégségesek lesznek ezentúl is. *(Helyeslés a jobboldalon.)*

Horváth Gyula: Csak az emberek nem! *(Mozgás jobb felől.)*

Gr. Szapáry Gyula ministerelnök: Azon esetre, ha ezek elégteleneknek bizonyúlnának, a kormány akkor sem fog késni a törvényhozást felkérni, hogy tegye meg erre a szükséges intézkedéseket. *(Tetszés a jobboldalon.)*

Meg vagyok róla győződve, hogy ezeket a törvényhozás megtagadni nem fogja. *(Helyeslés.)* Akkor aztán tulajdonítsák maguknak, a kik nyert szabadságukkal visszaélve úgy használták, azt fel, hogy a törvényhozás azon kényszerhelyzetbe jött, hogy azok orvoslására intézkedni szükségesnek lássa. *(Élénk helyeslés.)*

Az ezen irányban teendő administrativ intézkedéseknek nem az a feladata, hogy a nemzetiségek közt a népet válaszsza ki és azok ellen, a kik fel vannak bujtogatva, tétessenek meg a törvényes lépések, hanem azon izgatók ellen, a kik ezen izgalomra okot szolgáltatnak, kell megtenni a szükséges szigorú intézkedéseket. *(Általános élénk helyeslés.)*

Mulasztással vádolják a kormányt, mert eddig nem látják működésének eredményét, mondván, hogy mennyi idő óta folynak ezek a mozgalmak és még sem történik semmiféle intézkedés. *(Halljuk! Halljuk!)*

Bátor vagyok erre nézve megjegyezni, hogy nem sok ideje annak, hogy ezek a mozgalmak abban az irányban és mérvben indúltak meg, a mint az most észlelhető. Csak néhány hete, hogy a küldöttség Bécsben járt a memorandum átnyújtása végett, *(Mozgás.)* de vannak ezen kívül más események, melyek közelebbi időre esnek. *(Halljuk! Halljuk!)*

Így juliusban volt a laczfalvai gyűlés, mely a közigazgatási hatóságok közbelépése folytán nem engedtetett meg.

Részint a gyűlés egybehívása előtt, részint pedig azóta a hozzám feladott felebbezésekben oly nyilatkozatok történtek, melyek a magyar államot annyira sértik, hogy azokat megtorlatlanúl hagyni nem lehet. *(Általános élénk helyeslés.)*

Ha tehát ez ügyben julius hatodikától maig intézkedés nem történt, ezért a kormányt vádolni még nem lehet. *(Élénk helyeslés.)*

Azon irányt, melyet fentebb jeleztem, követi a kormány s követni fogja ezután is; de ne méltóztassanak kívánni, hogy minden egyes kérdésben megjelölje azon intézkedéseket, melyeket tenni szándékozik, mert nem volna jó, ha ezzel alkalmat szolgáltatna az illetőknek arra, hogy azokat kijátszhassák. *(Általános élénk helyeslés.)*

Ily irányban szándékozik a kormány továbbra is eljárni; kérem a t. házat, hogy válaszomat tudomásúl venni méltóztassék. *(Hosszan tartó zajos helyeslés és éljenzés jobb felől.)*

Gr. Apponyi Albert: T. ház! Abban a helyzetben vagyok, hogy igen röviden nyilatkozhatom a t. ministerelnök úr imént hallott válaszára *(Halljuk! Halljuk!)* Az elvek, az irányzatok, melyeknek a t. ministerelnök úr kifejezést adott, az én felfogásom szerint is helyesek és többnyire nem is térnek el azoktól, a melyeknek én voltam bátor kifejezést adni. *(Halljuk! Halljuk!)* De az még mindig megmagyarázatlan kérdés, hogy ha a t. ministerelnök úr azokról az izgatásokról, a melyeknek egy része az igazságügyi kormányzat tevékenységet provocálja, kellő időben tudomással birt, miért jutott ez oly későn tudomására a t. igazságügyi minister úrnak? *(Úgy van! a baloldalon.)*

Horváth Gyula: Nem beszélnek egymással! *(Derültség.)*

Gr. Apponyi Albert: Vagy a t. ministerelnök úr késedelmeskedett abban, hogy igazságügyi collegáját értesítse, vagy pedig áll az, a mit a t. belügyminister úr organumainak ily nagy állami érdekben tanusított késedelmességéről mondottam. *(Úgy van! bal felől.)*

Van még a t. ministerelnök úr beszédének egy pontja, a melyre nézve talán némi felvilágosítás volna szükséges. Ha jól értettem azon szavait, a melyekre czélzok, azt méltóztatott mondani, hogy a kormány a kezébe adott hatalommal élni fog. Én ezt tökéletesen kielégítőnek tartom, de nem a nyilatkozatot, mert mi tetteket várunk a kormánytól, hanem azt a hatalmat, a melyet a törvény ád a kormánynak kezébe, hogy bármely izgatással szemben eljárhasson. Ehhez azonban a t. ministerelnök úr hozzátette, hogy a mennyiben ez a hatalom nem volna elégséges, akkor a törvényhozáshoz fog fordulni a hatalom nagyobb mérvének megadása

Digitized by Google

végett. Szerintem a t. ministerelnök úrnak ezen szavai némi magyarázatot igényelnek, mert azok így általánosan odavetve bizonytalanok és oly nyugtalanságot alkalmasak előidézni, a melynek benyomása alatt ezen ülést és valószínűleg az egész közönséget, mert ezentúl érdemleges ülést keveset fogunk tartani, hagyni nem szeretném. *(Helyeslés bal felől.)*

Különben zárószavam csak egy van. *(Halljuk! Halljuk!)* Én előadtam felfogásomat azokról a veszélyekről, a melyekkel szemben, gondolom, solidarisaknak kell, hogy magunkat érezzük. *(Úgy van! bal felől.)* Kifejtettem bizonyos álláspontokat, melyeket a ministerelnök úr is általánosságban helyeseknek talált. *(Halljuk! Halljuk!)* A t. ministerelnök úr azután feláll és kifejt a maga részéről olyan elvi álláspontokat, melyeket én is helyeseknek tartok, mindig fentartva magamnak a jogot, hogy a kormány feletti ítéletet nem csupán a kijelölt álláspontok helyessége, hanem azoknak tényekben való nyilvánulása után mondhassam el. *(Élénk helyeslés a bal- és szélsőbalon.)* De a nyilatkozatoknak lényegét, melyeket a t. ministerelnök úrtól most hallottunk, elvileg correcteknek tartom. Eddig egy nyomon haladtunk. De van köztünk mégis egy különbség. *(Halljuk! Halljuk!)* A t. ministerelnök úr az ő általa is helyeselt elvi irányzatoknak általam való előterjesztését gúnyosan tűzijátéknak nevezte. Én azonban a magam részéről örülök annak, hogy a t. ministerelnök úr részéről helyes irányelveket hallottam. *(Helyeslés bal felől.)* Ez köztünk a különbség. *(Élénk helyeslés és tetszés a bal- és szélsőbalon.)*

Ezen értelemben tudomásúl veszem a ministerelnök úr válaszát. *(Élénk helyeslés, éljenzés és taps a bal- és szélsőbalon.)*

Gr. Szapáry Gyula ministerelnök: Csak egy rövid nyilatkozatot kívánok tenni azon kérdésre, a melyet a t. képviselő úr hozzám intézett és a melyben azt kérdi, hogy mit értek azon törvényhozási intézkedések alatt, a melyek esetleg szükségesek lesznek? *(Halljuk! Halljuk!)* Ne méltóztassanak tett nyilatkozatomból azt következtetni, mintha a kormánynak szándéka volna ágyúk mozgósítását javasolni a verebek ellen; *(Helyeslés a jobboldalon.)* mert kijelentésem alatt nem értettem mást, mint azt, *(Halljuk! Halljuk!)* hogy egyrészről szükséges lesz a közigazgatást reformálni, a mi, hogy programmomat képezi, ez általában tudva van; *(Helyeslés jobbról.)* másrészt pedig esetleg módosítani kellene az általam említett törvényeket, melyeknek elégtelen voltára voltam bátor rámutatni. *(Helyeslés a jobb- és baloldalon.)*

Ez az, t. ház, a mit tett nyilatkozatom alatt értetni kívánok. *(Élénk éljenzés a jobboldalon.)*

Elnök: T. ház! Méltóztatnak tudomásúl venni a ministerelnök úr válaszát: igen vagy nem? *(Zaj és felkiáltások: Igen! Nem!)*

Kérem azokat, kik tudomásúl veszik, méltóztassanak felállani. *(Megtörténik.)* A ház többsége tudomásúl veszi a választ.

A holnapi ülés ideje és napirendje meg levén állapítva, az ülést bezárom.

(Az ülés végződik d. u. 3 óra 15 perczkor.)

Digitized by Google

89. ORSZÁGOS ÜLÉS

1892. évi julius hó 15-én, pénteken.

B. Bánffy Dezső elnöklete alatt.

Tárgyai: A jegyzőkönyv hitelesítése. — Kérvények bemutatása. — A gazdasági bizottság jelentésének tárgyalása a ház kisebb fizetésű hivatalnokai és szolgáinak drágasági pótléka tárgyában. — A koronaérték megállapításáról és a valuta-rendezésre vonatkozó többi javaslatok részletes tárgyalása. — Napirend.

A kormány részéről jelen vannak: gr. Szapáry Gyula, Wekerle Sándor, Szögyény-Marich László, Josipovich Imre.

(Az ülés kezdődik d. e. 10 órakor.)

Elnök: Az ülést megnyitom. A mai ülés jegyzőkönyvét Josipovich Géza jegyző úr fogja vezetni. A javaslatok mellett szólni kívánókat Schóber Ernő, az azok ellen jelentkezőket Lázár Árpád jegyző urak fogják jegyezni.

Méltóztassanak meghallgatni az utóbbi ülés jegyzőkönyvét.

Josipovich Géza jegyző *(olvassa a julius hó 14-én tartott ülés jegyzőkönyvét.)*

Elnök: Kérdem: van-e megjegyzés a jegyzőkönyvre? Ha nincs, akkor a jegyzőkönyv ezennel hitelesítve van.

Bemutatom a bécsi magyarok egyletének Fenyvessy Ferencz képviselő által beadott kérvényét, részükre segélyösszeg megszavazása, illetőleg annak az állami költségvetésbe való felvétele tárgyában.

Előzetes tárgyalás és jelentéstétel végett kiadatik a kérvényi bizottságnak.

Bemutatom továbbá Kardhordó Alajos és társai érsekújvári tanítóknak Mérey Lajos képviselő által beadott kérvényét, a tanítói fizetések méltányos rendezése tárgyában.

Előzetes tárgyalás és jelentéstétel végett kiadatik a közoktatási bizottságnak.

T. ház! Az elnökségnek több jelenteni valója nincs.

Következik a napirend és pedig a gazdasági bizottság jelentése a képviselőház kisebb fizetésű hivatalnokai és szolgái drágasági pótlékának folyóvá tétele tárgyában.

Schóber Ernő jegyző *(olvassa a jelentést).*

Elnök: Méltóztatnak a jelentést elfogadni? *(Elfogadjuk!)* A gazdasági bizottság javaslata értelmében mondatik ki a határozat s az elnök a kellő utalványozások eszközlésére felhatalmaztatik. *(Helyeslés.)*

Következik a napirend szerint a koronaérték megállapításáról szóló törvényjavaslat tárgyalásának folytatása.

Schóber Ernő jegyző *(olvassa a 11-ik szakaszt s a törvényjavaslat többi szakaszait, melyek észrevétel nélkül elfogadtatnak.)*

Elnök: E szerint a koronaérték megállapításáról szóló törvényjavaslat általánosságban és részleteiben is el lévén fogadva, azt hiszem, méltóztatnak hozzájárulni, hogy a holnapi ülésen történjék annak harmadszori felolvasása. *(Helyeslés.)* Ez értelemben mondom ki tehát a határozatot.

T. ház! Következik a napirend szerint a pénzügyi bizottság 123. sz. jelentése »a magyar korona országainak kormánya és a birodalmi tanácsban képviselt királyságok és országok kormánya között az érem- és pénzrendszerre

Digitized by Google

vonatkozólag kötendő szerződésről« szóló törvényjavaslat tárgyában.

Gondolom, méltóztatnak hozzájárulni, hogy a törvényjavaslat általánosságban tárgyalás alapjául felolvasottnak tekintessék, annyival inkább, mert már az előző törvényjavaslat tárgyalásánál általánosságban erre a törvényjavaslatra és a következő törvényjavaslatokra is méltóztattak nyilatkozni. *(Felolvasottnak tekintjük!)*

Tehát a törvényjavaslat felolvasottnak tekintetik.

Most kérdem, kíván-e valaki általánosságban a törvényjavaslathoz szólni? Ha senki sem kíván szólni, kijelentem, hogy a törvényjavaslat általánosságban a részletes tárgyalás alapjául elfogadtatott.

Következik a részletes tárgyalás.

Schóber Ernő jegyző *(olvassa a törvényjavaslat czímét, I., IV. czikkeit, melyek észrevétel nélkül elfogadtattak; olvassa az V. czikket).* Balla Gyula!

Balla Gyula: T. ház! A szerződés V. czikke voltaképen a koronaérték megállapítására vonatkozó törvényjavaslat 8. §-án alapúl. Ennek következtében annak lényegében való elfogadása igen természetes. De nem tehetem azt magára a szövegezésre nézve.

Az V. czikk 2. bekezdése következőleg hangzik: »A két kormány meg fogja engedni, hogy 20 koronások ezenkívül magánosok számára is verettessenek stb.« Egyszerűen csak annyi módosítást hozok javaslatba, hogy ezen kifejezés »ezenkívül« a második bekezdés elejére tétessék, tehát a második bekezdés így hangzanék: »Ezenkívül a két kormány« stb

Ugyanazon czikk 3-ik bekezdése így szól: »A magánosoknak felszámítandó verdedíj nem haladhatja meg 20 koronások veretése esetén az érték 0·3%-át.«

Ez a szövegezés az eredeti szövegezéstől eltér. A szerződés eredeti szövegezésébe be van véve, természetesen megfelelőleg a törvényjavaslat 8. §-ába, a 10 koronások verdedíja is. Miután azonban a bizottság nem látta szükségesnek azt, hogy a másik állam szerződésileg kötelezve legyen 10 koronások veretésére és illetőleg arra, hogy magánosoknak is megengedje 10 koronások veretését, igen természetes, hogy ez a rész nem vétetett át a 8. §-ból. Ebből származott az, hogy a czikk utolsó bekezdése nem egyezik meg ennek 3-ik bekezdésével.

Az utolsó bekezdés ugyanis így szól: »A verdedíj ezeken a határokon belül« stb., holott voltaképen most csak egy határról van szó. Az utolsó bekezdésnek a pénzügyi bizottság által megállapított szövegezése helyett tehát javaslatba hozom a következő szöveget: »A húsz koronások verdedíja ezen határon belül a két pénzügyminister megegyezése alapján rendeleti úton szabatik meg és a magán számlára történendő veretés egyéb feltételei is egyetértőleg megállapítandó egységes alapelvek szerint rendeleti úton fognak szabályoztatni.«

Elnök: Az előadó úr kíván szólani.

Hegedüs Sándor előadó: A t. képviselő úr által beadott módosításhoz hozzájárulok annyival is inkább, mert csak tévedésből maradtak benn a bekezdésben a »határokon kívül« szavak; miután a meghatározott 20 koronás arany kiverés megmarad, természetes, hogy a módosítást a szakaszba bele kell tenni.

Elnök: Kíván még valaki szólani? Ha nem, kérdem: méltóztatik-e a czikket a módosítás értelmében elfogadni? *(Igen!)* A ház a beadott módosítással fogadja el a czikket.

Schóber Ernő jegyző *(olvassa a 6. czikket).* — Balla Gyula!

Balla Gyula: T. ház! E szakasz kapcsolatos a koronaértéket megállapító törvényjavaslat 7. §-ával, a melynél már módosítást volt szerencsém benyujtani.

A 6-ik czikk első bekezdése véleményem szerint voltaképen nem azt fejezi ki, a mit kívánna, mert azt mondja: »az előző határozmányok szerint mindkét államban forgalomba hozott oly aranyérmek, melyek a rendes forgalom folytán nem fogytak meg annyira, hogy az alább megállapított forgalmi súlyt el nem érik.« Ez úgy hangzik, mintha az lenne az értelme, hogy az állam, mikor kibocsátja az aranyérmeket, olyanokat bocsát ki, a melyeknek már csak a forgalmi súlya van meg, de a tulajdonképeni fém nyers súlya nincs. Ezen szakaszban így két tagadással szemben egy állítás van és azért ezen szövegezést nem fogadom el, hanem a helyett javaslatba hozom a következő új szövegezését ezen bekezdésnek: »Az előző határozmányok szerint mindkét államban forgalomba hozott aranyérmekből azok, a melyek a rendes forgalom folytán megfogynak, de az alább megállapított forgalmi súlyt még elérik, mindkét állam területén az állami és más közpénztáraknál, valamint a magánforgalomban is minden fizetésnél teljes súlyúakként fogadandók el.«

Hegedüs Sándor előadó: A t. képviselő úr módosítványa csak irályilag változtatja meg a szakaszt és nézetem szerint helyesen. Ennek alapján hozzájárulok a módosításhoz.

Elnök: Kíván még valaki szólani? Ha nem, méltóztatnak hozzájárulni, hogy a 6-ik czikk a képviselő úr által beadott módosítás értelmében fogadtassék el? *(Igen!)* Kijelentem, hogy a 6-ik czikk Balla Gyula képviselő úr módosítása értelmében fogadtatott el.

Schóber Ernő jegyző *(olvassa a 7-től*

Digitized by Google

14-ig terjedő czikket, a melyek észrevétel nélkül elfogadtattak. Olvassa a 15-ik czikket). — Ámon Ede!

Ámon Ede: T. ház! E czikkben a két állam veretéseinek kölcsönös megvizsgáltatására Magyarországon állami kémle-intézet felállítása mondatik ki. Ez új intézet fejlesztésére a t. minister úrnak a legőszintébb elismeréssel adózom, mert ezzel vége van vetve annak a pitoyabilis állapotnak, mely a viszonosság teljes hiányában állott. Mert míg a mi érmeink Bécsben megvizsgáltattak, az ottaniak itt nem vizsgáltattak meg. A reciprocitas e hiányát nem pótolhatta a magyar állam azon jogosítványa, hogy a bécsi cs. kir. főkémle-intézethez esetleg egyik tisztviselőjét állandóan kiküldhette. A tervbe vett újítás fontosságát leginkább az tudja méltányolni, a ki az eddigi állapotokat tüzetesen ismeri. Az érmeknek kölcsönös megvizsgáltatása nem új eszme, a mennyiben ezzel már az Ausztria és a német vámszövetség között kötött 1857-iki érmeegyezményben és a skandinav-unio szerződésében is találkozunk.

Az ezen érmevizsgálat és ellenőrzés végrehajtásával megbízott műszaki intézetek hatásköre tehát a dolog természeténél fogva igen fontos, ezek lévén a szövetkezett országok éremtechnikai államhitelének, röviden mondva, éremhitelének legfőbb őrei és biztosítékai. Ezen szempontból tehát szükségesnek tartom, hogy nálunk is az új kir. főkémleintézet szervezése a kellő gonddal történjék. Meg vagyok győződve, hogy a t. pénzügyi kormány az intézetet mindazon tudományos és műszaki segédeszközökkel el fogja látni, melyek az érmevizsgálat exact véghezviteléhez szükségesek. De miután ezen intézetben nemcsak a mi, hanem egyszersmind a monarchia másik áliamának érmei is meg fognak vizsgáltatni, mivel ezzel szemben a másik állam viszont teljesítménye áll, azért, azt hiszem, hogy a magyar intézet tiszti személyzetének szervezésénél arra is kellene figyelmmel lenni, hogy qualificatio és rangfokozat tekintetében lehetőleg úgy intézkedjünk, hogy a mi intézetünk a másik intézettel szemben az inferioritas jellegét ne viselje.

Magát a czikket készségesen elfogadom. *(Helyeslés a jobboldalon.)*

Wekerle Sándor pénzügyminister: T. ház! Azt hiszem, hogy a törvényjavaslat úgy van szövegezve, hogy a két főkémle-intézet teljesen egyenrangú factornak van odaállítva és így a teljes paritas és reciprocitas a két főkémle-intézet között magában a törvényjavaslatban van biztosítva. Ebből azonban azt a következtetést vonni, hogy úgy rendezzük be a főkémle-intézetet, mint a birodalmi tanácsban képviselt királyságokban és országokban van, nem kívánom. Mi a főkémle-intézetet úgy fogjuk berendezni, hogy az teljesen megfeleljen feladatának úgy az egyének megválasztása, mint a felszerelések tekintetében; de berendezzük saját igényeink szerint. Csak azért teszem ezen megjegyzést, nehogy hallgatásom által helyeselni látszassam a képviselő úr azon kívánságát, mintha az illetmények és rangfokozatok tekintetében assimilálni fogják a főkémle-intézetet az ottanival. Ismétlem azonban, hogy a mint az a törvényben is biztosítva van, mindenesetre módját fogom ejteni annak, hogy azok úgy az érintkezésben, mint a hatáskörben teljesen egyenlő factorként álljanak egymással szemben. *(Helyeslés.)*

Elnök: Kíván még valaki szólani? Ha senki sem kíván szólani, a ház a 15. czikket elfogadja.

Schóber Ernő jegyző *(olvassa a 16—22-ik czikket, melyek észrevétel nélkül elfogadtatnak.)*

Elnök: E szerint t. ház, ezen törvényjavaslat úgy általánosságban, mint részleteiben el lévén fogadva, a holnapi ülésben fog harmadszor olvastatni.

Következik a napirend szerint a pénzügyi bizottság 124. sz. jelentése: »az aranyforintra szóló kötelezettségeknek koronaértékbeli aranyérmékben való teljesítéséről« szóló törvényjavaslatról.

Gondolom, méltóztatnak hozzájárulni, hogy az általánosságban felolvasottnak tekintessék. Kíván valaki általánosságban hozzászólani? Minthogy senki sem kíván szólani, az általánosságban a részletes tárgyalás alapjául elfogadtatik. Most részleteiben fog olvastatni.

Schóber Ernő jegyző *(olvassa a törvényjavaslat czímét, 1—5. szakaszait, melyek észrevétel nélkül elfogadtatnak.)*

Hegedüs Sándor előadó: T. ház! A mint méltóztatnak látni, az illető törvényczikkek, a melyek idézve lesznek, nincsenek a szövegbe beírva, mert ez azon számtól függ, melyet a törvénytárban fog nyerni. A szokás az, hogy a főrendiház tárgyalása után fogják az illető számot kapni, mely véglegesen fe fog vétetni a szövegbe, köteles vagyok ezt a t. ház tudomására hozni.

Elnök: T. ház! Miután a törvényjavaslat általában, nemkülönben részleteiben elfogadtatott, harmadszori olvasása a holnapi ülésben fog megtörténni. Következik napirend szerint a pénzügyi bizottság 125. számú jelentése az osztrák-magyar bank alapszabályai 87-ik czikkének kiegészítéséről. Méltóztatnak hozzájárulni, hogy a törvényjavaslat általánosságban már felolvasottnak tekintessék? *(Igen!)* Kíván valaki általánosságban hozzászólni? Senki sem? Akkor a törvényjavaslat az osztrák-magyar bank alapsza-

Digitized by Google

bályai 87-ik czikkének kiegészítéséről általánosságban a részletes tárgyalás alapjául elfogadtatik. Következik a részletes tárgyalás.

Schóber Ernő jegyző *(olvassa az 1. 2. §-okat, melyek észrevétel nélkül elfogadtattak.)*

Hegedüs Sándor előadó: A szövegbe itt is annak idején fog betétetni a törvényczikk száma.

Elnök: T. ház! Ezen törvényjavaslat úgy általánosságban, mint részleteiben el lévén fogadva, a holnapi ülésben fog megtörténni a harmadik olvasás.

T. ház! Következik a pénzügyi bizottság 126. sz. jelentése »némely államadósság beváltásáról és a koronaérték behozatalára szükséges arany beszerzéséről« szóló törvényjavaslatról.

Méltóztatik hozzájárulni, hogy általánosságban ezen törvényjavaslat felolvasottnak tekintessék? *(Igen!)* Kíván valaki hozzászólni, t. ház? Senki sem kíván szólni? Úgy a törvényjavaslat általánosságban a részletes tárgyalás alapjául elfogadtatott. Következik a részletes tárgyalás.

Schóber Ernő jegyző *(olvassa az 1—11. szakaszokat, melyek észrevétel nélkül elfogadtatnak.)*

Hegedüs Sándor előadó: T. ház! Itt is két helyen fordul elő idézet a 7. és 11-ik §-ban, a mely megfelelő módon annak idején törvénybe fog iktattatni.

Elnök: T. ház! A törvényjavaslat úgy általánosságban, mint részleteiben is el lévén fogadva, méltóztatnak hozzájárulni ahhoz, hogy a holnapi ülésben olvastassék harmadszor? *(Igen!)* Ezen értelemben mondom ki a határozatot.

Következik a pénzügyi bizottság 127. számú jelentése Wekerle Sándor m. kir. pénzügyministernek, »az osztrák veretű egyesületi egy és két forintos tallérok ügyében« az országgyűléshez 92. sz. alatt benyújtott jelentése tárgyában. A jelentés fel fog olvastatni.

Schóber Ernő jegyző *(olvassa a jelentést.)*

Elnök: Kíván valaki szólani? Ha senki sem kíván szólni, méltóztatnak tudomásúl venni a pénzügyi bizottság jelentését? *(Igen!)* Ehhez képest hozzájárulás végett a főrendiházzal közöltetik. *(Élénk felkiáltások jobb felől: Éljen az előadó!)*

T. ház! A mai ülés napirendje ki van merítve. Javaslom, hogy holnap déli 12 órakor tartassék ülés, mely ülésnek napirendjére az imént letárgyalt törvényjavaslatok harmadszori felolvasása tűzessék ki. *(Helyeslés.)* E szerint az ülés ideje, nemkülönben napirendje meg levén állapítva, az ülést ezennel bezárom.

(Az ülés végződik d. e. 11 óra 10 perczkor.)

Digitized by Google

90. ORSZÁGOS ÜLÉS.

1892. évi julius hó 16-án, szombaton

B. Bánffy Dezső elnöklete alatt.

Tárgyai: A jegyzőkönyv hitelesítése. — Kérvények bemutatása. — Az interpellatios könyv felolvasása. — A II. bíráló bizottság jelentése Sima Ferencz választásának megsemmisítéséről. — A koronaérték megállapításáról és a valuta-rendezéssel kapcsolatos javaslatok végleges megszavazása. — Papp Elek interpellatioja Hajdúmegyében a belterületeken való nyomtatás eltiltása tárgyában. — Napirend. — Az ülés jegyzőkönyvének hitelesítése.

A kormány részéről jelen vannak: gr. Szapáry Gyula és Josipovich Imre.

(Az ülés kezdődik déli 12 órakor.)

Elnök: Méltóztassanak helyeiket elfoglalni, az ülést megnyitom. A mai ülés jegyzőkönyvét Josipovich Géza jegyző úr fogja vezetni. A javaslatok mellett szólni kívánókat Schóber Ernő, az azok ellen jelentkezőket Lázár Árpád jegyző urak fogják jegyezni.

Fel fog olvastatni a tegnapi ülés jegyzőkönyve.

Josipovich Géza jegyző *(olvassa a julius hó 15-én tartott ülés jegyzőkönyvét.)*

Elnök: Kérdem a t. házat, van-e megjegyzés a jegyzőkönyvre? Ha nincs, a jegyzőkönyv hitelesítve van.

Bemutatom a herencsvölgyi és miklósfalvi tanítóknak, —

A nagy-bitsei tantestületnek, Kubál Mihály és Grizbach Agoston tanítóknak Várady Károly, —

a nyitrai-ludányi népiskola tanítóinak és Klitzl Gyula keszüi kántor-tanítónak Mérey Lajos, —

a magyar-óvári róm. katholicus esperesi kerület néptanítóinak Schwarcz Gyula országgyűlési képviselő által beadott kérvényét a tanítói fizetések méltányos rendezése tárgyában.

Előzetes tárgyalás és jelentéstétel végett kiadatnak a ház közoktatásügyi bizottságának.

Az elnökségnek több jelenteni valója nincs.

Fel fog olvastatni az indítvány- és interpellatios könyv.

Schóber Ernő jegyző: Tisztelettel jelentem, hogy az indítványkönyvben újabb bejegyzés nincs. Az interpellatios könyvben ellenben 1892. julius 16-iki kelettel a következő bejegyzés van: Papp Elek a belügyminister úrhoz: Hajdú megye területén a belterületeken való nyomtatás megtiltása tárgyában.

Elnök: Az interpelláló képviselő úr interpellatioját a napirend kimerítése után fogja megtehetni.

Schóber Ernő jegyző: Perczel Dezső, a II. bíráló bizottság elnöke!

Perczel Dezső: T. ház! A II. bíráló bizottság részéről jelentem a házszabályok értelmében, *(Halljuk! Halljuk!)* hogy a bizottság a tegnapi napon tartott ülésében hozott határozatával Csongrádmegye tápéi választókerületében f. évi január hó 28-án megtartott képviselőválasztást, mely alkalommal Sima Ferencz választatott képviselővé, megsemmisítette. *(Egy hang bal felől: Elég helytelenül!)* Egyúttal van szerencsém ez ítélettel kapcsolatosan benyujtani a bíráló bizottságnak a költségek tárgyában hozott

Digitized by Google

végzését. *(Felkiáltások a szélsőbalon: Halljuk a végzést!)*

Schóber Ernő jegyző *(olvassa az ítéletet és a végzést. Halljuk! Halljuk! a szélsőbalon.)*

Csanády Sándor: Nem halljuk! Nem tudunk hozzászólni! *(Felkiáltások jobb felől: Nem is lehet hozzászólani!)*

Elnök: T. ház! Méltóztatnak a bíráló bizottságnak a választást megsemmisítő határozatát tudomásúl venni és az elnököt felhatalmazni, hogy az új választás iránt szabályszerűen intézkedjék, nemkülönben hogy a költségek tárgyában hozott végzés alapján a kellő intézkedéseket megtegye. *(Helyeslés.)* Ily értelemben mondom ki a határozatot.

T. ház! Következik a napirend, még pedig a koronaérték megállapításáról szóló törvényjavaslat harmadszori olvasása.

Schóber Ernő jegyző *(olvassa a törvényjavaslatot.)*

Elnök: T. ház! Méltóztatnak ezen törvényjavaslatot harmadszori olvasásban is megszavazni? *(Igen! Nem!)* Kérem azon képviselő urakat, a kik megszavazzák, méltóztassanak felállani. *(Megtörténik.)*

T. ház! A törvényjavaslat harmadszori olvasásban is elfogadtatván, az a főrendeknek szíves tárgyalás és hozzájárúlás czéljából átküldetni határoztatik.

Következik napirend szerint a magyar korona országainak kormánya és a birodalmi tanácsban képviselt királyságok és országok kormánya között az érme- és pénzrendszerre vonatkozólag kötendő szerződés beczikkelyezéséről szóló törvényjavaslatnak harmadszori olvasása.

Schóber Ernő jegyző *(olvassa a törvényjavaslatot.)*

Elnök: Méltóztatik a t. ház harmadszori olvasásban a felolvasott törvényjavaslatot elfogadni, igen vagy nem? *(Elfogadjuk!)* A törvényjavaslat harmadszori olvasásban elfogadtatván, a főrendekhez alkotmányos tárgyalás és szíves hozzájárúlás czéljából átküldetni határoztatik.

Következik napirend szerint az aranyforintra szóló kötelezettségeknek koronaértékbeli aranyérmekben való teljesítéséről szóló törvényjavaslat harmadszori olvasása.

Schóber Ernő jegyző *(olvassa a törvényjavaslatot.)*

Elnök: Méltóztatik a t. ház harmadszori olvasásban a felolvasott törvényjavaslatot elfogadni, igen vagy nem? *(Elfogadjuk!)* A törvényjavaslat harmadszori olvasásban elfogadtatván, a főrendekhez alkotmányos tárgyalás és szíves hozzájárúlás czéljából átküldetni rendeltetik.

Következik az osztrák-magyar bank alapszabályai 87-ik czikkének kiegészítéséről szóló törvényjavaslat harmadszori olvasása.

Schóber Ernő jegyző *(olvassa a törvényjavaslatot.)*

Elnök: Méltóztatik a t. ház harmadszori olvasásban a felolvasott törvényjavaslatot elfogadni, igen vagy nem? *(Elfogadjuk!)* A törvényjavaslat harmadszori olvasásban elfogadtatván, a főrendekhez alkotmányos tárgyalás és szíves hozzájárúlás czéljából átküldetni határoztatik.

Következik némely államadósság beváltásáról s a koronaérték behozatalára szükséges arany beszerzéséről szóló törvényjavaslat harmadszori olvasása.

Schóber Ernő jegyző *(olvassa a törvényjavaslatot.)*

Elnök: Méltóztatik a t. ház harmadszori olvasásban a felolvasott törvényjavaslatot elfogadni, igen vagy nem? *(Elfogadjuk!)* A törvényjavaslat harmadszori olvasásban elfogadtatván, a főrendekhez alkotmányos tárgyalás és szíves hozzájárúlás czéljából átküldetni határoztatik.

T. ház! A napirend ki lévén merítve, következik a bejelentett interpellatio előterjesztése.

Papp Elek: T. képviselőház! Egy nagyon rövid kérdést vagyok bátor a mélyen t. belügyminister úrhoz intézni. Meg fogja engedni a belügyminister úr is és remélem, a t. ház is elnézéssel lesz irántam, hogy ezt az interpellatiot ez idő szerint terjesztem elő; mert időszerű annyiban, a mennyiben a tűzrendőri kérdést érinti és a küszöbön levő, részben már megkezdett cséplésre, nyomtatásra vonatkozik. *(Halljuk! Halljuk! a szélső baloldalon.)*

Hajdúmegye törvényhatósága 1889-ben tűzrendőri szabályrendeletet alkotott, a melyet a magas ministerium bizonyos módosítással helyben is hagyott. Ennek foganatosítása és végrehajtása az 1890-dik évre esik. Ezen tűzrendőri szabályrendeletnek sok üdvös és czélszerű intézkedése van. Azonban van egy oly intézkedése, a mely a legnagyobb mértékben érinti a kisebb birtokú vagy plane takarásból, aratásból élő szegényebb sorsú lakosok, polgárok érdekeit. A tűzrendőri szabályrendelet egyik szakasza t. i. akképen intézkedik, hogy szálas rakományt, kalászos kereszteket a belterületen berakni és elnyomtatni nem szabad.

Én ezt nagyon helyesnek tartom, mert helyes, ha nem engedik meg, hogy a belterület tűzfészek legyen.

De épen a magas ministerium 69,693. számú leiratával ez a tűzrendőri szabályrendelet azon módosítással és kiegészítéssel hagyatott helyben, hogy ezen általam most ismertetett szakasznak

Digitized by Google

beillesztése rendeltetett el, a mely szakasz szerint t. i. utasíttatott a törvényhatóság s utasíttattak a törvényhatóságok közegei egész a községig, hogy a tűzrendőri szabályrendelet ezen intézkedését, a mely szerint bent nyomtatni nem szabad, akkor hajtassék végre, a mikor az illető hatóság kijelöli azon területeket, a hol a nyomtatás a belterületeken kívül eszközölhető lesz. Tehát úgyszólván a conditio sine qua non-ja, sanctioja azon intézkedésnek, hogy bent nyomtatni nem szabad, ezen, a ministerium által contemplált és elrendelt pótlással ismertetett el.

Azonban daczára annak, hogy 1890-től fogva már két esztendő telt el, ezen tűzrendőri szabályrendelet intézkedése mind máig sem hajtatott végre, úgy, hogy nincs egyetlen egy község sem, a hol ez idő szerint alkalmas rakodóhely ki volna mutatva. Most a nyomtatás ideje bekövetkezvén, a szegényebb sorsú emberek, a kik évi keresményüket nincs a hol elnyomtassák, karhatalommal akadályoztatnak meg, hogy a belterületen nyomtathassanak s ha a hatóság nem intézkedik arról, hogy kijelöltessék az a hely, a hol a nyomtatás eszközölhető, ki vannak téve annak, hogy ott a tarlóján fog elpusztulni évi keresményük és hasonló inségre jutnak, mint árvamegyei s más felsővidéki polgártársaink a mult évben is voltak.

Nincs olyan üdvös intézkedés és nincs olyan czélszerű törvény, t. ház, a mit végrehajtása által gyűlöltté ne lehetne tenni. A százados gyakorlat arra ösztönzi az embereket, hogy a legczélszerűbb intézkedések ellen is bizonyos oppositiót képezzenek és ezért a lehető legóvatosabban és legkíméletesebben kell a hatóságoknak a reformintézkedések keresztülvitelénél eljárni, mert ha valamikor igaza volt a pipás nemesnek, igaza volt akkor, midőn azt mondta, hogy a reformintézkedés olyan, mint a retek, a mely reggel méreg, délben étek, este pedig orvosság. De hát az orvosságot nem olyan adagban kell a publikumnak beadni, hogy méreggé fajuljon és e tekintetben hasonló a törvényhatóságok eljárása azon emberéhez, a ki a maga lovát a farkánál akarja felkantározni és úgy akar vele előrehaladni.

Az hiszem, világosan kiderítettem azt a tényállást, mely lehetetlenségre kötelezi Hajdúmegye polgárait akkor, midőn ilyet követel tőlük, mert vannak sokan olyanok, a kik nem a maguk földjén termelt búzát akarják nyomtatni, hanem a más tarlóján aratással szerzett terméket, az idegen tarlón pedig nem engedik meg keresztjeivel ott maradnia s hely sem lévén kimutatva részükre, hol nyomtassanak, lehetetlenségre vannak kárhoztatva, midőn azt követelik tőlük, hogy a belterületeken ne nyomtassanak.

Épen ezen zaklatástól és aggódástól indíttatva, a ministeriumhoz már régebb idő óta érkeznek számtalan mennyiségben kérvények ezen ügy érdemleges elintézését sürgetve, de a mai napig érdemlegesen a magas ministeriumnál ez a kérdés még el nem intéztetett. Én a harmadik csöngetés idejét látom elérkezettnek, midőn a következőkben foglalt sürgős interpellatiót vagyok bátor a belügyministeriumhoz intézni:

»Interpellatió a belügyminister úrhoz.

Daczára annak, hogy Hajdúmegye törvényhatósága által elfogadott tűzrendőri szabályrendelet életbeléptetése alkalmával elkövetett szabálytalanságok és visszás intézkedések ellen e megyének csaknem minden községéből intéztetett a belügyministeriumhoz kérvény, mégis a beadott kérvények sorsa felől és a ministerium határozatáról a folyamodók mind e napig értesítve nincsenek. Pedig a panaszok kivétel nélkül a szabályrendelet azon részének végrehajtása ellen irányúlnak, mely a szálas rakomány behordását és a községekben való nyomtatását korlátozza.

Minthogy pedig a nyomtatási időszak immár bekövetkezett, azon számtalan szegénysorsú hajdúmegyei polgárok érdekében, kik a szabályrendelet visszás végrehajtása miatt idei termésüket elnyomtatni nem képesek, a következő sürgős kérdést intézem a belügyminister úrhoz:

Van-e szándéka és akarata a belügyminister úrnak a legsürgősebben intézkedni az iránt, hogy mielőtt Hajdúmegye törvényhatósága a tűzrendőri szabályrendelet azon részének végrehajtását foganatosítaná, mely a nyomtatásnak a község területén kívül való eszközöltetését rendeli, hatósági intézkedés által meg legyen adva a mód, külső lerakodó alkalmas helyek kijelölésével arra nézve, hogy a nyomtatás a belterületeken kívül eszközöltessék. *(Helyeslés szélsőbal felől.)*

Ajánlom az interpellatiót a t. ház és a belügyminister úr figyelmébe, mert az ügy valóban sürgős.

Elnök: Az interpellatio már felolvastatván, annak újra való felolvasása, azt hiszem, nem szükséges és így az kiadatik a miniszterelnök, illetőleg a belügyminister úrnak.

T. ház! Ezzel nemcsak a mai ülésnek napirendje, hanem egyszersmind a nyári szünetek előtt a t. ház tanácskozásainak munkarendje is ki van merítve, ugyanazért azt a javaslatot vagyok bátor tenni a t. háznak, méltóztassék hozzájárulni, hogy a főrendiháztól érkezendő üzenetek átvételére, esetleg az elnöki, kormányi és bizottsági jelentések megtétele czéljából tartassanak még csak ülések, a melyeknek idejét az elnökség majd annak idején szabályszerűleg közé fogja tenni. *(Helyeslés.)* Ha ezt méltóztat-

Digitized by Google

nak elfogadni, akkor határozatilag kimondom, hogy érdemleges ülések most már nem tartatnak és hogy az elnökség fölhatalmaztatik annak idejében ülések hirdetésére.

Most pedig méltóztassék a mai ülés jegyzőkönyvét meghallgatni.

Josipovich Géza jegyző *(olvassa a jegyzőkönyvet.)*

Elnök: Van valakinek észrevétele a jegyzőkönyv ellen? Ha nincs: akkor a jegyzőkönyvet hitelesítettnek jelentem ki. Az ülést ezzel bezárom. *(Felkiáltások a jobboldalon: Éljen az elnök!)*

(Az ülés végződik d. u. 12 óra 40 perczkor.)

91. ORSZÁGOS ÜLÉS

1892. évi julius hó 20-án, szerdán

B. Bánffy Dezső elnöklete alatt.

Tárgyai: Csanády Sándor halálának bejelentése. — A berettyó-újfalusi kerületben új képviselő-választás elrendelése. Elnök felhatalmazása a szünet alatt üresedésbe jövő kerületekben új választás elrendelésére. — Ministerelnök átiratának bemutatása: 1. Wekerle Sándornak a kereskedelmi ministerium vezetésétől való felmentése és Lukács Bélának kereskedelmi ministerré való kinevezése tárgyában; — 2. kereskedelmi viszonyainknak Szerbiával való rendezéséről és az állami költségvetésről szóló törvényjavaslatok szentesítéséről. — A főrendiház üzenete: 1. az ország erdélyi részeiben a birtok rendezéséről; 2. a szentes-hódmezővásárhelyi vasútról; 2. az italmérési jövedékről és a valuta-rendezésre vonatkozó törvényjavaslatok elfogadásáról; továbbá Kotrona havasnak szebenmegyébe; Székely-Keve községnek Temesmegyébe kebelezéséről; a bártfa-eperjesi vasútról; az egy és kéttallérosokról hozott képviselőházi határozatok elfogadásáról. — Kérvények bemutatása. — Elnök felhatalmazása ő Felsége születése napja alkalmából a ház szerencse-kivánatainak tolmácsolására. — A királyi leirat benyújtása és kihirdetése. — A jegyzőkönyv hitelesítése. — Elnök búcsúzója.

A kormány részéről jelen vannak: Gr. Szapáry Gyula, Wekerle Sándor és Szilágyi Dezső.

(Az ülés kezdődik d. e. 11 órakor.)

Elnök: Az ülést megnyitom. A mai ülés jegyzőkönyvét Josipovich Géza jegyző úr fogja vezetni.

T. ház! Szomorúan kell jelentenem a t. háznak, hogy Csanády Sándor, Bihar vármegye berettyó-újfalusi választókerületének országgyűlési képviselője, folyó hó 17-én elhunyt. Az elhunyt a háznak 1861-től mostanáig majdnem állandóan tagja volt s mint ilyen, a ház tanácskozmányaiban tevékeny részt vett. Benne közéletünk egy buzgó, a rég múlt idők hagyományait képviselő tényezőjét vesztette el.

Azt hiszem, elhunyta felett a t. ház mélyen érzett fájdalmának jegyzőkönyvileg ad kifejezést. *(Helyeslés.)*

A mennyiben e halálozás folytán a berettyó-újfalusi választókerület képviseletében üresedés állott elő, tisztelettel kérem a házat, méltóztassék az elnököt felhatalmazni, hogy az új választás foganatosítása iránt intézkedjék. *(Helyeslés.)*

Hasonló felhatalmazást kérek a t. háztól arra nézve is, hogy a mennyiben a t. ház üléseinek szünetelése alatt valamely kerület képviseletében üresedés állana be, a kellő intézkedéseket a választás foganatosítása iránt megtehessem. *(Helyeslés.)*

Ezen értelemben mondom ki a határozatot.

Bemutatom a ministerelnök 1584. számú átiratát, mely szerint ő császári és apostoli királyi Felsége folyó hó 16-án kelt legfelsőbb elhatározásával Wekerle Sándor pénzügyminister urat a kereskedelmi magyar ministerium ügyeinek ideiglenes vezetésétől, e megbizatásában tett szolgálatainak elismerése mellett, legkegyelme-

Digitized by Google

sebben felmenti és egyúttal Lukács Béla kereskedelemügyi ministeri államtitkár urat kereskedelemügyi magyar ministerévé kinevezni méltóztatott.

Tudomásúl vétetik.

Bemutatom a ministerelnök 1590. számú átiratát, mely szerint

1. kereskedelmi viszonyainknak Szerbiával legfeljebb 1893. évi junius hó 30-ig való ideiglenes rendezéséről és az osztrák-magyar vámterület általános vámtarifájának VI. osztályához tartozó 24. szám utáni 2. jegyzet hatályon kivül helyezéséről,

2. az 1892. évi állami költségvetésről szóló törvényjavaslatok ő Felsége által folyó évi julius hó tizennegyedikén legkegyelmesebben szentesíttetvén, mint ez idei XIII., illetőleg XIV. törvényczikknek az országos törvénytár útján folyó évi julius hó 18-ik napján kihirdettettek s ezen törvényczikkeknek a legfelsőbb szentesítési záradékkal ellátott eredeti példányai az országos levéltárban helyeztettek el.

Tudomásúl vétetik.

Bemutatom a főrendiház elnökének 627, 679, 631, 632, 633, 636, 634. és 635. számú átiratait az ide vonatkozó jegyzőkönyvi kivonatokkal együtt, a melyek szerint a főrendiház: 1. az ország erdélyi részeiben, továbbá a volt Kraszna, Közép-Szolnok, Zaránd megyék és a Kővárvidék területén a birtokrendezési, arányosítási és tagosítási ügyekben követendő eljárásról szóló 1880 : XLV. tcz. némely határozmányainak módosításáról, — 2. a szentes-hódmező-vásárhelyi helyi érdekű vasút engedélyezéséről, — 3. az állami italmérési jövedékre vonatkozó 1888 : XXXV. törvényczikk módosításáról, — 4. a koronaérték megállapításáról, — 5. az aranyforintra szóló kötelezettségnek koronaértékbeli aranyérmekben való teljesítéséről, — 6. a magyar korona országainak kormánya és a birodalmi tanácsban képviselt királyságok és országok kormánya között az érme és pénzrendszerre vonatkozólag kötendő szerződésről, — 7. az osztrák-magyar bank alapszabályai 87-ik czikkének kiegészítéséről és — végre 8. némely államadósság beváltásáról és a koronaérték behozatalára szükséges arany beszerzéséről szóló törvényjavaslatokat a képviselőház által megállapított szerkezetben módosítás nélkül elfogadta.

Az országgyűlés két házának egyetértésével ekként megállapított ezen törvényjavaslatok legfelsőbb szentesítés végett hódoló tisztelettel ő Felsége elé terjesztetni rendeltetnek. *(Helyeslés.)*

Bemutatom továbbá a főrendiház elnökének 628, 630. és 637. sz. átiratait a vonatkozó jegyzőkönyvi kivonatokkal együtt, a mely szerint a főrendiház:

a Kotrona nevü havasnak Hunyad vármegyéből Szeben vármegye területébe és Székelykeve község 6·489 holdnyi külterületének Torontál vármegyéből Temes vármegye területébe átkebelezése tárgyában a képviselőház által hozott 938. számú határozathoz, —

a bártfa- eperjesi helyi érdekü vasút engedélyezése tárgyában a kereskedelmi m. kir. minister által beadott jelentésére a képviselőház által hozott 997. számú határozathoz, —

a magyar királyi pénzügyminister által »az osztrák veretü egy és kéttallérosok ügyében az országgyűléshez beadott jelentésre a képviselőház által hozott határozathoz hozzájárult.

Az országgyülés két háza közt e szerint a felsorolt határozatok iránt teljes egyetértés jövén létre, ezek országos határozatoknak jelentetnek ki.

Bemutatom továbbá a putnok-rimaszécsi esperes kerület róm. kath. tanító-egyletének Putnoky Mór, —

Pavetics János völgyfalvi, Vukovics Lukács és Kuzmanis Endre büdöskúti róm. kath. tanítóknak Dégen Gusztáv orsz. képviselő által beadott kérvényeit a tanítói fizetések rendezése tárgyában.

Előzetes tárgyalás és jelentéstétel végett kiadatnak a ház közoktatásügyi bizottságának.

Kérem a t. házat, méltóztassék az elnökséget felhatalmazni, hogy ő cs. és apostoli királyi Felségének f. évi augusztus hó 18-án bekövetkezendő legmagasabb születésnapja alkalmából a ház hódolatteljes szerencse-kívánatait tolmácsolhassa. *(Helyeslés.)*

A kért felhatalmazást a ház megadja.

Gr. Szapáry Gyula ministerelnök: T. ház! Van szerencsém átnyujtani egy kegyelmes királyi leiratot. Kérem a t. házat, méltóztassék annak kihirdetését elrendelni és hasonló kihirdetés czéljából azt a főrendiházhoz átküldeni.

Elnök: Fel fog olvastatni a legkegyelmesebb kir. leirat.

Gr. Esterházy Kálmán jegyző *(olvassa)*:

»Mi Első Ferenez József, Isten kegyelméből Ausztriai Császár, Csehország Királya stb. és Magyarország apostoli Királya

Hü Magyarországunk és Társországai Zászlósainak, egyházi és világi Főrendeinek és Képviselőinek, kik az Általunk 1892. évi február hó 18-ára Budapest fő- és székvárosunkba összehivott országgyülésen egybegyülvék, királyi üdvözletünket.

Kedvelt Híveink! Magyar ministeriumunk előterjesztésére a jelen országgyülés üléseit

Digitized by Google

folyó hó 20. napjától folyó évi szeptember hó 26 ik napjáig ezennel elnapoltnak nyilvánítjuk.

Kikhez egyébiránt királyi kegyelmünkkel állandóan hajlandók maradunk.

Kelt Ischlben, ezernyolczszázkilenczvenkettedik évi julius hó tizennyolczadik napján. Ferencz József s. k. Gr. Szapáry Gyula s. k.«

Elnök: T. ház! A legkegyelmesebb kir. leirat hódoló tisztelettel kihirdettetvén, hasonló czélból a főrendekhez fog átküldetni.

T. ház! Méltóztatnak hozzájárúlni, hogy a mai ülés jegyzőkönyve azonnal hitelesíttessék? *(Helyeslés.)* A jegyzőkönyv fel fog olvastatni.

Josipovich Géza jegyző *(olvassa a jegyzőkönyvet.)*

Elnök: Van-e megjegyzés a jegyzőkönyvre? *(Nincs!)* Ha nincs, a jegyzőkönyv ezennel hitelesítve van.

T. ház! A kihirdetett kegyelmes királyi leirat értelmében a ház szeptember hó 26-ig ülést tartani nem fog. Gondolom, méltóztatnak hozzájárúlni ahhoz, hogy a szeptember 26-án tartandó ülés d. e. 11 órakor kezdődjék, melynek tárgyát kizárólag a további ülések napirendjének megállapítása fogja képezni. *(Helyeslés.)*

Mielőtt az ülést bezárnám, engedjék meg nekem, hogy a t. képviselő uraknak, midőn hosszabb munkaidő után most otthonukba térnek vissza, nyugalmat, pihenést és erőgyüjtést kívánjak a bekövetkezendő munkához, kérve, hogy engem tapasztalt szives figyelmükben, valamint eddig, úgy ezután is részesíteni méltóztassanak. *(Felkiáltások: Éljen az elnök!)*

(Az ülés végződik d. e. 11 óra 35 perczkor.)

Digitized by Google

Digitized by Google

NÉVMUTATÓ.

(A vastagabb számok az üléseket jelölik, melyekben az illetők működtek; a többi szám jelöli a lapokat, hol az illetők felszólalásai vagy beszédei kezdődnek, vagy szólási szándékuk van kifejezve.)

Elnökök:

b. Bánffy Dezső **78—91.**
Bokros Elek **80.**

Jegyzők:

gr. Esterházy Kálmán **79—84.**
Josipovich Géza **82—91.**
Lázár Árpád **79, 80, 86—90.**
Lits Gyula **78, 81, 85.**
Molnár Antal **78, 80—82.**
Schóber Ernő **85—90.**
Szederkényi Nándor **82—83.**
Széll Ákos **78, 79.**

Előadók:

Beöthy László mentelmi bizottság jelentése Sima Ferencz mentelmi ügyeiben **78.**
Búsbach Péter biráló bizottság jelentése Hock János igazolásáról **86.**
Fáy Gyula gazdasági bizottság jelentése a ház julius és augusztus havi költségvetéséről **81.**
Fáy Gyula gazdasági bizottság jelentése a ház julius és augusztus havi költsegvetésének tárgyalása **83.**
Fáy Gyula gazdasági bizottság jelentése a ház kisebb hivatalnokai és szolgáinak drágasági pótlékáról **88. 89.**
Hegedüs Sándor pénzügyi bizottság jelentése az italmérési jövedékről **78.**
Hegedüs Sándor pénzügyi bizottság jelentésének tárgyalása az italmérési jövedékről **79—83.**
Hegedüs Sándor pénzügyi bizottság jelentése a valuta rendezéséről **84.**
Hegedüs Sándor pénzügyi bizottság jelentésének tárgyalása a valuta rendezésről **85—90.**
Kubinyi Géza mentelmi bizottság jelentéseinek tárgyalása Sima Ferencz mentelmi ügyeiben **81.**
Molnár Béla kérvényi bizottság jelentése a kérvények 3. sorjegyzékéről **78**
Molnár Béla kérvényi bizottság jelentésének tárgyalása a kérvények 3. sorjegyzékéről **83.**
Neményi Ambrus közlekedési bizottság jelentése az eperjes-bártfai vasutról **80.**
Neményi Ambrus közlekedési bizottság jelentésének tárgyalása az eperjes-bártfai vasutról **83.**
Neményi Ambrus közlekedési bizottság jelentésének tárgyalása a Janjiczitől-Bugojnóig vezetendő vasutról **79.**
Neményi Ambrus közlekedési bizottság jelentése a szentes-hód-mező-vásárhelyi vasutról **80.**
Neményi Ambrus közlekedési bizottság jelentésének tárgyalása a szentes-hód-mező-vásárhelyi vasutról **83.**
Perczel Dezső közigazgatási bizottság jelentésének tárgyalása Kotrona havas és Székelykeve átkeblezéséről **78.**

Digitized by Google

Perczel Dezső közigazgatási bizottság jelentésének tárgyalása Pápa székhelylyel új közigazgatási terület szervezéséről **78.**

Perczel Dezső biráló bizottság jelentése Sima Ferencz választásának megsemmisitéséről **90.**

Széll Ákos igazoló bizottság jelentése Luby Géza igazolásáról **78.**

Széll Ákos igazoló bizottság jelentése Wlassics Gyula igazolásáról **79.**

Széll Ákos gazdasági bizottság jelentése a ház hivatalnokai és szolgáinak szolgálati szabályzatáról **81.**, ennek tárgyalása **83.**

Ürményi Bernát könyvtári bizottság jelentése a könyvkötői munkákról **80.**, ennek tárgyalása **83.**

Digitized by Google

Szónokok:

gr. Apponyi Albert:
Ház hivatalnokainak szolgálati szabályzata 154, 157.
Interpellatiójának a jövő ülésre halasztása iránt 236.
Nemzetiségi izgatásról 264, 272.

Ámon Ede:
Valuta-rendezésről 256, 276.

Asbóth János:
Valuta-rendezésről 220.

Balla Gyula:
Valuta-rendezésről 256, 275.

Bartók Lajos:
Bécsi demokrata egylet kirándulásáról 234.

Beőthy Ákos:
Képviselői napidíjakról 8.
Italmérési jövedék napirendre tűzése ellen 18.
Három sorjegyzék, Abauj-Torna megye kérvénye 133, 139.
Valuta-rendezésről 207.

Beőthy László:
Sima Ferencz mentelmi ügyeiről jelentés előterjesztése 5.

Bernát Béla:
Italmérési jövedékről 126, 129.

Berzeviczy Albert:
3. sorjegyzék, Debreczen kérvénye kegyúri jogról 146, 150.

Bolgár Ferencz:
Italmérési jövedékről 111.

Boros Béni:
Ház hivatalnokainak szolgálati szabályzatáról 158.
Képviselőházi napidíjakról 7.

Búsbach Péter:
Hock János igazolásáról 181.

Csanády Sándor:
Határozatképes számról 180.
Képviselői napidíjakról 9.
Italmérési jövedék napirendre tűzése ellen 19.

Deésy Zoltán:
Italmérési jövedékről 51, 116.

Farbaky István:
Valuta rendezésről 258.

Fáy Gyula:
Ház julius és augusztus havi költségvetéséről 73.
Ház kisebb hivatalnokai drágasági pótlékáról 237,

Fest Lajos:
Ábrányi Kornél igazolásáról 237.

Gaal Jenő:
Italmérési jövedékről 68, 77, 122.
Valuta rendezésről 172, 178.

Görgey Béla:
Italmérési jövedékről 77, 120, 122.

Gulácsy Dezső:
3. sorjegyzék, Abauj-Torna kérvénye 138, 140.

gr. Gyürky Ábrahám:
Valuta-rendezésről 220.

Hegedűs Sándor:
Ház hivatalnokainak szolgálati szabályzatáról 156.
Italmérési jövedékről jelentés előterjesztése 4.
Italmérési jövedékről jelentés tárgyalása 26, 82, 104, 114, 116, 124, 129.
Valuta-rendezésről jelentés előterjesztése 152.
Valuta-rendezésről szóló jelentés tárgyalása 158, 238, 257, 275, 276, 277.

Helfy Ignácz:
Valuta rendezésről 181, 251, 253.

Hieronymi Károly:
Valuta rendezésről 202.

Holló Lajos:
Italmérési jövedék napirendre tűzése ellen 21.
» » tárgyalása 56, 104, 115, 118, 123.
Képviselői napidíjakról 10, 12.

Horánszky Nándor:
Italmérési jövedék napirendre tűzése ellen 16.
» » tárgyalása 29, 86, 108, 110, 112.
3. sorjegyzék, Abauj-Torna kérvénye 135. 137, 138.
3. sorjegyzék Debreczen kérvénye kegyúri jogról 149.
Képviselői napidíjakról 7.

Horváth Gyula:
Ház hivatalnokainak szolgálati szabályzatáról 157.
Italmérési jövedék napirendre tűzése ellen 19.
Képviselői napidíjakról 12.

Irányi Dániel:
3. sorjegyzék, Debreczen kérvények egyúri jogról 148.
Képviselői napidíjakról 6.
Valuta-javaslatok kinyomatása iránt 153.

Issekutz Győző:
Italmérési jövedékről 54.

b. Jeszenszky László:
Ház hivatalnokainak szolgálati szabályzatáról 157.

Kemény Pál:
Borzavár patronatusáról 230.

Kovács Albert:
Képviselői napidíjakról 7.

Kőrösi Sándor:
3. sorjegyzék, Debreczen kérvénye kegyúri jogról 141, 149.

Kubinyi Géza:
Sima Ferencz mentelmi ügyeiről 73, 74.

Kulman János:
Italmérési jövedékről 100, 108, 112, 120.

Kún Miklós:
Italmérési jövedékről 79, 102, 109, 111.

Láng Lajos:
Italmérési jövedékről 62.
Valuta rendezéséről 215, 256.

Digitized by Google

Linder György:
Italmérési jövedékről 119.
Lukáts Gyula:
Janjici-bugojnói vasútról 25.
Madarász József:
Képviselői napidíjakról 5, 6.
Molnár Béla:
Kérvények 3. sorjegyzékéuél beterjesztése 16.
Kérvények 3. sorjegyzékének tárgynlása 132, 133, 140, 150.
Molnár Józsiás:
Valuta rendezéséről 194, 253.
Neményi Ambrus:
Eperjes-bártfai és szentes-hódmezővásárhelyi vasútakról 48, 131.
Janjici-bugojnói vasútról 23, 25.
Neumann Ármin:
Valutarendnzéséről 187.
Okolicsányi László:
Italmérési jövedékről 47, 48.
Papp Elek:
Hajdumegyében a belterületekben való nyomtatásról 279.
Perczel Dezső:
Kotrona havas és Székely-Keve átkeblezéséről 5.
Pápa székhelylyel új közigazgatási terület szervezéséről 5.
Sima Ferencz választásának megsemmisítéséről 278.
Polonyi Géza:
Képviselői napidíjakról 11.
Rosenberg Gyula:
Valuta rendezéséről 226.
Ságh Gyula:
Képviselői napidíjakról 12.
Smialovszky Valér:
Valuta rendezéséről 223.
Szalay Imre:
Italmérési jövedékről 74.
gr. Szapáry Gyula:
Képviselői napidíjakról 6, 8.
Királyi leirat benyujtása 282.
Nemzeti színháznak a bécsi színészeti kiállitáson való megjelenéséről 13, 16.
Nemzetiségi igazgatásról 269, 273.
gr. Szapáry László:
Valuta rendezéséről 178.
Szederkényi Nándor:
Italmérési jövedékről 103, 109.
Széll Ákos:
Ház hivatalnokainak szolgálati szabályzatáról 73, 156.
Luby Géza igazolásáról 4.
Wlassics Gyula igazolásáról 24.
Szentiványi Kálmán:
Italmérési jövedék napirendre tűzése ellen 22.
Szilágyi Dezső:
Román memorandumról 260, 263.
Thaly Kálmán:
Képviselői napidíjakról 11.
Tisza István:
Valuta rendezésről 257.
Tisza Kálmán:
Képviselői napidíjakról 8.
gr. Tisza Lajos:
Ház hivatalnokainak szolgálati szabályzatáról 157.
Ugron Gábor:
Román memorandumról 231, 262.
Ürményi Bernát:
Könyvtári munkákról 48.
Várady Károly:
3 sorjegyzék, Debreczen kérvénye kegyúri jogról 148.
Italmérési jövedékről 129, 131.
Nemzeti színháznak a bécsi színészeti kiállításon megjelenése iránti interpellatiójára adott válaszra 14.
Valuta rendezésről 255, 256.
Visontai Soma:
Képviselői napidíjakról 9.
Wekerle Sándor:
1891-ben előfordult kiadásokról 23.
3 sorjegyzék, Abauj-Torna kérvénye 136.
Ház hivatalnokainak szolgálati szabályzatáról 155, 158.
Italmérési jövedék napirendre tűzéséről 17, 20.
Italmérési jövedék tárgyalása 40, 93, 105, 110, 112, 117, 118, 119, 120 123, 128, 130.
Valuta rendezésről 165, 177, 244, 259, 276.

Digitized by Google

TÁRGYMUTATÓ.

(A számok az üléseket jelölik, melyekben az előterjesztések vagy tárgyak előfordúlnak.)

Bizottsági jelentések előterjesztése.

Biráló bizottság jelentése:
Ábrányi Kornél igazolásáról **88.**
Hock János igazolásáról **86.**
Sima Ferencz választásának megsemmisitéséről. **90.**

Gazdasági bizottság jelentése:
A ház julius és augusztus havi kötségvetéséről **81.**
A ház hivatalnokai és szolgáinak szolgálati szabályzatáról **81.**
A ház kisebb hivatalnokai és szolgáinak drágasági pótlékairól **88.**

Igazoló bizottság jelentése:
Luby Géza igazolásáról **78.**
Wlassics Gyula igazolásáról **79.**

Kérvényi bizottság jelentése:
A kérvények 3. sorjegyzékéről **78.**

Könyvtári bizottság jelentése:
A könyvkötői munkák iránt kötött szerződésről **80.**

Közlekedési bizottság jelentése:
Eperjes-bártfai vasutról **80.**
Szentes-hódmezővásárhelyi vasutról **80.**

Mentelmi bizottság jelentése:
Sima Ferencz négyrendbeli mentelmi ügyében **78.**

Pénzügyi bizottság jelentése:
Állami italmérési jövedékről **78.**
Valuta rendezésről **84.**

Törvényjavaslatok és kormány-előterjesztések tárgyalása.

Kotrona havas és Székely-Keve átkeblezéséről **78.**

Hozzá szólt:
Perczel Dezső előadó 5.

Eperjes-bártfai vasutról **83.**

Hozzá szólt:
Neményi Ambrus előadó 131.

Erdélyrészi birtokrendezésről (harmadszori olv.) **78.**

Italmérési jövadékről **79—83.**

Hozzá szóltak:
Bernát Béla (11. §.) 126. 129.
Bolgár Ferencz (3. §.) 111.
Deésy Zoltán (ált.) 51. (4. §.) 116.
Gaal Jenő (ált.) 68. 76. (10. §.) 122.
Görgey Béla (ált.) 77. (9. §.) 120. (10. §.) 122.
Hegedüs Sándor előadó (ált.) 26. (zárszó) 82. (1. §.) 104. (4. §.) 114. 116. (10. §.) 124. (14. §.) 129.
Holló Lajos (ált.) 56. (1. §.) 104. (4. §.) 115 118. (10. §.) 123.
Horánszky Nándor (ált.) 29. (zárszó) 86. (1. §. kérdéshez) 108. (2. §.) 110. (3. §.) 112.
Issekutz Győző (ált.) 54.
Kulman János (1. §.) 100. 108. (3. §.) 112. (10. §.) 120.
Kun Miklós (ált.) 79. (1. §.) 102, 109. (2. §.) 109. 111.
Láng Lajos (ált.) 62.
Linder György (8. §.) 119.
Okolicsányi László (ált.) 47. 48.
Szalay Imre (ált.) 74.
Szederkényi Nándor (1. §.) 103. (2. §.) 109.
Várady Károly (14. §.) 129. 131.
Wekerle Sándor (ált.) 40. 93. (1. §.) 105. (2. §.) 110. (3. §.) 112. (4. §.) 117. 118. (6. §.) 119. (8. §.) 120. (10. §.) 123. (11. §.) 128. (14. §.) 130.

Janjicitől Bugojnóig vezetendő vasutról **79. 80.**

Hozzászóltak:
Lukáts Gyula 25.
Neményi Ambrus előadó 24. (2. §.) 25.

Digitized by Google

Királyi leirat kihirdetése **90.**

Szentes-hódmezővásárhelyi vasutról **83. 84.**

Hozzászólt:

Neményi Ambrus előadó 131.

Valutarendezésről **85—90.**

ozzászóltak:

Ámon Ede (5. §.) 256. (éremszerződés XV. cz.) 276.
Asbóth János (ált.) 220.
Balla Gyula (7. §. 256. (éremszerződés V. cz.) 276. (VI. cz.) 275.
Beöthy Ákos (ált.) 207.
Farbaky István (10. §.) 258.
Gaal Jenő (ált.) 172. 178.
gr. Gyürky Ábrahám (ált.) 220.
Hegedüs Sándor előadó (ált.) 158. (zárszó.) 238. (7. §.) 257.
(éremszerződés V. cz.) 275. (VI. cz.) 275.
(korona értékben fizetés) 276.
(bank alapszabály 87. cz.) 277.
(arany beszerzés) 277.
Helfy Ignácz (ált.) 181. (zárszó.) 251. 253.
Hieronymi Károly (ált.) 202.
Láng Lajos (ált.) 215. (5 §.) 256.
Molnár Józsiás (ált.) 194. (czím) 253.
Neumann Ármin (ált.) 187.
Rosenberg Gyula (ált.) 226.
Smialovszky Valér (ált.) 223.
gr. Szapáry László (ált.) 178.
Tisza István (10. §.) 257.
Várady Károly (5. §.) 255. 256.
Wekerle Sándor (ált.) 165. 177. 244. (10. §.) 250 (éremszerződés XV. cz.) 276.

Bizottsági jelentések tárgyalása, melyek nem törvényjavaslatra vonatkoznak.

Gazdasági bizottság jelentése:

A ház julius és augusztus havi költségvetéséről **83.**

A ház hivatalnokai és szolgáinak szolgálati szabályzatáról **83.**

Hozzászóltak:

gr. Apponyi Albert 154. 157.
Boros Béni 158.
Hegedüs Sándor 156.
Horváth Gyula 157.
b. Jeszenszky László 157.
Széll Ákos előadó 156.
gr. Tisza Lajos 158.
Wekerle Sándor 155. 158.

A ház kisebb hivatalnokai és szolgáinak drágasági pótlékáról **89.**

Kérvényi bizottság jelentése:

A kérvények 3. sorjegyzékéről **83.**

Hozzászóltak;

Molnár Béla előadó 132. 150.

Abauj-Torna m. kérvénye az italmérési váltság tőkéből levont törvényhatósági és községi pótadók tárgyában.

Beöthy Ákos 133.
Gulácsy Dezső 138. 140.
Horánszky Nándor 133. 135.
Molnár Béla előadó 133.
Wekerle Sándor 134. 138.

Debreczen kérvénye a r. kath. egyház részéről fenforgó kegyüri követelés tárgyában.

Berzeviczy Albert 146.
Horánszky Nándor 148.
Kőrösi Sándor 141. 149.
Irányi Dániel 148.
Molnár Béla előadó 140. 150,
Várady Károly 148.

Könyvtári bizottság jelentése:

A könyvkötői munkák szállitásáról.

Közigazgatási bizottság jelentése:

Pápa székhelylyel új közigazgatási terület szervezéséről **78.**

Hozzászólt:

Perczel Dezső előadó 5.

Mentelmi bizottság jelentése:

Sima Ferencz négy rendbeli mentelmi ügyében.

Hozzászólt:

Kubinyi Géza előadó 73. 74.

Interpellatiok előterjesztése.

Gr. Apponyi Albert interpellatioja a nemzetiségi izgatások tárgyában **88**

Bartók Lajos interpellatioja a pozsonyi hatóságoknak a bécsi demokrata-egyesület tagjaival szemben tanusitott eljárása miatt **87.**

Kemény Pál interpellatioja a vallásalap kegyuraságához tartozó borzavári r. kath. templom felépitése tárgyában **87.**

Papp Elek interpellatioja Hajdumegyében a belterületeken való nyomtatás eltiltása tárgyában **90.**

Ugron Gábor interpellatioja a Bécsben járt román honpolgárok memoranduma tárgyában **87.**

Interpellatiora adott miniszteri válaszok.

Miniszterelnök válasza:

gr. Apponyi Albert interpellatiojára a nemzetiségi izgatások tárgyában **88.**

Hozzászóltak:

gr. Apponyi Albert 272.

Digitized by Google

gr. Szapáry Gyula 269, 272.
Várady Károly interpellátiojára a nemzeti szinháznak a bécsi szinészeti kiállitáson való résztvevéséről **78.**

Hozzászóltak:

gr. Szapáry Gyula 13. 16.
Várady Károly 14.

Igazságügyi minister válasza:

Ugron Gábor interpellatiojára a Bécsben járt román honpolgárok memoranduma tárgyában **88.**

Hozzászóltak:

Szilágyi Dezső 260. 262.
Ugron Gábor 261.

Indítványok indokolása, vagy tárgyalása.

Madarász József inditványa a képviselői napidíjak átalány összegben való megállapitásáról **78.**

Hozzászóltak:

Beőthy Ákos 8.
Boros Béni 7.
Csanády Sándor 9.
Holló Lajos 10. 12.
Horánszky Nándor 7.
Horváth Gyula 12.
Irányi Dániel 6.
Kovács Albert 7.
Madarász József 5. 6.
Polónyi Géza 11.
Sághy Gyula 12.
gr. Szapáry Gyula 6. 8.
Thaly Kálmán 11.
Tisza Kálmán 8.
Visontai Soma 9.

Naplószerkesztő: *Endrődi Sándor.*

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

UNIVERSITY OF MICHIGAN
3 9015 05672 6782

Digitized by Google

Digitized by Google